

DOBROTOLJUBLJE

TOM I

DOBROTOLJUBLJE

NEKOLIKO REČI O "DOBROTOLJUBLJU" - Vladika Atanasije (Jevtić)	5
--	----------

TOM I

PREDGOVOR - Sveti Teofan Zatvornik	9
---	----------

SVETI ANTONIJE VELIKI

Nekoliko reči o životu i spisima Svetog Antonija Velikog	12
1. POUKE SVETOG OCA NAŠEG ANTONIJA O ŽIVOTU U HRISTU, PREUZETE IZ ŽIVOTOPISA KOJI JE SASTAVIO SVETI ATANASIJE I IZ 20 POSLANICA I 20 SLOVA PREPODOBNOGA	17
2. POUKE O DOBROJ NARAVSTVENOSTI I O SVETOM ŽIVOTU U 170 POGLAVLJA	38
3. USTAV OTŠELNIČKOG ŽIVOTA	54
4. IZREKE SVETOG ANTONIJA I KAZIVANJA O NJEMU	67
5. OBJAŠNJENJE NEKIH IZREKA SVETOG ANTONIJA KOJE	

SVETI MAKARIJE VELIKI

Svedočanstva o životu i spisima Svetog Makarija 84

POUKE SVETOG MAKARIJA

1.	PRVOBITNO SVETLO STANJE	85
2.	MRAČNO STANJE PALOGA	87
3.	GOSPOD, USTROJITELJ SPASENJA	92
4.	STVARANJE ČVRSTE REŠENOSTI ZA SPASENJE U GOSPODU	95
5.	PODVIŽNIČKO STANJE	106
6.	STANJE ONIH KOJI SU PRIMILI DEJSTVENOST DUHA	119
7.	VIŠI STEPEN HRIŠĆANSKOG SAVRŠENSTVA	137
8.	BUDUĆI ŽIVOT	141

PREPODOBNI AVA ISAIJA

Kratko svedočanstvo o prepodobnom ocu našem Isaiji,
avi Nitrijskom, i njegovim spisima 145

SLOVA PREPODOBNOG ISAIJE UČENICIMA

1.	Zapovesti ave Isaije bratiji koja živi sa njim	146
2.	O prirodnom zakonu	147
3.	O stanju početnika i keliota	148
4.	O putovanju keliota i o savesti	152
5.	O zapovestima vernima i o uređenju života onih koji hoće da žive u miru jedni sa drugima	159
6.	Savet onima koji žele da bezmolstvuju dobrim bezmolvijem da paze na sebe i da odbijaju lopove koji ih potkradaju, da ne troše svoje vreme u ropstvu i gorkim delima, niti da srce svoje predaju delima koja im ne priliče, zaboravljajući na grehe svoje	163
7.	O vrlinama	164
8.	Izreke	167
9.	Zapovesti onima koji se odriču od sveta	170
10.	Druga reč (onima koji se odriču od sveta)	171
11.	O zrnju gorušičnom	172
12.	O vinu	173
13.	O onima koji se podvizavaju i koji su svoj podvig (dobro) svršili	174
14.	Dela plača	176
15.	O odricanju od sveta	177
16.	O radosti duše koja želi da služi Bogu	178
17.	O pomislima pri odricanju od sveta i stranstvovanju	184

18.	O nezlopamćenju	187
19.	O strastima	189
20.	O smirenoumlju	190
21.	O pokajanju	190
22.	O delima novog čoveka	196
23.	O savršenstvu	200
24.	O bestrašću	203
25.	Avi Petru, svom učeniku	203
26.	Izreke koje je izneo ava Petar, učenik Isaijin, navodeći da ih je čuo od njega	216
27.	O [izreci]: "Pazi na sebe" (Pon.Zak.15,9).	219
28.	O granama zla	221
29.	Ridanja	222

PRAVILA I SAVETI MONASIMA POČETNICIMA	227
IZREKE AVE ISAIJE	232
O ČUVANJU UMA	234
POGLAVLJA O PODVIŽNIŠTVU I BEZMOLVIJU	237

SVETI MARKO PODVIŽNIK

Svedočanstva o životu i spisima Svetog Marka	239
1. POSLANICA MONAHU NIKOLAJU	239
2. POUKE SVETOG MARKA IZVUČENE IZ OSTALIH NJEGOVIH SLOVA	247
3. 200 POGLAVLJA O DUHOVNOM ZAKONU	263
4. O ONIMA KOJI MISLE DA SE OPRAVDAJU DELIMA	273

AVA EVAGRIJE

Svedočanstva o životu ave Evagrija	287
1. POUKE EVAGRIJA MONAHA O PODVIŽNIŠTVU	291
2. STO POGLAVLJA EVAGRIJA MONAHA O DELATNOM ŽIVOTU	299
3. OBRIS MONAŠKOG ŽIVOTA OD EVAGRIJA MONAHA U KOJEM SE IZNOSI KAKO SE TREBA PODVIZAVATI I BEZMOLSTVOVATI	302
4. 33 POGLAVLJA - POREĐENJA EVAGRIJA MONAHA	306
5. IZREKE EVAGRIJA MONAHA O DUHOVNOM ŽIVOTU PO AZBUČNOM REDOSLEDU	307
6. DRUGE IZREKE EVAGRIJA MONAHA	308
7. O OSAM POMISLI, ANATOLIJU	309
8. NJEGOVE MISLI, POVEZANE SA IZLAGANJEM O OSAM STRASTI	310

9.	POUKE BRATIJI KOJI ŽIVE U OPŠTEŽIĆU I GOSTOPRIMNICAMA	312
10.	NJEGOVE POUKE DEVSTVENICAMA	315
11.	POGLAVLJA O RAZLIČITIM RĐAVIM POMISLIMA	317
12.	IZREKE EVAGRIJA MONAHA	326

NEKO LIKO REČI O "DOBROTOLJUBLJU"

"Jevanđelje Božije to je poslanstvo Božije ljudima kroz Sina ovaploćenog, Koji onima koji Mu veruju daruje nagradu - večno oboženje". Ovim rečima Sveti Maksim Ispovednik i Sveti Grigorije Palama izražavaju sadržaj Jevanđelja Hristovog: večno dobro, blage i radosne vesti za svakog od nas ljudi i za čitav rod čovečanski. To i takvo Jevanđelje doživeli su i u sebi ostvarili Sveti Oci Pravoslavne Crkve Hristove, od Svetih Apostola do Svetog Antonija i Maksima, do Svetoga Save i Grigorija Palame, i do naših dana žive ga i ostvaruju svi istinski pravoslavni hrišćani, svaki po meri vere" svoje, po "meri dara Hristova".

Kao što su Dela Apostolska nastavak Jevanđelja Hristovog, tako su i dela Svetih Otaca nastavak Jevanđelja i Dela i Poslanica Apostolskih. A sve što su Sveti Oci napisali, najpre su sami ispunili i ispunjavajući onda druge naučili, kako kaže Sveti Simeon Novi Bogoslov, potvrđujući tako jevanđelsku reč Spasiteljevu (Mt.5,19). Jer, Sveti Antonije Veliki je rekao: "Nema većeg bezobrazluka i drskosti nego tražiti od drugih ono što sam nisi ispunio". Zato su Sveti Oci pisali samo ono što su sami u ličnom i sabornom iskustvu doživeli i praktično na delu ispunili. Otuda su oni, uz Svete Apostole i Proroke, naši stalni učitelji i duhovni oci u Hristu Bogu i Spasu sviju.

Knjiga koja je pred nama, a zove se **Dobrotoljublje**, jeste produžetak i ostvarenje Svetog Jevanđelja Hrista Čovekoljupca, jedinog Spasitelja roda ljudskog i večnog Obožitelja čoveka. Šta sadrži **Dobrotoljublje**? Evo odgovora jednoga od prevodioca **Dobrotoljublja** na ruski jezik, Svetitelja Teofana Zatvornika: "**Dobrotoljublje** sadrži u sebi izjašnjenje (= *izlaganje i tumačenje*) skrivenoga u Gospodu Isusu života (Kol. 3,3). Skriveni u Gospodu našem Isusu Hristu istinski hrišćanski život začinje se, raskriva se, i do

savršenstva dohodi, u svojoj za svakoga meri, po blagovoljenju Boga Oca, dejstvom prisutne u hrišćanima (u Crkvi) blagodat Presvetoga Duha, pod vođstvom samoga Hrista Gospoda, Koji je obećao da će biti sa nama u sve dane neodstupno (Mt.28,20). U **Dobrotoljublju** je izneto i izraženo sve što se zbiva u duhovnom životu hrišćanina: đavolski napadi i iskušenja, borbe i odolevanja (=pobede), padovi i ustajanja, začinjavanja i utvrđivanja različitih projava duhovnog života, stupnjevi opšteg napredovanja i svojstveno svakom stupnju stanje uma i srca, uzajamno u svemu dejstvovanje slobode ljudske i blagodat Božije, osećanje blizine i udaljenosti Božije, osećanje promisaonog svedržiteljstva Božijeg i svoga predavanja - konačno i nepovratno - u desnicu Gospodnju, sa odlaganjem svih svojih načina dejstvovanja, a pri stalnom, usiljenom dejstvovanju (= *podvizavanju*)".

Kako to biva, to jest kako se hrišćanski istitinski živi i podvizava, i kako taj život napreduje i usavršava se do mere rasta i visine Hristove shodno **Dobrotoljublju**? - Pre svega:

verom i molitvom, podvigom i dugotrpljenjem, smelom nadom i smernom ljubavlju, umrtvljenjem u sebi i svlačenjem sa sebe staroga paloadamovskog čoveka i oživljavanjem u sebi bogolika i oblačenjem u novog čoveka koji se obnavlja po liku Hristovom (Kol.2, 5.9.10), blagodaću Duha Svetoga Utešitelja, Koji se u nama moli uzdasima neiskazanim (Rm.8,26). "Ništa silnije od vere, ništa ravno molitvi", veli Sveti Jovan Zlatousti. "Vera je, veli isti Svetitelj, početak i temelj našeg novog bića i ipostasi u Hristu, jer smo njome *postali u Hristu* i sjedinili se sa Njime", a to sjedinjavanje i jeste istinski hrišćanski život - život sa Hristom i u Hristu. Hristos je "*Načalnik (=3ačetnik) i Savršitelj vere*" naše (Jev.12,2-3), a vera se, po Dobrotoljublju, ispoljava kao život i življenje, kao delo i delanje po Hristu i u Hristu, jer bez podvižničkog življenja i delanja vera je mrtva (Jak.2,17-20).

Vera, pak, po **Dobrotoljublju**, ispoljava se prvenstveno kroz molitvu, kao život u molitvi i molitvom. "Moliti se Bogu treba većma negoli disati", veli Sveti Grigorije Bogoslov. A njegov kasniji imenjaka, poznati učitelj i duhovni vođ pravoslavnih isihasta na Balkanu u 14. veku (kada je i nastao zbornik svetootačkih tekstova koji danas zovemo **Filokalija = Dobrotoljublje**), Sveti Grigorije Sinait, ovako opisuje šta je molitva Isusova, poznata u **Dobrotoljublju** kao umnosrdačna molitva: "Molitva je kod početnika: kao oganj radosti koji izbijaja iz srca, a kod savršenih: kao miomirisna delotvorna svetlost. I opet: molitva je propoved Apostola, energija (*=delovanje*) vere, ili bolje reći sama neposredna vera, osnova i stvarnost onoga u šta se nadamo (Jev.11,1), dejstvujuća ljubav, pokret anđelski, snaga Bestelesnih Sila, njihova delatnost i radost, Jevanđelje Božije, uverenje i ispunjenost srca, nada spasenja, znamenje osvećenja, obeležje svetosti, poznanje Boga, projava svetog Krštenja, banja očišćenja, zalog Duha Svetoga, radost Isusova, veselje duše, milost Božija, znak pomirenja (s Bogom i ljudima), pečat Hristov, zrak duhovnog Sunca, zvezda Zornjača u srcu, potvrda Hrišćanstva, znamenje izmirenja s Bogom, blagodat Božija, premudrost Božija, ili bolje reći početak samomodrosti, Božije javljanje, delatnost i zanimanje istinskog hrišćanina, a osobito monaha, način življenja tihovatelja (*=usamljenika, isihasta*), povod molitvenog samovanja i tihovanja, dokaz anđelskog života na zemlji. I šta još treba mnogo govoriti? Molitva je sam Bog, Koji čini sve u svemu (1.Kor.12,6), i Koji sve deluje u Hristu Isusu, jer je jedna energija i dejstvo Oca i Sina i Svetoga Duha" (*Dobrotoljublje, Glave o molitvi, 113*).

Sastavljač i izdavač grčke **Filokalije**, Sveti Nikodim Svetogorac, naziva **Dobrotoljublje**: "riznikom duhovnog bdenja i trezvljenja, čuvarem čistote uma, mističkom školom umne molitve, knjigom obrazaca prakse i podviga, neobamanljivim vođom duhovnog sozrecanja, rajem Svetih Otaca, zlatnom pletenicom svetih vrlina, knjigom

prepunom Isusovog radovanja i uživanja, trubom koja nam ponovo doziva blagodat; i zbirno rečeno: samim organom oboženja" - blagodaću Duha Svetog (*Predgovor Filokaliji*).

Sveti pisci Dobrotoljublja naglašavaju svuda u svojim spisima, sabranim u ovom čudesnom *Saborniku-Zborniku* rajskih cvetova i plodova: da je vera i molitva, prava (=pravoslavna) vera i iskrena umnosrdačna molitva istovremeno delatnost rečju i mišlju, srcem i umom, dušom i telom, voljom i snagom, "teorijom" {=*duhovnim sozercanjem i prozrenjem*} i praksom, tj. samožrtvenim življenjem i podvizavanjem, ličnom askeзом i delatnom ljubavlju, onom koja se ispoljava kao hristoljublje i bogoljublje i onom koja se pojavljuje kao delatno bratoljublje i čovekoljublje. Jer samo *život i delo*, u sveživotonom i sveličnom *sabornom jedinstvu*, čine punoću pravoslavnog duhovnog Predanja, zabeleženog i zasvedočenog u Dobrotoljublju. I još nešto: Dobrotoljublje je nastalo u monaškim sredinama, ali nije ni iz daleka namenjeno samo monasima, nego svima hrišćanima, pa ma gde oni bili i ma kojim se poslom bavili. Jer, po Svetom Pismu, svima nam je jedan posao i jedno delo i jedna služba: živeti, raditi i služiti Bogu na slavu i sebi i ljudima na spasenje. Zato je u Pravoslavnoj Crkvi na Istoku, od od Jerusalima do Mesopotamije, od Sirije i Male Azije do Balkana i do pravoslavnog Zapada, od Egipta do Moravske i Zavoložja, Dobrotoljublje bilo tako saborno, svepravoslavno prihvaćeno i čitano i praktikovano, kao primljeno Jevanđelje, kao nauka i praksa Pravoslavlja, kao Ortodoksija i Ortopraksija.

Reč filokalija (=dobrotoljublje) u hrišćanskoj literaturi sretamo najpre kod Klimenta Aleksandrijskog (2-3 vek,) u njegovom *Pedagogu*, kojije u stvari označava Hrista: "*Čovek je po prirodi uzvišeno i delatno živo biće koje željno traži dobro, jer je stvorenje Dobroga (Boga), i zato je istinskom dobrotoljublju i prelepim zadovoljstvima tuđ onaj neslavni život u uživanjima koji mnogi ljude provode*" (Pedagog, 3,7). Ljubav, dakle, prema istinski *lepom* i *dobrom* jeste *dobrotoljublje*, jer u grčkom i slovenskom jeziku *lepo* i *dobro* skoro su sinonimi. Istinska *lepota* uvek je i dobrota, i pravo *dobro* uvek je i lepo. Najveća *Lepota* i najveće *Dobro* i jeste Ljubljeni Sin Božiji i Sin Čovečiji, Bogočovek Isus Hristos. Zato je On krajnja meta svakog **dobrotoljublja**.

Međutim, izraz **Dobrotoljublje** u značenju zbirke lepih i dobrih tekstova upotrebljen je prvi put od Svetih Kapadokijaca, Vasilija i Grigorija, kada su, polovinom 4. veka, podvizavajući se kraj reke Irisa u Pontu, pravili književno-bogoslovski izbor iz dela mudrog i učenog Origena poletno se učeći na dobrotoljubivim delima mladog Aleksandrija, no vešto izbegavajući potmule jelinske zamke u filosofiji i zablude u nedelatnoj i nespasonosnoj praksi.

Filokalija je, dakle, *ljubav prema lepom i dobrom*. No za Svete Oce Kapadokijce, a onda i za sve kasnije istinske hrišćanske mislioce i podvižnike, kao usotalom i za Jevanđelje Hrista Bogočoveka i Njegovih Apostola i Proroka, uvek su nerazdvojno spojeni i sjedinjeni *slovensnost delatna i delo slovesno*. Zato su za vođe i učitelje hrišćanskog života uzimani, čitani, prepisivani i u zbornike sabirani, samo umno-srdačni, sozercateljno-praktični podvižnici misli i delatnosti jevanđelske i pravoslavne, kakvi su bili veliki Oci hrišćanskog Istoka, kako oni učeni bogoslovi u svetu, najčešće na episkopskim službama u narodu Božijem po gradovima, tako i oni "građani pustinje", koji su svojim bogougodnim životom i podvizima pustinju "andelima u telu" nastanili i "zemlju onebesili", kao što su bili Sveti Antonije i Makarije i plejade egipatskih, palestinskih, sirijskih, maloazijskih, carigradskih i južnoitalijanskih podvižnika, sve do sveštenih isihasta Svete Gore i Balkana u 14. veku.

Zbornici slični nama danas poznatom **Dobrotoljublju** nastajali su već u 4. i 5. veku, kao što je **Otečnik**, pa sve do 11. veka, kao što je tada nastali **Evergetinos**, sastavljen od monaha Pavla, osnivača manastira Bogorodice Evergetide u Carigradu, onog

manastira u kojem će kasnije boraviti Sveti Sava Hilandarac, filokalijski molčalnik koji će postati Arhiepiskop svih Srpskih i Primorskih zemalja i u sebi spojiti pustinju i grad, molitvu i praksu, *lepo i dobro*, umno delanje i delatno sozercanje.

Današnja, pak, Filokalija=Dobrotoljublje, kao bogata zbirka tekstova "svetšenih trezvenjaka", sastavljena je najvećim delom u vreme procvata pravoslavnog isihastičkog pokreta u Svetoj Gori i Balkanu, naročito posle trijumfa isihazma, i kao pravoslavnog bogoslovlja i kao pravilne podvižničke prakse, na velikom saboru u Carigradu 1351. g. O tome svedoče brojni svetogorski i drugi grčki i slovenski rukopisi iz 14. i 15. veka (napr. u Hilandaru i drugde po Svetoj Gori i po bibliotekama Balkana, Rusije i Zapadne Evrope). Ovu zbirku je iz rukopisa prebrao, sabrao i proširio Episkop Korintski Makarije Notaras (1731-1805), pa ju je godine 1777, kada je posetio Svetu Goru, predao tada još mladom no učenom i iskusnom podvižniku Nikodimu Svetogorcju (1749-1809) daje on sredi, dopuni i prepisane tekstove uporedi sa svetogorskim rukopisima, te tako pripremi za štampu, što je Sveti Nikodim i učinio u toku svega dve godine. Potom je tako sređeni Zbornik Sveti Nikodim vratio Svetom Makariju Korintskom, a ovaj je, sretnuvši u Smirni blagočestivog kneza Moldovlahije Joanisa Mavrokordata, uspeo da od njega dobije saglasnost i novac, te grčka Filokalija bude prvi put bude štampana u Veneciji 1782. g. Sa ovog grčkog izdanja preveo je na slovenski jezik (verovatno koristeći i već postojeće slovenske prevode mnogih svetoatačkih tekstova koji su ušli u grčku Filokaliju) ceo zbornik Dobrotoljublja (bez naročitih izmena) Sveti Pajsije Veličkovski (1722-1794) i štampao ga u Petrogradu 1793. g.

Nepun vek kasnije, 1876. g. veliki ruski bogoslov i profesor teologije, episkop i isihasta, Sveti Teofan Zatvornik (Govorov), preveo je na ruski i izdao I tom **Dobrotoljublja**, i dalje do 1890. svake godine izdavao po jednu knjigu ovog petotomnog proširenog (skraćenjima, izostavljanjima i dodavanjima izmenjenog) kapitalnog dela. (Ukratko: u ruskom **Dobrotoljublju**, za razliku od grčkog i slovenskog, skraćena su Poglavlja Maksima Ispovednika; izostavljeni: Petar Damaskin, Silogističke glave Kalista Katafigiota, Praktična i teološka poglavlja Grigorija Palame, itd; ali je zato dodat velik broj dela Jefrema Sirina, Varsanufija i Jovana, Lestvičnika, Ave Doroteja, Teodora Studita i dr).

Naši vredni monasi Hilandarci, krenuli su ovom *prvom knjigom*, u prevod sa ruskog i izdavanje na srpskom jeziku ovog Teofanovog Dobrotoljublja, ništa manje značajnog i čak obimnijeg od grčkog i sloveskog. Time oci Hilandarci nastavljaju svešteno živo predanje svetih Hilandaraca: Svetog Save, Domentijana, Starca Isaije, i drugih Bogu poznatih svetih isihasta i dobrotoljubaca roda našeg krstonosnog i hristočejnjivog. Neka ovo štampano objavljivanje srpskog Dobrotoljublja naših srpskih Svetogoraca, kao ono Svetog Makarija i Nikodima Svetogorca bude na opštu polzu pravoslavnih hrišćana.

Sveti Ilarion Veliki

22. 3. 1996 Man. Tvrdoš

Ep. ZHP Atanasije

PREDGOVOR¹

Predlažući ljubiteljima duhovnog štiva svima poznato **Dobrotoljublje**, smatramo potrebnim da kažemo nekoliko reči o čemu se radi.

Rečju "dobrotoljublje" prevodimo grčku imenicu "Filokalija", koja znači: ljubav prema prekrasnom, uzvišenom, dobrom. Najneposrednije, ono sadrži objašnjenje sakrivenog života u Gospodu Isusu Hristu. Tajni istinski hrišćanski život u Gospodu našem Isusu Hristu se začinje, razvija i usavršava po blagovoljenju Boga Oca, dejstvom blagodati Presvetog Duha koja je, po meri svakoga ponaosob, prisutna u Hrišćanima, pod vođstvom samog Hrista Gospoda, koji je obećao da će biti sa nama u sve dane, i to nerazdvojno.

Blagodat Božija sve priziva takvom životu. On ne samo da je svima dostupan, već je i obavezan, budući da se u njemu nalazi suština Hrišćanstva. U njemu ne učestvuju svi koji su pozvani, kao što ni svi koji u njemu učestvuju nisu njegovi pričasnici u istoj meri. Izabranici duboko ulaze u njega, visoko se penjući po njegovim stepenicama.

Njegovi oblici, kao i bogatstvo oblasti u kojima se on raskriva, nisu manje obilni i raznovrsni od projavljivanja običnog života. I kada bi bilo moguće jasno shvatiti i izraziti sve što se u njemu dešava i sve što je nerazdvojno od istine života po Bogu: neprijateljske napade i iskušenja, borbu i protivljenje, padove i ustajanje, nicanje i ukrepljenje raznih pojava duhovnog života, stepene opšteg napretka i stanje uma i srca koje odgovara svakom od njih, uzajamno dejstvo blagodati i slobode, osećanje blizine i udaljenosti Božije, osećanje svedržiiteljskog promišljanja i potpunog i nepovratnog predavanja sebe desnici Gospodnjoj, uz odricanje od svih vlastitih načina delovanja i uz neprestano i napregnuto

¹ Sveti Teofan Zatvornik, prevodilac i priređivač Dobrotoljublja na ruskom jeziku, u ovom kratkom predgovoru objašnjava razloge koji su ga naveli ne samo da prvobitni stariji slovenski prevod grčkog teksta učini razumljivijim i dostupnijim na ruskom jeziku, već da i sam prvobitni grčki zbornik znatno proširi, izmeni i dopuni - Prim. prev.

dejstvo - dobila bi se koliko privlačna toliko i poučna slika, slična predstavi svetskog putovanja.

Putnici obično pišu zabeleške prilikom putovanja o svemu što je vredno pažnje. Svoje zabeleške su ostavili i izabranici Božji koji su u svom mnogotrudnom putovanju u raznim smerovima prohodili sve puteljke duhovnog života. Svakako, značaj obe vrste putopisa nije podjednak.

Oni koji nemaju mogućnosti da putuju mogu da steknu približno tačne predstave o dalekim zemljama i ne pokrećući se sa mesta, tj. posredstvom čitanja putnih zabeleški drugih putnika budući da su oblici života čitave tvorevine manje ili više slični među sobom, ma u kojoj zemlji se pojavljivali. Međutim, tako nešto ne važi za iskustvo duhovnog života. Njega mogu da shvate samo oni koji i sami putuju. Za one koji nisu stupili na njega, on ostaje potpuno nepoznata nauka. Pa čak ni oni koji su stupili na njegovo popriše, ne mogu ga odmah shvatiti. Njihovi pojmovi i predstave postaju jasniji saglasno sa napredovanjem u putovanju i udubljivanjem u oblasti duha. Saobrazno sa umnožavanjem ličnih opita duhovnog života, kod njih postaju jasnija i shvatljivija ukazanja svetih otaca.

Uostalom, prikazivanje raznih pojava duhovnog života, koje sadrže svetootački spisi, nije bez značaja i za sve Hrišćane uopšte. Iz njega svako može da shvati da postoje još viši oblici života od onog na kome se čovek može naći i sa kojim se njegova hrišćanska savest inače može miriti, naime da postoje još viši stupnjevi savršenstva kojima treba težiti i ka kojima se čovek može uspinjati. Pružajući takvo shvatanje, ono će svakako pobuditi na revnost ka napredovanju, privlačeći ka boljem od onoga što čovek poseduje.

Za one koji su stupili na put ka boljem i savršenijem, ono pruža neophodna ukazanja u sumnjivim i dvosmislenim slučajevima, kada nedostaje odgovarajuće duhovno rukovodstvo, ili kada i ono samo nailazi na neodlučnost koja ne omogućava da se da odlučno rešenje koje bi odstranilo svako kolebanje kod putnika. Kako se ne bi učinila pogreška vrlo je važno znati kako i gde stupiti nogom u određenom slučaju. I šta! Zasijavši slično svetlosti munje usred noći određena otačka izreka razgoni tamu.

Uopšte, ono je duhovni rasadnik u koji verujući, čitajući pouke o pojavama duhovnog života, ulazi svešću i srcem. Osećajući primetne uticaje snažnih sagledavanja, on zapaža da se nalazi u jednoj posebnoj, svetloj i životvornoj atmosferi. To su utešni trenuci u kojima se obično začinju i sazrevaju razni izdanci na drvetu duhovnog života. Zbog toga nije čudno ako onaj koji je to osetio žuri da svaki slobodni trenutak posveti izučavanju iskusnih opisa duhovnog života, kao što onaj koji voli dobitak trči ka mestu gde ga može steći, i kao što onaj koji voli zadovoljstva ište mesto za uživanje. On često u njima hoće da udahne oživljavajući i obodravajući duhovni vazduh. Tu zaista nema prazne znatiželje. Ne, to je delo od suštinske potrebe za napredak i dobro stanje našeg duha.

Eto zbog čega je istinskim Hrišćanima uvek bilo neophodno da u rukama imaju svetootačke spise o duhovnom životu. Da bi se pohvalnom osećanju takve potrebe izašlo u susret, na onima koji su imali mogućnosti i sposobnosti za takav posao ležao je dug da pripreme svetootačke spise. Zbog toga su se i pojavljivala izdanja u poptunijem obimu, kao na primer, Svetog Makarija, Svetog Isaaka, Svetog Jefrema Sirina, Svetog Lestvičnika, i mnogih drugih, ili, pak, njihovi zbornici. U takve zbornike, i to najbolje, spada i svima poznato **Dobrotoljublje**.

Sada je jasno šta je to **Dobrotoljublje**. Ono nam pruža reči i poglavlja sveštenog trezvoumlja, tj. potpuno rasuđivanje i kratke izreke o unutrašnjem duhovnom životu, u svim njegovim pojavama i delima. Ta knjiga je sastavljena za duhovne potrebe revnitelja

duhovnog razvijanja. Oni koji su je čitali, znaju kakva se riznica duhovne mudrosti u njoj nalazi: oni je čitaju i naslađuju se.

Priređivač sadašnjeg izdanja **Dobrotoljublja** je u početku imao u vidu jednostavno da proveri prethodne prevode i da prevedne neprevedeno, kako bi čitaocima ponudio celokupan tekst grčkog originala. Međutim, tokom rada on se ubedio da je nama korisnije da uvećamo **Dobrotoljublje**. Iako je grčko **Dobrotoljublje** potpunije od slovenskog, ipak ni ono ne sadrži sve što su nam sveti oci pružili kao rukovodstvo za duhovni život i što bismo hteli da pružimo na korist i utehu onima koji vole takvo štivo. Zbog toga je zbornik koji predlažemo znatno porastao po obimu.

Naš novi zbornik ide po tragu ranijeg **Dobrotoljublja**. Međutim, mi smo u njega uneli i tekstove koji se ne nalaze u prethodnom, ukoliko smo primetili da ih određeni sveti otac poseduje. Takođe, mi smo naš zbornik obogatili i spisima drugih otaca koji su pisali o duhovnom životu. Tako je, na primer, u prethodni zbornik **Dobrotoljublja** od Svetog Antonija uključeno jedino **170 poglavlja o dobroj naravstvenosti i svetom životu**, dok novi zbornik sadrži i ostale njegove tekstove. Sveti Makarije je bio izostavljen (uključen je bio jedino kroz 150 poglavlja, u stvari Metafrastova prepričavanja), dok je kod nas zastupljen u izvesnom sistematskom poretku, i to njegovim vlastitim rečima. Od Svetog Isaije Otšelnika tamo se nalaze samo 27 poglavlja, njegovih kratkih izreka, dok se kod nas nalaze sva njegova poznata Slova, ukupno 27, u novom prevodu sa grčkog. Slično je učinjeno i u vezi sa Evagrijem i prepodobnim Markom. Sličan postupak će se primeniti i na ostale tomove **Dobrotoljublja**.

Takav je način sastavljanja novog **Dobrotoljublja**. Ono će ići po primeru prvobitnog, uz dopunu onih tekstova koji će ljubiteljima takvog štiva pružiti potrebno rukovodstvo u životu po Bogu.

Sve spise nećemo navoditi u celini, budući da je mnogo lakše misli iznositi kroz izreke. Ponegde ćemo ih navoditi u izvesnom sistematskom vidu, a ponegde bez njega. Međutim, same otačke pouke će se uvek predlagati rečima samih otaca.

Čitaocima predlažemo prvi tom **Dobrotoljublja** u novom obliku. U njega ulaze:

1. Spisi Svetog Antonija;
2. Izreke iz **Beseda** Svetog Makarija;
3. **Slova** prepodobnog Isaije Otšelnika;
4. Pouke prepodobnog Marka Podvižnika;
5. Spisi Evagrija monaha.

Isti redosled postoji i u grčkom **Dobrotoljublju**. Kod nas će Sveti Kasijan, koji je smešten između Evagrija i prepodobnog Marka, svoje mesto naći u drugom tomu.

Episkop Teofan

SVETI ANTONIJE VELIKI

Nekoliko reči o životu i spisima Svetog Antonija Velikog

Položivši temelj usamljениčkom pustinjačkom podvižništvu, Sveti Antonije Veliki svojim životom predstavlja ideal bogougađanja i ujedno put kojim i svaka voljna duša treba da ide prema hrišćanskom savršenstvu koje je ljudima na zemlji dostupno.

Život Svetog Antonija je opisao Sveti Atanasije Veliki. Ovde ćemo ukazati samo na njegove opšte crte.

Božije izbranje Svetog Antonija na delo koje je kasnije ostvario, projavilo se još u njegovom detinjstvu. Tiha, osetljiva narav, sklona usamljenosti, udaljavala ga je od dečijih nestašluka i šala njegovih drugova, zadržavajući ga u domu pred očima roditelja koji su ga čuvali kao zenicu oka. U takvoj odvojenosti od ljudi on je i odrastao, izlazeći iz kuće jedino do crkve. Pri takvom nastrojenju i poretku u životu, blagodat Božija dobijena na krštenju slobodno delovaše na izgrađivanju duha i bez posebnih napora sa njegove strane. Prirodnoje što je on rano osetio sladoš života po Bogu i što se razgoreo božanstvenom željom, kako govori Sveti Atanasije.

Ne nalazeći smetnju za takav život u kući, budući da su i roditelji bili istog duha, Sveti Antonije nije pokazivao nikakvu nameru da se od njega odvoji, sve dok su mu roditelji bili živi i izbavljali ga od neizbežnih životnih briga. Međutim, kad su oni otišli Bogu, kao stariji, on je bio dužan da preuzme brigu oko upravljanja domom i izdržavanja sestre. Nove okolnosti su mu odmah pružile mogućnoš da oseti razliku između života po Bogu i mnogobrižnog staranja o žitejskom, što je u njemu brzo porodilo želju da sve ostavi i živi jedino za Boga. Sa takvim nastrojenjem čuvši u crkvi reč Gospodnju: *Ako hoćeš savršen da budeš, idi prodaj sve što imaš i podaj siromasima; i imaćeš blago na nebu* (Mt.19,21), i zatim drugu: *Ne brinite se za sutra* (Mt.6,34), njegova želja se zapečatila božanstvenim

pečatom. U tim rečima on je čuo Božiji odgovor na pitanja svoje savesti, a ujedno i Božije naređenje i blagoslov za ispunjenje skrivenih želja i stremjenja svog srca. On je doneo tvrdo rešenje i, razdaviš sve, počeo da živi jedino za Boga.

Prve godine svog života po odricanju od sveta Sveti Antonije je provodio isto kao i drugi tada poznati podvižnici. Od njih se on svemu učio. Poznato je da se podvižništvo, koje se sastojalo u odricanju od sveta i svih žitejskih briga i revnovanju jedino oko toga kako da se ugodi Gospodu (up.Kor.7,32), u Crkvi Božijoj ustanovilo od samog njenog osnivanja kao nasušna potreba njenog ustrojstva. Ono je od svetih apostola dobilo prve temeljne zakone. U početku su asketi - kako su se zvali ljudi koji su se posvećivali tom obliku života - odvajajući se od sveta, ostajali u svojim domovima, usamljujući se u nekom sporednom kutku i predavajući se molitvi, bogomislju, postu, bdenju i svim podvizima. Tokom vremena, po prostornom i brojnom širenju Hrišćanstva, mnogi podvižnici počehše da napuštaju svoje porodice i da se udaljuju iz gradova i sela, provodeći život u usamljenosti. Koristili su prirodne pećine, zapuštene grobove, ili osobito napravljene omanje kelije. U vreme Svetog Antonija su najrevnosniji podvižnici živeli baš na takav način. I on je pozeleo da im podražava.

Osnova podvižničkog života je poslušanje. Sveti Antonije ga se držao, podražavajući druge podvižnike. Suština poslušanja se sastoji u utvrđivanju srca hrišćanskim vrlinama i u usvajanju poredaka podvižničkog života pod rukovodstvom opitnih [staraca]. Hrišćanske vrline je Sveti Antonije usvojio još kroz [kućno] vaspitanje. Preostalo mu je da sazna kakvi podvizi su neophodni onome koji je rešio da revnuje u životu po Bogu, i kako da ih vrši. Radi toga je odlazio kod tada poznatih podvižnika. Saznavši šta kako da radi, on bi se kao sa nekim dobitkom vraćao u svoje usamljeno prebivalište. Na taj način on je, kao što primećuje Sveti Atanasije, slično mudroj pčeli sa svih strana sabirao duhovni med, slažući ga u svoje srce kao u košnicu. Od jednoga je primao strogost u uzdržanju od hrane, spavanje na goloj zemlji i dugotrajno bdenje, od drugoga se učio neumornoj molitvi, pažnji prema pomislima i bogomislju, treći mu je bio primer trudoljublja, vernosti pravilima i trpljenja, dok je od svih zajedno pozajmljivao jedan isti duh tvrde vere u Hrista Gospoda i bratske ljubavi prema svima. On se starao da u sebi sakupi sve ono u čemu se svaki od otaca koje je video odlikovao ponaosob.

Bez provere svog života životom drugih i bez rukovodstva sa strane niko nije dostizao viši stepen podvižničkog života. Pomenutim starcima Sveti Antonije je poveravao svoj život. Njihovim rukovođenjem on je bio upućivan na nepokolebivi put savršenstva. U tom poslušničkom vaspitanju on je proveo petnaest godina, živeći izvan sela u grobnici, najpre u blizini, a zatim nešto dalje, gde mu je dolazio jedan prijatelj, seljak, i donosio hleb - jedinstvenu hranu koju je koristio. Seljak bi tada uzimao njegovo rukodelje, budući da se Sveti Antonije izdržavao trudom sopstvenih ruku. Sve svoje vreme on je delio između rukodelja, molitve i razmišljanja o Božanskim istinama Pisma. U takvoj delatnosti ga je utvrdio i anđeo Božiji koji mu se javio kada ga je jednom mučio duh unija.

Kako je tada tekao njegov život, vidi se iz svedočanstva koje navodi Sozomen (**Crkvena istorija**, knj. 1, gl. 13): "Shvativši da dobar život može postati prijatan kada se pretvori u naviku, premda u početku i jeste težak, on je izmišljao sve strožije oblike podvižničkog opita, svakim danom postajući sve uzdržljiviji. On kao da je svagda tek započinjao, dodajući novu silu revnosti. Telesna zadovoljstva je obuzdavao trudom, dok se protiv duševnih strasti naoružavao bogomudrom mržnjom. Njegova hrana je bio hleb sa solju, piće - voda, a vreme obeda - zalazak sunca. Često bi po dva ili više dana ostajao bez hrane. Može se reći da je u bdenju provodio cele noći i da je na molitvi susretao dan. Ako

bi i odpavao, radilo se o minutima. Većinom je spavao na goljoj zemlji, koja mu je služila kao postelja. Sebi nije dozvoljavao mazanje uljem, kupanje i druge ugodnosti da se telo ne bi raznežilo. Lenjost nije mogao da podnosi, tako da posao iz njegovih ruku nije izlazio gotovo ceo dan".

Takvim tesnim putem je išao Sveti Antonije. Kao što je poznato, međutim, takav život ne može proći bez borbe, kao što ni svetlosti nema bez senke. Kad u nama ne bi bilo greha i kad ne bismo imali neprijatelja, jedino bi se dobro razvijalo i nesmetano raslo. Međutim, pošto i jedno i drugo postoji, neophodna je borba. Potrebno je učiniti ih nemoćnim i pobediti ih, kako bismo mogli slobodno ići dalje. Sve dotle, oni će vezivati ruke i noge onome koji hoće da ide pravo, pa ma ko on bio. Prebivajući u duhu Svetog Antonija, blagodat Božija je dopuštala da se u njemu razvije borba kako bi ga ispitala kao zlato u ognju i utvrdila njegove naravstvene sile, davši prostor njihovom dejstvu. Neprijatelju je dat pristup, a podvižnika podržavala sakrivena pomoć.

Sveti Atanasije je opširno opisao tu borbu. Vrađije strele su, govori on, bile vrlo приметne. Hrabri borac ih je, međutim, odbijao, nimalo se ne kolebajući.

Najpre je vrag pokušao da ga pokoleba žalošću što je ostavio svet, privodeći mu na misao sa jedne strane - prenebregavanje plemenitog roda, uzaludno napuštanje znatnog bogatstva i beskorisno odbacivanje svih udobnosti života, a posebno napuštenu sestru bez podrške, zbrinutosti i uteha, i sa druge strane - težinu i surovost započetog bezutešnog života, nenaviknutost i neizdržljivost tela koje, navodno, neće podneti takva lišavanja i dugotrajnost takvog života kome se kraj ne vidi, udaljenost od ljudi, odsustvo svih uteha i neprestano samoumrtiljavanje. Tim podsećanjima neprijatelj je izazivao silnu buru pomisli. Međutim, on ne samo da je bio odbijen nepokolebljivošću Svetog Antonija, koji se tvrdo držao svoje namere i svog rešenja, već i oboren njegovom velikom verom da je sve što je ostavio i što trpi ništavno u poređenju sa beskonačnim blagom koje je Bog pripremio podvižnicima. Sveti je znao da se Bogu može najlakše ugađati ako je čovek slobodan od svih žitejskih i veštastvenih briga. Njegovim neprestanim molitvama, koje su u njegovo srce privlačile najslade duhovne utehe, neprijatelj je bačen u prah.

Pobeđen sa te strane, đavo je na mladog borca napadao sa druge, sa koje je navikao da obara mladost: započeo je da ga iskušava telesnom pohotom, smućujući ga noću i uznemirujući danju. Borba je bila tako žestoka i dugotrajna da nije mogla da se sakrije od drugih. Vrag je podmetao nečiste pomisli, a Sveti Antonije ih je odbijao molitvom; prvi je raspaljivao udove, a drugi ih hladio postom, bdenjem i svakovrsnim zamaranjem; prvi je noću na sebe uzimao ženski izgled, na svaki način se trudeći da izazove grehovnu primamljivost, a drugi se mišlju uznosio na nebo, sagledavao tamošnje krasote i podsećanjem na blagorodstvo kojim Gospod Isus Hristos udostojio našu prirodu, razgonio varljivu obmanu; nečastivi je izazivao osećaj slasti koje dolazi od zadovoljstva, a blaženi mu je suprotstavljao strašnu gorčinu muka u večnom ognju i sećanjem na neuspavljivog crva ostajao nepovređen. Upornost i ružnoća napada najzad su u napadanom obrazovali takvu odvratnost prema svim nečistim pokretima i takav gnev sa snažnom razdraženošću, da se neprijatelj lišio mogućnosti čak i da mu priđe ili da ga izdaleka iskušava i uznemirava sa te strane. Jer, osećanja mržnje i odvratnosti prema strasnim pokretima jesu ognjene strele koje opaljuju neprijatelja. Na taj način je i u tome svelukavi bio pobeđen od mladosti koja nosi strasnu plot. On je odstupio posramljen zato što je služi Božijem sadejstvovao sam Gospod koji je radi nas poneo telo i u njemu satro svu silu vrađiju. Svaki istinski podvižnik stoga sa apostolom ispoveda: *Ne ja, nego blagodat Božija koja je sa mnom* (1.Kor.15,10).

Međutim, čovekomrzac još nije istrošio svu svoju snagu. Videći pokrov Božiji nad mladim borcem, i znajući da on osenjuje samo smirene, neprijatelj je zamislio da ga, navevši ga na visokoumlje i nadmenost, liši nebeske pomoći. Zbog toga se javljao sa izgledom malog crnog dečaka, sa pritvornim ponižavanjem govoreći Svetom Antoniju: "Pobedio si me". Time je mislio da svetoga navede na misao da pobjedu pripiše sebi, čime bi pao u gordost i od sebe odbio Boga koji mu je pomagao. Međutim, Sveti Antonije ga je pitao: "Ko si ti?" On je odgovorio: "Ja sam duh bluda koji izaziva telesnu pohotu i podstiče na telesni greh. Ja sam prevario mnoge od onih koji su dali zavet celomudrenosti. Ja sam doveo do pada mnoge od onih koji su dugo vremena umrtvljivali svoju plot. Ti si, pak, razvalio sve moje zamke i sve strele polomio, tako da sam oboren". Tada je Sveti Antonije, blagodareći Boga, Spasitelja svog, uskiknuo: *Gospod mi je pomoćnik, i ja ću pogledati na neprijatelje svoje* (Ps.117,7). Pogledavši zatim bez straha na neprijatelja, on je rekao: "Bog je dopustio da mi se javi crn radi obelodanjenja tame tvojih zloumišljaja, a kao dečak - radi izobličjenja tvoje nemoći. Zbog toga si i dostojan svakog prezira". Od tih reči nečisti taj duh je pobjegao kao paljen ognjem i već se više nije približavao blaženom Antoniju.

Pobeda nad strastima približava bestrahću. U meri u kojoj se utvrđuje, bestrahće sa sobom donosi i duševni mir. Mir, pak, duševni, zajedno sa sladosnim osećanjima, koja dolaze sa molitvom i bogomislijem, u srcu rađa duhovnu toplotu koja, sabirajući u sebi sve sile duha, duše i tela, čoveka uvodi u njega samog. Tada se kod njega javlja snažna potreba da bude nasamo sa Bogom jedinim. Ta neodoljiva unutarnja težnja ka Bogu predstavlja drugi stepen na putu duhovnog napredovanja. Sveti Antonije je upravo stupao na njega.

I do tadaje on većinom bio usamljen. Do njega je retko dolazio prijatelj iz njegovog sela, a i sam bi ponekad odlazio starcima ili do seoske crkve na bogoslužjenje - osobito na liturgiju. Sve je to bilo povezano sa svojevrsnim rasejavanjem, ma koliko se inače čuvao. Težeci ka unutrašnjosti, duh Svetog Antonija je zahtevao potpunu usamljenost, bez ikakvih viđenja i susreta.

Kao što je ukazano, do te želje duša dolazi sama po sebi, hodeći pravim putem podvižništva. Ipak, taj prevrat ubrzava i daje mu odlučujući podsticaj izvestan snažan poriv samoodricanja. Mogućnost da projavi takav poriv Svetom Antoniju je pružio slučaj otvorenog napada demona. Lišivši se mogućnosti da kroz pomisli deluju na dušu koja se očistila, demoni počinju da nastupaju u snu, da se javljaju vidljivo i da podvižniku podmeću iskušenja, nadajući se da mu naškode i da pokolebaju njegove dobre namere. Blagodat Božija je takve napade dopuštala radi podvižnikovog napretka, radi njegovog ushođenja na viši stepen [duhovnog života], snabdevajući ga ujedno i vlašću nad samim duhovima-kušačima.

Najvažniji momenat u kome se [projavila odlučnost] svetitelja pokazao se u želji da i pored žestoke borbe sa demonima bude vraćen u njegovo usamljeno prebivalište. Njega su, naime, po popuštenju Božijem, demoni pretukli do te mere da je izgubio svest. U takvom stanju ga je našao njegov prijatelj i doneo u crkvenu pripratu. Došavši sebi, on mu je rekao: "Nosi me opet u moje usamljeno mesto". Time je on izrazio da se predao na smrt radi života po Bogu. To je značilo na delu umreti za Gospoda. Njegova gotovost je bila očigledna.

Gotovost na smrt radi Gospoda i radi ugađanja Njemu jeste svepobedno oružje. Onoga koji nju poseduje više ništa ne može iskušati, niti uplašiti. Ona se i smatra početnim načelom podvižništva i snagom koja ga podržava u celokupnom njegovom trajanju. U sve dane Svog zemaljskog života naš Podvigopoložnik, Gospod i Spasitelj, viđaše smrt pred

sobom, da bi je u Getsimanskom vrtu, za vreme molitvene borbe, konačno pobedio Svojom čovečanskom [prirodom]. Stradanja i krsna smrt su na delu ispunili ono što je tu izrečeno. Tome je sledilo tridnevno subotovanje [smrtiliko mirovanje] pred slavnim vaskrsenjem. Isti put prolaze sve duše koje slede Gospoda. Prvi korak na tome putu je samoodricanje. Ma kako da je neznatno, ono uvek poseduje izvestan stepen gotovosti na smrt. Zatim samoodricanje raste, a raste i ta gotovost. Zapravo, ova gotovost jeste duša samoodricanja. Onome ko dođe do mere spremnosti koju je imao Spasitelj u vrtu, brzo predstoji uspinjanje na krst, a zatim duhovno subotovanje, za kojim sledi duhovno vaskrsenje u slavi Gospoda Isusa. Sve se to ostvarilo u duhu Svetog Antonija. Svojim rečima prijatelju da ga vrati tamo gde su ga izmučili, on je pokazao da je u njegovom duhu bilo isto kao u duhu Spasitelja u trenutku kada je u vrtu rekao Svojim učenicima: *Hajdemo! Evo, približio se izdajnik moj*. Posle toga je sledilo njegovo udaljavanje u najdalju pustinju i dvadesetogodišnje prebivanje u bezmolviju - kao neko raspinjanje i subotovanje u duhu.

Tek što se oporavio od stradanja koje su mu priredili demoni, sveti se uputio u pustinju udaljenu dva ili tri dana puta od naseljenih mesta. Tu se nastanio u napuštenom idolištu u kome se nalazio bunar sa vodom. Hleb mu je dva puta godišnje donosio njegov prijatelj. Kakav podvig i kakav trud je tu podneo i šta se sa njim dešavalo, niko ne zna. Međutim, sudeći po tome kakav je izašao iz zatvora, mora se zaključiti da se radilo o vremenu njegovog izgrađivanja Duhom Svetim. Dešavalo se nešto slično onome što se dešava sa gusenicom kada se uvije u larvu: niko je ne vidi i ona kao da je zamrla. Međutim, sveoživljavajuća sila prirode deluje u njoj i u svoje vreme iz lavre izleće prekrasan raznobojan leptir. Tako je bilo i sa Svetim Antonijem. Niko nije video šta se sa njim dešavalo. Međutim, Duh Božiji je, većim delom neprimetno i za njega samog, u njemu izgradio novog čoveka, po obrazu Onoga koji ga je sazdao. Po isteku vremena izgrađivanja, bilo mu je naređeno da izađe na služenje verujućim. On je i izašao, obućen raznolikim blagodatnim darovima Svetoga Duha. Kao što je Hristos ustao iz mrtvih u slavi Očevoj, tako je sada Sveti Antonije izašao u život obnovljen duhom.

Time se završilo obrazovanje duha Svetog Antonija. Čitav preostali njegov život nije bio ništa drugo do donošenje ploda začetog u prva dva perioda njegovog trudoljublja. Treći period njegovog života predstavlja njegovo služenje Crkvi, njegovo apostolstvo. Svako ko pročita njegov životopis od Svetog Atanasija može da se uveri koliko je to služenje bilo plodno. On je služio svim blagodatnim darovima. I koje od njih on nije imao? Imao je dar čudotvorstva, dar vlasti nad demonima, nad silama prirode i nad životinjama, dar proziranja misli, dar viđenja onoga što se dešava u daljini, dar otkrivenja i viđenja. Međutim, najplodniji i najprimenjeniji bio je svakako dar reči. Njime je on svojoj maloj bratiji najobilnije poslužio.

Sveti Atanasije piše da je Bog Svetom Antoniju dao snažnu reč, koja prodiere do dubina srca. On je umeo sa takvom silom da govori na korist svakome da su mnogi od znatnih ljudi - vojvode i građani, ljudi sa značajnim imetkom - sa sebe zbacivali sve žitejske brige i postajali monasi. Ko se od onih koji su mu dolazili sa tugom nije vraćao razveseljen? Ko od onih koji su mu dolazili sa suzama u očima zbog smrti bližnjega nije odmah ostavljao plač? Ko od onih koji su mu dolazili sa gnevom nije svoju srdžbu pretvarao u krotost? Koji od nemarnih monaha nije, posetivši ga, postajao revnistan i odlučan u podvizima? Koji se od mladića koji su videli Svetog Antonija nije odrekao uteha i koji nije zavoleo celomudrenost? Koliko je devojaka, koje su već imale svoje zaručnike, prešlo u čin nevesta Hristovih samo zato što su izdaleka videle Svetog Antonija?

Iz tog svedočanstva je očigledno da Sveti Antonije nije zatvarao izvor svog Bogom darovanog znanja. Njemu su uglavnom i dolazili zbog toga da bi čuli i primili reč istine i da bi našli potrebno rukovodstvo. Po apostolu, on je sve poučavao, izobličavao, molio. Ponekad se njegova reč izlivala kao obilan potok (kao što se vidi u životopisu Svetog Atanasija), a ponekad je izgovarao kraća slova (kao što vidimo u njegovih 20 kratkih pouka). Međutim, najčešće se on ograničavao na kratke izreke, pune smisla i sile. Te kratke izreke u velikom broju su zatim prelazile iz usta u usta, sačinjavajući izvestan pokretni podvižnički ustav, da bi najzad ušle u zbornike svetootačkih bisera. Ponekad je Sveti Antonije pisao poslanice svojim duhovnim čedima, monasima raznih obitelji, i u njima izobražavao opšte crte života u Hristu Isusu ili lećio pojedinačne slabosti bratije.

Sve što je izašlo iz usta Svetog Antonija i što je zapisano pružice bogatu hranu duši koja traži pouku. Do nas je osim opširnog slova koje se nalazi u žitiju, došlo 20 poslanica, 20 kratkih reči o vrlinama i porocima, 170 poglavlja o dobroj naravstvenosti, pravilo za monahe sa dva dodatka, i mnoštvo izreka i povesti o njemu, uvek poučnih i dušekorisnih, razmeštenih po raznim **Otačnicima**.

U ovom zborniku se pažnji čitalaca predlaže sledeće:

1) Izvodi iz poslanica i slova. Poglavlja od 1-15 su uzeta iz životopisa Svetog Antonija koje je sastavio Sveti Atanasije. Pouke od 16-68 su uzete iz pisama svetog oca. Pouke od 69-82 su uzete iz njegovih 20 slova monasima.

2) 170 poglavlja o dobroj naravstvenosti.

3) Ustav otšelnickog života. U 40. tomu Patrologiae graecae, Migne, na str. 1065 nalaze se Praecepta Antonii u 80 poglavlja. Posle njih slede Spiritualia documenta regulis adjuncta i Admonitiones et documenta varia. I jedno i drugo je očigledno dopuna pravila. Budući da su sve izreke iste vrste, i po sadržaju i po obliku reči, mi ih sjedinjujemo i razmeštamo po odeljenim odlomcima, sledeći prirodan tok podvižničkog života.

4) Izreke Svetog Antonija Velikog i izreke o njemu. Te izreke se većim delom nalaze u Izrekama otaca. Osim njih, postoje i druge koje se nalaze u istom 40. tomu Patrologije, zatim u Alfavitnom otačniku, i najzad kod prepodobnog Kasijana. Njih ćemo takođe dati u određenom poretku, sličnom prethodnom. Najpre se navode izreke koje se odnose na napuštanje sveta, čime podvižništvo i počinje, a zatim idu ostale, po redu otšelnickog života.

5) Pitanja učenika i odgovori [jednog] starca o pojedinim izrekama Svetog Antonija Velikog.

SVETI ANTONIJE VELIKI

I

POUKE SVETOG OCA NAŠEG ANTONIJA O ŽIVOTU U HRISTU, PREUZETE IZ ŽIVOTOPISA KOJI JE SASTAVIO SVETI ATANASIJE I IZ 20 POSLANICA I 20 SLOVA PREPODOBNOGA

1. Svi zajedno imajte prvenstveno brigu da, počevši, ne slabite, da ne padate duhom trudeći se i da ne govorite: "Već dugo vremena prebivamo u podvizima". Naprotiv, umnožavate revnost svoju, kao da svaki dan počinjete. Ceo život ljudski je veoma kratak u poređenju sa budućim vekom, i sve naše je ništa pred večnim životom. U ovom svetu se

svaka stvar prodaje po ceni, i svi razmenjuju stvari iste vrednosti, dok se obećanje večnog života kupuje za neku neznatnost. Jer, napisano je: *Dana naših godina je - sedamdeset godina, a pri većoj snazi - osamdeset godina. I većina njih je u trudu i muci* (Ps.89,10). I tako, za osamdeset, ili čak i sto godina provedenih u podvigu mi nećemo carovati jedino sto godina, već u vekove vekova. Uz to, naše nasleđe neće biti na zemlji, već na nebu, iako smo se podvizavali na zemlji. I još: ostavivši truležno telo, dobićemo netruležno. Nemojmo padati u uninije, i nemojmo misliti da smo dugo proboravili (u podvigu), ili da smo učinili nešto veliko: *stradanja sadašnjeg vremena nisu ništa prema slavi koja će nam se otkriti* (Rim.8,18).

2. Isto tako, gledajući na svet, nemojmo misliti da smo se odrekli nečega velikog, budući da je i cela zemlja mala u odnosu na nebo. Zbog toga, čak i da smo svet napustili kao gospodari nad celom zemljom, ipak ne bismo učinili ništa što bi bilo ravno vrednosti Carstva nebeskog. Onaj ko se odriče cele zemlje kao gospodar nad njom, sličan je onome ko baca jednu drahmu od bakra da bi dobio sto drahmi u zlatu - on ostavlja malo da bi dobio sto puta više. Kad ni sva zemlja nije vredna koliko nebo, onda onaj koji ostavlja nekoliko desetina [zemlje], kao da ne ostavlja ništa. On ne treba da se hvali, niti da je malodušan čak i ako bi ostavio i kuću i mnogo zlata. Sa druge strane, treba pomisliti na to da bismo ono (što imamo) u [času] smrti svakako morali da ostavimo, i to [možda] baš onima kojima bismo najmanje želeli, kako još Propovednik pominje (Prop.4,8), čak i da ga nismo napustili radi vrline. Zašto ga, onda, ne bismo ostavili radi vrline, kako bismo nasledili Carstvo (nebesko)?

3. Iz tog razloga niko ne treba da gaji želju za sticanjem. Jer, kakva je korist sticati ono što se [po smrti] ne može uzeti sa sobom? Zar nije bolje da stičemo ono što ćemo moći poneti sa sobom: blagorazumnost, pravičnost, celomudrenost, hrabrost, rasuđivanje, ljubav, siromaštvoljublje, veru u Hrista, bezgnevlje i gostoljubivost? [Vrline] koje ovde steknemo, ići će pred nama i u zemlji krotkih nam pripremiti pristanište.

4. Takvim mislima neka svako ubeđuje sebe da ne bi bio malodušan. Svako treba da rasuđuje o tome da je sluga Gospodnji i da je dužan da služi svome Vladici. Kao što se rob ne usuđuje da kaže: "Pošto sam radio juče, neću raditi danas", već, računajući proteklo vreme (truda), ne prestaje (da se trudi) u ostale dane svakodnevno, po pisanom u Jevanđelju, pokazujući istu revnost da bi ugodio svom gospodaru i da ne bi dopao bede, tako i mi svakodnevno prebivajmo u podvigu, znajući da nam (Gospod) neće oprostiti ukoliko jedan dan provedemo u lenjosti, iako smo pre toga pokazivali (trudoljubivost), već se rasrditi na nas zbog nemarnosti. Tako smo i kod Jezekilja čuli: *Ako pravednik odstupi od svoje pravde i učini bezakonje te zbog toga umre, umreće zbog bezakonja koje je učinio* (18,26). Tako je i Juda za jednu noć pogubio trud čitavog prošlog vremena.

5. I tako, latimo se podviga i nemojmo padati u uninije. Jer, u tome nam pomaže i Gospod, kao što je napisano: *onima koji ljube Boga sve pomaže na dobro* (Rim.8,28). Radi toga, tj. da ne budemo malodušni, treba da se sećamo i sledeće izreke apostola: *Svaki dan umirem* (1.Kor.15,31). Jer, mi nećemo sagrašiti ukoliko budemo živeli kao oni koji svaki dan umiru. Evo šta znači ta izreka: svako jutro kad se probudimo treba da mislimo da nećemo dočekati večer, i pre nego što legnemo u krevet treba da mislimo da se nećemo probuditi. Po prirodi [stvari] nije poznata granica našeg života, niti se zna koliko nam meru svakodnevno ostavlja promisao. Živeći svakodnevno sa takvim raspoloženjem mi nećemo ni grešiti, ni imati pohotu, niti se na koga gneviti, niti gomilati bogatstvo na zemlji. Svakodnevno očekujući smrt, steći ćemo siromaštvoljublje i svima ćemo sve praštati. Pohotu za ženom ili kakvo drugo nečisto zadovoljstvo ni jednog trenutka nećemo

zadržavati u sebi, već ćemo ih brzo odbijati, uvek zauzeti (predsmrtnim) borbama i očekivanjem sudnjeg dana. Jer, veliki strah i bojazan od muka uništava prijetnost zadovoljstva i podiže dušu koja je blizu pada.

6. I tako, počevši (delo spasenja) i već stupivši na put vrline, pružajmo se ka onome što je napred, kako bismo ga i dostigli (up.Fil.3,14). Neka se niko ne okreće unazad, kao Lotova žena, pogovo stoga što je Gospod rekao: *Nijedan koje metnuo ruku svoju na plug pa se obazire nazad, nije pripravan za Carstvo Božje* (Lk.9,62). Obazirati se nazad znači raskajati se (što smo ostavili svet) i opet početi razmišljati po svetski.

7. Nemojte se čuditi slušajući o vrlini i ne čudite se zbog tog imena. Jer, to delo nije daleko od nas i nije izvan nas, već u nama. Jelini idu u tuđe krajeve i plove preko mora da bi izučili nauke, a nama nije potrebno da idemo u tuđe krajeve radi Carstva nebeskog, niti da plovimo preko mora zbog vrlina. Gospod je pokazao da je to izlišno, govoreći: *Gle, Carstvo Božje unutra je u vama* (Lk.17,21). Prema tome, da bismo imali vrlinu, potrebno je samo da je poželimo, budući da je u nama i da se u nama obrazuje. Jer, ukoliko je slovesna duša u svom prirodnom stanju, vrlina će biti u nama. (Duša) se nalazi u svom prirodnom stanju ukoliko je onakva kakva je stvorena: veoma dobra i pravedna. Zato je Isus Navin i govorio narodu: *Privijte srca svoja Gospodu Bogu Izrailjevu* (Is.Nav.24,23), a Jovan: *Poravnite staze njegove* (Mt.3,3). Duša je pravedna kada joj je slovesnost [razumnost] saglasna prirodi. Zlom u duši se naziva njeno skretanje sa [puta] koji zahteva priroda. Prema tome, (vrlina) nije neko teško delo. Ukoliko ostanemo onakvi kakvi smo sazdani, bićemo u vrlinskom stanju, a ukoliko zamišljamo zlo - sa pravom će nas nazvati zlim. Delo (vrline) bi bilo teško kad bi bilo potrebno da ga steknemo negde izvan sebe. Međutim, pošto je [vrlina] u nama, potrebno je jedino da se čuvamo od rđavih pomisli, te da svoju dušu pripremimo za Gospoda, kao zalog koji smo primili od Njega. On će je priznati za Svoje stvorenje, ukoliko vidi da je onakva kakvom ju je sazdao.

8. Borimo se (sa sobom) kako gnev ne bi gospodario nad nama i kako nama ne bi vladala pohota. Jer, pisano je: *Gnev čovekov ne tvori pravdu Božju, i: Želja zatrudnjevši rađa greh, a greh učinjen rađa smrt* (Jak.1,20.15). Vodeći takav život, čvrsto se držimo trezvoumlja, kao što je napisano: *Više od svega čuvaj srce svoje* (Prič.4,23). Mi, naime, imamo strašne i svelukave neprijatelje, zle demone.

9. Mi sa njima vodimo borbu, kao što je rekao apostol: *Ne ratujemo protiv krvi i tela, nego protiv poglavarstava, i blasti, i gospodara tame ovoga sveta, protiv duhova zlobe u podnebesju* (Ef.6,12). Oni se u gomilama nalaze u vazduhu koji nas okružuje i nisu daleko od nas. Među njima postoji velika raznolikost. Međutim, govor o njihovoj prirodi i njihovoj raznolikosti bi bio veoma opširan, i više bi priličilo onima koji su viši od nas. Mi za sada imamo veliku potrebu da saznamo zamke koje nam spremaju.

10. I tako, najpre znamo da demoni nisu sazdani u stanju po kome se nazivaju demonima. Jer, Bog nije stvorio ništa zlo. I oni su sazdani kao dobri. Otpavši, međutim, od nebeskog mudrovanja i vrteći se oko zemlje, oni su Jeline prevarili prividima. Nama, pak, Hrišćanima zavedeći, oni sve privode u pokret u želji da nam spreče ushođenje na nebo, odakle su oni otpali. Zbog toga nam je potrebna velika molitva i podvig da bismo od Duha dobili dar razlikovanja duhova (1.Kor.12,10), kojim bismo mogli saznati koji od njih je manje zao a koji više, o čemu se svaki od njih stara i kako je moguće da se savladaju i prognaju. Jer, oni imaju mnoge zamke i njihovi napadi su prevrtljivi. Znajući to, blaženi apostol i njegovi sledbenici su govorili: *Njegove namere nam nisu nepoznate* (2.Kor.2,11). I mi jedan drugog treba da opominjemo u onome u čemu smo sami bili iskušani. Eto, i ja vama kao čedima govorim o (zamakama) koje sam sam delimično iskusio.

11. Čim primete nekog Hrišćanina, i utoliko pre monaha, da prebiva u trudu i napredovanju, oni najpre pokušavaju i smišljaju kako da mu na put postave sablazan, Sablazni, pak, jesu zle pomisli. Međutim, ne treba da se bojimo njihovih podmetanja s obzirom na to da se molitvom, postom i verom u Gospoda neprijatelji odmah savlađuju. Ipak, i pobeđeni, oni se ne smiravaju, nego odmah ponovo pristupaju sa lukavstvima i podmuklošću. Ukoliko srce ne mogu da obuzmu očigledno nečistim željama, oni opet na drugi način napadaju: priređuju razna priviđenja da bi izazvali strah, usled čega se pretvaraju u razne oblike i na sebe uzimaju izgled žene, zverova, gmizavaca, divova, čitave vojske. Međutim, ni takvih privida ne treba da se bojimo zato što su ništa i što iščezavaju čim se ogradimo verom i znamenjem krsta. Uostalom, oni su drski i krajnje bestidni. Stoga oni, pobeđeni i u tome, napadaju na drugi način: uzimaju na sebe izgled proroka i predskazuju šta će biti kroz nekoliko dana. Takođe se pokazuju kao veoma visoki, samo da bi barem nekoga prevarili preko pomisli i ulovili priviđenjima. Nemojmo slušati demone jer su nam tuđi, nemojmo ih slušati čak i da nas podstiču na molitvu, čak i da nam govore o postu, nego pažljivije gledajmo na cilj našeg podvižništva. Nemojmo da nas varaju, jer oni sve čine sa lukavstvom. Ne treba ni da ih se bojimo, čak i da nastupaju na nas, čak i da nam prete smrću, zato što su nemoćni i zato što ne mogu ostvariti ništa već jedino prete.

12. Glavnu brigu treba posvetiti duši, a ne telu. Telu možemo posvetiti samo neophodno vreme, dok sve ostalo vreme treba da posvetimo duši i ištemo ono šta joj je na korist, tj. da se ne povodi za telesnim strastima, već da sebi potčini telo. To i znače Spasiteljeve reči: *Ne brinite se dušom svojom, šta ćete jesti, ili šta ćete piti; ni telom svojim, u šta ćete se odenuti* (Mt.6,25). *I vi ne išтите šta ćete jesti ili šta ćete piti, i ne uznemiravajte se. Jer sve ovo traže neznabošci ovoga sveta; a Otac vaš zna da vama treba ovo. Nego išтите Carstvo Božije, i sve ovo će vam se dodati* (Lk.12,29-31).

13. Veruj u Gospoda i ljubi ga! Čuvaj sebe od nečistih pomisli i od telesnih zadovoljstava, kao što je napisano u **Pričama - ne pretovaruj stomak** (Prič.24,15). Izbegavaj sujetu, neprestano se moli, čitaj Psalme pre i posle spavanja, izučavaj zapovesti koje su ti date u Svetom Pismu, drži na umu primere svetitelja, da bi duša tvoja, pamteći zapovesti, mogla da se ugleda na njihovu revnost. Naročito gledaj da ispuniš apostolski savet: *Sunce da ne zađe u gnevu vašemu* (Ef.4,26). Smatraj da je to rečeno uopšte za svaku zapovest, tj. da nas zalazak sunca ne zatekne ne samo u gnevu, nego ni u bilo kakvom drugom grehu. Jer je i dobro i neophodno da nas ne osude, ni sunce za dnevnu pogrešku, ni mesec za noćne grehe, pa čak ni za rđave pomisli.

14. Da bismo sačuvali sebe od toga, dobro je da čujemo i sačuvamo apostolsku reč: *Sami sebe ispitujte* (2.Kor.13,5). Radi toga neka svako daje sebi računa za svoje dnevne i noćne postupke. Ako je sgrešio, neka prestane grešiti, a ako nije sgrešio, neka se ne hvali, nego neka istraje u dobru, neka se ne predaje nemarnosti, neka ne osuđuje bližnjega, neka sebe ne smatra pravednikom, *dokle ne dođe Gospod* (1.Kor.4,5), koji ispituje tajne. Često puta je i od nas samih sakriveno ono što radimo. No, ako mi ne vidimo, Gospod vidi sve. Zbog toga ostavimo Gospodu neka sudi, a mi saosećajmo jedan drugome, i nosimo *bremena jedan drugoga* (Gal.6,2). Ispitujmo sami sebe i popravimo se u onome u čemu smo neispravni.

15. Da bismo se sačuvali od greha, obratimo pažnju i na sledeće: neka svako od nas pazi i zapisuje svoje postupke i duševne pokrete sa namerom da ih saopšti drugome. Budite uvereni da ćemo, stideći se otkrivanja, neizostvano prestati da grešimo i čak da mislimo na bilo šta rđavo. Jer, ko je taj koji želi da ga ostali vide kad greši? Ili, ko posle greha neće radije slagati, samo da prikrije svoj greh? Kao što niko neće činiti blud ako ga

neko gleda, tako ćemo lakše sačuvati sebe od nečistih misli, ukoliko ih zapisujemo sa namerom da ih saopštimo drugome, stideći se od toga da postanu poznate. I neka to zapisivanje zameni prisustvo naših satrudnika, da bismo, osećajući pri zapisivanju isti stid kao da nas gledaju, i iz misli progonili ono što je rđavo. Ako se budemo srodili sa takvim navikama, uspećemo da ukrotimo svoje telo, ugađajući Gospodu i kidajući vražije zamke.

16. Izgleda mi da blagodat Svetoga Duha brže ispunjava one koji od sveg srca stupaju na podvig, i od samog početka rešavaju da se drže čvrsto i da ne ustupaju đavolu ni u jednoj borbi sve dok ga ne pobeđe. Uostalom, prizivajući ih, Sveti Duh im u početku pruža mnoge olakšice, da bi im osladio stupanje na podvig pokajanja. On im tek kasnije otkriva taj put u svoj istini (teškoći). Pomažući im u svemu, On zapečaćuje u njih kakve napore pokajanja da nose i određuje granice i ponašanje kako u pogledu tela, tako i u pogledu duše, sve dok ih ne dovede do savršene obraćenosti ka Bogu, njihovom Tvorcu. Radi toga, On ih neprestano pobuđuje da opterećuju i telo i dušu, kako bi se i jedno i drugo ravnomerno osvetilo, i podjednako postalo dostojno nasleđa večnoga života: telo (da obremenjuju) stalnim postom, trudom i čestim bdenjima, a dušu - duhovnim naporima i marljivošću u izvršenju svih službi (poslušanja) koje se vrše telom. O tome (da ništa ne treba raditi nemarno, već sa marljivošću i strahom Božijim) treba da mislimo pri svakom telesnom delu, ukoliko želimo da bude plodonosno.

17. Izvodeći pokajnika na podvig na koji ga poziva, Duh Božiji mu pruža Svoju utehu i uči ga da se ne vraća nazad, i da se ne priljubljuje ni za kakvu stvar ovog sveta. Radi toga On otvara oči duše i daje joj da uvidi krasotu čistote ka kojoj vodi pokajnički trud, zagrevajući u njoj revnost za potpuno očišćenje i sebe i tela - kako bi i jedno i drugo postalo nerazdvojno u pogledu čistote. U tome leži cilj obuke pod rukovodstvom Svetoga Duha: da se i duša i telo potpuno očiste, i da se dovedu do prvobitnog stanja u kome su bili do pada, uz iskorenjivanje svega što je dodala đavolska zavist. Tada u njima neće ostati više ništa đavolskoga, i telo će početi da se u svemu pokorava zahtevima uma. Um će tada sa vlašću određivati i njegovo piće i hranu, i san, i svaku drugu delatnost, učeći se neprestano od Duha Svetoga, po primeru svetog apostola Pavla: *Iznuravam telo svoje i savlđujem ga* (1.Kor.9,27).

18. Poznato je da se u telu odigravaju tri vrste telesnih pokreta: Na prvom mestu dolaze prirodni, urođeni pokreti, koji u stvari ne proizvode ništa bez saglasnosti duše, nego samo daju da se oseće prisutnim u telu. Druga vrsta pokreta proizilazi od obilne hrane i pića, koji rađaju naročitu zažarenost u krvi, i podižu borbu protivu duše, navodeći je na nečistu pohotu. Zbog toga i kaže Apostol: *Ne opijajte se vinom, u čemu je razvrat*. Isto tako i Gospod zapoveda Svojim učenicima u Jevanđelju: *Pazite na sebe da srca vaša ne otežaju prejedanjem i pijanstvom* (Lk.. 21,34). Monasi koji su rešili da dostignu punu meru svetosti i čistote, naročito su dužni da se vladaju tako da i oni sa apostolom mogu reći: *Iznuravam telo svoje i savlđujem ga* (1.Kor.9, 27). Treća vrsta pokreta dolazi od zlih duhova, koji iz zavisti vas kušavaju i probaju da raslabe (monahe) koji teže ka čistoti, ili da skrenu sa puta one koji žele da uđu na vrata čistote (tj. da stupe u monaštvo).

19. Uostalom, ako se čovek naoruža trpljenjem i nepokolebivom vernošću zapovestima Božijim, Duh Sveti će njegov um naučiti kako da očisti dušu i telo od takvih pokreta. Ukoliko, pak, oslabi u osećanjima i dopusti nemarnost u odnosu na zapovesti i naredbe o kojima je slušao, zli duhovi će početi da ga pobeđuju, da opsedaju čitav sastav tela i da ga oskrnavljuju pokretima do te mere da izmučena duša neće znati gde da se dene, u očajanju ne videći pomoć ni otkuda. I tek kada, otreznavši se, ponovo stane na stranu zapovesti i, uzevši njihovo breme (ili shvativši silu obaveze), preda sebe Duhu

Božijem, ona će se iznova ispuniti spasonosnim nastrojenjem. Tada će shvatiti da je dužna da spokojstvo traži jedino u Bogu, i da je jedino na taj način njoj dostupan mir.

20. Treba saglasno i ravnomerno nositi pokajničke napore i dušom i telom, u stremljenju ka savršenoj čistoti. Kada se um udostoji blagodati da može bez samožaljenja i popuštanja sebi da stupi u borbu sa strastima, znači da u sebi ima nadahnuće, uputstva i potporu Duha, pomoću kojih uspešno počinje da od duše odseca sve nečiste pokrete, koji proizilaze od pohote srca. Sjedinivši se sa umom (ili duhom čoveka) radi rešenosti za strogo ispunjavanje ukazanih zapovesti, ovaj Duh ga upućuje da progoni sve strasti iz duše, kako one koje su se pomešale pomoću tela, tako i one koje su se uselile u dušu nezavisno od tela. I Duh ga uči da celo telo, od glave do nogu, drži u poretku: oči, da gledaju sa čistotom; uši da slušaju u miru, ne naslađujući se povižavanjem, osuđivanjem i uvredama; jezik, da govori samo ono **što** je dobro, mereći svaku reč, i ne dopuštajući da mu se u govor umeša bilo šta nečisto i strasno; ruke, da su spremne na pokret jedino radi molitve i dela milosrđa i štedrosti; stomak, da se drži mere u primanju hrane i pića, saglasno potrebi odražavanja tela i ne dopuštajući pohotu i slastoljublje; noge, da stupaju pravo i da se hode po volji Božijoj, uvek idući na vršenje dobrih dela. Potčinjavajući se vlasti Svetoga Duha, telo se menja, navikava na svako dobro, i, do izvesne mere, unapred uzima učešće u svojstvima duhovnog tela, koja će primiti prilikom vaskrsenja pravednih.

21. Kao što je rečeno, duša ima vlastite strasti: gordost, mržnja, zavist, gnev, uninije [čamotinja] i slično. Duši koja mu se svom snagom preda, Sveštedri Bog daje duh istinskog pokajanja i čisti je od svih tih strasti, učeći je da ne ide za njima i pružajući joj silu da ih savlađuje i da pobeđuje neprijatelje, koji ne prestaju da joj pletu zamke, starajući se da je posredstvom iskušenja ponovo vežu za sebe. I ukoliko se ona pokaže odlučna u svom obraćenju i u dobrom povinjavanju Duhu Svetom, koji je uči pokajanju, milosrdni Tvorac će se sažaliti nad njom radi njenih napora (dugih postova, čestih bdenja, poučavanja u Reči Božijoj, neprestane molitve, odricanja od svih svetskih uteha, služenja svima čistim srcem, smirenja i siromaštva duha), koje preduzima sa svakom teskobom i nevoljom. Ukoliko, dakle, istraje u svemu tome, Sveštedri će na nju pogledati milostivim okom, izbavljajući je od svih iskušenja i Svojom milošću je izvlačeći iz ruku neprijatelja.

22. Bog Otac po Svojoj blagosti nije poštedeo (Rim.8,32) Sina Svog Jedinorodnog, nego ga je predao radi našeg izbavljenja od grehova i nepravdi naših. Smirivši Sebe radi nas, Sin Božiji nas je iscelio od duševnih bolesti naših i omogućio nam spasenje od grehova naših. Molim vas imenom Gospoda našeg Isusa Hrista da znate i uvek u mislima držite to veliko delo Božije, tj. da je Bog Slovo radi nas u svemu postao sličan nama osim u grehu. Onima koji su obdareni razumom priliči da ovo znaju razumno, da budu revnosni u tome da i na delu postanu slobodni (od greha) silom dolaska Gospodnjeg. Oni koji su ovo delo primenili kao što treba, postali su Njegove slugе. Međutim, to još nije savršeno zvanje. Savršenstvo dovodi do sinovstva, do osvećenja, koje dolazi u svoje vreme. Videvši da su Njegovi učenici već dospeli do sinovstva i da su ga poznali, naučeni Duhom Svetim, Gospod naš Isus Hristos im je rekao: *Više vas ne nazivam slugama, jer sluga ne zna šta radi gospodar njegov; nego sam vas nazvao prijateljima, jer sve što čuh od Oca svoga, objavih vam* (Jn.15,15). Oni koji su poznali šta su postali u Isusu Hristu, podigloše glas govoreći: Ne primismo *duha ropstva, da se opet* bojimo; *nego* primismo *Duha usinovljenja, kojim vičemo: Ava, Oče* (Rim.8,15). Onaj ko ne projavi punu i usrdnu spremnost da ustane (iz greha), neka zna da će dolazak Gospoda Izbavitelja njemu biti na osudu. Zbog togaje u početku Simeon zapevao: *Gle, ovaj leži da mnoge obori i podigne u Izraelju, i da bude znak protiv koga će se govoriti* (Lk.2,34). Zatim su i apostoli uzviknuli: Mi smo *jednima miris*

smrti za smrt, a drugima miris života za život (2.Kor.2.16). 23. Nije vam nepoznato da se neprijatelji istine neprestano trude da potru istinu. Bog je od samog početka sazdanja sveta u svako vreme posećivao tvar Svoju i one koji su mu kao Sazdatelju pristupali od sveg srca učio kako treba da ga poštuju. Međutim, kada su, usled strasnosti ploti i zlobe neprijatelja koji nas napadaju, dobra stremljenja duše izgubila silu i kada ljudi ne samo da nisu mogli da se izbave od grehova i da se vrate u prvobitno stanje, nego ni da shvate šta im je svojstveno po prirodi i naznačenju, Bog je učinio milost i naučio ih istinskom bogopoštovanju kroz pisani Zakon. Kada, međutim, ni to nije pomoglo i videći da se rana širi i da zahteva odlučno lečenje, **Bog** je odlučio da pošalje Sina Svog Jedinorodnog, koji i jeste Jedinstveni Lekar naš.

24. Gledajući na naše vreme i pobeđivan ljubavlju prema Isusu Hristu, ponekad osećam radost, a ponekad žalost ili čak plač. Mnogi su se u našem pokolenju obukli u odeću blagočešća (monaštvo). Međutim, samo nekolicina od njih su to učinili iz sveg srca, udostojivši se da steknu izbavljenje koje je doneto dolaskom Gospoda Isusa. To su oni zbog kojih se radujem. Drugi, pak, prezrevši silu (svog zaveta), deluju po volji ploti i naklonostima svog srca, zbog čega je dolazak Gospodnji za njih postao izobličjenje. To su oni zbog kojih sam žalostan. Neki su, najzad, pomišljajući na dužinu vremena podviga, pali duhom, zbacili sa sebe odeću blagočešća i postali kao beslovesni. To su oni zbog kojih plačem, budući da dolazak Gospodnji za njih predstavlja osudu.

25. Svim svojim silama se molim Bogu za vas kako bi vam u srca položio onaj oganj koji je Gospod naš Isus Hristos bacio na zemlju (Lk.12,49), da biste mogli pravilno da upravljate svojim namerama i osećanjima i da razlikujete dobro od zla.

26. Kada vetar duva u jednom pravcu, svaki moreplovac može da pomisli visoko o sebi i da se pohvali. Međutim, tek se pri iznenadnoj promeni vetrova otkriva iskustvo opitnih krmanoša.

27. Sluga Božiji je onaj koji se Boji Gospoda i koji čuva Njegove zapovesti. To nije ropstvo u kome se mi nalazimo, već pravednost koja vodi ka sinovstvu. Gospod naš je izabrao apostole i poverio im blagovest Jevanđelja. Zapovesti koje su nam oni dali ustanovile su prekrasno ropstvo u kome mi gospodarimo svim strastima i obavljamo prekrasno služenje vrlinama. Međutim, kad se još više približimo blagodati, Gospod naš Isus Hristos će i nama, kao Svojim apostolima, reći: *Više vas ne nazivam slugama, jer sluga ne zna šta radi gospodar njegov; nego sam vas nazvao prijateljima, jer sve što čuh od Oca svoga, objavih vam* (Jn.15,15). Oni koji pristupe blagodati iz opita će poznati pokrete Duha Svetog i shvatiti svoje duhovno stanje. Shvativši i poznavši to, oni će uzviknuti: *Ne primismo duha ropstva, da se opet bojimo; nego primismo Duha usinovljenja, kojim vičemo: Ava, Oče* (Rim.8,15).

28. Bog svima rukovodi dejstvom Svoje blagodati. Zbog toga se ne lenjite i ne predavajte uniniju, već zovite Boga dan i noć da biste umolili blagost Boga Oca, i da bi vam poslao pomoć odozgo radi poznanja onoga šta treba da činite. Ne dajte *sna očima svojim, ni vedama svojim dremanja* (Ps.131,4), revnujući da prinesete sami sebe Bogu kao čistu žrtvu, i da biste ga videli. Bez čistote, naime, niko ne može videti Boga, kao što veli apostol (Jev.12,14).

29. Svi svetitelji žale, plaču i tuguju kad nas vide da smo lenji i nemarni. Kad nas, pak, vide da smo ispravni i da napredujemo u savršenstvu, raduju se, i u radosti i veselju ne prestaju da prinose Tvorcu molitve za nas. I Gospod se tada teši našim dobrim delima, isto koliko i svedočenju i molitvama svetih, ukrepljujući nas raznim darovima.

30. Onaj ko iz sveg srca ne omrzne ono što je svojstveno veštastvenoj i zemnoj ploti i svim njenim pokretima i dejstvima, i ko svoj um ne uzdigne gore ka Ocu svih - ne može dostići spasenje. A nad trudom onog ko to učini, Gospod će biti milostiv i dati mu nevidljivi i neveštastveni oganj koji će u njemu sagoreti sve strasti i savršeno očistiti njegov um. Tada će se naseliti u njemu Duh Gospoda našeg Isusa Hrista i ostati u njemu, učeći ga doličnom poklonjenju Ocu. Međutim, sve dok mi saučestvujemo u slastima svoje veštastvene plote, ostajemo neprijatelji Bogu, Njegovim anđelima i svima svetima. Molim vas imenom Gospoda našeg Isusa Hrista da budete marljivi za život svoj i spasenje svoje, i da ne dozvolite ovom vremenu da zbog trenutka otme od vas večnost kojoj nema kraja, ni tom zemljanom telu da vas liši Carstva svetlosti koje nema kraja i koje se ne može opisati. Zaista se smućuje duša moja i obamire um moj zbog toga što nam je data sloboda da izaberemo i činimo dela svetih, a mi, opijeni strastima, slično pijanim od vina, nećemo um svoj da uzdignemo gore i potražimo višnju slavu, nećemo da podražavamo dela svetih i sledimo njihove stope, kako bismo postali i naslednici njihovih dela i zajedno sa njima dobili večno nasleđe.

31. Vi ste se udostojili velikog dobra stekavši blagodat koja je u vama. Ipak, dužni ste i da se bez lenjosti podvizavate u ime Onoga koji vas je posetio, Istoka s visine (Lk.1,78), kako biste mu postali sveta i neporočna žrtva. Mi znamo kako je pala naša priroda sa visine svoje u dubinu poniženja i bede i kako ju je posećivao milosrdni Bog Svojim zakonima preko ruku Mojsijevih i ostalih proroka, kako je u poslednje vreme posetio preko Jedinorodnog Sina Svog, koji je vrhovni Načelnik naših prvosveštenika i istinski Lekar naš, jedini koji može da isceli bolesti naše, koji se obukao u naše telo i samog sebe predao za naše grehe. Njegovom smrću smo mi spaseni. Shvatajte i prilježno ispitujte naredbe našeg Tvorca. [Zapazite] Njegove posete i spoljašnjeg i unutrašnjeg čoveka i to pošto smo, premda slovesni, postali nerazumni, budući da smo se privezali za volju neprijatelja, zlotvora i oca laži.

32. Koliko je milijardi zlih besova, i kako su bezbrojni oblici njihovih zamki! Čak i kad vide da smo poznali svoje strasti i sramotu, da izbegavamo zla dela na koja nas navode, da sklanjamo svoje uho od rđavih saveta koje nam došaptavaju, oni ne odustaju, nego sa očajnim naporom nastavljaju svoje delo, znajući da je njihova sudbina konačno rešena i da će im ad pasti u nasledstvo, zbog njihove prekomerene zlobe i otpadništva (od Boga). Neka Gospod otvori oči srdaca vaših da vidite koliko su bezbrojne mreže demonske, i kako nam čine mnogo zla svakoga dana. Neka vam daruje bodro srce i duh rasuđivanja kako biste sami sebe prineli Bogu kao živu i besprekornu žrtvu! Čuvajte se u svako vreme demonske zavisti i njihovih zlih saveta, skrivenih zamki i pritajene zlobe, prevrtljive laži i hulnih pomisli i tananih nagovaranja koja svakog dana ubacuju u naša srca! [Klonite se] gneva i klevete na koje nas oni podbadaju da bismo se

borili među sobom, sebe pravdajući a druge osuđujući, da bismo vređali jedni druge, da bismo govorili laskavim jezikom, skrivajući gorčinu u svojim srcima, da bismo osuđivali spoljašnjost bližnjega, skrivajući u sebi otimačinu, da bismo se svađali me:đu sobom i išli jedan nasuprot drugome, sa željom da istrajemo na svome i da se pokažemo čestitiji od drugih. Svaki čovek koji se naslađuje grehovnim pomislima pada svojevolljno, jer mu je milo ono što u njega seje neprijatelj i zato što misli da se opravda samo vidljivim delima, premda je iznutra stanište zlog duha koji ga uči svakom zlu. Telo njegovo će se ispuniti sramotom, budući da njime vladaju demonske strasti koje on ne odgoni od sebe. Demoni nisu vidljiva tela. Međutim, mi postajemo njihova tela kada nam duše primaju

njihove tamne pomisli. Jer, primivši te pomisli, mi primamo same demone, te činimo da se prepoznaju u telima.

33. Umna i besmrtna priroda sakrivena je u truležnom telu našem da bi kroz njega pojavljivala svoja dejstva. I tako, činivši ovo telo kadionim oltarom, prinesite na njega sve vaše pomisli i rđave savete, i, postavljajući ih pred lice Gospodnje, unesite k Njemu svoj um i srce, moleći ga da vam sviše pošalje Svoj oganj, koji će spaliti i očistiti sve što se nalazi na njemu. I pobojaće se protivnici vaši, sveštenici Vaalovi, i poginuće od ruke vaše, kao od ruke Ilije proroka (3.car.18,25). Tada ćete ugledati čoveka koji izlazi iz božanstvene vode i koji će učiniti da na vas siđe duhovna kiša, tj. rosa Duha Utešitelja.

34. Otpavši od svog nebeskog čina zbog gordosti, đavo neprestano pokušava da navede na pad i sve one koji od sveg srca žele da pristupe Gospodu, i to istim putem kojim je i sam pao, tj. gordošću i ljubavlju prema sujetnoj slavi. Time nas napadaju demoni, i time i drugim sličnim misle da nas odvoje od Boga. Osim toga, znajući da onaj ko voli svog brata, voli i Boga, oni u naša srca polažu mržnju prema bližnjemu i to u toj meri da ne možemo ni da pogledamo na brata svoga, niti da progovorimo sa njim. Dešavalo se da su mnogi preduzimali zaista veliki trud u vrlini, ali su usled nerazumnosti opet pogubili sebe. To se može desiti i među vama ukoliko, na primer, ohladnevi za dela, budete mislili da posedujete vrline. Jer, eto, već ste upali u tu đavolsku bolest (nadmenost), misleći da ste bliski Bogu i da boravite u svetlosti, iako se, u samoj stvari, nalazite u tami. Šta je pobudilo Gospoda našeg Isusa Hrista da složi Svoje haljine, da opase Svoja bedra ubrusom, naspe vodu u umivaonik (Jn.13,4) i opere noge onima koji su niži od Njega, ako ne [namera] da nas nauči smirenju? Da, On ga nam je na primeru tada pokazao. I zaista, svi koji hoće da budu primljeni u prvobitni čin, uspeće jedino preko smirenja, s obzirom da je u početku pokret gordosti bio razlog svrgnuća sa neba. I tako, čovek neće naslediti Carstvo Božije ukoliko se u njemu ne nađe krajnje smirenje, smirenje svim srcem, svim umom, svim duhom, svom dušom i telom.

35. Ako želimo da se iskreno približimo svome Sazdatelju, treba da se, po duhovnome zakonu, podvizavamo da se duša oslobodi od strasti. Jer, zbog naših rđavih dela, zbog naslađivanja strastima, zbog mnogih demoniskih iskušenja, naša umna snaga je oslabila, dok su dobre pobude naših duša zamrle. Mi već ne možemo da poznamo lepotu (i potrebe) naše duhovne prirode zbog strasti u koje često upadamo. Ali, nema nama spasenja ni od koga do od Gospoda našeg Isusa Hrista, po rečima apostolovim:

Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će i u Hristu svi oživeti (1.Kor.15,22). Naš Gospod Isus Hristos jeste život svih slovesnih stvorenja, sazdanih po Njegovom obrazu.

36. Mi smo dobili imena svetih i obukli se u njihovo odelo, kojim se hvalimo pred nevernim, ali nemamo usrdnosti da ih podražavamo u delima. Bojim se da se i na nas ne primeni ono što je rekao apostol: *Koji imaju izgled pobožnosti, a sile njene su se odrekli* (2.Tim.Z,5). Neka vam Gospod da da shvatite šta je život koji ste prihvatili kako biste, delajući u njegovom duhu, postali dostojni nevidljivog nasleđa. Mi smo dužni da saglasno svojim silama činimo dela koja odgovaraju volji Gospodnjoj! To je, naime, svojstveno našoj prirodi, i osim toga više ništa ne treba zahtevati od naše vrline. Onaj ko služi Bogu i traži ga iz sveg srca svog, dejstvuje saglasno sa svojom prirodom, a ko čini greh, dostojan je prekora i kazne, zato što [čini] ono što je strano njegovoj prirodi.

37. Od vremena kad je Gospod blagodaću Svojom probudio moj um od smrtnog sna, stekao sam prekomereni plač i neutešno uzdisanje. Pomišljao sam u sebi šta bismo uzvratili Gospodu za sve što je uradio za nas! Anđelima Svojim naredio je da nam služe,

prorocima da predskazuju, apostolima da objavljuju Jevanđelje. Iznad svega, poslao je Sina Svog Jedinorodnog radi našeg spasenja. Zbog toga, pobuđujte srca svoja na strah Božiji, Znajte da je Sveti Jovan Krstitelj i Preteča krštavao vodom radi pokajanja i radi pripremanja za krštenje Gospoda našeg Isusa Hrista, koji krsti Duhom Svetim i ognjem, tj. ognjem revnosti za dobra dela. Pokažimo usrdnu gotovost za svoje duševno i telesno očišćenje, i, primivši krštenje Gospoda našeg Isusa Hrista, budimo revnitelji dobrih dela, kako bismo mu prineli sami sebe kao prijatnu žrtvu. Duh Utešitelj, primljen na krštenju, daje nam silu da delujemo sveto, kako bi nas opet uzdigao do prvobitnog slavnog stanja, i učinio nas dostojnim da dobijemo večno nasleđe. Znajte, *koji se god u Hrista krstiste, u Hrista se obukoste*, primajući blagodat Svetoga Duha, kao što veli apostol (Gal.3,27-28). Telesne razlike roba i slobodnjaka, muškarca i žene odmah prestaju čim se primi ova blagodat. Postavši za njih zalog nasleđa večnog Carstva nebeskog, Sveti Duh ih uči kako da se poklanjaju Ocu u duhu i istini (Jn.4,23).

38. Ja sam se molio za vas da se i vi udostojite da primite velikog ognjenog Duha, kojeg sam ja dobio. Ako vi želite da ga dobijete i da ostanu u vama, prinesite najpre telesni trud i smirenje srca, te uznoseći dan i noć svoje pomisli na nebo, išтите sa iskrenim srcem dar Duha ognjenog - i, daće vam se. Na taj način su ga dobili Ilija Tesvićanin, Jelisej i ostali proroci. Onome ko sebe obrađuje na taj način (tj. ukazanim podvigom) daće se ovaj Duh za svagda i zavek. Istrajte u molitvama sa upornim iskanjem iz sveg srca - i daće vam se, jer taj Duh boravi u pravednim srcima. Prišavši vam, otkriće vam velike tajne, odagnaće od vas strah od ljudi i zverova, i nebeska radost će biti u vama dan i noć. U ovom telu ćete biti kao oni koji se već nalaze u Carstvu (nebeskom).

39. Ako čovek želi da stekne ljubav Božiju, dužan je najpre da zadobije strah Božiji. Od straha se rađa plač, a od plača hrabrost. Duša u kojoj sve ovo sazre, počće da donosi plodove u svemu. Videvši u duši te divne plodove, Bog je privlači sebi kao miris odabranog tamjana i zbog nje se raduje sa anđelima u svako doba. On i nju ispunjuje radošću, čuvajući je na svakom putu njenom, kako bi bez opasnosti dostigla mesto svog spokojstva. Videći kako je najviši Čuvar opkoljava, davo je više ne napada. Šta više, zbog ove velike sile, ne sme ni blizu da joj pride. Stecite ovu silu da bi vas se bojali demoni, pa će vam se olakšati naponi koje preduimate, i osladiti vam se sve Božansko. Sladost Božanske ljubavi je daleko slađa od saća meda. Mnogi od monaha i devstvenica, koji su živeli u zajednici, mišljahu da poseduju sladost Božanske ljubavi, iako je nisu okusili. Bog im je nije podario budući da nisu uložili nikakav trud da bi je stekli. Nju će, pak, po milosti Božijoj, svakako steći onaj ko se stara da je dostigne, jer Bog ne gleda ko je ko. Bog udostojava takvom silom čoveka koji iz želje za svetlošću Božijom i Njegovom silom prezire i uvrede i čast ovoga sveta, mrzi sve svetsko i pokoj tela, čisti srce svoje od svih rđavih pomisli, neprestano prinoseći Bogu post, danonoćni plač i čiste molitve. Potrudite se da dobijete takvu silu, pa ćete sva svoja dela vršiti spokojno i lako, i dobiti smelost u obraćanju Bogu. Tada će On ispunjavati sve vaše molbe.

40. Bog sluša one koji ga ljube i koji ga traže iz sveg srca svog i snishodi im u svim njihovim molbama. Molbe, međutim, onih koji mu pristupaju sa podeljenim a ne celovitim srcem, sa željom da dobiju slavu i pohvalu od ljudi, On ne sluša, već se na njih gnevi, budući da su im dela spoljašnja [samo da ih ljudi vide]. Na njima se ispunjava reč Psalma koji govori: *Bog rasipa koti čovekougodnika* (Ps.52,6). Sila Božija ne dejstvuje u njima zato što nisu istrajni u delima kojih se prihvataju. Oni ne poznaju božanstvenu sladost, njenu mirnoću i veselje. Mnogo je u našem rodu onih koji nisu dobili silu koja daje sladost duši, i iz dana u dan je ispunjava sve većom radošću i veseljem, razbuktavajući u njoj

božanstvenu toplotu. Njih vara zli duh zato što svoja dela vrše da bi se pokazali ljudima. Vi, pak, plodove trudova svojih prinosite pred lice Gospodnje, starajući se da se udaljavate od duha sujete. Neprestano se borite da vodite borbu protiv njega kako bi Gospod primio vaše plodove koje prinosite pred Njegovo Lice, i kako bi vam poslao silu koju daje izabranim Svojim. Nemojte prestajati da se protivite tom zlom duhu. Kad čovek pristupa dobrom delu ili prekrasnom podvigu, taj zli duh odmah prilazi, želeći da ima udeo sa njim ili da ga potpuno odvoji od tih namera. On ne trpi da neko postupa pravedno i protivi se svima koji žele da su verni Gospodu. Mnogima on ne dopušta da pristupe vrlini, a drugima se meša u delatnost, poništavajući njihove plodove. On ih uči da upražnjavaju vrline i čine dela milosrđa sa sujetom. O takvim ljudima misle da su bogati plodovima, iako ih uopšte nemaju. Oni liče na smokvu o kojoj se, kada se gleda izdaleka, misli da je puna slatkih plodova, iako se, kada se priđe bliže, na njoj ništa ne može naći. Zato što na njima ne nalazi ni jednog dobrog ploda, Bog ne samo da ih lišava neuporedive sladosti Svog Božanstva, već ih i isušuje. Vi se, pak, stupivši na podvig, starajte oko protivljenja duhu sujete. Protivite mu se i savlađujte ga. Pristupiće vam sila Božija, ukazaće vam pomoć i ostati sa vama. U svako vreme će vam pružati revnost i toplinu, od koje ništa nije dragocenije. Onaj među vama koji uvidi da nije obdaren tom toplinom, neka se potruži da je stekne - i ona će mu doći. Ona liči na oganj koji se razgoreva i poprima svoju prirodnu silu, diže uvis i plamti kada ljudi duvaju u njega, želeći da zagreju ulje. Na isti način, ako uvidite da vam se duša, usled nemara i lenjosti, hladi - požurite da je probudite, prolivajući suze nad njom. Bez sumnje je da će doći taj oganj i sjediniti se sa vašim dušama, te će oni koji ga steknu izobilovati dobrim delima. Eto i David je, primetivši da mu je duša otežala i ohladnела, rekao: *Setih se drevnih dana, poučih se iz svih dela Tvojih, i iz tvorevine ruku Tvojih se naučih. Podigoh Tebi ruke svoje, i duša moja ti je kao osušena zemlja* (Ps.142,5,6). Vidite, David je bio krajnje zabrinut kad mu je srce otežalo, sve dok se opet nije razgoreo oganj u njegovom srcu. Tada je on uzviknuo: *Gotovo je srce moje, Bože, gotovo je srce moje* (Ps.107.2). Na osnovu takve danonoćne brige i staranja, on je ponovo vraćen u svoj čin. Isto tako postupajte i vi kako biste bili jednodušni u pripremanju srca, uz pomoć Božanstvene svetlosti i ognja.

41. Molite se da vam Bog da blagodat da sve jasno vidite i razumete, da biste jasno razlikovali šta je dobro, a šta zlo. Kod apostola Pavla je napisano: *Jaka hrana je za savršene* (Jev.5, 14). To su oni koji su dugim i marljivim podvigom svoja čula i namere obučili da [razlikuju] dobro i zlo, postali sinovi Carstva i izabrani za božanstveno usinovljenje. Bog im je darovao mudrost i rasuđivanje u svim delima njihovim, da ih ne bi prevario ni čovek ni đavo. Treba da znate da neprijatelj iskušava verne pod vidom dobra, i mnoge vara zato što nemaju rasuđivanja i mudrosti. Saznavši o tom bogatstvu razuma koje je određeno za verne i koje nema granica, blaženi Pavle je pisao Efescima: *Da vam Bog Gospoda našega Isusa Hrista, Otac slave, dade Duha mudrosti i otkrivenja da ga poznate, i prosvetljenje oči srca vašega da biste znali u čemu je nada poziva njegova, i kakvo je bogatstvo slave nasleđa njegova u svetima* (Ef. 1,17-18). To je on činio po Svojoj bezmernoj ljubavi prema nama, znajući da oni koji to budu postigli neće imati nikakvog truda i da se neće ničega bojati, te da će ih radost Gospodnja tešiti dan i noć. Trud će im tada biti sladak u svako vreme. Mnogi od monaha i devstvenica koji žive u opštežićima ne dostižu do te mere. A vi, ako hoćete da dostignete meru u kojoj se nalazi vrhunac savršenstva, odstupite od svih koji nose takva imena (tj. monaštva i devstvenosti), a nemaju tog prozrenja i rasuđivanja. Jer, ukoliko stupite u opštenje sa njima, neće vam dati da napredujete, već će ugasiti i vaš žar, budući da sami nemaju nikakvog žara. Kod njih je

hladnoća, jer idu za svojim željama. I tako, nemojte se saglašavati sa njima kad dođu kod vas i povedu razgovor svetskim rečima, saglasno sa svojim željama. Jer, kod apostola Pavla je napisano: *Duha ne gasite, proroštva ne prezirite* (1.Sol.5,19-20). Znajte da se Duh ničim tako ne gasi kao sujetnim razgovorima.

42. U svim slovesnim stvorenjima, bila muška ili ženska, nalazi se organ ljubavi, kojim su u stanju obuhvatiti i Božansko i čovečansko. Božiji (duhovni) vole Božansko, a telesni vole telesno. Prvi čiste svoja srca od svake nečistote i od dela ovog prolaznog sveta. Omrznuvši i svet i svoju sopstvenu dušu i noseći krst, oni idu za Gospodom, u svemu vršeći Njegovu volju. Zbog toga se u njih useljava Bog, daje im slado i radost, koje dušu hrane i obnavljaju. Kao što drveće ne može da raste ako se ne zaliva prirodnom vodom, tako ni duša ne može da napreduje bez nebeske slado. Samo one duše koje su primile Duha i koje su napojene nebesnom sladošću mogu da rastu.

43. Govorite da ste grešnici i oplakujte sve što ste učinili u stanju nemarnosti. Zbog toga će blagovoljenje Gospodnje biti sa vama i delovaće u vama. Jer, On je blag i otpušta grehe svih koji mu se obraćaju, ma ko oni bili, i to tako da ih više ni ne pominje. Ipak, On hoće da se (pomilovani) sami sećaju oprostaja grehova koje su do tada učinili, kako se ne bi desilo da, zaboravivši, opet u svom ponašanju dopuste nešto zbog čega će biti dužni da daju odgovor i za ona sagrađenja koja su im već bili oprostena - kao što se desilo sa slugom kome je gospodar oprostio sav dug koji mu je bio dužan. Jer, kad je, zaboravivši na milost, nepravedno postupio sa drugim slugom, gospodar je od njega tražio čitav prethodni dug koji mu je već bio oprošten. To [se desilo] stoga što se nije sažalio nad drugim slugom i što mu nije oprostio sto dinara, sumu koja je bila ništavna u poređenju sa onom koja je njemu oprostena (Mt.18,23). Pogledajmo i na Davida proroka. Čim ga je prorok Natan izobličio za greh sa Urijinom ženom i za greh koji je sa samim Urijom učinio, on se odmah pokajao i smirio. Zbog toga mu je prorok Natan rekao: *Već ti je Bog otpustio grehe tvoje* (2.Car.12,13). Međutim, David ih nije zaboravio, iako je dobio oprostaj, već je spomen na njih predao i potomstvu. To je ostavljeno na spomen svim pokolenjima, od roda u rod. *Naučicu bezakonike putevima Tvojim* (Ps.50,15), govori on, kako bi se svi grešnici naučili iz njegovog primera i kako bi se, slično njemu, kajali zbog grehova svojih, nikada ih ne zaboravljajući, čak i kad dobiju oprostaj. Slično je rekao sam Bog preko proroka Isaije: *Ja sam Onaj koji zaglađuje grehe tvoje, i neću ih pomenuti. Pomeni ih ti* (Is.43,25-26). On je i preko proroka Jeremije rekao: *Obrati mi se dome Izrailjev... i neću utvrditi lice svoje na vama, jer sam milostiv. Neću se gneviti na vas doveka. Samo vidi bezakonje svoje, jer si prestupila Gospodu Bogu svome, i razvratila si puteve svoje* (Jer.3,12-13). Prema tome, grehe koje nam Gospod otpušta mi smo dužni da zadržavamo i da ih se uvek sećamo, obnavljajući i kajanje za njih.

44. Puno je slave duhovno podvižništvo, ali ima mnogo protivnika. Ko želi u njemu biti savršen, ne treba da robuje ničem rđavom. Onaj ko je rob bilo čemu rđavome, nalazi se daleko od, granica savršenstva.

45. Po Svome nedostiznom smirenju, Gospod naš Isus Hrvstos je Svoje Božanstvo pokrio čoveštvom. Tako da su svi na Njega gledali kao na čoveka, iako nije bio samo čovek, nego Bog koji se očovečio, kao što je pisano: *Slovo postade telo i nastani se među nama* (Jn.1,14). Međutim, Gospod Svojim ovaploćenjem, koje mu je bilo neophodno radi domostroja našeg spasenja, nije izišao izvan Svoga Božanstva.

46. Mnogi u gluposti svojoj govore: "Mi smo takođe videli Gospoda Isusa Hrista, kao i apostoli". Međutim, oni su se zapeli u samoobmanu i prevaru, i nemaju oči da vide Gospoda, kao što su ga videli apostoli. Apostol Pavle je video Gospoda kao što su ga videli

apostoli, koji su bili s Njim i koji su poverovali u Njega u vreme kad je hodio po zemlji, opkoljen gomilama sveta, koji je na Njega gledao kao na čoveka. Videvši ga očima i poverovavši da je On Bog, krvotočiva je sa verom dodirнула kraj Njegove haljine, i odmah ozdravila od duge bolesti. On je pitao: *Koje to što me se dotače*, ne zbog toga što nije znao, nego da bi otkrio njenu veru. Apostol Petar je odgovorio: *Narod te opkolio i gura te, a ti govoriš: Ko je to što me se dotače*.

Međutim, žena je sama kazala i priznala da se iscelila. Tada joj je Gospod rekao: *Vera tvoja spasla te je; idi u miru* (Lk.8,45-48). Videli su Gospoda i Pilat, i Ana, i Kajafa, ali kao i svi ostali koji su gledali na Njega bez vere, a ne kao što su ga videli apostoli. Zbog toga nisu imali nikakve koristi što su ga videli. Apostol Pavle ga je video očima svoga srca i svojom jakom verom, kao što ga je videla krvotočiva, koja je s verom dotakla Njegove haljine i dobila isceljenje.

47. Kad u telu prestane da caruje greh, u duši se javlja Bog i čisti je zajedno sa telom. Ako, pak, carstvo greha živi u telu, čovek ne može videti Boga, jer se njegova duša nalazi u telu, i u njoj nema mesta za svetlost kojom se vidi Bog. David kaže: *U Tvojoj svetlosti ćemo videti svetlost* (Ps.35,10). Šta predstavlja ta svetlost u kojoj čovek vidi svetlost? To je ona svetlost koju Gospod naš Isus Hristos pominje u Jevanđelju. Njome čovek treba da bude osvetljen i da nema nikakva tamna uda (Lk.11,36). Gospod je takođe rekao: *Niko ne zna sina do Otac, niti Oca ko zna do sin i ako kome sin hoće kazati* (Mt.11,27). Sin, pak, ne otkriva Oca Svoga sinovima tame, nego onima koji borave u svetlosti, i koji su sinovi svetlosti, čije oči srca je prosvetio poznavanjem zapovesti.

48. U Psalmu piše: *Proći ću do divnog naseljenog mesta, čak do doma Božijeg* (Ps.41,5). To "proći ću" označava dugotrajno prolaženje i ukazuje na izvršeni rast duše. Tu se ona već približila Bogu, dok je ranije njen put bio još vrlo udaljen od Njega. Nemojmo se čuditi što je naš put vrlo udaljen - mi se nalazimo u duhovnom detinjstvu. Vidimo da je i onom velikom proroku Iliji bilo rečeno: "Ustani, jedi i pij i okrepi se, jer je tvoj put još dug" (Z.Car.19,7), (a on hođaše ka bogoviđenju). O toj dužini je i David rekao: *Ko će mi dati golubija krila da poletim i počinem* (Ps.54,7). Zbog toga ovaj put treba prohoditi sa pažnjom i revnošću, a ne sa nemarnošću, raslabljenošću i lenjošću. Učitelj vasseljene, Pavle nam savetuje: *Tako trčite da... dobijete*, i dodaje: *Iznuravam telo svoje i saviđujem ga* (1.Kor.9,27). Trčimo, dakle, dok imamo vremena u ovom telu, kako bismo dostigli savršenstvo koje je dostigao sam apostol Pavle, koji govori: *Dobar rat ratovah, trku završih, veru održah. Sad me čeka venac pravde* (2.Tim.4,7;8).

49. Kao što telo, dok u njemu boravi duša, prolazi kroz tri uzrasta, naime: mladost, zrelost i starost, tako i duša, skrivena u telu, prolazi kroz tri uzrasta, naime: početak vere, napredak u veri i savršenstvo. U prvom, počinjući da veruje, duša se rađa u Hristu, kao što se govori u Jevanđelju. Sveti Jovan apostol nam je naveo obeležja tog novog rođenja, kao uostalom i srednjeg stanja i savršenstva, govoreći: *Pišem vam. dečice... pišem vam mladići... pišem vam, oci* (1Jn.2,12-14). On ne pišaše telesnim prijateljima, nego verujućim, izobražavajući tri stanja koja prohode oni koji streme ka duhovnoj oblasti, tj. da dostignu savršenstvo i udostoje se punote blagodati.

50. Onaj ko zavoli duhovni život treba da podražava Josifovu čistotu i uzdržanje. Dužan je da počne da se dovodi u red sagledavanjem i da se naoružava protiv svih rđavih pohota, koje su snažne usled podrške neprijatelja, o kome Jov govori: *Snaga je njegova u bedrima njegovim, i sila je njegova u mišićima stomaka* (Jov 40,11). Zbog toga je svako ko se podvизava i naoružava protiv ovih telesnih pohota, koje se obično razgorevaju od preterane hrane i pića, dužan da opashe bedra svoja strogim uzdržanjem, kako bi istrajavao u

čistoti. Napisano je da je anđeo, koji se borio sa Jakovom, snažno stegnuo žilu njegovog stegna, usled čega je uvenulo i oslabilo njegovo telo, a on nazvan Izrailj, tj. onaj koji vidi Boga (Post.32,25; 32). Na isti način i mi treba da učinimo da uvene naše telo, kako bismo umrtvili i ugasili pohotu. Jer, uvenuće tela nam daje mogućnost da dođemo do savršenstva u vrlini čistote. Duša postaje snažna kada je telo izmoždano. I tako, stanjimo tela svoja kako bismo imali snage da se držimo u poretku. Jer, ukoliko savladamo telo i predamo ga u ropstvo duši, telesne pomisli će biti umrtvljene. Ljubav prema telesnim pomislima jeste neprijateljstvo prema Bogu. Njihovo umrtvljenje se ostvaruje preko umrtvljenja tela. Tada će se duša prosvetiti i postati hram Božiji. Istinski duhovni podvižnik je onaj koji se stara da je čist u svim udovima svojim. On, je onaj koji je obučio svoja čula i koji im ne dozvoljava da vladaju njime. On ih drži na uzdi i velikom čistotom ih podvodi pod igo Gospodnje. On svojim očima ne dozvoljava da vide šta loše, ili da sa željom gledaju na ženu; svojim ušima ne dozvoljava da sluša osuđivanje, ili đavolske savete i pomisli koje podmeću đavoli; na svoja usta polaže pečat a jeziku ne daje da govori prazne reči; ruke svoje pruža na vršenje prekrasnih dela milosrđa i pomoći; njegove noge su brze na ispunjenje reči Gospodnjih: *I ako te ko potera jednu milju, idi s njim dve* (Mt.5,41); stomak svoj i grudi drži tako da ne padne na zemlju i da ne počne da puže slično zmiji, koja gamiže na svom stomaku i grudima. Takav je, bratijo, izgled života podvižnika.

51. Svako ko želi da bude istinski duhovan podvižnik treba da se postara da se udalji od bučne gomile i da joj se ne približava, kako bi i telom i umom i srcem bio izvan smućenja / ljudskog vrtloga. Jer, gde su ljudi, tamo je i smućenje. Gospod naš nam je pokazao primer udaljavanja od ljudi i usamljivanja time što je sam zasebno odlazio na goru radi molitve. U pustinji je On takođe, pobedio i đavola, koji se usudio da sa Njim stupi u borbu. Svakako, On je mogao da ga pobedi i usred mnoštva, ali je to učinio [u pustinji] da bi nas naučio da je u usamljenosti i bezmolviju lakše pobediti neprijatelja i postići savršenstvo. Ni Svoju slavu Gospod nije pokazao Svojim učenicima među ljudima, nego tek pošto ih je izveo na goru. I Jovan Preteča je bio u pustinji sve do dana svog javljanja Izrailju. U svetu nas neprijatelj lakše pritešnjava svojim oruđima, i spoljašnjim i unutrašnjim. Tu on preko nekih ljudi, koje je privukao i koji su mu poslušni, kao preko pomoćnika i saradnika, vodi borbu protiv vernih: neka bestidna žena može kod njega biti veoma snažno oružje, koje široko rasprostire svoje varljive zamke. Kada je video četiri životinje koje su pokazivale slavu Božiju, Jezekilj nije bio u gradu ili selu, već napolje - na polju, jer mu je Bog rekao: *Izađi na polje i videćeš slavu moju* (Jez.3,22). I uopšte, viđenja i otkrivenja takve vrste bila su svetima pokazivana jedino na gorama i u pustinjama. Znajući kako je Bogu ugodna usamljenost, prorok Jeremija je takođe rekao: *Blago čoveku koji od mladosti uzme jaram svoj, sedne usamljen i začuti* (Plač Jer.3,27-28). Znajući, opet, dobro koliko štete može ljudska vreva da nanese onima koji hoće da ugone Bogu, on se nije suzdržao, već je rekao: *Ko će mi dati poslednje stanište u pustinji, da ostavim ljude svoje i da odem od njih?* (Jer.9,2). I prorok Ilija se udostojio da hranu dobija od anđela u pustinji, a ne usred narodne gomile, ne u gradu ili selu. Sve ovo i slično što je bilo sa svetima, napisano je radi toga da bismo se ubedili da podražavamo one koji su voleli usamljenost, zato što ona i nas može privesti Bogu. Zbog toga se starajte da se utvrdite u njoj kao što treba, da bi vas privela viđenju Boga, što i jeste duhovno sagledavanje.

52. Hoću da vam kažem na šta liči duša u koju se uselio oganj Božanski. Slična je dvokriloj ptici koja se uzdiže po nebesnom vazduhu. Od svih stvorova samo ptice imaju krila kao nešto naročito. A krila duše koja se povinuje Bogu sastoje se od čežnje ognja Božijeg, kojim se ona uzdiže gore k nebu. Ukoliko se liši ovih krila, ona nema sile kojom bi

se uzdigla u visinu, jer nema udela u ognju koji uzdiže u visinu, i postaje slična ptici koja, lišena svojih krila, više ne može da leti. Osim toga, duša čovečija liči na pticu još i u tom smislu što je toplota sredstvo rađanja ptica. Jer, ukoliko ptice ne zagrevaju jaja, neće se izleći živi pilići, budući da se oni drugačije ne mogu da se probude u život osim toplotom. Tako i Bog obuhvata i zagreva duše koje su mu poslušne, pobuđujući ih na duhovni život. Videći tako da je duša, koja se prilepljuje uz Boga i koja mu je poslušna, slična ptici kojoj je toplota izvor postojanja, nikako nemojte sebi dozvoliti da se lišite ovoga ognja. Znajte da su vam zbog tog ognja koji vam se od Boga daruje, od đavola pripremljene mnoge borbe sa ciljem da ga se lišite. Jer, on dobro zna da vas ne može pobediti sve dok je u vama taj oganj.

53. Protivite se đavolu i starajte se da raspoznate njegove zamke. On svoju gorčinu obično skriva pod vidom slasti, kako ne bi bio otkriven. On priprema razne prividnosti, lepe na izgled, ali sasvim drugačije [po dejstvu], da bi zavarao srca vaša lukavim oponašanjem istine, koja je inače privlačna. Ka tome je usmerena sva njegova veština, tj. da se svima silama odupre svakoj duši koja dobro služi Bogu. Demon duši nudi mnoge strasti, kako bi njima ugasio božanstveni oganj u kojem je sva sila. Veliki uspeh postiže on pomoću telesnog pokoja i onoga što je sa njim povezano. Najzad, ako vidi da se [verni] od svega toga čuvaju, da ništa ne primaju od njega, niti daju kakvog znaka da će ga ikad poslušati, on sa stidom odstupa. Tada se u njih useljava Duh Božiji, dajući im spokojstvo ili mir u svim delima njihovim. I samo nošenje jarma Božijeg postaje im slatko, po rečima Jevandjelja: *Naći ćete pokoj dušama svojim* (Mt.11,29). [Oni imaju pokoj] iako su uzeli i nose igo Njegovo. Tada postaju neumorni kako u vršenju vrlina, tako i u vršenju poslušanja i noćnih bdenja; više se ne gneve zbog ljudskih uvreda i ne boje se ni čoveka, ni zvera, ni [kakvog] duha, zato što radost Gospodnja prebiva u njima dan i noć, oživljavajući njihov razum i hraneći ih. Tom radošću duša raste i postaje pogodna za sve ili savršena. U toj radosti se i uznosi na nebo.

54. Vidimo da dete raste primajući u početku samo majčino mleko, a zatim drugu kakvu [mekanu] hranu, i najzad svaku hranu koju obično upotrebljavaju ljudi. Tako ono postaje snažno, hrabro, i njegovo srce smelo izlazi u susret neprijateljima koji hoće da ga napadnu. Međutim, ako ga u detinjstvu snađe kakva bolest, njegova ishrana i jačanje nisu dovoljno uspešni, zbog čega postaje slabo i svaki ga neprijatelj savlađuje i pobeđuje. Da bi ozdravilo i dobilo moć da odoli neprijatelju, treba da nađe pomoć i brigu iskusnog lekara. Tako i duša čovečija, u kojoj nema radosti Božije, oseća slabost i prima mnoge rane. [Stoga ona treba] da se postara da nađe Božijeg slugu, koji ima iskustva u duhovnom lečenju, i da mu priđe sa predanošću. On će je prvo isceliti od strasti, a zatim vaskrsnuti i naučiti kako će, uz pomoć Božiju, zadobiti radost koja je njena prava hrana. Tada će se ona usprotiviti svojim neprijateljima, zlim duhovima, i pobediti ih, a njihove savete zgaziti, i uzradovati se savršenijom radošću.

55. Čuvajte se od saveta zlog đavola koji prilazi kao pravdoljubiv, kako bi vas prevario i obmanuo. Makar vam prišao i u obliku svetlog anđela, ne verujte mu i ne slušajte ga. On verne obično očarava privlačnom spoljašnošću [navodne] istine. Nesavršeni ne poznaju ta njegova lukavstva ni ono što im uporno podmeće. Savršeni ih, pak, znaju, kao što veli apostol: *A jaka hrana je za savršene, čija su čula navikom izvežbana za razlikovanje i dobra i zla* (Jev.5,14). Njih neprijatelj ne može prevariti. Međutim, verne koji su nepažljivi, on lako hvata i obmanjuje svojim navodno slatkim mamcem, slično ribaru koji ribu lovi pomoću oštrem udice pokrivene mamcem. Riba ne zna da je udica pokrivena mamcem, nego doplivava, guta mamac i pada u plen. Kad bi riba znala da će tim mamcem

biti ulovljena, bez svake sumnje mu se ne bi približila, već bi bežala od njega. Na isti način i nesavršene vernike, kao što smo rekli, neprijatelj lovi, i to iz potpuno istih razloga, kao što govori Solomon: *Neki se put čoveku čini prav, iako njegov kraj gleda u adovo dno* (Prič.16, 25). I kod proroka Amosa piše: *Šta vidiš Amose? On je odgovorio: Sasud (zamku) za lovljenje ptica* (Amos 8,2). Iz straha da ne bude uhvaćena na zemlji, ptica leti vazduhom i pravi sebi gnezdo radi odmora i sna na najvišim mestima. Tu ona spava bezbrižno, znajući da je niko ne može dostići i uhvatiti. Međutim, poznato je kako se lovac mnogo dovija da je prevari: dolazi do tog mesta, razastire mreže, i baca zrnevlje na vidna mesta. Tom hranom on mami pticu sa visine, te ona sleće i postaje plen. Na sličan način deluje i đavo, loveći neiskusne Hrišćane svojim podvalama, i zbacujući ih sa njihove visine. Tako je on uradio kad se sakrio u zmiju i kazao Evi: *Nećete vi umrijeti... U onaj dan kad okusite otvoriće vam se oči, pa ćete postati kao bogovi* (Post.3,4-5). Čuvši te reči, Eva mu se predala srcem, misleći da je to istina. O tome nije razmislila kao što je trebalo. Ona je okusila [plod] i dala i Adamu da proba i njih je zadesila velika nesreća: oboje su pali sa svoje visine. Tako đavo postupa sa nesavršenim Hrišćanima koji se, ne razlikujući dobro od zla, upravljaju po svojim sklonostima, zadovoljavajući se svojim rasuđivanjem i mišljenjem. Misleći da su dostigli savršenstvo, i da su stekli blagoslov otaca svojih, oni ne [smatraju da je potrebno da] pitaju svoje savršene oce koji umeju da razlikuju dobro od zla, već idu za željama svoga srca. Takvi su slični pticama koje su sagradile gnezdo na visini, pa zatim sletele na zemlju, pale u zamku i postale plen. Slično se dešava i njima, jer u svojoj samouverenosti dejstvuju uvek po naklonosti svog srca i ispunjavajući svoje želje, ne slušajući svoje oce i ne savetujući se sa njima. Đavo im stoga namešta razna viđenja i privide, puneći njihovo srce gordošću. Ponekad im noću daje snove koji se danju ispunjavaju, kako bi ih pogruzio u veću prelest. I još više: ponekad im noću pokazuje svetlost tako da mesto na kome se nalaze postaje obasjano. I mnogo drugog sličnog čini, čak i navodna čuda. Sve on to čini da bi oni bili spokojni u vezi sa njim, misleći da je anđeo i da ga prime. Čim ga prime na taj način, on ih survava sa visine pomoću duha gordosti koji je njima ovladao. On se stara da ih drži u ubeđenju da su duhovno postali veliki i slavniji od drugih, i da nemaju više potrebe da se obraćaju svojim ocima i da ih slušaju. Oni su, međutim, po Pismu, slični sjajnom grožđu koje je nezrelo i oporo. Pouke otaca njima su teške, zato što su uvereni da već sami sve znaju.

56. Znajte nasigurno da nećete moći ni da napredujete, ni da uzrastete, ni da postanete savršeni, niti da jasno razlikujete dobro od zla, ukoliko se ne budete povinjavali svojim ocima. Oci naši su i sami tako postupali: povinjavali su se ocima svojim i slušali njihove pouke. Zbog toga su napredovali, uzrasli i postali učitelji, kao što je napisano u Premudrosti sina Sirahova: *Ne odvajaj se od povesti staraca, jer su oni naučili od otaca svojih. Od njih ćeš se naučiti razumu i u potrebno vreme dati odgovor* (Sir.8,11-12). I tako, vi ste dužni da podražavate one koji su bili poslušni svojim ocima, i u svemu ih slušali. Njih su oci, uz pomoć Božiju, naučili svemu čemu su se sami naučili od svojih otaca. To su i predali svojim poslušnim sinovima. Tako je Isaak slušao Avraama, Jakov Isaaka, Josif Jakova, Jelisej Isaiju, Pavle Ananiju, Timotej Pavla. Svi oni i njima slični slušali su svoje oce i ispunjavali njihovu volju, sledeći njihove savete. Stoga su poznali istinu, naučili se pravdi i najzad se udostojili Duha Svetog, postavši propovednici istine u svemu, kao što je napisano kod proroka Jezekilja: *Postavih te za stražara doma Izrailjeva, da čuješ reč iz usta mojih i da im zapreliš od mene* (Jez.3,17). Prema tome, ako želite da napredujete i da potpuno uzrastete, da postanete bezmetežni u srcu svom i da ni u čemu niste ismejani od vraga, povinujte se ocima svojim i u svemu ih slušajte. [Na taj način] nikada nećete pasti.

57. Ja Hoću da vam ukažem na jedno delo koje jedino može da utvrdi čoveka u dobru i da ga održi u takvom [stanju] od početka do kraja: Ljubite Boga svom dušom svojom, svim srcem svojim, i svim umom svojim, i Njemu jedinome služite. Tada će vam Bog dati veliku silu i radost, i sva dela Božija biće vam slatka kao med. Svi telesni naponi, umna zanimanja i bdenja, i uopšte, ceo jaram Božiji, biće vam lak i sladak. Iz ljubavi, uostalom, ponekad Gospod popušta i iznenađenja na ljude da se ne bi veličali, nego da bi istrajali u podvigu. Tada umesto hrabrosti oni osećaju teškoće i slabost, umesto radosti - tugu, umesto spokojstva i tišine - uzbuđenje, umesto sladosti - gorčinu. To i mnogo drugo slično biva onima koji ljube Gospoda. Ali, boreći se sa time i pobeđujući, oni sve više jačaju. Kada, najzad, u svemu pobede, Duh Božiji počinje u svemu da ih prati. Tada nemaju više ničega rđavog da se plaše.

58. Duh Sveti neprestano veje najprijatnijim i najslađim blagouhanjem, koje ne može da se izrazi ljudskim jezikom. I ko poznaje ovu prijatnost Duha i Njegovu sladost, osim onih koji su se udostojili da se On useli u njih? Duh Sveti ulazi u duše pokajnika, i to posle mnogo uloženog truda. Mnogo sličnog vidimo i u ovom svetu: drago kamenje se ne nalazi bez velikih napora. Sveti su tražili ovog Duha i nalazili ga. On je onaj mnogoceni biser o kome se govori u Jevanđelju (Mt.13,45-46), u priči o trgovcu koji je, tražeći dobre bisere, naišao na jedan mnogoceni biser, prodao sve i kupio ga. O Njemu se govori i u priči o blagu u skrivenom polju, koje je našao jedan čovek, ponovo ga sakrio, te otišao i prodao sve svoje da bi kupio to polje (Mt.13, 44). Iskušenja ni na koga tako ne napadaju kao na one koji su stekli Duha Svetog. I sam Gospod naš je, pošto je pri krštenju na Njega sišao Duh Sveti u obliku goluba, bio odveden Duhom u pustinju da ga đavo kuša. On ga je iskušao svim svojim iskušenjima, ali ni u čemu nije mogao uspeti protiv Njega, kao što piše u Jevanđelju od Luke: *I kada završi đavo sve kušanje, otide od njega za neko vrijeme* (Lk.4,13). I Gospod Isus se vratio u Galileju u sili Duha. Tako i sve koji se, po prijemu Duha, bore i pobeđuju, Duh Sveti ukrepljuje i daje im silu da pobede svako iskušenje.

59. Serafim koga je video prorok Jezkilj (Jez.1,2; 9) jeste izobraženje vernih duša, koje se podvizavaju da dostignu savršenstvo. On je imao šest krila punih očiju, zatim četiri lica koja gledaju na četiri strane: jedno, koje liči na lice čoveka, drugo - na lice teleta, treće - na lice lava, i četvrto - na lice orla. Prvo lice serafimovo, lice čoveka, označava verne koji žive u svetu i ispunjavaju zapovesti koje važe za njih. Ako neko od njih ode u monaštvo, poprima izgled teleta stoga što počinje da nosi teže napore u ispunjavanju monaških pravila i vršenju telesnih podviga. Ko izlazi u usamljenost, usavršivši se u poretku opštežića, i stupa u borbu sa nevidljivim demonima, postaje sličan lavu, caru divljih zveri. A kada pobedi nevidljive neprijatelje i zavlada nad strastima, potčini ih sebi, biće uzdignut na gore Duhom Svetim i videće božanstvena viđenja. Time će postati sličan orlu: njegov um će tada videti sve što sa njim može da se desi sa šest strana, postajući sličan onim šestorim krilima - punih očiju. Tako će on postati u potpunosti duhovni serafim i naslediti večno blaženstvo.

60. Čistota, neprestani i nepromenjivi mir, potpuno milosrđe i ostale prekrasne vrline, koje se venčavaju blagoslovom, sačinjavaju zapovesti Božije. Starajte se da ispunite sve naredbe Duha, kojima će oživeti duše vaše, i kojima primete Gospoda u sebe. One su siguran put. Bez čistote tela i srca niko ne može biti savršen pred Bogom. Zato je i rečeno u svetom Jevanđelju : *Blagženi čisti srcem, jer će Boga videti* (Mt.5,8). Savršenstvo se rađa od čistote srca. U srcu se nalazi i prirodno dobro i neprirodno zlo. Od zla se rađaju duševne strasti: osuđivanja, mržnja, samouverenost i tome slično. Od (prirodnog) dobra (srca) rađa se poznanje Boga (strah Božiji) i svetost ili čistota duše od svih strasti (savest). Čoveku koji

se reši da se ispravi i počne da izbegava svako zlo, naoružavši se podvigom p.lača, skrušenošću, uzdasima, postom, bdenjem, siromaštvom i mnogim molitvama, pomoći će Gospod Svojom blagodaću i izbaviti ga od svih duševnih strasti. Mnogi monasi, ni posle dugo vremena provedenog u devstvenosti i čednosti nisu stekli nauku o čistoti zbog toga što su se, prezrevši savete svojih otaca, povodili za željama svoga srca. Iz tog razloga njih su savladali zli duhovi - dušegupci, pogađajući ih skrivenim strelama dan i noć, i ne dajući im mira ni na kakvom mestu. Njihova srca su zauzeta čas gordošću, čas taštinom, čas nečistom zavišću, čas osuđivanjem, čas gnevom i jarošću, čas svadljivošću i mnogim drugim strastima. Njihov udeo će biti sa pet ludih devojaka, zašto su nerazumno provodili sve svoje vreme. Oni ne obuzdavaju jezik, ne čuvaju čistim oči svoje, ni telo od pohote, ni srce od prljavštine i sličnih mana dostojnih plača. Zbog toga se oni nečisti zadovoljavaju samo jednom lanenom haljinom, koja je samo slika devstvenosti. Zbog toga se i lišavaju nebeskog jeleja, neophodnog za paljenje svetilnika. Ženik im u svoje vreme neće otvoriti vrata Svoje bračne odaje. On će im, kao što je rečeno u pričiji o ludim devojkama, reći: *Zaista vam kažem, ne poznajem vas* (Mt.25,12). Ovo vam pišem iz želje da se spasete, i da postanete slobodni i verni - čista nevesta Hristova, jer je On Ženik svih duša, kako veli apostol Pavle: *Jer vas obručih mužu jedinome, da djevojku čistu privedem Hristu* (2.Kor.11,2).

61. Zlato se mnogo puta čisti ognjem kako bi postalo što čistije. Na isti način i Gospod, po blagosti Svojoj, čisti čoveka mnogim iskušenjima, ispituje ga i čini iskusnim u borbi srca kako se više ne bi vraćao na misli i sećanja o nepravdama i poniženjima kojima su ga ljudi podvrgavali, već se smiravao pred Bogom i na Njega polagao svu svoju nadu, budući svagda gotov na svako dobro delo pred Bogom, kao što je rekao prorok David: *Gotovo je srce moje, Bože, gotovo je srce moje. Zapevaću i pevaću u slavi mojoj* (Ps.107,2). Imajte na umu da ćete biti ispitivani izvesnom bratijom, posredstvom uvreda i nepravdi, ili budući podvrgavani vređanju od strane svojih satrudnika. Stoga, kad vam se desi nešto slično, stojte čvrsto, ne bojte se i nemojte padati u uninije, već uznosite blagodarnost Gospodu za sve, zato što bez Njega ništa slično ne biva. On to popušta zato što je neophodno da sluga Božije okuse borbu. Jer, ko ne bude ispitan iskušenjima, trudom, skorbima i nevoljama od blagosti Božije, sve dok se ne navikne da istrajava u dobru u svim slučajevima - od Njega se neće udostojiti časti.

62. Strpljivo podnosite bede i nevolje na koje god naiđete, i blagodarite za njih Gospodu sa velikim smirenjem, da biste okusili radost svoga truda - slično blaženoj Suzani koja je pokazala junački otpor, odolela pohoti dvojice bezakonih staraca, pretrpela mnoge bede i muke od njihovih kleveta: nju je, najzad, sam Bog uzvisio na kraju njenog podviga, i porazio sve njene neprijatelje; slično Tekli koja je imala u sebi još više junačkog duha, i nije se plašila ni rana koje su joj naneli njeni roditelji, ni ognja, ni kidanja tela, ni zverova: njoj je najzad Bog darovao radost u srcu i nagradu za trud, jer je verom ugasila plamteći oganj, zatvorila usta krvožednih lavova, i posramila sve neprijatelje; slično Josifu, smirenom i pred Bogom i pred ljudima, koga su braća gonila iz zavisti što im je bio pretpostavljen po želji njihovog oca: kad su hteli da proliju njegovu krv, Božija pomoć ga je sačuvala, kad su podlegli mržnji i prodali ga kao roba, žena gospodara kod koga je služio ga je mnogo mučila, da bi zbog njenih kleveta dopao i tamnice. Ali, Bog ga nije ostavio. Jer, on je bio uzdržljiv, krotak, čist, neporočan dušom i telom. Po Božijem blagovolenju on nije pao pod pritiskom svih tih nezgoda, već ih je strpljivo snosio, polažući svu nadu na Gospoda. I Bog ga je najzad uzvisio, postavivši ga glavom Egipta i svih njegovih oblasti. On je i braću svoju, koji su ga mrzeli, pokorio pod noge svoje. Sva ova pomenuta lica i

njima slična nisu nikada u početku svoga podviga i borbe odbijali čast od Boga, nego posle, pošto ih je oprobao, očistio pomoću bede i patnje, i naučio kako treba biti istrajan za vreme borbe. Tek pošto je video da junački podnose bedu i patnje polažući nadu na Njega, Gospod im ukazuje čast Svojom Božanskom pomoću, a njihove mrzitelje posramljuje i njima ih pokorava.

63. Istrajte u trpljenju i ne dajte da oslabе vaša srca kad naiđe kakva beda. Za sve blagodarite da biste dobili nagradu od Gospoda. Neka među svima vama vlada mir, istina, ljubav prema Bogu, uzajamna blagonaklonost. Neka su daleko od vas razdor, kleveta, sporovi, zla zavist, neposlušnost, gordost, uvrede, podsmevanje, taština, mržnja, nedruželjublje. U obitelji u kojoj se pojave takvi pokreti, useljava se gnev Božiji. Znajte da je naš život na ovom svetu veoma kratak. Štedite ga i ne trošite ga u neradu. Pazite da vas smrtni čas ne zatekne u vreme kad se gnevite jedan na drugoga, da se ne biste ubrojali u čovekoubice, po Pismu: *Svaki koji mrzi na brata svoga jeste čovekoubica; a znate da nijedan čovekoubica nema večni život koji ostaje u njemu* (1.Jn. 3,15). Štedite jedni druge da poštedi i vas Bog. *Opraštajte, i oprostite vam se* (Lk.6,37). Ko pretrpi klevete, neka se raduje, i neka sve svoje preda Gospodu, koji je pravedni Sudija i Nagradodavac... A ko okleveta bližnjega, neka se požuri da se smiri pred Gospodom, i neka traži oprostaj od svoga bližnjega, da bi ga Gospod poštedeo. Čuvajte se da vas zalazak sunca ne zatekne u gnev, kao što nas uči Pismo (Ef.4,26). Zle pomisli koje vas muče **sa** korenom vadite iz srca, da biste istrebili svaki zametak nedruželjublja. Njihov koren je mržnja i zavist. Te dve strasti poseduju najveće zlo, mrsko i Bogu i ljudima. Zbog toga verujućem ili služi Božijem ne priliči da ih ima. Neka se niko od vas ne hvali po svojoj gluposti, govoreći: "Ja sam nadvladao tog brata i nema mu milosti". Onaj koji tako zamišlja i govori neka zna da je predao svoju dušu u ruke smrti. Njegovo nasleđe biće mesto plača i škrguta zuba, neuspavljivog crva i neugasivog ognja.

64. Probudimo se iz sna dok se još nalazimo u ovom telu. U zdahnimo zbog sebe samih, i oplakujmo sebe iz sveg srca dan i noć, da bismo se izbacili od onog strašnog mučenja, stenjanja, plača i tuge kojima neće biti kraja. Uklonimo se od širokih vrata i prostranog puta koji vodi u pogibao, mada mnogi njime idu. Uđimo na uska vrata i pođimo tesnim putem koji vodi u život, iako njime idu samo malobrojni. Oni koji idu ovim putem pravi su poslenici i dobiće svoju nagradu za svoj trud sa radošću nasledivši Carstvo. Onoga ko još nije sasvim spreman za [Carstvo], molim da se ne predaje neradu sve dok još ima vremena, kako se u vreme nevolje ne bi našao bez jeleja. Jer, tada ga neće moći kupiti, kao uostalom ni pet ludih devojaka. One su tada sa plačem uzviknule: *Gospodaru, Gospodaru! Otvori nam. A on odgovarajući reče im: Zaista vam kažem, ne poznajem vas* (Mt.25,11-12). To im se desilo jedino zbog lenjosti. I potom, premda se probudiše i rastrčase, ne nadoše nikakve koristi jer je gospodar doma već bio ustao i zaključao vrata, kao što je napisano. Navešću vam i drugi sličan primer. Ušavši u kovčeg sa svojim sinovima i njihovim ženama, i sa svim ostalim što je bilo sa njim, Noje je zaključao vrata zbog vode potopa koja je poslana na one koji čine zlo, i više ih nije otvarao da sinovima ne bi dopustio da vide užasan prizor kažnjavanja nečastivih. Isto tako ni zli, po zaključavanju vrata, više nisu mogli da uđu i da budu sa pravednima, već su svi poginuli od vode zbog svoje lenjosti i nepokornosti. Jer, Noje ih je tokom trista godina, sve dok je gradio kovčeg, prizivao na bolji život, a oni ne marahu niti ga slušahu. Zbog toga su i poginuli.

65. Držite bratstvo na jednom mestu i uređujte ga u miru, jednomisliju, smirenju, strahu Božijem i molitvama. Tada će se savršeno među vama projaviti blago doma Božijeg, i vi ćete ga imati sa radošću i veseljem. Osim toga, krasite se verom, nadom, ljubavlju,

smirenjem, strahom, rasuđivanjem, pobožnošću, mirom, ljubavlju prema bratiji. Jer, ko sve ovo ima, obučen je u bračnu odeću i hodi u zapovestima Duha. Istrajte u svakom smirenju i trpljenju, da bi se od vas udaljile strasti.

66. Ko bude hodio po volji Božijoj, koja je slađa od meda i puna svake radosti, biće krepljen i pomagan. Ona će njegovu dušu uputiti na divna dela i pred njim pripremiti put koji je Gospodu ugodan. Tada mu se neće moći usprotiviti ni jedan neprijatelj, zato što hodi po volji Božijoj. Ko se, međutim, upravlja po svojoj volji, ni u čemu neće imati Božiju pomoć, već će biti ostavljen demonima koji će se nastaniti u njegovo srce, ni dan ni noć mu ne dajući mira. Oni će ga učiniti slabim i nemoćnim u svim delima, kako spoljnim, tako i unutarnjim, i mnogo drugog pogubnog i štetnog će navesti na njega. Đavo ponekad u njih unosi radost i veselje. Međutim, u tome nema [prave] radosti, već samo tuge i žalosti. U onome što liči na radost nema istine, već se radi o prividu, budući da nije od Boga. Volja koja dejstvuje u čoveku jeste trojaka: prva je od đavola, druga od čoveka, treća od Boga. Prve dve Bogu nisu ugodne, već samo ona koja dolazi od Njega. Ispitajte sami sebe, odbacite sve što je tuđinsko, i samo volju Božiju zavolite. Jer, nije mala stvar za čoveka da stalno i u svemu upoznaje volju Božiju. Uveravam vas da onaj ko ne ostavi volju srca svoga, ne odrekne se potpuno od samoga sebe, ne odbaci od sebe sve svoje imanje i bogatstvo, i ne pokori se Gospodu kroz poslušanje svojim duhovnim ocima - neće moći da spozna volju Božiju, niti da je ispuni, već će biti lišen i poslednjeg blagoslova,

67. Gospod nam nije rekao da ćemo ovde biti nagrađeni, nego da će ovde biti iskušenja, teskobe, muke i patnje, a tamo nagrada. Ovaj život je pun podviga i iskušenja.

68. Ako budete trpeljivi, poslušni i pokorni svojim ocima Gospod će vas nagraditi prekrasnim uzdarjem. To je trud koji se pominje pred licem Gospoda. Ko se povinuje svojim ocima, povinuje se i Gospodu. A ko se povinuje Gospodu, i svojim ocima se povinuje.

69. Pre svega, treba da verujemo u Gospoda našeg Isusa Hrista da mu se poklanjamo i da smo mu poslušni, tvoreći Njegovu volju u svako vreme i u svakom trenutku.

70. Hodimo u strahu Gospodnjem, kao što nam je i naloženo: *Gradite spasenje svoje sa strahom i trepetom* (Fil.2,12). Strah Gospodnji iz duše iskorenjuje sva lukavstva i grehe. Ko se ne boji Boga, lako pada u mnoga zla. Strah Gospodnji čuva i ograđuje čoveka, sve dok sa sebe ne zbaci ovo telo, kao što je pisano: *Straha radi Tvoga primismo u utrobu, pobolesmo i rodismo duh spasenja* (Is.26,18).

71. Ko je nezlobiv, savršen je i bogopodoban. On je ispunjen radošću i u njemu boravi Duh Božiji. Kao što oganj sagoreva velike šume ukoliko se zanemari, tako i zloba koja se pusti u srce, pogubljuje dušu, oskrnavljuje telo, i prinosi mnogo neispravnih pomisli: pobuđuje na neprijateljstvo, razdor, metež, zavist, mržnju i slične zle strasti, koje opterećuju telo i donose mu bolest. Požurite da steknete nezlobivost i prostosrdačnost svetih, da bi vas Gospod naš Isus Hristos primio kod sebe, i da bi svaki od vas sa radošću mogao reći: *Primio si me zbog nezlobivosti i postavio me pred licem Tvojim zavek* (Ps.40,13).

72. Bog preko proroka govori: *Na koga ću pogledati ako ne na krotkog i ćutljivog i na onoga koji se boji reči mojih* (Is.66,2). A, u Jevanđelju Gospod naš govori: *Naučite se od mene, jer sam ja krotak i smiren srcem, i naći ćete pokoj dušama svojim* (Mt.11,29). Prema tome, steknite smirenje i nemojte hoditi sa gordošću srca, svojstvenom đavolima. Onaj koji hodi sa gordošću srca, sudeonik je đavola. Visokouman čovek je svima mrzak

zato što su mu dela razmetljiva. Zbog toga on upada u mnoge grehe. Svi gresi su mrski pred Bogom, ali je od svih najmrskija gordost srca. Ko urazumljuje ili savetuje gordoga, liči na onoga koji sipa vodu u probušeni sasud ili koji priča ptici u letu. Ljude gorde srcem Bog nenaviđi, a smirena i skrušena srca neće poniziti. Sama ljubav Božija, koja nam je sišla odozgo, smirila se do krajnjeg stepena. Zavolimo smirenje da bismo mogli uzvikivati: *Vidi smirenje moje i trud moj i ostavi sve grehe moje* (Ps.24,18).

73. Ne idite za pohotom očiju svojih, niti se raslabljujte srcem Jer, zla pohota razvrća srce i pomračuje um. Idite dalje od nje da se na vas ne bi prognevio Duh Božiji koji živi u vama. Podvizavajmo se za čistotu do smrti i na svaki način se čuvajmo od skverne pohote: naročito se čuvajmo gledanja ženske lepote. Nemojmo biti robovi nečistih strasti i sramne pohote, koje Bog nenaviđi. Ime Boga napišite pred očima srdaca svojih kako bi u vama neprestano odjekivalo: *Vi ste hram Boga živoga* (2.Kor.2, 16) i mesto obitališta Duha Svetog. Ko je obuzet nečistom pohotom, pred Bogom je sličan stoci lišenoj razuma, po reči psalmopojca, Svetog Davida proroka (Ps.48,13). Stoga, zamrzimo nepristojno oko i tražimo čistotu, jer je ona slava anđela Božijih. Ukoliko, pak, po nagovoru đavola i padnemo, ustanimo pokajanjem i pristupimo Onome koji je došao da traži ovcu koja je izgubljena u grehu (Lk.15,4).

74. Ko ne može da čuva svoja usta i jezik, neka se barem pobrine da nije mnogorečit (Jov.11,3). Čuvaj se čoveče, uspostavi vlast nad jezikom svojim i ne množi reči, da ne bi umnožio grehe. Položi prst na usta svoja i uzdu na jezik svoj, zato što mnogorečiti čovek u sebi ne ostavlja mesta Duhu Svetome. Ako te iskušenik u razgovoru zapita za nešto spasonosno za dušu, odgovori mu; a ako pita o nečemu od čega nema koristi, budi kao gluv koji ne čuje i kao nem koji ne govori.

75. Naterajmo se da postavimo jaku stražu oko svojih usta, kako ni o kome ne bismo govorili ništa rđavo. Jer, ružna reč je gora od otrova. Sve se rane zaleče, a rana od jezika je neizlečiva, Jezik neopreznog ogovarača pokreće đavo. On je otrovniji od zmijskog jezika, zato što budi svađu i ogorčena neprijateljstva među bratijom, seje pometnju i zlobu među mirnima i rastura velikobrojne zajednice. Čuvajte se, dakle, osuđivanja drugih i pridržavajte se ćutanja. Ko voli ćutanje, boravi blizu Boga i Njegovih anđela, i njegovo je mesto na visini. Gospod je rekao da će čuvati tvoje puteve ukoliko budeš čuvao svoja usta (Prič.13,3).

76. Sveto Pismo nas uči da ima dve vrste stida: od jednog se rađa greh, a od drugoga proizilazi slava i blagodat (Sirah 4,23-25). Stid od činjenja greha jeste pravi i spasonosni stid; a stid iz koga se rađa greh ometa ispunjavanje zapovesti Božijih. Nemoj se stideti da činiš ono što je saglasno sa voljom Božijom, i nemoj kriti delo istine. Ne boj se objavljivati učenje Gospodnje, ili reči mudrosti, i nemoj se stideti da otkrivaš grehe svoje duhovnome ocu.

77. Pobuđen sažaljenjem prema našim dušama, Gospod naš u Jevanđelju veli: *Teško vama kad stanu svi dobro govoriti o vama, a slavu koja je od jedinoga Boga ne tražite* (Lk.6,26, Jn.5,44). I tako, podvizavajmo se do same smrti protiveći se taštini i odsecajući njene ljute izdanke, kako ne bismo bili dovedeni do pogibli. Beži od taštine, jer su mnogi pali zbog nje. Ona čoveka pobuđuje na veliki trud: post, molitve, učestana noćna bdenja, davanje milostinje pred ljudima, i mnogo slično tome. Međutim, čovek od svega toga ne postiže ništa osim sramote i prekora. Ne starajmo se da pokažemo na sebi bilo šta značajno, da ne bismo zbog toga poginuli, ili se zapleli u mreže taštine. Jer, demona taštine ima neobično mnogo. Više se trudimo da steknemo slavu svetih i njihovo

siromaštvo, da bismo zaslužili onu slatku pohvalu Božiju: *Blaženi siromašni duhom, jer je njihovo Carstvo nebesko* (Mt.5,3).

78. Gospod naš Isus Hristos je u Svom Jevanđelju rekao: *Trpljenjem svojim spasavajte duše svoje* (Lk.21,19), i još: *Koji pretrpi do kraja taj će se spasti* (Mt.10,22). Sa kakvom onda samo revnošću treba da se potrudimo i pretrpimo da bismo dostigli ono što nam je pripremljeno na nebesima? Uostalom, nemojmo se hvaliti sve dok ne dospemo do prolivanja krvi. Jer, nijedan umetnik se ne hvali svojim delom pre nego što ga završi. Blaženim treba nazivati samo onoga koji je pobedu stekao trpljenjem. U svoje vreme on će biti proslavljen gore, kao i Lazar.

79. Psalmopojac David je rekao: *Slatke su grlu mome reči Tvoje, slađe od meda ustima mojim* (Ps.118,103), i još: *Odluke Božije su draže od dragog kamenja* (Ps.18,10). Istinski je blažen onaj koji bdi i ispunjava zapovesti Gospoda našeg Isusa Hrista, sve dok ne dostigne istinsko poznanje, na osnovu koga može reći: *Divim se Tvom poznanju o meni* (Ps.138,6). Boj se neverja, da se Onaj koji nas je saznao ne bi prognevio. Ko istinu propoveda nevernome, prekoreva ga ili poučava, liči na čoveka koji dragocene perle baca u dubinu mora. Nasuprot tome, reč Gospodnja ulazi u dušu verujućeg kao što voda brzo teče po stromoj zemlji.

80. Budimo bodri i stalno zagrevajmo blagu revnost u domu uma svoga, da nas ne nazovu nemarnim i lenjivim. Nad revnosnim i bodrim strasti nikad neće zavladatai. Ukoliko on ponekad i posrne zbog zamki kušača, revnost i bodrost će ga odmah podignuti. Bezbrizni, pak, i nemarni, koji nema revnosti za bogougađanje, neće ni primeetiti kad padne po đavolskom iskušenju, zato što je srce njegovo žestoko kao kamen. On je sličan ukroćenoj i zauzdanoj mazgi, na koju svaki zaseda bez njenog protivljenja. Nad takvom vrstom ljudi đavo izvršuje sve svoje prohteve i celokupnu svoju pokvarenost. On ih vuče gde god hoće, sve dok se ne prevrši njihova nepravda, i ne umru sa plačem i jecanjem. Nemaran liči na razvaljeni dom čiji su stanovnici rasterani, koji je svima odvratan i proklet, budući boravište guja, skorpija i zverova. O njemu se niko ne stara, jer je razvaljen i zapusteo. Takvo je stanje nemarnog. Pobrinite se da očuvate revnost i nikada je ne napuštajte, da ne biste pali pod vlast neprijatelja. Ta prekrasna revnost i briga čoveka podižu od svih padova i povreda i štite ga, te on postaje mesto pokoja Duhu Svetom. On će srećno dovršiti svoj put i udostojiti se da u miru uđe u pokoj svetih.

81. Čuli smo da je blaženi Pavle, došavši do rasuđivanja o devstvenosti, rekao: *Nemam zapovesti Gospodnje* (1.Kor.7,25). On nije imao zapovesti stoga što ne mogu svi poneti to teško breme. Ono je, naime, ostavljeno slobodnom izboru onih koji imaju sile da ga ponesu. Neka se niko od devstvenika ne hvali devstvenošću zato što je ona blagodat samog Boga. Devstvenost od sebe udaljuje ženska osećanja, telesne pomisli, gordost srca i ljubav prema svemu što je đavolsko. Ona daleko od sebe odgoni nepomirljivo roptanje, mržnju prema ljudima i svetsku slavu, budući marljiva za bogosluženje i uzdržavog jezika. Ona stomak kažnjava postom. Ukrašena svim tim, ona je žrtva bez poroka i skverni. Ukoliko se, pak, devstvena dušo, budeš starala o mnogim jelima i ako se budeš divila sebi (budući zauzeta sama sobom), bićeš posramljena u svim delima svojim. Ukoliko ne budeš čuvala svoj jezik, bićeš pusta za sve vreme svog života, i tvoj veliki trud će biti uzaludan.

82. Pravedno hodimo putem kojim su išli sveti, o kojima je napisano: *Blaženi su neporočni na putu, koji hode u zakonu Gospodnjem* (Ps.118,1), tj. u čistoti tela, u čistoti jezika, u čistoti očiju, u čistoti ruku, u čistoti ušiju, u čistoti nogu, sa ispravnim pomislima pred Bogom i u čistoti srca u međusobnom odnosu, kao što govorimo u molitvama: *Srce čisto učini u meni, Bože, i duh ispravan obnovi u unutrašnjosti mojoj* (Ps.50,12).

SVETI ANTONIJE VELIKI

II

POUKE O DOBROJ NARAVSTVENOSTI I O SVETOM ŽIVOTU U 170 POGLAVLJA²

1. Mi obično pogrešno upotrebljavamo reč slovesan (razuman) prilikom primenjivanja na ljude. Slovesni nisu oni koji su izučili izreke i spise drevnih mudraca, nego oni koji imaju slovesnu dušu i koji mogu da razlikuju dobro od zla, te ono što je rđavo i po dušu štetno izbegavaju, a ono što je dobro i za dušu korisno usrdno ištu i čine uz veliku blagodarnost Bogu. Jedino njih uistinu možemo nazvati slovesnim ljudima.

2. Istinski slovesan čovek ima samo jednu brigu: kako da bude poslušan i kako da ugodí Bogu svih. On se samo jednom uči - kako da mu blagodari za Njegovo promišljanje i upravljanje svim što postoji, ma šta njega samoga zadesilo u životu. I zaista, bilo bi neumesno da lekarima, koji nam daju i gorke i neprijatne lekove, budemo blagodarni za naše telesno zdravlje, a da Bogu zbog onoga što nam izgleda neprijatno budemo neblagodarni i da ne shvatamo da se sve zbiva po Njegovom promislú na našu korist. Jer, poznanje Boga i vera u Boga jeste spasenje i savršenstvo duše.

3. Uzdržanje, nezlobivost, celomudrenost, uzdržljivost, trpljenje i slično, dobili smo od Boga kao velike vrlinske sile. One se suprotstavljaju i protive teškoćama koje nas snalaze i pomažu nam. Ako se budemo vežbali u njima i uvek ih budemo imali pri ruci, ništa više nećemo smatrati teškim, ili bolnim, ili nepodnošljivim, već ćemo smatrati da sve što doživljavamo jeste ljudsko i da će sve to pobediti vrline koje su u nama. Ovoga se ne sećaju oni koji su nerazumni dušom, i oni koji ne shvataju da sve biva na dobar način, onako kako treba, na našu korist, da bi zablistale vrline i da bi nas Bog uvenčao.

4. Sticanje novca i njegovo izdašno korišćenje smatraj kratkovremenom maštarijom. Znaj da je vrlinsko i bogougodno življenje iznad bogatstva. Budeš li to neizostavno imao u sećanju, nećeš uzdisati, ni roptati, niti ćeš ikoga koriti, nego ćeš za sve blagodariti Bogu, gledajući na one koji su gori od tebe kako se oslanjaju na reči i novac. Najgore strasti duše su pohota, slavo[ljublje] i neznanje.

5. Slovesan čovek posmatra samog sebe i proverava šta mu priliči i koristi, odnosno šta je svojstveno i korisno duši, a šta joj je tuđe. Tako on izbegava ono što škodi duši kao tuđe, kao ono što je odvaja od besmrtnosti.

6. Ukoliko je čovek umereniji u životu, utoliko je srećniji, budući da ne mora da brine o mnogome - o robovima, seljacima i sticanju stoke. Jer, kada se dušom priljubimo uza sve to i kada se upletemo u teškoće koje zbog svega toga nastaju, onda ropćemo na Boga. Iz naše samovoljne želje napaja se smrt, a mi ostajemo zabludeli u tami grehovnog života, ne prepoznajući sami sebe.

7. Ne treba govoriti da čoveku nije moguće da vidi vrlinski život, nego da to nije lako. I zaista, to nije za sve lako. Vrlinski život imaju pobožni ljudi, čiji je um bogoljubiv. Običan um je okrenut svetu i izmenjiv, posedujući i dobre i rđave misli. Njegova priroda se menja i on je sklon tvaro [ljublju]. Bogoljubiv um, naprotiv, kažnjava zlo, koje se u ljude useljava zbog samovoljne nemarnosti.

² Jedino ovo poglavlje se nalazi u grčkom izdanju Dobrotoljublja, - Prim.prev.

8. Nevespitani i neznalice misle da su reči [o vrlini] smešne i neće da ih slušaju zato što se pomoću njih obelodanjuje njihova nevaspitanost, a oni bi hteli da svi budu slični njima. Isto tako se i oni koji žive raskusnim životom upinju da svi budu gori od njih, misleći da će mnogobrojnost zlih njih same osloboditi krivice. Slaba duša propada i prlja se od zloće, koja u sebi sadrži blud, gordost, nezasićenost, gnev, nepromišljenost, bes, ubistvo, roptanje, zavist, pohlepnost, grabljivost, bol, laž, uživanje, lenjost, žalost, kukavičluk, bolest, mržnju, ukorenje, nemoć, zabludu, neznanje, obmanu, zaborav Boga. To i tome slično kažnjava bednu dušu koja se odvajala od Boga.

9. One koji hoće da se podvizavaju u vrlinskom, pobožnom i [po Bogu] slavnom životu, ne treba ceniti po izveštačenoj naravnosti ili lažnom življenju. Naprotiv, oni, po ugledu na umetnike, slikare i vajara, na osnovu samih dela, treba da pokazuju vrlinsko i bogoljubivo življenje i da se kao od zamke klone svih rđavih uživanja.

10. Po mišljenju blagorazumnih ljudi, bogataš plemenita roda, ali bez vaspitanosti duše i bez ikakve vrline u životu, nije drugo do nesrećnik, kao što i slučajni siromah, pa i rob, jeste srećan čovek, ukoliko je ukrašen vaspitanjem i vrlinom u životu. Kao što stranci lutaju po putevima, tako i oni koji se ne staraju da žive vrlinskim životom propadaju, zavedeni željama.

11. Za onoga ko je u stanju da pripitomi nevaspitanost i da ih navede da zavole pouku i vaspitanje, treba reći da "stvara" ljude. Isto tako moramo da kažemo da stvaraju ljude i oni koji razvratnike preokrenu na vrlinski i bogougodni život. Oni, u stvari, na neki način, presazdaju ljude. Jer, krotost i uzdržanje dušama ljudskim jesu sreća i dobra nada.

12. Zaista, čovek treba da se podvizi u naravnosti i da živi kao što priliči. Uspevši u tome, on će lako spoznati ono što se o Bogu [da spoznati]. Bog promišlja o onome ko ga svim srcem i svom verom poštuje i [daje mu sposobnost da] pobeđuje gnev i pohotu. Pohota i gnev, naime, jesu uzrok svih zala.

13. Čovekom nazivamo ili onoga ko je slovesan ili onoga ko se da popraviti. Nepopravljivoga, naprotiv, obično nazivamo nečovekom, jer nepopravljivost i jeste nečovečna. Takve treba izbegavati. Oni koji su se saživali sa zlom, nikako se ne mogu naći među besmrtnima.

14. Slovesnost je nešto što nam zaista pripada i čini nas dostojnim da se nazovemo ljudima. Kad bi nas napustila slovesnost [umnost], od beslovesnih [životinja] bismo se razlikovali samo po drukčijoj telesnoj građi i po drukčijem glasu. Neka, dakle, blagorazumni čovek shvati da je [naznačen za] besmrtnost i neka omrzne svaku sramnu pohotu, uzročnicu smrti među ljudima.

15. Baveći se nekom veštinom, čovek ukrašava odgovarajuće veštastvo i tako pokazuje svaku vrlinu - jedan obrađuje drvo, drugi bakar, a treći zlato i srebro. Tako i mi koji slušamo o dobrom, vrlinskom i bogougodnom vladanju, treba da se pokažemo ljudi slovesnom dušom, a ne samo telesnim građom. Uistinu slovesna i bogoljubiva duša odmah prepozna sve što se tiče života. Ona ljubavlju umilostivljuje Boga i istinski mu blagodari. Sve njeno stremljenje i sav njen razum ka Njemu su usmereni.

16. Kao što kormilari pažljivo usmeravaju brod da ne udari o kakav podvodni kamen ili kakvu stenu, tako i oni koji su revnitelji vrlinskog života neka brižljivo razmatraju šta treba da čine, a šta da izbegavaju. Neka drže da su im istiniti i Božanski zakoni na korist, a rđava sećanja neka odsecaju od svoje duše.

17. Kao što kormilari i kočijaši uspevaju u ispravnosti, zahvaljujući staranju i prilježnosti, tako i oni koji se trude da žive doličnim vrlinskim životom treba da paze i da

se staraju da žive dolično i bogougodno. Jer, onaj ko hoće i ko je shvatio da mu je moguće, verujući napreduje ka nepropadljivosti [tj. čistom životu].

18. Slobodnim ljudima nemoj da smatraš one koji su nekim slučajem slobodni, nego one koji su slobodni po načinu svoga života. Ne treba, naime, nazivati uistinu slobodnim zle ili raspusne načalnike. Oni su robovi strasti [vezanih za] tvar. Sloboda i sreća duše jeste prava čistota i prezir prema onome što je privremeno.

19. Podsećaj samog sebe na to da treba neprestano da se pokazuješ [slovesan], i to na osnovu čestitog življenja i delanja. I bolesnici otkrivaju i prepoznaju u lekarima svoje spasioce i dobrotvore, ali ne na osnovu njihovih reči nego na osnovu njihovih spasonosnih i dobrotvornih postupaka.

20. Slovesna i vrlinska duša prepoznaje se i po pogledu, i po hodu, i po glasu, i po osmehu i po načinu provođenja vremena, i po opštenju. Jer, u njoj se sve izmenilo i poprimilo pristojan izgled. Njen bogoljubivi um, kao trezvousni vratar, odlučno sprečava ulazak rđavim i sramnim sećanjima.

21. Istraži i ispitaj, pa ćeš ustanoviti da načalnici i vlastitelji imaju vlast samo nad telom, ali ne i nad dušom. To uvek imaj u vidu. Stoga se njima ne treba pokoravati ukoliko naređuju da se učini ubistvo ili neko drugo bezakonje i nepravda na štetu duše, pa makar zbog toga i mučili telo. Jer, Bog je dušu stvorio slobodnom i samovlasnom da čini dobro ili zlo.

22. Slovesna duša se trudi da se oslobodi raspuštenosti, nadmenosti, hvalisavosti, prevare, zavisti, grabljivosti i sličnog. To su dela demona i lukavog [čovekovog] proizvoljenja. Uz uporan trud i staranje čovek to može postići, izbegavajući želju koja ga vuče ka grešnim uživanjima.

23. Oni koji žive sa malim i skromnim podvigom, niti zapadaju u opasnosti niti imaju potrebe za čuvarom. U svemu pobeđujući svoju želju, oni lako pronalaze put ka Bogu.

24. Slovesnim ljudima nije potrebno da slušaju mnogobrojne razgovore, već samo korisne, koji vode [poznanju] volje Božije. Tako ljudi ponovo dospevaju u život i u večnu svetlost.

25. Oni koji teže ka vrlinskom i bogoljubivom životu treba da se oslobode gordosti, kao i svake prazne i lažne slave, i da se trude oko ispravke svog načina življenja i mišljenja. Jer, bogoljubivi i nepokolebivi um jeste uspon i put ka Bogu.

26. Nema koristi od izučavanja nauka, ukoliko izostaje dolično i bogougodno delanje duše. Uzrok sviju zala jeste prelest, obmana, i nepoznavanje Boga.

27. Istraživanje najboljeg života i staranje za dušu ljude čini blagim i bogoljubivim. Onaj ko traži Boga, naći će ga, u svemu pobeđujući pohotu i ne odustajući od molitve. Takav čovek se ne boji demona.

28. Oni koji se zavaravaju ovozemaljskim nadama, a do detalja znaju sve što treba činiti da bi se živelo najboljim životom, prolaze kao oni koji poseduju lekove i lekarske instrumente, ali niti umeju da se njima posluže, niti im je do toga stalo. Prema tome, kad je reč o gresima koje smo učinili, nikada nemojmo bacati krivicu na prirodu ili na nekoga drugoga, već jedino na sebe. Jer, duša koja hoće da lenstvuje, ne može ostati nepobeđena.

29. Onome ko ne ume da razlikuje šta je dobro, a šta zlo, ne dolikuje da sudi o tome ko je dobar, a ko rđav. Dobar čovek je onaj ko poznaje Boga. A ko nije dobar, ništa ne zna, niti će ga ikada [Bog] poznati. Način da se dođe do bogopoznanja jeste dobro.

30. Dobri i bogoljubivi muževi kore ljude za zlo samo kada su prisutni - u lice. Oni ne ogovaraju odsutne, niti to dozvoljavaju onima koji od toga ne prezaju.

31. U razgovorima neka ne bude nikakve grubosti! Jer, slovesne ljude krasi stidljivost i celomudrenost većma nego device. Bogoljubiv um jeste svetlost koja obasjava dušu kao što sunce obasjava telo.

32. Kad god te napadne neka duševna strast, seti se da ljudi koji ispravno misle i koji žele da dolično i bezbedno očuvaju ono što se njih tiče, i koji zadovoljstvom ne smatraju sticanje novca i propadljivih stvari, već pravu i istinsku slavu. Bogatstvo može biti pokradeno i oteto od silnika, dok je vrlina duše pouzdan i neukradiv imetak. Ona i po smrti spasava one koji su je stekli. Ako ovako budemo razmišljali, neće nas obuzimati maštarenja o bogatstvu i o ostalim uživanjima.

33. Nestalnim i neobrazovanim ne dolikuje da poučavaju slovesne ljude. Slovesan čovek u stvari jeste bogougodan čovek, koji ponajvećma čuti. Kada, pak, govori, govori malo, samo ono što je neophodno i Bogu ugodno.

34. Oni koji streme vrlinskom i bogoljubivom životu, staraju se da steknu duševne vrline. One za njih i jesu prava svojina i večna sladost. Onim što je privremeno oni se služe koliko je potrebno i koliko daje i hoće Bog. Oni sve upotrebljavaju sa mnogo radosti i blagodarnosti, čak i kada je posredi nešto veoma oskudno. Jer, raskošna ishrana, kao ono što je veštastveno, jedino telo hrani. Dotle poznanje Boga, uzdržanje, blagost, dobročinstvo, pobožnost i krotost obožuju dušu.

35. Vlastodršci koji prisiljavaju čoveka da vrši nečasna i za dušu štetna dela ne mogu da zagospodare njegovom dušom, koja je stvorena samovlasnom. Oni mogu da vežu telo, ali ne i proizvoljenje. Slovesan čovek je gospodar [svoje volje], jer ga je [takvim stvorio] Bog, koji je jači od svake vlasti, prinude i sile.

36. Oni koji gubitak novca, ili dece, ili slugu, ili nekog drugog imanja, smatraju za nesreću, valja najpre da znaju da treba da budemo zadovoljni onim što nam Bog daje, a zatim i da dato (ukoliko se traži od nas) treba rado i blagodarno da vraćamo. Nikakvo lišavanje, ili bolje reći vraćanje, ne treba da nam pada teško. Posluživši se, naime, nečim što nije naše, opet ga vraćamo [Onome čije je].

37. Osobina je dobroga čoveka da svoju slobodnu volju ne prodaje za novac, pa makar količina i bila znatna. Jer, [sve u ovom] životu je slično snu, a mašta bogatstva je neizvesna i kratkotrajna.

38. Istinski ljudi treba da se trude da žive bogoljubivo i vrlinski, da bi njihov vrlinski život zasvetleo među ljudima. Kao što parče porfire, prišiveno na belu haljinu kao ukras, blista i [izdaleka] se prepoznaje, tako se i oni revnosno staraju da steknu duševne vrline.

39. Razboriti ljudi treba da posmatraju koliko u sebi imaju snage i pripravnosti koju donosi duševna vrlina, pa da se pripremaju i suprotstavljaju napadima strasti, u skladu sa unutrašnjom snagom, koja im je po prirodi od Boga podarena. Tako prema lepoti i svakoj po dušu štetnoj želji [treba da pokazuju] uzdržanje, prema bolu i neimaštini - strpljivost, a prema poruzi i gnevu - nezlobivost. Tako treba da bude i sa ostalim.

40. Nemoguće je da čovek odjednom postane dobar i mudar, već jedino upornim staranjem, bavljenjem, iskustvom, vremenom, podvigom i čežnjom za delanjem dobra.

Dobar i bogoljubiv čovek, koji uistinu poznaje Boga, neprestano i izobilno čini sve što je Bogu ugodno. Takvi ljudi se, uostalom, retko nalaze.

41. Nesposobniji ljudi ne treba da očajavaju, da odustaju od bogoljubivog i vrlinskog života niti da ga zanemaruju, smatrajući da je za njih nedosežan i nedokučiv, već treba da ispituju svoju snagu i da se postaraju o sebi. Ako i ne budu mogli da do kraja steknu spasenje na osnovu vrline, zahvaljujući trudu i želji postaće bolji, a nikako gori. A ni to nije mala korist za dušu.

42. Čovek se po slovesnosti [svoje duše] sjedinjuje sa neizrecivom Božanskom silom, dok je po svome telesnome [sastavu] u srodstvu sa životinjama. Samo malobrojni, tj. savršeni i slovesni ljudi, trude se da i svojim mišljenjem imaju srodnost sa Bogom i Spasiteljem, što i pokazuju svojim delima i vrlinskim životom. Većina, pak, ljudi, nerazumni dušom, napuštajući božansko i besmrtno usinavljenje, naginju ka mrtvom, nesrećnom i kratkovremenom telesnom srodstvu: oni kao beslovesni misle ono što je telesno, raspaljujući se uživanjima, i odvajajući se od Boga. Oni dušu svoju zbog prohteva svlače sa nebesa u provaliju.

43. Misleći na zajedničarenje i opštenje sa Božanstvom, slovestan čovek nikada neće zavoleti ništa zemaljsko i nisko, nego će mu um biti usredsređen na ono što je nebesko i večno. On [zna] da je volja Božija (kao uzrok svih dobara i izvor večnih blaga za ljude) da se čovek spase.

44. Kada naiđeš na nekoga ko se rado prepire i protivi istini i očevitosti, odustani od prepirke i popusti mu budući da mu je um okamenjen. Jer, kao što loša voda upropašćuje izvrsna vina, tako i loši razgovori kvare ljude čiji život i mišljenje krasi vrline.

45. Kad ulažemo svako staranje i veštinu da bismo izbegli telesnu smrt, utoliko više moramo da se trudimo da izbegnemo duševnu smrt. Jer, onome ko hoće da se spase ništa nije prepreka osim nemara i lenjosti duše.

46. Smatramo da su koji ljudi teško shvataju ono što je za njih korisno i šta znače reči o dobru, [u stvari] bolesni. Oni, pak, koji shvataju istinu, ali se ipak bestidno prepiru, imaju umrtvljenu slovesnu [sposobnost]. Njima je način [ponašanja] postao zverski i oni Boga ne znaju. Njihova duša nije prosvetljena.

47. Bog je životinjske vrste proizveo Slovom Svojim za raznovrsne potrebe. Jedne je stvorio da ljudima posluže za hranu, a druge da im služe. Samog, pak, čoveka stvorio je za gledaoca i blagodarnog tumača Njegovih dela. Stoga, neka se ljudi potrude da ne pomru kao beslovesne zveri, ne videvši i ne pojmvši Boga i dela Njegova. Čovek treba da zna da Bog sve može i da Svemogućem ništa nije protivno. On je iz nebića sve što je hteo sazdao i sve tvori Slovom Svojom ljudima na spasenje.

48. Nebeska bića su besmrtna usled dobrote koja u njima postoji. Zemaljska, pak, bića postala su smrtna dobrovoljnom zloćom koja u njima postoji i koja se u nerazumnima umnožava lenjošću i neznanjem Boga.

49. Smrt za ljude koji je [pravilno] shvataju jeste besmrtnost, dok je za neznalice koji je ne shvataju zaista smrt. Ali, ne treba se bojati te smrti, već propasti duše, tj. neznanja Boga. To je za dušu strašno.

50. Zlo je [postalo] strast veštastva. Prema tome, nije moguće da postoji telo bez zla. Shvativši to, slovesna duša sa sebe stresa breme veštastva, tj. zla. Oporativši se od toga bremena, duša poznaje Boga svih, te počinje da gleda na telo kao na neprijatelja i protivnika, više mu se ne pokoravajući. Tako Bog venčava dušu koja je pobedila strasti zla i veštastva.

51. Postavši svesna zla, duša ga mrzi kao kakvu najsmradniju zver. Naprotiv, zlo voli onaj koji ga ne shvata. Svog ljubitelja ono zarobljava, držeći ga kao sužnja. Taj nesrećnik i jadnik niti uviđa niti shvata šta mu je na korist, već naprotiv, misli da je zlo nešto što ga krasi, te se raduje.

52. Čistu dušu kao dobru Bog obasjava i prosvetljuje, te um tada razmišlja o dobru i rađa bogoljubive reči. A od duše koja se uprljala zlom, Bog se okreće ili, bolje rečeno, sama duša se odvaja od Boga, a zli demoni se uvlače u pomisao i navode je na nepodobna dela - na preljubu, ubistva, otimanje, svetotatstvo i tome slično, tj. na demonska dela.

53. Oni koji poznaju Boga ispunjeni su dobrim i blagim mislima, te žele ono što je nebesko, a prenebregavaju ovozemaljsko. Takvi ljudi niti se mnogima dopadaju, niti im se mnogi dopadaju. Usled toga nerazumno mnoštvo ne samo da ih mrzi, već im se i podsmeva. Oni, pak, rado trpe nemaštinu, znajući da ono što mnogima izgleda zlo za njih predstavlja dobro. Jer, onaj ko ima na umu ono što je nebesko, veruje Bogu i zna da sve što postoji predstavlja tvorevinu Njegove volje, dok onaj ko to ne razume - uopšte i ne veruje da svet predstavlja delo Božije i da je nastao radi čovekovog spasenja.

54. Ljudi ispunjeni zlom i opijeni neznanjem ne poznaju Boga, niti su trezveni dušom. A Bog se umom [poznaje]. On, dakako, nije vidljiv, ali je očigledan u vidljivoj [stvarnosti], kao duša u telu. Kao što je nemoguće da telo postoji bez duše, tako je nemoguće da sve što se vidi i što jeste postoji bez Boga.

55. Zašto je stvoren čovek? Zato da, shvativši sve što je Bog stvorio, sagledava i proslavlja Sazdatelja koji je sve stvorio čoveka radi. A um koji privlači ljubav Božiju jeste nevidljivo dobro koje Bog zbog blagog života daruje dostojnima.

56. Slobodan je onaj ko ne robuje uživanjima, i ko razboritošću i celomudrenošću gospodari nad svojim telom, sa velikom blagodarnošću se zadovoljavajući onim što mu Bog daje, pa makar to bilo i sasvim oskudno. Ako dođe do saglasnosti između bogoljubivog uma i duše, čitavo telo će mirovati, čak i mimo svoje volje. Ukoliko duša ushte, svaki telesni pokret se gasi.

57. Ljudi koji nisu zadovoljni onim što imaju za opstanak, nego streme ka većem, predaju se u ropstvo strastima koje uznemiruju dušu i unose u nju pomisli i maštarije, po kojima ono što se ima jeste loše. I kao što predugačke haljine ometaju takmičare pri trčanju, tako i želja za prekomerenim imetkom sprečava duše da se podvizavaju, pa i da se spasu.

58. Nalazeći se negde prinudno, protiv svoje volje, čovek se oseća kao kažnjenik u zatvoru. Stoga budi zadovoljan onim što jeste da ne bi, budući neblagodarani, neosetno sam sebe kažnjavao. Tu postoji jedan jedini put - prenebregavanje ovozemaljskoga.

59. Kao što nam je Bog dao čulo vida da raspoznavamo vidljive stvari, tj. šta je belo i koje je crna boja, tako nam je darovao i slovesnost da možemo da razlikujemo šta je korisno za dušu. Odvojivši se, pak, od misli, želja rađa uživanje, ne dopuštajući duši da se spase, niti da se sjedini sa Bogom.

60. Nisu gresi ono što biva po prirodi, već lukava [dela] koja činimo po proizvoljenju. Nije greh jesti nego jesti bez blagodarnosti [Bogu] i jesti nepristojno i neuzdržano. Jer, jelo služi tome da se telo održi u životu, a ne da izaziva bilo kakve rdave misli. Isto tako, nije greh bezazleno gledati, nego je greh gledati zavidljivo, gordo i nezasićeno. Greh je, dalje, ne slušati mirno, već gnevno; ne obuzdavati jezik i ne podsticati ga na blagodarenje [Bogu] i na molitvu, nego na ogovaranje; i kada ruke ne služe za

vršenje milostinje, već za ubistva i za pljačku. Tako, svaki naš ud greši kada po svom proizvoljenju - a protiv volje Božije - čini zlo umesto dobra.

61. Ako posumnjaš u to da Bog vidi svaki tvoj postupak, razmisli o tome kako ti, budući čovek i prah, možeš odjednom istovremeno da imaš u vidu razna mesta i da razmišljaš o njima. Koliko li tek to važi za Boga koji sve vidi kao zрно gorušično i koji sve oživljava i hrani kako hoće.

62. Kada zatvoriš kućna vrata i ostaneš u kući sam, znaj da se pored tebe nalazi anđeo koga Bog određuje svakom čoveku. Njega Jelini nazivaju kućnim demonom. On nikada ne spava i ne može se prevariti. On je uvek uz tebe, sve vidi i mrak ga ne ometa. Zajedno sa njim i Bog je prisutan na svakome mestu. Ne postoji, naime, nijedno mesto niti bilo kakva tvar, u kojoj nije prisutan Bog kao Onaj koji je od svega veći i koji sve drži u Svojoj ruci.

63. Vojnici čuvaju položenu zakletvu vernosti kesaru zato što ih on hrani. Koliko li tek mi treba da se trudimo da neprestano, neućutnim ustima, blagodarimo i ugađamo Bogu koji je sve saznao čoveka radi?

64. Blagodarnost Bogu i čestit život jesu plodovi kojima čovek ugađa Bogu. Zemaljski plodovi ne rađaju odjednom, već zahtevaju vreme, kišu i staranje. Na isti način i ljudski plodovi blistaju tek posle podviga, staranja, vremena, istrajnosti, uzdržavanja i strpljenja. Ako li nekim ljudima budeš izgledao pobožan, nemoj verovati samome sebi dokle god si u telu, niti smatraj da si ičim ugodio Bogu. Znaj da čoveku nije lako da se do kraja sačuva od greha.

65. Ljudi ništa ne smatraju časnijim od reči. Reč je tako silna da njome i blagodaranjem služimo Bogu. Međutim, upotrebljavajući nepotrebne ili pogrdne reči, mi osuđujemo dušu svoju. Delo neosetljivog čoveka je da, dok samovlasno koristi rđavu reč ili čini lukavo delo, za svoj greh okrivljuje svoje poreklo ili nekog drugog.

66. Ako se staramo da uklonimo svoje telesne mane da nam se ne bi smejali oni koji su pored nas, utoliko više treba da se svom silom staramo da se iscelimo od duševnih strasti, da ne bismo bili beščasni i porugani pred licem Božijim na budućem sudu. Budući samovlasni, možemo, samo ako hoćemo, da ne izvršimo rđava dela, premda nas i privlače. Možemo, i u našoj je vlasti, da živimo bogougodno. Niko nikada ne može da nas protiv naše volje prisili da činimo zlo. Tako se podvizavajući, bićemo ljudi dostojni Boga, živeći kao anđeli na nebesima.

67. Ako hoćeš, možeš biti rob strastima, i ako hoćeš, možeš biti slobodan i nepodložan strastima. Jer, Bog te je stvorio samovlasnim [slobodnim]. Ko pobedi telesne strasti, venčava se nepropadivošću. Uostalom, da ne postoje strasti, ne bi postojale ni vrline, a ni venci koje Bog daruje dostojnim ljudima.

68. Duše onih koji ne vide šta im je korisno i ne znaju šta je dobro, pate od slepila, a rasuđivanje im je pomućeno. Stoga njima i ne treba poklanjati pažnju, da i sami, hteli - ne hteli, kao kakvi slepci, nepromišljeno ne bismo dospeli u isto stanje.

69. Ne treba se gneviti na one koji greše - čak ni onda kada njihovi postupci nisu ništa drugo do zlodela koja zaslužuju kaznu. Dužni smo, naprotiv, radi same pravde, da krivce vraćamo [na pravi put], pa i da ih, ako zatreba, kažnjavamo, bilo lično, bilo preko drugih ljudi. Međutim, nikako ne treba da se na njih gnevimo ili ljutimo. Gnev, naime, dejstvuje samo po strasti, a ne po rasuđivanju i po pravdi. Ne treba, opet, ni da prihvatamo postupanje onih koji se [prema krivcima odnose] previše milostivo. U stvari, zli treba da budu kažnjeni radi samog dobra i radi pravde, a ne radi vlastite strasti gneva.

70. Jedini bezbedan i neukradivi imetak jeste [imetak] duše, tj. vrlinski i bogougodni život, bogopoznanje i vršenje dobrih dela. Bogaštvo je, naprotiv, slep vodič i nerazuman savetnik. Upropašćuje svoju neosetljivu dušu onaj ko bogaštvo upotrebljava na zlo i na slasti.

71. Ljudi ne treba da poseduju ništa izlišno. Ukoliko, pak, imaju više no što im je potrebno, treba pouzdano da znaju da je sve u ovome životu po prirodi propadljivo, otuđivo, izgubljivo i lomljivo. Znajući to, ipak, ne smeju da padaju u malodušnost zbog onog što se dešava u životu.

72. Znaj da su telesni bolovi prirodno svojstveni telu, budući da je truležno i veštastveno. Stoga vaspitana duša treba da rado pokazuje uzdržljivost i strpljenje u takvim stradanjima, i nipošto da ne ukoreva Boga zbog toga što je saznao telo.

73. Oni koji se takmiče na olimpijskim [igrama] ne dobijaju venac ako pobede jednog, ili dvojicu, ili trojicu, nego ako pobede sve takmičare. Tako, dakle, i svako ko želi da od Boga bude ovenčan, treba da vežba dušu svoju u celomudrenosti, i to ne samo u odnosu na telesne strasti, nego i odnosu na dobitak, i otimanje i zavist, i hranu, i praznu slavu, i poruge, i ubilačke [namere] i ostalo ovakvo.

74. Nemojmo se odlučiti za čestit i bogoljubiv život radi pohvale čovečije nego, naprotiv, vrlinski život izaberimo radi spasenja duše. Jer, svakog dana imamo smrt pred očima našim: sve što je ljudsko neizvesno je.

75. U našoj je vlasti da celomudreno živimo, ali da se obogatimo već nije. Šta dakle? Zar treba da osudimo svoju dušu radi kratkovremenog privida bogaštva, čije sticanje, uostalom, i nije u našoj vlasti, ili - radi želje za bogatstvom? O, zašto li bezumno trčimo, ne znajući da je smirenoumlje ispred svih vrlina, kao što je ispred svih strasti stomakougađanje i želja za žitejskim [stvarima].

76. Razboriti ljudi treba neprestano da se sećaju da ćemo se, ukoliko u životu pretrpimo male i kratkotrajne nevolje, posle smrti naslađivati najvećim uživanjem i večnom sladošću - Stoga borac protiv strasti, koji želi da dobije venac od Boga, ne treba da bude malodušan ako padne i ne treba da očajava, ostajući u padu, već da ustane i da se opet bori, starajući se da se ovenča. I koliko god da se dešava da pada, neka se trudi da se diže - sve do poslednjeg daha. Telesni podvizi jesu dušespasonosna oruđa vrlina.

77. Životne muke čine da muževi i dostojni podvižnici od Boga dobiju venac. Jer, u životu nam valja umrtviti udove u odnosu ne sve žitejsko. Mrtvac se, naime, nikad neće brinuti o bilo čemu žitejskom.

78. Slovesna i podvižnička duša ne bi smela odmah da klone i da se uplaši zbog strasti kojima je podlegla, da ne bi bila ismejana kao plašljiva. Uznemirena ovozemaljskim brigama i maštarijama, duša skreće sa doličnog [puta]. Naše duševne vrline nas vode ka večnim dobrima, dok dobrovoljna ljudska zloća prouzrokuje paklena mučenja.

79. Slovesnog čoveka napadaju njegova telesna čula i to pomoću duševnih strasti. Ima pet telesnih čula: čulo vida, mirisa, sluha, ukusa i dodira. Preko ovih pet čula bedna duša pada u ropstvo svojih sopstvenih strasti. Postoje četiri duševne strasti: taština, radost [u telesnom pokoji], gnev i kukavičluk. Čovek koji pomoću razboritosti i stalnog razmišljanja dobro vojuje u duhovnom boju i savlada i pobeđi strasti, više neće biti napadan, već će osetiti mir u duši. [Takovoga] Bog ovenčava vencem pobjednika.

80. Neki od gostiju u ubogim krčmama dobijaju postelju za prenoćište, a neki u nedostatku postelje moraju da spavaju na podu. Ali, i oni hrču u snu kao i oni koji spavaju na postelji. A kada prođe noć, u zoru ustaju i oni koji su imali postelju i oni koji je nisu

imali. [Tada] svi zajedno izlaze iz krčme, noseći samo svoj prtljag. Isto se zbiva i sa svim ljudima koji dolaze u ovaj život: kako sa onima koji su proživeli umereno, tako i sa onima koji su proživeli u slavi i bogatstvu. Svi odlaze iz ovoga života kao iz krčme, ne odnoseći sa sobom ništa od životnih uživanja i bogatstva, već samo dela učinjena u životu - bilo dobra, bilo zla.

81. Imajući vlast u rukama, nemoj nikome olako da pretiš smrću, znajući da si i ti po prirodi podložan smrti i da duša svlači telo kao svoju poslednju haljinu. Shvatajući to jasno, postupaj krotko i, čineći dobro, stalno blagodari Bogu. Onaj ko nije štedar, u sebi nema [nikakve] vrline.

82. Nemoguće je i neostvarivo izbeći smrt. To znaju istinski slovesni ljudi te, izvežbani u vrlinama i bogoljubivim mislima, smrt prihvataju bez, uzdisanja, straha i plača, sećajući se njene neizbežnosti i izbjavljenja od ovozemaljskih zala.

83. Ne treba mrzeti one koji su zaboravili dobar i bogougodan način života i koji ne misle u skladu sa pravim i bogougodnim dogmatima. Naprotiv, prema njima treba biti milostiv kao prema [ljudima] obogaljenog rasuđivanja i slepog srca i razuma. Prihvativši zlo kao dobro, oni propadaju u neznanju. Ti tripot okajani i dušom nerazumni [ljudi] ne poznaju Boga.

84. Ne trudi se da mnogima govoriš reči o pobožnosti i čestitom životu! Ovo ne govorim iz zavisti, već zato što ćeš, čini mi se, nepromišljenima izgledati smešan. Jer, slično se sličnome raduje. Takve reči imaju malobrojne, pa čak i sasvim retke slušaoce. Otudaje bolje da čutiš - osim [u slučaju kad treba reći] o onome što Bog želi radi čovekovog spasenja.

85. Duša sastradava telu, dok telo ne sastradava duši. Tako, kada se telo poseče, i duša sastradava, a kada je jako i zdravo - i osećanja duše uživaju zajedno sa njim. Međutim, dok se duša premišlja, telo se ne premišlja. Ono, naprotiv, ostaje po strani, jer premišljanje jeste bolećivo osećanje duše, kao što su to, uostalom, i neznanje, gordost, neverovanje, lakomost, mržnja, zavist, bes, bezobzirnost, taština, častoljublje, dvoumljenje, ali i osećanje za dobro. Sve se to dešava u duši.

86. Razmišljajući o Bogu, budi pobožan, nezavistljiv, dobar, celomudren, krotak, darežljiv po svojim mogućnostima, druželjubiv, pomirljiv i tome slično. Jer, neukradivi imetak duše jeste ugađanje Bogu pomoću sličnog, pri čemu nikoga ne treba osuđivati, niti govoriti: "Taj čovek, koji je sagrašio, jeste rđav". Bolje je tragati za zlom u sebi i razmatrati svoj sopstveni način života, pitajući se da li je Bogu ugodan. Šta nas se tiče da li je neko drugi rđav?

87. Istinski čovek se stara da bude pobožan. A pobožan je onaj ko ne želi tuđe. Čoveku je, pak, tuđe sve što je stvoreno. On, dakle, kao obraz Božiji, prezire sve to. Čovek postaje obraz Božiji kada živi ispravno i bogougodno. To, međutim, ne može da ostvari ukoliko se ne oslobodi [svega] žitejskog. Onaj ko ima bogoljubiv um zna koliku duševnu korist i pobožnost rađa ovakav životni stav. Stoga bogoljubiv čovek nikoga ne kori za ono u čemu i sam greši. Takvo držanje je znak duše koja se spasava.

88. Oni koji se svom silom upinju da steknu privremeni imetak i, ne mareći za smrt niti za gubitak sopstvene duše, imaju naklonost ka zlim delima, nisu drugo do bednici koji ne pogađaju ono što im je na korist. Oni ne misle o patnji koju ljudima posle smrti nanosi zlo.

89. Zlo je strast stvari. Bog nije uzročnik zla. On je ljudima dao znanje i razumevanje, sposobnost razlikovanja dobra i zla i samovlasnost [slobodu]. Ono, dakle što

rađa zle strasti jeste ljudski nemar i lakomislenost. Bog ni u kom slučaju nije njihov vinovnik. Demoni su postali zli svojim voljnim izborom, kao uostalom i većina ljudi.

90. Čovek koji živi pobožno ne dopušta da mu se zlo uvuče u dušu. Duša, pak, u kojoj nema zla, nalazi se izvan opasnosti i povredivosti. Takve ni drski demon, ni slučajnost ne drže u svojoj vlasti. Njih Bog izbavlja od zala i kao bogopodobne ih čuva nepovredene. Ako ga neko pohvali, on će se u sebi nasmejati onima koji ga hvale. Ukoliko ga, pak, neko pokudi, on se neće braniti pred onim koji ga ruži, niti će negodovati zbog onoga što se o njemu govori.

91. Zlo prati čovekovu prirodu kao rđa bakar i kao prljavština telo. Ali, kao što majstor nije načinio rđu, ni roditelji prljavljštinu, tako ni Bog nije stvorio zlo. On je čoveku dao znanje i rasuđivanje da bi izbegavao zlo, znajući da mu ono nanosi štetu i muči ga. Gledaj, dakle, pažljivo da, naveden demonskim prividom, ne nazoveš blaženim onoga koga vidiš kako u obilju moći i bogatstva živi srećno. Neka ti odmah smrt izađe pred oči, kako nikada ne bi pozeleo ništa zlo ili žitejsko.

92. Bog naš je nebeskim bićima podario besmrtnost, a zemaljska je sazdao promenljivim. Svemu [ostalom] je darodao život i kretanje i sve radi čoveka. Stoga nemoj da se zavediš žitejskim maštarijama, kada ti demon bude u dušu ubacivao lukave pomisli, već smesta pomisli na nebeska dobra, govoreći u sebi: "Ako, hoću, do mene stoji da pobedim ovaj napad strasti. Međutim, neću pobediti ukoliko budem hteo da ostvarim svoj prohtev". Podvizavaj se, dakle, u ovome, jer ti to može spasti dušu.

93. Život je jedinstvo i sveza uma, duše i tela. Smrt, pak, nije njihov nestanak, već razdvajanje njihovog znanja. Jer, sve to Bog čuva i posle razdvajanja.

94. Um nije duša, već dar Božiji koji spasava dušu. Bogougodan um preduhitruje dušu i savetuje je da prezire privremeno, veštastveno i propadljivo, a da ljubi večna, nepropadljiva i neveštastvena dobra. tako čovek živi u telu, a umom shvata i sagledava ono što je na nebesima i što je oko Boga. Prema tome, bogoljubiv um je dobrotvor i spasenje čovekove duše.

95. Našavši se u telu, duša se odmah pomračuje tugom i uživanjem, te propada. Tuga i uživanje su kao životni sokovi tela. Bogoljubivi um, međutim, deluje suprotno. On žalosti telo, a spasava dušu, postupajući kao lekar koji seče ili sažiže [delove] tela.

96. Duše koje ne obuzdava slovesnost i kojima ne vlada um putem zadržavanja, savlađivanja i usmeravanja njihovih strasti, tj. tuge i uživanja, propadaju kao beslovesne životinje. Kod njih strasti za sobom vuku slovesni [deo duše], kao što konji [ponekad] savlađuju kočijaša.

97. Najveća bolest, pogibao i propast za dušu jeste nepoznavanje Boga, koji je sve sazdao za čoveka i darovao mu um i slovo. Pomoću njih on uzleće ka Bogu, sjedinjuje se sa Njime, poima ga i slavi.

98. Duša je u telu, u duši je um, a u umu je slovo. Preko njih se poima i slavi Bog. Preko njih On obesmrćuje dušu, darujući joj nepropadljivost i večnu sladost. Bog je, naime, svim stvorenjima darovao biće jedino po Svojoj blagosti.

99. Nemajući u Sebi nikakve zavisti i budući blag, Bog je čoveka sazdao kao samovlasnog [slobodnog]. On mu je dao mogućnost da mu ugodu, ukoliko želi. Čovek ugađa Bogu kad u sebi nema zla. Među ljudima dobra dela i vrline prepodobne i bogoljubive duše zadobijaju pohvalu, a sramna i lukava dela prezir i osudu. Koliko pre će to biti slučaj kod Boga koji svakome čoveku želi spasenje.

100. Čovek dobija dobro od blagog Boga. Zbog toga ga je Bog i stvorio. Zla, pak, čovek sam navlači na sebe, naime - od sebe i od svoje zloće, pohote i neosetljivosti.

101. Duša je besmrtna i gospodstvena nad telom. Ali, kad je beslovesna [nerazumna], ona robuje telu kroz uživanja, ne shvatajući da joj naslađivanje tela nanosi štetu. Zapavši u neosetljivost i ludost, ona se stara za telesno naslađivanje.

102. Bog je blag, a čovek lukav. Nema ničega zlog na nebu, niti ičega dobrog na zemlji. Stoga slovesan čovek bira ono što je bolje: poznaje Boga svih, blagodari mu i pesmopojе ga. On se pre smrti gnuša tela i ne dozvoljava da se ostvare rđava osećanja, znajući njihovu pogubnost i [rđavo] dejstvo.

103. Zao čovek voli lakomost, a prezire pravednost, ne misleći na neizvesnost, nepostojanost i kratkotrajnost života, niti se sećajući nepodmitljivosti i neminovnosti smrti. Starac koji je bestidan i bezuman nije pogodan ni za šta, već je kao gnjilo drvo.

104. Tek iskusivši tugu, mi osećamo [šta znači] uživanje i radost. Ko nije žedan neće slatko piti, niti će slatko jesti ko nije gladan, niti će slatko spavati ko nije veoma pospan. Ko nije najpre tugovao, neće snažno osetiti radost. Tako se nećemo ni večnim dobrima naslađivati ukoliko ne prezremo kratkotrajna.

105. Slovo je sluga uma. Slovo tumači ono što um hoće.

106. Um sagledava sve, pa i ono što je na nebesima. Njega ne pomraćuje ništa osim greha. Čistome ništa nije neshvatljivo, kao što ni rečima ništa nije neizrecivo.

107. Čovek je telom smrtan, a umom i slovesnošću besmrtan. Ćuteći misliš, a promislivši govoriš. Jer, u ćutanju um rađa slovo. A blagodarno slovo prineseno Bogu jeste čovekovo spasenje.

108. Ko govori nerazumno nema uma, budući da govori ništa ne misleći. Ti, pak, gledaj šta ti je korisno da činiš radi spasenja duše.

109. Umno i dušekorisno slovo je dar Božiji, kao što je reč puna brbljanja, reč koja traga za razmerama i rastojanjima neba i zemlje ili za veličinom sunca i zvezda - pronalazak čoveka koji se uzaludno trudi. [Takav čovek] nadmeno i uzalud traži ono što ničemu ne koristi - kao da hoće sitom da zahvati vodu. Čoveku nije moguće da pronađe takve [stvari].

110. Niko ne vidi nebo, niti može da razume ono što je na njemu, osim čoveka koji se trudi da živi vrlinskim životom, koji razmišlja i proslavlja Onoga koji ga [tj. nebo] je sazdao za spasenje i život čoveka. Jer, takav bogoljubiv čovek sasvim izvesno zna da bez Boga nema ničega. Kao neograničen, Bog je svuda i u svemu.

111. Duša [u času smrti] iz tela izlazi naga, slično kao što čovek izlazi iz majčine utrobe. Jedna je pritom čista i svetla, druga ukaljana mrljama sagraženja, a treća je, opet, crna zbog mnogih prestupa. Sećajući se i pomišljajući na zla posle smrti, slovesna i bogoljubiva duša živi pobožno da ne bi bila osuđena i da ih ne bi dopala. Oni, pak, koji ne veruju, koji su nerazumni dušom, postupaju bezbožno i greše, prezirući ono što je sa one [strane].

112. Izišavši iz tela, [čovek] se neće sećati onoga [što je bilo] u telu, kao što se, izašavši iz majčine utrobe, više ne seća [onoga što je bilo] u njoj.

113. Tvoje telo je po izlasku iz majčine utrobe postalo bolje i veće. Tako ćeš i ti, izideš li iz tela čist i neporočan, postati bolji i nepropadljiv, prebivajući na nebesima.

114. Kao što je nužno da se telo rodi kada se dovrši u utrobi, tako je nužno da duša, došavši do granice koju joj je Bog odredio, izide iz tela.

115. Kako si upotrebljavao dušu dok je bila u telu, tako će i ona upotrebiti tebe po izlasku iz tela. Onaj, naime, ko je ovde na zemlji obasipao svoje telo dobrima i nasladom, sam je sebi učinio lošu uslugu za [stanje] posle smrti. On je kao bezumni osudio svoju sopstvenu dušu.

116. Kao što ne može da bude othranjeno telo koje iz majčine utrobe iziđe nerazvijeno, tako se ne može spasti niti sjediniti sa Bogom duša koja izađe iz tela pre nego što je kroz čestito življenje postigla bogopoznanje.

117. Spajajući se sa dušom, telo iz mraka utrobe izlazi na dnevnu svetlost. Duša pak, spajajući se sa telom, postaje zatočenica tame tela. Zbog toga treba da mrzimo i obuzdavamo telo kao neprijatelja i protivnika duše. Mnoga i slatka jela kod ljudi izazivaju zle strasti, dok uzdržanje trbuha smirava strasti i spasava dušu.

118. Telesno čulo vida jesu oči, a duševno čulo vida jeste um. I kao što je telo bez očiju slepo, te ne vidi sunce kako obasjava svu zemlju i more, niti može da uživa u svetlosti, tako je i duša bez blagog uma i čestitog življenja slepa, te ne poznaje niti slavi Boga, Sazdatelja i Dobrotvora svega, i ne može dospeti u naslađivanje Njegovom nepropadljivošću i večnim dobrima.

119. Bezosećajnost i ludost duše jeste nepoznavanje Boga. Zlo se rađa iz nepoznavanja. Dobro, pak, ljudima biva od poznavanja Boga koje spasava dušu. Trezvouman si i poznaješ Boga, i um ti je upravljen ka vrlinama ukoliko se trudiš da ne postupaš po svojim prohtevima. Ukoliko se, pak, upinješ da ostvaruješ svoje rđave prohteve radi uživanja - pijan si od nepoznavanja Boga, i propašćeš poput beslovesnih [životinja], ne sećajući se zala koja će te snaći posle smrti.

120. Promisao je sve ono što se zbiva po nužnosti koja je od Boga - kao na pr. svakodnevnih izlazak i zalazak sunca i rađanje zemaljskih plodova. Tako se i zakonom naziva ono što biva po ljudskoj nužnosti. Sve je to postalo radi čoveka.

121. Kao blag, sve što čini, Bog čini radi čoveka. Sve što čovek čini, bilo dobro ili zlo - sebi čini. Da se ne bi čudio blagostanju zlih ljudi, [treba da] znaš: kao što gradovi izdržavaju dželate, iako ne hvale njihovo rđavo proizvoljenje [naklono ubijanju], već ih [drže] samo radi kažnjavanja dostojnih, tako i Bog zlim ljudima dopušta da vladaju kako bi bili kažnjeni bezbožnici. Kasnije, međutim, On i njih predaje sudu, budući da nanose patnju ljudima ne kao služitelji Božiji, već kao robovi sopstvene rđavosti.

122. Kad bi idolopoklonici znali i srcem videli šta poštuju, ne bi, jadnici, skretali sa puta pobožnosti, već bi, posmatrajući krasotu, poredak i promisao u onome što je Bog učinio i što sada čini, poznali Onoga koji je sve čini radi čoveka.

123. Kada je zao i nepravedan, čovek može i da ubije. Bog, međutim, ne prestaje da daje život, čak i nedostojnima. Kao štedar i blag po prirodi, On je ushteo da postane svet i svet je postao. I on postoji radi čoveka i radi njegovog spasenja.

124. [Duhovan] čovek je onaj ko je pojmió šta je telo, tj. da je truležno i kratkotrajno. Takav shvata i šta je duša, tj. da je božanstvena, besmrtna, od Boga udahnuta i povezana sa telom radi čovekovog ispitivanja i oboženja. Onaj ko razume šta je duša, živeće ispravno i bogougodno, ne pokoravajući se telu. On će svojim umom gledati Boga i umno sagledavati večna dobra koja Bog daruje duši.

125. Budući svagda blag i štedar, Bog je čoveku dao vlast da [bira između] dobra i zla, podarivši mu i znanje kojim može da, sagledavajući svet i što je u njemu, pozna Onoga koji je sve saznao čoveka radi. Neprepodobnom je, međutim, dopušteno da hoće i da ne

razume. Dopusšteno mu je i neverovanje i promašaj [istine] i mišljenje suprotno istini. Tolika je čovekova vlast u odnosu na dobro i zlo.

126. Božije opredeljenje je da se duša utoliko više ispunjava umom ukoliko raste telo, kako bi čovek između dobra i zla izabrao ono što mu je ugodno. Duša, pak, koja ne odabira dobro, nema uma. Prema tome, sva tela imaju dušu, ali se za svaku dušu ne kaže da ima uma. Bogoljubiv um se nalazi kod celomudrenih, prepodobnih, pravednih, čistih, blagih, milostivih i pobožnih. Prisustvo uma njima pomaže [da se približe] Bogu.

127. Samo je jedno čoveku nemoguće - da bude besmrtnan. Sjediniti se, pak, sa Bogom, njemu je moguće, samo ukoliko shvati da mu je to moguće. Kada hoće, čovek shvata, veruje i voli Boga, te živi čestito, postajući Njegov sabesednik.

128. Oko posmatra ono što se vidi, a um shvata ono što je nevidljivo. Bogoljubivi um je svetlost duše. [Čovek] sa bogoljubivim umom ima prosvećeno srce. On Boga gleda umom svojim.

129. Onaj ko je dobar, ne [živi] sramno. Onaj, pak, ko nije dobar, svakako je zao i teloljubiv. Prva čovekova vrlina jeste preziranje tela. Jer, odvajanje od privremenog, propadljivog i veštastvenog (i to proizvoljno, a ne zbog nemaštine) čini nas naslednicima večnih i nepropadljivih dobara.

130. Onaj ko ima uma zna šta je, tj. da je propadljiv čovek. Onaj ko poznaje sebe, poznaje sve i zna da je sve tvorevina Božija, postalo radi čovekovog spasenja. Jer, u čovekovo vlasti je da sve pojmi i da o svemu ispravno veruje. Takav čovek izvesno zna da oni koji preziru ovozemaljsko ulažu najmanji trud, ali od Boga posle smrti dobijaju sladost i večni pokoj.

131. Kao što je telo bez duše mrtvo, tako je i duša bez uma nedelatna, te ne može da nasledi Boga.

132. Bog samo čoveka sluša. Bog se samo čoveku javlja. Ma gde bio, Bog je uvek Čovekoljubac i Bog. Jedino je čovek dostojan poklonik Božiji. Bog se radi čoveka preobražava.

133. Bog je za čoveka stvorio nebo ukrašeno zvezdama. Za čoveka je i zemlja. Ljudi je obrađuju za sebe. Oni koji ne osećaju toliko Božije promišljanje o čoveku imaju bezumnu dušu.

134. Dobro je poput nebeske [stvarnosti] - ne vidi se. Zlo je poput zemaljske [stvarnosti] - vidi se. Sa dobrom se ništa ne može uporediti. Čovek sa umom bira ono što je bolje. Jer, samo je čoveku poznat Bog i Njegova stvorenja.

135. Um se pokazuje u duši, a priroda u telu. Um je oboženje duše, dok je raspadljivost - priroda tela. Svako telo ima prirodu, ali uma nema u svakoj duši. Stoga se i ne spasava svaka duša.

136. Kao rođena, duša je u svetlu. Kao nerođen, um je iznad sveta. Duša koja razume svet i hoće da se spase, svakoga časa se drži neprestupivog zakona i misli u sebi: "Sada je [vreme] podviga i ispita". Zato i ne dopušta da je preuzme Sudija. [Ona zna] da se duša gubi ili spasava [saglasno svom odnosu prema] sitnom i sramnom uživanju.

137. Bog je na zemlji uspostavio rađanje i umiranje, a na nebu promisao i nuždu. Sve je postalo radi čoveka i njegovog spasenja. Nemajući potrebe ni za kakvim dobrima, Bog je radi ljudi stvorio nebo, zemlju i stihije. Preko njih On im izdašno nudi svako naslađivanje u dobrima.

138. Smrtno je podložno besmrtnome. Ali, besmrtno služi smrtnome, tj. stihije čoveku, po čovekoljublju i prirodnoj dobroti Sazdatelja Boga.

139. Siromah koji ne može da naškodi drugima ne smatra se pobožnim (na delu). Onaj, pak, ko može da naškodi, ali svoju moć ne koristi na zlo, već zbog pobožnosti pred Bogom štedi slabije od sebe, zadobija dobre nagrade i ovde i po smrti.

140. Po čovekoljublju Boga koji nas je sazdao, ljudima na raspolaganju stoji mnoštvo puteva ka spasenju, koji duše vraćaju [Bogu] i uzvode ih na nebesa. Duše ljudske za vrlinu dobijaju nagrade, a za sagrađenja kazne.

141. Sin je u Ocu, Duh u Sinu, a Otac u obojici. Verom čovek poznaje sve nevidljivo i duhovno. Vera je dobrovoljni pristanak duše.

142. Potrebe ili okolnosti katkada primoravaju ljude da plivaju i po najvećim rekama. Oni koji su [u takvim prilikama] trezni - spasavaju se. Čak i ako se budu borili protiv silnih valova koji su gotovi da ih progutaju, spašće se čim se dohvate bilo čega što raste na obalama. Budu li, međutim, pijani, čak i da su po hiljadu puta do krajnosti izučili [veštinu] plivanja, vino će ih nadvladati, te će se naći ispod talasa i nestati iz [broja] živih. Isto tako će i duša koja zapadne među silne valove života koji je odvlače u dubinu i prete da je potope, biti privučena telesnim uživanjem kao valovovima koji će je odvući u dubinu propasti, ukoliko se ne otrezni od zla što je u veštastvu i ne pozna sebe, odnosno ne shvati da je božanstvena i besmrtna, privezana za kratkotrajno, mnogostradalno i smrtno veštastvo tela radi ispitivanja. Sama sebe prezirući, i duhovnim neznanjem se opijajući, te sama sebe ne shvatajući, ona propada, našavši se izvan [broja] onih koji se spasavaju. Telo nas, poput reke, mnogo puta uvlači u neprilična uživanja.

143. Držeći se nepomično svog dobrog proizvoljenja, slovesna duša svoj razdražajni i želatelni [deo] obuzdava kao konja. Pobeđujući, suzbijajući i savlađujući svoje beslovesne strasti, ona se ovenčava i udostojava prebivanja na nebesima. To je nagrada za pobedu i napore koju joj dodeljuje Bog koji ju je sazdao.

144. Videći sreću zlih i blagostanje nedostojnih i predočavajući sebi njihovo uživanje u ovome životu, istinski slovesna duša se, za razliku od nerazumnih, ne uznemirava. Jer, ona jasno zna i nepostojanost sreće, i neizvesnost življenja, i kratkotrajnost života, i nepotkupljivost Božijeg suda. Takva duša veruje da Bog neće prevideti da joj pruži potrebnu hranu.

145. Život tela i uživanje u velikom bogatstvu i u moći ovog života - smrt je za dušu, dok trud, trpljenje, oskudica praćena blagodarnošću i smrt tela predstavljaju život i večnu sladość duše.

146. Prezirući veštastvenu tvar i kratkotrajni život, slovesna duša izabira nebesku sladość i večni život. Ona ga i dobija od Boga zbog čestitog življenja.

147. Oni koji nose blatom ukaljanu odeću, uprljaće i haljinu onoga koga se dotaknu. Na isti će način oni sa zlim proizvoljenjem i neispravnim životom, govoreći neprilično preko sluha kao kakvim blatom kaljati dušu jednostavnih ljudi sa kojima dolaze u dodir.

148. Početak greha je želja [pohota]. Zbog nje propada slovesna duša. Početak, pak, spasenja i Carstva nebeskog za dušu jeste ljubav.

149. Kao što zanemaren bakar, bez potrebnog održavanja, usled dugotrajnog nekorišćenja i zapuštenosti, sasvim zarđa i postaje neupotrebljiv i ružan, tako i zapuštenu dušu (koja se ne brine o čestitom življenju i obraćanju k Bogu, već se kroz rđava dela

odvaja od pokrova Božijeg) izjeda zlo koje nastaje u veštastvu tela od lenjosti, čineći je ružnom i neprikladnom za spasenje.

150. Bog je blag, bestrasan i nepromenljiv. U pravu je i [poseduje] istinu onaj ko misli da se Bog ne menja. On, međutim, može biti u nedoumici zbog toga [što se kaže] da se Bog raduje dobrima, a odvraća od zlih, što se gnevi na grešnike, a miluje one koji se ispravljaju [Njemu] treba reći da se Bog ne raduje i ne gnevi (radost i tuga, naime, predstavljaju neko stradanje). Njemu se ni darovima ne može ugoditi, jer bi [to značilo] da je savladan uživanjem. Nije ispravno na osnovu ljudskih stvari zaključivati da Božanstvo postupi dobro ili rđavo. Bog je blag i samo koristi ljudima. On nikada nikome ne škodi, već je uvek isti. Mi, pak, ili smo dobri i sjedinjujemo se sa Bogom zbog sličnosti sa Njime, ili postajemo zli i odvajamo se od Njega zbog nesličnosti. Živeći po vrlini, mi imamo [obraz] Božiji. Prozlivši se, pak, činimo da On postaje naš neprijatelj, iako se On ne gnevi ni za što. Naši gresi ne dopuštaju da nas Bog iznutra, u nama samima, prosvetljuje, već nas vezuju za mučitelje demone. Zdobivši razrešenje od grehova kroz molitve i dobročinstva, mi ne pridobijamo i ne menjamo Boga, već se svojim postupcima i svojim obraćanjem ka Božanstvu isceljujemo od zloće, i već se opet naslađujemo Božijom dobrotom. Prema tome, reći da se Bog okreće od zlih, isto je što i reći da se sunce skriva od onih koji su lišeni vida.

151. Pobožna duša poznaje Boga svih. Jer, pobožnost nije ništa drugo do vršenje volje Božije. To i jeste bogopoznanje, tj. kada je [čovek] bez zavisti, celomudren, krotak, darežljiv prema mogućnostima, družen, kada izbegava prepiranja i, uopšte, kada se [drži] svega što je ugodno volji Božijoj.

152. Poznanje Boga i strah Božiji jeste isceljenje od strasti veštastva. U duši koja je ispunjena nepoznavanjem Boga strasti ostaju neisceljene. Zbog okorelosti u zlu ona trune kao od kakvog dugotrajnog čira. Bog nije vinovnik [takvog stanja] budući da je ljudima darovao rasuđivanje i znanje.

153. Po svojoj dobroti Bog je čoveka ispunio rasuđivanjem i znanjem, starajući se da ga očisti od strasti i dobrovoljno izabranog zla, i želeći da njegovu smrtnost preobrati u besmrtnost.

154. Um koji se nalazi u čistoj i bogoljubivoj duši zaista vidi nerođenoga, nesagledivoga, neizrecivoga Boga, jedinoga Čistoga za one koji su čistog srca.

155. Čovekov venac nepropadljivosti, vrlina i spasenje jeste u tome da blagodušno i blagodarno podnosi ono što ga zadesi. Ogromna je pomoć duši kada čovek vlada gnevom, jezikom, trbuhom i uživanjem.

156. Promisao Božiji održava svet. Nema ni jednoga mesta koje on ne obuhvata. Promisao je samodelatno Slovo Božije koje obrazuje veštastvo što dolazi na svet, i koje je Tvorac i Ureditelj svega što nastaje. I nije moguće da stvar bude ukrašena bez razlučujuće sile Slova (Logosa), koji i jeste Obraz, Um, Premudrost i Promisao Božiji.

157. Želja [koja se rađa] iz prisećanja jeste koren strasti koje su srodne sa tamom. Istrajavajući u prisećanju koje rađa pohotu, duša ne zna za sebe, zaboravljajući da ju je Bog udahnuo [u čoveka]. Ne računajući na ono što je posle smrti ona, bezumna, hrliju greh.

158. Najveća i neizlečiva bolest za dušu jeste bezbožništvo i slavloljublje. Pohota za zlom predstavlja nedostatak dobra. [Čovek] je blag kada izobilno čini sve što je dobro, što je ugodno Bogu svih.

159. Samo je čovek sposoban da primi Boga. On je jedino živo biće sa kojim Bog razgovara - noću preko snova, a danju preko uma. On ljudima koji su ga dostojni svakojako predskazuje i nagoveštava buduća dobra.

160. Ništa nije teško onome koji veruje i koji hoće da pozna Boga. Želiš li, pak, i da ga sagledaš - gledaj na uređenost i promišljanje o svemu što je nastalo i što se zbiva Slovom Njegovom. Sve je čoveka radi.

161. Svetim se naziva onaj ko je čist od zla i greha. Najveći uspeh duše jeste odsustvo zla u čoveku. To je Bogu ugodno.

162. Imenom se označava jedan od mnogih. Stoga je besmisleno misliti da Bog, koji je jedan i jedini, ima drugo ime. [Reč] Bog označava Bespočetnoga, koji je sve saznao za čoveka.

163. Zla dela koja primetiš u sebi odsecaj od duše svoje, sa iščekivanjem dobrih dela. Jer, Bog je pravedan i čovekoljubiv.

164. Boga poznaje i poznat je Bogu čovek koji se svagda stara da je svagda pored Boga. Čovek postaje neodvojiv od Boga kada je dobar u svemu i kada se uzdržava od svakog uživanja, i to ne zato što nema sredstva da ga sebi prušti, već po sopstvenoj volji i uzdržanju.

165. Čini dobro onome ko ti nanosi nepravdu i Bog će ti biti prijatelj. Ni pred kim ne klevetaj neprijatelja svoga! Vežbaj su u ljubavi, celomudrenosti, trpljenju, uzdržanju i sličnome. Poznanje Boga se sastoji u sledovanju Bogu putem smirenoumlja i drugih sličnih [vrlina]. Takva dela su svojstvena umnoj duši, a ne bilo kome.

166. Ovo poglavlje napisah da se upute prostodušni, zbog toga što se neki nečastivo usuđuju da govore da biljke i povrće imaju dušu. Biljke imaju prirodni život, ali ne i dušu. Čovek se naziva slovesnim živim bićem, jer ima um i jer je prijemčiv za znanje. Druga živa bića na zemlji i u vazduhu imaju glas, jer imaju duh i dušu. Sve što raste i menjuje se jeste živo, jer živi i raste, ali ne znači i da ima dušu. Među živim bićima razlikujemo četiri vrste. Prva su besmrtna živa bića koja imaju dušu, tj. anđeli. Druga, tj. ljudi - imaju um i dušu i duh. Treća, tj. životinje - imaju dah i dušu. A četvrta, tj. biljke - imaju samo život. Život biljaka je život bez duše, duha, uma i besmrtnosti. Ni druga bića ne mogu postojati bez života. Svaka, pak, ljudska duša uvek je pokretljiva i prelazi sa jednog mesta na drugo.

167. Ukoliko prihvatiš maštanje o nekom uživanju, čuvaj se i pazi da te ne obuzme odmah. Odstranivši ga na kratko, priseti se smrti i pomisli kako je bolje da budeš svestan da si pobedio tu obmanu uživanja.

168. Kao što pri rođenju postoji stradanje, (naime, sve što počinje da živi jeste propadljivo), tako i u stradanju ima zla. Ali, nemoj reći da Bog nije mogao da odseče zlo. Tako govore neosetljivi i ludi ljudi. Nije ni bilo potrebno da Bog odseče veštastvo, pošto spomenuta stradanja jesu stradanja veštastva. Bog je, međutim, [gledajući] na korist, od ljudi odsekao zlo, podarivši im um, nauku, znanje i raspoznavanje. Tako mi možemo da bežimo od zla, znajući da nam nanosi štetu. Bezuman čovek ide za zlom i diči se njime. On se otima kao čovek koji se upleo u mrežu, ali nikada ne može da pogleda naviše, da ugleda i pozna Boga, koji je sve saznao za čovekovo spasenje i oboženje.

169. Smrtna bića zavide budući da predosećaju smrt. Budući dobro, besmrtnost pripada prepodobnoj duši, a smrtnost, budući zlo, sustiže bezumnu i okajanu dušu.

170. Sa blagodarnošću [Bogu] legavši na svoju postelju, pomisli na sva dobročinstva Božija i na toliko promišljanje Njegovo, pa češ se, ispunjen dobrim mislima,

još većma radovati. Tvoj telesni san će se pretvoriti u trezvljenje duše, sklapanje tvojih očiju preobraziće se u istinsko viđenje Boga, a tvoje čutanje, bremenito dobrom, progovoriće tako što će se, uz uzdižuće osećanje, iz sve tvoje duše i snage uzneti slavljenje Boga svih. Sama blagodarnost čoveka u kome nema zla, ugodnija je Bogu od bilo kakve skupocene žrtve. Njemu slava u vekove vekova. Amin.

SVETI ANTONIJE VELIKI

III

USTAV OTŠELNIČKOG ŽIVOTA

1. Predajem ova pravila, koja je kroz moja usta izrekao Gospod, za one koji žele da uzmu teško igo otšelnštva. Oni treba da se povinuju ovim zapovestima. Onaj, pak, koji naruši makar jednu od njih *nazvaće se najmanji u Carstvu nebeskom* (Mt.5.19).

I Spoljašnje držanje i spoljašnji poredak života

a) Udaljavanje od sveta i od saživota sa ljudima

2. Ko hoće da se spase (u obrazu života van ovoga sveta) neka ne ostaje u domu svome i neka ne živi u gradu u kome je grešio. Isto tako on ne treba da posećuje svoje roditelje i rođake po telu, budući da je to štetno po dušu i narušava plodove života.

3. Ne vraćaj se u grad u kome si nekad grešio Bogu.

4. Ne idi da vidiš kako žive tvoji srodnici, niti im dozvoljavaj da dolaze da vide kako ti živiš. Uopšte, nemoj se viđati sa njima.

b) Izbor pustinjaožiteljstva

5. Duhovni oci naši tvrde da je pustinja najprikladnije mesto za razmišljanje o smrti i najpodesnije sklonište od svetskih stvari koje pružaju pokoj telu.

6. Onaj ko živi u pustinji i bezmolstvuje, izbaavljen je od tri borbe: od borbe [koja dolazi preko] čula sluha, od borbe [koja dolazi] preko jezika i od borbe [koja dolazi] od viđenja onoga što može da rani srce.

7. Čuvaj se da te ne obmane pomisao da je pustinja mesto hladovine [tj. nemarnosti].

c) Kelijsna usamljenost

8. Udaljiviši se od svetske gužve, usami se, pa ćeš postati stranac. Za tebe će sedenje u keliji biti jednako putovanju u tuđu zemlju.

9. Kuda god da izideš, postaraj se da se što pre vratiš u svoje usamljeništvo kako bi se predao svojim molitvama.

10. Kad pođeš na žetvu, [tj. na neki posao], ne zadržavaj se dugo, već se što pre vraćaj u svoju samoću.

11. Pri poseti brata, nemoj se dugo zadržavati u njegovoj keliji.

d) Kelijna zanimanja i poredak

12. Boraveći u svojoj keliji bavi se sa ova tri zanimanja: rukodeljem, čitanjem Psalama i molitvom.

13. Prebivajući u keliji bavi se čitanjem Pisma, molitvom Bogu i rukodeljem.

14. Svakog dana posti do 9. časa³, izuzev subotom i nedeljom. Kada nastane 9. čas uđi u svoju unutrašnju odaju i pre jela satvori svoju molitvu. Posle jela naizmenično malo čitaj, malo se moli.

e) Molitvoslovlja i kolenopreklonjenja

15. Vrš molitve u određene časove i ne propuštaj ni jednu, da ne bi dao odgovor za to.

16. Vrš svoju noćnu molitvu pre nego što pođeš u crkvu.

17. (Svagda) se moli u svojoj keliji pre nego što pođeš u crkvu.

18. (Uopšte), pre i posle molitve s bratijom svagda se moli u svojoj keliji. Nikada se ne lenji da to činiš.

19. Počešće padaj na kolena i nemoj se lenjiti da to činiš, da ne bi umro zlom smrću.

20. Kad se moliš, ne budi lenj, jer molitva lenjivca jeste praznoslovlje.

21. Na molitvi i sećanju na Boga, saglasno zavetu monaštva i značenju svog odela, budi kao ptica koja lako i visoko uzleće.

f) Čitanje i bogorazmišljanje

22. Budi priželjan u čitanju Pisma. To će te istrgnuti od nečistote (tj. razagnati nečiste pomisli).

23. Božije milosrđe će biti sa tobom ukoliko se sa usrdem budeš zanimao čitanjem Pisma i ispunjavanjem zapovesti.

24. Razmišljaj o delima Božijim i ne lenji se za molitvu.

25. Monah koji sedi u svojoj keliji zatvorenih usta, a ne seća se Boga, liči na razvaljenu kuću van varoši koja je svagda puna nečistote. Svako ko pomisli da iznese đubre iz svoje kuće, [bez razmišljanja] ga tamo odnosi. (To jest: on čuti ustima, a umom mašta. On popušta rđavim pomislima i zanosi se srcem - što je sve grehovno đubre koje demoni bacaju u dušu).

g) Rukodelje i trud uopšte

26. Telo treba savladiivati i zamarati dugim trudom.

27. Odredi sebi neki umereni trud u keliji, pa će ti srce biti smireno.

28. Prinućavaj sebe na trud rukodelja, da bi se u tebe uselio strah Božiji.

29. Budi prilježan na trudu rukodelja, pa će na tebe sići strah Božiji.

30. Sedeći u keliji, prioni na rukodelje, a ime Gospodnje ne puštaj od sebe, nego ga neprestano drži u umu svome. Poučavaj se u tom imenu u srcu svome i hvali ga jezikom svojim, govoreći: **Gospode moj, Isuse Hriste, pomiluj me**, ili: **Gospode moj, Isuse Hriste, pomiluj me, pošalji mi pomoć Svoju**, ili: **Hvalim Te, Gospode moj, Isuse Hriste**.

h) Hrana

31. Jedno (i isto vreme) odredi (za hranu i obeduj) radi potkrepljenja tela svoga, a ne radi naslade.

32. Upotrebljavaj najprostiju i najjeftiniju hranu.

³ Tj. do tri popodne, po našem računanju vremena, - Prim. prev.

33. Hleb svoj jedi u bezmolviju i sa uzdržanjem, pazeći da tvoje sedenje (za stolom) bude skromno.

34. Nemoj jesti do sitosti.

35. Nemoj biti gramziv i lakom na jelo da se u tebi ne bi obnovili pređašnji gresi.

36. U sredu i petak nemoj razrešavati posta⁴

37. Meso uopšte nemoj jesti.

38. Ne prilazi mestu gde se toči vino.

39. Na sabore i gozbe (tj. opšte trpeze) se ne žuri.

40. Ako dođeš na mesto gde je pripremljena opšta trpeza, jedi umereno i prinesi blagodarnost Bogu.

41. Vina ne pij više od tri čaše, izuzev prilikom velike bolesti.

42. Nemoj odmah pružati ruku prema onome što se stavi pred tebe.

43. Ukoliko si mlad, nemoj pružati ruke pre drugih, jer to nije skromno.

i) San

44. Spavaj malo i odmereno, pa će te anđeli posetiti.

45. Kad si zdrav, ne skidaj svoj pojas [za vreme sna].

46. Kad legneš, ne stavljaš ruke unutra (među noge) da ne bi i ne znajući grešio.

j) Odeća

47. Dan i noć budi u svom kukulju i u mantiji i u svojoj odeći svojoj kao okovan i zatvoren.

48. Ne oblači haljinu kojom bi se mogao ponositi i hvaliti.

49. Čuvaj svoju odeću da se na dan suda ne bi našao nag među drugima⁵

k) Glavna crta imetka treba da je - siromaštvo

50. Ne stiči ništa preko onoga što ti je potrebno.

51. Siromaštvo monaha je umerenost u svemu ili takvo stanje u kome si zadovoljan sa malim.

52. Više voli ukoravanje nego poštovanje, umor tela nego odmor, i nedostatak (potrebnih) stvari nego izobilje.

l) Crkveno bogosluženje

53. Crkvene dužnosti (tj. brigu o crkvi i bogoslužnju) treba poveravati vernom čoveku koji se boji Boga.

54. Nemoj se lenjiti da čim udari zvono odmah ideš u crkvu.

55. Ne ostavljaj bogosluženje, da se ne bi saplitao i pao u zamku.

56. U crkvi nikako ne govori.

57. Nemoj biti u crkvi kao na mestu gde se sabira mnogo naroda (da ti u duši ne bi bila smutnja i gomila pomisli).

58. U crkvi ne sahranjuj svog mrtvaca (tj. ne brini se o tome kako ćeš urediti svoje zemaljske poslove)..

lj) Međusobni odnosi

⁴ Tj. čak i ako ti dođu gosti nemoj ostavljati post na vodi do devetog časa,-Prim. prvv.

⁵ Nagoveštava se da treba živeti u skladu sa značenjem odeće, tj. umrtvljavati se za ovaj svet.

Ij1) Prvo i glavno - odnos prema avi, duhovnom ocu, prema starcima i uopšte prema iskusnim

59. Nikakav posao ne počinji, ma kakav bio, dok se ne posavetuješ sa avom manastira.

60. Pred avom i pred većima od sebe ne govori mnogo.

61. Stalno drži u srcu svome da treba da slušaš oca svog, pa će se u tebe useliti strah Božiji.

62. Savršenstvo tvog podviga sastoji se u poslušnosti. Blago čoveku koji od mladosti svoje nosi breme Gospodnje, služi i povinuje se.

63. Nemoj biti neposlušan, inače ćeš postati oruđe i sasud svih zala i nepravdi.

64. Sa smirenjem i plačem moli oca svoga da te nauči onome što još ne znaš, pa se nećeš postideti.

65. Svagda se sećaj onoga, koji te napaja dobrim učenjem. Postaraj se da od njega saznaš životvorne zapovesti, pa ćeš blagouspešno provoditi život svoj po volji Gospoda, kao što je iapisano kod blaženog apostola Pavla: *Ovo proučavaj, u ovome stoj, da se napredak tvoj pokaže u svemu* (1.Tim.4,15).

66. Ako si iskreno sagnuo vrat svoj pod breme poslušnosti, onda pažljivo slušaj što ti se govori, a zatim savesno izvršuj ono što ti je zapovedeno.

67. Nemoj od svog duhovnog oca sakrivati greh koji si učinio.

68. Svakodnevno se uči dobroj naravstvenosti od svojih starijih.

69. Svoje duhovne oce voli više nego roditelje po telu zato što se oni staraju o tebi Boga radi.

70. Živi tako da bi oce manastira, koji su te duhovno rodili, obradovao zbog svoje slave u saboru svetih.

71. Brini o tome da blagoslov manastirskih staraca počiva na tebi.

72. Ne otkrivaj svima pomisli svoje, nego samo onima koji mogu izlečiti tvoju dušu.

73. Nemoj svima otkrivati svoje misli, da ne bi sablaznio svoga brata.

74. Prema svkome budi prijateljski raspoložen, ali neka ti ne bude svako savetnik.

Ij2) Uzajamni odnos

75. Staraj se da dođeš do toga da te svi ljudi blagosiljaju.

76. Budi tužan sa svojim bratom i ukaži mu saučešće [u bolu].

77. Ako te brat zamoli da mu pomogneš, radi sa njim čitav taj dan.

78. One, sa kojima se družiš najpre oprobaj i ispitaj kakvi su. Nemoj se svima poveravati, jer je svet pun lukavstva. Izaberi sebi jednoga brata koji se boji Gospoda, pa se sa njim druži kao sa bratom. A najbolje će biti, ako se prilepiš uz Boga kao sin uz oca, jer su se svi ljudi, sa malim izuzetkom, predali lukavstvu. Zemlja je puna sujete, nevolje i skorbi.

Ij3) Odnos starijih prema ostalima

79. Ako si prestao da služiš grehu, onda govori u ime Gospodnje, poučavajući one radi kojih se huli ime Njegovo. Pošto su oni mrtvi i odsečeni od živoga Boga, postaraj se da ostave svoja mrtva dela i da se udostoje da steknu [večnu] slavu.

80. Izobličavaj i (popravlaj) neštedimice svoja (duhovna) čeda, jer će se od tebe tražiti odgovor za njihovu osudu (tj. ukoliko se pokažu dostojni osude na Strašnom sudu).

81. Karaj ne štedeći, ali sa strahom Božijim. Ne gledaj na lice i odlučuj rečima istine.

82. Ako koji brat dođe i otkrije ti svoje misli, pazi da ih nikome ne pričaš, nego se moli za sebe i za njega, da vas Gospod obojicu spase.

83. Ne odbacuj onoga koji ište veru u Hrista.

84. Ne govori pouke onome ko ih ne prima.

85. Ne postavlja drugome pravilo koje ti sam na delu već nisi ispunio.

86. Krajnje je ružno preporučivati drugome nešto što sam ne ispunjavaš. Od tuđih dela, naime, nemamo koristi.

Ij4) Odnos prema bolesnima

87. Ustajući izjutra svakog dana, pobrini se za bolne kojih ima među vama.

88. Posećuj bolesnike i njihove sudove napuni vodom.

89. Sve što možeš, sve što ti je suviše, podaj bolesnima u manastiru.

90. Ako te ava odredi da poslužiš bolesnima, potruđi se od sveg srca, pa ćeš od Boga dobiti dvojaku nagradu, tj. za poslušnost koja je izvršena sa ljubavlju.

Ij5) Odnos prema strancima

91. Ako ti kakav brat dođe u posetu, čak i u nevreme, primi ga radosno kako bi on za blagodario Bogu i kako se ne bi uvredio.

92. Ako ti ma koji brat dođe u posetu, u svemu se smiri pred njim, pokaži raspoloženje prema njemu Gospoda radi i boj se da se ne uzneseš gordošću.

93. Izgled tvog lica treba da je tužan, osim kad ti dođu braća - putnici. Tada uzmi na sebe radostan izgled.

m) Uzajamno opštenje

94. Budi skroman u svim svojim delatnostima.

95. U svemu ponašanju tvome među drugima drži se kao siromah: ne uznosi se kad s kim razgovaraš, niti kada pevaš himnu ili hvalebnu pesmu Bogu. Kada se nađeš u društvu, reči tvoje neka su proste.

96. Sa dečakom i mladićem nemoj razgovarati, niti se družiti. Takve ne primaj u zajednički život da ne bi đavolu dao mesta.

97. Sa dečakom uopšte nemoj razgovarati, jer će ti biti na saplitanje.

98. Nemoj uzimati za ruku brata koji stoji pored tebe, niti se dotiči njegovih obraza, bilo da je stariji ili mlađi od tebe.

99. Svim silama udaljavaj se od ljudi koji oskudevaju u razumu i u savetu.

100. Ako voliš spokojan život, ne ulazi u krug ljudi koji se brinu samo o sujetnim [stvarima]. Ako se slučajno nađeš u njihovom društvu, drži sebe kao da te i nema među njima.

n) Razgovor i uopšte, upotreba jezika

101. Ne povišuj (ne puštaj) glas (tj. ćuti u keliji), izuzev u molitvama koje su ustavom naznačene.

102. Čuvaj se prepirki jezikom (obuzdaj jezik).

103. Ne govori mnogo da se od tebe ne bi udaljio Duh Božiji.

104. Veliko delo je biti ćutljiv, ugledajući se na Gospoda, koji je ćutao pred Irodom bez obzira na njegovo zvanje.

105. Kada se sastaneš sa vernima koji su ti slični, više slušaj i pazi šta budu govorili sa gotovošću da ispuniš ono što je spasonosno. To će biti mnogo bolje, nego da se i sam uplećeš u razgovor.

106. Kad odeš u posetu kod nekoga, neka strah Božiji bude u srcu tvome i čuvaj usta svoja da bi se spokojan vratio keliji svojoj.

107. Mudar čovek dobro zna kako će sobom vladati. On ne hita da govori, nego dobro meri kada treba govoriti a kada slušati. Naprotiv, neuk čovek ne čuva tajnu, ne upravlja [jezikom] i ne zauzdava jezik.

108. Kad si među braćom, ne govori suviše. Tvoja pitanja neka budu kratka i [izgovorena] sa smirenjem.

109. Reči tvoje neka su blage i poučne. Sećaj se da od govora dolazi ili slava ili sramota.

110. Ne govori razdražljivo, nego neka reči tvoje budu [obučene] u mudrost i u razum, kao uostalom i tvoje ćutanje. Neka su ti ugled mudri oci naši, čije reči behu pune mudrosti i razuma, isto kao i njihovo ćutanje.

111. Jezik tvoj neka je potčinjen razumu, jer su reči protivne razumu isto što i bodljikavi šiljci i igle.

112. Kloni se laži, inače će ona od tebe odagnati strah Božiji.

113. Usta tvoja neka uvek govore samo istinu.

114. Neka predmet tvojih razgovora budu dobročinstva Svevišnjeg Boga. Time ćeš postati dostojan da od Njega primiš još veća dobra.

115. Ne raspituj se o zlim delima, već svoju pažnju drži daleko od njih.

116. Ne pokreći prazne razgovore i one koji ih vode izbegavaj kako ti duša ne bi primila zlo.

117. Preziri puste razgovore o svemu što je svetsko.

118. Uzdržavaj se što više možeš od šale i zabavnih reči.

119. Ne viči i ne govori suviše jako i brzo, jer je pisano: "Ko mnogo govori neće izbeći greha" (Knj. prop. 10,14).

120. Ne budi uporan i ne nameći svoje reči, da u tebe ne bi ušlo zlo (zloća i prepiranje).

121. Ne kuni se ni u nesumnjivoj, a kamoli u sumnjivoj stvari.

nj) U slučaju putovanja

122. Kad te potreba natera da ideš u grad, nemoj ići sam.

123. Kad ideš po vodu ili putuješ čitaj (Psalme na pamet) i razmišljaj.

124. Idući na put sa bratijom, unekoliko se odvoji od njih da bi održao ćutanje.

125. Idući putem ne okreći se desno i levo, već sa pažnjom prebiraj Psalme svoje i umom se moli Bogu. Nemoj se bratimiti sa stanovnicima mesta u kom se zatekneš.

126. U gomilu svetskih ljudi ne idi, ali nemoj ni fariseje podražavati, jer oni sve činjahu samo da se istaknu.

127. Ženi ne dozvoljavaj da ti se približi. Ne dozvoli joj da uđe u tvoju sobu, jer za njom ide bura pomisli.

128. Sa ženom nemoj nikada jesti, i sa dečakom se ne druži.

129. Kada se javi potreba da negde noćevaš, pazi da se ne pokriješ sa nekim drugim pod jednim pokrivačem.

130. Ne leži na jednu rogožu sa mlađim od sebe.

131. Ne ležite po dvoje na jednu rogožu, osim u slučaju krajnje potrebe, pa makar se radilo i o tvome ocu ili bratu. Pa i tada sa velikim strahom.

132. U manastirskim gostionicama ne sedi dugo.

II Ustrojstvo unutrašnjeg života

a) Ishodno načelo života - revnost

133. Budi revnostan u sticanju vrlina, da se inače ne bi navikao na nemarnost.

134. Čuvaj se da ne ohladniš u ljubavi prema Bogu.

135. Ne odstupaj od dobrih dela koja si započeo.

136. Ne svraćaj sa puta svog usamljeništva.

137. Ne ostavljaj napore koje nosiš radi vrline da ne bi postao lenjiv i nemaran i da ne bi pogrešio u poslednji čas, nego ljubi Gospoda do samog kraja, te ćeš steći milost.

138. Kao što ruševine van grada služe svima za [bacanje] smrdljive nečistote, tako i duša onoga koji lenjivo i mlitavo prohodi usamljenički život biva smetlište svih strasti i grehovne nečistote.

b) Pravilo života - volja Božija u zapovestima

139. Ako si se doista predao Bogu, izvršuj sve Njegove zapovesti i sve što ti se naređuje vrši marljivo, ništa ne izostavljajući. Jer, ako nešto budeš propuštao, neće ti se oprostiti predašnji gresi tvoji. Ako se, pak, tvrdo rešiš da sve izvršuješ (do polaganja života) budi uveren da su svi predašnji gresi tvoji već oprošteni.

140. Tvoje misli treba neprestano da se bave zapovestima Gospodnjim, oko čijeg izvršavanja treba svim silama da se postaraš. Ni jednu ne treba da ostavljaš da ti se duša ne bi pretvorila u smetlište svih nečistota.

141. Ako si počeo neki posao pa vidiš da nije po volji Božijoj, odmah ga napusti.

c) Cilj - slava Božija

142. Neprekidno se staraj da se (preko tebe) proslavlja Otac tvoj koji je na nebesima (Mt.5,16).

d) Podsetnici - podsticaji i podstrekači revnosti

d1) O zavetu i prvobitnom žaru

143. Ne odstupaj od Boga radi truležnih stvari, nego se sećaj šta si obećao kada je u tebi plamteo žar stremljenja ka bogougađanju.

144. Staraj se da ne zaboravljaš značenje svoje odeće koju si obukao spočetka. Seti se suza svog pokajanja koje si tada prolio i brzo odskoči od (loših) pomisli koje te tajno potkradaju, kako njima ne bi bio uvučen i u sama dela.

145. Neprestano i iskreno se kaj i ni na minutu se nemoj predati nemarnosti i lenjosti.

d2) O primernim revniteljima

146. Ne ugledaj se na one koji su slabiji od tebe, već na one koji su bolji od tebe.

147. Neka ti budu obrazac i primer oni koji ljube Boga od svega srca svog i stalno čine dobra dela. Nemoj se stideti da ih pitaš za životni savet budući da su savršeni u vrlinama.

148. Uklanjaj se od svetskih ljudi, koji svetski misle i govore samo o zemaljskih stvarima.

d3) O obećanim dobrima

149. Ukoliko ispunjavaš sve (zapovedeno), dobićeš nasleđe koje oko nije videlo, o kome uho nije čulo i na koje srce ljudsko nije pomišljalo (1.Kor.2,9).

150. Upotrebi svetlost poznanja da se udostojiš roda pravednih, dok još ima vremena.

d4) O smrti i Sudu

151. Seti se da je mladost tvoja prošla (da su se snage istrošile), a da su nemoći porasle i da je već blizu vreme tvog ishoda, kada ćeš imati da daš odgovor za sva svoja dela. Znaj da tamo ni brat neće moći brata da otkupi, ni otac da izbavi sina.

152. Svakda se sećaj izlaska iz tela i ne ispuštaj misao o večnoj osudi. Ukoliko budeš tako postupao, nećeš nikada sagrašiti.

153. Misli u samom sebi i govori: "Može biti da će mi ovaj dan biti poslednji u ovom svetu", i nikada nećeš sagrašiti pred Bogom.

154. Za svaki dan pretpostavljaj da ti je poslednji u ovom svetu, pa ćeš se sačuvati od grehova.

155. Svoju keliju pretvori u tamnicu, pomišljajući da je za tebe već sve završeno i da će već udariti čas tvog odrešenja od ovog sveta.

156. Pazi na sebe da ne bi bio odbačen u budućem veku. Teško nebrizljivima, jer im se kraj približava, a oni nemaju nade na spasenje, niti im ima ko pomoći.

e) Uzročnici uspeha - blagodatna pomoć Božija i lično usrđe i podvig

e1) Pomoć sviše privučena molitvom

157. Neka bi nam Gospod naš Isus Hristos pomogao da činimo sve što mu je ugodno.

158. Pre svega izlivaj neprestanu molitvu i svakda blagodari Bogu za sve što se s tobom događa.

159. Trudi se da izlivaš neprestane molitve sa suzama kako bi se Bog sažalio nad tobom i sa tebe svukao starog čoveka.

160. Nemoj prestati da prolivaš (molitvene) suze i Bog će se sažaliti na tebe, olakšavši ti nevolje (zbog kojih je tužna duša tvoja).

161. Jesi li rad da ugodiš Bogu, predaj se Gospodu Isusu Hristu i On će te izbaviti i zaštititi.

e2) Lični podvizi i usrdnost uopšte

162. Potrudi se da prohodiš podvige koje ti predlažem: trud, siromaštvo, stranstvovanje, lišenost (nesticanje) i ćutanje. Oni će te učiniti smirenim, a ono će ti doneti oproštaj grehova. Smirenje se sastoji u tome da čovek sebe smatra velikim grešnikom i da misli da ništa dobro ne čini pred Bogom, da voli ćutanje i da se ne računa ni u šta, da nije uporan ni pred kim i da ne nastoji na svojim rečima, da odlaže svoju volju, da lice spušta dole, da smrt ima pred očima, da se čuva laži, da ne izgovara prazne reči, da ne prigovara starešini, da trpeljivo snosi uvrede i da sebe prinuđava na blagodušno podnošenje svih

teškoća i neprijatnosti u životu. Postaraj se, brate, da ispuniš ova pravila da tvoj život ne bi bio besplodan.

163. Odbacimo sve što pruža pokoj našem telu. Ovaj život ne precenjujemo da bismo živeli u Bogu koji će nas u dan Suda pitati da li smo gladovali radi Njega, da li smo žedali i trpeli nagotu, da li smo se skrušavali, stenjali iz dubine srca i ispitivali sami sebe o tome da li smo dostojni Boga. I tako, prionimo skrušenosti i tugovanju zbog grehova kako bismo obreli Boga. Prezimo telo da bismo spasli duše svoje.

164. Izaberi trud i on će te zajedno sa postom, molitvom i bdenjem izbaviti od svake skverni. Telesni trud, naime, donosi čistotu srca, a ona čini da duša prinosi plod.

165. Zavoli milosrđe, obuci se u veru, ne popuštaj srcu da misli zlo, već ga nagoni da za zlo vraća dobrom, te traži blagost i revnuj za sva divna dela.

f) Nastrojenje duše koje donosi uspeh

f1) Prebivanje u Bogu sa strahom, bodrom pažnjom i udaljavanjem od greha i sveta

166. Neka tvoja duša bude sa Gospodom u svako vreme, a telo tvoje na zemlji neka bude kao statua i kumir [tj. bezživotno].

167. Stoj uvek pred licem Gospodnjim sa ispravnošću.

168. Neka je strah Božiji vazda pred našim očima, kao [uostalom] i sećanje na smrt i odvrćanje od sveta i svega svetskoga.

169. Umiri svaki dan da bi živeo. Jer, ko se boji Boga živeće u vekove.

170. Budi bodar neprestano, da ne bi upao u lenjost i nemar.

171. Sve svetsko zamrzi i odvoj od sebe. U protivnom, ono će tebe udaljiti od Boga.

172. Omrzi sve što je štetno za tvoju dušu.

f2) Trpljenje

173. Ma šta preduzimaš - budi trpeljiv, pa će ti Bog pomoći u svim delima tvojim, u svemu što se desi sa tobom.

174. Pazi da ne budeš malodušan.

175. Budi blagodušan u svemu što činiš po volji Božijoj.

176. Ne tuguj zbog rđavih pomisli koje te napadaju u keliji, jer Gospod neće zaboraviti nikakav trud (preduzet Njega radi). To će ti poslužiti na napredak i blagodat Božija će ti pomoći.

177. Hrabrost nije ništa drugo do nepokolebljivost u istini i protivljenje neprijateljima. Ukoliko ne ustukneš, oni će odstupiti i više se neće pokazati.

f3) Skrušenost i plač

178. I danju i noću tuguj zbog grehova svojih.

179. Zapali svoj svetilnik uljem suza.

180. Neprestano plači zbog grehova svojih, kao da imaš mrtvaca u svojoj keliji.

181. Neka ti lice vazda bude tužno, da bi se u tebe uselio strah Božiji.

182. Ne smatraj sebe nečim [značajnim], nego se predavaj plaču zbog svojih grehova.

f4) Smirenje

183. Zavoli smirenje i ono će pokriti sve grehe tvoje.

184. Budi smiren u sve dane života svoga i pružaj se ka svemu prekrasnom.

185. Onoga koji je slabiji od tebe u dobrim delima, smatraj sebi ravnim, a onoga koji je ravan tebi, smatraj savršenijim.

186. Ne zavidi onome koji napreduje, već sve ljude smatraj boljim od sebe, kako bi sa tobom bio sam Bog.

187. Ne druži se s gordima, već sa smirenima.

188. Budi smiren u svemu: u držanju, u odevanju, u sedenju, u stojanju, u hodu, na postelji, u keliji i u čitavoj njenoj opremljenosti.

189. Ne raduj se i ne naslađuj se ako te počnu hvaliti za tvoja dobra dela. Skrivaj svoja dobra dela što više možeš. Nemoj sebi dozvoliti da ih kome iznosiš i uopšte, potruđi se da te ljudi ne hvale.

190. Boj se da se ne pročuješ zbog nekog dela svog.

191. Ako bi te ko nevinu ukoreo za kakav greh, smiri se i dobićeš venac.

192. Navikni jezik tvoj da govori: "Oprosti mi", pa će se u tebe useliti smirenje.

193. Navikni jezik svoj da u svim slučajevima, u svako vreme i svakome bratu govori: "Oprosti mi". Ako budeš uvek govorio: "Oprosti mi", ubrzo ćeš dostići smirenje.

194. Budi spreman da pri svakoj reči (uvrede) koju čuješ kažeš: "Oprosti mi", zato što takvo smirenje ruši sve zamke đavolje.

195. Znaj da smirenje nije ništa drugo nego sve ljude smatrati boljim od sebe. Čvrsto u umu svom drži [misao] da si kriv za mnoge grehe. Glava neka ti je spuštena, a jezik neka ti je spreman da uvrediocu kaže: "Oprosti mi, gospodaru moj". Neka stalni predmet tvog razmišljanja bude smrt.

196. Zavoli trud, svima budi pokoran, usta nek su ti zaključana - pa ćeš postići smirenje. Smirenje će, pak, privući oproštaj svih tvojih grehova.

197. Pre svega sebe ne smatraj nečim [važnim]. To će u tebi poroditi smirenje. Smirenje će poroditi nauku (iskustvo i zdravomislije), a nauka - veru. Vera će roditi nadu, nada - ljubav, a ljubav će roditi povinjanje. Povinjavanje će roditi nepromenjivu postojanost (čvrstinu u dobru).

g) Podvig borbe sa grehom

g1) Pre svega sa pomislama

198. Daleko odgoni od sebe rđave pomisli, predavajući se Bogu, pa će te On pokriti desnicom Svojom.

199. Ne idi za svakom pomisli svojom.

200. Ne ispunjavaj svoje pomisli i prohteve.

201. Pazi da se tvoj um ne bavi sećanjem na ranije grehove. Inače, može se desiti da se oni u tebi obnove.

202. Ne obnavljaj u umu svome pređašnje grehe svoje da se ne bi povratili u tebe. Budi uveren da su ti oni oprošteni u vreme tvog predavanja Bogu i pokajanja, i uopšte ne sumnjaj u to.

203. Prestani da se sećaš i da govoriš o zadovoljstvima i uživanjima kojima si se predavao u vreme svoje nemarnosti. Čak, nemoj govoriti: "Ja sam to činio", ili: "To sam narušavao", jer te to može saplesti.

204. Nemoj se sećati strasti kojima si se predavao u svetu da se pohota [koju one izazivaju] ne bi opet pojavila i sablaznila te.

g2) Sa raznim poroćnim željama

205. Apostol Jovan sve pohote ljudske sažima u tri stvari: *sve što je u svetu: pohota telesna, i pohota očiju, i nadmenost življenja* (1.Jn.2,16). Telesna pohota jeste punjenje stomaka mnoštvom raznih jela, posle čega se javlja bludna nečistota. Pohota očiju se odnosi na veštastvena dobra. Oko [čoveka] koji ih stekne postaje nadmeno i u njegovo srce se uvlače nečisti likovi. Nadmenost življenja jeste ljubav ka svetskoj šumnoj slavi (visoko mišljenje o sebi, samohvalisanje, i žeđ za pohvalama od drugih), koja se u našem umu ustoličuje usled sujetnih i prolaznih spoljašnjih dostojanstava.

206. Čuvaj se gramzivosti i neposlušanja, a naročito prejedanja, da se ne bi zavezao u zamke svojih pohota. One, naime, iz srca izgone strah Božiji i uklanjaju stid sa lica, a svog ljubitelja predaju niskim i sramnim delima koja otuđuju od Boga.

207. Svuci sa sebe gnevljivost i obuci se u krotost. Odbaci od sebe razvratno oko i uzmi prosto (dečije, čisto) oko.

208. Budi daleko od gnjeva i čuvaj se od pohote, kao uostalom i od svih grehovnih želja.

g3) Posebno - sa slastoljubljem

209. Slastoljubivi čovek (koji samo priyatnosti traži) nije pogodan ni za kakvo delo.

210. Nemoj biti slastoljubiv, zato što Bog ne sluša slastoljubive.

211. Zamrzi telo i njegove utehe zato što su pune zla.

212. Telo svoje iscrpi tako da postane slično telu koje leži na bolesničkom odru.

g4) Sa gnevom i njegovim porodom

213. Ako te napadne gnjev, odmah ga goni dalje od sebe, pa ćeš se radovati kroz ceo život svoj.

214. Ni na koga se nemoj srditi i svima opraštaj.

215. Ako te neko nepravedno prekori, nemoj se raspaljivati.

216. Budi mudar i usta onih koji rđavo o tebi govore zatvaraj ćutanjem.

217. Nemoj se čuditi ako neko o tebi rđavo govori zato što je to jedno od lukavstava naših najvećih neprijatelja, kojim oni pokušavaju da čoveka ometu u poznanju istine.

218. Nemoj biti brz na gnev i ne pamti zlo onoga koji te je podstakao na gnev.

219. Doživевši uvredu, nemoj poroditi neprijateljstvo prema onome ko ti je naneo, već reci: "Ja sam dostojan da me sva bratija preziru".

220. Ne ropći i nikoga ne vređaj.

221. Ne vraćaj zlo za zlo, ni uvredu za uvredu, budući da te Gospod smirava, videći da se ti sam ne smiravaš.

222. Neka se mole i mlađi i stariji da ne bude popušteno da padnu pod tiraniju gneva.

223. Onaj koji okreće drugi obraz onome koji ga udari po jednome, već je obradovan u uvredi. Gospod Isus Hristos ga nikada neće napustiti jer je blag i pomaže dušama koje trpe radi Njega i koje ga ištu. On im daje silu i krepost sve dok se ne utvrde u pokoju (od strasti). I tako, raduj se kad na tebe nailaze nevolje i smućenja, jer posle njih dolaze slatki plodovi.

224. Nemoj se bojati uvreda od ljudi.

g5) Sa ostalim poročnim pokretima srca koji podrivaju uspeh - sa osuđivanjem

225. Nemoj prezirati brata koji je sgrešio, nemoj ga se gnušati niti ga osuđivati, jer ćeš inače sam pasti u ruke neprijatelja svojih.

226. Nikome ne čini zlo niti koga osuđuj.

227. Ne okreći svoje uvo da (o drugome) čuješ zlo, nego budi snishodljivo žalostiv prema ljudima i bićeš živ.

228. Nikoga ne osuđuj, jer se u tome sastoji pad.

229. Ne prekorevaj brata svoga, čak i ako vidiš da narušava sve zapovesti, jer ćeš inače i sam pasti u ruke svojih neprijatelja.

230. Nikoga od smrtnih ne osuđuj, da se Bog ne bi uzgnušao tvojih molitava.

231. Nikome i ni za šta ne iznosi na oči bilo kakve nedostatke.

232. Nikoga ne prekorevaj zbog njegovih nemoći.

g6) Sa sujetom i uobraženošću

233. Ne objavljuj kada daješ milostinju.

234. Ne hvali se ako se predaješ duhovnim podvizima.

235. Nikome unapred ne govori o dobrom delu koje nameravaš da učiniš, već ga izvrši [čuteći].

236. Učinivši neko vrlinsko delo, nemoj se nadimati i ne govori u sebi: "Ja sam to i to učinio". Jer, ako ovako budeš činio, nećeš biti mudar.

237. Ne budi slavaljubiv i u srcu svom ne zadržavaj samohvalisanje [koje] govori: "Ja sam to i to učinio. U tome i tome sam napredovao". Takve misli dišu sujetom. Ko je njima ispunjen, postao je obitalište nečistih duhova.

g7) Sa čovekougađanjem i licemerstvom

238. Ne ostavljaj volju Božiju radi ispunjenja volje ljudske.

239. Ne narušavaj zapovesti iz uvažanja prema ljudskom prijateljstvu.

240. Ne budi licemer, dvoličan, a još manje lažljivac.

241. Staraj se da budeš pravedan ne samo pred ljudima, već i sam u sebi budi mudar, krotak, blagodušan, trpeljiv, revnistan i čovekoljubiv.

g8) Sa gordošću

242. Ne uznosi se svojim delima, ma kakva bila.

243. Nemoj se uznositi u gordosti i ne hvali se.

244. Gordost daleko odgoni od sebe. Smatraj da su tvoji bližnji i svi ljudi bolji od tebe.

245. Nema većeg bezbožništva. nego drugoga žalostiti i uzdizati se nad drugima.

246. Ne smatraj sebe mudrim, inače će tvoja duša postati gordeljiva i ti ćeš pasti u ruke neprijatelja svojih.

247. Ne smatraj sebe sveznalicom i mudrim (tj. ne govori: "Znam i sam. Umem sam da radim"), inače će propasti trud tvoj i tvoj brod će uzalud ploviti.

Zaključak

248. Ko se ne bude držao svega što je propisano, pobudiće Boga na gnev. Ja, Antonije, istinu ti govorim. Prema tome, saslušaj ove moje reči, sakrij ih u srce i znaj da te sa tim zapovestima predajem Tvorcu. Ako ih sačuvaš, likovaćeš sa anđelima, a sve zle duhove ćeš raniti tugom. Izvršuj ove zapovesti pa će Bog biti s tobom, a anđeli će te pratiti. Duša će ti se ispuniti mirisom svetih i svetlošću blaženih zasijaće lice tvoje. Postać će svetilište Bogu, kao i svi sveti i najzad ćeš sresti Gospoda sa veseljem i radošću. Čućeš onaj glas koji govori: *Slugo dobri i verni, u malome si bio veran, nad mnogim ću te postaviti; uđi u radost gospodara svoga* (Mt.25,21).

249. Ne odstupaj ni od jednog od ovih uputstava i Gospod naš Isus Hristos će te upokojiti i u miru dovršiti delo kome si pristupio. Naši savršeni oci i oni koji ih podražavaju, postali su savršeni ispunjavajući ih.

250. Ukoliko rečenome hoćeš da dodaš neko od dobrih dela - dodaj, a Gospodu našem Isusu Hristu neprestano uznosi blagodarnost.

251. Svake noći oblivaj suzama svoj krevet i natapaj postelju svoju, smiravajući se pred Hristom Gospodom kako bi On izgadio grehe tvoje i obnovio te, kako bi ti dao pomoć za vršenje dobrih dela i nasleđe Svog večnog Carstva. Njemu neka je hvala, čast, slava i poklonjenje sa Sveblagim Ocem i Svetim Duhom, sada i uvek i u vekove vekova. Amin.

SVETI ANTONIJE VELIKI

IV

IZREKE SVETOG ANTONIJA I KAZIVANJA O NJEMU

1. O odricanju od sveta

1. Ko hoće da uspešno prohodi podvig monaštva, treba u potpunosti da raščisti sa svetom, da sva njegova dobra ostavi, da na samom delu izađe iz njega i da svaku pristrasnost prema stvarima odseče. Tu istinu je upečatljivo saopštio Sveti Antonije jednom bratu koji se odrekao sveta. On je siromasima razdao sve što je imao, izuzev neke sitnice koju je zadržao za slučaj nevolje. Sveti Antonije je poznao šta je [učinio] starac koji je došao kod njega, te mu je rekao: "Ako hoćeš da budeš monah, pođi do tog sela, kupi mesa, iseci ga na male komade i, skinuvši odelo, obesi ga o grudi i ruke. Onda dođi ovamo". Brat je učinio kako mu je naredio starac. I odmah ga napodoše psi, ptice i stršljeni i ranama pokriše njegovo telo. Po povratku, starac ga je pitao da li je učinio što mu je bilo naloženo. On je, žaleći se, pokazao svoje rane. Tada mu je Sveti Antonije rekao: "Tako biva sa onima koji, ostavljajući svet, zadržavaju makar i najmanji deo imanja: demoni ih pokrivaju ranama i oni, izranjavljeni, padaju u borbi".

2. Istog predmeta se dotiče i sledeće kazivanje, koje je sačuval Kasijan (Razgovori, 24,11). Jedan brat, koji je smatrao da nema nikakve koristi od napuštanja sveta, dođe kod Svetog Antonija. I počeo on govoriti: "Više vredi onaj ko se podvizava u gradu ili selu i koji ispunjava sve što je potrebno za duhovno savršenstvo". Sveti Antonije ga je pitao: "Gde i kako ti živiš?" On je odgovorio: "Živim u domu roditelja, koji mi sve nabavljaju. To me izbavlja od svih briga i staranja, te se neprestano bavim jedino čitanjem i molitvom, ne rasejavajući duh ničim sporednim". Sveti Antonije ga je opet zapitao: "Kaži mi, sine moj, da li se ti žalostiš u njihovim žalostima i raduješ u njihovim radostima". On je priznao da oseća i jedno i drugo. Tada mu je starac rekao: "Znaj da ćeš i u budućem veku imati udeo sa onima sa kojima si u ovom životu delio radost i žalost. Za tebe je put koji si izabrao štetan ne samo zbog toga što se usled gotovo svakodnevnih promena životnih slučajnosti

tvoj um pogružava u neprestane pomisli o zemaljskom, već i stoga što te lišava ploda koji bi stekao da se svojim rukama trudiš oko prehranjivanja, po primeru apostola Pavla koji je i usred truda propovedi Jevadželja svojim rukama sebi i onima sa njim obezbeđivao potrebno, kao što govori Efescima: *Sami znate da potrebama mojim i onih koji su sa mnom bili poslužiše ove ruke moje* (Dap.20,24). On je to činio na naše nazidanje, da bi nam dao primer, kao što je pisao Solunjanima: *Jer nismo živeli neuredno među vama, niti smo zabadava jeli hleb u nekoga, no s trudom i mukom, radeći dan i noć, da ne bismo bili na teretu nekome od vas. Ne kao da nemamo vlasti, nego da sebe damo vama za primer, da biste se ugledali na nas* (2.Sol.Z,8-9). Eto zbog čega i mi, premda imamo mogućnost da se koristimo pomoću od srodnika, pretpostavljamo da se izdržavamo u znoju svoga lica. Da je ta pomoć korisnija, mi bismo je rado prihvatili. Osim toga znaj da jedeš hleb bednih i nemoćnih ukoliko si zdrav, a živiš na račun drugih.

2. Opšti odgovori na pitanje: "Šta činiti?"

Onaj ko napušta svet stupa u savršeno novu oblast života koja, premda i nije sasvim nepoznata, ipak na mnogim svojim stranama izaziva pitanje: "Šta da se radi? Kako treba živeti?" Svetom Antoniju su se često obraćali sa tim pitanjem. Evo njegovih odgovora:

3. Ava Pamvo ga je pitao o tome i on je odgovorio: "Ne uzdaj se u svoju pravednost, istinski se kaj zbog ranijih grehova, obuzdavaju jezik, srce i stomak".

4. Evo šta je posle tog pitanja rekao avi Pimenu: "Delo slavnije od svih ostalih koje može jedan čovek da izvrši jeste - ispovedanje svojih grehova pred Bogom i svojim starcima, osuđivanje samoga sebe, i gotovost za napade svakojakih iskušenja do poslednjeg izdisaja".

5. Neko drugi je pitao: "Šta da radim da bih ugodio Bogu?" Sveti Antonije mu je odgovorio: "Kuda god ideš, uvek imaj Boga pred očima; ma šta da radiš, imaj potvrdu u Svetom Pismu; i ne napuštaj brzo mesto na kome živiš. Sačuvaj ove tri zapovesti i spašćeš se".

6. Još jednom učeniku on je savetovao: "Gnušaj se svog stomaka i zahteva ovoga veka, zle pohote i ljudske časti, kako ne bi bio u ovome svetu, pa ćeš obresti pokoj".

7. Evo šta je, po pisanju Svetog Atanasija, ava Antonije govorio bratiji koji su mu dolazili: "Uvek imajte strah pred svojim očima. Sećajte se Onoga koji umrtvljuje i oživljava (1.Car.2,6). Voznenavidite svet i sve što je u njemu. Omrzite svaki telesni pokoj, odrecite se ovog života da biste živeli Bogu, sećajte se onoga što ste obećali Bogu, jer će On to od vas tražiti na dan Suda. Gladujte, žeđujte, nagotujte, bdite, plaćite, ridajte, uzdišite u srcima svojim, ispitujte da li ste dostojni Boga, prezirite telo da biste spasli duše svoje".

8. Slično opširno ukazanje na ono što treba da čini monah navodi Sveti Kasijan. "Od davnina, - govori on, - kruži divna pouka blaženog Antonija da monah, težeći ka većem savršenstvu, nije dužan da se ograniči na podražavanje samo jednog od naprednih otaca, zato što ni u kome ne mogu da se nađu sve vrste vrlina u savršenstvu. Naprotiv, jedan je obdaren znanjem, drugi je jak u zdravom rasuđivanju, treći je nepokolebiv u trpljenju; jedan se odlikuje smirenjem, drugi uzdržanjem, treći opet blagodaću prostote srca; jedan prevazilazi ostale velikodušnošću, a drugi milosrđem, neki bdenjem, neki opet ćutanjem ili trudoljubljem. Zbog toga je monah, koji želi da sastavi duhovno saće, dužan da, slično mudroj pčeli, svaku vrlinu pozajmi od onoga koji je najviše ovladao njome. On treba da je slaže u sud srca svojega, ne obraćajući pažnju šta kome nedostaje, već se starajući da usvoji njihove vrline".

3. Sila koja podstiče na podvig i podržava ga

Ako se nabroji sve navedeno, ukazaće se dovoljno široko poprište za podvige. Postavlja se pitanje koja je to sila koja podvižnika pokreće i podržava u trudovima. Ta sila je revnost za spasenje, za slavu imena Božijeg, koja je spremna na sve. Ima li monah ovu silu - prisutni su i podvizi; nema li je - sve je stalo.

9. Stoga je on jednom bratu, koji nije imao revnosti i koji ga je molio da se za njega pomoli Bogu, odgovorio: "Ni ja, ni Bog, nećemo se sažaliti na tebe, ukoliko se ti sam ne postaraš o sebi, i ukoliko se ne budeš molio Bogu".

10. Iz tog razloga on je savetovao da [monah] stalno prebiva u sećanju na Boga i trezvoumlju, hvaleći kao veliku vrlinu neoslabno i trajno doživotno služenje Gospodu, te stajanje na straži protiv svakog iskušenja do poslednjeg izdisaja.

11. Stoga je on [monahe] savetovao da sebi ne ustupaju ni u čemu, nego da sa trpljenjem čuvaju uvek isti duh revnosti: "Monah koji se nekoliko dana podvizava a zatim ugađa sebi, pa se opet podvizava i opet je nemaran - kao i da ništa ne radi. On nikada ne dostiže savršenstvo života usled nedostatka postojanosti revnosti i trpljenja".

12. O onome koji ište ustupke, on je govorio da ne shvata svoj poziv i svoj cilj. Neuspeh kod monaha on je objašnjavao nedostatkom usrda za podvig. "Mi ne postižemo uspeh,- govorio je on, - zbog toga što ne poznajemo svoj poziv, što ne shvatamo šta zahteva delo koga smo se prihvatili, i što hoćemo bez napora da steknemo vrline. Stoga, čim sretnemo iskušenje na svome mestu, prelazimo na drugo, misleći da negde ima mesta bez đavola. Međutim, onaj ko je poznao šta je borba, ne daje sebi oduška, već se stalno bori uz Božiju pomoć".

13. Znamenita je reč o ovoj temi Svetog Antonija upućena onima koji jedno neće, a drugo ne mogu. Došli su jednom neka bratija Svetom Antoniju i rekli mu: "Daj nam pouku kako da se spasemo". Starac im je odgovorio: "Slušali ste Pismo? To vam je dovoljno". Međutim, oni su rekli: "Mi bismo i od tebe, oče, hteli nešto da čujemo". Tada im je starac rekao: "U Jevanđelju je rečeno: *Ako te ko udari po desnom obrazu tvom, okreni mu i drugi* (Mt.5,39)". Oni mu odgovoriše: "Mi to ne možemo da izvršimo". Starac je rekao: "Ako ne možete da okrenete drugi obraz, barem podnesite udarac u jedan". "Ni to ne možemo", odgovorili su oni. "Ako ni to ne možete, - rekao je starac, - u krajnjoj meri, nemojte vraćati udarac za udarac". Bratija su rekli: "Ni to ne možemo". Tada je Sveti Antonije rekao svom učeniku: "Pripremi im malo variva. Oni su bolesni. Ako vi jedno ne možete, a drugo nećete, šta ću vam ja?" Potrebna je molitva (ili njihova ili drugih) da se u njima probudi duh revnosti, tj. naravstvena energija.

4. Rukovodioci revnosti

Revnost sama po sebi ponekad biva slepa, tako da može da poprими smer koji nije sagasan sa ciljem započetog života. Zbog toga treba da bude ograđena rukovodiocima. Ko su ti rukovodioci? Sveti Antonije ukazuje na dva: vlastito rasuđivanje i savet iskusnih.

a) *Sopstveno rasuđivanje*

14. Sakupili su se jedanput oci oko Svetog Antonija, da bi ispitali koja je vrлина najsavršenija, tj. koja može da sačuva monaha od svih đavolskih zamki. Svaki je od njih rekao šta mu je izgledalo najbolje. Jedni su hvalili post i bdenje, pošto oni usredsređuju pomisli, doprinose lakoći duha, i olakšavaju čovekovo približavanje Bogu. Drugi su više cenili siromaštvo i preziranje zemaljskih stvari, zato što njima duh postaje spokojniji, čistiji i slobodniji od svetskih briga, usled čega približavanje Bogu postaje lakše. Neki su opet hteli dati prvenstvo milosrđu, zato što će Gospod milosrdnima reći: *Hodite blagosloveni Oca*

moga, primite Carstvo koje vam je pripremljeno od postanja sveta (Mt.25,34). Bilo je još i drugih predloga. A Sveti Antonije je rekao: "Sve vrline koje ste spomenuli veoma su spasonosne i vrlo potrebne onima koji traže Boga i koji gore željom da mu se približe. Međutim, videli smo da su mnogi iznuravali svoje telo prekomerenim postom, bdenjem, samovanjem u pustinji, da su usrdno revnovali u naporima, voleli siromaštvo, prezirali svetske udobnosti do te mere da nisu ostavljali za sebe ni onoliko koliko je potrebno za jedan dan, već sve razdavali bednima. Pa ipak se dešavalo da su posle svega toga skrenuli ka zlu i padali, te se lišavali ploda svih vrlina, postavši dostojni osude. Uzrok tome nije ništa drugo do odsustvo vrline rasuđivanja i blagorazumnosti. Oni nisu mogli da se koriste njenom pomoću. Jer, baš je to vrлина koja uči i pobuđuje čoveka da ide pravim putem, i da ne skreće u bespuća. Ukoliko idemo carskim putem, nikada nas neće privući naši klevetnici, ni sa desne strane - na prekomereno uzdržanje, ni sa leve - na nemar, bezbrižnost i lenjost. Rasuđivanje je oko duše i njen svetilnik, kao što su oči svetilnik telu: ako oko bude svetlo, onda će sve naše telo (dela) biti svetlo; a ako bude tamno, i sve telo naše biće tamno, kao što je rekao Gospod u svetom Jevanđelju (Mt.6,22-23). Pomoću rasuđivanja čovek shvata svoje želje, reči i dela, i odustaje od onih koji ga udaljuju od Boga. Rasuđivanjem on rastura i uništava sve zamke koje je đavo spremio protiv njega, jasno razlikujući šta je dobro, a šta zlo".

15. Na isti predmet odnosi se i sledeća izreka: Uzevši komad gvožđa kovač unapred gleda šta može od njega da načini - kosu, mač ili sekiru. Tako i mi treba da rasuđujemo kakvoj vrlini da pristupimo da se ne bismo uzalud trudili.

b) Savet iskusnih

16. U tom smislu govori Sveti Antonije: "Znam monahe koji su posle mnogih napora pali i podvrgli se bezumlju zato što su se ponadali na svoja dela i prezreli zapovest Onoga koji je rekao: *Pitaj oca svog i on će ti saopštiti* (Pon.Zak.32,7)".

17. I još: "Sveto Pismo govori: *Koji nemaju vođstva, padaju kao lišće* (Prič.11,14) i zapoveda da se ništa ne radi bez savetovanja. Ono ne dozvoljava čak ni da se duhovno piće koje veseli srce čoveka pije bez saveta, govoreći: *Bez saveta nemoj ništa činiti* (Sir.32,21). I čak: Sa savetom pij vino. Čovek koji bez savetovanja obavlja svoje delo liči na neograđeni grad u koji ulazi ko god hoće i raznosi njegove riznice".

18. Pitati druge - Sveti Antonije je smatrao toliko spasonosnim delom da se čak i kao učitelj svih [često] sam obraćao svome, doduše naprednom, učeniku sa pitanjem. I kako bi učenik rekao, tako bi svetitelj i postupio. Jer, priča se da je ava Antonije dobio pismeni poziv od cara Konstancija da dođe u Carigrad. Tada se on obratio Pavlu Preprostom sa pitanjem: "Treba li da idem?" Ovaj je odgovorio: "Ako odeš, bićeš Antonije, a ako ne odeš, bićeš ava Antonije". Zbog takvog neodobravanja putovanja, on je spokojno ostao na svom mestu.

19. Tako je on i svima drugima savetovao da čine, govoreći: "Ukoliko je moguće, monah je dužan da starce pita o svakom koraku koji čini u svojoj keliji i o svakoj kaplji vode koju ispija. Ja poznajem neolicinu monaha koji su pali stoga što su mislili da samostalno ugone Bogu".

20. Na taj način, Sveti Antonije nije odobravao poverenje u vlastito rasuđivanje. Nije li on zbog toga pohvalio avu Josifa koji je na jedno pitanje iz Pisma odgovorio: "Ne znam", čime je osim smirenja izrazio i nepoverenje u svoj um? To je bilo ovako:

Kod Svetog Antonija su došli starci sa kojima je bio i ava Josif. Želeći da ih ispita, starac im je predložio izreku iz Pisma i započevši od mlađih stao da se raspituje za njeno značenje. Svako je govorio po svojim silama, ali je starac odgovarao:

"Ne, nisi shvatio". Posle svih, on je rekao avi Josifu: "Šta ti kažeš o toj izreci?" "Ne znam", odgovorio je Josif. [Tada] je ava Antonije rekao: "Ava Josif je našao put rekavši: "Ne znam"".

21. Uostalom, on nije savetovao ni da se prema drugima ima neograničeno poverenje. Najpre je potrebno uveriti se u pravovernost i iskustvo starca, a zatim već sa poverenjem primati njegovu reč i bez reči primati njegove savete. Znak po kome se to može poznati jeste saglasnost njegovih reči sa Rečju Božijom. Treba paziti, govori on, na ono što se naređuje. Ono što ti neko kaže u saglasnosti sa zapovestima Gospoda našeg, primi sa poslušnošću, kako bi se i na nama ispunila reč apostolova: *Pokoravajući se jedan drugome u strahu Božijem* (Ef.5,21). Naprotiv, savetodavcu koji te upućuje na nešto protivno Božijim zapovestima, kaži: *Je li pravo pred Bogom da slušamo eas više nego Boga* (Dap.4,19). *Bogu se treba pokoravati više nego ljudima* (Dap.5,29). Sećajmo se i reči Gospodnje: *I ovce idu za njim jer poznaju glas njegov. A za tuđinom neće poći, nego će pobeći od njega, jer ne poznaju glas tuđinaca* (Jn.10,4-5). Na isti način i blaženi Pavle ubeđuje, govoreći: *Ali ako vam i mi ili anđeo s neba propoveda jevanđelje drukčije nego što vam propovedasmo, anatema da bude?*(Gal.1,3).

Povod za takvo ograničenje su verovatno dali arijanci koji su druge privlačili pod vidom pobožnosti, a zatim ih napajali otrovom svog lažnog učenja. Drugi povod je mogao biti taj što su neki uzimali na sebe da rukovode druge bez ličnog iskustva. Povodom takvom slučaju on je imao običaj da govori: "Drevni oci su odlazili u pustinju i svojim velikim trudom su lečili svoju dušu. Time su naučili kako da leče i duše drugih. Stoga su, vrativši se otuda, postajali spasonosni lekari drugima. Ako neko od nas i ode u pustinju, on i pre nego što ozdravi uzima na sebe brigu o drugima. Zbog toga nam se vraća pređašnja slabost i potonje nam biva gore od prvobitnog. Zbog toga se na nas odnosi reč: *Lekaru, izleči se sam* (Lk.4,23).

5. Čime podgrevati revnost?

U čoveku se ništa ne održava na jednoj meri, nego čas jača, čas slabi. I revnost čas gori, čas hladni. U poslednjem slučaju ona treba da se zagreva, da se ne bi sasvim ugasila. Čime i kako? **Prvo**, sećanjem na smrt. Sveti Antonije je mnogo puta pokušavao da u umu i srcu svih ureže [misao] da je dan koji živimo, naš poslednji dan.

22. Drugo, vraćanjem na misao o tome šta će biti posle smrti. Da bi u dušu svojih učenika urezao tu misao, on im je pričao o onome što mu je samom bilo otkriveno, kako pripoveda Atanasije Veliki u njegovom životopisu.

Jedanput, pred obed, oko devetog časa [tj. tri sata po podne], ustavši na molitvu Sveti Antonije oseti u sebi da se uznosi umom, i što je najčudnije, vide samoga sebe kao izvan tela, i kao da ga neko uzvodi po vazduhu. U vazduhu su stajala nekakva mračna i strašna lica pokušavajući da mu spreče ushodni put. Antonijeve putovođe su im se protivile, ali su oni su prilazili kao sa pravom, tražeći odgovor i ispitujući da li Antonije u bilo čemu podleže njihovoj vlasti. Bilo je neophodno popustiti, i oni su se spremali da izvedu račun. Njihovoj nameri da ispituju [dela] Antonija sve od [njegovog] rođenja su se usprotivili njegovi pratioci, govoreći: "Šta je bilo od rođenja, izgadio je Gospod kad je Antonije dao monaški zavet. Ispitujte od dana kad se zamonašio i zavetovao Bogu". Međutim, pod tim uslovom tužitelji ga nisu mogli ni u čemu izobličiti. Stoga su odstupili i

put za Antonijevo ushođenje je postao slobodan i bez prepreka. Posle toga, Sveti Antonije oseti da se opet vraća u svoje telo, i da je opet postao raniji Antonije. Međutim, tada on već zaboravi na jelo i ostatak dana i celu noć provede u molitvi i uzdisanju, čudeći se sa kolikim neprijateljima nam predstoji borba i sa kakvim naporom čoveku [predstoji] da prođe po vazduhu. Tada se setio reči apostola Pavla o *knezu koji vlada u vazduhu* (Ef.2,2). Jer, đavo ima vlast da stupi u borbu sa prolaznicima po vazduhu, starajući se da im prepreči put? Zato nas i savetuje apostol: *Uzmite sve oružje Božije, da biste se mogli odupreti u zli dan* (Ef.6,13), da bi se posramio đavo *nemajući ništa loše reći za nas* (Tit.2,8).

23. Tako saopštava Sveti Atanasije. I premda nije primećeno da je Sveti Antonije negde pričao o tome, nema razloga za sumnju, budući da je znanje o viđenom bilo potrebnije drugima nego njemu. O drugom viđenju koje se tiče istog predmeta on je i drugima saopštavao. Sveti Atanasije piše: Jedanput Sveti Antonije povede razgovor sa bratijom koji su ga posetili o stanju duše posle smrti, i o njenom budućem boravištu. Iduće noći pozva ga neko odozgo, govoreći: "Ustani, izađi i razgledaj". Antonije izide (jer je znao ko mu je naredio), uzdiže pogled i ugleda jednog džina, grdnog i strašnog, koji je glavom dodirivao oblake. Sa zemlje su uzletala neka krilata [bića]. Jednima je džin pregrađivao put, a druga su proletala kroz njega, i prošavši ga, mirno se uznosila naviše. Džin je na njih škrgutao zubima, a zbog prvih se radovao. Nevidljivi glas je primetio: "Antonije, shvati viđeno". Tada mu se otvori um i on razumede da se radi o odlasku duše sa zemlje. Strašni džin je naš iskonski neprijatelj, koji zaustavlja lenjivce i one koji su se pokoravali njegovim nagovorima. Revnosne, pak, i njemu nepokorne on ne može da zadrži: oni odlaze iznad njega. To viđenje je Sveti Antonije shvatio kao opomenu te je počeo da prilaže još veće staranje za podvige protivljenja svemu neprijateljskom. Sa tim ciljem, tj. radi pobuđivanja veće revnosti za čisti život, on je o tom viđenju pričao drugima.

Ava Kronije govori da je jednom Sveti Antonije pričao o tom viđenju pred velikim zborištem. Uz to, on je napomenuo da se Sveti Antonije pre viđenja čitavu godinu molio da mu se otkrije šta biva posle smrti sa dušama pravednih i grešnih. [On je dodao] da su ruke džina bile raširene po nebu i da se pod njim nalazilo jezero veličine mora u koje su upadale ptice koje je on udarao rukom. U **Latinskom otačniku** u navedenoj priči se dodaje misao da je džin udarao ptice i da su one padale u jezero jedino onda kada su se same zadržavale u vazduhu ispod njegovih ruku, nemajući snage da se podignu naviše. Na one, pak, koje su imale snage da se podignu iznad njegovih ruku i glave, on je samo škrgutao zubima, gledajući ih kako se uzdižu ka nebu i kako ih primaju anđeli.

24. Kakvim uzbudljivim strahom su se ispunjavale duše slušajući o tome! Ali, evo i utešnog viđenja koje pobuđuje na revnost **nadom** na svetlo stanje. To je viđenje o Svetom Amonu, ne toliko učeniku, koliko prijatelju i sabesedniku Svetog Antonija. Sveti Atanasije piše da je Sveti Antonije, sedeći jednom na gori, pogledao na nebo i video da se neko po ognjenom zraku uznosi na nebo, dok odozgo ka njemu u susret silazi zbor radosnih anđelskih likova. Diveći se viđenome, on je počeo da se moli Gospodu da mu otkrije njegovo značenje. I ču on glas: "To je duša Amona, nitrijskog monaha". Ovaj Amon je do starosti proživio u strogom podvižništvu. Bio je on kod Svetog Antonija kao i sveti Antonije kod njega. Rastojanje od Nitrijskih gora do gore svetog Antonija iznosi 13 dana puta (650 vrsta). Na pitanje bratije koji su se nalazili kod njega zbog čega se tako čudi, on je objasnio šta je video i čuo o Amonu. Kada su posle 30 dana došli bratija iz Nitrije, zapitali su ih o Amonu i saznali da se upokojio onog dana i časa u koji je starac video kako se njegova duša uznosi na nebo.

25. I sledeće viđenje o kome je pričao sam Sveti Antonije takođe ima snagu da razgoni lenjost i pobuđuje na revnost. "Molio sam se Bogu, - govorio je on, - da mi pokaže u čemu se sastoji pokrov i zaštita monaha! I video sam monaha, okruženog ognjenim svetiljkama i mnoštvo anđela kako ga čuvaju kao oko u glavi, ograđujući ga svojim mačevima. Tada sam uzdahnio i rekao: "Eto šta je sve dato monahu! Pa ipak ga đavo savlađuje, i on pada!" I dođe mi glas od milostivog Gospoda i ja čuh: "Đavo ne može nikoga oboriti. Nakon što sam ja primio ljudsku prirodu i srušio njegovu vlast, on više nema nikakve sile. Međutim, čovek pada sam od sebe kad se preda lenosti i kad popusti svojoj pohoti i strastima". Ja sam onda pitao: "Daje li se svakom monahu takav pokrov?" I meni bi pokazano mnoštvo monaha ograđenih takvom zaštitom. Tada sam uzviknuo: "Blažen je rod ljudski, a osobito monaška vojska, što ima toliko milosrdnog i čovekoljubivog Gospoda! Revnujmo za svoje spasenje, odgonimo svaku nemarnost, podnosimo usrdno napore, da bismo se udostojili Carstva nebeskog, blagodaću Gospoda našeg Isusa Hrista"

26. Drugi put je Sveti Antonije svojim učenicima otkrio da će zbog smanjenja revnosti oslabiti monaštvo i potamneti njegova slava. Videći mnoge monahe u pustinji ukrašene velikim vrlinama kako revnuju za savršenstvom u svetom otšelničkom životu, neki od njegovih učenika ga zapitaše: "Oče, da li će dugo trajati taj žar revnosti i ta ljubav ka samoći, siromaštvu, smirenju, uzdržanju i svim ostalim vrlinama, kojih se sada tako usrdno pridržava mnoštvo monaha?" Čovek Božiji sa uzdisanjem i suzama odgovori: "Doći će vreme, ljubljena moja čeda, kad će monasi ostaviti pustinju i poteći u velike gradove, gde će, umesto pustinjačkih pećina i tesnih kelija, podizati gorde palate, koje će se moći porediti sa carskim dvorovima; umesto siromaštva porašće ljubav prema sabiranju bogatstva; gordost će zameniti smirenje; mnogi će se gorditi golim znanjem bez dobrih dela koja odgovaraju znanju; ljubav će ohladneti; mesto uzdržanja zavladaće stomakougađanje; mnogi od njih će se brinuti o raskošnim jelima, kao i sami svetovnjaci, od kojih će se razlikovati samo po odelu i kapi; i pored toga što će živeti pomešani sa svetom, oni će sami sebe nazivati usamljenicima (monah znači usamljenik). Osim toga oni će se veličati govoreći: *Ja sam Pavlov, a ja Apolov* (1.Kor.1,12), kao da se sva sila njihovog monaštva sastoji u dostojanstvu njihovih prethodnika: oni će se veličati svojim ocima kao Judejci svojim ocem Avraamom. Međutim, u to vreme će biti i takvih koji će se pokazati mnogo bolji i savršeniji od nas. Jer, blaženiji je onaj koji je mogao zgrešiti, a nije zgrešio, i onaj koji je mogao učiniti zlo, a nije ga učinio (Sir.31,11), nego li onaj koji je bio vučen ka dobru mnoštvom revnitelja. Zbog toga su Noje, Avraam i Lot, koji su provodili revnosan život među zlim ljudima, sa pravom toliko proslavljeni u Pismu.

27. Takvim i drugim napomenama, tj. o smrti i o tome šta će biti posle smrti, podgreva se strah Božiji, koji je treći budilac revnosti. Na strah Božiji je prizivao Sveti Antonije, kao što smo već videli, mnogosadržajnom izrekom: "Uvek imajte strah pred svojim očima. Sećajte se Onoga koji umrtvljuje i oživljava". U drugoj kratkoj izreci on strah Božiji ističe kao izvoršte gotovosti i sposobnosti za sve vrline. "Strah Božiji je, - govori on, - početak svih vrline i početak mudrosti. Kao što svetlost razgoni mrak i osvetljuje mračni dom u koji ulazi, tako i strah Božiji, ušavši u srce čovekovo, progoni tamu i podstiče na revnost za sve vrline".

28. Stoga je on na svaki način predupređivao gubitak ovog straha. "Ne izlazi, - govorio je on, - iz kelije, jer ćeš izgubiti strah Božiji. Jer, kao što umire riba koja se izvuče iz vode, tako zamire strah Božiji u srcu monaha koji izlazi iz kelije i luta".

29. Međutim, svi ti podsticaji revnosti deluju prinudno, vuku spolja, premda se i obrazuju unutra. Potrebno je steći unutrašnje pokretače revnosti kako bi ona izvirala iz srca kao izvor vode. Do toga srce dovode: 1) osećanje sladosti života po Bogu. Sve dok se u nama ne obrazuje to osećanje, nema mnogo nade na našu revnost. Na pitanje jednog brata: "Bog u čitavom Pismu duši obećava viša dobra. Zbog čega ona nije postojana u njihovom traženju, već se priklanja prolaznom, truležnom i nečistom?", sveti Antonije je odgovorio: "Onaj ko još nije okusio sladost nebeskih dobara, nije se prilepio uz Boga svim srcem svojim. Zbog toga se i vraća na truležno. Sve dok ne dostigne takvo savršenstvo, [čovjek] treba da služi Bogu iz poslušnosti Njegovoj svetoj volji, kako bi sa prorokom mogao reći: *Bejah kao stoka pre tobom* (Ps.72,23), tj. služih Ti kao tegleća životinja".

30. Stoga je 2) ljubav prema Bogu još silniji podsticaj na revnost. Sveti Antonije je po sebi znao da je ljubav snažnija od straha, budući da je govorio: "Ja se više ne bojim Boga, nego ga volim" (tj. ljubav, a ne strah, me pobuđuje na [pobožno] držanje). Jer, *ljubav izgoni strah napolje* (1.Jn.4,18)".

31. I druge je on ubeđivao da iznad svega obrazuju u sebi ljubav prema Bogu, koja je nesavladiva i neuklonjiva sila. Jednom, kad su ga bratija pitali: "Čime je najlakše ugoditi Bogu?", on je odgovorio: "Najugodnije pred Bogom jeste delo ljubavi. Njega vrši onaj ko neprestano hvali Boga u svojim čistim pomislima, podržanim sećanjem na Boga, sećanjem na obećana dobra i na sve što je On izvolio da za nas učini. Od ovog sećanja rađa se potpuna ljubav o kojoj je pisano: *Ljubi Gospoda Boga svoga svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svom silom svojom* (Pon.Zak.6,5), i još: *Kao što jelen stremlji ka izvorima vode, tako želi Tebe duša moja, Bože* (Ps.41,2). Eto dela kojim mi treba da ugađamo Bogu, kako bi se na nama ispunile reči apostola: *Ko će nas rastaviti od ljubavi Božije? Žalost ili teskoba, ili gonjenje, ili glad, ili golotinja. ili opasnost, ili mač?* Niko (Rim.8,35)".

32. Od nje ili zajedno sa njom dolazi 3) radost vrline i prebivanja u redu Božijem, koja sa svoje strane postaje podsticaj revnosti. Na ovo se odnosi sledeća izreka Svetog Antonija. Njega su pitali: "Šta je radost u Gospodu?" On je odgovorio: "Na delu ispuniti neku zapovest sa radošću u slavu Božiju predstavlja radost u Gospodu. Jer, kada ispunjavamo Njegove zapovedi sa radošću srca, treba da se veselimo, a kada ih ne ispunjavamo - treba da se žalostimo. Stoga se postaramo da ispunjavamo zapovedi sa radošću srca, da bismo se uzajamno tešili u Gospodu. Jedino se, pri tome, na svaki način, čuvajmo da nas radost ne dovede do gordosti, već svu svoju nadu polažimo na Gospoda".

6. Podvizi i vrline pojedinačno

Tako usmeravano i podgrevano usrde usmeruju se na telesne i duševne podvige i na svaku vrlinu.

33. U kojoj meri je potrebno iscrpljivati telo svoje; Sveti Antonije je ukazao u opštoj pouci o podvizima i u nabranjanju uzroka telesnih pokreta. Među tim uzrocima se nalazi i pružanje telu hrane onoliko koliko traži. Kao sredstvo protiv (takvih pokreta tela) navodi se stanjivanje tela postom. Sveti Antonije je zapovedao da prema telu treba biti vrlo strog, prekorevajući svako popuštanje. On se nije blagonaklono odnosio prema onima koji su odlazili u kupatilo. "Oci naši, - govorio je on, - nisu ni lice svoje nikada umivali, a mi idemo u svetovna kupatila".

34. Posle smiravanja tela, on je veliki značaj pridavao obuzdavanju jezika. Taj podvig je stavljao na istu visinu sa stranstvovanjem, govoreći: "Naše stranstvovanje se sastoji u tome da usta držimo zatvorena".

35. Oni koji govore sve što im dolazi u glavu liče na dvorište bez kapije u koje ulazi ko god hoće, te prilazi štali i odvezuje magarca. Tu misao nije izrekao Sveti Antonije, ali ju je odobrio.

36. Još veći značaj je pridavao sedenju u keliji. "Kao što ribe, - govorio je on, - koje dugo ostanu na suši - umiru, tako i monasi koji se dugo nalaze izvan svoje kelije i prebivaju sa svetskim ljudima - gube ljubav prema bezmolviju. Zbog toga i mi treba da žurimo u keliju kao što se riba otima ka moru, kako ostajući izvan nje ne bismo zaboravili na unutarnje bdenje".

37. Uopšte, on je savetovao da u keliji treba [živeti] tako strogo kako bi ona za monaha postala Vavilonska peć koja sažije svaku nečistotu.

38. Ipak, ponekad je on dopuštao izvesno popuštanje u napornim podvizima, kao što se vidi iz jednog njegovog odgovora lovcu. Pričaju da je jedan lovac, loveći u pustinji divlje zveri, ugledao avu Antonija kako se šali sa bratijom i sablaznio se. Želeći da ga uveri da je ponekad potrebno rasteretiti bratiju, starac mu je rekao: "Uzmi luk i zategni ga". On je tako učinio. Starac mu reče: "Zategni još". Ovaj zategnu. On mu opet reče: "Zategni još". Lovac mu odgovori: "Ako luk zategnem preko mere, pući će". Tada mu je starac rekao: "Tako je i u delu Božijem: sile bratije će se rastrojiti ukoliko ih preko mere budemo naprezali. Zbog toga je ponekad potrebno davati oduška bratiji". Čuvši to, lovac je dospao u umiljenje i od starca je otišao poučen. Ukrepišći se, bratija su se vratili na svoje mesto.

Uostalom, bolje su se sačuvali izreke i priče u kojima se ukazuje na duševne podvige ili raspoloženja srca koja dovode do uspeha. Takvi su:

39. **Trpljenje.** Ono je u toj meri neophodno podvižniku da bez njega on nema nikakve vrednosti. Tako su jednom bratija svetom Antoniju hvalili jednog monaha. Prilikom njegove posete, sveti Antonije je hteo da proveri da li će pretrpeti uvredu. Uvidevši da je nije podneo, on mu je rekao: "Ti ličiš na selo koje je spreda lepo, a od pozadi pokradeno razbojnicima".

40. Trpljenje je neophodno stoga što su neophodna i iskušenja. I Sveti Antonije je govorio: "Niko bez iskušenja ne može ući u Carstvo nebesko. Bez iskušenja se niko ne bi spasao".

41. **Molitva.** Njoj je on učinio primerom, zato što su svi znali koliko dugo se molio. "Poznato nam je, - govorili su njegovi učenici, - da se blaženi starac ponekad toliko udubljivao u molitvu da bi preostao po celu noć. Kad bi izlazeće sunce prekidalo ovu njegovu plamenu molitvu ushićenog uma, mi bismo ga čuli kako govori: "Zašto mi ti, sunce, smetaš? Kao da zbog toga i izlaziš da bi me odvratilo od božanstvene umne svetlosti".

42. **Suze.** Na pitanje brata: "Šta da činim sa svojim gresima?", Sveti Antonije je odgovorio: "Onaj ko hoće da se oslobodi od grehova, treba da plače i uzdiše. I ko hoće da uspe u vrlini, treba da usvoji plač i suze. Samo psalmopojanje jeste plač. Seti se Jezekije, cara judejskog, koji je, kao što je napisano kod proroka Isaije (gl.38), zbog plača dobio ne samo iscelenje od bolesti, već i 15 godina života. Božija sila je radi suza koje je prolio smrtno porazila 185 hiljada neprijateljske vojske koja ga je napala. Sveti apostol Petar je plačem dobio oprostaj zbog greha odricanja od Hrista. I Marija se, radi toga što je suzama orošavala noge Spasitelja, udostojila da čuje da će se o tome razlašavati zajedno sa propovedu Jevanđelja".

43. Mesta smehu u životu monaha Sveti Antonije nije nalazio. Kada su ga učenici pitali: "Da li možemo ponekad da se nasmejemo?", on je odgovorio: "Gospod naš osuđuje

one koji se smeju govoreći: *Teško vama koji se smejete sada, jer ćete zaridati i zaplakati* (Lk.6,25). Prema tome, verni monah ne treba da se smeje. Mi pre treba da plačemo zbog onih zbog kojih se huli ime Božije, jer prestupaju zakon Božiji i sav svoj život provode pogruženi u gresima. Ridajmo i plačimo, neprestano moleći Boga da ne dopusti da se učvrste u gresima i da ih smrt zatekne pre pokajanja".

44. **Smirenje**, koje privlači pokrov sviše i štiti od svih napada. "Video sam jednom,- govorio je Sveti Antonije, - sve zamke vražije rasprostrte po zemlji i sa uzdahom rekao: "Ko će ih izbeći?" Tada sam čuo glas koji mi je rekao: "Smirenoumlje"".

45. Zbog toga je kasnije savetovao: "Podvizavajući se dobrim podvigom, treba da se krajnje smiravamo pred Gospodom kako bi nas On, znajući našu nemoć, pokrivaio Svojom desnicom i čuvao. Jer, ukoliko se uznesemo gordošću, On će povući Svoj pokrov od nas i mi ćemo poginuti".

46. Drugi put je rekao: "Kao što su gordost i uznošenje uma sa visine nebeske đavola survivali u bezdan, tako smirenje i krotost čoveka uzvisuju od zemlje na nebo".

47. Da podvig ne bi doveo do gordosti, on je savetovao da mu damo ponižavajući smisao. "Ako neko, - govorio je on, - uzme podvig čutanja, neka ne misli da vrši vrlinu, već neka u srcu smatra da čuti stoga što nije dostojan da govori".

48. Sveti Antonije je takođe napominjao da nas sam Gospod unutrašnje rukovodi tako što od nas sakriva naše dobro, kako bismo zadržali smireno mišljenje o sebi. On je govorio: "Kada mlinar ne bi pokrivaio oči životinje, njegov posao se ne bi uspešno odvijao. Od vrtoglavec bi životinja padala, gubeći sposobnost da radi". Tako i mi, po Božijem ustrojstvu, dobijamo pokrivalo, kako ne bismo videli svoja dobra dela i kako se ne bismo, hvaleći se zbog njih, pogordili i pogubili plod svih svojih napora. To se dešava kada smo prepušteni napadima nečistih pomisli, zbog čijeg prisustva ćemo mi svakako osuđivati sami sebe. U takvom položaju pomisao na naše dobro nema mesta. Prema tome, naše malo dobro se pokriva i postaje nevidljivo usled nečistih pomisli.

49. Koliko je pogubno samoisticanje, resko se pokazalo padom mladog podvižnika posle čuda koje je učinio. Pored mesta gde se podvizavao mladi podvižnik prolazili su starci koji su išli Svetom Antoniju i krajnje se umorili. On je pozvao divlje magarce i naredio im da te starce na sebi odnesu do Svetog Antonija. Starci su o tome rekli Svetom Antoniju, a on je odgovorio: "Čini mi se da je taj monah lađa puna tovara, premda ne znam da li će dospeti do pristaništa". I zaista, upavši u visokoumlje, on je kroz izvesno vreme pao. Prozevši to, Sveti Antonije je rekao učenicima: "Sada je pao mladi podvižnik. Idite i pogledajte". Oni su pošli i videli ga gde sedi na rogoži, plačući zbog greha koji je učinio.

50. Koliko je samoisticanje pogubno, toliko je, naprotiv, samoukorevanje spasonosno. To se vidi na primeru obučara, o kome je Sveti Antonije imao ukazanje sviše. Sveti Antonije se nalazio na molitvi u svojoj keliji kad je čuo glas koji mu je govorio: "Antonije, ti još nisi dospao do mere obučara iz Aleksandrije". Sveti Antonije je pošao u Aleksandriju, našao obučara i ubedio ga da mu otkrije šta je to tako posebno u njegovom životu. Ovaj je rekao: "Ja ne znam da sam ikad u životu učinio išta dobro. Ustajući izjutra sa postelje i pre nego što sednem za posao, ja govorim: "Svi iz ovog grada od malog do velikog će ući u Carstvo Božije zbog svojih dobrih dela, a jedino ću ja zbog svojih grehova biti osuđen na večne muke". To isto sa svom iskrenošću srca ponavljam i uveče pre nego što legnem da spavam". Čuvši to, Sveti Antonije je shvatio da zaista nije dospao do takve mere. u

51. Nije li to bio povod njegovog kasnijeg čestog ponavljanja sledeće pouke: "Uvek i u svemu treba da se prekorevamo i osuđujemo, i to sasvim iskreno. Jer, onoga koji sam sebe ukoreva - opravdava i proslavlja Bog".

52. **Uzajamno služenje i pomaganje.** Bratija su pitali svetog Antonija: "Da li je dobro ako neko kaže: "Ja ništa neću uzimati od bratije, niti ću im šta davati. Meni je dovoljno moje?"" Sveti Antonije je odgovorio: "Čeda moja, takav je žestok srcem i duša mu je kao kod lava. Njega treba smatrati tuđim saboru dobrih ljudi".

53. Drugi put su ga pitali: "Kako treba služiti bratiji?" On je odgovorio: "Bratija koji hoće da služe bratiji neka pružaju usluge kao što slugе služe svojim gospodarima, i kao što je Gospod poslužio Petru, kome je ukazao krajnju uslugu, iako je bio njegov Tvorac. Time je Gospod pokazao da prekora zasluđuju čak i oni koji odbijaju uslugu, a kamoli oni koji smatraju niskim da posluže bratiji. Ako prvi neće imati časti pred Bogom, kao što je Gospod rekao Petru, šta reći o poslednjima?"

54. Uopšte, on je govorio: "Od bližnjeg dolazi i život i smrt. Jer, ukoliko pridobijemo brata, obreli smo Boga, a ako sablaznimo brata, grešimo Hristu".

55. **Saosećanje i snishođenje prema onima koji padaju.** U obitelji ave Ilije jedan brat je imao iskušenje. Njega su isterali i on je pošao na Goru do ave Antonija. Zadržavši ga neko vreme kod sebe, ava Antonije ga je poslao u obitelj iz koje je izašao. Međutim, bratija su ga opet isterali. On je opet otišao kod ave Antonija i rekao mu: "Bratija nisu hteli da me prime, oče!" Tada ga je starac poslao sa ovakvim rečima: "Bura je zadesila brod na pučini. On je izgubio svoj tovar i sa naporom se spasao. A vi hoćete da potopite i ono što je došlo do obale". Čuvši da je brata poslao ava Antonije, bratija su ga odmah primili.

56. U jednoj obitelji su oklevetali brata zbog bluda i on je pošao do ave Antonija. Došli su i bratija da bi ga izlečili i opet uzeli kod sebe. Oni su počeli da ga izobličavaju zbog toga što je učinio. Braneci se, brat je govorio da ništa slično nije učinio. Desilo se da je tu bio i ava Pafnutije Kefalos. On im je izrekao sledeću priču: "Na obali reke sam video čoveka koji je do kolena upao u blato. Neki su prišli da mu pruže pomoć i pogruzili ga do samog vrata". Ava Antonije je na to rekao: "Eto zaista čoveka koji može da leči i spasava duše". Dirnuti rečima starca, bratija su se poklonili bratu i, po savetu otaca, opet ga primili kod sebe.

57. Značajna je misao Svetog Antonija o tome ko ima istinsko bratoljublje. On je govorio: "Čovek nikad ne može biti iskreno dobar, ma koliko želeo, ukoliko se u njega ne useli Bog. Jer, niko osim Boga nije dobar".

7. Krajnji cilj i vrh savršenstva

58. Useljenje Boga ili život u Bogu jeste poslednji cilj svih podvižničkih napora, i vrh savršenstva. Sam je Bog to pokazao Svetom Antoniju. On se u pustinji udostojio ovakvog viđenja: U gradu postoji jedan čovek koji ti je sličan. Po zanimanju je lekar. On potrebitima daje sve što mu pretekne, i svakodnevno peva Trisveto sa anđelima (tj. savršenom ljubavlju prema bližnjem živi u Bogu i hodi pred Bogom).

8. Savršenstvo Svetog Antonija i njegova slava na nebu

59. Priča se da je ava Antonije bio prozorljiv. Međutim, izbegavajući ljudsku gužvu, on o tome nije govorio. Njemu su bili otkrivani i sadašnji i budući događaji sveta.

60. Jedan sveti starac se molio Bogu da oce vidi (u nebeskoj slavi). I vide ih on sve, osim ave Antonija. On je zapitao onoga koji ga je vodio: "A gde je ava Antonije?" On mu je odgovorio: "Antonije je tamo gde je Bog".

SVETI ANTONIJE VELIKI

V

OBJAŠNJENJE NEKIH IZREKA SVETOG ANTONIJA KOJE JE POSLE NJEGOVE SMRTI SAČINIO JEDAN STARAC

1. Pitanje monaha: Kako treba shvatiti reč svetog ave Antonija izrečenu učeniku Pavlu koji je, napustivši svet, iskao da živi pored njega: "Ako hoćeš da budeš monah, idi u manastir gde ima mnogo bratije koji mogu da podrže tvoju slabost"?

Odgovor starca: Iz toga se učimo da smo dužni da u manastir primamo i nemoćne starce, bolesne, slepe i raslabljene, i da ih volimo kada se oni sa radošću i usrdnošću posvećuju sticanju vrlina, premda zbog svojih nemoći ne mogu da ponesu sve napore. Zbog toga su dostojni velikog prekora nastojatelji manastira koji ne primaju nemoćne starce, čak ni one koji su poznati po dobroj naravi, dok rado primaju snažne mladiće radi vršenja raznih službi u manastiru i radi spoljnjih poslova, iako su drski i bestidni. Takve starešine blaženi tumač⁶) u knjizi O savršenstvu upravljanja (manastirom) strogo izobličava, govoreći: Oni dozvoljavaju da im učenici ostaju nemarni u delima vrline, dok ih na telesna i svetska dela neprestano podstiču. Onima koji su monaštvo primili da bi se trudili oko vrlina oni ne daju odmora i pokoja od svetskih dela, neprestano ih terajući na rad. Oni ih ukorevaju, grde, ismevaju i osuđuju ukoliko oni ponekad, da li zbog nemoći ili zbog oslabele usrdnosti, ne žure osobito da ispune naloženo im delo, premda i jesu brižljivi i usrdni za duhovna dela. Naprotiv, oni velikim pohvalama obasipaju one koji čitav trud i staranje posvećuju na svetska dela, dok su za sticanje vrlina lenjivi. To tudoljublje kod njih ne proizilazi od vrline poslušnosti, već od toga što vole da se zanimaju svetskim. A što je od svega grđe - bilo da su lenjivi ili marljivi, drže ih kao robove. Ava Pimenje rekao: "Sva tri opštežiteljna monaha od kojih jedan prekrasno bezmolstvuje (tihuje), drugi u bolesti blagodari Bogu, a treći rado ispunjava poslušanje - vrše isti podvig". Tim rečima ovaj sveti pokazuje da u manastiru, gde su sabrani mnogi opštežiteljni [monasi], nisu potrebni samo snažni telom za obavljanje raznih poslušanja, već i nemoćna bratija koja se predaje neprestanom bezmolviju. U suprotnom, sav njihov trud je sujetan [tj. prazan].

2. Pitanje: Zbog čega je ava Antonije rekao svom učeniku Pavlu: "Idi, sedi u usamljenosti da bi se naučio borbi koja dolazi od demona"?

Odgovor: (Želeći mu savršenstvo). Jer, savršenstvo monaha se sastoji u navici da u sebi sve upravlja duhom. Takvo, pak, samoupravljanje duhom dolazi zajedno sa čistotom srca. Srce je čisto kad njime upravlja um, a umom neprestano molitva. Borba sa demonima biva kroz pomisli i priviđenja koja su u usamljenosti i bezmolviju snažnija.

(Primer: Smisao odgovora. Usamljenost stalno pruža prilike za borbu sa najtananim pomislima koje seju demoni. Trajnost ovog duhovnog podviga uz raznovrsnost iskustava borbe uči duhovnom samorukovođenju i obrazuje naviku u njemu. U njemu je, pak, svo duhovno savršenstvo monaha i svakog Hrišćanina).

3. Pitanje: Šta znači izreka ave Antonija: "Kao što riba umire van vode, tako je i monah koji dugo prebiva izvan svoje kelije [u opasnosti]"?

⁶ Verovatno se radi o izrekama i pravilima uopšte. Ukazivana knjiga nije došla do nas.

Odgovor: Život duše se sastoji u neprestanom ljubavnom bogomisliju. Ono je zaista dostojno da se nazove životom duše, objedinjujući u sebi i sjedinjujući um i srce. I tako, monah koji se bude šetao po gradovima, biće rasejan viđenim i razgovorima, te će se lišiti duhovnog života i umreti. Jer, on se udaljuje od Boga i zaboravlja ga, i iz svog srca izgoni ljubav prema Hristu koju je stekao mnogim naporima bezmolstvujući u keliji. Osim toga, u njemu slabi ljubav prema lišavanjima i teškoćama i on se predaje ugađanju telu i zadovoljstvima. Čistota njegovog srca se muti usled likova koji mu prolaze [pred očima], koji ulaze i izlaze kroz čula vida, sluha, dodira, ukusa i mirisa. Jednom rečju, sve to ga navodi na blud i na druge strasti koje su istinska smrt i pogibao monaha. I tako, dobro je rekao blaženi Antonije: "Kao što umiru ribe izvučene na suvo, tako umire i monah koji, ostavljajući keliju, vreme provodi u gradovima i naseljima".

4. Pitanje: Ava Antonije govori: "Onaj ko živi u usamljenosti, slobodan je od tri borbe, tj. od iskušenja jezika, vida i sluha. Kod njega jedino ostaje borba srca". Objasni nam reći blaženog.

Odgovor: On to nije rekao da bi pokazao da je borba u bezmolviju i usamljenosti manja od borbe koja postoji kod bratije koja se iskušavaju gledanjem, sluhom i jezikom. On tim rečima pokazuje da oni koji žive u usamljenosti nemaju borbu koja dolazi od čula, kojom se ostali iskušavaju više nego oni borbom srca, koju u njima podižu demoni. Oci naši su na bezmolvije odlazili radi toga da borba srca ne bi bila pojačana iskušenjima sa strane viđenja, jezika i sluha. Jer, kao što lako pada bratija (u ošptežićima) koja čas izlazi, čas ulazi, čas je van manastira, čas u manastiru, zato što se kod njih borbi srca prisajedinjuje i borba koja dolazi od telesnih čula, tako lako padaju i monasi koji žive u bezmolviju i koje uznemirava samo borba srca, ukoliko i njima pristupi borba sa strane telesnih čula. To se pokazalo kod one bratije (otšelnika) kojima su, dok su živeli u usamljenosti, iz nekog razloga dolazile žene. Tada se kod njih borbi srca prisajedinilo viđenje tela i lepota lica i oni su, pobeđeni osnaženom borbom srca, padali. Da je upravo kod onih koji žive u usamljenosti borba srca snažnija i žešća nego borba sa strane telesnih čula, može se videti i iz reči blaženog Evagrija koji govori da sa monasima koji žive u usamljenosti demoni sami vode borbu, neposredno, dok protiv onih koji žive u obiteljima i revnuju oko napretka u vrlinama, oni pobuđuju i podižu raspuštene monahe, od kojih nema nikog žešćeg, dosadnijeg i lukavijeg.

5. Pitanje: Šta označava sledeća izreka svetog ave Antonija: "Kelija monaha je vavilonska peć, mesto tri mladića, među kojima je bio Sin Božiji, i stub ognjeni iz kojeg je Bog govorio sa Mojsijem"?

Odgovor: Kao što oganj ima dva svojstva, od kojih je jedno bolan žar, a drugo - radosna svetlost, tako i trpeljivo prebivanje u keliji ima dva dejstva, od kojih jedno opterećuje i uznemirava početnike u bezmolviju (čas krajnjim iscrpljivanjem, čas borbom), a drugo raduje uspehom, čineći spokojnim one koji su prešli strasti, postali savršeni u čistoti i udostojili se svetlih viđenja. Smisao pominjanja tri mladića koji su videli Sina Božijeg jeste sledeće: kao što Ananija, Azarija i Misail, budući bačeni u Vavilonu u ognjenu peć, nisu izgoreli, pa čak ni opekli zato što im je bio poslan anđeo Božiji da im skine uze i zaštiti od razornog dejstva ognja, tako i bratiju koja živi u usamljenosti i u početku podnosi tešku borbu sa strastima koju podižu demoni, blagodatna pomoć Gospoda našeg Isusa Hrista nikad ne ostavlja, već ih očigleno posećuje i prebiva sa njima da bi ih, pošto pobeđe strasti i neprijatelje, udostojila blagodati savršene ljubavi i svetle slave Svoje.

6. Pitanje: Šta znači sledeća izreka ave Antonija: "Ne treba vraćati zlo za zlo. A ukoliko monah još nije dostigao do tog stepena, treba da se drži ćutanja i bezmolvija"? Kako se to (tj. bezgnevije) može postići posredstvom bezmolvija?

Odgovor: Nemoćnog brata koji jezikom vređa svog brata i u srcu gaji mržnju prema njemu, koji se zadrži u keliji i uzdrži od razgovora sa ljudima, podavljajući u sebi zle pomisli i postojano pripadajući molitvama i čitanju Pisma, [najzad] će posetiti blagodat mira, njegovo srce će se prosvetiti i njegov duh će se obradovati u Gospodu, stekavši slobodu od strasti. Pogledavši na Krst Gospodnji, on će se razgoreti ljubavlju prema Njemu, i, celivajući ga, stae da razmišlja o tome kako je Bog, po Pismu, tako zavoleo svet da je Sina Svog Jedinorodnog predao na smrt za njega (Jn.3,16), da je Bog Svoju ljubav prema nama pokazao time što Hristos umre za nas još dok bejasmo grešnici (Rim.5, 8). Kad Bog Sina Svog nije poštedeo, nego ga je predao na smrt, i to na sramnu krsnu smrt, kako da nam s Njim sve ne daruje (Rim. 8,32), ili kako da nam bilo šta otkáže? Hristova velika ljubav i milost pobuđuje nas ne samo da pomislimo da nikako ne treba da živimo za svoje prohteve, već za Njega koji je umro za nas (2.Kor.5,14-15), nego i da na Isusa gledamo kao na načelo i obrazac trpljenja, budući da je On za nas podneo krsnu smrt i pretrpeo takvu sramotu, da bi opet seo s desne strane Boga na visini. Tako, ukoliko sa Njim postradamo, sa Njim ćemo se i proslaviti (Rim.8,17), i ukoliko sa Njim pretrpimo, sa Njime ćemo se i zadariti (2.Tim.2,12). Zbog čega nas apostol Pavle savetuje, govoreći: Gledajmo, bratijo, na Krst Gospoda našeg (Jev.12,2)? Vidi koliko je On podneo za grešnike koji su bili neprijatelji duša svojih. Nemojte biti malodušni i ne slabite dušama svojim zbog toga što trpite teskobu, uvrede, sramoćenja i smrt radi ljubavi prema Njemu. Ištite u molitvama svojim oprostaj onima koji vam čine pakosti, kao što se i Gospod molio za one koji su ga raspinjali, govoreći: *Oče, oprosti im* (Lk.23,34), i kao što je blaženi Stefan od Gospoda našeg tražio oprostaj onima koji su ga zasipali kamenjem, govoreći: *Gospode, ne uračunaj im greh ovaj* (Dap.7,60). Monah koji sedeći sam u svojoj keliji bude tako rasuđivao, ojačaje duhom i u Gospodu će zagospodariti nad svim strastima. On ne samo da neće nikoga vređati niti se na koga gneviti, ni vraćati zlo za zlo, nego će se radovati velikom radošću i smatrati za počast kad mu se desi da pretrpi uvredu i sramoćenje. Eto do kakve naravstvene snage dolazi monah u svojoj keliji usled bezmolvija, pažnje prema sebi i trpeljivog ispunjavanja zapovesti Hristovih kao što su - post, molitva, bogomislije i druge vrline, koje su svojstvene bezmolviju. Zbog toga je blaženi ava Antonije vrlo dobro rekao: "Ako monah ne može da uzdrži jezik svoj od vređanja, roptanja i pričljivosti, i ako nije u stanju da svoje srce zadrži od takvih padova, neka, u krajnjoj meri, pritiče bezmolviju i ćutanju".

7. Pitanje: Došli su jednom bratija kod ave Antonija i rekli mu: "Daj nam zapovest koju možemo da ispunimo". On im je odgovorio: "U Jevanđelju je napisano: *Ako te ko udari po desnom obrazu tvom, okreni mu i drugi* (Mt.5,39)". Oni su mu odgovorili: "Mi to nikako ne možemo ispuniti". Starac im je kazao: "Ukoliko ne možete da okrenete drugi obraz, barem trpeljivo podnesite udarac u jedan [obraz]". Oni su rekli: "Ni to ne možemo učiniti". On im je još rekao: "Ukoliko ni to ne možete, barem nemojte uzvraćati udarcima onome ko vas udari". Oni su rekli: "Ni to ne možemo učiniti". Tađa je veliki starac rekao svom učeniku: "Pripremi bratiji malo jela budući da su bolesni". Šta znače te reči svetog oca?

Odgovor: On je hteo da kaže da se sa njima ništa ne može učiniti, osim da se nahrane i otpuste. Međutim, pošto je starac na zaključku rekao da im je potrebna molitva, može se misliti da je pod hranom podrazumevao molitve staraca. On kao da je rekao:

"Ukoliko ne možete nijedno, ni drugo, potrebna vam je molitva. Kao što je bolesnima potrebna posebna hrana zbog slabosti njihovog stomaka, koji ne može da prima raznovrsnu hranu, tako je i vama, koji imate tako slabu pomisao da ne možete ni najmanji deo zapovesti Gospodnje da ispunite, potrebno lečenje i isceljenje duše. Potrebne su vam molitve otaca koje će moći da vam ih isprose".

8. Pitanje: Sveti ava Antonije je rekao: "Videvši zamke đavola rasprostrte po zemlji, zastenjao sam i rekao: "Teško rodu ljudskome! Ko se može izbaciti od njih!" I rekli su mi: "Smirenje spasava od njih. Oni ga ne mogu sputati"". Kako je sveti video te zamke: čulno ili misleno? I ko su ti koji su mu rekli: "Smirenje spasava od njih. Oni ga ne mogu sputati"?

Odgovor: Ava Makarije Egipatski, učenik ave Antonija, takođe je u unutrašnjoj skitskoj pustinji video sve đavolske zamke i to u isto vreme kad i ava Antonije, samo u drugom obliku. Sveti Makarije je video demone u obliku dva čoveka od kojih je jedan bio obučen u pohabanu odeću na kojoj su bile zakrpe raznih boja. Telo drugog je bilo pokriveno iznošenom odećom preko koje je bila prebačena nekakva zamka od praznih tikvi. Uz njih se nalazio još neko ko je bio pokriven krilima u obliku pokrivača. Njih je telesnim očima video ava Makarije. Sveti Antonije je, pak, okom uma, kao što se vidi viđenje, video sve zamke đavolove, koje on uvek priprema monasima, starajući se da ih zaplete, ulovi i omete da uspešno okončaju svoj hod putem vrlina, kao što je napisano: *Gordi sakriše zamku za mene i uže, rastegoše zamku po putu* (Ps.139,5). I tako, on je video da su zamke đavolske raširene po zemlji isto onako kao što lovci pripremaju svoje. Zbog viđenog on se zadivio i užasnua. Tu se nalazilo mnoštvo zamki i mreža, omči i okova da se ni zver ne bi mogla izvući ukoliko bi u njih upala. Pod takvim vidom su se Svetom Antoniju pokazale sve telesne i duševne strasti, kojima demoni iskušavaju monahe. Video je on svete anđele koji su mu poimenice označavali zamku svake strasti: zamku stomakougađanja ili prejedanja, zamku srebroljublja, zamku bluda, taštine, gordosti i ostalih. Osim toga, oni su mu pokazali svu prepredenost i lukavstvo pomoću kojih đavo priprema zamke i zasede kako bi sapleo bratiju, zapetljao ih i zaustavio njihov hod na velikom putu ljubavi Božije. Kada je, poražen užasom zbog svih tih zamki, zastenjao i rekao: "Teško nama, monasima! Kako ćemo se izbaciti i spasti od tih zamki? Kako se ne zaplesti u njih?", anđeli su mu rekli: "Smirenje spasava od svih njih. Ko ga stekne, nikada se neće zaplesti, niti pasti". Međutim, oni nisu rekli da se jedino smirenjem pobeđuju strasti i demoni. Potrebno je imati i druga dela i podvige zajedno sa smirenjem. Smirenje samo po sebi neće doneti nikakve koristi, kao što ni dela bez smirenja ne znače ništa. Dela bez smirenja su kao meso posuto zemljom a ne solju, koje se lako kvari i propada. I tako, telesni trud, unutarnji podvig uma, bezmolvije i neprestana molitva sa savršenim smirenjem savlađuju sve strasti i demone. Anđeli su rekli avi Antoniju da monahu koji to poseduje demoni ne mogu čak ni prići.

9. Pitanje: Ava Antonije je rekao: "Ukoliko se podvizavamo dobrim podvigom, treba da se stalno bojimo i neprestano smiravamo pred Bogom, kako bi nas, znajući nemoć našu, pokrivao Svojom desnicom i čuvao. Jer, ukoliko se ponesemo gordošću, On će Svoj pokrov povući i mi ćemo poginuti". Kakav je smisao ove izreke blaženog?

Odgovor: Mi treba da se uvek smiravamo, kako u vreme teskobe, skorbi i borbe, tako i u vreme mira i spokojstva od borbe. U svako vreme nam je potrebno smirenje: u vreme borbe ono nam privlači pomoć i daje snagu da podnesemo težinu trpljenja, a u vreme mira i pokoja od borbe nas štiti od gordosti i zadržava da ne padnemo. Mi treba da se smiravamo i zbog toga što se lenjimo i padamo u bogozaborav. Naša očigledna nemoć

u ovome će nas sama po sebi povesti ka smirenju i naterati da odbacimo svaku gordost. Bog neće da se mi uvak nalazimo u opasnostima i neprilikama. Po Svojoj blagosti i čovekoljublju, On nas pokriva te prekida napade strasti i svirepost demona. I tako, ukoliko u vreme borbe i podviga pribegavamo smirenju radi opasnosti i teškoća, a za vreme spokojstva i bezbednosti od borbe zaboravljamo Boga i nadimamo se gordošću - nesumnjivo je da će On udaljiti Svoj pokrov, te ćemo mi poginuti pobeđeni i očajni. Zbog toga je u svako vreme potrebno smirenje. Na svakom mestu i pri svakoj delatnosti mi na svaki način imamo potrebu za njim.

10. Pitanje: Neko od otaca je molio Boga da mu pokaže sve oce. Bilo mu je dato da vidi sve osim Svetog ave Antonija. Onaj koji mu ih je pokazivao je rekao: "Ava Antonije je tamo gde je Bog". Kako je on video sve oce i zašto nije video avu Antonija?

Odgovor: Ili je um starca bio uznesen do raja, te je tamo video oce, ili su mu sami oci došli, ili mu ih je Antonije pokazao preko viđenja. Avu, pak, Antonija on nije video iz dva razloga: da bi se pokazala veličina slave Svetog Antonija, i radi toga da bi se taj starac smirio, tj. da se ne bi uznosio gordošću što je video sve oce. Ispunjavajući njegovu molbu i [pružajući mu] viđenje, Bog ga je obavezivao da podražava oce. Što se, pak, nije udostojio da vidi Svetog Antonija - značilo je da starac nema dovoljno snage da ga podražava. I time se on podsticao da gazi gordost i da se smirava.

11. Pitanje: Jednom je kod ave Antonija došao ava Amon devstvenik i rekao mu: "Vidim da imam više dela nego ti. Kako to da se tvoje ime više slavi među ljudima nego moje?" Sveti Antonije mu je odgovorio: "To je stoga što ja više volim Boga nego ti". Sa kojom namerom mu je to rečeno?

Odgovor: Niti se ava Amon hvalio svojim delima, niti ava Antonije svojom ljubavlju. Cilj njihovih reči je bio ovaj: Kao prvi osnivači monaštva i začetnici pustinjačkog života, ovi svetitelji su imali u vidu da međusobnom saglasnošću utvrde i svim monasima pokažu da je unutrašnje ustrojstvo uma važnije od telesnih podviga. Jer, ovaj unutrašnji stav uma upravlja i oduševljava dušu monaha na savršenu ljubav prema Bogu, koja ga čini dostojnim viđenja i otkrivenja slave Božije. Telesni podvizi monaha oslobađaju od telesnih strasti, utvrđuju u vrlini, pružaju silu za odbacivanje pohote, te telu dostavljaju čistotu. Podvig uma, pak, dušu naoružava protiv demona i pomisli koje oni seju, i pruža čistotu srca. Samo srce silu zadobija od ljubavi, postajući dostojno da bude upravljano Duhom. Nije potrebno da se slava svakog ko napreduje u vrlinama i ljubi Gospoda raširi među ljudima. Tako je ava Pavle, začetnik pustinjačkog života i prvorodeni među monasima (koga je ava Antonije ponekad nazivao prorokom Ilijom, ponekad Jovanom Krstiteljem, a ponekad apostolom Pavlom) za života bio potpuno nepoznat među ljudima. Međutim, kao što sam već rekao, oba oca su hteli da nas utvrde i nauče koji je način podvižništva prevashodniji - telesni ili duhovni. Dostigavši savršenstvo, duhovno podvižništvo (koje se sastoji od unutrašnje sakrivene borbe uma, neprestane molitve i bogomislija) um monaha uzdiže u duhovno nastrojenje koje sačinjava duhovna molitva, divljenje Bogu, sagledavanje Boga i gledanje slave Gospoda Boga našega, kome slava u vekove vekova. Amin.

12. Pitanje: Sveti ava Antonije je rekao da Bog đavolu ne dopušta da izaziva veliku borbu protiv ovog roda, zato što je nemoćan. Kako to?

Odgovor: Bog žali ovaj rod i ne dopušta da bude previše pritešnjen đavolom, s obzirom da nemamo previše žara ljubavi prema Bogu i revnosti za dobra dela. I tako, đavo slabije napada na nas zbog naše slabosti i lenjosti.

13. Pitanje: Šta znače sledeće reči ave Antonija: "Kada mlinar ne bi pokrivač oči mule, ne bi mogao ništa da stekne, budući da bi mula padala zbog vrtoglavice i rad se prekidao. Slično tome i mi bivamo pokriveni po Božijem dejstvu. I mi u početku činimo dobro i ne videći ga, kako ne bismo počeli da se smatramo blaženim i kako zbog toga ne bi propao naš trud. Zbog toga ponekad padamo i u sramne pomisli da bismo se, videći ih, prekorevali. Te sramne pomisli i jesu pokrivač neznatnog dobra koje činimo. Čovek koji sebe prekoreva neće izgubiti svoju nagradu"? Objasni nam, šta je korisno u ovoj izreci.

Odgovor: Ne udostojavaju se svi svetitelji da vide viđenja. Oni čak ne vide ni dobro koje čine, niti obećanja koja su im pripremljena, premda su prepuni dobrih dela i vrlina. I to nije stoga što se Bog ne raduje njihovim vrlinama ili što se ne teši njihovim dobrim delima. Sveblagi neće ništa umanjiti od nagrade pripremljene dobrima - ne bilo toga! To, međutim, On čini da se vrlinski ljudi ne bi poneli gordošću (čime bi propala vrednost njihovih vrlina), da se ne bi lišili dobara koja su im pripremljena i da ne bi postali tuđi blagodati Božijoj. Njih Bog čuva zato što su dobri delatnici i što su prilježni u vrlinama, premda ponekad i dopušta da im se demoni podsmehnu sejući u njih sramne pomisli, navodeći na njih strah, ili nanoseći im rane - sve stoga da bi znali svoju nemoć i da bi svagda bili oprezni i pažljivi. Jer, sve dok su u ovom svetu, njihov život je promenljiv i prevrtljiv. Kao što ih pomisao na blaga koja su im pripremljena za dobra dela podržava u revnosti i stalnom činjenju dobra, tako ih i svest o nedostacima i nemoći udaljava od gordosti i čini da su spremni na svaki oblik smirenja i da paze da ne izgube svoju vrlinu [u trenutku] kad već imaju primiti dvostruku radost od Gospoda našeg Isusa Hrista u beskonačnom Carstvu nebeskom.

14. Pitanje: Ava Elenije iz Sirije je došao kod ave Antonija. Ugledavši ga, ava Antonije je rekao: "Dobro došao, Danico koji izlaziš izjutra". Ava Elenije mu je odgovorio: "Zdravo, svetli stubu, koji krasiš vasašnju". Ko je taj Elenije? I zbog čega ga je blaženi tako nazvao?

Odgovor: Taj Elenije je živio u vreme ave Antonija i bio mu ravan po stepenu savršenstva i po delima. Njega je pohvalio car Konstantin Pobednik, govoreći: "Blagodari Gospoda Isusa Hrista što za mojih dana postoje tri božanstvena svetila: blaženi ava Antonije, ava Elenije i ava Evhin. On je tako rekao stoga što su oni mnogo prevazilazili sve monahe koji su živeli i bili poznati u to vreme. Ava Antonije ga je nazvao Danicom jer je on svetlošću blagodati prevazilazio sve monahe svog vremena, kao što Danica veličinom i svetlošću nadmašuje sve druge zvezde. Sa svoje strane i on je avu Antonija nazvao svetlim stubom koji ukrašava vasašnju, hoteći da pokaže da mu nije nepoznata visina savršenstva i veličina svetlosti blagodati koja mu je dana.

15. Pitanje: Ava Antonije je rekao: "Mi ne uspevamo zbog toga što ne znamo svoju meru i svoju dužnost, što ne znamo šta zahteva delo kome pristupamo, već hoćemo da dostignemo vrlinu bez truda. Stoga, čim susretnemo iskušenje na mestu u kome živimo, prelazimo na drugo, misleći da negde postoji mesto u kome nema đavola. Međutim, onaj ko je poznao šta je borba, istrajno (svagde) vojuje uz Božiju pomoć, budući da je Gospod naš rekao: *Carstvo Božije unutra je u vama* (Lk.17,21)". Na šta on ukazuje ovim rečima?

Odgovor: Smisao njegovih reči je ovaj: [Monasi] prelaze sa jednog mesta na drugo u očekivanju da će naći mesto gde nema đavola. Međutim, susrećući iskušenja i tamo gde su prešli, oni se udaljuju na drugo mesto. Smisao rečenog Gospodom našim: *Carstvo Božije unutra je u vama*, jeste da mi monasi, koji smo napustili svet i, po zapovesti Gospoda našeg, uzeli krst svoj, hodeći za Njim, treba da boravimo na jednom mestu, brinući se jedino o spasenju svoje duše, podnoseći svakovrsne borbe koje nas susreću.

Zbog ljubavi prema Bogu i radi ispunjavanja volje Njegove (koje se sastoji u čuvanju Njegovih zapovesti) mi treba strpljivo da podnosimo sve borbe i iskušenja koja dolaze od strasti, demona i ljudi. Oni, međutim, kao neiskusni u borbi i nenaviknuti ni na kakav teret, žure u druga mesta, očekujući da nađu spokojstvo od borbe i прибежиште od pomisli. Zato se i sele od mesta do mesta i od jedne zemlje do druge. Mi, pak, ostanimo na svojim mestima. Ukoliko na nas naiđe borba ili iskušenje, pribegnimo postu, molitvi, preklonimo kolena bijući se u grudi pred Krstom Gospoda našega, sa suzama i srdačnim vapajem ištući pomoć i spasenje od Njega, budući da je On svagda blizu i obitava u nama, kao što je napisano: *Gospod je blizu skrušenih srcem, i smirene duhom će spasti* (Ps. 33,19), i kao što je sam Gospod rekao: *Carstvo Božije unutra je u vama* (Lk.17,21) - tj. ja u vama obitavam. Jer, Carstvo Božije jeste Hristos, koji uvek u nama prebiva. Blaženi Pavle takođe govori: *Ne znate li da... Hristos obitava u vama?* (up.1.Kor.Z,16). I ne samo da On živi u nama, već i mi prebivamo u Njemu, kao što je sam rekao: *Ostanite u meni, i ja ću u vama* (Jn.15,4). I tako, ukoliko prebivamo u Bogu i ukoliko smo Njegovo obitalište, nemojmo ostavljati Gospoda našeg u vreme iskušenja, nevolja i borbe i nemojmo se preseljavati, tražeći pomoć i прибежиште u mestima i zemljama, već istrajmo na svojim mestima, moleći Gospoda koji obitava u nama da nam pruži pomoć i izbavi nas. Pri tome, otkrivajmo svoje pomisli svojim ocima, ištući kao pomoć njihove molitve. Trpeći na svojim mestima, svagda pribegavajmo pokrovu Spasitelja našeg i On će nas nesumnjivo učiniti pobednicima u svim našim borbama.

SVETI MAKARIJE VELIKI

Svedočanstva o životu i spisima Svetog Makarija

Najneposredniji prejemnik učiteljskog dara Svetog Antonija bio je Sveti Makarije Egipatski. Povest svedoči samo o dva slučaja posete Svetog Makarija Svetom Antoniju, premda treba smatrati da se ne radi o jedinstvenim slučajevima. Verovatno je Sveti Makarije više puta imao priliku da sluša dugotrajne besede Svetog Antonija koji je, izlazeći iz svog usamljeničtva, ponekad po čitavu noć razgovarao sa onima koji su se okupili radi pouke i koji su ga očekivali u manastiru, po uveravanju Kronija (Lavsaik, gl. 23.). Zbog toga se u Besedama svetog Makarija ponekad doslovno mogu naći izvesne pouke Svetog Antonija. Može se smatrati da je veliki svetilnik, Sveti Makarije, zaželeo od još većeg - Svetog Antonija.

Kazivanja o životu Svetog Makarija do nas nisu došla u celosti. Sve što se moglo saznati o njemu nalazi se u njegovom žitiju koje je objavljeno u izdanju njegovih Beseda. Znameniti slučaj iz njegovog žitija jeste kleveta [da je napastvovao devojkicu koja je rodila dete] koju je pretrpeo dok se još nalazio u blizini naselja. Kakvo je on samo smirenje pokazao tom prilikom, kakvo samoodricanje, kakvu predanost volji Božijoj! Te crte su zatim obeležile čitav njegov život. Čak je i satana glasno priznao da ga je pobedilo smirenje Svetog Makarija. Ono je bilo lestvica i ka onim visokim stupnjevima duhovnog savršenstva i darova blagodati koje vidimo kod njega.

Od spisa Svetog Makarija sačuvano je 50 Beseda i Poslanica. U našem zborniku ćemo napraviti izbor iz njih. On bi sačinjavao izvestan poredak pouka Svetog Makarija. Jer,

one predstavljaju jednu celinu i značajne su zbog toga što podrobno izlažu glavni cilj Hrišćanstva: osvećenje pale duše dejstvom blagodat Svetoga Duha. To je glavna tačka prema kojoj su usmerene gotovo sve njegove pouke. Slično čini i Grčko Dobrotoljublje. Simeon Metafrast je napravo izbor iz njegovih Beseda u 150 poglavlja. Ono što je učinio, činimo i mi, sačinivši iz njih sedam slova.

Sveti Makarije se ne dotiče detalja u podvižništvu. Oni kojima su upućene Besede i bez toga su već bili usrdni podvižnici. Zbog toga se on prvenstveno postarao o tome da pruži usmerenje tim podvizima, ukazujući im na poslednji cilj kome treba težiti. A to je, kao što smo već pomenuli, osvećenje duše blagodaću Svetoga Duha. Oduhovljenje je duša duše. Bez njega nema života. Ono je zalog budućeg svetlog stanja.

Sveti Makarije stalno govori o paloj duši i uči je kako da iz stanja tame, iskvarenosti i mrtvila iziđe na svetlost, da se isceli i oživi. Zbog toga njegove pouke nisu važne samo za monahe koji su se odrekli sveta, već i za sve Hrišćanje. Jer, Hrišćanstvo se i sastoji u tome da čovek ustane iz palosti. Zbog toga je i Gospod dolazio; tome su upravljene i sve spasonosne sveštenoradnje Crkve. On svagde kao uslov za uspeh postavlja odricanje od sveta [tj. monaštvo]. Međutim, i svetovnjaci [Hrišćani] su obavezni da se u izvesnoj meri odreknu sveta. Jer, ljubav prema svetu jeste neprijateljstvo prema Bogu. Gde bi tu bilo spasenja?

U izboru pouka držali smo se poretka koji se sam od sebe pojavljuje u glavi kada čitaš Besede Svetog Makarija. On je svoju misao često puta uzvodio do samog našeg početka, izobražavajući u kakvom se svetlom stanju nalazio prvobitni čovek. To je isticao da bi se što mračnijim pokazalo stanje palog čoveka, koje on opisuje u krajnje odbojnim crtama. Samim tim se očiglednije predstavlja beskrajna milost Božija, koja nam je javljena u spasenju kroz ovaploćenje Jedinorodnog Sina Božijeg i blagodat Presvetog Duha. Sve se to izlaže da bi se kod ljudi izazvala želja za građenjem spasenja i da bi se podstakli na hrabro prohođenje čitavog tog puta. Ovaj put započinje obrazovanjem tvrde rešenosti da se ide za Gospodom sve do same smrti, da se prohodi podvig u trudu samoprinuđavanja i samoprotivljenja, sve dok se ne dođe do приметnog dejstva blagodat, ili, kako je govorio sveti, sve dok se u srcu ne otkrije sila i dejstvo blagodat Duha Svetoga. Taj put stiže do krajnjeg mogućeg savršenstva u Hristu Isusu, Gospodu našem, i završava se dvojakim stanjem duša u budućem životu.

Na taj način, misli Svetog Makarija ćemo sabrati pod sledećim naslovima:

1. Svetlo stanje prvog čoveka
2. Mračno stanje paloga
3. Naše jedinstveno spasenje - Gospod Isus Hristos
4. Stvaranje čvrste rešenosti za spasenje u Gospodu
5. Podvižničko stanje
6. Stanje onih koji su osetili blagodat
7. Najviši stepen hrišćanskog savršenstva na zemlji
8. Buduće stanje po smrti i vaskrsenju

SVETI MAKARIJE VELIKI
POUKE SVETOG MAKARIJA
o hrišćanskom životu, izabrane iz njegovih beseda

1. PRVOBITNO SVETLO STANJE

a) Poslednji cilj i vrhovno blago čoveka jeste bogoopštenje. Bog je blagovoleo da počinje u njemu i čovek nigde ne nalazi pokoja osim u Bogu. U takvom srodstvu stoji čovek sa Bogom po prvobitnom naznačenju tvorevine.

1. Nijedna bliskost ni uzajamnost nije veća od bliskosti duše sa Bogom i Boga sa dušom. Bog je stvorio raznu tvar: nebo i zemlju, sunce, mesec, vodu, plodno drveće, razne vrste životinja. Međutim, ni u jednoj od njih On ne počiva. Sva tvar je u Njegovoj vlasti, pa ipak ni u jednoj nije sačinio presto, niti je stupio u opštenje. Jedino je prema čoveku imao blagovoljenje, stupivši sa njim u opštenje i u njemu počivajući. Vidiš li kakvo je srodstvo Boga sa čovekom i čoveka sa Bogom?

2. Kao što je Bog nebo i zemlju stvorio za stanište čoveku, tako je i telo i dušu čovekovu sazdao za Svoje stanište, tj. da se useli i da počine u njegovom telu kao u Svom domu, i da mu ljubljena duša, stvorena po Njegovom obrazu, bude prekrasna nevesta.

3. Visoko je dostojanstvo čoveka. Pogledaj kakvi su nebo i zemlja, sunce i mesec, pa ipak Gospod nije blagovoleo da u njima počine, već jedino u čoveku. Zbog toga je čovek dragoceniji od svih tvari. Usudiću se da kažem - ne samo od vidljivih, nego i od nevidljivih, tj. duhova koji služe. Jer, ni o arhangelu Mihailu, ni o arhangelu Gavrilu Bog nije rekao: *Stvorimo... ga po obrazu i po podobiju našem* (Post.1,26), već o umnoj prirodi čoveka, tj. njegovoj besmrtnoj duši. Napisao je, naime: Anđelske vojske su *oko onih koji ga se boje* (Ps.33,8).

4. Slovesna i blagorazumna duša nigde ne nalazi pokoja osim u jedinom Gospodu, iako je obišla sva sazdanja. I Gospod Svoje blagovoljenje ukazuje jedino čoveku.

5. Bogata zaručena devojka se ne zadovoljava nikakvim darovima do braka, sve dok se ne ostvari bračni savez. Tako se ni duša ničim ne uspokojava sve dok ne dostigne savršeno opštenje sa Gospodom. Gladno dete ne obraća pažnju na bisere i dragocenu odeću, već samo na dojke koje mu mogu pružiti mleko. Slično rasuđuj i o duši (tj. da ona mimoilazi sve, želeći da okusi jedino Boga, i jedino tada se uspokojava).

b) Takvom cilju je čovek bio pripremljen od samog stvaranja. Prilikom stvaranja u njega je založen cilj.

6. Duša je veliko i divno delo. Pri stvaranju, Bog je njenu prirodu stvorio bez poroka. On ju je stvorio po obrazu vrline Duha, položivši u nju zakone vrlina - rasuđivanja, poznanja, blagorazumnosti, vere, ljubavi.

7. On je u nju položio razum, volju, vladalački um, i u njoj zacario i drugu veliku tananost, učinivši je lako pokretnom, lakokrilom, neumornom, darujući joj da dolazi i odlazi u jednom trenu, da mu mišlju služi kada to Duh ushte. Jednom rečju, on ju je sazdao [sa ciljem] da mu postane nevesta i da ima zajednicu sa Njim, da bude u jedinstvu sa Njim, i da sa Njim postane jedan duh, kao što je rečeno: *A ko se sjedini sa Gospodom, jedan je duh s Njime* (1.Kor.6,17).

8. Kao što čovek marljivo sabira u svoj dom raznovrsno blago, tako i Gospod u Svoj dom, tj. dušu i telo, sabira i polaže nebesko blago Duha.

c) Zbog toga su prvosazdani bili u Bogu i posedovali velika preimućstva i dobra.

9. Do prestupa, oni su bili obučeni u slavu Božiju... Dok je držao zapovesti, Adam je bio prijatelj Božiji. Sa Bogom je prebivao u raju.

10. U Adamu je prebivalo Slovo i on je u sebi imao Duha Božijeg.

11. U početku čist, um je prebivao u svom poretku, sagledavajući svog Vladiku. I Adam je, ostajući u čistoti i blaženstvujući, carevao nad svojim pomislama, pokriven božanstvenom slavom.

12. Samo Slovo, koje je prebivalo u njemu, za njega beše sve: i znanje, i osećanje (blaženstva), i nasleđe, i učenje. I u snu je na prvosazdanim prebivala slava, tako da oni ne viđahu svoju nagotu.

13. Čovek je bio u časti i čistoti, gospodar svega, počevši od neba, pa do dole, imajući [sposobnost da] razlikuje strasti, tuđ demonima, čist od greha i poroka, obraz i podobije Božije.

d) Međutim, to obilje blagodati nije posedovalo ništa prisilno. Čovek je bio slobodan da prebiva sa Bogom i blagodati, ili da se odeli od njih. On se odvojio i pao, kao i pali duhovi.

14. Sva slovesna bića - anđele, duše i demone, Sazdatelj je sačinio čistim i prostim. Skretanje, međutim, nekih od njih ka zlu proizišlo je od njihove samovlasnosti [tj. slobode]. Naime, oni su svojom voljom skrenuli od dolične pomisli.

15. Vidljive stvari su svezane nekakvom nepokretnom prirodom. One ne mogu da izađu iz stanja u kome su stvorene, niti imaju svoju volju. A ti si sazdan po obrazu i podobiju Božijem. Kao što je Bog slobodan i čini što hoće, tako si i ti slobodan. Ti si po prirodi lako izmenjiv.

16. Naša priroda je lako prijemčiva i za dobro i za zlo; i za Božiju blagodat i za protivničku silu. Ona ne može da se primorava.

17. Na taj način je Adam, po svojoj sopstvenoj volji, prestupio zapovest i poslušao lukavog.

18. Njemu je bilo pripremljeno bogatstvo i veliko nasleđe. Međutim, stekavši rdave pomisli i misli, on je pred Bogom propao.

**SVETI MAKARIJE VELIKI
POUKE SVETOG MAKARIJA
o hrišćanskom životu, izabrane iz njegovih beseda**

2. MRAČNO STANJE PALOGA

a) Poslušavši lukavog, Adam mu se predao u ropstvo. Zavladaвши njime, on ga je napunio svakim zlom.

19. Prestupivši zapovest Božiju i poslušavši lukavu zmiju, Adam se prodao i prepustio đavolu, tako da se lukavi obukao u dušu, prekrasnu tvar. Duša se naziva telom lukave tame sve dok u njoj prebiva tama greha, zato što živi i biva držana u lukavom veku tame, kao što i apostol govori, pominjući grehovno telo i telo smrti: Da se uništi *telo grehovno* (Rim.6,6), i još: *Ko će me izbaviti od tela smrti ove?* (Rim.7,24). Duša nije od prirode Božije, niti je od prirode lukave tame, već je umna velika i divna tvar ispunjena lepotom, prekrasni obraz i podobije Božije. Lukavstvo tamnih strasti u nju je ušlo kao posledica pada.

20. U početku zarobivši čoveka, lukavi knez (tj. carstvo tame) je obložio i obukao dušu vlašću tame kao što inače čoveka oblače kad ga spremaju za cara, davši mu svu carsku odoru i omogućivši mu da od glave do noktiju nosi sve carsko. Lukavi knez je grehom obukao dušu, celu njenu prirodu, i celu je oskrnavio, ne ostavivši bez svoje vlasti ni jedan njen deo, ni pomisli, ni um, ni telo. On ju je obukao u porfiru tame. Kada je (bolesno), telo strada u celini, a ne samo jedan njegov ud. Tako je i sva duša postradala od lukavih strasti i greha. Lukavi je čitavu dušu, koja je neophodni deo čoveka, obukao u svoju zlobu, tj. greh. Na taj način je telo postalo stradalno i truležno.

21. Govoreći: *Svukoste staroga čoveka sa delima njegovim* (Kol.3,9), apostol misli na savršenog čoveka kod koga oči odgovaraju očima, glava glavi, uši ušima, ruke rukama i noge nogama. Jer, lukavi je oskrnavio celog čoveka, dušu i telo, obukao ga u greh i načinio starim, uprljanim, nečistim, bogobornim, čovekom koji se ne pokorava zakonu Božijem, kako više ne bi gledao kako je poželjno za njega, već kako bi i gledao lukavo, i slušao lukavo, i kako bi mu noge žurile na zločin i ruke činile bezakonje, i srce pomišljalo na zlo.

22. Stari čovek je sa sebe skinuo savršenog čoveka i poneo odeću carstva tame, odeću hule, neverja, drskosti, taštine, gordosti, srebroljublja, pohote, kao i drugu odoru carstva tame, nečiste i skverne poderotine.

23. Neprijatelj se i trudio da Adamovim prestupom rani i pomrači unutarnjeg čoveka, tj. vladalački um koji sagledava Boga. Njegove oči su progledale za poroke i strasti kada su mu već postala nedostupna nebeska blaga.

24. Duhovi zlobe vezuju dušu okovima tame, tako da ona ne može da voli Gospoda koliko bi želela, niti da veruje koliko želi, niti da se moli koliko želi. Od prestupa, naime, prvog čoveka, mi pri svakom [dobru] susrećemo očigledno i tajno protivljenje.

b) Videći takvo pogubno stanje, Bog i anđeli su se sažalili na paloga.

25. Onoga dana kada je pao Adam, Bog je išao po raju i, videvši ga, sa sažaljenjem rekao: "Kako si izabrao zlo pored tolikih dobara! Kakav stid te je pokrio posle tolike slave! Zašto si sada tako pomračen, tako izobličen, tako truležan? Kakva te je samo tama pokrila posle onakve svetlosti!" Tvorac se sažalio na Adama koji je pao i umro za Boga. Anđeli, sve sile, nebesa, zemlja i sva tvar oplakivali su njegovu smrt i njegov pad. Jer, tvar je videla da je onaj koji im je dat za cara postao sluga suprotne i lukave tame. Tako je on gorkom tamom obukao svoju dušu, zato što se nad njim zacario knez tame. Upravo je Adam onaj [čovek] koga su izranjavili razbojnici i polumrtvog ostavili na putu iz Jerusalima u Jerihon.

c) Pravda ga je ipak podvrgla pravednoj kazni. On je napušten kao ostavljeni dom.

26. Prestupivši zapovest, Adam je izgnan iz raja, navukavši na sebe gnev Božiji. Kao što je Bog nekada, razgnevivši se na Judejce, Jerusalem predao na sram neprijateljima, pa su oni koji su ih mrzeli zagospodarili nad njima, te je nestalo i praznika i prinosa, tako se prognevio i na dušu zbog prestupa zapovesti, predavši je neprijateljima, demonima i strastima. Prevarivši je, oni su je potpuno ponizili, te je nestalo svakog praznika, tamjana i prinosa koji je duša pružala Bogu. Jer, svi putevi koji su vodili ka njoj ispuniše se divljim zverima, i u njoj se ugnezdiše gmizavci, tj. lukavi duhovi. Kao što se kuća u kojoj se ne živi oblači u tamu, beščašće i porugu, puneći se nečistotom i smradom, tako se i duša u kojoj ne likuje Vladika sa anđelima, puni grehovnom tamom, sramnim strastima i svakim beščašćem.

27. Pošto je čovek zbog preslušanja primio kletvu na kletvu: *Trnje i čičak će ti davati zemlja* (Post.3,18), i još: "Zemlja koju obrađuješ neće ti dati plodove svoje", - na zemlji njegovog srca su se izrodili i izrasli trnje i čičak. Neprijatelji su prevarom ukrali njegovu slavu i obukli ga u sramotu. Oteta je njegova svetlost i on je obučen u tamu. Oni su mu ubili dušu, rasuli i razdelili njegove pomisli, svukli um sa njegove visine. Tako je čovek - Izrailj postao rob istinskog faraona. On je nad čovekom postavio nadzornike i one koji su ga gonili, tj. lukave duhove da bi, hteo ne hteo, vršio lukava dela njegova, da bi pripremao glinu i opeke. Udaljivši čoveka od nebeskog načina mišljenja, on ga je nizvrgao ka veštastvenim, zemljanim, smrtnim i lukavim delima, i ka sujetnim rečima, pomislama i rasuđivanjima. Pavši sa svoje visine, duša je susrela čovekomržno carstvo i surove knezove koji je prinudavaju da im zida grehovne gradove poroka.

d) Zbog pada, čitava tvar i sav ljudski rod su podvrgnuti tiraniji neprijatelja i strasti.

28. Zamisli jednog cara koji ima nasleđe i čiji podanici su spremni da mu služe. Međutim, desilo se da su ga neprijatelji zarobili. Čim je on uhvaćen i odveden, trebalo je da i njegovi podanici i sluge pođu za njim. Tako je i Adama Bog stvorio čistim da bi mu služio i za uslugu mu je data ova tvar. On je postavljen za gospodara i cara sve tvari. Lukavu reč, koja je našla pristup ka njemu, Adam je najpre primio spoljašnjim sluhom, a zatim je dopustio da mu pronikne u srce i da ovlada čitavim njegovim bićem. Sa njegovim zarobljavanjem, porobljena je i čitava tvar koja mu je služila i koja mu se pokoravala. Preko njega se smrt zacarila nad svakom dušom. Zbog preslušanja, ona je toliko izopačila Adamov lik da su ljudi došli i do poklonjenja demonima. Jer, i plodove zemaljske, koje je Bog prekrasno saznao, [čovek] je prinosio demonima. Na njihove oltare su stavljali hleb, vino i jele, kao i životinje. Čak su i sinove i ćerke svoje prinosili na žrtvu demonima.

29. Od vremena Adamovog pada, duševne pomisli su se, odvojivši se od ljubavi Božije, rasejale po ovom veku i pomešale sa veštastvenim i zemaljskim pomislama. I kao što je Adam, koji je prestupio zapovest, u sebe primio kvasac štetnih strasti, tako i oni koji se rodiše od njega i čitav rod njegov, po nasledstvu imaju uдела u istom kvascu. Postepeno uzrastajući i umnožavajući se, grehovne strasti su do te mere narasle da su se raširile do preljube, razvrata, idolosluženja, ubistava i drugih rugobnih dela, sve dok čitavo čovečanstvo nije uskiso porocima. Zlo je do te mere poraslo u ljudima da su pomislili da

nema Boga. Stoga oni počeše da se klanjaju bezdušnom kamenju. Kvasac zlih strasti je do te mere obuzeo rod starog Adama da [ljudi] čak ni pojam Boga nisu mogli ni da prihvate.

30. Posle narušavanja zapovesti i podvrgavanja osudi gneva, čovekom je ovladao greh, ušavši unutar njega kao neki tanani i duboki bezdan gorčine i zavladaвши pasištem duše do najdubljih njenih skrivnica. Na taj način i dušu i greh, koji se privio uz nju, možemo uporediti sa velikim drvetom koje je prepuno grana i čiji je koren u dubini zemaljskoj. Tako se i greh, koji je ušao u dušu i ovladao njenim pašnjacima do najskrivenijih dubina, pretvorio u naviku i predubedenje, uzrastajući u svakome od mladosti i učeći ga [svemu] lošem.

31. Lazar, koga je vaskrsao Gospod i koji je odavao tako veliki smrad da se niko nije mogao približiti njegovom grobu, beše obraz Adama koji je u svoju dušu primio veliki smrad i koji se napunio mraka i tame. Slušajući o Adamu, o ranjenom, razbojnicima i o Lazaru, nemoj dozvoliti da ti um luta po gorama, već se zatvori u svoju dušu zato što i ti nosiš iste rane, isti smrad, istu tamu. Svi smo mi sinovi tog pomračenog roda, svi mi imamo udela u tom smradu. Nemoću kojom je postradao Adam, stradamo i svi mi koji proishodimo od njegovog semena. Jer, takva nas je bolest postigla, kao što govori Isaija: *Od glave do pete nema ništa zdravo, nego uboj i modrice i rane gnojave, ni isceđenje ni zavijene ni uljem zblažene* (Is.1,6). Takvom neisceljivom ranom smo mi ranjeni.

32. Kao što u Egiptu tokom tridnevne tame sin nije video oca, brat brata, prijatelj prijatelja, budući da ih je pokrivaio mrak, tako ni posle Adamovog prestupa zapovesti, njegovog pada iz ranije slave, potčinjavanja duhu sveta i posle pokrivala koje je palo na njegovu dušu - niko od ljudi, sve do poslednjeg Adama - Gospoda - nije video istinskog Oca nebeskog, ni blagu i dobru majku - blagodat Duha, ni najslađeg i najmilijeg brata - Gospoda, ni drugove i prijatelje svoje - svete anđele, sa kojima je [čovek] nekada radosno likovao i praznovao. I ne samo do poslednjeg Adama, već i sada oni kojima nije zasijalo Sunce pravde - Hristos, kojima se nisu otvorile duševne oči da vide istinsku svetlost, još uvek ostaju pokriveni tamom greha, još u sebi imaju dejstvo slastoljublja, još potpadaju pod istu kaznu, još nemaju oči kojima bi mogli da vide Oca.

e) Najprimetnija posledica pada je nered koji vlada u svetu.

33. Deca ovog veka su slična pšenici koja se sipa u rešeto zemlje i prosejava kroz nepostojane misli ovoga sveta, pri neprestanom kolebanju zemaljskih stvari, želja i zapletenih veštastvenih poimanja. Satana trese duše i rešetom, tj. zemaljskim delima, prosejava sav grešni rod ljudski. Od vremena pada, od Adamovog prestupa zapovesti, lukavi knez je preuzeo vlast i sve sinove ovoga veka neprestanim prevarnim i kolebljivim pomislima prosejava i privodi u međusobno suprotstavljanje u rešetu zemlje.

34. Kao što se pšenica koju prosejavaju neprestano prevrće i okreće u rešetu, tako i knez lukavstva zemaljskim delima zaokuplja sve ljude, koleba ih, privodi u smućenje i metež, navodeći na sujetne pomisli, neprestano varajući i porobljavajući sav grešni rod Adamov. Gospod je apostolima predkazao buduće ustajanje lukavog na njih: *Evo vas zaiska satana da vas veje kao pšenicu. A ja se molih Ocu svome da vera vaša ne prestane* (Lk.22,31-32). Ova reč, kao i presuda koju je Sazdatelj izrekao Kainu: *Stenjaćeš i trešćeš se u nemiru na zemlji* (Post.4,12), obrazac je i slika za sve grešnike. Prestupivši zapovest i postavši grešan, čitav rod Adamov je nevidljivo na sebe primio ovu sliku. Ljudi se kolebaju nepostojanim pomislima bojazni, straha, svakovrsnih smućenja, željama, raznovrsnim

uživanjima. Knez ovog sveta uznemirava svaku dušu koja nije rođena od Boga [tj. koja je bez pokajanja]. Slično pšenici koja se stalno okreće u rešetku, on mnogoobrazno uznemirava ljudske pomisli. On sve privodi u kolebanje, loveći [ljudе] svetskim prevarama, telesnim zadovoljstvima, strahovima i smućenjima.

35. Pokazujući da oni koji idu za prevarama i voljom lukavog na sebi nose lik Kainovog lukavstva, Gospod je sa prekorom rekao: *Želje oca svoga hoćete da činite; on beše čovekoubica od početka, i ne stoji u istini* (Jn.8,44). Zbog toga čitav grešni rod Adamov tajno na sebi nosi onu osudu: "Stenjaćete i trešćete se nemirni u rešetku zemlje u kome vas prosejava satana". Kao što se od jednog Adama po zemlji rasprostranio čitav rod ljudski, tako je i jedna strasna iskvarenost pronikla u čitav grešni rod ljudski, te je knez zlobe sam u stanju da u sve poseje kolebljive, veštastvene, sujetne i uznemirujuće pomisli. I kao što jedan vetar može da uznemiri svo rastinje i svo semenje, te kao što se jedna noćna tama prostire po svoj vaseljeni, tako i knez lukavstva, kao neka mislena tama greha i smrti, izvesnim skrivenim i surovim vetrom smućuje i obuzima čitav rod ljudski na zemlji, loveći ljudska srca kolebljivim pomislima i svetskim željama i puneći tamom neznanja, zaslepljenosti i zaborava svaku dušu koja nije rođena odozgo i koja se mišlju i umom nije preselila u drugi vek, po rečenome: *Naše življenje je na nebesima* (Fil.3,20).

f) Svi su zlo osećali, ali niko nije znao otkuda je, smatrajući ga gotovo prirodnim stanjem.

36. Vidljivi svet, od careva do siromaha, sav se nalazi u neredu i metežu, u borbi - i niko od njih ne zna uzrok tog očiglednog zla, žalca smrti koji je došao od Adamovog prestupa. Jer, greh, koji je došao je kao neka razumna sila i satanina suština, posejao je svako zlo: on tajno deluje na unutarnjeg čoveka i na um, boreći se pomislama protiv njega. Ljudi i ne znaju da [zlo] čine pobuđivani nekom tuđom silom. Naprotiv, oni misle da je to prirodno i da ga čine po svom sopstvenom rasuđivanju. Međutim, oni koji u umu imaju mir Hristov i prosvetljenje Njegovo znaju odakle se sve to podiže.

37. Koliko se pojavilo careva iz Adamovog roda koji su vladali čitavom zemljom i koji su mnogo razmišljali o svojoj carskoj vladavini! Pa ipak, ni jedan od njih pri svem svom obilju nije mogao da shvati pomračenje i štetu koji su nastali u duši kroz prestup prvog čoveka. [To nije mogao], jer nije poznao promenu koja se desila u njoj, naime da je um zbog pada obućen u stid i da zbog slepila očiju srca više ne vidi slavu koju je do prestupa video otac naš Adam.

38. U svetu su postojali razni mudraci. Jedni su pokazali izuzetnu filosofiju, drugi su zadivljavali veštinom sofistike, treći su se istakli govorništvom, drugi su opet bili gramatici i stihotvorci koji su pisali po prihvaćenim pravilima istorije. Postojali su i razni umetnici koji su bili iskusni u svetskim umetnostima... Međutim, svi oni, kojima je ovladala zmija koja se uselila u njih, ne poimahu greh koji življaše u njima. Oni postaše zarobljenici i robovi lukave sile, nemajući nikakve koristi od svog znanja i umetnosti.

g) Zlo od pada nije sasvim umrtvilo čoveka, ma koliko inače bilo veliko. U njemu su ostale projave duhovnog života.

39. Ne kažemo da se čovek potpunio izgubio, uništio, umro. On je umro za Boga, ali živi svojom sopstvenom prirodom.

40. Čovek je poginuo zbog prestupa. Postao je ranjiv. Satana mu je pomračio um. Delimično, dakle, čovek postoji, i delimično živi, rasuđuje i ima volju.

41. I po prestupu je ostalo poznanje (što se naročito vidi u dejstvu savesti). Kada se razbojnik izvede na sud, knez postavlja pitanje: "Kada si činio zlo, zar nisi znao da ćeš biti uhvaćen i predan na smrt?" Razbojnik se neće osmeliti da kaže da nije znao, budući da mu je to bilo poznato. Zar bludnik ne zna da čini zlo? Zar lopov ne zna da greši? Zar ljudi i bez Pisma, po prirodnom razumu, ne znaju da postoji Bog? Onoga dana neće moći da kažu da nisu znali da postoji Bog. Jer, i u munjama i u gromovima sa neba, njima se saopštava: "Zar ne znate da postoji Bog koji upravlja stvarju?"

42. Lažnim učenjem uvedeni u obmanu, neki nepravedno tvrde da je čovek konačno umro i da uopšte ništa dobro ne može da učini.

43. Čoveku je ostala sloboda koju mu je Bog u početku dao. Kao što nije bio vezan za dobro nekom neophodnošću dok je bio savršen, tako ni pogružen u greh i postavlji sasud đavolji, on nije vezan za zlo.

44. Ti si slobodan. Ukoliko hoćeš da pogineš, priroda ti je kolebljiva. A ko hoće, pokorava se Bogu, ide putem pravde i vlada nad željama, zato što mu se um protivi i što odlučnom pomišlju može da savlada poročna stremljenja i gnusne prohteve.

45. Oni se, ipak, uzalud nadimaju, misleći da će sopstvenom slobodom udaljiti od sebe povod ka grehu. Sloboda koja je čoveku dostupna prostire se samo na protivljenje đavolu, ali ne i na vlast nad strastima. Jer, rečeno je: *Ako Gospod ne sazida dom...i ne sačuva grad, uzalud bdi stražar* (Ps.126,1).

46. U nama zlo deluje sa svom silom i приметnošću, našaptavajući nam nečiste želje, premda i nije, kako neki govore, sa nama pomešano kao vino sa vodom, već kao što na jednom polju odvojeno rastu pšenica i kukolj, ili kao što se u jednom domu posebno nalazi razbojnik, a posebno domaćin.

47. I sunce koje sija i vetar koji duva imaju svoju prirodu i svoje telo. Tako se i greh približio duši, ali i on i ona imaju svoju posebnu prirodu.

48. Izvor toči čistu vodu, iako na njegovom dnu leži mulj. Ako se mulj uznemiri, čitav izvor će postati mutan. Tako se i duša meša sa porokom kada je uznemirena. I satana kao da postaje jedno sa dušom: oba duha za vreme bluda ili ubistva kao da predstavljaju nešto jedno. Stoga - *ko se sa bludnicom sveže jedno je telo s njom* (1.Kor.6,16). Drugi put, opet, samostalna duša deluje sama od sebe, kaje se zbog svojih postupaka, plače; moli se i priseća se Boga. Kako bi mogla duša činiti tako nešto kad uvek bila pogružena u zlu? Jer, kao surov, satana nikako neće da se ljudi okreću pokajanju.

SVETI MAKARIJE VELIKI POUKE SVETOG MAKARIJA o hrišćanskom životu, izabrane iz njegovih beseda

3. GOSPOD, USTROJITELJ SPASENJA

a) Za pale je jedino spasenje - Gospod. Gospod se smilovao i ovaplotio se radi našeg spasenja. Svojom krvlju je oprao grehe naše, blagodaću Svetoga

Duha je obnovio našu oveštalu prirodu, i učinio nas podesnim za Svoje nebesko Carstvo.

49. Svet liči na bogatog čoveka koji poseduje velelepne i ogromne kuće, koji izobiluje srebrom i zlatom, različitim posedima i svakom poslugom, koga, međutim, iznenada spopada bolest i nemoć. Sva njegova rodbina stoji pored njega ali ga, i pored sveg bogatstva, ne može izbaviti od bolesti. Isto tako ni dušu koja je pogružena u greh ne može izbaviti nikakva životna marljivost, ni bogatstvo, niti bilo šta drugo. Jedino Hristov dolazak može očistiti dušu i telo.

50. Otkako je od Adama počeo da caruje greh, rod ljudski se začinje u bezakonju i u gresima rađa, od utrobe maternje se izopačujući i od majčinog krila lutajući. Zbog toga se Jagnje Božije smilovalo i došlo da Svojom silom sveže snažnoga, te da otme sasude koje je zaplenio, po rečenome: *Zaplenio si plen* (Ps.67,19).

51. Satana i knezovi tame su od prestupa zapovesti zaseli u srcu, umu i telu Adamovom kao na sopstvenom prestolu. Zbog toga je došao Gospod i na sebe primio telo od Djeve. Jer, ko bi mogao podneti da mu je bilo ugodno da dođe sa nepokrivenim Božanstvom? Naprotiv, pomoću tog oruđa, tj. tela, On je progovorio ljudima. Najzad, On je i lukave demone, koji su zaseli na telu, srušio sa prestola, tj. sa misli i pomisli kojima su oni upravljali, očistio savest, i samom sebi od uma, pomisli i tela napravio presto.

52. Bog je Mojsiju naredio da napravi bakarnu zmiju, da je podigne i prikuca na vrh drveta. Svi koje su ujele zmije dobijali bi isceljenje po pogledu na bakarnu zmiju. Tako je mrtva zmija pobeđivala žive, zato što je bila obraz Gospodnjeg tela. Jer, Gospod je Svoje telo, koje je primio od [Presvete] Marije, uzneo na Krst, rasprostro i prikucao na drvetu. I mrtvo telo je pobedilo i usmrtilo zmiju koja je živela i gmizala u srcu. Eto velikog čuda.

53. Dušu koja je u početku ranjena neisceljivom ranom pogubnih strasti nije mogao da isceli niko od pravednika, niti otaca, ni proroka, ni patrijaraha. Došao je Mojsije, ali ni on nije mogao da pruži savršeno isceljenje. Postojali su sveštenici, darovi, desetak, subota, novi mesec, pranje, žrtve, svetalnice i sva ostala pravda se vršila po Zakonu ali se duša nije mogla isceliti i očistiti od nečistog toka zlih pomisli. Sva ta pravda nije bila u stanju da izleči čoveka. [Najzad] je došao Spasitelj, istinski Iscelitelj, koji leči na dar i koji sebe daje za izbavljenje roda ljudskog. On je izvršio veliko i spasonosno izbavljenje i isceljenje duše. On ju je oslobodio od ropstva i izveo iz tame.

54. Lekarstva koja su uzeta od zemlje, tj. sopstvena pravedna dela, nisu mogla da izleče i iscele dušu od takve nevidljive rane. Čovek će dobiti isceljenje i doći život jedino silom nebeske i Božanske prirode, darom Duha Svetog, i to po očišćenju srca Duhom Svetim.

55. Kada krene da obrađuje zemlju, ratar je dužan da uzme prikladno oruđe i odelo. Tako se i Hristos, Car nebeski i istinski Poslenik, došavši ka čovečanstvu koje je zapustelo od poroka, obukao u telo i umesto oruđa poneo Krst, On je obradio zapustelu dušu, izbacio iz nje trnje i čičak, iščupao korov greha i sve rastinje greha sažegao ognjem. Obrativši je drvetom Krsta, On je u njoj posadio predivan duhovni vrt koji Bogu kao Vladići prinosi raznovrsne slatke i omiljene plodove.

56. Hristos Gospod je Novi Zavet (učinio) novom (stvarnošću). Krstom i smrću je srušio vrata ada i greha, izveo verne duše, darovao im Utešitelja i uveo u Svoje Carstvo.

57. U Zakonu je propisano da sveštenik uzme dva goluba: jednog da zakolje, a drugog da pokropi njegovom krvlju i pusti ga da odleti slobodan. Ovo dejstvo je bilo

obrazac i senka istine. Jer, Hristos je zaklan, a Njegova krv, kojom se kropimo, čini da dobijemo krila Duha Svetog kojim bez smetnje letimo u vazduhu Božanstva.

58. Gospod naš Isus Hristos je došao da bi izmenio, preobrazio i obnovio prirodu i dušu, koja je zbog prestupa pregažena strastima, učinio novom, sjedinivši je sa Svojim Božanstvenim Duhom. On je došao da verujuće u Njega načini novim umom, novom dušom, novim očima, novim sluhom, novim duhovnim jezikom - jednom rečju, novim ljudima.

59. Potčinivši sebi čoveka, neprijatelj ga je za sebe načinio novim, obloživši ga štetnim strastima, pomazavši ga duhom greha i ulivši u njega vino svakog bezakonja. Tako je i Gospod načinio novog čoveka, izbavivši ga od greha i pomazavši ga Duhom Svetim.

60. Kao što u vidljivom svetu niko ne može da prepliva i pređe more bez lakog i pokretljivog broda koji je napravljen od drveta koje se lako održava na vodi, zato što će inače potonuti i poginuti, tako ni duša, sama po sebi, ne može da pređe, savlada i prepliva gorko more greha, neprohodni bezdan lukavih sila i tamnih strasti, ukoliko u sebe ne primi lakopokretnog, nebeskog, lakokrilog Duha Svetog, koji uništava i prevazilazi svako lukavstvo.

b) Izgradivši spasenje, Gospod hoće da se spasavaju oni koji žele spasenje, premda nikog ne prinuđava.

61. Uzevši na sebe staranje o spasenju čoveka, Gospod naš Isus Hristos je izvršio sav domostroj, od samog početka, brinući preko otaca, patrijaraha, preko Zakona i proroka, da bi, najzad i sam došao, prezrevši krsnu sramotu i pretrpevši smrt. Sav Njegov trud i staranje sastojali su se u tome da iz Svoje prirode Duhom porodi čeda, blagoizvolevši da se rađaju odozgo, od Njegovog Božanstva. Kao što se zemaljski očevi žaloste kada ne rađaju [decu], tako je i Gospod, zavolevši rod ljudski kao Svoj sopstveni obraz, ushteo da ga porodi od Svog božanstvenog semena. I Hristos podnosi veliku tugu kad neki neće da prime takvo rođenje i da budu rođeni iz bedara Duha Božijeg. Jer, On je za njih stradao i trpeo zbog njihovog spasenja.

62. Gospod hoće da se svi ljudi udostoje tog rođenja zato što je za sve umro i sve prizvao k životu. Jer, bez tog rođenja, duša ne može da živi, kao što je rekao Gospod: *Ako se ko ne rodi odozgo, ne može videti Carstva Božijega* (Jn.3,3). Oni koji su poverovali u Gospoda, prišli mu i udostojili se tog rođenja, pričinjavaju radost i veliko veselje na nebesima onima koji su ih rodili. Svi anđeli i svete sile se raduju zbog duše koja se rodila od Duha i koja je postala duh.

63. Zemljodelac po celoj [njivi] baca seme, želeći da svako donese plod. Zatim dolazi sa srpom i žalosti se ako ne nalazi ploda. Tako i Gospod hoće da se Njegova reč poseje u srcima ljudskim. Međutim, kao što je ratar žalostan zbog oskudne njive, tako se i Gospod skorbi zbog srca koje ne donosi plod.

64. Kao kad se car ne bi postideo siromašnog i bolesnog čoveka, već počeo da lekarstvima leči njegove rane, prenevši ga u svoj dvorac, obukavši u porfiru i dijamidu i učinivši ga zajedničarem svoje trpeze, tako i nebeski car - Hristos prilazi bolesnom čoveku, isceljuje ga i priopštava Svojoj carskoj trpezi. Pri tome, On ga je uzdigao na takvu čast, ne čineći nikakvu prisilu nad njegovom voljom, već delujući savetima.

65. U Jevanđelju je napisao da je Gospod poslao sluge da pozovu zvanice i objave im: *Evo sam obed svoj ugotovio* (Mt.22,4). Međutim, zvanice su se otkazivale, govoreći: *Kupih pet jarmova volova*, ili: *Oženih se* (Lk.14,19; 20). Vidiš li da je Onaj koji je pozvao

gotov, i da su se pozvani odrekli, za šta su sami krivi. Vidiš li da im je Gospod pripremio Carstvo i da ih zove da uđu, ali oni neće.

66. Gospod neprestano udara u dveri naših srdaca, [želeći] da mu otvorimo kako bi mogao da uđe i počine u dušama našim, načinivši obitelj u nama. Jer, On govori: *Evo stojim na vratima i kućam; ako ko čuje glas moj i otvori vrata, ući ću k njemu* (Otk.3,20). On je blagovoleo da mnogo postrada, predavši telo Svoje na smrt i izbavivši nas od ropstva kako bi došao u našu dušu i u njoj načinio obitelj. Jer, Njegova hrana, i piće, i odeća i pokrov i počinak nalazi se u našoj duši. Zbog toga On neprestano udara u vrata, želeći da uđe kod nas. Primimo ga, dakle, i uvedimo u sebe zato što On za nas predstavlja i hranu, i piće i večni život. Nijedna duša koja ga sada ne primi u sebe i koja ga u sebi ne uspokoji, ili bolje - koja se sama ne uspokoji u Njemu - neće imati nasleđa sa svetima u Carstvu nebeskom, i neće moći da uđe u nebeski grad. Ti nas sam, Gospode Isuse Hriste, uvedi u njega!

**SVETI MAKARIJE VELIKI
POUKE SVETOG MAKARIJA
o hrišćanskom životu, izabrane iz njegovih beseda**

4. STVARANJE ČVRSTE REŠENOSTI ZA SPASENJE U GOSPODU

Pokret duše ka spasenju ostvaruje se obrazovanjem želje za spasenjem i tvrde rešenosti da se ono ostvari u Gospodu. Gospod je ostvario naše spasenje, sve je pripremio za njega i želi da se svako spase. On jedino očekuje da čovek pristupi i počne da se trudi za spasenje.

a) Naša želja se očekuje kao neophodan uslov.

67. Čovek po prirodi ima preduzimljivost koju Bog i očekuje od njega. Zbog toga On zapoveda da čovek najpre shvati, da shvativši zavoli, i najzad da pokrene volju. Da, pak, um stupi u dejstvo, ili da se podnese trud, ili da se ispuni delo - blagodat Gospodnja pruža onima koji žele i koji su poverovali. Zbog toga je volja čovečija suštinski uslov. Bez volje [čovečije] ni Bog ništa ne čini, premda bi i mogao, kao slobodan. Zbog toga ispunjenje dela Bogom zavisi od volje čovekove. Kada [prinesemo svoju slobodnu volju] On - divan i u svemu nepojmljiv - čitavo delo pripisuje nama.

68. Iako se nije mogla izlečiti, i premda je ostajala sa ranom, krvotočiva žena je ipak imala noge sa kojima je prišla Gospodu i dobila isceljenje. Isto tako, premda nije mogao da priđe i pristupi Gospodu zbog slepila, onaj slepi je pustio glas koji je stigao pre vesnika: *Sine Davidov Isuse, pomiluj me* (Mk. 10,47). Poverovavši, on je dobio isceljenje kad je Gospod prišao i dao mu prozrenje. Isto tako je i sa dušom. Premda je izranavljena

sramnim strastima i oslepljena grehovnom tamom, ona ipak ima volju kojom može da zavapi Isusu i da ga prizove da dođe i da joj pruži večno izbaavljenje.

69. Da slepi nije uzviknuo i da ona krvotočiva nije prišla Gospodu, ne bi dobili isceljenje. Isto tako, onaj ko po sopstvenoj volji i iz sveg proizvoljenja ne pristupi Gospodu i ko ga ne moli sa nesumnjivom verom - neće dobiti isceljenje. Jer, zbog čega su oni odmah bili isceljeni, a mi još uvek ne nalazimo izlečenje od tajnih strasti? Mi ne dobijamo duhovno isceljenje i spasenje usled neverja našeg i usled razbijenosti naše, zbog toga što ga ne volimo iz sveg srca i što ne verujemo u Njega iskreno. Zbog toga, verujemo u Njega i istinski mu pristupimo kako bi On ubrzo na nama izvršio istinsko isceljenje. On je obećao da će *dati Duha Svetoga onima koji išipu od njega* (Lk.11,13), da će otvoriti vrata onima koji kucaju i da će ga naći oni koji ga traže (Mt.7,7). To je obećao Onaj *koji ne obmanjuje* (Tit.1,2).

70. Premda ništa ne može da učini, *niti je* svojim nogama u stanju da priđe majci, dete se ipak, tražeći je, kreće, zove i plače. I majka se najzad sažali na njega. Njoj je milo što je dete sa naporom i plačem traži. Najzad, pošto dete ne može da dođe do nje, ona sama, pobeđena ljubavlju prema njemu zbog njegovog dugotrajnog iskanja, dolazi, uzima ga sa velikom nežnošću, mazi i hrani. Isto čini i čovekoljubivi Bog sa dušom koja mu prilazi i koja ga traži. Ipak, podstican Njemu svojstvenom ljubavlju i blagošću, On se još više pilepljuje za razumnu dušu i, po apostolskoj reči, postaje sa *njom jedan* duh (1.Kor.6,17).

71. Gospod je milosrdan i dugotrpeljiv u očekivanju našeg obraćenja. Ako grešimo, On nas čeka da se pokajemo, ako padnemo, ne stidi se da nas ponovo primi, kao što reče prorok: *Zar neće ustati onaj koji padne? I zar se neće vratiti onaj koji se udaljuje?* (Jer.8,4). Mi jedino treba da smo trezvousni, da steknemo dobru misao, da se brzo i na pravi način Njemu obratimo, išući Njegovu pomoć. On je gotov da nas spase. On prima plamenu čežnju naše volje (koja odgovara našim silama), kao i veru i spremnost koji proizilaze iz dobrog proizvoljenja, premda svaki uspeh jedino od Njega dolazi. Zbog toga, svukavši sa sebe svako predubedenje, nemar i lenjost, postarajmo se da postanemo hrabri i spremni da idemo Njegovim tragom. Nemojmo to odlagati iz dana u dan zbog privlačnosti zla, jer ne znamo kada će biti naš izlazak iz tela.

b) Kako se obrazuje želja?

b1) Probuđenje od Boga.

Gospod nevidljivo urazumljuje dušu. Ponekad je preobraća nesrećom, ponekad neposrednim dejstvom, kao kod apostola Pavla. Ipak, svestrani glasnik ka obraćenju jeste reč Božija.

72. Bogu je ugodno da (čoveka koji se nalazi u grehu) ponovo uvede u život. Stoga ga On savetuje da plače i da se pokaje. I ako čovek produži sa time (tj. da oplakuje sebe) zbog svojih davnih sagrašenja, Bog ga ponovo pobuđuje da plače i prinosi pokajanje (kako bi sav svoj život u pojedinostima oplakao).

73. Nevolje, stradanja i rane koje te snalaze po domostroju [Božijem], [potrudi se da primiš] kao nešto što ti je korisno za dušu, a ne kao nešto nepoželjno. Jer, kada te susretnu nesreće, počeo si da razmišljaš u sebi: "Pošto sam nesrećan u svetu, odreći ću ga se, i poći ću da služim Bogu". Može se desiti da, došavši do te misli, čuješ zapovest: *Prodaj sve što imaš* (Mt. 19,21), omrzni telesno opštenje i služi Bogu. Tada ćeš početi da blagodariš za nesreću u svetu, budući da se njenim povodom pokazuješ poslušnan Hristovoj zapovesti. Najzad, ako si unekoliko izmenio svoj um u odnosu na vidljivo i udaljio se od telesnog opštenja, treba takođe da se umom udaljiš od plotskog mudrovanja i da stekneš

nebesko razmišljanje. Tada ćeš početi da rasuđuješ o zapovesti koju si čuo. I nećeš još obresti pokoj, ali ćeš prihvatiti staranje i trud da stekneš ono o čemu si slušao.

74. Kako je Bog ulovio apostola Pavla? Kao što tiranin zarobljava nekog [čoveka] koga zatim oslobađa istinski car, tako je i Pavle, dok je u njemu djelovao tiranski duh greha, gonio i mučio Crkvu. Međutim, pošto je to činio iz neznanja, revnujući za Boga i misleći da se trudi za istinu, Bog ga ne ostavlja, već ga hvata. Obasjavši ga neizrecivo, nebeski i istinski Car ga je udostojio da čuje Njegov glas. Udarivši ga u lice kao slugu, On mu je dao slobodu. Vidiš li kakva je blagost Vladike kada u jednom trenutku može da obnovi duše koje su se prilepile za zlo i podivljale, saopštivši im Svoju blagost i mir.

75. Car koji hoće da [svojim podanicima] saopšti objavu i razdeli darove, piše poslanice u kojima svima daje na znanje: "Postarajte se da što skorije dođete kod mene da dobijete carske poklone". Onima koji ne dođu i ne prime darove, čitanje poslanice neće ništa koristiti. Naprotiv, oni će potpasti pod osudu na smrt zato što nisu hteli da dođu i da se iz carskih ruku udostoje časti. Tako je i Car - Bog predložio ljudima Božanstvena Pisma kao kakvu poslanicu, objavljujući im da oni koji prizivaju Boga i koji su poverovali treba da ištu da dobiju nebeski dar od Ipostasi Njegovog Božanstva. Jer, napisano je: Da... postanemo *pričasnici božanske prirode* (2.Pt.1,4). Ako čovek ne prilazi, ne ište i ne dobija, uzaludno mu je čitanje Pisma. Naprotiv, ono će ga podvesti pod osudu na smrt jer nije hteo da od nebeskog Cara primi dar života, bez kojeg nije moguće steći besmrtni život.

b2) Borba sa sobom da bi se volja sklonila ka prizivanju.

76. Čovek ne postaje dostojan blagog udela čim čuje reč Božiju. Tvrdeći suprotno, ti kod čoveka ukidaš volju i poričeš postojanje suprotne sile koja ga ometa. Mi, pak, kažemo da onaj ko sluša reč dolazi do skrušenja i, po povlačenju blagodati po promislu radi čovekove koristi, stupa u borbu i uči se ratovanju, suprotstavljajući se satani. I tek posle dugotrajne borbe i sukobljavanja, on odnosi pobjedu i postaje Hrišćanin (tj. iskreni sledbenik Hristov).

b3) Predstave i ubeđenja koja djeluju na naklonost volje.

U toj borbi sa sobom um sabira razne podsticajne i pokretačke predstave istine i ubeđenja, koje su u stanju da podstaknu i oduševе. Sveti Makarije prvo ističe ono što je Bog učinio za naše spasenje, kao i obećanja koja je povezao sa ovim delom. Na to se on često vraća.

77. Ljubljeni, nemoj gledati samo na umnu suštinu duše. Besmrtna duša je dragoceni sasud. Pogledaj kako je veliko nebo i zemlja. Pa ipak, Bog nije pokazao [Svoje] blagovoljenje prema njima, nego samo prema tebi. Pogledaj na svoje blagorodstvo i dostojanstvo, jer On ne posla anđela, već sam dođe da ti pomogne, da te prizove paloga, ranjenoga, da ti vrati prvobitnu čistotu Adamovu. Sam Bog je došao da ti pomogne i da te izbavi od smrti. Stani čvrsto i shvati takvo promišljanje o tebi.

78. Zamisli da car susretne neku siromašnu devojkу, odevenu u rite i da, ne ustručavajući se, sa nje skine nečistu odeću, da umije njenu prijavštinu, ukrasi je svetlim haljinama i učini učesnicom njegove carske trpeze i slavlja. Tako je i Gospod našao izranavljenu dušu, dao joj lekarstvo, svukao sa nje zamrljanu odeću i sramotu poroka, obukao je u carsku, nebesku, božanstvenu, svetlozarnu i slavnu odeću, položio venac na nju i učinio učesnikom carske trpeze na [njenu] radost i veselje.

79. Hrišćanstvo nije nešto beznačajno, već predstavlja veliku tajnu. Shvati svoje blagorodstvo, tj. da si prizvan u carsko dostojanstvo, da si *rod izabrani... narod sveti* (1.Pt.2,9). Tajna Hrišćanstva je neobična za ovaj svet. Vidljiva slava i bogatstvo cara su

nešto zemaljsko, truležno, prolazno, a ono Carstvo i ono bogatstvo su božanstveni, nebeski, slavni, neprolazni i neprestani. Jer, u nebeskoj Crkvi [Hrišćani] sacaruju sa nebeskim Carem. Kao što je On Prvorodeni iz mrtvih, tako su i oni koji sacaruju sa Njim - prvorodeni.

80. Hrišćanska obećanja su velika i neizreciva, i to u tolikoj meri da se sa verom i bogatstvom jedne duše ne može uporediti ni sva slava i lepota neba i zemlje, ni ostala njihova lepota i ukras, kao ni bogatstvo, krasota i sladost vidljivog. Prema tome, kako da pored tolikih podsticaja i obećanja Gospodnjih ne poželimo da u potpunosti pristupimo Gospodu, da mu posvetimo sami sebe, da se, pored svega drugog, po Jevanđelju, odrekemo i same svoje duše, te da osim Njega jedinoga ništa više ne volimo? Eto, sve nam je to darovano, i još kakva slava! Koliko je samo Gospod promišljao o nama preko proroka i otaca! Koliko je izrečeno obećanja! Koliko podsticaja! Koliko je blagost Vladika imao prema nama od samog početka! Najzad je preko Svog dolaska Svoju neizrecivu blagost prema nama dokazao raspećem, kojim je nas preobraćene preveo u život. Međutim, mi se još uvek ne odvajamo od svojih prohteva, od ljubavi prema svetu, od rđavih predubeđenja i navika, pokazujući se malovernim ili nevernim. Ipak, i pored svega, Gospod prema nama ostaje milostiv, nevidljivo nas čuvajući i uspokojavajući, ne predajući nas do kraja po gresima našim poroku i prevarama sveta, i ne dopuštajući, po Svojoj velikoj milosti i dugotrpiljenju, da poginemo, imajući u vidu da ćemo mu se nekada obratiti.

81. Šta znače reči: *Što oko ne vide, i uho ne ču, i u srce čoveku ne dođe, ono pripremi Bog onima koji ga ljube* (1.Kor.2,9). U ono vreme veliki pravednici, carevi i proroci znađahu da će doći Izbavitelj, ali ne znađahu, ne čuše, niti im u srce dođe da će On postradati, da će biti raspet, da će se proliti krv na Krstu, da će biti krštenje ognjem i Svetim Dugom, da će se u Crkvi prinositi hleb i vino, koji su obraz Njegovog tela i krvi, da će oni koji se pričešćuju vidljivim duhovnim hlebom [u stvari] kušati telo Gospodnje, da će apostoli i Hrišćani primiti Utešitelja i da će se obući silom sviše, da će se udostojiti sjedinjenja sa Duhom Svetim. To nisu znali ni proroci, ni carevi, niti im je to dolazilo u srce.

82. Kad su nam takva blaga pripremljena, kad su nam pružena takva obećanja, i kad Gospod ima takvo blagovoljenje prema nama, nemojmo biti nemarni i nemojmo zakasni, već požurimo u večni život, svecelo se posvetivši ugađanju Gospodu.

83. Slušajući o dostojanstvu duše i tome kako je dragocena ta umna suština, ne shvataš li da je za čoveka, a ne za anđele, rečeno: *Stvorimo... ga po obrazu i po podobiju našem* (Post.1, 26), te da će nebo i zemlja proći, a da si ti pozvan na usinovljenje, na bratstvo, da budeš nevesta Careva? U vidljivom (svetu) sve što pripada ženiku pripada i nevesti. Tako se i tebi poverava sve što je Gospodnje. Jer, On sam je došao da se zastupi za tebe i da te pozove. Ti, pak, ništa ne shvataš, i ne poimaš svoje blagorodstvo. Zbog toga pravedno duhovnosac oplakuje tvoj pad: Čovek koji je u časti nije razumeo, nego se uporedio sa nerazumnim skotovima, i upodobio im se (Ps.48,21).

Posle toga kod njega slede i druge pobude: biti sa sebi srodnim (što i jeste naš cilj), tj. sa Gospodom. Nama je jedino dobro kada sledimo za Gospodom i nema ničeg goreg nego ne slediti za Gospodom.

84. Ako podigneš oči ka suncu videćeš da je njegov krug na nebu, a da mu svetlost i zraci silaze na zemlju i da sva sila svetlosti i blistavosti stremlje ka zemlji. Tako i Gospod sedi sa desne strane Oca, iznad svakog načala i vlasti, ali mu oko pažljivo gleda srca ljudi koji borave na zemlji, kako bi one koji očekuju Njegovu pomoć podigao tamo gde sam prebiva. Jer, On govori: *Gde sam ja onde će i sluga moj biti* (Jn.12,26). Međutim,

beslovesne životinje su mnogo razboritije od nas. Svaka od njih se sjedinjuje sa sebi srodnom prirodom: divlje sa divljima, a ovce sa svojim rodnom. A ti se ne vraćaš svom nebeskom srodstvu, tj. Gospodu, već se svojim pomislima saglašavaš sa zlobom, postajući pomoćnik grehu, zajedno sa njim ratujući protiv sebe i predajući se na hranu neprijatelju, slično ptici koju proždire orao, ovci koju [ulovi] vuk, ili detetu koje pruži ruku ka zmiji i biva ujedeno.

85. Duša se sjedinjuje voljom sa onim sa kime se spaja. Prema tome, ona ima udela u svetlosti spokojstva ukoliko u sebi ima svetlost Božiju i ukoliko u njoj živi, ukrašavajući se svim vrlinama. Ukoliko, pak, u sebi ima grehovnu tamu, ona potpada pod osudu. Duša koja želi da živi kod Boga u večnom počinku i svetlosti, treba da, kao što smo ranije rekli, pristupi istinskom Arhijereju Hristu, da se žrtvuje, da umre za raniju lukavu tamu, da se usmeri ka drugom životu i božanstvenom opštenju. Kada čuješ o navedenom, obrati pažnju na to da li se i u tvojoj duši zaista ostvarilo. I ako nije, treba da neprestano žališ, plačeš i tuguješ. Kao onaj koji je još mrtav za Carstvo, vapij ka Gospodu i moli sa verom da te udostoji istinskog života. Stvarajući ovo telo, Bog ga ne stvara iz njegove prirode, niti mu dozvoljava da ima život, hranu, piće, odelo i obuću iz njega samog. Naprotiv, On ga je stvorio nagog, kako bi sve potrebno za život nalazio spolja i kako bi bilo nemoguće da živi bez onoga što postoji izvan njega, tj. bez hrane, bez pića i bez odeće. Ukoliko se bude ograničavalo na ono što poseduje po prirodi, ono će se istrošiti i propasti. Isto se dešava sa dušom koja u sebi nema svetlosti Božije, premda i jeste stvorena po obrazu Božijem. Jer, takvi su domostroj i blagovoljenje Božije o njenom večnom životu, tj. da duhovnu hranu i duhovno piće, kao i nebesko odelo, prima od Njegovog Božanstva, od Njegovog vlastitog Duha, od Njegove vlastite svetlosti, a ne od svoje prirode. To i sačinjava [njen] istinski život.

86. Telo svoj život, kao što smo rekli, ima u onome što je izvan njega, tj. u zemlji. Ono bez onog što postoji izvan njega ne može da živi. Tako i duša treba još ovde da se preporodi za onu zemlju živih, da se u njoj duhovno hrani, da duhovno uzrasta, napredujući u Gospodu. [Potrebno je] da je Božanstvo obuče u neizrecivu rizu nebeske lepote. Ako se ne bude hranila tom hranom, ona neće moći da živi u netruležnoj sladosti i pokoju. Jer, priroda Božija ima i hleb života, tj. Onoga koji je rekao: *Ja sam hleb života* (Jn.6,35), i *vodu živu* (Jn.4,10), i *vino koje veseli srce čoveka* (Ps.103,15), i *jelel radosti* (Ps.44,8), i mnogorazličnu hranu nebeskog Duha, i svetlozarne nebeske rize koje dariva Bog. U tome se i sastoji nebeski život duše. Teško telu koje se zaustavlja na svojoj prirodi zato što će se raspasti i umreti. Teško i duši koja se zaustavlja na svojoj prirodi, nemajući opštenja sa Božanstvenim Duhom zato što će umreti ne udostojivši se večnog života Božanstva. Pravi prijatelji, srodnici i poznanici puni ljubavi plaču i gube nadu zbog bolesnika koji više ne mogu da primaju hranu. Tako Bog i sveti anđeli smatraju dostojnim suza one duše koje ne jedu od nebeske hrane Duha i ne žive netruležnim [životom].

87. Ako je tvoj unutrašnji čovek opitno i nedvosmisleno poznao sve ovo, ti živiš istinski večni život i tvoja duša već sada počiva u Gospodu. Tada si zaista stekao i primio od Gospoda [mogućnost] da živiš istinskim životom. Ukoliko, pak, u sebi ne prepoznaješ ništa takvo, barem počni da plačeš, da žališ i da tuguješ zato što još nisi stekao večno i duhovno bogatstvo, što do sada nisi primio istinski život. Stoga se skrušavaj zbog svog siromaštva, danonoćno umoljavajući Gospoda. Ti se, naime, nalaziš u strašnoj grehovnoj bedi. O, kad bi čovek makar stekao ovu žalost zbog svog siromaštva! O, kad mi ne bismo provodili svoje vreme u bezbrižnosti, kao siti! Onaj ko žali i ište, ko neodstupno moli Gospoda, uskoro će obresti izbavljenje i nebesko bogatstvo, kao što je rekao Gospod,

završavajući reč o nepravednom sudiji i udovici: Zar Bog neće odbraniti izabrane svoje koji mu vapiju dan i noć. Da, kažem vam da će ih ubrzo izbaviti (Lk.18,7-8).

88. Dolazak Gospodnji je u potpunosti bio radi čoveka koji je ležao u grobu tame, greha, nečistog duha i lukavih sila, tj. da u ovom veku vaskrsne i oživotvori celog čoveka, da ga očisti od svake nečistote, da ga prosveti Svojom svetlošću i obuče u nebesku rizu Svog Božanstva. Tela duša koje su već bile vaskrsle i proslavile se, i sama će se, pri vaskrsenju, proslaviti, prosvetiti i obući u nerukotvoreni, nebeski stan, u slavu božanstvene svetlosti. Vidiš li kako je Božija slava neizreciva i nepostižna! Nemoguće je izraziti ili opisati neizmerno, beskrajno i nepostižno bogatstvo Hrišćana. Zbog toga sa svakom marljivošću treba da pristupamo hrišćanskom podvigu i da primamo ono bogatstvo. Jer, nasleđe i udeo Hrišćana jeste sam Bog. Jer, rečeno je: *Gospod je deo mog nasleđa i čaše moje* (Ps.15,5).

89. Meso bez soli truli i puni se velikim smradom, te se svi odvrćaju od njega. U gnjilom mesu počinju da gamižu crvi, nalazeći sebi hranu. Oni ga izjedaju i gnezde se u njemu. Međutim, čim se pospe so, crvi koji su se hranili mesom iščezavaju i crkavaju, a smrad se zaustavlja, budući da so ima svojstvo da istrebljuje crve i uništava smrad. Na isti način svaka duša koja nije osoljena Svetim Duhom, kojoj nedostaje nebeska so, tj. sila Božija, gnjili i puni se svakim smradom lukavih pomisli. Lice Božije se okreće od duše u kojoj živi strašni smrad sujetnih pomisli tame i strasti. U takvoj duši se kreću zli i strašni crvi, tj. lukavi duhovi i tamne sile. Oni se hrane, gnezde i gamižu u njoj, izjedajući je i upropašćujući je. Jer, rečeno je: *Usmrdeše se i istruliše rane moje* (Ps.37,6). Međutim, čim duša pribegne Bogu, poveruje i isprosi so života, tj. blagog i čovekoljubivog Duha, na nju silazi nebeska so koja istrebljuje strašne crve, uništava štetni smrad i čisti dušu dejstvom svoje sile. Postavši na taj način zdrava i nepovrediva [dejstvom] istinske soli, duša je ponovo pogodna za služenje i službu nebeskom Vladiki. Da bi se to označilo, Bog je u Zakonu naredio da se svaka žrtva posoli solju (Lev.2,13).

90. U vidljivom svetu onaj ko je nag trpi veliku sramotu i beščašće. Prijatelji se okreću od prijatelja, srodnici od srodnika svojih ukoliko su obnaženi, i deca odvrćaju svoj pogled da ne vide nago telo oca svoga: Prišli su gledajući unazad i pokrili ga, odvrćajući svoj pogled (Post.9,23). Tako se i Bog odvrća od duša koje nisu sa punim osvedočenjem obučene u rizu Duha, koje se u sili i istini nisu obukle u Isusa Hrista.

91. I prvi čovek se postideo videvši sebe nagog. Koliko je samo beščašća u nagoti! Ako telesna nagota podvrgava takvom stidu, koliko će se tek pokriti stidom i beščašćem strasti duša koja je obnažena od Božanstvene sile i koja nije uistinu obučena u neizrecivu, netljenu i duhovnu rizu samog Gospoda Isusa Hrista. I svako ko je obnažen od one Božanstvene slave treba da se stidi sebe samog i da shvata svoje beščašće, barem onoliko koliko se stideo Adam u svojoj telesnoj nagoti: i premda je načinio odelo od smokvinog lišća, on se ipak stideo, shvatajući svoje ništavilo i nagotu. Zbog toga neka takva duša moli Hrista koji daje rizu i koji oblači u slavu u neizrecivoj svetlosti, te neka ne sačinjava sebi odelo od sujetnih pomisli. Neka ne misli, prevarena [navodnom] sopstvenom pravednošću, da poseduje rizu spasenja.

92. Kao što je dom u kome je prisutan domaćin pun svakog reda, krasote i velelepnosti, tako se i duša, u kojoj se nalazi njen Vladika i u kojoj On prebiva, ispunjava svakom krasotom i blagoljepijem. Jer, u njoj prebiva Gospod sa Svojom duhovnom skrivnicom, i upravlja njome. Međutim, teško kući čiji je domaćin odsutan, ili koja nema gospodara. Ona će se srušiti, opusteti, i napuniti svakom nečistotom i neredom: tu se, po reči proroka, nastanjuju *sove i demoni* (Is.13,21). U opustelom domu sebi nalaze mesto divlje kokoške, psi i svaka nečistota. Teško duši koja ustaje od svog teškog pada i koja u

sebi ima one koji je ubeđuju i prinuđavaju da ostane u neprijateljstvu sa svojim Ženikom, koji nameravaju da izopače misli koje joj dolaze od Hrista.

b4) Navedenim predstavama duša je gotova na priziv da sleduje za Gospodom.. Međutim, dolaze misli da neće u tome uspeti i slabe želju. Sveti Makarije ih odbija isticanjem opasnosti zbog odlaganja dela spasenja. Može se, naime, istrošiti dutotrpljenje Božije, usled čega je pogibao neizbežna.

93. Bojim se da se na nama koji živimo nemarno i koji se povodimo za predrasudama, vremenom ne ispuni apostolska izreka: *Ili prezireš bogatstvo njegove dobrote i krotosti i dugotrpljenja, ne znajući da te dobrota Božija na pokajanje vodi?* (Rim. 2,4). Ukoliko i pored Njegove dugotrpeljivosti, blagosti i krotosti umnožimo broj grehova i svojim nemarom i neradom sebi pripremimo najtežu osudu, na nama će se ispuniti apostolska reč: *Nego svojom upornošću i nepokajanim srcem sabiraš sebi gnev za dan gneva i otkrivanja pravednoga suda Boga* (Rim.2,5). Jer, velika je i neizreciva blagost Božija, neobjašnjivo je Božije dugotrpljenje prema ljudskom rodu. Treba samo da se otreznimo i da se postaramo da se potpuno obratimo Bogu, kako bismo stekli spasenje.

94. Ako želiš da upознаš dugotrpljenje Božije i Njegovu veliku blagost, obratimo se bogonadahnutom Pismu. Vidi samo koliko su grešili Izrailjci, od kojih su *oci*, kojima su data obećanja, *od kojih je Hristos po telu*, čiji su zaveti i bogoslužjenje (Rim.9,4-5). Koliko puta su skretali. Pa ipak, Bog ih nije potpuno ostavljao. Naprotiv, On ih je, na kraće vreme, radi njihove koristi, predavao iskušenjima, želeći da nevoljom omekša okorelost njihovog srca. On ih je obraćao, podsticao, slao im proroke, dugo vremena pokazujući trpljenje prema njihovim sagrašenjima i spoticanjima. Kada su mu se obraćali, On ih je rado primao, i kad su ponovo skretali, On ih nije ostavljao, već ih je preko proroka prizivao obraćenju. I mada su se mnogo puta udaljavali od Njega i obraćali ka Njemu, On ih je svaki put rado susretao i čovekoljubivo primao, sve dok najzad nisu upali u veliki greh, položivši ruku na svog Vladiku, koga su, po predanju otaca i svetih proroka, očekivali kao Izbavitelja, Spasitelja, Cara i Proroka. Kad je došao, oni ne samo da ga nisu prihvatili, već su ga, podvrгнуvši ga velikoj poruzi, predali na krst, na smrtnu kaznu. Tom velikom uvredom i prevelikim sagrašenjem njihovi preterani gresi su se ispunili. Zbog toga su najzad ostavljeni. Duh Sveti se udaljio od njih kad se razdrala crkvena zavesa. Zbog toga su njihov hram neznabošci porušili i doveli do opustošenja, po presudi Gospodnjoj: *Neće ostati ovdje kamen na kamenu koji se neće razmetnuti* (Mt.24,2). Tako su oni konačno predani neznabošcima. Po svoj zemlji su ih rasejali carevi koji ih porobiše, i beše im naređeno da se više ne vraćaju u svoju zemlju.

95. Tako i sada milostivi i prema svima blagi Bog proglašuje Svoje dugotrpljenje. Premda vidi mnogobrojna saplitanja svakoga, On čuti, očekujući da se, vremenom, otreznimo i promenimo, te da prestanemo da ga žalostimo. On sa velikom ljubavlju i radošću prima onoga koji se okreće od greha, jer govori: *Radost biva pred anđelima Božijim zbog jednog grešnika koji se kaje* (Lk.15,10), i još: *Tako nije volja Oca vašeg nebeskoga da propadne jedan od ovih malih* (Mt.18,14), i najmanjih. Međutim, onaj ko [zna] da Bog prema njemu pokazuje veliko milosrđe i dugotrpeljivost, da ga ne kažnjava za svako grehovno saplitanje, ni tajno ni javno, da sve vidi ali čuti, očekujući pokajanje, pa ipak, pavši u veliku nemarnost, dodaje greh na greh, lenjost pripaja lenjosti, i na jednom sagrašenju naziđuje drugo - najzad ispunjava meru grehova i već pada u greh iz koga ne može da se izvuče. Tada se on satire i gine, predajući se lukavome.

96. Isto je bilo sa Sodomljanima. Mnogo grešeći i ne obraćajući se, oni su najzad, hoteći da svoju zlu volju za muželoštvom ostvare na anđelima, upali u toliki greh da

pokajanju već nije bilo mesta. Oni su, prevazišavši meru grehova, najzad odbačeni i, po Božijem sudu, spaljeni ognjem. Tako je bilo i u vreme Noja. Padajući mnogo puta i ne prinosеći pokajanje, oni su se pružali do takvih grehova da su najzad razvratili celu zemlju. Tako je i prema Egipćanima, koji su mnogo grešili prema narodu Božijem, Bog dugo bio milostiv, ne nalažući kazne koje bi ih istrebile, već samo poučile i navele na obraćenje i pokajanje. On im je nanosio lake udarce, javljajući Svoje dugotrpjenje i očekujući njihovo pokajanje. Međutim, mnogo grešeći pred narodom Božijim, čas se obraćajući, čas raskajavajući, utvrdivši se u drevnom neverju zlog proizvoljenja i obremenivši poslovima narod Božiji, oni su najzad, u trenutku kad je Bog preko Mojsija uz mnoštvo čuda izveo narod iz Egipta, učinili veliki greh, pojurivši za narodom Božijim. Zbog toga ih je božanstvena pravda najzad istrebila i pogubila, potopivši ih vodom i priznavši ih nedostojnim čak i vidljivog života.

97. Mi smo se nešto opširnije, ljubljени, [bavili navođenjem] misli iz Pisma da bismo potvrdili da je potrebno da se što pre obratimo i požurimo ka Gospodu, koji je milostiv prema nama i očekuje da se potpuno udaljimo od svakog lukavstva i rđavog predubeđenja. On, naime, sa velikom radošću prima one koji se obrate. Mi smo, kažem, nešto opširnije [govorili] o tome kako iz dana u dan ne bi raslo naše prenebregavanje, kako se ne bi u nama umnožavali gresi naši, čime bismo na sebe navukli gnev Božiji. Stoga se postarajmo da, obrativši se sa iskrenim srcem, pristupimo Gospodu. Nemojmo očajavati za svoje spasenje prilikom sećanja na ranije grehe. Jer, očajanje je našaptavanje zla i podlosti koje čoveka privodi raslabljenosti, nemaru i bezbrižnosti, kako se ne bi obratio Gospodu i kako se ne bi spasio.

b5) Međutim, što je duša bliža rešenosti da započne delo spasenja, neprijatelj na nju ustremľuje svoje poslednje raspaljene strele oćavanja i beznađa.

98. Dešava se da satana sa tobom vodi razgovor u srcu: "Pogľedaj koliko si zla učinio. Pogľedaj kakvim besnilom je ispunjena tvoja duša. Ti si se toľiko opteretio gresima da se više ne možeš spasti". On to čini da bi te vrgnuo u oćavanje, zato što mu je neprijatno tvoje pokajanje. Jer, otkako je kroz prestup ušao greh, on neprestano razgovara sa dušom kao čovek sa čovekom. Ti mu, međutim, odgovaraj: "U Pismu Gospodnjem imam svedoćanstvo: Neću smrt grešnika, nego pokajanje, kako bi se obratio od rđavog puta i bio živ (Jez.33,11). Jer, On je i sišao zbog toga da spase grešnike, da vaskrsne mrtve, da oživi umrtvljene, da prosveti one koji se nalaze u tami". I zaista, došavši, On nas je prizvao usinovľenju, u sveti mirni grad, u život koji nikad ne umire, u netruležnu slavu. Mi jedino treba svom početku da pružimo dobar kraj, da prebivamo u siromaštvu, stranstvovanju, zlopaćenju, da ne prestajemo da molimo Boga i da neodstupno udaramo u vrata. Kao što je telo blisko duši, tako je i Gospod blizak i gotov da priđe i otvori zakľučana vrata srca, te da nam daruje nebesko bogatstvo. On je blag i čovekoljubiv i obećanja Njegova su pouzdana, samo ako ga do kraja budemo tražili.

99. Predstavi sebi persijski i rimski oko i dva hrabra mladića iste snage koji izlaze iz njih na borbu. Tako su i protivnička sila i um jednake snage. Kao što satana primamljuje dušu i lažima je privodi svojoj volji, tako mu se i duša suprotstavlja, izbegavajući da mu se u bilo čemu povinuje. Jer, obe sile mogu jedino da podstiču, ali ne i da prisiljavaju na zlo ili dobro. Proizvoljenju se daje pomoć Božija i ono borbom stiće oružje sa neba kojim pobeđuje i iskorenjuje greh. Jer, duša može da se suprotstavi grehu, ali bez Boga ne može da pobedi i iskoreni zlo. Oni, pak, koji tvrde da je greh sličan silnome divu, a duša dećaku - rđavo govore. Jer, kad bi zaista postojala takva neravnopravnost, i greh bio sličan divu, a

duša - dečaku, bio bi nepravedan Zakonodavac koji je čoveku dao zakon da vodi borbu sa satanom.

100. Ukoliko nam izgleda neizvodljivo i nemoguće da se obratimo od mnoštva grehova koji su nas obuzeli (što predstavlja, kao što smo rekli, nagovor zla i smetnju našeg spasenja), setimo se i ne zaboravimo kako je Gospod, došavši k nama po blagosti Svojoj, slepima davao vid, isceljivao raslabljene, lečio svaku bolest, vaskrsavao mrtve koje je već zahvatilo truljenje i raspadanje, gluvima otvarao sluh, iz jednog čoveka izagnao legion demona i onome koji je došao do ludila vratio zdravi um. Utoliko pre će On dušu koja mu se obraća, od Njega ište milost i očekuje pomoć - i obratiti, i privesti u radost bestrašća, u stanje svake vrline, u obnovljenje uma, dati joj zdravlje, prozrenje razuma, mir pomisli, i iz slepila, gluvoće i mrtvila neverja je uzvesti ka celomudrenosti vrlina i čistoti srca. Jer, Onaj ko je sazdao telo, stvorio je i dušu. Po Svojoj blagosti boraveći na zemlji, On je onima koji su mu prilazili i od Njega iskali pomoć i isceljenje, kao blag i jedini Lekar, štedro pružao ono što im je bilo potrebno. Isto tako je On štedar i u duhovnom.

101. Svim tim nas On ubeđuje da neodstupno, neprestano i neumorno ištemo blagodatno zastupništvo. On je i došao radi grešnika, radi toga da mu se obrate, i da isceli one koji poveruju U Njega. Mi jedino treba da odstupimo od rđavih predubeđenja, te da, prema svojoj snazi, omrznemo loše poduhvate i prevare sveta, da se odviknemo od lukavih i sujetnih pomisli, da se uvek, po meri svojih sila, pilepljujemo uz Njega. On je, pak, gotov da nam ukaže Svoju pomoć, zato što je veoma milosrdan. On oživotvorava, izlečuje neisceljive strasti, izbavlja one koji prizivaju Njegovo ime, koji mu se obraćaju, i koji se po svom proizvoljenju i po sopstvenoj volji, srazmerno svojoj snazi, udaljuju od svake svetske ljubavi, odvajaju razum od zemlje, i Njemu se ustremljuju [svom] svojom čežnjom i iskanjem.

b6) Kada su sve protivne misli odstranjene, borba sa samim sobom radi podsticanja volje se završava. Obrazovana je rešenost da se služi Gospodu radi izgrađivanja svog spasenja. Ta rešenost je snažna kao smrt. Ona se izražava ovako: "Više neću popuštati grehu pa makar umro".

102. Sveti Makarije govori o duši u kojoj postoji istinska rešenost. Ma šta da joj se desi, usred hiljadu iskušenja, ona sve trpi i govori: "Neću ga (tj. Gospoda) ostaviti, pa makar umrla".

b7) Češće se ova rešenost izražava žrtvovanjem duše, kao što su klali životnje prilikom žrtvoprinošenja. Jer, ta rešenost je zaista prinošenje sebe Gospodu kao svepaljenice.

103. Telesni čovek, koji se rešava da pristupi izmeni samog sebe, najpre mora da umre i postane neplodan za onaj raniji lukavi život.

104. (O žrtvovanju je postojao propis) da žrtvu napre jerej zakolje, te da uquine, kako bi je zatim isekao na komade, osolio, i potom položio na oganj. Jer, ukoliko ih jerej najpre ne preda zaklanju i smrti, ovce se neće osoliti, niti prineti Vladici na žrtvu svepaljenicu. Tako je i duša naša dužna da, pristupajući istinskom Arhijereju Hristu, bude zaklana Njegovom [rukom] i da umre za svoje mudrovanje i za rđavi život kojim je živela, tj. za greh. Kao što život ostavlja žrtvu, tako i ona treba da ostavi strasti. Kao što telo umire, kad iz njega izađe duša i više ne živi životom kojim je živelo, tj. ne čuje i ne hodi, tako i duša umire za lukavi život kojim je živela kada nebeski Arhijerej Hristos, blagodaću

Svoje sile, u duši preda zaklanju i smrti život za svet, te ona niti čuje, niti govori, niti [više] živi u grehovnoj tami. Jer, [tada] lukavstvo strasti, kao njena duša, po blagodati izlazi iz nje. I apostol uzvikuje, govoreći: *Meni se razape svet i ja svetu* (Gal.6,14).

b8) Da bi snažnije tu istinu zapečatio u sećanju, Sveti Makarije opširno objašnjava da svi neuspesi u duhovnom životu, svi padovi i otpadanja, i sva naravstvena nastrojenja proishode iz nedostatka samoodrečne rešenosti da se služi Gospodu uz odricanje od svega.

105. Vrlo je malo onih koji su sa dobrim početkom spojili dobar kraj, koji su bez saplitanja došli do cilja, koji imaju jednu jedinu ljubav prema Jedinome Bogu i koji su se od svega odvojili. Mnogi dolaze do umiljenja, mnogi postaju pričasnici nebeske blagodati, bivaju ranjeni nebeskom ljubavlju, ali ne uspevaju da izdrže različitu borbu, podvige, napore i iskušenja od lukavog koji ih susreću na putu, budući da svako ima želju prema nečemu u svetu. Zbog slabosti ili nemarnosti, zbog plašljivosti volje ili zbog ljubavi prema nečem zemaljskom, [čovjek] se ne odriče u potpunosti svoje privrženosti [prema svetu], vraćajući se ka različitim i raznovrsnim svetskim željama, ostaje u svetu i pogružava se u njegovu dubinu. Oni, pak, koji zaista nameravaju da do kraja prohode dobar život, ne treba da dobrovoljno uz onu nebesku ljubav prihvataju ili mešaju nikakvu drugu ljubav i privrženost, kako ne bi stvorili duhovnu smetnju i vratili se nazad i kako se najzad ne bi lišili života. Kao što su obećanja Božija velika i neizreciva i neiskaziva, tako su i nama potrebni vera, i nada, i napor, i veliki podvizi i dugotrajno ispitivanje. Predragocena su blaga koja očekuje čovek koji želi nebesko Carstvo. On želi da sa Hristom caruje u beskonačne vekove. Zar se, onda, neće rešiti da sa marljivošću za ovo kratko životno vreme do same smrti trpi borbu, napor i iskušenja? Gospod uzvikuje: *Ako hoće ko za mnom ići, neka se odrekne sebe, i uzme krst svoj i*, radujući se sve vreme, *za mnom ide* (Mt.16,24). I još: *Ako neko... ne mrzi oca svoga, i mater, i ženu, i decu, i braću, i sestre, pa i dušu svoju, ne može biti moj učenik* (Lk.14,26). Mnogi od ljudi koji žele da naslede Carstvo i večni život ipak ne odustaju da žive po svojim prohtevima i da idu za svojom voljom, ili, bolje reći, da slede onog koji u njih seje sujetu. Ne odrekavši se sebe, oni hoće da naslede večni život – što nije moguće.

106. Istinita je reč Gospodnja. Bez saplitanja hode oni koji su se, po Gospodnjoj zapovesti, u potpunosti odrekli sebe, koji se odvrćaju od svih svetskih želja, veza, zabava, zadovoljstava, poslova i koji imaju pred očima jedino Gospoda, želeći da tvore Njegove zapovesti. Prema tome, svako skreće svojom sopstvenom voljom, budući da zaista nije hteo da se odrekne sebe, budući da pored one ljubavi ima naklonost još prema nečemu, da se naslađuje još nekim zadovoljstvima ili željama ovoga veka, izbegavajući ljubav prema Gospodu u punoj meri, dostupnoj [ljudskom] proizvoljenju i htenju.

107. Ponekad se naizgled dobri poduhvati sprovode radi slave i ljudske pohvale, što je pred Bogom ravno nepravdi i krađi i ostalim gresima. Jer, rečeno je: *Bog rasipa kosti čovekougodnika* (Ps.52,6). I prividno dobrim delima lukavi želi da se okoristi, budući da je veoma raznovrstan i obmanjiv u svetskim željama. Greh čoveka lovi preko neke zemaljske ili telesne ljubavi za koju se on veže po svojoj sopstvenoj volji, i koja za njega postaje okov, uza, teško breme koje ga potapa i davi u ovom lukavom veku, ne dopuštajući mu da se sabere i vrati Bogu. Jer, čovekov um se obremenuje onim što čovek zavoli u svetu. [Ta veza] ovladava njime, ne dozvoljavajući mu da se sabere. Od toga zavisi i ravnoteža i stremljenje i prevlast poroka. Time se ispituje čitav ljudski rod, svi Hrišćani koji žive u gradovima, u gorama, u obiteljima, u poljima ili u pustim mestima. Jer, ulovljen

sopstvenom voljom, čovek počinje da nešto voli. Ta ljubav se vezuje za nešto i već nije u potpunosti usmerena ka Bogu. Na primer, jedan voli imanje, drugi zlato i srebro; jedan služi stomaku, drugi telesnim željama; jedan voli učenu svetsku mudrost radi slave ljudske, drugi vlast; jedan slavu i čast ljudsku, drugi gnev i maniju (jer se, zbog ljubavi, suviše brzo predaje strasti); jedan neblagovremeno sastajanje, drugi ljubomoru; jedan čitav dan provodi u maštanjima i zadovoljstvima, drugi se vara zaludnim pomislima; jedan radi ljudske slave voli da je zakonoučitelj, drugi uživa u nemaru i raslabljenosti; jedan se vezuje za odelo i haljine, drugi se predaje zemaljskim brigama; jedan voli spavanje i šale, drugi psovke. Na taj način, čovek je vezan za svet nečim malim ili velikim i to ga zadržava, ne dozvoljavajući mu da se sabere. Čovek voli onu strast sa kojom se ne bori hrabro. Ona ovladava njime, obremenjuje ga, postaje njegovo okov i ometa ga da se obrati Bogu, da mu ugodí, da mu posluži, da postane podesan za Carstvo i da nasledi večni život.

108. Duša koja zaista teži Gospodu sva u potpunosti svoju ljubav usmerljuje ka Njemu. Koliko ima snage, ona se vezuje uz Njega jedinog svojim proizvoljenjem. U tome ona za sebe i nalazi pomoć, odriče se sebe same, i ne ide za prohtevima svog uma, budući da on, zbog zla koje je neodvojivo od nas i koje nas vara, ide za lukavim. Na taj način, čim zavoli Gospoda, duša se izvlači iz zamki sopstvenom verom i velikim staranjem, da bi se, pomoću sviše, udostojila i večnog Carstva. Istinski ga zavolevši, po sopstvenoj volji i uz Gospodnju pomoć, ona se već ne lišava večnog života.

109. Kako bismo jasnije pokazali da mnogi po sopstvenoj volji ginu, tonu u more i padaju u ropstvo, predstavi sebi kuću u plamenu. Onaj ko namerava da se spase, odmah, pošto sazna za požar, beži napolje. Ostavivši sve i rešivši da pobrine samo o duši svojoj, on uspeva da se spase. Onaj, pak, ko reši da sa sobom uzme izvesne kućne predmete ili odeću, ulazi u dom i počinje da skuplja. Za to vreme oganj zahvata kuću i on zajedno sa kućom gori u plamenu. Vidiš li kako je on poginuo po sopstvenoj volji zbog ljubavi prema nečem privremenom? Slično tome, [predstavi sebi] da neki plove morem i da ih sustiže jaka bura. Jedan se skida nag i baca u vodu, rešivši da se sam spase. Nošen valovima i lako se krećući, on pliva po talasima i nalazi mogućnost da se izbavi iz gorkog mora, spasavajući dušu svoju. Drugi, pak, želeći da spase i nešto od svoje odeće, misli da će uspeti da pliva odeven i da će i tako uspeti da iziđe iz mora. Međutim, odelo koje je uzeo postaje teret koji ga potapa u dubinu morsku. Tako on gine radi male koristi, ne pobrinuvši se jedino za svoju dušu. Vidiš li kako je on umro svojom voljom? Zamisli još da se raščulo o nailasku inoplemenika. Jedan se, čim je do njega dopro sluh, ni malo ne čekajući i bez ičega, odmah dao u bekstvo. Drugi je, ne verujući da idu neprijatelji, ili želeći da nešto od svojih stvari uzme sa sobom, zakasnio sa bekstvom. Došli su neprijatelji, zarobili ga i odveli u stranu zemlju, prinudivši ga da živi u ropstvu. Vidiš li kako je i on po sopstvenoj volji, usled raslabljenosti, plašljivosti i vezanosti za neke stvari, odveden u ropstvo?

110. Njima su slični oni koji ne idu za zapovestima Gospodnjim, koji se nisu odrekli sebe samih i nisu zavoleli jedino Gospoda, već su se dobrovoljno vezali zemaljskim uzama. Ako želiš da poznaš pravu i savršenu ljubav prema Gospodu iz svetog i bogonadahnutog Pisma, pogledaj na Jova koji je, da tako kažemo, svukao sa sebe sve što je imao - decu, imanja, stoku, sluge i ostalo nasleđe. Smatrali su da on ima mnoga imanja, premda se, pošto ga je Gospod ispitao, pokazalo da nije imao ništa osim Boga jedinog. Isto tako je i Avraam odmah sve svukao kad mu je Gospod naredio da iziđe iz zemlje i roda i doma oca njegovog (Post.12,1). [On je ostavio] i domovinu, i zemlju, i srodnike, i roditelje - sledejući jedino reči Gospodnjoj. Usred mnogih ispitivanja i iskušenja i u svim slučajevima - i kada mu je bila oduzeta žena, i kada je živio i trpeo uvredu u tuđoj zemlji - on je dokazao da je

Boga ljubio iznad svega. Najzad, kad je po obećanju i posle mnogih godina stekao jednorodnog i toliko željenog sina, Bog od njega lično zahtevaše da ga sa gotovošću prinese na žrtvu. I Avraam se svukao i istinski odrekao sebe. Jer, tim prinošenjem jednorodnog [sina] on je pokazao da ništa osim Boga nije voleo. Kad je on sa takvom gotovošću davao sina, utoliko pre bi, ukoliko bi se to od njega tražilo, sa svom gotovošću i usrdem ostavio i čitavo svoje imanje ili ga odjednom podelio siromasima. Vidiš li pravu i potpunu ljubav koja se dobrovoljno predaje Gospodu?

111. Tako i oni koji žele da budu sunaslednici njihovi ne treba da ljube ništa osim Boga, kako bi se, u vreme kad budu podvrgnuti ispitivanju, pokazali spremni i iskusni, i kako bi savršeno očuvali svoju ljubav prema Gospodu. Podvig će do kraja proći samo oni koji su po svojoj volji uvek ljubili jedino Boga i koji su se odvojili od svake svetske ljubavi. Međutim, može se naći vrlo malo ljudi koji su stekli takvu ljubav, koji se odriču svih svetskih uživanja i želja, i koji su velikodušno pretrpeli napade i iskušenja lukavog. Mnogi ljudi žele da se udostojе Carstva bez napora, bez podviga, bez proliivanja znoja. To, međutim, nije moguće.

112. U svetu ima [ljudi] koji odlaze kod bogatog čoveka da bi kod njega radili za vreme žetve ili za vreme nekog drugog posla, i da bi dobili ono što im je potrebno za ishranu. Neki od njih su, međutim, lenjivi i nemarni i ne trude se i ne iscrpljuju u kući bogataša, ali ipak, kao da su ispunili svoje delo, traže istu platu sa onima koji su se strpljivo i marljivo trudili iz sve svoje snage. Čitajući Pismo, ili [povest] o nekom pravedniku, o tome kako je ugodio Bogu, kako je postao prijatelj i sabesednik Božiji, ili o svim ocima, tj. kako su postali prijatelji i naslednici Božiji, koliko su pretrpeli nevolja, koliko su stradali radi Boga, koliko su ostvarili vrlinskih dela i podviga - i mi isto tako ublažavamo [svetitelje] i hoćemo da se udostojimo jednakih darova i dostojanstava, rado želimo da steknemo one slavne darove, odlažući, međutim, na stranu njihove napore, podvige, skorbi i stradanja. Mi hoćemo da steknemo počasti i dostojanstva koja su oni primili od Boga, ali na sebe ne prihvatamo njihova iscrpljivanja, trudove i podvige. Međutim, kažem ti da sve to želi i priželjkuje svaki čovek: i bludnik, i carinik, i nepravedni ljudi bi hteli da naslede Carstvo na lak način, bez napora i podviga. Na putu se i susreću mnoga iskušenja, ispitivanja, nevolje, borbe i proliivanje znoja, da bi se otkrili oni koji zaista iz sveg proizvoljenja i svim silama sve do smrti ljube jedinoga Gospoda, nemajući osim Njega ništa drugo poželjno. Zbog toga oni po pravdi ulaze u nebesko Carstvo, odrekavši se sebe samih, po reči Gospodnjoj, i zavolevši jedinog Gospoda iznad svog disanja. Za svoju krajnju ljubav oni će biti nagrađeni najvišim nebeskim darovima.

SVETI MAKARIJE VELIKI
POUKE SVETOG MAKARIJA
o hrišćanskom životu, izabrane iz njegovih beseda

5. PODVIŽNIČKO STANJE

a) Odlučnost je ishodna tačka. Njoj treba odrediti cilj, da joj trud ne bi bio besplodan. U čemu se sastoji taj cilj? U tome da se blagodaću Duha Svetoga dođe do obnovljene prirode. Onaj ko ima rešenje sve svoje nastojanje treba da usmerava na to da ga Duh Sveti oseni silom i dejstvom, kako bi oganj počeo da

opaljuje sve nečisto. Pri tome kao da duša ulazi u dušu, kao da čovek duhovno oživljava, ili kao da tek postaje čovek. To je glavna misao Svetog Makarija, oko koje se grupišu sve ostale.

113. Onaj ko prilazi Bogu i zaista želi da sledi Hrista, treba da prilazi sa ciljem da se promeni, da se pokaže kao bolji i nov čovek, koji u sebi ne zadržava ništa od onog što je svojstveno starom čoveku. Jer, rečeno je: *Ako je ko u Hristu, nova je tvar(2.Kor.5,P).*

114. Duša koja istinski veruje u Hrista treba da iz sadašnjeg poročnog stanja pređe u drugo, dobro stanje i da sadašnju poniženu prirodu zameni drugom, božanstvenom prirodom, postavši nova silom Svetoga Duha. Tek tada ona može postati pogodna za nebesko Carstvo. Tako nešto možemo da postignemo jedno mi koji verujemo, koji ga istinski ljubimo i koji ispunjavamo sve Njegove zapovesti. Drvo koje je Jelisej bacio u vodu, iako po prirodi lako, na sebi iznese gvožđe, koje je po prirodi teško. Utoliko će pre Gospod još ovde poslati lakog, lakopokretnog, blagog i nebeskog Duha Svog da dušu, kojaje potonula u vodama lukavstva, olakša, okrili i iznese u nebeske visine, pretvorivši i promenivši joj prirodu.

115. Kao što je telo bez duše mrtvo i ne može ništa da čini, tako je i duša mrtva za Carstvo bez nebeske duše, tj. Duha Božijeg, i ne može da čini ništa što je Božije.

116. Onaj ko se stara da poveruje i da priđe Gospodu treba da se moli da još ovde primi Duh Božiji koji i jeste život duše. Gospod je stoga i došao da još ovde duši daruje život, tj. Duha Svetog.

117. Bog je imao toliko blagovoljenje prema tebi da je sišao sa svetih nebesa, u sebe primio tvoju slovesnu prirodu i zemaljsko telo, sjedinivši ih sa Svojim Božanstvenim Duhom, kako bi i ti, koji si od praha, u sebe primio nebesku dušu. Ako tvoja duša bude u zajednici sa Duhom, i ako u nju uđe nebeska duša, ti ćeš postati savršeni čovek u Bogu, naslednik i sin.

118. Treba, dakle, da zavolimo Gospoda, da se postaramo da napredujemo u svim vrlinama, da neumorno i neprestano ištemo da u potpunosti i savršeno primimo obećanje Njegovog Duha, **kako** bi oživele duše naše još dok smo u telu. Jer, duša neće biti pogodna za nebesko Carstvo ukoliko još u ovom veku, zbog velike vere i molitava, u sebe ne primi osvećenje Duha, ukoliko ne postane pričasnik Božanstvene prirode, i ukoliko se ne sjedini sa blagodaću pomoću koje može da neporočno i čisto ispunjava svaku zapovest.

119. Usled preslušanja prvog čoveka, mi smo u sebe primili nešto strano našoj prirodi - štetne strasti, koje smo, navikom i dugotrajnim usvajanjem, pretvorili gotovo u svoju prirodu. I opet, neobičnim darom Duha treba da izagnamo iz sebe tu tuđost i da u sebi uspostavimo prvobitnu čistotu. I ukoliko sada, uz mnogo moljenje, iskanje, veru i molitvu i odvrćanjem od sveta, u sebe ne primimo onu nebesku ljubav Duha, i ukoliko se naša priroda, oskrnavljena grehom, ne pilepi uz ljubav, tj. uz Gospoda, ukoliko ne bude osvećena onom ljubavlju Duha i mi do kraja ne budemo bez spoticanja, sa svom tačnošću živeći u zapovestima Gospodnjim - nećnjemo moći da steknemo nebesko Carstvo.

b) Blagodat je prisutna već kod onoga ko se sa pokajanjem obratio Gospodu kroz primanje tajne. Međutim, ona se ne pojavljuje kod svih na isti način. Jedne odmah osenjuje, a druge podvrgava dugim ispitivanjima, da bi najzad pokazala svoje dejstvo.

120. Bezmera i neuhvatljiva premudrost Božija, na neshvatljiv i neispitljiv način, raznovrsno razdeljuje blagodat ljudskom rodu radi ispitivanja samovlasne volje, kako bi se

projavili oni koji svim srcem vole Boga i koji radi Njega podnose svaku opasnost i svaki napor. Jer, poneke, još dok žive u svetu i bez ikakvih napora i iznurivanja sa njihove strane, čim samo pristupe sa verom i molitvom, odmah susreću darovi i uzdarja Duha Svetog. Međutim, Bog ne daje blagodat bez razloga, ne u nevreme i ne tek tako, već po neizrecivoj i neuhvatljivoj mudrosti, kako bi se ispitalo proizvoljenje i samovlasna volja onih koji brzo dobijaju blagodat, tj. da li osećaju dobročinstvo, milost koja im je ukazana i sladost Božiju, koja im je saopštena bez ikakvih njihovih napora. Jer, udostojivši se [takvih darova], oni su dužni da pokažu revnost, neumornost, napor i plod ljubavi svojom voljom i proizvoljenjem, da uzvrate za darove, tj. da sebe u celini predaju ljubavi Božijoj, ispunjavajući samo Gospodnju volju i savršeno se udaljavajući od svake telesne želje.

121. Nekima, premda se i udaljuju od sveta i, po Jevanđelju, odriču od ovog veka, sa velikim trpljenjem napredujući u molitvi, postu, u marljivosti i drugim vrlinama, Bog ne daje brzo blagodat, spokojstvo i duhovne darove. On kasni i zadržava dar i to ne bez razloga, ne u nevreme i ne slučajno, već po Svojoj neizrecivoj mudrosti - radi ispitivanja samovlasnosti volje; kako bi video da li Njega, koji je obećao da daje onima koji ištu i otvara vrata života onima koji u njih udaraju, smatraju vernim i istinitim; kako bi video da li su istinski poverovali u Njegovu reč; da li će do kraja istrajati u nepokolebivoj veri; da li će sa svom usrdnošću iskati i tražiti; neće li se možda odvratiti od Njega zbog zlopaćenja i straha; neće li se predati lenjosti, upavši u neverje i beznadežnost i ne pretrpevši do kraja, usled dugotrajnosti ispitivanja njihove volje i proizvoljenja.

122. Onaj, pak, ko, usled Božijeg odlaganja i zadržavanja, ne dobija brzo [blagodat], postaje još zagrejaniji i još silnije želi nebeska blaga, svakodnevno dodajući sve veću čežnju, staranje, neumornost, usrde, sveukupnost vrlina, glad i žeđ, u nameri da dobije blago. On ne slabi od poročnih pomisli koje se nalaze u duši, ne pada u lenjost, netrpeljivost i očajanje, niti se zbog zakašnjenja [dolaska blagodati] predaje raslabljenosti koju izaziva pomisao: "Kad ću, najzad, steći blagodat Božiju!", kojom lukavi privodi nemaru. Naprotiv, koliko Gospod odlaze i kasni, ispitujući veru i ljubav volje njegove, on utoliko usrdnije i marljivije treba neumorno i nepokolebivo da ište dar Božiji, budući da je jednom poverovao i ubedio se da je Bog veran i istinit, da je obećao da Svoju blagodat da onima koji je ištu sa verom i sa trpljenjem do kraja.

123. Verne duše Boga smatraju odanim i istinitim, utvrdivši [ispravnost] istinite reči: Bog je istinit (Jn.3,33). Saobrazno tome, i ranije navedenom pojmu vere, oni sami sebe, po svojoj snazi, isputuju da li u čemu imaju nedostatak, tj. da li se trude, da li se podvizavaju, da li se naprežu, da li imaju veru, ljubav i ostale vrline. Ispitavši se do detalja, oni se, prema svojim silama, naprežu i prinuđavaju da ugone Bogu, poverovavši jedanput da ih On, kao istinit, neće lišiti darova Duha ukoliko do kraja sa svom usrdnošću istraju uz Njega u služenju i trpljenju, da će ih, još dok su u telu, udostojiti nebeske blagodati i da će naslediti večni život.

124. Na taj način, oni okreću svu svoju ljubav prema Gospodu, odričući se svega, Njega jedinoga očekujući sa silnom željom, sa glađu i žeđu, svagda čekajući upokojenje i utehu od blagodati, ne uspokojavajući se i ne tešeći se i svojom voljom se ne vezujući ni za šta od ovoga sveta, već se stalno protiveći vaštastvenim pomislima, i iščekujući pomoć i podršku samo od Boga. Takvim dušama, koje pokazuju veliko staranje, proizvoljenje i trpljenje, sam Gospod na tajanstveni način pruža podršku i pomoć, i zaštitu i potkrepljenje u svakom delu vrline. Jer, postoji granica i mera i stepen samovlasnom proizvoljenju i volji za ljubav i raspoloženju za, srazmerno moćima, [ispunjavanje] svih svetih zapovesti

Njegovih. Ispunivši se mere ljubavi i duga, ove duše se udostojavaju Carstva i večnog života.

c) O opštem zakonu blagodat, tj. da se ne otkriva odjednom, Sveti Makarije govori navodeći mnoge primere iz Božanstvenog Pisma. Uz to on objašnjava na šta taj zakon obavezuje svakog verujućeg.

125. Duhovno dejstvo Božije blagodati u duši ostvaruje se velikom dugotrpeljivošću, mudrošću i tajinstvenim domostrojem uma, velikim trpljenjem i dugotrajnim i dugogodišnjim podvizavanjem. U [čoveku] se delo blagodati pokazuje savršenim kada se njegovo samovlasno proizvoljenje, posle mnogostrukog ispitivanja, Duhu pokaže kao blagougodno, te kada vremenom ispolji iskusnost i trpeljivost. Jasne primere ovog poretka navešćemo iz bogonadahnutog Pisma.

126. Ono što tvrdim slično je onome što se desilo sa Josifom. Posle koliko vremena i posle koliko godina se ostvarilo opredeljenje volje Božije o njemu! [Posle koliko godina] su se ispunila viđenja! I koliko je pre toga Josif iskusio napora, nevolja i teskoba! I tek kad je sve hrabro pretrpeo, kada se u svemu pokazao iskusan i veran sluga Božiji, on postaje car Egipta i hrani svoj narod. Tada se ispunjavaju proroštva iz viđenja i volja i promišljanje Božije, o kojima je davno bilo nagovešteno.

127. Slično se desilo i sa Davidom. Preko proroka Samuila Bog ga je pomazao za cara. Po pomazanju, međutim, morao je da se, gonjen Saulom, bekstvom spasava od smrti. Gde je tu bilo Božije pomazanje? Gde je brzo ispunjenje obećanja? Jer, čim je pomazan, počeo je da trpi žestoke nevolje, da skita po pustinji, nemajući ni nasušni hleb, spasavajući se kod neznabožaca od podmuklosti Saulove. U takvim nevoljama je prebivao onaj koga je Bog pomazao za cara! Nakon mnogo godina ispitivanja i iskušavanja, velikodušnog podnošenja i trpljenja nevolja, potpunog predavanja Bogu i uverenosti [u misao]: "Nesumnjivo će se ispuniti ono što je Bog na meni učinio proročkim pomazanjem kao i ono što je rekao", najzad se ostvarila volja Božija. Posle mnogo dugotrppljenja i posle mnogih ispitivanja, zacario se David i tada je postala očigledna reč Božija, kao što se i pomazanje koje je izvršio prorok pokazalo tvrdim i istinitim.

128. Ove primere iz Pisma smo naveli kako bismo pokazali da se dejstvo Božije blagodati u čoveku otkriva posle dugotrajne borbe i da se dar Svetoga Duha prima tek posle iskustva velikog trpljenja i velikodušnosti, posle iskušenja i ispitivanja, pošto je samovlasno proizvoljenje provereno raznovrsnim nevoljama. Ukoliko ni u čemu ne ožalosti Duha, već po blagodati u svemu bude saglasno sa zapovestima, ono će se udostojiti da dostigne slobodu od strasti, da primi punotu duhovnog usinovljenja i mudrosti koja se imenuje u tajinstvu, duhovnog bogatstva i razboritosti koja ne postoji u ovom svetu, u kojoj učestvuju samo istinski Hrišćani. Takvi ljudi se u svemu razlikuju od onih koji imaju duh, razmišljanje, razboritost i mudrost ovoga sveta.

129. Zbog toga se pripremimo da od sveg proizvoljenja i sa svim htenjem idemo za Gospodom, da postanemo Hristovi pratioci, radi ispunjavanja Njegove volje, radi sećanja na sve zapovesti Njegove i njihovog ispunjavanja, potpuno se odvojivši od ljubavi prema svetu i predajući duše svoje jedinome Hristu. Imajmo na umu da smo jedino Njime zauzeti, da jedino o Njemu mislimo, i jedino Njega ištemo. Ukoliko zbog tela nismo toliko marljivi oko zapovesti i poslušanja Bogu, barem umom nemojmo da se odvajamo od ljubavi, čežnje i želje za Gospodom. Podvizavajući se sa takvim umom i ispravnim razmišljanjem hodeći po putu pravde, svagda pazeći na same sebe, postignućemo obećanje Duha Svetoga, i

blagodaću ćemo se izbaviti od pogibli u tami strasti koje su ovladale dušom, čime ćemo postati dostojni večnog Carstva i blaženstvovanja sa Hristom u sve vekove, slaveći Oca i Sina i Svetoga Duga u vekove. Amin.

d) Zbog toga svakome ko želi da služi Gospodu predstoji na početku trud, tj. stanje u kome on jedino silom razumne volje prinuđuje sebe na svako dobro delo i uzdržava se od svega što savest ne odobrava, bez obzira na to što srce sa tim ne saoseća. Prema tome, ako si se rešio, počni da se prinuđuješ na svako dobro, i da se protiviš sebi u svemu rđavome.

130. Ko hoće da pristupi Gospodu, da se udostoji večnog života, da postane obitelj Hristova, da se ispuni Duha Svetog, da dospe do stanja da prinosi plodove Duha, da čisto i besprekorno ispunjava zapovesti Hristove - treba da počne sa time što će čvrsto da poveruje u Gospoda, da se potpuno preda zapovestima Njegovim, da se u svemu odrekne sveta i da mu um nije zauzet ničim vidljivim. On treba neprestano da prebiva u molitvi sa verom i da očekuje Gospoda, tj. Njegovu posetu i pomoć, što treba da mu postane neprestani cilj uma. Osim toga, zbog greha koji živi u njemu, on treba da se prinuđuje na svako dobro delo, na ispunjavanje svih zapovesti Gospodnjih. Tako, na primer, on treba da se podvizava u smirenoumlju pred svakim čovekom, da se smatra nižim i gorim od svakoga, da ni od koga ne traži čast, ni pohvalu, ni slavu, kao što je napisano u Jevandlju, već da uvek pred očima ima jedino Gospoda i Njegove zapovesti, Njemu jedinome želeći da ugodu u krotosti srca, kao što govori Gospod: *Naučite se od mene; jer sam ja krotak i smiren srcem, i naći ćete pokoj dušama svojim* (Mt.11,29).

131. Zbog toga on sebe treba da poučava da bude milostiv, dobar, milosrdan, blag, kao što govori Gospod: Budite dobri i blagi kao i Otac vaš nebeski (Mt.5,48). On, pre svega, u nezaboravnom sećanju kao obrazac treba da ima smirenje Gospodnje i Njegov život, krotost, opštenje sa ljudima, zatim da istrajava u molitvama, uvek verujući i proseći da Gospod dođe i useli se u njega, da ga usavrši i ukrepi u ispunjavanju svih zapovesti Njegovih, te da sam postane obitalište njegove duše. Na taj način, on će ono što sada čini sa prinuđavanjem nevoljnog srca već činiti sasvim dobrovoljno, postojano se navikavajući na dobro i uvek se sećajući na Gospoda, neprestano ga očekujući sa velikom ljubavlju. Videći takvo njegovo proizvoljenje i dobro stremljenje, kako se prinuđava u sećanju na Njega, i kako svoje srce, i bez njegove volje, neprestano vodi ka dobru, ka smirenoumlju, krotosti, ljubavi, i to sa svim svojim raspoloživim usrdem, Gospod na njemu čini milost Svoju, izbavlja ga od neprijatelja njegovih i greha koji živi u njemu, ispunjavajući ga Duhom Svetim. Tada on već bez napora i truda sa svom istinom tvori sve zapovesti Gospodnje, ili, bolje reći, sam Gospod u njemu tvori zapovesti Svoje, a on čisto prinosi plodove Duha.

132. Onaj ko pristupa Gospodu treba da se prinuđuje na svako dobro: da se podstiče na ljubav, ako nema ljubavi; da se prinuđuje na krotost, ako nema krotosti; da se podstiče da postane milosrdan i da ima milostivo srce; da se podstiče na trpljenje omalovažavanja, tj. da bude velikodušan kada ga prenebregavaju; da ne negoduje kada ga ponižavaju i bešcaste, po rečenome: *Ne činite osvetu za sebe* (Rim.12,19); da se prinuđuje na molitvu, ako nema duhovnu molitvu. Videći da se čovek toliko podvizava i protiv volje srca sa naporom sebe obuzdava, Bog će mu dati istinsku duhovnu molitvu, istinsku ljubav, istinsku krotost, istinsko milosrđe, istinsku dobrotu. Jednom rečju, ispuniće ga plodovima Duha.

133. Onome ko se, usled nedostatka molitve, prinuđava da je stekne, želeći njenu blagodat, pri čemu se ne podstiče i na krotost, na smirenoumlje, na ljubav i na ostale zapovesti Božije, niti dodaje staranje i trud da uspe u njima, ponekad će, po meri njegovog proizvoljenja i samovlasne volje i saglasno njegovom iskanju, biti dato da delimično [okus] blagodat molitve koja proizilazi iz pokoja i radosti Duha, iako će po svom ponašanju ostati isti kao i ranije. On nema krotosti zato što se nije potrudio oko nje, niti se pripremio da postane krotak; on nema smirenoumlja zato što ga nije iskao niti se prinuđavao na njega; nema ljubavi prema svima zato što se, ištući molitvu, o njoj nije pobrinuo, niti je za nju pokazao usrdnost.

134. Ko, pak, nema ove vrline i ko se na njih nije navikao i pripremio, [neće imati koristi] od molitvene blagodati, budući da će je izgubiti usled visokoumlja. On neće napredovati i uzrastati u blagodat koja mu je data zato što se nije iz sveg proizvoljenja predao izpunjavanju zapovesti Božijih. Obitalište, međutim, i rast Duha jesu smirenoumlje, ljubav, krotost i ostale zapovesti Gospodnje.

135. Stoga, ko hoće istinski da ugađa Bogu, da od **Njega** primi nebesku blagodat Duha, da uzrasta i da se usavršava u Duhu Svetom, treba da se prinuđava na ispunjavanje svih zapovesti Božijih i da obuzdava srce, čak i protiv svoje volje, po rečenome: *Zato sam se upravljao prema Tvojim zapovestima, i omrzoh svaki put nepravde*(Ps.118,128).

e) Prinuđavati sebe na svako dobro jeste jedna strana truda. Druga je - protiviti se sebi u [svemu] rđavom. Ova druga strana jeste duhovna borba. O njoj ovako uči Sveti Makarije.

136. Ko istinski hoće da ugađa Bogu i da zaista omrzi suprotnu stranu zla, treba da se bori i podvizava na dvostruk način: da se u vidljivim stvarima ovoga sveta udaljuje od zemaljskih rasejanosti, od ljubavi prema svetskim vezama i od grehovnih navika, a u sakrivenim stvarima da se bori sa duhovima zlobe, o kojima govori apostol: *Jer ne ratujemo protiv krvi i tela, nego protiv poglavarstava, i vlasti, i gospodara tame ovoga sveta, protiv duhova zlobe u podnebesju* (Ef.6,12).

137. Prestupivši zapovest i budući izgnan iz raja, čovek se vezao na dvojak način dvema vrstama uza za ovaj svet: žitejskim delima i ljubavlju prema svetlu, tj. prema telesnim uživanjima i strastima, bogatstvu i slavi, imanju, ženi i deci, srođnicima, otadžbini, mestu i odelu - jednom rečju, prema svemu vidljivom. Reč Božija mu, međutim, naređuje da se po sopstvenom proizvoljenju odvoji od toga (budući da se svako svojevlasno vezuje za vidljivo) kako bi, odvojen i slobodan, mogao savršeno da ispunjava zapovesti. U suprotnom, on će u unutrašnjosti biti sputan, opkoljen i okovan uzama tame, kojima lukavi duhovi vezuju dušu.

138. Onaj ko, čuvši reč Božiju i stupivši na podvig, od sebe odbaci sve žitejske poslove i svetske veze, ko sa upornošću usremljuje svoju misao ka Gospodu, stiće priliku da sazna da u srcu postoji druga borba, drugo tajno protivljenje, druga borba pomisli od lukavih demona, te da mu predstoji drugi podvig. Nesumnjivom verom i prizivanjem Gospoda sa velikim trpljenjem, on će, očekujući od Njega pomoć, još ovde steći unutarnje oslobođenje od uza, zamki, pregrade i tame lukavih duhova, tj. od dejstva tajnih strasti.

139. Ova borba može da se zaustavi blagodaću i silom Božijom. Jer, čovek, sam po sebi, ne može da se izbavi od protivnika, od obmane pomisli, od nevidljivih strasti i zamki lukavog. Onaj ko je vezan za vidljive stvari ovoga sveta, ko se zavezao raznovrsnim zemaljskim uzama i koga obmanjuju zle strasti, neće poznati da postoji druga unutrašnja

borba, bitka i sukob. O kad bi čovek, pošto se sa naporom izvuče i oslobodi od ovih vidljivih svetskih uza, veštastvenih stvari i telesnih uživanja, najzad počeo da se postojano prilepljuje uz Gospoda, odstranjujući se od ovog sveta! O kad bi posle toga došao u stanje u kome se poznaje unutrašnja borba strasti, unutarnja borba i lukave pomisli! Ukoliko se, pak, kao što smo rekli, uz napor ne odrekne sveta i svim srcem ne odvoji od zemaljskih želja i ne poželi da se potpuno prilepi uz Gospoda, on neće poznati obmanu skrivenih duhova lukavstva i tajnih strasti zla, već će ostati tuđ samom sebi, budući da će mu biti nepoznate vlastite rane. On neće shvatiti da u sebi ima tajne strasti, već će se svojevolumno vezivati za vidljivo i prilepljivati za svetske brige.

140. Onaj ko se istinski odrekao od sveta, ko se podvizava i sa sebe svaljuje zemaljsko breme, ko se oslobodio od sujetnih želja i telesnih uživanja, od slave, vlasti i ljudskih počasti, ko se svim srcem udaljuje od svega [zemaljskog], kome Gospod u spoljašnjem podvigu po meri odricanja volje od sveta pomaže tajno, ko se svecelo, tj. telom i dušom, utvrdio i postojano prebiva u služenju Gospodu - u sebi nailazi na protivljenje, na tajne strasti, nevidljivu borbu, skriveni podvig i naprezanje. Izmolivši od Gospoda i primivši sa neba duhovna oružja, koje nabraja blaženi apostol: oklop pravde, kacigu spasenja, štit vere i mač Duha (Ef.6,14-17), on se naoružava i postaje kadar da se suprotstavi tajnim zamkama đavola i njegovim lukavstvima. Molitvom, trpljenjem, prozbama, postom i naročito verom stekavši ova oružja, on je u stanju da se podvizava u borbi sa poglavarstvima, vlastima i gospodarima ovoga sveta. Pobedivši protivne sile sadejstvom Duha i sopstvenim staranjem oko svih vrlina, on postaje dostojan večnog života, slaveći Oca i Sina i Svetoga Duha. Njemu slava i sila u vekove. Amin.

141. Neki govore da Bog od ljudi zahteva samo spoljašnje plodove, a da sam vrši ono što je tajno. Međutim, na delu nije tako. Naprotiv, koliko se čovek ograđuje spolja, toliko treba da se bori i sa pomislama. Jer, Gospod od tebe očekuje da se sam na sebe gneviš, da vodiš borbu sa svojim umom i da se ne saglašavaš sa poročnim pomislama, niti da se naslađuješ sa njima.

142. Duša treba da se suprotstavlja, da se bori i protivi. Tvoje proizvoljenje, boreći se, prebiva u trudu i nevolji, počinjući da nadvlađuje. Ono pada i ustaje. Greh ga iznova obara. U deset i dvadeset borbi on savlada i obara dušu. Međutim, i duša povereno u ponečemu pobeđuje greh. I opet, ako duša stoji tvrdo i ni u čemu ne slabi, počće da stiće preimućstvo, da rasuđuje i odnosi pobedu nad grehom. Tako ljudi stiču pobedu i postaju pobednici nad njim.

143. Dok u šumi pase sa divljim životinjama, konj se ne pokorava ljudima. Kada ga, pak, uhvate, ljudi na njega stavljaju tešku uzdu, sve dok se ne nauči da ide strojno i pravo i dok se ne ukroti. Zatim ga iskusni jahač vežba kako bi ga pripremio za borbu. On na njega stavlja oklop, tj. naprsnik i sedlo, dok prednju uzdu uteže i trese pred njegovim očima, kako bi se privikao i izgubio strah. Ako jahač ne uspe da ga nauči, on ostaje nesposoban za borbu, a ako se nauči i privikne na borbu, on će, čim samo čuje zvuk bitke, odmah biti gotov da ide na neprijatelje, te će samim svojim rzanjem na njih da navodi strah.

144. Slično tome i duša, podivljavši i postavši nepokorna od vremena prestupa, u pustinji se zbližava sa zverima, tj. sa lukavim duhovima, produžujući služenje grehu. Kada, pak, čuje reč Božiju i poveruje, ona, obuzdana Duhom, odlaže svoju divlju narav i telesno mudrovanje, rukovođena konjanikom Hristom. Zatim se zlopati, ukroćuje i pritešnjuje radi ispitivanja, sve dok se silom Duha ne pripitomi putem iskorenjivanja i nestajanja greha koji u njoj obitavaše. Na taj način, obučena u oklop pravde, u kacigu spasenja, u štit vere i

mač Duha, duša se uči da vodi borbu sa svojim neprijateljima. Naoružana Duhom Gospodnjim, ona se bori sa duhovima zlobe i gasi raspaljene strele lukavog. Bez duhovnog oružja ona ne stupa u sukob. Međutim, čim stekne oružje Gospodnje, čim čuje i oseti veliku borbu, ona izlazi sa propinjanjem i uzvikom, kao što je rečeno kod Jova (Jov.39,25). Tada od samog glasa njene molitve padaju neprijatelji. Ispunivši takav podvig i, uz pomoć Duha, održavši pobjedu u borbi, ona će sa velikom smelošću primiti pobjedne vence i uspokojiti se zajedno sa nebeskim Carem.

145. Čim se udaljiš od sveta i počneš da išteš Boga, te da rasuđuješ, moraćeš da zapodeneš borbu sa svojom prirodom, sa ranijim običajima i sa navikama sa kojima si se saživio. Boreći se sa tim navikama, susrećeš pomisli koje ti se protive i koje se bore sa tvojim umom. One će te vući i privlačiti vidljivome, iz kojeg si se izvukao. Tada ćeš podići borbu i protiviljenje, upotrebljavajući pomisao protiv pomisli, um protiv uma, dušu protiv duše, duh protiv duha.

146. Jer, u srcu se otkriva nekakva skrivena i tanana sila tame. Gospod je blizu tvoje duše i tela i posmatra tvoju borbu, nadahnjuje te skrivenim, nebeskim pomislima i počinje da te tajno uspokojava. Ipak, blagodat te još ostavlja da se vaspitavaš, promišljajući o tebi i u nevoljama. Kada se uspokojiš, ona će ti dati da je poznaš, i pokazće ti da je zbog tvoje koristi na tebe popuštala borbu. Sinu bogatog čoveka koji ima vaspitača, pouke, kazne i rane koje dobija od nastavnika, izgledaju teške. Kada, pak, omuža, on već počinje da zahvaljuje vaspitaču. Tako i blagodat po domostroju vaspitava, sve dok ne postaneš savršen čovek.

f) Takav trud predstoji onome koji je rešio da služi Gospodu. Zbog toga su njemu, osim rešenosti na nepoštedni napor, potrebni i rasuđivanje, pažnja i opreznost.

147. Onaj ko hoće da vodi savršen hrišćanski život treba da se najpre svim silama pobrine o razumnom i rasudljivom delu duše, tj. da stekne sposobnost da razlikuje dobro i zlo, kako bi, u svakom slučaju prepoznavajući šta je u čistu dušu ušlo od onoga što joj nije svojstveno, živio pravilno i bez spoticanja, i kako bi, koristeći se rasudljivim delom kao okom, bio u stanju da izbegava sjedinjenje i saglasnost sa nagovaranjima poroka, čime će se udostojiti božanstvenog dara i postati dostojan Gospoda.

148. Telo za svog putevoditelja ima oko koje vidi i koje ga vodi pravim putem. Zamisli da neko ide kroz šumovito mesto, zaraslo u trnje i blatnjavo, gde i plamen sprečava put i gde su mačevi isukani, gde su provalije i mnoštvo vode. Ako je vešt, oprezan i neustrašiv, imajući oko za vodiča, putnik će sa velikom pažnjom da prohoditi ta teška mesta, rukama i nogama držeći svoj plašt kako se ne bi poderao između drveća i trnja, kako ga ne bi isprljao blatom i isekao mačevima. Oko, koje služi kao svetilnik za celo telo, njemu ukazuje put da se ne bi oburio o strminu ili potonuo u vodi, da se ne bi povredio na nekom opasnom mestu. Tako vešti i razboriti putnik, sa svom oprežnošću pridržavajući svoj plašt, ide pravo po ukazanju oka, ostajući nepovređen i čuvajući svoju odeću od plamena i oštrice. Odeća, međutim, nemarnog, lenjivog, bezbrižnog, neveštog i nedelatnog [čoveka], koji nabasa na slična mesta, brzo će se poderati o granje i trnje, ili ogoreti od plamena, ili se iseći o oštre mačeve, ili isprljati u blatu, budući da leprša levo i desno i da putnik nema čvrstu odluku da je pridržava. Jednom rečju, prekrasni i novi plašt će ubrzo da se oštetiti zbog njegove nepažljivosti, nemarnosti i lenjosti, a ukoliko ne bude obraćao punu pažnju na ukazanja oka, putnik će i sam upasti u rov ili potonuti u vodu.

149. Na sličan način, noseći na sebi kao neki prekrasni plašt - odeću tela, posedujući rasuđujući deo, koji upravlja i njome i telom, i prolazeći kroz šumovita i trnovita mesta života, usred blata, ognja i strmina, tj. pohote i uživanja i ostalih neumesnosti ovoga veka, duša treba da se sa trezvoumljem, hrabrošću, marljivošću i pažljivošću stalno uzdržava i čuva. Da se telesni plašt u koji je obučena ne bi pocepao na šumskim i trnovitim stazama ovoga sveta usled briga, zauzetosti i rasejanosti zemaljskih, te, da ne. bi izgoreo od plamena pohote, duša odvrća oko da ne vidi lukavstvo, odvrća sluh da ne čuje osuđivanje, uzdržava jezik od sujetnih razgovora, ruke i noge od rđavih poduhvata. Njoj je, naime, data volja da telesne udove uklanja i odvoji od zlih prizora, od rđavog i sramnog slušanja, od nepristojnih reči i od svetskih i zlih poduhvata.

150. Čim uvidi da se neko hrabro odvaja od žitejskih uživanja, od poslova i briga, od zemaljskih veza i maštanja sujetnih pomisli, Bog pruža Svoju blagodatnu pomoć i dušu koja prekrasno stupa u ovom lukavom veku čuva od saplitanja. Bog i anđeli udostojavaju dušu nebeskih pohvala budući da je, koliko je to moguće, divno sačuvala sebe i haljinu svog tela, udaljavajući se od svake svetske želje, i budući da je, pomagana Bogom, prekrasno prošla poprište ovoga sveta.

151. Odeća tela onoga koji u neradu i nemaru prohodi ovaj život, ko se svojevoljno ne ustranjuje od svake svetske želje i svom žudnjom ne traži jedino Gospoda, [počinje] da se cepa o trnje i drveće ovoga sveta, da se opaljuje ognjem pohote i oskrnavljuje prljavštinom uživanja. U dan Suda, međutim, njegova duša neće imati smelosti, budući svoje ruho sačuvala da nije neoskrnavljenim, već ga je uništila usred prevara ovoga sveta. Zbog toga se ona i izbacuje iz Carstva. Jer, šta će Bog sa onima koji se po svojoj volji predaju svetlu, koji se varaju njegovim uživanjima ili koji blude u maštanjima o stvarnom? On Svoju pomoć daje onome koji se udaljuje od veštastvenih uživanja i od ranijih navika, koji sa usrdnošću svoj razum uvek usmerava ka Gospodu, koji se odriče samog sebe i jedinoga Gospoda ište. Bog čuva onoga koji se u šumi ovoga sveta pri svakom slučaju čuva zamki i zaseda, ko sa *strahom i trepetom* gradi svoje spasenje (Fil.2,12), ko sa svom oprežnošću zaobilazi zasede, zamke i pohote ovoga veka, koji ište pomoć od Gospoda i koji se nada da se, po milosti Gospodnjoj, blagodaću spase.

g) Ohrabrenje za trud podvižnik treba da crpi u nadi i nepokolebljivom uverenju da će Gospod videti njegov usrdan podvig, da će se uveriti u vernost duše, da će joj poslati Duha Svetog i da će se sam sjediniti sa njom. Sveti Makarije se veoma često dotiče tog predmeta i gotovo svaku pouku o trudu završava upućivanjem na tu nadu.

152. Svako vidljivo delo u svetlu vrši se sa nadom da se stekne korist od truda. Onaj ko nije u potpunosti uveren da će se nasladiti od truda, beskorisno se trudi. Ratar seje sa nadom da će sabrati plod. U tom očekivanju on trpi napor, kao što je rečeno: *Koji ore, treba u nadi da ore* (1.Kor.9,10). Ko uzima ženu, nada se da će imati naslednike, a trgovac koji se otiskuje na more i predaje se na gotovu smrt, očekuje zaradu. Tako i onaj koji se nada da mu se prosvete oči srca u Carstvu nebeskom napušta žitejska dela, vreme provodi u molitvi i iskanju, očekujući da dođe Gospod, da mu se javi i da ga očisti od greha koji živi u njemu.

153. Hrišćanin treba da poseduje nadu, radost i očekivanje budućeg Carstva i izbavljenja, te da govori: "Ako ne budem izbavljen danas, biću sutra". Onaj ko sadi vinograd, i pre nego što pristupi trudu, u sebi ima radost i nadu. I pre nego što dođe do

vina, on u umu već živo predstavlja cedilo i broji dobitak. Sa takvim mislima on se laća posla. Nada i očekivanje ga podstiču da se marljivo trudi i on čini velike izdatke u kući. Na sličan način i domaćin i zemljodjelac rasipaju dosta svog imanja u nadi na budući dobitak. Tako i ovde čovek neće moći da pretrpi nevolje i da na sebe primi breme i hođenje tesnim putem ukoliko pred očima nema radost i nadu da će steći izbavljenje i život. Nada i radost koji ga prate čine da se on trudi, trpi skorbi, prima na sebe breme i ide tesnim putem.

154. Onaj ko veruje treba da ište od Boga da mu se izmenom proizvoljenja preobrazi srce. Ka Njemu treba da uznosi svoj um i pomisli, i da ne pomišlja ni na šta drugo osim na očekivanje da ga ugleda. Duša treba da sabere i umiri pomisli rasejane grehom, kao što se [sabiraju] živahna deca. Neka ih ona uvede u dom tela svoga, neprestano sa postom i ljubavlju očekujući Gospoda koji će ih Svojim dolaskom zaista sabrati u jedno. Pošto je budućnost neizvesna, ona još više treba da se nada, prekrasno polažući uzdanje na svog Vodiča. Rečeno je: *Ne boj se, ja ću pred tobom poći i izravnati gore, slomiti bakarna vrata i skrušiti gvozdene ovratnike* (Is.44,2). Još je rečeno: *Pazi da u tvom srcu ne bude tajna reč bezakonja* (Pon.zak.15,9). Ne govori u srcu svome: *Ovaj narod je velik i snažan* (Pon.zak.2,21).

155. Ukoliko se ne olenjimo i ako pašnjak svoje duše ne damo neprikladnim pomislama zla, već svojom voljom privučemo um, podstičući pomisli da se uspravljaju prema Gospodu, nema sumnje je da će nam Gospod prići Svojom voljom i zaista nas privući Sebi. Jer, čitavo ugađanje i služenje [Bogu] zavisi od pomisli. Stoga se staraj da ugađaš Gospodu, očekujući ga uvek u unutrašnjosti, tražeći ga u pomislama i podstičući i prinuđavajući svoju volju i proizvoljenje da se neprestano kreću ka Njemu. Kao što ti sabiraš svoj um da bi ga tražio, tako i još više se On prinuđava sopstvenom štedrošću i dobrotom da pride tebi i da te uspokoji. On stoji i posmatra tvoj um, pomisli i prisećanja, i promatra da li ga tražiš iz čitave duše, ili, pak, sa lenjošću i nemarnošću.

156. Videvši kako ga marljivo tražiš, On će ti se javiti i otkriti, pružiti Svoju pomoć i pripremiti ti pobedu, izbavljajući te od tvojih neprijatelja. Zbog toga, uznesimo ovo telo, satvorimo žrtvenik, položimo na njega svako naše sećanje, te umolimo Gospoda da sa neba pošalje veliki i nevidljivi oganj koji će progutati žrtvenik i sve što je na njemu. I pasče svi sveštenici Vaalovi, tj. protivničke sile, a mi ćemo ugledati nebesku kišu, sličnu ljudskom tragu (3.Car.18,44), kako silazi u dušu. Tako će se na nama ispuniti obećanje Božije o kome se govori kod proroka: *Podignuću i sagrađiću pali šator Davidov, i razrušeno ću sagrađiti* (Am.9,11).

h) Sveti Makarije se ne dotiče pojedinačnih podviga zato što su ih oni kojima se on obraćao i ovako obavljali. On ih samo ponekad nabraja, govoreći o - postu, bdenju, usamljenosti, telesnom trudu, poslušanju, uzajamnom pomaganju, trpljenju. Jedino o molitvi on govori podrobnije budući da je ona horovođa svih vrlina i podviga, kao i primjemnica nailaska Duha Svetog.

157. O vidljivom podvižništvu i o tome koji je poduhvat najveći i prvi, ljubljeni, treba da znate sledeće: sve vrline su među sobom povezane kao beočuzi duhovnog lanca, i zavise jedne od drugih - molitva od ljubavi, ljubav od radosti, radost od krotosti, krotost od smirenja, smirenje od služenja, služenje od nade, nada od vere, vera od poslušanja, poslušanje od prostodušnosti. I sa suprotne strane, rđava dela zavise jedno od drugog: mržnja od razdražljivosti, razdražljivost od gordosti, gordost od taštine, taština od neverja, neverje od surovosti, surovost od nemara, nemar od lenjosti, lenjost od uninija, uninije od

netrpeljivosti, netrpeljivost od slastoljublja. I ostali delovi poroka su takođe vezani među sobom, kao što su i na dobroj strani vrline vezane jedan za drugu i zavise jedna od druge.

158. Najvažnije u svim dobrim nastojanjima i vrh svih uspeha jeste istrajnost u molitvi. Njom, preko svakodnevnih iskanja od Boga, možemo steći i ostale vrline. Oni koji su se toga udostojili stižu udeo u Božijoj svetosti, u duhovnoj dejstvenosti, i raspoloženje njihovog uma se sjedinjuje sa Gospodom u neizrecivoj ljubavi. Onaj ko svakodnevno sebe podstiče na istrajnu molitvu, gori duhovnom ljubavlju prema Bogu, božanstvenim račenijem [tj. ljubavlju] i plamenom čežnjom, primajući blagodat osvećujućeg savršenstva Duha.

159. Ne treba da se molimo po telesnoj navici, niti da po običaju uzvikujemo, ćutimo ili preklanjamo kolena, već da trezvousmno pazimo, očekujući da Gospod dođe i poseti dušu na svim njenim izlascima, putanjama i ćulima. Na taj način, ponekad je potrebno ćutati, ponekad uzvikivati i moliti se sa vapajem, pri čemu um treba da je utvrđen u Bogu. Jer, kao što se telo prilikom nekog posla usredsređuje i u celini zauzima, i svi udovi pomažu jedni drugima, tako i duša treba da se svecelo posveti molitvi i ljubavi Gospodnjoj, ne rasejavajući se i ne lutajući pomislama, već sve svoje očekivanje položujući na Hrista. U takvom slučaju sam Gospod će je prosvetiti, učeći je istinskom iskanju, dajući joj čistu, duhovnu i Boga dostojnu molitvu, kao i poklonjenje u duhu i istini.

160. Oni koji pristupaju Gospodu treba da se mole u bezmolviju, miru i usredsređenosti, sa srdačnim bolom i trezvousmnom pomislama, izbegavajući neprilичne uzvike i smućenost. Sluga Božiji ne treba da prebiva u neredu, već u svakoj pitomosti i mudrosti, kao što je rekao prorok: *Na koga ću pogledati? Samo na krotkog i ćutljivog, i onoga koji se boji reči svojih* (Is.66, 2). Primećujemo da su veličini Božijoj služile mnoge trube i sile [u trenutku] kada se javljao Mojsiju i Iliji. Međutim, dolazak Gospodnji se objavio i obelodanio u onome što smo ranije naveli, tj. u miru, bezmetežnosti i spokojstvu. Jer, rečeno je: *Evo glasa tananog vetra i u njemu beše Gospod* (Z.Car.19,12). Time se pokazuje da je pokoj Gospodnji u miru i poretku.

161. Istinska osnova molitve jeste pažnja u odnosu na pomisli. Treba da se moliš u velikom bezmolviju i tišini, kako nikog spolja ne bi sablaznio. Čovek koji se moli svo staranje treba da posveti pomislama. On treba da odseca ono što hrani lukave pomisli i da se ustremiljuje Bogu, da ne ispunjava prohteve pomisli, već da sabira pomisli koje lutaju, razlikujući rdave od prirodnih. Duša koja je pod grehom liči na šumu na gori, ili na trske pri reci, ili na čestar pun trnja i drveća. Oni koji nameravaju da prođu tim mestom moraju da pružaju svoje ruke napred i da sa marljivošću i trudom pred sobom razdvajaju grane. Tako i dušu okružuje čitava građa [tj. šuma] pomisli koje našaptava protivnička sila. Potrebno je veliko staranje i pažnja uma kako bi se razlikovale tuđe pomisli, koje [seje] protivnička sila. Oni koji paze na pomisli sav svoj podvig vrše unutra. Oni svojom razboritošću i rasuđivanjem mogu da ostvare napredak, da odbijaju pomisli koje ustaju [na njih] i da hode u volji Gospodnjoj.

i) Sveti Makarije preporučuje da se podvižnik više od svega pazi od zadržavanja jedino na spoljašnjoj ispravnosti. Trud sa spoljašnje strane ima svrhu da [podvižnika] navikne na sve podvige i sve vrline, i na njemu ne treba ostajati. Spoljaši trud treba obraćati ka razvijanju unutrašnjeg života i sticanju dejstvava Duha. Međutim, neki se na tome zadržavaju, dospevajući do ispravnog ponašanja, dok na srce ne obraćaju pažnju i Duha blagodati ne traže.

Oni preduzimaju trud, ali nemaju ploda. Sveti Makarije upravo ubeđuje da se toga [podvižnik] čuva više od svega.

162. Mnogi od onih koji strogo prate spoljašnjost, bave se naukom i brinu o ispravnom životu, smatraju da drugo čoveku za savršenstvo nije ni potrebno, ne pronicući u srce i ne primećujući poroke koji vladaju dušom. U udovima se nalazi koren unutrašnjeg uma zla, i u kući se krije razbojnik, tj. suprotna, protivnička i mislena sila. Kod onih koji se ne bore sa grehom, unutrašnji porok se postepeno razliva, da bi, narastavši, čoveka navlačio i na javne grehe, koji se čine delom. Jer, zlo liči na izvor koji stalno vri. Zbog toga se postaraj da zadržiš potok poroka kako ne bi upao u hiljade zala.

163. Svet strada od strasti zla i ne zna za to. Postoji nečisti oganj koji raspaljuje srce, širi se po svim udovima i ljude pobuđuje na razvrat i hiljade zala. Oni koji se raspaljuju i naslađuju, unutra u srcu čine blud. Svaladani od zla, oni najzad padaju i u javni blud. Isto razumi i o srebroljublju, taštini, nadmenosti, ljubomori, razdražljivosti. Kao kad se neko pozove na ručak i pred njega se iznesu raznovrsna jela: tako i greh nagovara da se sve oproma. Naslađujući se, pak, duša se obremenjuje [grehom].

164. Može li bilo ko reći: "Ja postim, stranstvujem, razdadah svo imanje svoje - prema tome, već sam svet". Jer, uzdržanje od rđavog još ne predstavlja savršenstvo. Zar si ušao u poniženje um i ubio zmiju koja se taji u nizinama uma i dubinama pomisli, koja se gnezdi i umrtvljuje te u takozvanim odeljcima i staništima duše? Jer, srce je bezdan. Zar si umrtvio i iz sebe izbacio svaku nečistotu koja se u tebi nalazila? Svi mudroljubivi, i Zakon i apostoli, i dolazak Gospodnji - govore o čistoti kao svom cilju. Svaki čovek, i Judejac i Jelin, voli čistotu, iako ne može da se očisti. Stoga je potrebno ispitati kako i kojim sredstvima je moguće dostići čistotu srca. To je moguće jedino uz pomoć Onoga koji se raspeo za nas. On je put, život, istina, dver, biser, živi i nebeski hleb. Bez te istine niko ne može spoznati istinu i spasti se. Kao što si se odrekao spoljašnjeg čoveka i svih vidljivih stvari, razdelivši sve svoje imanje, tako si dužan da, posедуjući znanje i silu slova, odbaciš i svetsku mudrost, ni u šta je ne računajući. Tek tada ćeš biti u stanju da se nazidaš u ludosti propovedi (1.Kor.1,21), tj. istinskoj mudrosti koja se ne sastoji u lepoti reči, već u sili koja dejstvuje svetim Krstom.

165. Najglavnije oružje za borca i podvižnika sastoji se u tome da uđe u srce i započne borbu sa satanom, da zamrzi samog sebe, da se odrekne svoje duše, da se gnevi na nju, da je prekoreva, da se protivi svojim prohtevima koji proizilaze iz navika, da se suprotstavlja pomislima i da se bori sam sa sobom.

166. Ako samo spolja čuvaš svoje telo od razvrata i bluda, a iznutra činiš preljubu i blud, [znaj] da si preljubnik pred Bogom i da ti devstveno telo neće biti od koristi. Devojka koju mladić lukavo prevari i upropasti, postaje mrska svom ženiku zbog preljube. Tako i besplotna duša, koja stupa u opštenje sa zmijom, tj. sa lukavim duhom koji živi u njoj, čini blud pred Bogom. Napisano je: *Svaki koji pogleda na ženu sa željom za njom, već je učinio preljubu u srcu svome* (Mt.5,28). Jer, postoji telesni blud, a postoji i blud duše koja stupa u opštenje sa satanom. Duša može da bude sudeonica i sestra ili đavolima, ili Bogu i anđelima. Vršeci preljubu sa satanom, ona već postaje nepodesna za nebeskog Ženika.

167. Više puta smo navodili priču o rataru koji posle polaganja semena u zemlju treba još i kišu odozgo da iščekuje. Ako se ne pojavi oblak i ne poduvaju vetrovi, trud ratara neće imati nikakve koristi, i seme će ostati ogoljeno. Primeni to isto na duhovno. Čovek koji se ograniči samo na svoje i ne primi ništa strano svojoj prirodi, neće moći da Gospodu prinese vredne plodove. U čemu se sastoji delatnost čovekova? U tome da se

odrekne, da se udalji od sveta, da prebiva u molitvama, u bdenju, da ljubi Boga i bratiju. Istrajavanje u tome je njegovo delo. Ako se ograniči na to i ne bude se nadao da primi nešto drugo, ako na dušu ne poduvaju vetrovi Duha Svetog - neće se pojaviti nebeski oblak, niti će sa neba sići kiša koja će orositi dušu. Tada čovek neće moći Gospodu prineti vredne plodove.

j) Iz broja onih koji su slolja ispravni, Sveti Makarije izdvaja književnike koji su iz knjiga i razgovora saznali o čemu se radi (u podvižništvu) i govore o tome, ali se samog dela ne dotiču. Zbog toga oni u duhovnom poznanju ostaju iza neznalica i njihova objašnjenja nisu ispravna.

168. Onaj koji vodi razgovor o duhovnosti a sam je nije iskusio, liči na čoveka koji usred vrelog podneva ide pustim poljem i, mučen žeđu, govori o izvoru koji vri vodom i o sebi kako pije iz njega, iako su mu se usta i jezik osušili od žeđi koja pali, ili na čoveka koji govori o sladosti meda iako ga sam nije okusio i premda ne zna silu njegove sladosti. Tako se [čovek ne može osloniti] na ono što o savršenstvu i radovanju, tj. bestrašću govore oni koji na sebi nisu osetili njihovo dejstvo i koji se nisu osvedočili u njima. Jer, takav čovek će vremenom, ukoliko se udostoji da barem delimično pristupi tome, sam u sebi rasuđivati: "Nije se pokazalo onako kako sam ja pretpostavljao. Drugačije sam ja govorio, a drugačije dejstvoje Duh".

169. Jedna je stvar razgovarati o hlebu i trpezi, a druga - jesti i irimati hranljivost hleba, ukrepljujući se svim udovima. Jedna je stvar govoriti o slatkom piću, a druga - poći i okusiti iz izvora i napiti se slatkog pića. Jedna je stvar besediti o ratu, o hrabrim borcima i vojnicima, a druga - poći u borbeni stroj i stupiti u sukob sa neprijateljima, napredovati i odstupati, primati i nanositi udarce i pobeđivati. Isto je i u duhovnom: jedna je stvar znati i umom razjasniti uzroke, a druga - lično i na delu se u unutrašnjem čoveku i umu osvedočiti i imati riznicu, blagodat, okus i dejstvo Svetoga Duha. Oni koji samo izgovaraju visoke reči, drže se maštanja i nadmenog uma.

170. Kada se objavi rat, mudri ljudi i velmože se boje smrti i ostaju kući, a u rat se pozivaju starci i siromasi i nerazumni. Dešava se da oni pobeđe neprijatelja i da ga prognaju iz okoline, zbog čega od cara dobijaju nagrade i vence, stiču počasti i dostojanstva, pri čemu znatni ljudi ostaju iza njih. Isto biva i u duhovnom. Slušajući prvi put reč, neznaveni je sa istinoljubivom pomišlju ispunjavaju na delu i od Boga primaju blagodat Duha, dok mudri i oni koji do tananosti istražuju slovo izbegavaju borbu i ne napreduju, ostajući iza onih koji učestvuju u borbi i pobeđuju.

k) Prema tome, na svaki način treba da se postaraš da stekneš Duha blagodati. Ako Njega nema, sve tvoje žrtve i naponi su ništa i u čas ishoda tebe će uhvatiti demoni i svući u svoj bezdan. Onaj, pak, kod koga ima Duha, opaljuje demone.

171. Ako onaj koji je radi Gospoda ostavio svoje, koji se odrekao od ovoga sveta, napustio svetska zadovoljstva, imanja, oca i majku, koji se raspeo, postao stranac, siromah, bez igde ičega - umesto svetskog spokojstva ne obrete u sebi božanstveno spokojstvo, u duši ne oseti duhovnu sladost, ako umesto truležne odeće ne obuče rizu božanstvene svetlosti po unutrašnjem čoveku, ako umesto ranijeg telesnog opštenja sa nesumnjivošću u svojoj duši ne pozna opštenje sa nebeskim, ako umesto vidljive radosti ovoga sveta u sebi ne bude imao radost duha i utehu nebeske blagodati, ako u dušu, po

napisanom, ne primi božanstvenu sitost kada mu se *javi slava Gospodnja* (Ps.16,15), jednom rečju, ako umesto ovog vremenskog naslađivanja još sada u duši ne stekne željenu i netruležnu sladost, onda je postao bljutava so i jadniji je od svih ljudi jer je i ovdašnjeg lišen, i božanstvenog se neće nasladiti, budući da u svom unutrašnjem čoveku nije poznao Božanstvene tajne koje se vrše po dejstvu Duha.

172. Mnogo se vara duša koja umišlja da će sama, oslanjajući se na vlastite sile i bez sadejstva Duha, bilo koje delo ili poduhvat privesti savršenstvu. Neprikladna je za nebeske obitelji, nepodesna za Carstvo duša koja umišlja da bez Duha svojom sopstvenom silom uspe u savršenoj čistoti. Ukoliko ne pristupi Bogu, odrekavši se sveta, ako sa nadom i trpljenjem ne poveruje da će primiti blago koje je neuobičajeno za njegovu prirodu, tj. silu Duha Svetog, i ako u njegovu dušu od Gospoda odozgo ne kane božanstveni život, čovek koji se nalazi pod dejstvom strasti neće osetiti istinski život, neće se otrezniti od opijenosti tvarju, u njegovoj pomračenju duši neće zasijati prosvetljenje Duha i sveti dan, niti će se probuditi od najdublje sna neznanja radi istinskog poznanja Boga putem božanske sile i dejstva blagodati.

173. Onaj ko se stara da poveruje i priđe Gospodu, treba da se moli da još ovde primi Duha Božijeg, koji je život duše. Zbog toga je i Gospod došao, tj. da još ovde duši da život - Duha Svetog. Jer, rečeno je: *Dok svetlost imate verujte u svetlost* (Jn.12,36); *dolazi noć kad niko ne može raditi* (Jn.9,4). Onaj ko još ovde nije iskao i koji nije primio život duše, tj. Duha božanstvene svetlosti, u vreme izlaska iz tela biće poslan na levu stranu tame. On neće ući u Carstvo nebesko, već će sa đavolom i njegovim anđelima imati kraj u geeni. Zlato i srebro postaju još čistiji i vredniji kad se polože u oganj. Njih ništa, ni drvo ni trava, ne mogu da izmene, zato što postaju kao oganj i sažiju sve što im se približi. Isto tako i duša koja prebiva u duhovnom ognju i božanstvenoj svetlosti neće pretrpeti nikakvo zlo ni od jednog lukavog duha. Onaj koji joj se približi, biće sažežen nebeskim ognjem Duha. Ptica koja leti na visini nema briga, ne boji se lovaca, ni lukavih zveri, već se svima podсмеva, visoko parajući [nebo]. Tako se osmehuje i duša koja je primila krila Duha i koja je zaparala nebeske visine.

174. Onaj ko u sebi još nema usađenu i utvrđenu blagodat Božiju, neka se danonoćno, kao uz nešto prirodno, dušom prilepljuje uz ono što ga povremeno rukovodi, budi i pobuđuje ka dobru. U krajnjem slučaju, neka u njemu, kao nešto prirodno i nezamenljivo, budu staranje, strah, bol i svagdašnja skrušenost srca.

SVETI MAKARIJE VELIKI
POUKE SVETOG MAKARIJA
o hrišćanskom životu, izabrane iz njegovih beseda

6. STANJE ONIH KOJI SU PRIMILI DEJSTVENOST DUHA

a) Sila i dejstvenost blagodati se otkriva kod onoga ko savesno i bez samožaljenja preduzima podvižnički trud. Ona se pojavljuje kroz posebnu duhovnu toplinu u srcu, kroz umirenje pomisli, gubljenje naklonosti za sve stvarno i umanjenjem vrednosti onoga što se na zemlji smatra dragocenim. Upravo je to seme duhovnog života. Od sada počinje oduhovljenje duše, očišćenje od strasti, zaceljenje rana koje su prčinile strasti.

175. Podražavaju [Presvetu] Mariju, gledajući jedino na Onoga koji je rekao: *Dođoh da bacim oganj na zemlju; i kako bih želio da se već zapalio* (Lk.12,49). Jer, razgorevanje duha oživotvoruje srca. Nevaštastveni i Božanstveni oganj osvećuje duše i isušuje ih (kao što se istinsko zlato isprobava u peći), a porok spaljuje kao trnje i slamu. Jer, *Bog naš je oganj koji spaljuje* (Jev. 12,29). Delatnost ovoga ognja tražio je blaženi David, govoreći: *Iskusi me, Gospode, ispitaj me, raspali utrobu moju i srce moje*(Ps.25,2).

176. Ovaj oganj je zagrevao srce Kleope i njegovog saputnika kad je Spasitelj po vaskrsenju razgovarao sa njima. I anđeli i služebni duhovi učestvuju u svetlosti ovog ognja, po rečenome: *Koji čini anđele Svoje duhovima i sluge Svoje plamenom ognjenim* (Jev.1,7). Ovaj oganj sažiže trunje u unutrašnjem oku i um čini čistim, te mu vraća prirodnu prozorljivost kojom neprestano može da gleda čuda Božija, slično onome koji govori: *Otvori oči moje i shvatiću čuda zakona Tvoga* (Ps.118,18). Stoga, ovaj oganj progoni demone i istrebljuje greh.

177. Gvožđe, olovo, zlato i srebro gube svojstvo čvrstoće kada se stave u oganj, postajući meka veštastva. Sve dok su u plamenu, oni se, usled sile plamena, tope i menjaju svoju prirodnu čvrstoću. Isto tako i duša koja se odrekla sveta i zavolela jedinog Gospoda, koja sa velikim srdačnim iskanjem, u trudu i podvigu, neprestano sa uzdanjem i verom, očekuje Gospoda i koja je u sebe primila onaj nebeski oganj Božanstva i ljubavi Duha - najzad napušta svaku svetsku ljubav, postajući slobodna od svakog zla strasti. Ona sve odbija od sebe, menja svoje prirodne osobine i svoju grehovnu tvrdoću, sve smatra izlišnim, uspokojavajući se jedino u nebeskom Ženiku, koga je primila u sebe, i u neiskazanoj ljubavi prema Njemu.

178. Kažem ti da će se duša odvratiti čak i od ljubljene bratije, koji su joj pred očima, ukoliko je ometaju u onoj ljubavi. Jer, njen život i pokoj su - tajinstveno i neizrecivo opštenje sa nebeskim Carem. Jer, i ljubav prema telesnom opštenju [čoveka] razdvaja od oca i majke i braće. Premda ih i voli, oni za um postaju nešto spoljašnje. Jer, svo raspoloženje on usmeruje na svoju suprugu, kao što je rečeno: *Toga radi ostaviće čovek oca svoga i mater i prilepiće se ženi svojoj, i biće dvoje jedno telo* (Ef. 5,31). Kada telesna ljubav u toj meri suzbija svaku ljubav, koliko će se tek oni koji su se zaista udostojili da stupe u opštenje sa onim nebeskim i željenim Duhom Svetim, odstraniti od svake ljubavi prema svetlu! Njima će sve izgledati suviše, budući da su savladani onom nebeskom čežnjom, stekavši tesnu zavisnost od nje. Tamo su njihove želje, tamo pomisli, tamo oni žive, tamo im se kreću pomisli, tamo svagda prebivaju umom - pobeđeni božanstvenom i nebeskom ljubavlju i duhovnom čežnjom.

179. Ljudi na koje je kanula rosa Duha života Božanstva i čije srce je ranjeno božanstvenom ljubavlju prema nebeskom Caru - Hristu, vezuju se za onu krasotu, za neisrecivu slavu, za netruležno blagoljepije, za nezamislivo bogatstvo istinskog i večnog Cara - Hrista. Oni se prepuštaju zarobljeništvu čežnje i želje i svecelo se ustremljuju Hristu, želeći da dobiju neizreciva blaga koja sozercavaju u Duhu. Zbog toga oni ni u šta ne računaju svu krasotu na zemlji, i slavu, i blagoljepije, i čast, i bogatstvo careva i knezova. Oni su ranjeni božanstvenom lepotom i u njihovu dušu je kanuo život nebeske besmrtnosti. Zbog toga i žele jedino ljubav nebeskog Cara. Oni Njega jedinog imaju pred očima. Zbog Njega se odvajaju od svake svetske ljubavi i udaljuju od svakih zemaljskih uza, kako bi u srcima svagda imali samo jednu želju i kako sa njom ne bi ništa drugo mešali.

180. Hrišćani koji su istinski okusili blagodat i koji imaju znak krsta u umu svom i srcu, sve - od [položaja] careva do siromaha - smatraju đubretom i smradom, i mogu da shvate da čitav zemaljski svet i carske riznice, i slava i mudre reči jesu samo prolazna

mašta bez ikakve tvrde osnove. Sve što postoji pod nebom, za njih je beznačajno. Zbog čega? Zato što je neobično i divno ono što je iznad nebesa, čega nema u carskim riznicama, nu i rečima mudrosti, ni u svetskoj slavi. Dostojanstvo i bogatstvo koje su stekli oni koji u unutrašnjem čoveku imaju Gospoda i Tvorca svega jeste neprolazno i trajno imanje.

181. Hrišćani u umu i razumu svagda imaju nebesko razmišljanje i jedinstvom i učešćem u Duhu Svetom sozercavaju nebeska blaga. On im odozgo pruža preporod u Bogu, udostojavajući ih da u istini i sili postanu čeda Božija. Kroz mnoge borbe i napore, On ih je doveo u stanje postojanosti, nepomučenosti i pokoja, u kome prestaje rasejavanje i uznemiravanje nepostojanim i sujetnim pomislima. Iz tog razloga Hrišćani su viši i bolji od ljudi ovoga sveta. Njihov um i mudrovanje njihove duše nalaze se u Hristovom miru, u ljubavi Svetoga Duha, kao što je Gospod rekao: Oni su prešli iz smrti u život (Jn.5,24). Obnovljenjem uma, umirenjem pomisli, ljubavlju i nebeskim račenijem prema Gospodu, Hrišćani se kao nova tvar razlikuju od svih ljudi u svetu. Gospod je i došao radi toga da bi se oni koji su istinski poverovali u Njega udostojili tih duhovnih blaga.

182. Istinski poverovavši i dohvativši se skuta haljine Gospodnje, krvotočiva žena se odmah iscelila, te je presušio tok nečistog izvora krvi. Isto tako će i svaka duša koja ima neisceljivu ranu greha i izvor nečistih i lukavih pomisli, i koja sa istinskom verom i prozbom priđe Hristu, dobiti spasonosno isceljenje od neisceljivog toka strasti. Onaj istočnik će silom jedinog Isusa presušiti i nestati. Niko drugi ne može isceliti tu ranu.

183. Sunčevi zraci su [u podne] svi nad zemljom. Kada, pak, počne da zalazi i da se povlači u svoj dom, sa njim zahode i njegovi zraci. Tako i duša koja nije preporođena Duhom sviše sve svoje pomisli ima na zemlji i njeno mišljenje se rasprostire do njenih granica. Udostojivši se, međutim, nebeskog rođenja i opštenja sa Duhom, ona sabira svoje pomisli i drži ih kod sebe, pristupajući Gospodu, u Njegovo nebesko i nerukotvoreno obitalište. Nalazeći se u nebeskom vazduhu, sve njene pomisli postaju nebeske, čiste i svete. Jer, oslobodivši se uza lukavog kneza -duha sveta, ona nalazi čiste i božanstvene pomisli, budući da je Bog blagoizvoleo da čoveka učini pričasnikom Božanstvene prirode.

b) To se pojavljuje pri samom početku delovanja blagodati. Međutim, opasno je misliti da se već dostiglo savršenstvo. To je samo početak. Postavši primetna, blagodat malo - pomalo ovladava srcem, sve dok ga ne ispuni u potpunosti, preobrazivši čitavu unutrašnjost.

184. Dejstvo Božije blagodati osenjuje dušu po meri vere svakoga. Međutim, iako duša prima pomoć sviše, blagodat je osenjuje samo delimično. Nemoj misliti da se bilo kome ozaruje celokupna duša, zato što u njoj još ostaje veliko pasište za zlobu. [Da bi se očistio], čoveku je potreban još veliki trud i napor, koji je saglasan sa blagodaću koja u njemu deluje. Iako i u jednom trenutku može da očisti čoveka i da ga učini savršenim, božanska blagodat počinje dušu da prosvetljuje postepeno kako bi ispitala ljudsko proizvoljenje, tj. da li ljubav prema Bogu čuva celovitom, da li u svemu izbegava lukavog i da li se u potpunosti predaje blagodati. Na taj način, tokom vremena i mnogih godina, duša postaje iskusna i, ukoliko ničim ne žalosti i rastuži blagodat, malo - pomalo dobija pomoć. Tada sama nebeska blagodat ovladava pasištem duše, puštajući korene u najdublji njenim delovima i pomislima, sve dok je čitavu ne obuzme i zacari se u njoj kao u [svom] sasudu.

185. Tako su mnogi bili dovedeni u zabludu usled samog dejstva blagodati, pomišljajući da su dostigli savršenstvo i govoreći: "Dovoljno nam je. Više nam nije potrebno". Međutim, Gospod je beskonačan i nepostižan. Hrišćani ne smeju da kažu da su postigli [savršenstvo], već treba da se smiravaju dan i noć. Duša poseduje mnogo delova i veliku dubinu. Ušavši u nju, greh je ovladao svim njenim delovima i pašnjacima srca. Blagodat, međutim, koja dolazi na iskanje čoveka, ovladava nad, može biti, dva dela duše, a neiskusni, tešen blagodaću, misli da je zauzela sve sastave duše i da je greh iskorenjen. Međutim, veći deo duše je u vlasti greha, a jedan deo je pod blagodaću. I čovek se obmanjuje, premda nije ni svestan.

186. I bolesnik ima izvesne zdrave udove, kao na primer organ vida - oko, premda su mu drugi udovi oštećeni. Tako biva i u duhovnom. Neko može imati zdrava tri dela duha, pa da ipak još nije savršen. Vidiš li koliko je duhovnih stepena i mera, i kako se postepeno, a ne odjednom, iskorenjuje i čisti zlo.

187. Zametak u majčinoj utrobi ne postaje čovek odjednom, već postepeno poprima ljudski oblik. Isto tako, [dete] se ne rađa u savršenom ljudskom obliku, već je potrebno da mnoge godine raste kako bi postalo čovek. I seme ječma ili pšenice ne pušta odmah koren čim se baci u zemlju, već tek posle zime i vetrova. U određeno vreme ono već pušta stablo. I onaj ko sadi krušku neće odmah obrati plodove. Isto je i u duhovnom gde postoji tolika mudrost i tananost. Čovek postepeno uzrasta i postaje savršen čovek, dospevajući *u meru rasta [punoće Hristove]* (Ef. 4,13). Nije, dakle, [tačno] ono što neki tvrde, naime, da je [duhovni napredak] isto što i svući ili obući [haljinu].

188. Kao što pčela tajno pravi vosak u košnici, tako i blagodat tajno u srcima proizvodi svoju ljubav, pretvarajući gorčinu u sladost, i surovost u blagost. Kao što kujundžija ili duborezac postepeno na tanjiru izrađuju [likove] raznih životinja, da bi, po završetku, [svoj trud] izneli na svetlo, tako i istinski Umetnik rezbari naša srca i tajinstveno ih obnavlja, sve dok se ne preselimo iz tela. Tada će se tek videti krasota duše.

c) Zbog toga oni koji su okusili blagodat, sve više i više čeznu za njom.

189. Istinoljubive i bogoljubive duše, koje sa velikom nadom i verom čeznu da se savršeno obuku u Hrista, nemaju veliku potrebu za opominjanjem drugih i ne trpe ni najmanje umanjenje nebeske želje i ljubavi prema Gospodu. Svecelo se prigvozdivši na krst Hristov, one svakočasovno osećaju duhovni napredak u vezivanju za duhovnog Ženika. Ranivši se nebeskom čežnjom i žeđu za pravdom vrlina, one silno i nenasito žude za ozarenjem Duha. Ukoliko se, pak, zbog svoje vere, udostoje poznanja Božanstvenih tajni ili ako postanu pričasnice radosti nebeske blagodati, one se ne uzdaju u same sebe, niti se nadimaju, već su utoliko više gladne i žedne pričešća i umnoženja blagodati ukoliko više u sebi osećaju duhovni napredak, te ukoliko se više duhovno obogaćuju, utoliko sve više osiromašuju pred samim sobom, [zadržavajući] nenasitu duhovnu žudnju za nebeskim Ženikom, kao što govori Pismo: Oni koji me jedu ogladneće, i koji me piju ožedneće (Sir.24,23).

190. Makar učinila i hiljade pravednih dela, istinski bogoljubiva i hristoljubiya duša, po svom nenasitom stremljenju ka Gospodu, smatra da još ništa nije ostvarila. Čak ako svoje telo iznuri postovima i bdenjem, ona zadržava osećanje kao da još nije ni počela da se trudi oko vrlina; iako se udostojila različitih duhovnih darova, otkrivenja i nebeskih tajni, po svojoj bezmernoj i nenasitoj ljubavi prema Gospodu, ona drži da još ništa nije stekla, već, naprotiv, svakodnevno gladauje i žeđuje, sa verom i ljubavlju boraveći u molitvi, ne

mogući da se nasiti blagodatnim tajnama i vrlinskim stanjem. Ona je ranjena ljubavlju nebeskog Duha; uz pomoć blagodatni neprestano u sebi podstiče plameno stremljenje ka nebeskom Ženiku; želi da se savršeno udostoji tajinstvenog i neizrecivog opštenja sa Njim u svetinji Duha; sa otkrivenim licem duše gleda na nebeskog Ženika licem u lice; u duhovnoj i neizrecivoj svetlosti sa potpunim osvedočenjem se sjedinjuje sa Njim; saobražava se Njegovoj smrti; sa velikom čežnjom neprestano očekuje svoju smrt za Hrista; nesumnjivo veruje da će preko Duha primiti savršeno izbavljenje od greha i tame strasti; da će se, očistivši se Duhom i osvetivši se duševno i telesno, udostojiti da postane čist sasud za primanje nebeskog mira i [da će postati] obitelj istinskog Cara Hrista. Tako ona postaje dostojna nebeskog života, budući da je još ovde postala čisto stanište Svetoga Duha.

191. Do ove mere duša ne dolazi odjednom, već posle mnogih ispitivanja. Posle mnogih napora i podviga, posle dugog vremena i marljivosti, posle iskušenja i različitih napasti, duša duhovno uzrasta i napreduje sve do savršene mere bestrašća. Tada ona već sa gotovošću i hrabrošću istrajava u svakom iskušenju od greha, udostojavajući se velikih počasti, duhovnih darova nebeskog bogatstva, postajući naslednica nebeskog Carstva u Hristu Isusu, Gospodu našem.

192. Hrišćanstvo je hrana i piće. Okusivši od njega, um se sve više zagreva njegovom sladošću, postajući neuzdržljiv i nenasit, sve više ištući i kušajući. Onaj ko je žedan postaće još žedniji ako mu se da slatko piće. Probavši ga, on još snažnije stremi ka piću. Tako i onaj ko okusi od Duha stiće neutoljivu žeđ koja se sa pravom upoređuje sa željom onoga čoveka. I to nisu prosto reči, već dejstvo Svetoga Duha, koji tajanstveno služi umu.

193. Zamisli izvor i žednog čoveka, koji je počeo da pije iz njega. Međutim, neko ga u tom trenutku odvaj a i ne da mu da se napije koliko bi hteo. On će, pošto je okusio vodu, svakako još više goreti žeđu i iskati da se napije. Isto tako je i u duhovnom: neko je već okusio i pričestio se nebeskom hranom, ali ga odjednom zaustavljaju i niko mu ne da da je se nasiti.

194. Gospod zna nemoć ljudsku i da se čovek lako nadima. Zbog toga ga zadržava i popušta da je u neprestanoj vežbi i nevolji. Jer, kada postaješ nepodnošljiv i nadimaš se kada ti se pruži malo, šta bi tek radio kad bi ti se odjednom dalo da se nasitiš! Znajući, pak, tvoju nemoć, Bog ti, po Svom domostroju, šalje nevolje kako bi postao smiren i revnosnije ga iskao.

d) Žudeći sve više za Gospodom, oni osećaju oskudicu i nedostatak u svemu. Zbog toga je smirenje osećanje koje se ukorenilo u njima. Ono i jeste uslov svakog daljeg napretka.

195. Kako može da bude siromašan duhom čovek koji oseća da se promenio, da je napredovao i da je došao do poznanja i razboritosti koje ranije nije posedovao? Sve dok to ne stekne, čovek nije siromašan duhom, već o sebi misli visoko, a kada ga stekne, sama blagodat ga uči da se [drži] siromaštva duhom, te Da, premda je pravednik i Božiji izabranik, svoju dušu smatra bezvrednom i poniženom, kao da ništa ne zna i ništa nema. Takva [misao] postaje prirodna i kao prirodjena umu čovekovom. Ne vidiš li kako je praotac Avraam, premda Božiji izabranik, sebe nazivao prahom i pepelom (Post.18,27). I David, koji je pomazan za cara, imajući Boga pred sobom, govori: *Ja sam crv a ne čovek, ruglo ljudima i poruga narodu* (Ps.21,7). Zbog toga, oni koji žele da budu njihovi sunaslednici i

sugrađani u nebeskom gradu, te da se proslave zajedno sa njima, treba da imaju isto smirenoumlje, da ne misle o sebi da su nešto i da imaju skrušeno srce.

196. Onaj ko je primio blagodat smatra se ništavnijim od svih grešnika. Takva pomisao se usađuje u njega i [postaje] [gotovo] prirodna. Što više ulazi u poznanje o Bogu, toliko više se smatra nezalicom; što više uči, toliko više smatra da ništa ne zna. To dejstvo u duši postaje prirodno zahvaljujući blagodati koja joj služi.

197. Iako izabrani i iskusni pred Bogom, [Hrišćani] sebe smatraju najmanjima i krajnje neiskusnima. Za njih je postalo prirodno i nezaobilazno da sebe smatraju ništavnim. Zar oni ne znaju da su primili ono što nisu imali i da su dobili nešto neobično za njihovu prirodu? Kažem ti da se smatraju neiskusnima i zaostalima, te da ne znaju da su stekli ono što nisu imali. Blagodat koja nishodi na njih uči ih da svoju dušu ne smatraju dragocenom, premda i napreduju, već da se smatraju krajnje beznačajnim. Budući dragoceni pred Bogom, za sebe su beznačajni. I pored svog napretka i poznanja Boga, oni smatraju da ništa ne znaju. Bogati za Boga, oni su sebi krajnje siromašni.

198. Ako vidiš da se neko nadima i oholi zbog toga što ima učešće u blagodati, da čini čuda i mrtve vaskrsava, ali ne smatra da je beščastan i ponižen dušom, da je siromašan duhom i mrzak, [znaj] da ga potkrada zlo, premda toga i nije svestan. Takvome ne treba verovati, pa makar i čuda činio. Jer, obeležje Hrišćanstva se sastoji u sakrivanju od ljudi svoje iskusnosti pred Bogom. Makar imao sve skrivnice carske kod sebe, [Hrišćanin] će ih držati u tajnosti i govoriti: "To nije moje blago, već ga je drugi stavio kod mene. Ja sam siromah i onaj ko ga je položio može ga uzeti kad god ushte". Onaj, pak, ko govori: "Ja sam bogat. Dovoljno mi je ono što sam stekao. Više mi nije potrebno" - nije Hrišćanin, već sasud prelesti i đavola. Jer, sladost Božija je nenasita. Onaj ko je okusi i proba, postaje još gladniji. Takvi ljudi gore od nezadržive ljubavi prema Bogu. Ukoliko se više staraju da napreduju i stižu, utoliko se smatraju siromašnjim, oskudnijim i lišenijim. Oni govore: "Nedostojan sam da me sunce ozari". To je obeležje Hrišćanstva. To je smirenje.

199. Onaj ko nema veliko smirenoumlje biće predan satani, obnaživši se od božanstvene blagodati koja mu je data. Ispitan kroz mnoge nevolje, projavice on svoju nadmenost, tj. svoju nagotu i okajanost. Zbog toga onaj koji se bogati blagodaću Božijom treba da prebiva u velikom smirenoumlju i srdačnoj skrušenosti, da se smatra ništavnim i siromašnim, te da misli: "Ono što imam, tuđe je, drugi mi je dao, i kad zaželi, uzeće od mene". Ko se tako smirava pred Bogom i ljudima, moći će da sačuva blagodat koju je dobio, kao što je rečeno: *Koji se ponizi uzvisiće se* (Mt.23,12). Iako izabranik Božiji, neka osuđuje sam sebe; iako veran, neka se smatra nedostojnim. Takve duše ugađaju Bogu i njih oživotvoruje Hristos.

e) Bez obzira na to, oni se opominju da se više od svega čuvaju od samomnjenja, prevaznošenja i osuđivanja, zbog kojih odstupa blagodat. A bez blagodati je blizu pad.

200. Siromašan [čovek] bogatstvo koje mu poveri car na čuvanje neće smatrati svojom sopstvenošću. On će uvek sebe smatrati siromašnim, ne smejući da rasipa tuđu riznicu. On stoga uvek u sebi rasuđuje ovako: "To bogatstvo ne samo da je tuđe, već mi ga je poverio silni car koji ga može uzeti kad god ushte". I oni koji imaju blagodat Božiju na isti način treba da misle o sebi, tj. da su smirenoumni i da priznaju svoje siromaštvo. Ukoliko se siromašan [čovek] ponada na povereno mu od cara bogatstvo i počne da se

tuđom riznicom prevaznosi kao svojom sopstvenom, te mu se srce ispuni nadmenošću, car će od njega uzeti dragocenost i on će ostati siromašan kao što je i ranije bio. Isto tako, ako se oni koji imaju blagodat predaju oholosti, i ako se srce njihovo nadme, Gospod će povući Svoju blagodat i oni će ostati onakvi kakvi su bili pre njenog primanja.

201. Zaista, [takve dušed primaju blagodat Duha i nalaze utehu blagodat i u pokoj, čežnji i duhovnoj sladi. Međutim, predavši se [samo]pouzdanju, one se nadimaju i padaju u nemar, zanemaruju skrušenost i smireno mišljenje. Tako one ne dostižu do savršene mere bestrašća, niti se savršeno ispunjavaju blagodaću koju su prihvatile sa revnošću i verom, zadovoljavajući se, uspokojavajući se i zaustavljajući se na malo blagodatnoj utesi. One više napreduju u nadmenosti, nego u smirenju. Ako su se i udostojile nekog dara, zbog nemara i nerada i zbog nadmene oholosti i njega će biti lišene.

202. Kažem ti da sam video ljude koji su imali sve darove i koji su postali pričasnici Duha, ali nisu dostizali do savršene ljubavi, zbog čega su i padali. Jedan blagorodni čovek, koji se odrekao sveta, prodao svoje imanje, robovima dao slobodu, već beše slavljen kao razuman i razborit zbog časnog života. Međutim, predavši se nadmenosti i oholosti, najzad je pao u razvrat i u hiljadu zala.

203. Drugi je za vreme gonjenja svoje telo predao [na muke] i postao ispovednik. Kasnije je, za vreme mira, bio oslobođen i postao uvažen. Njemu su bile povređene obrve zato što je mučen silnim dimom. Njega, dakle, slavljahu. Pozvan na molitvu, on uze hleb i dade ga svom detetu. Tako je njegov um došao u stanje u kome kao da nikada nije ni čuo za reč Božiju.

204. I jedan drugi podvižnik, koji je živio sa mnom u jednom domu i molio se zajedno sa mnom, beše tako bogat blagodaću da je, moleći se pored mene, dolazio u umiljenje. U njemu kipljaše blagodat. On imadaše dar isceljenja, i ne samo da izgonjaše demone, već i one koji su imali oduzete ruke i noge i patili od žestokih bolesti isceljivaše dodirima ruku. Međutim, postavši nemaran zbog sveta koji ga je proslavljao, naslađujući se u sebi samom, i uzoholivši se, on pade u najveću dubinu greha. Primeti kako je i onaj koji je ima dar isceljenja pao. Vidiš li kako padaju oni koji nisu dospeli do mere ljubavi? Ljubav, pak, onoga koji je dostigne vezuje i opija, pogružavajući ga, i odvodeći kao zarobljenika u drugi svet, pri čemu on kao da ne oseća svoju prirodu.

205. Gledajući na večna dobra koja su pripremljena pravednima i na neizrecivo dobročinstvo Božije blagodat koja će sići, verna i istinoljubiva duša i sebe i svoje staranje i svoj trud i podvig smatra nedostojnim spram neiskazivih obećanja Duha. Takav je siromašni duhom, koga Gospod ublažava. Takav je gladan i žedan pravde. Takav je i skrušeni srcem. Oni koji su prihvatili takvo proizvoljenje, staranje, trud i čežnju prema vrlini i koji do kraja ostanu takvi, zaista će moći da steknu život i večno Carstvo. Stoga niko od bratije ne treba da se prevaznosi nad bratom, niti da, prevaren lukavim, napreduje u oholosti, govoreći: "Ja već imam duhovni dar". Jer, Hrišćanima ne priliči da tako misle. Tebi nije poznato šta će sutrašnji dan učiniti sa bratom. Ti ne znaš kakav će biti tvoj i njegov kraj. Naprotiv, neka svako sa pažnjom neprestano ispituje svoju savest i proverava delo svoga srca, tj. sa kakvim staranjem i podvigom njegov um stremlji Bogu. Neka svako ima u vidu krajnji cilj - slobodu, bestrašće i spokojstvo u Duhu, i neka neprekidno i neumorno hodi, ne uzdajući se ni u kakav dar ili pravednost.

206. Na koji način padaju oni u kojima dejstvuje blagodat Božija? I najčistije pomisli po svojoj prirodi mogu da skliznu i da padnu. Čovek počinje da se nadima, da osuđuje drugog i govori: "Ti si grešnik", dok sebe smatra pravednikom. Zar ne znaš šta

govori Pavle: *Dade mi se žalac u telo, anđeo satanin, da mi pakosti, da se ne ponosim* (2.Kor.12,7). Jer, i čista priroda može da se nadima.

207. Zbog toga Hrišćani treba da upotrebe svo staranje da nikoga ne osuđuju - ni javnu bludnicu, ni grešnike, ni razvratne ljude, već da na sve gledaju sa prostodušnim proizvoljenjem i čistim okom, kako bi im uskoro prešlo u nepromenjivu prirodu da nikog ne osuđuju, da se ničim ne gnušaju i da ne prave razliku između ljudi.

208. Može li da padne čovek koji ima blagodatni dar? Ukoliko postane nemaran, pašće zato što neprijatelji uvek deluju i vode borbu, ne predajući se nemaru. Ukoliko pre si ti dužan da ne prekidaš svoje iskanje pred Bogom. Jer, mnogo štete ti dolazi od nemarnosti, makar ti se i činilo da si ispitan i u samoj tajni blagodati.

209. Veliko je hrišćansko dostojanstvo. Sa njim se ništa ne može uporediti. Onaj, pak, ko postane rasejan i koga okrade zloba, postaje sličan gradu bez zidina, u koji bez smetnje ulaze razbojnici otkuda hoće, pustoše ga i sažiju. Prema tome, ako si i ti nemaran i nepažljiv prema sebi samome, doći će lukavi duhovi da satru i opustoše um, rasejavajući pomisli po ovome svetlu.

f) Oni se zbog toga mnogo raduju, shvatajući kakvo blago su dobili, premda se i plaše da ga ne izgube, starajući se da svoje duhovno služenje obavljaju tako da ne ožaloste Duha blagodati i da On ne ode.

210. Trudbenik ne očajava zbog svog truda i svog života, već [očekuje] ono čemu se nada, tj. da dođe Gospod i da se naseli u njemu, u svim čulima i u svim duhovnim dejstvima. A kada okusi blagost Gospodnju, kada se nasladi plodovima Duha, kada sa njega bude skinuto pokrivalo tame i kada svetlost Hristova zasija i uzdejstvuje u neizrecivoj radosti, on će se uveriti u veliku ljubav, imajući Gospoda sa sobom. Kao trgovac koji stekne zaradu, on se raduje, ali ujedno i skrušava i boji nevolje od razbojnika i lukavih duhova, tj. da nekada ne oslabi i izgubi nešto od svog truda. I tako sve dok ne uđe u Carstvo nebesko, u gornji Jerusalim.

211. Ploveći po moru i imajući pogodan vetar i tiho more, trgovci se stalno nalaze u velikom strahu sve dok ne uđu u pristanište, [znajući] da može odjednom da dune protivni vetar, da se more uzburka i da se brod nađe u opasnosti. Isto tako i Hrišćani, premda osećaju kako u njima duva blagoprijatni vetar Svetoga Duha, ipak još uvek poseduju strah od vetra protivničke sile, koji u njihovim dušama može da izazove metež i uznemirenje. Zbog toga je potrebno veliko staranje kako bismo ušli u pristanište spokojstva, u savršeni mir, u večni život i večnu sladost, u grad svetih, u nebeski Jerusalim, u Crkvu prvorodnih (Jev.12,23). Ko, međutim, nije prošao te stepene, ima još mnogo razloga za strah od lukave sile koja mu na tom putu može prirediti neki pad.

212. [Dešava se] da neki bogati čovek, veoma slavan car, obrati svoje blagovoljenje prema nekoj siromašnoj ženi koja nema ništa osim svog tela, da je zavoli i da poželi da je uzme sebi za nevestu i suprugu. I ako ona pokaže raspoloženje prema svom mužu, čuvajući ljubav prema njemu, postaće gospođa svih imanja koje poseduje njen muž, iako dotle nije imala ništa. Ukoliko, pak, učini nešto protiv dužnosti i obaveze, ponašajući se neprilično u domu svoga muža, biće izbačena sa beščašćem i porugom, te će poći položivši obe ruke na glavu, kao što se u Mojsijevom Zakonu govori o ženi koja je nepokorna i neugodna svom mužu (Pon.zak.24,1). Tada će patiti i gorko plakati, razmišljajući o tome koliko je bogatstvo izgubila i kakve se slave lišila, podvrgnuvši se beščašću zbog svoje nerazboritosti.

213. Tako i duša, koju je nebeski Ženik Hristos sebi obručio za nevestu radi tajinstvenog i božanstvenog opštenja, i koja je okusila nebesko bogatstvo, treba da sa velikim staranjem istinski ugađa Hristu koji ju je obručio, da povereno joj duhovno služenje ispunjava na doličan i prikladan način, kako bi u svemu ugodila Bogu, kako ničim ne bi ožalostila Duha, na doličan način čuvajući savršenu celomudrenost i ljubav prema Hristu, ispravno se ponašajući u domu nebeskog Cara i [istrajavajući] u predanosti darovanoj blagodati. Takva duša se postavlja za gospođu nad svim dobrima Gospodnjim; i samo slavno Božansko telo postaje njeno. Međutim, ukoliko u nečemu sagraši, ukoliko u svom služenju ne bude postupala po dužnosti, ukoliko ne učini ono štoje ugodno Hristu, ako ne sledi za Njegovom voljom, ukoliko ne sarađuje sa blagodaću Duha koja je u njoj prisutna - ona će sa porugom biti podvrgnuta sramnom beščašću i biti odvojena od života, postavši nepotrebna i nesposobna za opštenje sa nebeskim Carem. Svi sveti i umni duhovi [će tada] zažaliti, tugovati i zaplakati zbog nje. I anđeli, i sile, i apostoli, i proroci i mučenici će tugovati zbog nje.

214. Zbog toga treba da se podvizavamo i da sa svakom blagorazumnošću budemo oprezní, kako bismo, po napisanome, sa strahom gradili svoje spasenje (Fil.2,12). Stoga svi vi, koji ste postali pričasnici Duha Hristovog, ni u čemu - ni u malome ni u velikome - ne postupajte sa prenebregavanjem, niti žalostite blagodat Duha, da se ne biste lišili života kojim ste se već pričestili.

215. Navešću ti i drugi primer. Sluga koji dolazi u carsku palatu koristi sasude koji se nalaze kod cara, a sam ulazi bez ičega. On treba da uloži mnogo razboritosti i opreznosti kako pri služenju ne bi učinio nešto neprilično, da na carski sto ne stavi jedno jelo umesto drugoga, već da sva jela, od prvog do poslednjeg, iznosi po redu. Ako, pak, iz neznanja i nemarnosti bude neprilično služio caru, podvrgiće se opasnosti i smrti.

216. Tako i duša koja se u blagodat i Duhu posvetila služenju Bogu ima potrebu za velikim rasuđivanjem i poznanjem kako ni u čemu ne bi pogrešila prilikom prisluživanja sasudima Božijim, tj. u duhovnom služenju, i kako joj proizvoljenje ne bi bilo nesaglasno sa blagodaću. Duša može i sopstvenim sasudima, tj. sopstvenim duhom u unutrašnjem tajnom čoveku, da upražnjava duhovnu službu Gospodu. Ipak, bez Njegovih sasuda, tj. bez blagodati, niko ne može da služi Bogu, tj. da mu ugodí i da u svemu ispuni Njegovu volju.

217. Duši je potrebna velika razboritost i rasuđivanje kada primi blagodat. Sve to sam Bog pruža duši koja ga moli, kako bi mogla da mu posluži i da mu ugodí Duhom Njegovim koji je primila, kako je zlo ni u čemu ne bi savladalo, kako ne bi pogrešila, kako zbog neznanja, odsustva straha [Božijeg] i nemarnosti ne bi skrenula sa puta i prekršila volju Vladike. Inače, takva duša će biti kažnjena smrću i plaćem, o čemu govori i božanstveni apostol: *Da propovedajući drugima ne budem sam odbačen* (1.Kor.9,27). Vidiš li kakav je strah imao, premda i beše apostol Božiji? Stoga molimo Boga da svi mi, koji smo primili blagodat Božiju, prevashodno služimo službu Duha po Njegovoj volji, izbegavajući privikavanje na misao koja prenebregava [dužnost]. Poživевši na taj način bogougodno i odsluživši duhovno služenje, mi ćemo naslediti večni život.

218. Pri ulasku u carsku palatu radi susreta sa carem, vojvode i starešine oblasti obuzima veliki strah da kako ne pogreše u odgovoru i ne podvrgnu se prekору i kazni. Seljaci, pak, i prosti ljudi prepuštaju se bezbrižnosti zato što nikada nisu videli kneza. Isto tako i čitav podnebesni svet, od careva do siromaha, ne poznajući slavu Hristovu, brinu jedino o žitejskim stvarima, retko se sećajući na Dan suda. Oni, pak, koji pomislima odlaze

na Sud Hristov, gde se nalazi Njegov presto, i koji uvek stoje pred njim, borave u velikom strahu i trepetu kako u nečemu ne bi pogrešili u odnosu na Njegove svete zapovesti.

219. Sluga kojn se nalazi blizu svog gospodara sve vreme boravi u strahu i trepetu i bez njega ništa ne radi. Tako smo i mi dužni da svoje misli i pomisli iznosimo pred Vladiku i srceznalca Hrista, da na Njega polažemo nadu i uzdanje, zato što je "On bogatstvo moje, i Otac moj, i slava moja". Zbog toga ti svagda u svojoj savesti treba da imaš staranje i strah.

220. Oni kojima je povereno upravljanje oblašću ili carska riznica, neprestano su zabrinuti da kako ne bi nečim ožalostili cara. Isto je i sa onima koji su primili duhovno delo. Oni su uvek zabrinuti. I kada počivaju, oni kao da se ne odmaraju, jer još iz duše izgone carstvo tame koje se prokralo u grad, tj. u dušu, kao i varvare koji su zavladaali njenim pašnjacima.

g) Radi tog cilja oni se trude da umom ne odstupe od Gospoda. Oni svoju unutrašnjost drže u poretku kao krmanoš svoje mornare, ili kočijaš konje.

221. Bog je neopisiv i neobuhvatan, ali se javlja svagde - i na gorama, i na moru, i ispod bezdana, ne prelazeći sa mesta na mesto, kao što čine anđeli kada silaze sa neba na zemlju. Ako Gospoda tražiš u dubini, naći ćeš ga gde čini čuda; ako ga tražiš u jami, naći ćeš ga kako čuva pravednog Danila od dva lava; ako ga išteš u ognju, naći ćeš da i tamo pomaže Svojim slugama; ako ga išteš na gori, naći ćeš ga sa Ilijom i Mojsijem. Svagde je Gospod - i pod zemljom, i iznad nebesa, i u nama i svuda.

222. Hrišćanin treba da se uvek seća Boga, budući da je napisano: *Ljubi Gospoda Boga svog iz sveg srca svog* (Pon.zak.6,5). Imaj ljubav i naklonost prema Bogu ne samo kada ulaziš u molitveni dom, već i kada si na putu, i kada razgovaraš, i kada jedeš. Jer, On govori: "Gde je blago vaše, onde će biti i um vaš" (Mt.6,21). Čovekov bog je ono za šta je privezano njegovo srce i ka čemu ga vuče želja. Bog je njegov Gospod ukoliko ga njegovo srce uvek želi. Granje koje se baci u oganj ne može da se protivi sili plamena, već odmah sagoreva. Isto tako i demoni odmah gore kada napadnu na čoveka koji se udostojio darova Duha. Njih opaljuje i istrebljuje božanstvena ognjena sila. Jedino čovek treba da je uvek prilepljen uz Gospoda, i da na Njega polaže uzdanje i nadu. Demonu se opaljuju molitvom kao vosak ognjem, pa makar bili silni kao tvrda gora.

223. I svetitelji Božiji su ponekad sedeli na pozornici sveta i gledali njegove prevare. U unutrašnjem čoveku oni su besedili sa Bogom, a po spoljašnjem je izgledalo da posmatraju ono što se dešava u svetlu. Svetovni ljudi potpadaju pod drugi uticaj duha prevare, po kome misle samo na zemaljsko. Hrišćani, pak, imaju drugo proizvoljenje, drugi um. Oni su ljudi drugog veka, drugog grada, zato što Duh Božiji prebiva u opštenju sa njihovim dušama.

224. Apostol govori: *Hoću, dakle, da se muževi mole na svakom mestu, podižući svete ruke bez gneva i lukavog dvoumljenja* (1.Tim.2,8), zato što, po Jevanđelju, pomisli izlaze iz srca. Stoga pristupi molitvi i obračaj pažnju na svoje srce i um. Poželi da uznosiš čistu molitvu Bogu, i posebno pazi da nema ničega što je ometa. [Ispituj] da li ti je molitva čista i da li ti je um obuzet Gospodom kao što je zemljodelac zauzet zemljoradnjom, muž ženom i trgovac trgovinom. [Utvrđi] da li ti, kad preklanjaš kolena na molitvu, neki drugi otmaju molitvu.

225. Napisano je: *Ljubi Gospoda Boga svoga iz sveg srca svoga* (Pon.zak.6,5). I ti govoriš: "Ja volim i imam Duha Svetog". Međutim, da li se zaista u tebi nalazi sećanje na

Gospoda, račienije i gorenje prema Njemu? Da li si ti za Gospoda privezan danonoćno? Ako imaš takvu ljubav - čist si. A ako nemaš, onda obrati pažnju [na sebe] kada ti dolaze zemaljske brige i skverne i lukave pomisli i [utvrdi] da li si zaista nepokolebiv, da li se tvoja duša otima ka ljubavi Božijoj i da li je privržena Bogu. Jer, svetske pomisli rasejavaju um zemaljskim i truležnim, ne dozvoljavajući mu da zavoli Boga ili da se seća Gospoda. Često puta prost čovek pristupa molitvi, preklanja kolena i umom ulazi u pokoj. On potkopava zid zlobe koji mu se protivi i dolazi do viđenja i mudrosti do kojih ne mogu doći silni, mudri i krasnorečivi. Oni ne mogu da poznaju tananost njegovog uma budući da je zanet božanstvenim tajnama.

226. Kada dodaš drva u vatru iznad koje se nalazi bakarni sasud, ono što je u njemu počće da kuva i vri. Ako li se, pak, [vatra] zanemari i ne podloži drvima, plamen će početi da se smanjuje da bi najzad nestao. Tako je i blagodat nebeski oganj u tebi i izvan tebe. Ako se budeš molio i svoje pomisli budeš predao ljubavi Hristovoj, biće kao dao ložiš drva. Tvoje pomisli će postati oganj, pogruzivši se u čežnju Božiju. Ako se Duh i udalji i kao da je izvan tebe, ipak prebiva u tebi i pokazuje se izvan tebe. Kod onoga, pak, ko postane nemaran, predajući se pomalo svetskim stvarima ili rasejanosti, opet dolazi greh, odevajući dušu i prignječujući čoveka. Duša se priseća ranijeg pokoja, počinje da žali i da počćeće pati.

227. Um ponovo počinje da se približava Bogu, opet počinje da mu se približava ranije spokojstvo, iznova počinje snažnije da ište Boga i govori: "Preklinjem te, Gospode". Postepeno nailazi oganj koji gori i uspokojava dušu, kao što udica postepeno izvlači ribu iz dubine. Kada toga ne bi bilo, i kad ne bi okusila gorčinu i smrt, duša ne bi mogla da razlikuje gorko od slatkog, smrt od života, niti da blagodari životodavnog Oca i Sina i Svetoga Duha u vekove.

228. Na brodu sa velikom posadom krmanoš svima upravlja i raspoređuje, jednima prigovarajući, drugima ukazujući šta treba da rade. Tako i srce ima krmanoša, tj. um, i savest koja izobličava, i pomisli koje se osuđuju i opravdavaju. Jer, apostol govori: *Misli se među sobom optužuju ili opravdavaju* (Rim.2,15).

229. Kočijaš, u čijim rukama se nalazi kočija, uzde, životinje i sve ostalo, po svojoj volji i kad hoće juri krajnjom brzinom, i opet, kad hoće, zadržava kočiju. On čitavu kočiju usmerava gde hoće i ona je u njegovoj vlasti. Tako i srce ima mnogo prirodnih pomisli koje su tesno sa njim povezane, a um i savest ga opominju i usmeravaju, uspavljujući prirodne pomisli koje niču u njemu. U duši, naime, ima mnogo sastava, premda i jeste jedna jedina.

230. Upregnuvši konje, ljudi upravljaju kolesnicama i ustremljuju se jedni protiv drugih, stremeći da jedni druge obore i pobeđe. Tako i srce podvižnika predstavlja jedno poprište na kome se lukavi duhovi bore sa dušom, dok Bog i anđeli gledaju na podvig. Osim toga, svakog časa duša proizvodi nove pomisli, a i zloba ih podmeće. Jer, duša ima mnogo skrivenih pomisli, koje stalno proizvodi i rađa. Takođe i zlo ima mnogo pomisli i poduhvata i svakog časa rađa nove pomisli protiv duše. Um, pak, kao kočijaš, upreže kolesnicu duše, zadržava uzde pomisli i ustremkuje se protiv satanske kolesnice, kao što i se i satana sprema protiv duše.

h) Iz toga je očigledno da se borba sa grehom i neprijateljem ni ovde ne prekida. Otuda neprekidna borba sa pomislima i pokretima srca. Ovde je ona još tananija.

231. Mnogi od onih koji imaju blagodat ne znaju da ih potkrada greh. Mlada žena koja živi u kući sa mladim čovekom, i koju on prevari, koja se sa njim saglasi i najzad padne u blud - biva prezrena. Tako i sa dušom prebiva strašna zmija greha, sablažnjava je i nagovara. Ukoliko se složi, besplotna duša ulazi u opštenje sa besplotnom zlobom duha, tj. duh opšti sa duhom. Prema tome, bludniči onaj ko u svoje srce primi pomisao lukavog i saglašava se sa njom. Zbog toga mera tvog podviga neka se sastoji u tome da ne bludničiš u pomislima, već da se protiviš umom i da vodiš unutarnju borbu, da se boriš sa porokom i da ga ne slušaš, da se ne naslađuješ sa njim u pomislima. I ako Gospod u tebi nađe takvu revnost, poslednjeg dana će te primiti u Carstvo Svoje.

232. Ljudska priroda je takva da i onaj koji se nalazi u dubini poroka i ko služi grehu može da se obrati ka dobru, kao što i onaj ko je vezan za Duha Svetoga i ko je opijen nebeskim ima vlast da se okrene ka zlu. Čak i oni koji su već okusili blagodat Božiju i koji su postali pričasnici Duha Svetoga moraju biti oprezni kako ne bi postali gori nego što su bili kao svetovnjaci. To se dešava ne zato što bi Bog bio izmenjiv ili nemoćan, ili što Duh gasne, već stoga što se sami ljudi ne usaglašavaju sa blagodaću. Stoga oni i skreću i upadaju u hiljade zala.

233. Poneki, okusivši od sladosti Božije, još uvek potpadaju pod dejstvo protivnika, pa se, kao neiskusni, čude što i posle Božije posete pomisli pokazuju svoje dejstvo, čak i za vreme hrišćanskih tajinstava. Međutim, oni koji su ostareli u tom stanju ne čude se. Iskusni ratari po dugotrajnoj navici čak i kada bude rodna godina ne ostaju potpuno bezbrižni, računajući i na glad i na oskudicu, kao što, uostalom, ni u vreme gladi ili oskudice ne gube nadu, znajući da se vremena menjaju. Isto je i u duhovnom. Našavši se u različitim iskušenjima, duša se ne čudi i ne očajava jer zna da Božije popuštenje dozvoljava da se ispita i vaspita zlom, kao što, uostalom, ni pri velikom bogatstvu i pokoju ne postaje nemarna, već očekuje promenu.

234. Čak i kad se nalazi u dubini i bogatstvu blagodati, čovek još uvek poseduje izdanke poroka. Ipak, on ima zastupnika koji mu pomaže. Mesto koje okružuje izvor i samo jeste vlažno i mokro. Međutim, čim nastanu vrućine, presušuje i izvor i njegova okolina. Isto tako i kod slugu Božijih blagodat Božija, kojom izobiluju, isušuje i lukavu pohotu i prirodne želje, budući da ljudi Božiji sada postaju veći od prvog Adama.

235. Poneki u toj meri stižu spokojstvo u blagodati da postaju hrabriji od poroka koji u njima prebiva, držeći se molitve i počinka u Bogu. Drugi put oni potpadaju pod dejstvo lukavih pomisli i bivaju potkradeni grehom, iako još prebivaju u blagodati Božijoj. Lakomisleni i neznaveni misle da u njima više nema greha pošto je u njima delimično podejstvovala blagodat. Rasudljivi, pak, i oni koji su mudriji, nemaju smelosti da kažu da više ne podležu dejstvu sramnih i nečistih pomisli samim tim što u sebi imaju blagodat.

236. Često susrećemo bratiju koji imaju toliku radost i blagodat da posle pet ili šest godina govore: "U nama se isušila pohota". I kada su već sebe smatrali potpuno slobodnim od pohote, odjednom bi se porok, koji je u njima bio pritajen, pokretao i oni izgarahu od želje, usled čega govorahu: "Otkuda posle toliko vremena da se u nama pojavi takva pohota?" Zbog toga se niko od razboritih neće usuditi da kaže: "Ja sam savršeno slobodan od greha budući da u meni prebiva blagodat". Naprotiv, u umu deluju dva lica. Neiskusni u [duhovnim] stvarima misle da su pobednici i Hrišćani čim u njima podejstvuje mala blagodat. Međutim, ja mislim da stvar stoji ovako: Sunce na čistom nebu sija [jasno]; čak i kad naiđu oblaci i sakriju ga, zgušnjavajući vazduh, ono ne gubi u svojoj svetlosti, niti u svom biću. Isto se dešava i sa onima koji se nisu u potpunosti očistili. Prebivajući u

blagodati Božijoj, oni su u dubini duše još obuzeti grehom. Oni imaju prirodne pokrete, ali i pomisli koje ih krepe u stremljenju ka Bogu, pri čemu još nisu potpuno utvrđeni u dobru.

237. I oni koji se u dubini duše drže dobra, tj. blagodati, još uvek ostaju robovi i zarobljenici lukavih pomisli, nalazeći se na strani poroka. Zbog toga je čoveku potrebno veliko rasuđivanje kako bi shvatio da se sve tako dešava. Kažem ti da čak ni apostoli nisu bili potpuno bezbrižni, iako su imali Utešitelja u sebi. Pored radosti i veselja, u njima je postojao i strah i trepet, po dejstvu same blagodati, a ne sa strane poroka. Sama blagodat ih je čuvala da ne skrenu, čak ni u najmanjem. Stena na koju bace kamenčić ostaje čitava i nepokretna. Isto tako ni strela ne može povrediti onoga koji ima oklop. Oklop odbija strelu tako da i gvožđe i telo ostaju nepovređeni. Tako su i apostoli ostajali nepovređeni od zla koje im se približavalo. Oni su bili obučeni u savršenu silu Hristovu. Kao savršeni, oni su imali slobodu da čine dela pravde. Budući da neki tvrde da pri blagodati duša već nema o čemu da se brine, Bog i od savršenih zahteva duševnu volju radi služenja Duhu, kako bi postojala saglasnost. Jer, apostol govori: *Duha ne gasite* (1.Sol.5,19).

238. U vidljivom svetu zemlja najčešće izdaje trnje. Zemljodelac kopa zemlju, prilježno je obrađuje i seje, pa ipak neposejano raste trnje i množi se zato što je Adamu po prestupu rečeno: *Trnje i čičak će ti davati zemlja* (Post.3,18). Ratar se iznova trudi, krči trnje, ali ono se još više umnožava. Shvati to duhovno. Po prestupu, zemlja srca iznosi trnje i čičak. Čovek obrađuje zemlju, trudi se, a trnje lukavih duhova se sve više umnožava. Međutim, najzad Duh Sveti pomaže ljudskoj nemoći. Gospod obrađuje zemlju srca i u nju polaže nebesko seme. Međutim, i pošto padne nebesko seme, trnje i čičak se još uvek umnožavaju. Sam Gospod i čovek ponovo obrađuju zemlju duše, no još uvek niču i množe se sedam lukavih duhova i trnje, sve dok ne nastupi leto, dok se ne umnoži blagodat i trnje se ne osuši od sunčeve toplote.

239. Premda sapostoji sa našom prirodom, zlo je ipak ne nadvladava, niti je čini svojim pašnjakom. Nežne stabljike pšenice kukolj može da zaguši. Međutim, kada, sa nastupanjem leta, rastinje postane suvo, on joj već više ne može ni malo naškoditi. Jedna šaka kukolja koja se nađe u trideset mera pšenice uopšte se neće primetiti, jer će postati neprimetno u mnoštvu pšenice. Isto je i sa blagodaću - kada se dar Božiji i blagodat umnoži u čoveku, i kad čovek se obogati u Gospodu, porok, koji delimično ostaje u njemu, više ne može da mu naškodi, više nad njim nema silu, niti pašu. Jer, Gospodnji dolazak i promišljanje usmereni su na to da se mi, koji smo porobljeni, dužni i potčinjeni grehu, oslobodimo i postanemo pobednici smrti i greha.

240. Da li su apostoli mogli da sagraše da su hteli, ili je blagodat bila jača i od same volje? Oni nisu mogli da zgreše, niti su želeli, budući da su se nalazili u svetlosti i tolikoj blagodati. Uostalom, ne kažemo da je blagodat u njima bila nemoćna, već tvrdimo da ona i savršenim duhovnim muževima dopušta da imaju svoju volju, da mogu da čine šta hoće i da se usmere gde hoće. I sama ljudska priroda, kao nemoćna, ima mogućnost da skrene od dobra koje joj je sapostojeće. Oni koji su obučeni u punu opremu, koji imaju oklop i oružje, iznutra su obezbeđeni i neprijatelji ih ne napadaju, ili ih i napadaju, ali od njihove volje zavisi da li će da upotrebe oružje, da im se usprotive, da sa njima stupe u borbu i pobeđu, ili će, opet, iako poseduju oružje, odustati od borbe, veseliti se i biti u miru sa njima. Tako i Hrišćani, budući obučeni u savršenu silu i imajući u sebi nebesko oružje, mogu da, ukoliko hoće, uživaju sa satanom i da budu u miru sa njim, izbegavajući borbu. Jer, priroda [ljudska] je lako izmenjiva i čovek, zbog samovlasnosti koja ostaje u njemu, može da, ako ushte, postane i sin Božiji, ali takođe, i sin pogibli.

241. Da li savršeni imaju nevolju i borbu, ili su potpuno bezbrižni? Nema čoveka bez borbe. Satana je nemilosrdan i nečovekoljubiv i ne lenji se da napada na sve ljude. Ipak, očigledno je da ne napada sve sa jednakom usrdnošću. Poneki trpe silnu borbu i napade od greha, ali se krepe i umudruju u bitkama, prenebregavajući protivničku silu. Oni su u tome bez opasnosti zato što su nepokolebivi i utvrđeni u svom spasenju. Oni su izvežbani i iskusni u borbi sa zlom. Sam Bog je sa njima, rukovodeći ih i uspokojavajući ih. Drugi, pak, neizvežbani, upavši u jednu nevolju i nakon jedne borbe, odmah propadaju i ginu.

242. Utvrdivši se i osetivši silno dejstvo blagodat Božije, poneki su nalazili da su im udovi osvećeni, te pomišljahu da u Hrišćanstvu nema mesta za pohotu, da um postaje celomudren i čedan i da se unutrašnji čovek već uznosi u božanstveno i nebesko. Takav čovek misli da je nesumnjivo dostigao savršenu meru. Kada već smatra da je stupio u bezbedno pristanište, njega sustižu talasi i on opet sebe vidi usred mora, gde postoji samo voda, nebo i gotova smrt. Tako greh, koji je ušao u nas, proizvodi svaku zlu pohotu. Udostojivši se ponovo izvesne blagodati i iz čitave morske dubine primivši samo neku kap, oni svakog časa i dana otkrivaju čudo koje se dešava. Podvrgnuti tako čudnom, neobičnom i božanstvenom dejstvu, oni se dive i čude kako su se umudrili. Božanska i nebeska blagodat ih prosvetljuje, rukovodi, umiruje i sve uređuje na dobro.

243. Trudi se da ispuniš pravdu u unutrašnjem čoveku gde je postavljen Hristov oltar zajedno sa prečistim svetilištem, kako bi se svedočanstvo tvoje savesti pohvalilo Krstom Hristovim koji tvoju savest čisti od mrtvih dela, kako bi Bogu poslužio duhom svojim i kako bi poznao kome se klanjaš, po rečenome: *Mi se klanjamo onome što znamo* (Jn.4,22). Poveri se Bogu koji te vodi i stupi u zajednicu sa Njim, kao nevesta sa ženikom. Jer, rečeno je: *Tajna je ovo velika, a ja govorim o Hristu* (Ef.5,32) i o neporočnoj duši.

244. Zamisli jedan vrt u kome postoji plodno drveće i drugo mirisno rastinje. On je prekrasno obrađen i ukrašen. On je ograđen i jednim malim zidom radi zaštite. Neka pored njega teče mala reka. Ukoliko voda najpre lagano udara u zid, oštetiće njegov temelj i naći sebi prolaz. Zatim će pomalo sasvim rastresti temelj i ući u vrt, polomiti i iskoreniti svo rastinje, uništiti sav trud i vrt učiniti beskorisnim. Isto biva i sa ljudskim srcem. U njemu postoje dobre pomisli, ali se njemu neprestano približavaju i potoci greha, gotovi da ga obore i povuku na svoju stranu. Ako je um unekoliko lakomisen i ako se preda nečistim pomislima, duhovi prevare će već naći pasište za sebe, progurati se i porušiti svu lepotu, ni u šta obratiti sve dobre pomisli i opustošiti dušu.

i) Osim ove borbe, javlja se i spoljašnja. Kako počinje da se pojavljuje blagodat Božija u srce podvižnika, tako započinju i neprijatni napadi drugih ljudi. Izgnan iz unutrašnjosti, neprijatelj se naoružava spolja. To postaje neophodan uslov da bi Hrišćanin dospao do savršenstva u duhu.

245. Božiji ljudi treba da se pripreme za borbu i podvig. Kao što hrabri mladić izdržava borbu i na udarce, koje mu nanose, uzvraća udarcima, tako i Hrišćani treba da podnose nevolje, spoljašnje i unutrašnje borbe, kako bi, primajući udarce, pobeđivali trpljenjem. Takav je put Hrišćanstva. Gde je Duh Sveti, tamo se - kao senka - pojavljuje gonjenje i borba. Vidiš li kako proroci behu gonjeni svojim jednoplemenicima, iako u njima delovaše Duh? Vidiš li kako je Gospoda, koji je put i istina, gonio Njegov, a ne tuđ narod? Njegovo pleme - Izrailjci - su ga gonili i raspeli. Slično je bilo i sa apostolima. Jer, od vremena Krsta, Duh Utešitelj je došao i preselio se kod Hrišćana: više niko od Judejaca nije

bio gonjen, već su jedino Hrišćani postajali mučenici. Zbog toga ne treba da se čudite: Istina mora biti gonjena.

246. Nije tek tako napisano o Jovu da ga je iskao satana. Jer, on, sam po sebi, bez popuštenja, nije ništa mogao učiniti. Šta đavo govori Gospodu? Daj mi ga u ruke, [pa ćeš videti] *da li te neće u lice blagosloviti* [tj. opsovati] (Jov.1,11). I sada je isti Jov, i isti Bog, i isti đavo. Baš u vreme kad je Jov osećao pomoć Božiju, kad je bio revnistan i plamen u blagodat, ište ga satana i govori Gospodu: "On ti služi pošto mu pomažeš i štitiš ga. Ostavi ga i predaj ga meni, [pa ćeš videti] *da li te neće u lice blagosloviti*". Prema tome, izgleda da blagodat odstupa baš zbog toga što se duša teši. Tada se duša predaje iskušenjima. Dolazi, dakle, đavo i donosi joj hiljadu nevolja - beznadežnost, očajanje, lukave pomisli. On donosi nesreću da bi dušu raslabio i odvojio od nade u Boga. Razborita, pak, duša ni u nevoljama, ni u skorbi ne gubi nadu, već se drži onoga što je stekla. Bilo šta da joj se desi usred hiljadu iskušenja, ona trpi i govori: "Makar me i smrt zadesila, neću ga (tj. Boga) ostaviti".

247. Svi pravednici su ugodili Bogu idući tesnim i uskim putem. Avraam je bio bogat u Bogu, ali se u [odnosu] na svet nazivao prahom i pepelom (Post.18,27), a i David je o sebi govorio: *Ja sam crv a ne čovek, ruglo ljudima i poruga narodu* (Ps.21,7). Slično su i svi apostoli i proroci stradali, trpeći vređanje. Pogledaj u kakvom je poniženju došao i sam Gospod, koji je put i Bog! On nije došao radi sebe, već radi tebe, da bi za tebe postao obrazac svakog dobra. On, koji je Bog, Sin Božiji, Car i Sin Carev, na sebe uzima izgled sluge. On donosi celebna lekarstva i leči ranjene, iako je po spoljašnjosti kao jedan od ranjenih.

248. Međutim, nemoj prenebregavati dostojanstvo Božije, videći da je po spoljašnjosti unižen kao jedan od nas. On je takav postao radi nas, a ne radi sebe. Razmisli koliko se On smirio u trenutku kad su vikali: *Raspni ga, raspni!* (Lk.23,21), i kad se skupljao narod. Nad zločincem kome je knez izrekao presudu gnuša se sav narod i ponižava ga. Tako su i fariseji prezirali Gospoda u vreme raspeća, budući da je bio osuđen na smrt. Nije li prevazišlo svaku meru poniženja pljuvanje po licu, stavljanje trnovog venca i udaranje po obrazima? Jer, napisano je: *Leđa svoja podmetah onima koji me bijahu i obraze svoje onima koji me sramočahu; ne zaklonih lica svoga od poruge ni od pljuvanja* (Is.50, 6). Bog je, dakle, primio mnoštvo poruga, stradanja i poniženja. I ma koliko se smiravao ti, koji si prah i po prirodi smrtan, nećeš se niukoliko moći uporediti sa svojim Vladikom. Bog se radi tebe smirio, a ti se ni radi sebe ne smiravaš, već se nadimaš i oholiš. On je došao da na sebe uzme sorkb i teret, i da tebi pruži Svoj pokoj, a ti nećeš da poneseš trud i da postradaš kako bi se iscelio od rana. Slava stradanju i dugotrpljenju Njegovom u vekove!

249. Kad je i Bog na zemlji išao tim putem, i ti si dužan da ga podražavaš. Tako su hodili i apostoli i proroci. Ako i mi želimo da budemo nazidani na temelju Gospoda i apostola, treba da budemo njihovi podražatelji. Jer, apostol govori Duhom Svetim: *Ugledajte se na mene, kao i ja na Hrista* (1.Kor.11,1). Ukoliko, pak, voliš ljudsku slavu i hoćeš da ti se klanjaju, tražeći pokoj, [znaj] da si skrenuo sa puta. Ti treba da se raspneš sa Raspetim, da postradaš sa Stradalnikom, kako bi se proslavio sa Proslavljenim (Rim.8,17). Jer, nevesta treba da postrada sa Ženikom, čime postaje sudeonica i sunaslednica Hristova. Bez stradanja i bez prohođenja napornog, uskog i tesnog puta niko ne može ući u grad svetih, dostići pokoj i carevati sa Carem u beskonačne vekove.

250. Koliko se satani dopušta da nas napada: do izvesne mere, ili koliko hoće? On se naoružava ne samo na Hrišćane, već i na idolopoklonike i na ceo svet. Prema tome, kad

bi mu bilo dozvoljeno da napada koliko hoće, on bi istrebio sve. Zašto? Zato što je to njegovo delo i njegova volja. Grnčar koji krčage stavlja u vatru odmereno zagreva peč. On ih ne ostavlja ni preko vremena u vatri, kako ne bi popucali, niti kraće od neophodnog vremena, kako ne bi ostali nedopečeni i kako ne bi propali. Zlatar takođe priprema pogodnu vatru. Jer, kad bi usilio vatru, zlato i srebro bi se istopili, postali žitki i propali. Najzad, i um ljudski odmerava težinu sa snagom tegleće stoke, ili kamilе, ili druge životinje, tj. pazi na težinu koju mogu poneti. Koliko tek [pazi] Bog, koji zna snagu ljudskih sasuda i koji u raznoj meri popušta protivničkoj sili da deluje!

j) Podnoseći sve ovo strpljivo i ni u čemu ne ustupajući neprijatelju, duša se sve više čisti i otvara prostor snažnijim dejstvima blagodatі Svetoga Duha, koja se najzad projavljuje kroz ozarenja uma, kroz posebna utešna naravstvena stanja, kroz viđenja, upućivanja. Postaje očigledno da duša prilazi savršenstvu.

251. Onome koji ga ljubi, Bog saopštava Svoju ljubav. Onome koji je jednom poverovao u Njega, On dodaje nebesku veru, te čovek postaje dvostruk. Koliko od svojih udova ti Njemu prineseš na dar, toliko će i On od Svojih udova prisajediti duši tvojoj, kako bi ti sve čisto bilo - i delanje, i ljubav, i molitva.

252. Marija je ostavila sve, sela pored nogu Gospodnjih i čitavog dana blagosiljala Boga. Vidiš li sedenje u blizini koje proizilazi iz ljubavi? Čuj i sledeće, kako bi jasnije zasijala reč Božija. Duši onoga koji ljubi Isusa i pravo na Njega gleda, koji ga sa ljubavlju posmatra a ne obično, Bog hoće da uzvрати nečim, premda čovek ne zna šta prima i u kojoj meri Bog obdaruje dušu. Mariji, koja ga je zavolela i koja je sedela pored Njegovih nogu, On nije jednostavno dao nagradu, već joj je darovao neku skrivenу silu od Svoje suštine. Same reči, koje je Gospod sa mirom izrekao Mariji, behu Duh i sila. Te reči su ušle u srce, postale duša u duši, duh u duhu, i božanstvena sila je ispunila njeno srce. Tamo gde se obrete, ta sila postaje neotuđivo nasleđe. Zbog toga, znajući šta joj je darovao, Gospod govori: *Marija je dobri deo izabrala* (Lk.10,42). I Marta je vremenom, zbog usrdnosti sa kojom je služila, dobila isti dar. I ona je, naime, u dušu svoju primila božastvenu silu.

253. I zašto bi bilo čudnovato da oni koji prilaze Gospodu i koji se pilepljuju uz Njega telesno primaju silu? Nekada su apostoli besedili i Duh Sveti je silazio na verujuće (Dap. 10,44). I Kornilije je od reči koje je čuo primio silu. Utoliko pre se javljala sila kad je Gospod izgovarao reči Mariji, ili Zakheju, ili grešnici koja je raspuštenom kosom otirala noge Gospodnje, ili Samarjanci, ili razbojniku. Utoliko pre je tada Duh Sveti dolazio u jedinstvo sa njihovim dušama. A i sada oni koji ljube Gospoda, koji su sve ostavili i stalno prebivaju u molitvi, tajno uče stvari koje ranije nisu znali. Sama Istina im se, saglasno njihovom proizvoljenju, otkriva i uči ih: *Ja sam... istina* (Jn.14,6). Sami apostoli, koji su do Krsta prebivali uz Gospoda, viđahu velika znamenja - čišćenje gubavih, vaskrsavanje mrtvih, premda nisu znali kako božanstvena sila počiva i deluje u srcu. Oni ne znađahu da će se duhovno preporoditi, da će se sjediti sa nebeskom dušom, da će postati nova tvar. Oni su voleli Gospoda radi čuda koja je vršio. Najzad, Gospod im je rekao: "Zašto se divite znamenjima? Ja ću vam dati veliko nasleđe kakvo nema čitav svet".

254. Njima su još bile neobične reči Gospodnje, sve dok On nije vaskrsao iz mrtvih i dok radi nas nije uzneo telo na nebo. Tada je na njih sišao Duh Utešitelj i stupio u jedinstvo sa njihovim dušama. Sama Istina se javlja u dušama vernih i nebesni čovek prilazi tvom čoveku, stupajući sa njim u zajednicu. Oni koji istrajavaju u služenju i koji

usrdno sve čine iz revnosti i ljubavi prema Bogu, vremenom pristupaju poznanju same Istine zato što se Gospod otkriva dušama njihovim i uči ih saživotu sa Duhom Svetim.

255. Rečeno je: *Okusite i vidite da je blag Gospod* (Ps.33,9). Ovo okušanje je osvedočenje u dejstvenu silu Duha koja služi u srcu. Jer, sinovi svetlosti i služenja Novome Zaveću u Duhu Svetome ničemu se ne uče od ljudi, već samo od Boga. Sama blagodat na njihovim srcima piše zakone Duha. Zbog toga oni ne treba da se osvedočuju samo iz Pisama, koja su napisana mastilom, već iz tablica srca na kojima blagodat Božija ispisuje zakone Duha i nebeske tajne. Jer, srce gospodari i caruje celim telesnim sastavom. Ovladavši pasištem srca, blagodat već caruje nad svim udovima i pomislama. Jer, tu je um i sve pomisli duše i njeno očekivanje. Zbog toga blagodat i prodire u sve delove tela.

256. Takav, po napisanom, ispituje svakog čoveka (1.Kor.2, 14). On za svakog zna iz kog izvora crpe reč, gde se zaustavio, na kakvom se stepenu nalazi, dok o njemu niko od ljudi, koji imaju svetski duh, ne može ništa znati niti suditi. Jedino onaj ko ima nebeskog Duha Božijeg može prepoznati sebi sličnog, kao što govori apostol: "Duhovno duhovnim upoređujući".

257. Onima koji su se udostojili da postanu čeda Božija i da se rode odozgo od Duha Svetoga, koji u sebi imaju Hrista koji ih prosvetljuje i uspokojava, na različite i raznovrsne načine upravlja Duh i blagodat nevidljivo dejstvuje u njihovom srcu kroz duhovno spokojstvo. Da bismo delimično pokazali kako blagodat dejstvuje u njihovim dušama, pozajmićemo primere iz vidljivih naslada. Ponekad su oni veseli kao na carskoj večeri, radujući se neizrecivom radošću i veseljem; ponekad liče na nevestu koja se uspokojava božanstvenim pokojem u opštenju sa svojim ženikom; ponekad kao besplotni anđeli, nalazeći se još u telu, osećaju izuzetnu lakoću i krilatost; ponekad kao da su pijani od pića, razveseljeni i opijeni Duhom, opijeni božanstvenim duhovnim tajnama.

258. Međutim, ponekad kao da plaču i tuguju zbog roda ljudskog, moleći se za celog Adama, prolivajući suze i plačući, zapaljeni duhovnom ljubavlju prema čovečanstvu. Ponekad ih Duh raspaljuje takvom radošću i ljubavlju da bi, kad bi mogli, svakog čoveka stavili u srce, ne razlikujući zlog od dobrog. Ponekad u smirenomlju duha toliko umanjuju sebe da se smatraju poslednjima i najmanjim od svih. Ponekad ih Duh postojano drži u neizrecivoj radosti. Ponekad liče na silnog vojvodu koji, obukavši se u carsko oružje, izlazi u borbu sa neprijateljima, snažno se podvizavajući da ih pobedi. Jer, duhovni [ljudi] se, slično njemu, oblače u nebeska oružja Duha, ustaju na neprijatelje i sa njima vode borbu da bi ih pokorili pod svoje noge.

259. Ponekad se duša uspokojava u nekom velikom bezmolviju, tišini i miru, prebivajući u duhovnoj slastici, u neizrecivom pokoji i blaženstvu. Ponekad blagodaću Duha postaje mudra nekom neizrecivom razboritošću i mudrošću i neobjašnjivim duhovnim poznanjem, koje se ne može izraziti jezikom i ustima. Ponekad, opet, čovek postaje kao jedan od [običnih] ljudi. Tako raznovrsno u ljudima deluje blagodat, i na mnoge načine rukovodi dušu, uspokojavajući je po volji Božijoj, i vežbajući je mnogoobrazno, kako bi je savršenu, besprekornu i čistu privela Ocu nebeskom.

260. Ova nabrojana dejstva Duha umnožavaju se kod onih koji su bliži savršenstvu. Jer, nabrojana raznovrsna upokojenja blagodaću se različito izražavaju rečima i u ljudima se neprestano dešavaju, tako da jedno dejstvo sledi za drugim. Uzdignuvši se ka savršenstvu Duha, savršeno se očistivši od strasti i u neizrecivom opštenju se spojivši sa Duhom i sama postavši duh, stupivši u jedinstvo i srastanje sa Duhom Utešiteljem, duša sva postaje svetlost, sva oko, sva duh, sva radost, sva spokojstvo, sva veselje, sva

milosrđe, sva blagost i dobrota. Kao što je kamen u morskoj dubini sa svih strana okružen vodom, tako i ovi ljudi, potpuno se sastavši sa Duhom, postaju slični Hristu, nepromenljivo imajući u sebi vrline sile Duha, ostajući unutrašnje besprekorni, neporočni i čisti. Jer, kako bi obnovljeni Duhom mogli spolja proizvoditi plod zla? Naprotiv, u njima svagda i u svemu sijaju plodovi Duha.

261. Ima [ljudi] koji ulaze da preklone kolena [na molitvi] i srce im se ispunjava božanstvenim dejstvom, te im se duša veseli sa Gospodom kao nevesta sa ženikom, po reči proroka Isaije: *Kao što se raduje ženik zbog neveste, tako će se Gospod obradovati zbog tebe* (Is.62,5). Ponekad je takav po čitav dan zauzet nečim, da bi se zatim na jedan čas posvetio molitvi. Tada se njegov unutrašnji čovek sa velikom sladošću zanosi molitvenim stanjem, beskrajnom dubinom onoga veka, tako da se njegov um u potpunosti odstranjuje, nošen i zarobljen tamošnjim. Za to vreme on zaboravlja na pomisli zemaljskog razuma, budući nasićen i zarobljen pomislama na Božanstveno, nebesko, bezgranično, neshvatljivo, divno, što čovečija usta ne mogu da izgovore. U taj čas čovek se moli i govori: "O, kada bi moja duša otišla zajedno sa molitvom".

262. Da li se čovek uvek nalazi u takvom stanju? Istina, blagodat je neprestano prisutna i ukorenjena, delujući kao kvasac u čoveku i uzrastajući od mladih dana. Prebivajući u čoveku, ona postaje kao nešto prirodno i neodvojivo, kao nešto jedno sa njegovim bićem. Ipak, ona svoja dejstva menja kako joj je ugodno, na korist samom čoveku. Ponekad se taj oganj razgara i raspaljuje snažnije, a ponekad slabije i tiše; jedno vreme se ova svetlost razbuktava i sija blistavije, a ponekad se umanjuje i mrkne; svagda goreći i svetleći, ovaj svetilnik je ponekad jasniji, razgorevajući se od opijenosti ljubavlju Božijom, a u drugo vreme svoj sjaj odaje štedljivo, tako da je svetlost koja prebiva u čoveku slabija.

263. Osim toga, nekima se u svetlosti javljalo znamenje krsta i sjedinjavalo sa unutrašnjim čovekom. Ponekad čovek za vreme molitve dostiže do istupljenja, kad mu se čini da stoji u crkvi pred žrtvenikom na kome se nalaze tri hleba, koji kao da su uskisli zajedno sa jelejom. I koliko ih on jeđaše, toliko oni narastahu i podizahu se. Ponekad se javljala neka svetla odežda kakve nema na zemlji u ovome veku i kakvu ne mogu da sačine ljudske ruke. Jer, kao što je Gospod, popevši se na goru, preobrazio svoje haljine, učinivši ih munjezračnim, tako se i čovek, obučen u [slične haljine], čudio i izumljivao. Drugom prilikom je ta svetlost, javivši se u srcu, otkrivala unutrašnju, najdublju i skrivenu svetlost, zbog čega bi čovek, potpuno progutan onom sladošću i onim sagledavanjem, prestajao da vlada sobom i za ovaj svet postajao kao lud i stranac. Zbog izobilne ljubavi i sladosti, i usled skrivenih tajni, čovek u to vreme dostiže slobodu i savršenu meru, postaje čist i slobodan od greha. Međutim, kasnije se blagodat umanjuje i silazi pokrivalo suprotne sile. Blagodat bi tada bila samo delimično vidljiva, nalazeći se na nižem stepenu savršenstva.

264. Čovek treba da prođe, da tako kažemo, dvanaest stupnjeva da bi dostigao savršenstvo. Ponekad on zaista postiže tu meru i dostiže savršenstvo. Zatim blagodat opet počinje da deluje slabije i čovek silazi na drugi stepen, stojeći već na jedanaestom stupnju. Drugi, međutim, bogat blagodaću, uvek danonoćno stoji na visokoj meri, budući slobodan i čist, zarobljen i nošen. Čovek kome su pokazana ona čuda i koji ih je na opitu poznao, više ne bi mogao na sebe da primi domostroj reči [tj. da poučava], niti bilo kakvo drugo breme. Kad bi sa njim uvek bilo tako, on se ne bi saglasio ni da sluša, niti da se, po običaju, pobrine za sebe, ni za sutrašnji dan, već bi samo sedeo u jednom čošku u zanosu i u nekoj opijenosti. Zbog toga mu se ne daje savršena mera kako bi se postarao o bratiji i poslužio rečju, premda je pregrada već srušena i smrt pobeđena.

265. Na delu se dešava sledeće: slično gustoj magli, neka primračna sila počiva na [čoveku] i lagano ga pokriva. Svetilnik neprestano gori i svetli. Ipak, kao da neko pokriva i natkriljuje svetlost. Zbog toga čovek priznaje da još nije savršen i da još nije potpuno slobodan od greha. Stoga se može reći da je pregrada već razrušena i razorena, premda u ponečemu još ne potpuno i ne za svagda. Jer, povremeno blagodat snažnije plamti, teši i uspokajava čoveka, a ponekad se umanjuje i povlači, kako sama ustrojava na korist čoveka. Ko je, pak, taj koji, makar privremeno, dolazi do savršene mere, okuša i iskustveno poznaje onaj vek? Ja do sada nisam upoznao ni jednog [potpuno] savršenog i slobodnog Hrišćanina. Naprotiv, čak i u onome koji se uspokojava u blagodati, koji dolazi do tajni i otkrivenja, do osećanja velike blagodatne sladosti - još uvek u unutrašnjosti prebiva i greh. Takvi ljudi, usled neiskustva, sebe smatraju slobodnim i savršenim zbog blagodati i svetlosti koja izobiluje u njima. Međutim, oni zbog svoje neopitnosti upadaju u obmanu, [izvlačeći pogrešan zaključak] iz dejstva blagodati u njima. Tako do sada nisam video ni jednog slobodnog čoveka. A pošto sam povremeno i sam delimično dolazio do takve mere, shvatam zbog čega nema savršenog čoveka.

266. Reci nam na kome si ti stepenu. Sada, posle krsnog znamenja, blagodat deluje tako da umiruje sve udove i srce, te duša zbog velike radosti postaje slična nezlobivom detetu. Čovek [tada] više ne osuđuje ni Jelina, ni Judejca, ni grešnika, ni svetovnjaka. Unutrašnji čovek na sve gleda čistim okom i raduje se zbog celog sveta. On želi da u punoj meri uspoštuje i zavoli i Jeline i Judejce. Ponekad on, kao carev sin, tvrdo veruje u Sina Božijeg kao u Oca. Pred njim se otvaraju vrata i on ulazi u mnoge obitelji. Po meri njegovog ulaženja, njemu se otvaraju nova vrata - na primer, posle stotine obitelji, on ulazi u drugu stotinu i bogati se. I srazmerno obogaćenju, njemu se pokazuju nova čuda. Njemu se, kao sinu i nasledniku, poverava ono što ljudska priroda ne može izreći, što se ne može izgovoriti ustima i jezikom.

SVETI MAKARIJE VELIKI
POUKE SVETOG MAKARIJA
o hrišćanskom životu, izabrane iz njegovih beseda

7. VIŠI STEPEN HRIŠĆANSKOG SAVRŠENSTVA

267. Prorok Jezekilj saopštava o božanstvenom i slavnom javljanju i viđenju kome je bio svedok. On ga je opisao kao javljanje ispunjeno neizrecivim tajnama. Video je on na polju heruvimsku kolesnicu, četiri duhovne životinje. Svaka je imala po jedno lice: jedna lava, druga orla, treća teleta i četvrta čoveka. Svaka je imala krila tako da je bilo nemoguće odrediti šta je prednja a šta zadnja strana. *Pleća su im bila ispunjena očima*, i prsa takođe, i nije bilo mesta gde nije bilo očiju. Svaka životinja je imala po tri točka, kao točak u točku, i u točku je bio duh. Prorok je video nešto kao lik čovekov, i njegovo podnožje je bilo safirno. Ta kolesnica je nosila Vladiku koji je sedeo. I životinje idahu napred, ma gde On hoćase. Pod krilima heruvima prorok vide nešto kao ruku čovečiju koja ih podržavaše i nošase.

268. Istinito i nesumnjivo je bilo ono što je prorok video u zanosu. Međutim, viđenje je ukazivalo na nešto drugo, predstavljalo praobraz nečeg tajanstvenog i božanskog, neku tajnu sakrivenu od pokolenja i javljenu u poslednja vremena, prilikom

dolaska Hristovog. Prorok je sagledavao tajnu duše koja ima da primi Gospoda svoga i da postane presto Njegove slave. Duša koju je Duh pripremio sebi za stanište i obitelj, koju je udostojio pričešća Svojom svetlošću i obasjao krasotom neizrecive slave Svoje, sva postaje svetlost, sva - lice, sva - oko. U njoj nema ni jednog dela bez duhovnih očiju svetlosti, tj. nema ničega mračnog. Ona je u potpunosti postala svetlost i duh, sva se ispunila očima, te nema nikakvu zadnju stranu, nego odasvud ima lice zato što je na nju sišla i na njoj prebiva neizreciva krasota slave Hristove Svetlosti. Kao što je sunce sa svih strana isto, kao što nema ni jedan poslednji ili nedovoljni deo, već se sastoji iz jednakih delova, i sve u potpunosti blista svetlošću, sve jeste svetlost, i kao što je oganj, tj. sama svetlost ognja celovita i nema u njoj ni prvog ni poslednjeg, ni većeg ni manjeg - tako i duša koja je savršeno obasjana neizrecivom krasotom slave svetlosti od lica Hristovog, koja je savršeno stupila u opštenje sa Duhom Svetim, i koja se udostojila da postane stanište i presto Božiji, sva postaje oko, sva svetlost, sva lice, sva slava, sva duh, kao što ju je pripremio, ustrojio i duhovnom lepotom ukrasio Hristos, koji je i nosi, i vodi, i podržava i pridržava. Jer, rečeno je da je ruka čovečija bila ispod heruvima (Jez.1,8). Sam Hristos je nosi i vodi.

269. Četiri životinje koje su nosile kolesnicu simbolizuju vladalačke pomisli (tj. sile) duše. Kao što orao caruje nad pticama, lav nad divljim zverinjem, vo nad krotkim životinjama, a čovek nad svom stvari, tako i u duši postoje carske pomisli, tj. volja, savest, um i sposobnost ljubavi (tj. osećanje). One upravljaju duševnom kolesnicom; na njima počiva Bog. Na drugi način, one mogu da se objasne i kao nebeska Crkva svetih. Kao što prorok govori da je visina životinja bila ogromna, da su bile prepune očiju, da niko nije mogao da obuhvati broj očiju, kao, (uostalom), ni visinu, zato što o tome nije dato poznanje; kao što svako može da vidi zvezde na nebu i da im se divi, ali niko ne može da sazna njihov broj - tako i u nebesku Crkvu svetih može da uđe i da se u njoj naslađuje svako ko želi da se podvizava, premda ne može da sazna i obuhvati broj svetih, jer to pripada jedinom Bogu. Onaj koji sedi na kolesnici i na prestolu sveočitih životinja, ili u svakoj duši koja je postala Njegov presto i stanište, koja je postala oko i svetlost - putuje i nošen je sedeći na njoj, upravlja uzdama duha, krmaneci kako sam zna. Kao što duhovne životinje nisu hodile po svojoj volji, već gde je hteo i znao Onaj ko je na njima sedeo i upravljao, tako i ovde On sam upravlja i vodi, ukazujući put Duhom Svojim. Prema tome, duša ne može po svojoj volji da se uzdigne na nebo, već je Bog, odbacivši telo, usmerava da mišlju stremi na nebo. I opet, kad mu je ugodno, ona hodi u telu i u pomislima, i po Njegovoj volji prelazi ka zemaljskim predelima, gde joj On pokazuje otkrivenja i tajne. O, prevashodnog li, blagog, jedinog i istinitog Vodiča! Na isti način će se tela proslaviti pri vaskrsenju, dok se duša još ovde proslavlja, sjedinjujući se sa Duhom.

270. Sam Gospod je apostolima rekao da duše pravednika postaju svetlost: *Vi ste svetlost svetlu* (Mt.5,14). Načinivši ih svetlošću, On im naređuje da se preko njih prosveti svet: *Niti se užije svetiljka i meće pod sud nego na svećnjak, te svetli svima koji su u kući. Tako da se svetli svetlost vaša pred ljudima* (Mt. 5,15-16). To znači: ne skrivajte dar koji ste primili od mene, već ga prenosite na sve koji žele. I još: *Svetiljka telu je oko. Ako, dakle, oko tvoje bude zdravo, sve će telo tvoje svetlo biti. Ako li oko tvoje kvarno bude, sve će telo tvoje tamno biti. Ako je, dakle, svetlost koja je u tebi tama, kolika je tek tama* (Mt. 6,22-23). Oči su svetlost telu. Kad su one zdrave, sve telo je osvetljeno. Kada, pak, nešto padne u oči i one se pomračie, sve telo se nađe u tami. Tako su i apostoli postavljeni da budu oči i svetlost celom svetlu. Zapovedajući, Gospod im je rekao: "Ukoliko vi, koji ste svetlost svetlu, istrajete i ne skrenete, čitavo telo sveta će se prosvetiti. A ukoliko se vi, koji ste svetlost sveta, pomračite, šta će tek biti sa tamom, tj. sa svetom?" Tako su apostoli,

postavši svetlost, poslužili kao svetlost za verne, prosvetivši im srca nebeskom svetlošću Duha kojom su sami bili prosvetljeni.

271. Oni koji su sa sebe svukli starog i zemnog čoveka, i sa kojih je Hristos svukao odeću carstva tame, oblače se u novog i nebeskog čoveka Isusa Hrista. Gospod ih oblači u odeću Carstva neizrecive svetlosti, u odeću vere, nade, ljubavi, radosti, mira, milosrđa, blagosti i u sva ostala božanska i životvorna ruha svetlosti, života i neizrecivog pokoja. Bog je ljubav, radost, mir, blagost, milosrđe. I novi čovek postaje sve to po blagodati.

272. Udostojivši se da dođu do mere savršenstva i da postanu bliski Caru, savršeni Hrišćani se svagda posvećuju na dar Krstu Hristovom. Kao što je (u vreme) proroka najveću čast imalo pomazanje, stoga što su pomazanici postajali proroci i carevi, tako i sada duhovni ljudi, koji se pomazuju nebeskim pomazanjem, postaju Hrišćani po blagodati, kako bi bili carevi i proroci nebeskih tajni. Oni su i sinovi, i gospoda, i bogovi, njih vezuju, odvođe u zarobljeništvo, obaraju, raspinju, posvećuju na dar. Kad je pomazanje jelejem koji dobijamo od zemaljskog rastinja, od vidljivog drveća, imalo silu da su pomazani bespogovorno dobijali dostojanstvo (jer, svi su priznavali da su oni postavljeni za cara: pomazani David se odmah podvrgao gonjenju i nevoljama, da bi kroz sedam godina postao car), šta tek [da kažemo] za one čiji se um i unutarnji čovek pomazuju osvećujućim i radostotvornim, nebeskim i duhovnim jelejem radovanja, koji primaju pečat onog netruležnog Carstva i večne sile, zalog Duha, samog Duha Svetog i Utešitelja (shvati da Utešitelj i teši i ispunjava radošću one koji su u nevoljama).

273. Oni koji se pomazuju jelejem nebeskog rastinja, drveta života - Isusa Hrista, udostojavaju se da dođu do mere savršenstva, tj. Carstva i usinovljenja, tako da, iako se još nalaze u ovom svetu, već postaju tajnici nebeskog Cara, imajući smelost pred Svedržiteljem, i ulazeći u Njegov dvorac, gde su anđeli i duhovi svetih. Jer, iako još nisu obreli savršeno nasleđe koje im je pripremljeno u onom veku, oni se zalogom koji su primili ovde već uveravaju o vencu i Carstvu. Imajući obilje i smelost Duha, njima nije čudno što će carevati sa Hristom? Zbog čega? Zato što su još u telu imali osećaj one sladosti i dejstvo one sile.

274. Pri kraju sveta, kada ovog svoda bude nestalo, pravednici će već živeti u Carstvu, u svetlosti i slavi, ne gledajući ništa drugo osim Hrista, koji svagda prebiva u slavi sa desne strane Oca. Tako i oni koji su još ovde zahvaćeni i zarobljeni za onaj vek, gledaju sve tamošnje lepote i divote. Jer mi, još dok živimo na zemlji, imamo svoj život na nebesima kao stanovnici i žitelji onoga sveta po umu i po unutarnjem čoveku. Kao što vidljivo oko, ako je čisto, uvek jasno vidi sunce, tako i um koji se savršeno očistio uvek vidi slavu svetlosti Hristove, prebivajući sa Gospodom dan i noć, kao što telo Gospodnje, sjedinivši se sa Božanstvom, svagda prebiva sa Duhom Svetim. Ipak, ljudi ne dolaze odjednom u tu meru, već uz veliki trud, nevolju i veliki podvig.

275. Kao što je Gospod ostavio svako načelstvo i vlast, obukavši se u telo, tako se i Hrišćani oblače u Duha Svetog i borave u spokojstvu. Ako im i dolazi borba spolja, ako ih i napada satana, oni su unutra ograđeni silom Gospodnjom i ne uznemiravaju se. Da li je on išta naškodio Gospodu kada ga je četrdeset dana iskušavao u pustinji i kada je spolja prilazio Njegovom telu? U tom telu je bio Bog. Tako i Hrišćani, premda se iskušavaju spolja, unutra ostaju ispunjeni (silom) Božanstva i ne trpe nikakvu štetu. Ko je dospao do takve mere, pristupio je savršenoj ljubavi Hristovoj i punoći Božanstva. Onaj, pak, ko nije takav, još unutra vodi borbu. Čas se uspokojava u molitvi, čas se nalazi u nevolji i borbi. Jer, tako je ugodno Gospodu. Dok je čovek još mladenac, Gospod ga vodi kroz borbu.

Unutra kao da se pojavljuju dva lica - svetlost i tama, spokojstvo i borba; čas se u spokojstvu moli, čas se nalazi u smućanju.

276. Ne čuješ li šta govori Pavle? *Ako imam sve darove, i ako predam telo svoje da se sažuje... ako jezike... anđeoske govorim, a ljubavi nemam... ništa mi ne koristi* (1.Kor.13,1-3). Jer, ovi darovi samo privode ka savršenstvu. Oni koji su ih dostigli, premda se [nalaze] u svetlosti, ipak su još mladenci. Mnogi od bratije su dostizali do ovoga stepena, sticali darove isceljenja, otkrivenja i proroštva. Međutim, pošto nisu dospeli do savršene ljubavi, koja je *sveza savršenstva* (Kol.3,14), na njih se podizala borba i oni su, postavši nemarni, [najzad] padali. Ko, međutim, dostiže do savršene ljubavi, već postaje sužanj i zarobljenik blagodati. Ko se, pak, postepeno približava savršenoj meri ljubavi, ali još nije postao njen sužanj, još uvek [nije slobodan] od straha, budući da mu preči borba i pad. I ukoliko se ne ogradi, oboriće ga satana.

277. Svako treba da zna da postoje oči koje su još dublje od ovih očiju, i sluh koji je još dublji od ovog sluha. I kao što ove oči vide čulno, i prepoznaju lice prijatelja ili voljenoga, tako i oči dostojne i verne duše, prosvetčene božanskom svetlošću, vide i prepoznaju istinskog Prijatelja, najslađeg i mnogoželjenog Ženika - Gospoda, čim se duša ozari Duhom kome se klanjamo. Misleno gledajući željenu i jedino neizrecivu lepotu, duša se ranjava božanstvenom ljubavlju, okreće se ka svim duhovnim vrlinama i stiže neizmernu i neiscrpnu ljubav ka Gospodu za kojim žudi.

278. U senci Zakona koji je dat preko Mojsija, Bog je naredio da svi u subotu počivaju i da niko ne radi. To je bio obraz i senka istinske subote, koju Gospod dariva duši. Jer, duša, koja se udostojila da se izbavi od sramnih i nečistih pomisli, subotuje istinsku subotu, i počiva istinskim pokojem, ostajući ispražnjena i slobodna od svih mračnih dela. Tamo, naime, u prvobitnoj suboti, [ljudi] su počivali telesno, ali su im duše bile svezane lukavstvom i porocima. Ova, pak, istinska subota jeste istinski pokoj duše, koja je prazna i čista od satanskih pomisli, počivajući u večnom Gospodnjem pokoj u radosti.

279. Gospod čoveka priziva na pokoj govoreći: *Hodite k meni svi koji ste umorni i natovareni i ja ću vas odmoriti* (Mt. 11,28). Duše koje se pokoravaju i prilaze, On uspokojava od tih teških, bremenitih i nečistih pomisli. One se ispražnjuju od svakog bezakonja, subotuju istinsku, ugodnu i svetu subotu, praznuju duhovni praznik neizrecive radosti i veselja, čistim srcem vrše čisto i bogougodno služenje. To je istinska i svetla subota. Zbog toga i mi molimo Boga da nam da da uđemo u taj počinak, da se ispraznimo od sramnih, lukavih i sujetnih pomisli, te da dođemo do mogućnosti da mu služimo čistim srcem i da praznujemo praznik Duha Svetog. Blažen je onaj ko uđe u ovaj počinak.

280. Bog ukazuje milost duši koja se prilepljuje uz Njega, ljubi je, prilazi joj i sam se prilepljuje uz nju. Njen razum već neprestano prebiva u blagodati Gospodnjoj. Tada duša i Gospod postaju jedan duh, jedno jedinstvo, jedan razum. Telo duše ostaje na zemlji, a [njen um] u potpunosti živi u nebeskom Jerusalimu, ushodeći do trećeg neba, prilepljujući se uz Gospoda i služeći mu.

281. Onaj koji u nebeskom gradu sedi na prestolu Veličanstva na visinama sav prebiva sa dušom u njenom telu. Jer, On je njen obraz položio gore, u nebeskom gradu svetih - u Jerusalimu, dok je sopstveni Obraz neizrecive svetlosti Svoga Božanstva položio u njenom telu. On joj služi u gradu tela, a ona Njemu služi u nebeskom gradu. Duša je Njega nasledila na nebesima, a On je nju prihvatio kao nasleđe na zemlji. Jer, Gospod postaje nasleđe duše, i duša nasleđe Gospoda. Misao i um čak i pomračenih grešnika mogu biti veoma daleko od tela, mogu da imaju silu da u jednom trenu vremena prolaze

velika prostranstva, da prohode udaljene zemlje. Često im je telo prostrto na zemlji, a misao im sa druge strane boravi sa ljubljenim ili sa ljubljenom, i sebe posmatra kao da tamo živi. Ako je duša grešnika tako laka i brzopokretna, i ako za njen um nema smetnji da se nalazi na udaljenim mestima, kako je tek sa dušom sa koje je spalo pokrivalo tame silom Duha Svetog, čije su umne oči prosvেčene nebeskom svetlošću, i koja je potpuno izbavljena od bešćasnih strasti, postavši čista po blagodati. Ona svecelo služi Gospodu duhom, a svecelo i telom. Ona se toliko rasprostire mišlju da biva svagde gde hoće i kada hoće, služeći Hristu.

282. To govori i apostol: *Da biste... mogli razumeti sa svima svetima šta je širina i dužina, i dubina i visina, i poznati ljubav Hristovu koja prevazilazi svaki razum, da biste se ispunili svakom punotom Božijom* (Ef.3,18). Razmatraj neispitljive tajne duše sa koje Gospod skida tamu koja je obuzela i otkriva joj se sam; kako širi i rasprostire misli njenog uma i u širinu, i u dužinu, i u dubinu, i u visinu sve vidljive i nevidljive stvari.

SVETI MAKARIJE VELIKI

POUKE SVETOG MAKARIJA

o hrišćanskom životu, izabrane iz njegovih beseda

8. BUDUĆI ŽIVOT

283. Po izlasku duše iz tela, dešava se neka velika tajna. Jer, ukoliko je kriva zbog grehova, prilazi gomila demoni, rđavi anđeli i tamne sile, te je uzimaju i vode u svoju oblast. I niko ne treba da se čudi zbog toga. Jer, ako im se duša potčinjavala i povinivala kao robinja u ovom životu i nalazeći se u ovom veku, utoliko pre će biti zadržana u njihovoj vlasti odlazeći iz sveta. A što se tiče blagog udela, predstavi sebi sledeće: pored svetih slugu Božijih još sada prebivaju anđeli, i sveti duhovi ih okružuju i čuvaju. Kada odlaze od tela, duše im prihvataju anđelski činovi i [odvode] u svoju oblast, u čisti vek, privodeći ih Gospodu.

284. Istinska smrt je unutrašnja, u srcu, i ona se ne vidi. Njom umire unutrašnji čovek. Prema tome, ko je prešao iz skrivene smrti u skriveni život, istinski će živeti u vekove i neće umreti. Čak ako se tela takvih privremeno i raspadnu, opet će vaskrsnuti u slavi zato što su osvećena. Zbog toga smrt Hrišćana nazivamo snom i usnućem.

285. Trgovac koji je u tuđini mnogo puta uvećao svoju imovinu obaveštava svoje domaće da mu kupe kuće, vrtove i raznu odeću. Došavši kući, on donosi veliko bogatstvo i njegovi domaći i srodnici ga dočekuju sa velikom radošću. Slično biva na duhovnom [polju]. [Nebeski] građani, tj. duhovi svetih anđela prepoznaju one koji sebi stižu nebesko bogatstvo i, diveći se, govore: "Naša braća koji su na zemlji, stekli su veliko bogatstvo". Imajući Gospoda sa sobom, takvi po svom odlasku sa velikom radošću uzlaze ka gornjima. Oni koji su sa Gospodom primaju ih, pripremivši im obitelji, vrtove i svetlu i skupocenu odeću.

286. Gde će se naći čovek koji se predstavi iz sveta dok se još nalazi u borbi i dok u njemu još deluju i greh i blagodat? On će se naći tamo gde je bio cilj njegovog uma i gde mu je bilo omiljeno mesto. Kada te spopadne borba, ti treba da se samo protiviš i da

mržiš. Jer, ne zavisi od tebe da li će nastupiti borba, ali zavisi da li ćeš mrzeti. Videći tvoj um koji se podvizava i da ga voliš iz sve duše, Gospod će u jednom trenu udaljiti smrt od tvoje duše, i primiti te u Svoje naručje i svetlost. On će te u jednom trenu izvaditi iz čeljusti tame i brzo postaviti u Svoje Carstvo. Bogu je lako da sve učini u trenu, samo ako ti imaš ljubav prema Njemu. Bog od čoveka očekuje delatnost, zato što je duša udostojena da ima opštenje sa Božanstvom.

287. Žena koja je začela u sebi, u tami i, da tako kažemo, nečistoti, nosi mladenca. I ako se, u svoje vreme, najzad rodi, mladenac će ugledati tvar koju nikada nije video - nebo, zemlju i sunce. I odmah će prijatelji i srodnici sa veselim licem uzeti dete u svoje naručje. Ukoliko se, pak, desi da zbog neke nepravilnosti dete umre u utrobi, odgovarajući lekari će pribeci oštrom oruđu i ono će iz smrti preći u smrt - iz tame u tamu. Isto primeni i na duhovno. Primivši u sebe božansko seme, grešnici ga drže u tamnom i strašnom mestu zbog greha koji živi u njima. Ukoliko se ograde i sačuvaju seme, u svoje vreme će ga pokazati otkriveno, da bi ih, najzad, po razrešenju od tela, anđeli i sve gornje sile primile sa veselim licima. Ukoliko, pak, onaj koji je podigao Hristovo oružje da bi se hrabro borio - oslabi, brzo će ga savladati neprijatelj. Po razrešenju od tela, pak, on će iz tame, koja ga je dotle okružavala, preći u drugu, još strašniju tamu i pogibao.

288. Kao što ubirajući poreza sede u uskim prolazima i zaustavljaju i ispituju prolaznike, tako i demoni posmatraju i zadržavaju duše. Ukoliko se nisu potpuno očistile, duše pri izlasku iz tela nemaju ulaz u nebeske obitelji, niti mogu da predstanu svom Vladiki, već ih vazdušni demoni odvođe naniže. Međutim, oni koji se još nalaze u telu trudom i velikim usiljem mogu da steknu blagodat od Gospoda. Oni će zajedno sa onima koji su zbog vrlinskog života stekli upokojenje otići Gospodu, kao što je sam obećao: *Gde sam ja onde će i sluga moj biti* (Jn.12, 26). Oni će u beskonačne vekove carevati sa Ocem i Sinom i Svetim Duhom, sada i uvek i u vekove vekove!

289. Svako treba da se podvizava i da se postara da napredovanjem u svim vrlinama stekne onu kuću i da veruje da se ona ovde stiče. Jer, ako se razori naša telesna kuća, neće imati gde da obitava naša duša, osim ako se obučemo da ne bismo bili nagi (2.Kor.5,3), tj. ukoliko ne budemo lišeni opštenja i sjedinjenja sa Svetim Duhom, u kome verna duša jedino i može da se uspokoji. Prema tome, oni koji su zaista Hrišćani, čvrsto se nadaju i raduju što, izlazeći iz ovog tela, imaju onu nerukotvorenu kuću. Ta kuća je sila Duha koja obitava u njima. Oni se ne boje ako se razori telesna kuća, zato što imaju nebesku, duhovnu kuću, kao i netruležnu slavu koja će u dan vaskrsenja sagraditi i proslaviti kuću tela, kao što govori apostol: *Onaj koji vaskrse Gospoda Isusa, vaskrsnuće i naša smrtna tela Duhom koji živi u nama, da bi se život Isusov javio u smrtnom telu našem* (2.Kor.4,14; 11) *i da bi život progutao ono što je smrtno* (2.Kor. 5,4).

290. Zbog toga se postarajmo da verom i vrlinskim životom još ovde steknemo onu odeću, kako se ne bismo obreli nagi telom, i kako onoga dana ne bismo bili lišeni onoga što proslavlja naše telo. Svačije telo će u onaj dan biti proslavljeno saglasno meri svog pričešća Duhom Svetim kroz veru i ljubav. Tada će se van tela otkriti i javiti ono što je duša ovde sabrala u svoju unutrašnju riznicu. I drva posle zime, kad ih zagreje nevidljiva sila sunca i vetra, kao neko odelo proizvode i iz sebe iznedravaju lišće, cvetove i plodove. U isto vreme, iz unutrašnjih nedara zemlje niče poljsko cveće. Njime se pokriva zemlja i trava, slično krinovima o kojima je Gospod rekao: *Ni Solomon u svoj slavi svojoj se ne odenu kao jedan od njih* (Mt.6,29). Sve ovo služi kao uzor, obraz i podobije Hrišćanina na dan vaskrsenja.

291. Sve bogoljubive duše, tj. svi istinski Hrišćani imaju prvi mesec Ksantikos, koji se još naziva aprilom, koji i jeste dan vaskrsenja. U njemu će silom Sunca pravde iznutra zasijati slava Svetoga Duha, koja pokriva i oblači tela svetih, ona ista koju su oni imali sakrivenu u unutrašnjosti. Jer, tada će se obelodaniti na telu ono što sada duša ima u sebi. Ovaj mesec je, kaže se, *prvi od meseci u godini* (Izl.12,2). On donosi radost čitavoj tvari. Otvarajući zemlju, on oblači u odeću obnažena drva; on donosi radost svim životinjama; on među njima širi veselje; on je za Hrišćane prvi mesec Ksantikos, tj. vreme vaskrsenja, u koje će se njihova tela proslaviti neizrecivom svetlošću kojaje sada u njima još sakrivena - naime, silom Duha koji će tada biti njihova odeća, hrana, piće, radovanje, veselje, mir, pokrov i večni život. Jer, tada će Duh Božanstva, kojeg su se još ovde udostojili, za njih postati lepota svetlosti i nebeska krasota.

292. Zbog toga, svako od nas treba da se podvizava i da se trudi, da se marljivo upražnjava u svim vrlinama, verujući i moleći Gospoda da njegov unutrašnji čovek još ovde postane učesnik one slave i da duša stekne opštenje u onoj svetosti Duha, kako bi, očistivši se od skverni poroka, pri vaskrsenju imala u šta da obuče nago telo i da pokrije njegovu sramotu, da ima čime da ga oživi i na vekove upokoji u nebeskom Carstvu. Jer, po Svetim Pismima, Hristos treba da dođe sa nebesa i da vaskrsne sva plemena Adamova, sve koji su počinuli od veka, da ih podeli na dva dela, te da one koji imaju Njegovo znamenje, tj. pečat Duha, postavi sa Svoje desne strane, nazivajući ih Svojima. On govori: *Ovce moje slušaju glas moj* (Jn.10,27); *poznajem svoje, i moje mene poznaju* (Jn.10,14). Tada će se njihova tela zbog dobrih dela obući u božanstvenu slavu. Oni će biti ispunjeni duhovnom slavom koju su još ovde imali u dušama. Na taj način, proslavljeni božanstvenom svetlošću, i uzneseni na nebesa u *sretenje Gospodu u vazduhu*, po pisanome, svagda ćemo *s Gospodom biti* (1.Sol.4,17), carujući sa Njim u beskonačne vekove vekova. Zbog toga se najpre postarajmo da na sebi imamo znak i pečat Gospodnji, jer će za vreme Suda, kada Bog bude vršio razdeobu, kada budu bila sabrana sva kolena zemaljska, ceo Adam, na poziv Pastira - svi koji na sebi budu imali znak prepoznati svog pastira, kao i Pastir Svoje stado. Tada će ih On sabrati iz svih naroda. Njegovi će čuti Njegov glas i poći za Njim. Svet će se podeliti na dva dela. Jedan deo će biti tamno stado, koje ide u večni oganj; a drugi - pastva ispunjena svetlošću, koja se uzvodi ka nebeskom nasleđu. Ono što smo ovde stekli u svojim dušama, zasijaće i pokazaće se tada i tela će se obući slavom.

293. Da li će pri vaskrsenju svi udovi biti vaskrsnuti? Bogu ništa nije nemoguće. Takvo je i Njegovo obećanje. Ljudskoj nemoći i ljudskom razumu to izgleda nemoguće. Kao što je Bog, uzevši prah i zemlju, stvorio neku novu prirodu, tj. telesnu prirodu - koja je mnogorazlična: kosa, koža, kosti, žile, i koja nije slična za zemljom, i kao što igla koja se baci u oganj menja boju i sama postaje oganj, iako se priroda gvožđa ne uništava, tako će pri vaskrsenju svi udovi biti vaskrsnuti po pisanome: *Ni dlaka s glave vaše neće propasti* (Lk.21,18). Sve će postati blistavo, sve će se pogruziti i preobraziti u svetlost i oganj, premda se neće razložiti, niti će postati oganj, kako inače neki tvrde, budući da tada već ne bi ostala ranija priroda. Jer, Petar ostaje Petar, i Pavle - Pavle, a Filip - Filip. Svako ostaje u svojoj prirodi i suštini i kad se ispuni Duhom. Kad bi tvrdio da se priroda razlaže, već ne bi bilo ni Petra, ni Pavla, već u svemu i svagde Bog, tako da oni koji odlaze u geenu ne bi osećali kaznu, niti oni koji odlaze u Carstvo - dobročinstvo.

294. Predstavi sebi vrt u kome se nalazi svakovrsno plodno drveće - kruška, jabuka, vinova loza sa plodovima i lišćem. Međutim, i vrt i svo drveće i lišće se menjaju i stiču novu prirodu, te sve postaje blistavo. Tako će se i ljudi izmeniti pri vaskrsenju, i njihovi udovi će postati sveti i svetlozarni.

295. Telo Gospodnje se na gori proslavilo i preobrazilo božanstvenom slavom i beskonačnom svetlošću. Tako se proslavljaju i tela svetih i postaju blistava. Kao što se unutarnja slava razlila i zasijala na telu Hristovom, tako će se onoga dana unutarnja sila Hristova, koja se nalazi u svetima, izliti napolje, na njihova tela. Jer, oni se još ovde svojim umom pričešćuju Hristovim bićem i prirodom. Pisano je, naime: *Jer i Onaj koji osvećuje i oni koji se osvećuju svi su od jednoga* (Jev.2,11), i: *I slavu koju si mi dao ja sam dao njima* (Jn.17,22).

296. Sve dok prebivaju u telu, ni savršeni nisu izuzeti od briga usled slobode i još imaju strah, zbog čega se iskušenja i popuštaju na njih. Tek kad uđe u grad svetih, duša postaje slobodna od skorbi i iskušenja zato što više nema briga, nevolja, truda, starosti, satane i borbe. [Tamo postoji] samo - pokoj, radost, mir i spasenje. Tamo je među njima Gospod koji se naziva Spasiteljem zato što spasava zarobljenje, koji se naziva Lekarem zato što daje nebesko Carstvo, božanstveno lekarstvo, i što isceljuje duševne strasti, koje u izvesnoj meri gospodare nad čovekom. Jednom rečju, Isus je Car i Bog, a satana - mučitelj i zli knez.

297. Neki [ljudi] prodaju imanje, puštaju na slobodu robove, ispunjavaju zapovesti, ali se ne staraju da u ovom svetu prime Duha? Zar oni zbog takvog života neće ući u Carstvo nebesko? Ta stvar je tanana za rasuđivanje. Jer, neki smatraju da je jedno i Carstvo i geena. Mi, pak, govorimo da postoji mnogo stupnjeva, razlika i mera u jednom i istom Carstvu i u jednoj i istoj geeni. Kao što se duša nalazi u svim udovima, s tim što gore deluje, u mozgu, a dole pokreće noge, tako i Božanstvo obuhvata sve stvari - i nebeske, i one koje su niže od bezdana, i svagde u potpunosti prebiva u stvari, premda je po svojoj neizmerivosti i neobuhvatnosti i izvan stvari. Samo Božanstvo pazi na ljude i u svemu premudro vodi računa. Kao pravedni Sudija, Bog svakoga nagrađuje po meri vere, [s obzirom] da postoje i oni koji ne znaju šta ištu, i oni koji poste, i oni koji prebivaju u služenju. Ono što čine, oni vrše iz straha Božijeg, i nisu svi - sinovi, carevi i naslednici.

298. U svetu jedni su ubice, drugi preljuboci, treći otimači, a poneki svoje imanje razdaju ništima. Gospod gleda i na jedne i na druge, i onima koji čine dobro pruža pokoj i nagradu. Postoji izobilna mera, postoji i skromna mera, a i u samoj svetlosti i slavi postoji razlika. U samoj geeni i kažnjavanju postoje trovači i razbojnici, i drugi koji su sagrašili u malom. Rđavo, međutim, govore oni koji tvrde da je jedno Carstvo i jedna geena, i da nema stupnjeva. Koliko je sada svetskih ljudi koji su predani pozorištu i ostalom beščašću? I koliko je još onih koji se mole i boje Boga? Bog gleda i na jedne i na druge, i kao pravedni Sudija jednima priprema pokoj, a drugima kaznu.

PREPODOBNI AVA ISAIJA

Kratko svedočanstvo o prepodobnom ocu našem Isaiji, avi Nitrijskom, i njegovim spisima

Prepodobni otac naš Isaija Otšelnik živeo je u drugoj polovini četvrtog veka posle Hrista (upokojio se 370), kao savremenik ave Makarija Velikog. Mesto njegovih podviga bio je niži Egipat, pustinja Skit, koja se obično naziva Skit, nedaleko od Aleksandrije, gde su monasi provodili sagledateljni život u dubokom ćutanju. Nije poznato u kom uzrastu je on izabrao borbu monaškog života. Zna se samo da je bio sin siromašnih i skromnih roditelja, kao što se to vidi iz njegovog plača i uvreda koje mu je upućivao njegov učenik Jelisej, koji ga je za vreme svog iskušenja nazvao čovekom niskog porekla.

Prepodobni Isaija je mnoge monahe rukovodio svojim savetima. Oni su mu rado ukazivali savršeno poslušanje. On je bio poznat tadašnjem patrijarhu aleksandrijskom, koji je, braneći prepodobnog od Jelisejevih uvreda, rekao: *Neka budu nema lažljiva usta, koja na prepodobnog govore bezakonje, gordost i uvredu* (Ps.30,19).

Prepodobni Isaija je bio krajnje smiren, posedujući blagodat dubokog plača. To se vidi iz krotkog odgovora učeniku Jeliseju, koji ga je u vreme iskušenja vređao i grdio, kao i iz njegovih 14 beseda - Delatnost plača, čije pažljivo čitanje može da smekša i skruši čak i kameno srce.

Po običaju otaca koji su bezmolstvovali u Skitu, prepodobni Isaija je imao dva učenika: Petra i Jeliseja. Za prvog je on napisao dušekorisnu besedu (26.), dok o poslednjem u **Starečniku** postoji dušekorisna priča. Osim ta dva učenika, njegovim savetima i poukama rukovodili su se i mnogi drugi monasi, sa kojima je on vodio razgovore ne samo usmeno, nego i pismeno. Danonoćno se poučavajući u Svetom Pismu i pocrpevši obilne struje duhovne mudrosti iz tog spasonosnog izvora, on je postao pisac mnogih prekrasnih slova, koja obuhvataju razne dušekorisne teme i sačinjavaju čitavu knjigu.

Prepodobni Isaija je nazvan Otšelnik zbog ljubavi prema krajnjoj usamljenosti i podvižničkom udaljavanju od svih. Poslednjih godina života nije boravio čak ni sa najbližim učenicima, koji su ga samo povremeno posećivali, što se da videti iz 27. slova.

Njegove spise pominju episkop Amon u svom pismu Teofilu, aleksandrijskom patrijarhu, zatim Nikofor monah u svom slovu o čuvanju srca, Varsanufije Veliki, Jovan Damaskin, Grigorije Sinait i Drugi.

Spomen prepodobnog oca Isaije Pravoslavna Crkva vrši u subotu Sirne sedmice.

Zbornik beseda ave Isaije, koji je do nas došao, sadrži 29 slova. Međutim, sva je verovatnoća da on ne sadrži sva slova ave Isaije, budući da među izvodima njegovih pouka ima i takvih koje se ne nalaze u poznatim besedama.

Osim ovih beseda, ava je ostavio i pravila za monahe početnike, sačuvana kod ave Venedikta Anijanskog (poč. 9. veka), u njegovom zborniku monaških pravila. Upravo u ovom zborniku je napomenuto da su ta pravila izvučena iz avinih beseda. Međutim, ona se u besedama ne mogu pronaći. Zbog toga je moguće da su mnoga od njih uzeta ili iz avinih nesačuvanih beseda, ili su bila saopštena raznim licima u različito vreme, a zatim prenošena od usta do usta, sve dok ih neko nije sakupio, i to ne po poretku misli, nego kako su bila sapoštena. Na taj način su ona bila sakupljena. Ona su jednog duha i sadržine sa pravilima Svetog Antonija Velikog. Neka su od reči do reči istovetna. Može se pretpostaviti da je ava Isaija bio najbliži prejemnik učiteljskog dara ave Antonija Velikog, zajedno sa avom Makarijem Velikim.

U Dobrotoljublje je uključen i spis ave Isaije o čuvanju uma u 27 poglavlja. O njima se u predgovoru kaže da su izvučena iz njegovih beseda i da sadrže kratku pouku o tome kako da se odbijaju prilozi pomisli, kako da se sačuva čista savest, kako da se u srcu drži skriveno poučavanje, i kako da se tridelnost duše razumno očuva u potpunom bezmolviju.

U 40. tomu Grčke patrologije, posle beseda, štampan je sličan spis pod naslovom: O podvižništvu i bezmolviju, u 19 poglavlja na grčkom. I ta poglavlja su takođe izvučena iz beseda, što je i navedeno u pomenutom izdanju. Neka od njih su od reči do reči jednaka sa onima koja se nalaze u tekstu Dobrotoljublja.

Međutim, i u broju tih 19 i u broju 27 poglavlja Dobrotoljublja postoje pouke kojih nema u besedama. To je i bio razlog što smo u sadašnje izdanje stavili oba spisa ave Isaije.

Da ne bismo propustili ništa iz avine ostavštine, predlažemo i njegove izreke, kako iz **Izreka otaca**, tako i iz **Azbučnog starečnika**, u prevodu sa slovenskog jezika. Svako i sam može da uvidi da među tim izrekama ima dosta takvih koje se nalaze i u besedama.

Na taj način, ovde predlažemo:

1. Slova ave Isaije,
2. Pravila za monahe početnike,
3. Spis iz Dobrotoljublja o čuvanju uma u 27 poglavlja,
4. Poglavlja o podvižništvu i bezmolviju.

PREPODOBNI AVA ISAIJA SLOVA PREPODOBNOG ISAIJE UČENICIMA

PRVO SLOVO

Zapovesti ave Isaije bratiji koja živi sa njim

1. Ukoliko želite da živite sa mnom, počujte Isusa radi.
2. Neka svaki ide u svoju keliju sa strahom Božijim. Po zapovesti Gospodnjoj, nemojte ni rukodelje svoje zanemarivati.
3. Nemojte biti nemarni prema svom poučavanju i neprestanoj molitvi. Čuvajte srce svoje od stranih pomisli i nemojte ništa pomišljati ni o ljudima, ni o stvarima ovoga sveta. Naprotiv, uvek ispitujte u čemu se saplićete, starajući se da se ispravite i moleći Boga sa bolom u srcu, suzama i zlopačenjem [iscrpljivanjem tela] da vam oprost i ubuduće vas sačuva od istog pada.
4. Svakodnevno držite smrt pred očima. Brižljivo pomišljajte o tome kako ćete izaći iz tela, suočiti se sa vlastima tame koje nas susreću u vazduhu, kako ćete uspeti da bez saplitanja stanete pred Boga, pružajući pogled i ka strašnom danu Njegovog Suda i uzvrćanja svakome za dela, reći i pomisli. Jer, *sve [je] obnaženo i otkriveno pred očima Onoga kome ćemo odgovarati* (Jev.4,13).
5. Bez velike potrebe nemojte ništa govoriti ni u trapezi, ni u crkvi. Nemojte ispravljati pojca, osim ukoliko vas sam zapita o nečemu.
6. Po nedelju dana služite u kuhinji sa strahom Božijim, ne ostavljajući svoje počavanje [tj. izgovaranje molitve].
7. Neka niko ne ide u keliju svoga brata, i nemojte želiti da se pre vremena vidite.
8. Pri rukodelju nemojte zagledati ko bolje radi - tj. da li je bolje uradio brat ili ti.
9. Izlazeći na posao, nemojte praznosloviti, niti dozvolite sebi slobodno (obraćanje), već neka svaki sa strahom Božijim pazi na sebe i svoj duh, na poučavanje i molitvu u tajnosti [u kleti srca].
10. Kada se završi crkveno sabranje ili kada ustanete posle jela, nemojte sedati da pogovorite jedan sa drugim, čak ni o rečima Gospodnjim, nego neka svaki ide u svoju keliju i plače zbog grehova svojih.
11. Ukoliko se javi potreba da sa nekim pogovorite, recite što je moguće manje reči sa smirenjem i pobožnošću, zato što vas Bog uvek sluša.
12. Nemojte se međusobno prepirati ni zbog čega, i nikoga ne ogovarajte. Nikoga ne osuđujte, nikoga ne ponižavajte ni ustima, ni u srcu, i ni na koga ne ropćite. Neka laž ne izađe iz usta vaših i nemojte želiti da kažete ili čujete bilo šta nekorisno.
13. Ne zadržavajte u srcu svom ni zlobu, ni mržnju, ni zavist prema bližnjima. Nemojte da vam je jedno u ustima, a drugo u srcu, zato što se *Bog ne da obmanjivati* (Gal.6,7), već sve vidi - i tajno i javno.
14. Ni jednu pomisao i nevolju, ni jednu želju svoju i nijedno podozrenje nemojte skrivati u sebi, već slobodno otkrijte svom avi. Što čujete od njega, sa verom se potrudite i da ispunite.
15. Pazite, nemojte biti nemarni prema zapovestima mojim, zato što (oprostite mi) u tom slučaju ne možete živeti sa mnom. Ukoliko ih budete ispunjavali, ja ću za vas dati odgovor pred Bogom, a ukoliko ih ne budete ispunjavali, On će od vas tražiti odgovor - i zbog vašeg nemara i zbog moje neplodnosti. Onoga ko izvršava moje zapovesti i tajno i javno, Bog će sačuvati od svakog zla i pokriti u svakom iskušenju - i tajnom i javnom.

16. Molim vas, bratijo moja, setite se zbog čega ste izašli iz sveta i pobrinite se za svoje spasenje, da ne bude uzaludno vaše odricanje. (Pobrinite se) da se ne postidite pred Bogom i pred svetima koji su se, odrekavši se sveta Njega radi, dobro podvizavali.

17. Izbegavanje prepirki, zlopaćenje (podvizi i lišavanja radi iscrpljivanja tela), smirenje i razumno odsecanje svoje volje u svemu, neverovanje u svoju pravednost, svagdašnje držanje svojih grehova pred očima - u tebi će poroditi vrline. Znaj da (svaki) pokoj (tela), širina (široki put, neobuzdanost u svemu, svojevoljnost) i sujeta upropaštavaju svaki plod monaški.

DRUGO SLOVO O prirodnom zakonu

1. Ne bih želeo, bratijo, da nemate poznanje o sledećem: U početku je Bog stvorio čoveka i smestio ga u raj. Čovek je tada imao zdrava osećanja, saglasna svom prirodnom ustroju. Međutim, kada je poslušao obmanjivača, njegova osećanja (čula) su postala protivprirodna, i on je udaljen od slave svoje. Gospod naš je, po velikoj blagosti Svojoj, ukazao milost rodu čovečijem. *Slovo postade telo* (Jn.1,14), tj. On u svemu našem, osim greha, postade savršen čovek kako bi našu protivprirodnost promenio u prirodnost. Učinivši čoveku takvu milost, On ga opet vraća u raj - time što ga (palog) podiže ([naravno], ukoliko on ide za Njegovim stopama i zapovestima koje nam je dao kako bismo pobeđivali one koji su nas nizvrgli sa slave naše), i time što mu pokazuje sveto služenje i čisti zakon kojim može da se povрати u svoje prirodno stanje, u kome gaje Bog sazdao.

2. Prema tome, ko želi da dođe u svoje prirodno stanje i da se postavi u stanje [koje je u skladu sa] prirodom uma, neka odseca sve svoje telesne prohteve. Postoji u nama prirodna čežnja [za Bogom], bez koje nema ljubavi: zbog toga je Danilo nazvan mužem želje (Dan.9,23). Nju je neprijatelj [kod nas] izmenio u sramnu pohotu, u pohotu za svakom nečistoćom. U umu po prirodi postoji revnost po Bogu, i bez nje nema napretka, kao što je napisano kod apostola: *Revnajte za veće darove* (1.Kor.12,31). Međutim, ta revnost po Bogu kod nas se izmenila u protivprirodnu revnost, u revnost jednog protiv drugog, u međusobnu zavist i laž. U umu postoji prirodan gnev i bez njega čovek ne može steći čistotu. Nju on neće postići ukoliko se ne bude gnevio na sve što u njega seje neprijatelj, kao što se Fines, sin Eleazarov, razgnevio i zaklao muža i ženu, posle čega je prestao gnev Gospodnji na narod (Broj.25,7-9). Međutim, on se kod nas promenio u drugi gnev - u gnev na bližnjeg zbog raznih nepotrebnih i beskorisnih stvari. Postoji u umu prirodna mržnja. Tako je Ilija, kada je ona naišla na njega, zaklao lažne proroke (Z.Car.18,40). Slično je postupio Samuilo sa Agagom, carem amalijskim (1.Car.15,33). Bez mržnje prema neprijateljima čast duše se neće projaviti. Međutim, ona se kod nas promenila u protivprirodnu mržnju prema bližnjem i u gnušanje sa odvratnošću. Ova mržnja iz nas izgoni sve vrline. Umu je svojstveno prirodno visokoumlje pred njegovim neprijateljima. Jov je, kad je ono naišlo na njega, svoje neprijatelje obasuo prekorom, govoreći im: *Beščasni i hulnici, oskudni od svakog dobra, koje ne smatrah dostojnim da budu sa psima moga stada* (Jov 30,1). Međutim, ono se kod nas izmenilo: mi smo se smirili pred neprijateljima, a držimo se visokoumlja u odnosu na bližnje, ranjavajući se međusobno i smatrajući sebe pravednijim od drugih. A zbog takvog visokoumlja Bog

ljudima postaje neprijatelj. Eto šta je bilo sazdan sa čovekom, i šta se posle preslušanja u njemu izmenilo u toliko strašne strasti.

3. Postarajmo se, ljubljani, da se pobrinemo o napuštanju (strasti) i da steknemo ono što nam je pokazao Gospod naš Isus Hristos u Svetom Telu Svom: jer, On je Svet i u svetima počiva. Pobrinimo se o sebi samima kako bismo ugodili Bogu po sili svojoj, upražnjavajući delatne sile svoje i (kao na vagi) utvrđujući sve udove svoje, sve dok ne dođu u svoje prirodno stanje. Tako ćemo obresti milost u čas iskušenja *što nailazi na svet* (Lk. 21,26), moleći neprestano Njegovu blagost da saputstvuje našem smirenju na spasenje od neprijatelja naših, jer je Njegova sila, i pomoć i moć u vekove vekova. Amin.

TREĆE SLOVO

O stanju početnika i keliota

1. Najpre nam je potrebno smirenoumlje kako bismo na svaku reč koju čujemo, ili pri svakom delu, bili spremni da kažemo: "Oprosti". Jer, smirenjem se rasipaju sve zamke neprijatelja.

2. Nemoj se meriti ni u jednom svom delu, kako bi bio miran u pomislama svojim.

3. Neka ti lice nosi pečat sete (kad si sam), ali ga pred stranim ljudima pokazuj u prijatnom izgledu, kako bi se u tebe uselio strah Božiji.

4. Kada pođeš na neki put sa bratijom, udalji se unekoliko kako bi ćutao. Idući, nemoj gledati levo i desno, nego se poučavaj u pomislama svojim ili se moli Bogu u srcu svom. Na mestu u kome predahneš nemoj biti smeo, nego se drži skromnosti u svemu. Prema onome što se iznese pred tebe nemoj brzo pružati ruku, već neka izgleda kao da te prinuđuju da jedeš. Ako si mlađi, ne usuđuj se da pružiš ruku svoju kako bi stavio [hranu] u usta drugog. Na mestu gde vam dopadne da prenoćite, nemoj se zajedno sa drugim pokrivati istim pokrivačem. Pre nego što legneš, satvori mnogo molitava u srcu svom. Ako si se umorio od puta i želiš da se malo namažeš uljem radi pešačkog truda, dozvoli da ti se samo noge istrljaju, stideći se pri tome da ih otkriješ. Međutim, nemoj dozvoliti da ti se celo telo istrlja uljem, izuzev u krajnjoj nuždi ili bolesti.

5. Ako te, dok sediš u svojoj keliji, poseti strani brat, učini i ti isto, tj. istrljaj mu noge i reci: "Učini ljubav, i uzmi ulje, te namaži ostalo telo". Ukoliko on neće da rado prihvati ponudu, nemoj ga zamarati, a ako je starac, nudi ga sve dok ga [radi uspokojenja] ne namažeš celog.

6. Kada sediš za trapezom sa bratijom od kojih si mlađi, nemoj im reći: "Jedite, ali se sećajte svojih grehova, da ne biste jeli sa naslađivanjem". Ruku svoju pružaj samo ka onome što je ispred tebe, a ne ka onome što je ispred drugih. Neka tvoja odeća pokriva tvoje noge i tvoja kolena neka budu tesno sjedinjena jedno sa drugim. Ako među onima koji jedu ima stranaca, ponudi im potrebno sa srdačnim izrazom. Kad prestanu da jedu, reci im dva ili tri puta: "Učinite ljubav i jedite još malo". Kada jedeš nemoj podizati lice svoje na onoga koji je nasuprot tebe, niti gledaj levodesno. Nemoj govoriti sujetne reči. Ne pružaj ruku svoju ka onome što želiš ne rekavši: "Blagoslovi". Kada piješ vodu, ne dozvoljavaj da ti grgoće grlo, kao što čine prosti svetovnjaci.

7. Ukoliko ti se pojavi tečenje u nosu dok sediš sa bratijom, ne briši se pred njima, nego izađi i očisti se napolju. Ne proteži se telom svojim pred drugima. Ako ti se zeva, ne

otvaraj usta i zevanje će te proći. Nikako ne otvaraj usta radi smeha, zato što se u tome krije odsustvo straha [Božijeg].

8. Ne poželi ništa što vidiš kod brata svoga: ni odeću, ni pojas, ni kukulj, i ne ispunjavaj želju svoju da im budeš sličan.

9. Dobivši knjigu, ne ukrašavaj je, jer je i to strast.

10. Ako pogrešiš u nečemu, nemoj lagati zbog stida (da priznaš), već učini poklon i reci: "Oprosti mi". Tako će tvoj greh proći.

11. Ako ti neko kaže uvredljivu reč, nemoj podizati na njega srce svoje, nego požuri da mu učiniš poklon pre nego što se u tvom srcu rodi nezadovoljstvo na njega, zato što bi za njim brzo došao i gnev.

12. Ukoliko te neko iznenada ukori zbog neke stvari, nemoj se ustremiti protiv njega, nego učini poklon i reci: "Oprosti mi. Više neću teko činiti. Da li si ti upoznat sa tom stvari ili nisi?" Sve takvo jeste napredak za početnike.

13. Dok obavljaš rukodelje, nemoj biti nemaran, već se potrudi sa strahom Božijim, da ne bi pogrešio iz neznanja.

14. Kad se učiš nekom rukodelju, nemoj se stideti da tvom učitelju često govoriš: "Učini ljubav i pogledaj da li je to kod mene dobro, ili nije".

15. Kad te pozove brat dok si za svojim rukodeljem, raspitaj se šta hoće i, ostavljajući svoje, učini [kao što zahteva].

16. Po završetku trapeze uđi u svoju keliju i izvrši svoje poslušanje. Nemoj sedati da razgovaraš sa onima od kojih ne očekuješ korist. Ali, ako se radi o starcima koji govore reč Božiju, pitaj svog avu: "Da li da sednem da čujem ili da idem u svoju keliju?" I učini ono što ti on kaže.

17. Ako te (ava) pošalje na put radi nekog posla, pitaj ga: "Gde naređuješ da noćim?" Navedi mu i ostalo što ti je potrebno. I učini kao što kaže, ništa ne dodajući, niti oduzimajući.

18. Ako napolju čuješ neke reči, ne uzimaj ih sa sobom, niti ih, vrativši se, prepričavaj drugom. Ako sačuvaš uši svoje, tvoj jezik neće pogrešiti.

19. Ako poželiš da ostvariš nešto sa čime se onaj koji sa tobom živi ne slaže, odreci se od svoje želje da ne bi došlo do prepiranja i da se on ne bi ožalostio.

20. Ako stupiš (u neku keliju) da živiš sa bratom kao doseljenik, nemoj mu naređivati ni u kakvoj stvari, niti želi da mu budeš starešina.

21. Ako živiš zajedno sa drugom bratijom, nemoj želeći da si ravan sa njima u slavi. Ako ti narede da učiniš nešto što ne želiš, pobedi svoju volju i učini to, kako ih ne bi ožalostio i kako ne bi narušio skromnost i miran život sa njima.

22. Ako budeš živeo sa bratom i on ti kaže: "Skuvaj mi nešto", pitaj ga: "Šta hoćeš da ti spremim?" Ako on to ostavi tvom izboru, govoreći: "Pripremi šta hoćeš", spremi ono što nađeš, sa strahom Božijim.

23. Ako živite u zajednici jedni sa drugima, i ako se javi neki zajednički posao, potrudi se i sam. U njemu učestvujte svi. Radi savesti ostalih nemoj štedeti svoje telo.

24. Svako jutro kad ustaneš, pre nego što se latiš rukodelja, pouči se u rečima Božijim. Brzo i bez lenjosti se potrudi ako je neophodno da najpre nešto dovedeš u red - rogožu ili neki sasud.

25. Kada se pojavi neko delo koje se nagrađuje, neka u njemu učestvuje i brat tvoj, jer ne treba da mu zavidiš. A ako se radi o nekom malom delu i brat ti kaže: "Pođi, brate, i radi svoj posao, a ja ću ovo sam da završim", poslušaj ga, jer je velik onaj ko sluša.

26. Kada kod tebe svrati brat putnik, pokaži mu srdačno lice. Pošto ga pozdraviš, ponesi mu prtljag koji nosi, a na isti način postupi i kad ga ispraćas. Neka tvoj pozdrav bude pristojan i sa strahom Božijim, kako on ne bi pretrpeo štetu. Čuvaj se da ga ne pitaš za nešto što za tebe neće biti korisno, već ga zamoli da se pomoli. Kada sedne, zapitaj ga: "Kako si?", i zaustavi se na tome. Zatim mu daj knjigu i pusti ga neka čita i poučava se. Ako se na putu premorio, daj mu da odahne i operi mu noge. Ukoliko on u razgovoru počne da upotrebljava neke neprilične reči, ti ga sa ljubavlju zamoli: "Oprosti mi, ja sam slab i to ne mogu podneti". Ako je on nemoćan i ako mu je odelo prljavo, operi mu ga. Ako je on prost i ako mu je odelo pocepano, okрпи mu ga. Ako je jedan od luralica, a kod tebe se nađu neki verni, nemoj ga uvoditi kod njih, već mu učini milost u ljubavi Božijoj. Ako je, pak, on brat koji prolazi Boga radi i koji je svratio da odahne, primi ga sa radošću, zajedno sa vernima koji su kod tebe. Ako je siromašan, nemoj ga otpuštati bez ičega, već mu daj od blagoslova kojima je tebe blagoslovio Bog, znajući da ono što imaš nije tvoje, nego da ti je darovano od Boga.

27. Ako brat kod tebe ostavi neki predmet, nemoj ga otkrivati bez njega u želji da saznaš o čemu se radi. Ako je to što ostavlja kod tebe suviše dragoceno, reci mu: "Daj mi to u ruke".

28. Ako pođeš u nečiji dom i domaćin te, izašavši, ostavi samog, nemoj podizati lice da bi video kakve stvari ima u kući, niti bilo šta otvaraj - ni vratanca, ni sasud, ni knjigu. Kad bude izlazio, ti mu reci: "Daj mi da nešto radim dok se ne vratiš". I radi bez lenjosti ono što ti bude dao.

29. Nemoj hvaliti ono što nisi video, a o onom što si čuo nemoj govoriti kao onaj koji je gledao.

30. Nikoga ne preziri zbog njegove odeće.

31. Ako stojiš na maloj nuždi, ili sediš za velikom, nemoj biti nemaran, nego se sećaj da te Bog vidi.

32. Kada ustaneš u svojoj keliji da vršiš molitvu, nemoj biti nemaran da ne bi, umesto da uzneseš pohvalu Bogu, izazvao Njegovu srdnju. [Na molitvi] stoj sa strahom Božijim i nemoj da se naslanjaš na zid. Noge svoje nemoj da širiš, niti da stojiš na jednoj, savijajući drugu, kao što čine nerazumni. Protivi se srcu svome kako ne bi lutalo za svojim željama, kako bi Bog primio tvoju žrtvu.

33. Kada pevate [službu] nekoliko vas zajedno, neka svako satvori svoju molitvu (po redu). Ako sa vama bude stranac, i njega sa ljubavlju zamolite da se pomoli. Pomenite mu to dva ili tri puta, premda bez upornosti.

34. U vreme prinošenja [beskrvne žrtve] protivi se pomislama, utvrdivši svoja čula u strahu Božijem, da bi se dostojno pričestio Svetim Tajnama i da bi te iscelio Gospod.

35. Pazi da ti telo ne bude neuredno i prljavo, da te ne bi potkrala taština. Početnik, međutim, neka se prepusti svakoj neurednosti u odnosu na svoje telo, jer za njega u tome ima koristi.

36. Početnik neka nikada ne nosi dobru odeću, sve dok ne dostigne uzrast odraslog: za njega je to lekarstvo. U vezi sa vinom neka sebi postavi kao zakon da u nuždi koristi do tri čaše. Prilikom smeha, nikako ne treba da otkriva svoje zube, a lice treba da

spušta naniže sa pobožnim stidom. Ležući da spava neka ostaje prepojasan i neka se potrudi da svoje ruke ne stavlja unutra (pod odeću), jer telo ima mnogo strasti sa kojima se i srce slaže. Kada ga potreba natera da izađe napolje, neka oblači sandale, a kada je u keliji, neka se podvизava da ne nosi sandale. Kada korača, neka ruke svoje zadene za pojas, da ne bi njima mahao kao svetovnjak.

37. Kada ideš sa starijima od sebe, nemoj ih preticati. Kada se stariji zaustavi da pogovori sa nekim, nemoj biti drzak da sedneš, već stoj sve dok ti ne da znak šta da radiš.

38. Kada ideš u grad ili u selo, neka ti oči budu spuštene naniže, kako ne bi podigao borbu protiv sebe u svojoj keliji.

39. Na putu ne ostaj na konačistu u domu u kojem se plašiš od pada u greh.

40. Kada saznaš da će tamo gde si nameravao da jedeš biti prisutna i žena za jelom, nikako nemoj pristajati da sedneš. Bolje ti je da ožalostiš onoga koji te je pozvao, nego da tajno u srcu svom učiniš blud. Ako možeš, uopšte ne gledaj čak ni na žensku odeću. Ako ti žena na putu kaže: "Mir ti", odgovori joj u srcu svom, imajući pogled spušten ka zemlji.

41. Kada si na putu sa nekim starcem, nemoj dozvoliti da on nosi prtljag koji imate sa sobom. Ako ste obojica mladi, nosite naizmenično, pri čemu onaj koji nosi neka ide napred.

ČETVRTO SLOVO

O putovanju keliota i o savesti

1. Kada hodite po putu i među vama imate nemoćnog, pustite ga da ide ispred, kako bi, ukoliko zaželi, mogao da sedne i da se odmori.

2. Ako ste početnici i nađete se na putu, jednom za stalno ustanovite poredak koga će te se držati u umivaonici, ili kad sedate za sto, kako biste izbegli zbrku u tim prilikama. Ako jedan jednom pođe prvi, neka drugi put pođe drugi.

3. Ako znaš da je starac kome otkrivaš pomisli svoje veran i da će sačuvati tvoje reči, sve mu otkrivaj potpuno slobodno.

4. Čuvši za greh brata svoga, nemoj ga nikom govoriti, jer je to smrt za tebe.

5. Nemoj slušati one koji govore o pomislima koje te napadaju, da ne bi stekao povod za borbu.

6. Prinudavaj sebe da tvoriš mnoge molitve, jer je molitva svetlost za tvoju dušu.

7. Svakog dana razmišljaj o onome u čemu si pogrešio. I ako se pomoliš Bogu za to, oprostiće ti.

8. Ako neki brat uporno stane da ogovara pred tobom svoga brata, nemoj se postideti (da ga zaustaviš), niti mu poveruj, kako ne bi sagrašio pred Bogom, već mu sa smirenjem reci: "Oprosti mi, brate. Ja sam jadan i ono što govoriš vidim na sebi. Zbog toga to ne mogu podneti".

9. Ako ti brat učini neko zlo i neko drugi počne o njemu da govori pred tobom, potrudi se da sačuvaš srce svoje i da se u tebi ne obnovi zloba. Naprotiv, seti se svojih grehova pred Bogom. Ako želiš da ti ih On oprosti, ni ti se nemoj svetiti bratu svome.

10. Ako pođeš na put sa bratijom koju ne poznaješ, te se pokaže da su mladi od tebe, ukazuj im čast prvenstva u svemu. Ako se desi da svratiš kod prijatelja svoga, neka u

svemu budu ispred tebe, i u umivaonici, i za stolom. Nemoj da primete da su primljeni radi tebe, već njima prepusti tu čast, govoreći: "On je radi vas i meni ukazao takvu čast".

11. Kad se zadesiš na putu sa bratom svojim i hoćeš da svратиš kod svoga prijatelja zbog neke potrebe svoje, reci mu: "Sačekaj ovde". Ako tvoj prijatelj hoće da obeduješ kod njega, nemoj prihvatiti sve dok ne pozoveš i brata svoga da se uteši zajedno sa tobom.

12. Ako se nađeš na putu sa mnogo bratije, te se stidiš da ih povedeš kod svog prijatelja pošto ih je mnogo, pazi da ih ne prezreš, da ih ne ostaviš i tajno odeš, te bez njih okusiš hleba. Naprotiv, zajedno sa njima razmotri ono što priliči. I uradi ono što oni kažu, poslušavši ih sa smirenjem. Idući putem sa njima, nemoj prisvajati višu meru i ne izbegavaj poslušničke službe.

13. Ako pođeš na put i hoćeš da svратиš kod brata, ali te on ne primi, potrudi se da mu ukažeš najsrdačnije raspoloženje kad ga budeš sreo na putu ili kad iz neznanja svрати kod tebe.

14. Ako čuješ da je neko o tebi rekao rđavu reč, prilikom susreta negde na putu ili kad svрати kod tebe, nemoj ga pitati: "Zašto si to rekao?", već mu pokaži srdačno lice i raspoloženje prema sili svojoj. Jer, u Pričama je napisano: "Ko se opominje zla, zakonoprestupnik je".

15. Ako, bratijo, svratite kod siromašnog brata, nemojte ga žalostiti nikakvom svojom potrebom, već kupite sve što vam je potrebno za potkrepljenje hranom, tako da čak nešto ostane i za njega. Dovoljno je što ste kod njega našli krov [nad glavom].

16. Ako svратиš kod staraca koji su ti poznati i sa tobom budu i drugi, nemoj pred njima pokazivati naročitu smelost pred starcima, već onima koji su došli sa tobom ustupi mesto da govore o svojim pomislima.

17. Ako sa tobom budu živeli bratija, pobrini se o njima sa strogošću ukoliko te budu slušali, znajući da ćeš Bogu za njih dati odgovor.

18. Ako odeš negde kao stranac Boga radi, ne poželi da dolaziš u dodir sa onima koji žive na tom mestu, niti se razgovorom vezuj za njih, jer bi inače bilo bolje da si sa svojim srođnicima.

19. Ako pođeš u goru da poboraviš kod bratije u manastirima, ostani kod onoga kod koga prvo dođeš. Ne prelazi kod drugog, ako ga ne pitaš: "Da li da pođem ili ne?" Ako se on ne složi, nemoj ga ožalostiti sve dok ne odeš odatle.

20. Ako u tuđem kraju uzmeš keliju sebi za život, nemoj dozvoliti da imaš mnogo poznanika. Dovoljno ti je da imaš jednoga, za slučaj nemoći. Na taj način nećeš narušiti smisao svog tuđinovanja.

21. Ako učiniš dobročinstvo siromašnome, nemoj ga pozivati da ti pomogne u radu da ne bi poništio dobro delo koje si mu učinio.

22. Ako uđeš u manastir koji ti je nepoznat, živi onde gde ti odrede i nemoj ulaziti u drugu keliju, sve dok te sami ne pozovu.

23. Ako bezmolstvuješ u svojoj keliji i brat ti zatraži neku stvar radi svoje potrebe, nemoj mu odreći jer ćeš se inače ogrešiti o zapovest u vezi sa bratom svojim. Ukoliko, pak, imaš samo ono što ti je potrebno, a ne i suvišak, nemoj dati da se ne bi smutio, jer je bolje da propadne jedan od uđova tvojih, nego da sve telo tvoje bude bačeno u pakao.

24. Ako si se udaljio od srođnika po telu da bi bio stranac Boga radi, nemoj popuštati da sladosno saosećanje prema njima uđe u tebe. Sedeći u keliji svojoj, nemoj se uznemiravati sažaljenjem prema ocu ili majci, ili sećanjem na brata ili sestru, ili slabošću

prema deci ili željom za ženom u srcu svome. Ti si sve to ostavio. Naprotiv, sećaj se svoga ishoda u čas smrti. Pošto ti niko od njih tada neće pomoći, zašto ih ne ostaviti radi vrline?

25. Ako se, bezmolstvujući u svojoj keliji, setiš nekoga ko ti je učinio zlo, ustani i pomoli se od sveg srca da mu Bog oprosti. Tako će pomisao osвете otići od tebe.

26. Kada pođeš da se pričestiš Tajnama koje se prinose, na svaki način čuvaj svoje pomisli, da se ne bi pričestio sebi na sud.

27. Ako noću budeš iskušán sramnim maštanjem, trudi se da danju sačuvaš svoje srce od pomišljanja na lica iz maštanja, kako se ne bi oskrnavio njihovom slašću i na sebe naveo ljuti gnev. Naprotiv, pripadni Bogu svim srcem svojim i On će ti pomoći, jer je milosrdan prema čovečijoj nemoći.

28. Neka se tvoje srce ne ponada na strogo podvižništvo kojeg se držiš, niti pomišljaj da te ono čuva. Reci svojoj pomisli: "Radi iscrpljenosti tela, Bog gleda na mene okajanog".

29. Nemoj protivrečiti onome koji te vređa sve dok ne začuti. Ako zatim, ispitavši se, nađeš u sebi ono što si čuo od njega, pokaj se za svoje sgrešenje, i blagodat Božija će te opet primiti.

30. Ako putuješ sa bratijom i među njima se nađe neko prema kome imaš ljubav Boga radi, potruđi se da ne pokažeš osobitu bliskost prema njemu pred svima. Jer, ako se među bratijom nađe neko nemoćan i upadne u ljubomoru, bićeš kriv što si mu dao povod da sagraši.

31. Pošavši kod neke [bratije], nemoj očekivati da će biti radi [da te prime], kako bi, ukoliko te prime, zablagodario Bogu.

32. Ako te, dok bezmolstvuješ, u keliji uhvati nemoć, nemoj padati u malodušnost, već blagodari Bogu. Ako primetiš da ti se duša uznemirava zbog toga, reci joj: "Nije li ova nemoć bolja za tebe od geene u koju ćeš poći?" Tada će se ona uspokojiti.

33. Ako dođeš kod bratije i jedan od njih ti kaže: "Ovde ne nalazim spokojstvo i hoću da živim sa tobom", [potruđi se] da ga odbiješ da drugima ne bi dao povod za spoticanje. Ako ti, pak, kaže: "Umire mi duša zbog jedne skrivene stvari", omogući mu da pobjegne, ali mu ipak ne dozvoli da živi sa tobom.

34. Sedeći u bezmolviju u svojoj keliji, uzmi sebi za pravilo da svom telu daješ ono što mu je potrebno, kako bi te nosilo i dozvoljavalo da vršiš svoje molitvene službe i kako se ne bi javljao prohtev da ideš kod drugih. Ništa nemoj jesti sa slašću, radi zadovoljenja pohote ukusa, bilo da se radi o dobroj ili običnoj hrani. Ako bude potrebno da posetiš nekog brata ili opštežice, nemoj svom telu davati da do sita jede slatku hranu koju ti tamo ponude, kako ne bi tražilo da što pre ode u keliju i kako ne bi postalo izdajnik sebe samog.

35. Nemoj slušati demone kada počnu da te podstiču na podvige koji prevazilaze tvoje sile. Oni obično raspaljuju čoveka na delo za koje on nema snage kako bi upao u njihove ruke i oni se obradovali zbog toga. Jedn danput dnevno i pružaj svome telu ono što mu je potrebno, tako da, pošto ustaneš sa stola, još pomalo budeš gladan. Tvoje bdenje neka bude sa pobožnošću i nemoj lišavati telo svoje onoga što mu je potrebno. Sa razumom i sa merom tvori svoje molitve, kako se zbog prevelikog bdenja ne bi pomračila tvoja duša i pobegla sa poprišta. Polovina noći ti je dovoljna za molitvu, a drugu posveti odmoru tela. Pre odlaska na počinak, provedi dva sata na molitvi i psalmopojanju. Zatim leži. A kada te Gospod podigne, opet tvori molitvu sa usrdem. Ako primetiš da tvoje telo postaje lenjo, reci mu: "Zar hoćeš ovde kratkovremeni pokoj, a tamo da budeš vrgnuto u tamu najkrajnju?" Ako se tako pomalo budeš obnavljao, doći će ti sila (bodrosti).

36. Nemoj se družiti sa ljudima zbog kojih se u tvojoj savesti rađa strah da ih ne vidiš drugačijima, kako se ne bi sapleo u poznanju.

37. Ako si u manastiru i imaš roba, [znaj] da izvrgavaš ruglu monaški čin. Ako ga pokloniš bratu svome, sagraješćeš pred Bogom. Ili ga otpusti i neka ide, ili ga oslobodi. Ako hoće da postane monah, neka izvoli. Ti ga, pak, ne ostavljaj kod sebe jer ti neće biti duži na korist.

38. Ako živiš u gradu i iscrpljuješ svoje telo Boga radi, te ondašnji ljudi počnu da te hvale zbog toga, napusti svoje mesto i izaberi drugo, kako svoj trud ne bi učinio besplodnim. Ukoliko si, pak, već pobedio taštinu, nemoj se obazirati na ljude, znajući da Bog blagonaklono gleda na ono što činiš.

39. Ako si se odrekao sveta, nemoj ništa ostavljati kod sebe. Ako u sebi vidiš želju da putuješ, u većoj meri zamori svoje telo rukodeljem da bi bezmolstvovao u svojoj keliji, i mirno jedi svoj hleb.

40. Ako pođeš u grad da prodaješ rukodelje, nemoj se prepirati oko cene kao svetovnjaci, već ga daj za koliko bilo, kako ne bi porekao značenje svoje kelije.

41. Kupujući nešto što ti je potrebno, nemoj se prepirati, govoreći: "Više od ovoga ne mogu dati". Naprotiv, ako želiš tu stvar, potrudi se malo [da daš što traže]. Ukoliko, pak, nemaš dovoljno, ostavi je čuteći. Kada te, zatim, počnu mučiti pomisli: "Gde ćeš naći [potrebno]?", ti odgovori: "Najzad sam postao sličan svetima koje je Bog isprobao siromaštvom, sve dok nije utvrdio vernost njihovog proizvoljenja. Tada bi ih On već izvodio na širinu".

42. Ako imaš potrebu za stvari koju je brat ostavio kod tebe, nemoj je doticati pre nego što mu kažeš o tome.

43. Ako ti brat koji kreće na put ponudi da od njega kupiš neku stvar, ukoliko si u mogućnosti - nemoj odbiti. Međutim, ako živiš sa drugima, nemoj to činiti bez njihovog znanja i mišljenja, da ne bi ožalostio one koji žive sa tobom.

44. Ako bude potrebno da u svom selu boraviš zbog nekog posla, čuvaj se da ne dozvoliš sebi preteranu slobodu u obraćanju sa srodnicima po telu, niti se mešaj u njihove razgovore.

45. Ako uzmeš nešto od brata svoga na poslugu, potrudi se da mu posuđeno što pre vratiš. Ako se radi o nekom oruđu, vrati ga čim završiš svoje delo. Ako se ono kod tebe slomi, popravi ga ili napravi novo. Nemaj biti nemaran u tome.

46. Ako siromašnom bratu posudiš nešto u njegovoj potrebi, pa vidiš da ti ne može vratiti, nemoj mu dosađivati i nemoj ga pritešnjavati, ma o čemu se radilo - o novcu, odeći ili nečem drugom, što si mu dao po svojoj moći.

47. Ako dođeš na neko mesto i uzmeš keliju za sebe, te se istrošiš dovodeći je u red, ali je najzad posle izvesnog vremena ostaviš, i u nju se nastani neki drugi brat, nemoj pokušavati da ga isteraš iz nje ukoliko poželiš da se opet u njoj nastaniš, već potraži sebi novu keliju, kako ne bi sagrašio pred Bogom. Međutim, ako se on po sopstvenom izboru udalji iz nje, ti ćeš biti čist od svake krivice. Nemoj od njega tražiti da ti nadoknadi stvari koje si ostavio u keliji, i koje je on upropastio.

48. Kada se udaljuješ iz kelije, nemoj uzimati stvari koje su u njoj neophodne, već ih ostavi za siromašnog brata, i Bog će za tebe sve urediti tamo gde odeš.

49. Nemoj se stideti da svaku pomisao koja te napada saopštiš svome starešini, koji će te od nje rasteretiti. Jer, duhovi nigde ne nalaze toliko mesta koliko kod čoveka koji sakriva svoje pomisli, bile one dobre ili loše.

50. Pazi da, pristupajući pričešću, nemaš zlu [misao] prema svom bratu, jer ćeš u takvom slučaju sam sebe prevariti.

51. Ako ti se u rečima Pisma otkrije neki prenosni smisao, možeš ga prihvatiti, ali ne napuštaj ni bukvalni smisao, kako ne bi ispalo da više veruješ svom razumu nego li Svetom Pismu. Jer, to bi bio znak gordosti.

52. Nemoj prezreti brata koji se iz neznanja poveo za rečima jeretika i udaljio se od vere, pa se ponovo obrati. Jer, kod njega je to bilo delo neznanja.

53. Čuvaj se razgovora sa jereticima, čak i ako želiš da odbraniš veru, kako otrov njihovih skvernih reči ne bi ranio tebe samog.

54. Ako susretnеш knjigu koja se smatra jeretičkom, nemoj poželeći da je pročitaš, kako svoje srce ne bi napojio smrtonosnim otrovom. Naprotiv, drži ono čime si prosvećen, ništa ne dodajući niti odbijajući.

55. Čuvaj se od lažno nazvanoga znanja koje se protivi zdravoj nauci, kao što je rekao apostol (1.Tim.6,20; 1,10).

56. Ako si mlad i ako još nisi potčinio telo, ukoliko se predaješ pokoji nemoj maštati da ćeš dostići visoke vrline otaca o kojima slušaš i za kojim stremiš.

57. Čuvaj se uninija, jer ono uništava monošaki plod.

58. Nemoj biti malodušan kad se podvizavaš protiv neke strasti, već se pruži pred Bogom, govoreći mu od sveg srca: "Ja ne mogu da se izborim protiv toga. Pomozi mi, okajanom". I uspokojićeš se.

59. Ako se sramota poseje u tvoje srce dok sediш u svojoj keliji, gledaj da se usprotiviш duši svojoj kako ona ne bi ovladala tobom. Požuri da se setiш Boga i toga da On pažljivo gleda na tebe, te da je sve što pomiшljaš u srcu svome otkriveno pred Njegovim licem. Kaži duši svojoj: "Ti se bojiш da grešnici slični tebi ne vide tvoje grehove. Zar ne bi još više trebalo da se [bojiш] Boga koji sve tačno vidi?" Od takve opomene u duši će se pojaviti strah Božiji. Ukoliko istraješ u njemu, bićeš nepokretan na strasti, kao što je napisano: *Koji se nadaju u Gospoda, biće kao gora Sion. Doveka se neće pokolebati onaj koji živi u Jerusalimu* (Ps. 124,1).

60. Neka se tvoje srce ne raduje kada uvidиш da se u podvigu protiviш neprijateljskoj sili i da ona, iznemogla, beži pred tobom. Jer, zlobna zamka, koju ti ovi duhovi pripremaju, stoji iza njih. Oni ti pripremaju borbu još goru od prve. Oni ostavljaju posebnu borbenu grupu u zasedi, iza grada, naređujući joj da se ne pokreće. Kada im se ti, stupivši u borbu protiv njih, usprotiviш, i oni, navodno pobeđeni, počnu da uzmiču pred tobom, kada se tvoje srce uznese zbog toga što si ih prognao, i kada napustiш grad - oni će se podići protiv tebe, jedni okrećući se nazad, a drugi tebi sa leđa, stavljajući tvoju bednu dušu između sebe, tako da ona ostane bez pribežišta. Taj grad označava čovekovo srdačno pružanje pred Bogom koji nas spasava od svih napada neprijateljskih.

61. Nemoj biti malodušan ako te ne usliш Bog kad se moliш da od tebe oduzme borbu. On bolje zna šta je za tebe korisno. Moleći Boga za nešto u vreme borbe, nemoj govoriti: "Uzmi od mene to i to, i daj mi to i to", već se moli govoreći: "Gospode Isuse Hriste, pomози mi i ne dopusti da sagrašim pred Tebom, jer sam zabludeo. Ne dopusti mi da idem za svojom voljom. Ne popusti da poginem u gresima svojim. Pomiluj Svoje

sazdanje. Ne prezri me, jer sam nemoćan. Ne ostavi me, jer k Tebi pribegoh. Isceli dušu moju, jer Ti sagreših. Preda mnom su svi koji me pritešnjuju i nemam pribežišta osim Tebe, Gospode. Gospode, spasi me radi štedrosti Svoje. Neka se postide svi koji ustaju na mene, koji ištu da istrebe dušu moju. Jer, Ti si, Gospode, silan u svemu i preko Tebe slavimo Boga i Oca i Duha Svetog u vekove. Amin". Tada će savest tajno reći srcu tvome zbog kod dela te Bog ne sluša. Od tada će tvoje delo biti da ne prenebregneš ono što ti ona govori. Nemoguće je da Bog ne sluša čoveka koji Njega sluša. On je blizu čoveka, premda mu naše želje ne dopuštaju da nas usliši. Neka te niko ne prevari: kao što zemlja ne može da donese ploda sama po sebi, bez semena i vlage, tako ni čovek ne može doneti (dobra) ploda bez zlopaćenja i smirenoumlja.

62. Stojmo, ljubljeni, u strahu Božijem, čuvajući i ispunjavajući delanje vrlina, ni u čemu ne gazeći savest svoju. Pazimo na sebe u strahu Božijem, sve dok se i savest ne oslobodi zajedno sa nama i među nama se ne ostvari jedinstvo. Od tada će ona biti naš čuvar, ukazujući nam na sve u vezi sa čim treba da odsecamo [svoju volju]. Ukoliko je, pak, ne budemo slušali, ona će odstupiti i ostaviti nas, a mi ćemo pasti u ruke neprijatelja svojih, koji već neće imati nikakve milosti, kao što nas je naučio naš Vladika: *Miri se sa suparnikom svojim brzo, dok si na putu sa njim, da te suparnik ne preda sudiji, a sudija da te ne preda slugi i u tamnicu da te ne vrgnu. Zaista ti kažem: Nećeš izići odande dok ne daš do poslednjeg novčića* (Mt.5,25-26). Govore da je savest suparnik zato što se protivi čoveku u momentima kada hoće da ostvari volju tela. Ako je čovek ne posluša, ona ga predaje neprijateljima njegovim. Zbog toga Osija, oplakujući Jefrema, govori: *Savlada Jefrem neprijatelja svog i pogazi sud* (Os.5,11); tražase Egipat i bi nasilno odveden Asircima (Os.7,11). Pod Egiptom se podrazumevaju telesni prohtevi srca, a nasilno odvođenje Asircima označava nevoljnu potčinjenost neprijateljima.

63. Pobrinimo se, ljubljeni, da ne upadnemo u ruke telesne volje i da nas ona i protiv volje ne preda Asircima. Čujmo jednu gorku priču: Došao je car asirski u zemlju Izrailjsku i preselio Jefrema i Izrailja među Asirce. Naselio ih je na Jejeju i Amoru, kod Huzanskih reka. Tamo su oni ostali sve do današnjeg dana. Car asirski je poslao deo svog naroda i naredio mu da živi u Izrailjskoj zemlji. Svaki od njih je sebi napravio kumir i klanjao mu se. I oni su tamo sve do današnjeg dana (4.Car.17,6-29). To se sa Jefremom dogodilo zato što je savladao svog suparnika i što je zgazio sud.

64. Da li ste sada shvatili, bratijo, udeo onih koji idu za svojom zlom voljom i koji gaze svoju savest, i šta ih je postiglo? Nemojmo im podražavti, ljubljeni, nego idimo za svetima koji su se opirali grehu sve do smrti, koji su slušali svoju svetu savest i nasledili nebesko Carstvo. Svako od njih se upokojio kao neporočan u rodu svome, a imena njihova su postala nasleđe svih pokolenja. Uzmimo na primer ljubljenoga Jakova, kojije u svemu slušao svoje roditelje po Bogu i koji je, primivši njihov blagoslov, ushteo da ode u Mesopotamiju da sebi stekne decu. On sebi nije želeo decu od kćeri hananejskih koje su bile nepokorne svojim roditeljima. Uzevši žezal svoj i sasud jeleja, on otide na mesto Vetilj, što znači - dom Božiji, i tamo otpočinu. Te je noći u viđenju sagledao obraz lestvice koja se prostirala od neba do zemlje, po kojoj su uzlazili anđeli Božiji. I Gospod je na njoj počivao. Ona je onome koji hoće da služi Gospodu znamenje da neće dostići Boga ukoliko se ne potruđi oko vrlina, premda mu se u početku i otkrio njihov lik. Jakov je ustao i položio zavet sa Bogom da će mu služiti. I Bog ga je ukrepio, govoreći: *Biću sa tobom i sačuvaću te* (Post.18,1-15). Tako je on došao u Mesopotamiju da bi tu sebi našao ženu. Ugledavši Rahilju, ćerku brata svoje majke, on ju je zavoleo. Radio je sedam godina radi nje, ali mu

je nisu dali dok najpre nije uzeo Liju. Rahilja je ostala besplodna sve dok za nju nije radio još sedam godina. Eto šta znači ta reč.

65. Ta oblast se naziva Mesopotamija zato što se nalazi između dve reke: prvoj je ime Tigar, a drugoj Evfrat. Prva teče naspram Asiraca, a druga nema suparnika, već je ime dobila po slobodnom toku u prostoru. Tigar označava rasuđivanje, a Evfrat smirenoumlje. Lija simbolizuje telesne napore, a Rahilja predstavlja obraz istinskog sagledavanja. To se dešava sa čovekom koji se nalazi u Mesopotamiji i koji sa rasuđivanjem vrši telesne napore, protiveći se asirskom neprijateljstvu, i koji preko smirenja ushodi ka istinskom sagledavanju. Međutim, Rahilja mu nije radala sve dok za nju nije odradio i drugih sedam godina, i dok Lija nije izrodila svu svoju decu. Evo šta to znači: ako čovek ne pređe svo delatno poprište, istinsko sagledavanje u njemu neće naći slobodu (tj. slobodno pojavljenje). Iako su obe žene bile njegove, on je više voleo Rahilju nego Liju, kojoj su oči bile bolesne. A *Rahilja beše veoma lepa po izgledu* (Post.29,17). Bolest očiju prve žene znači da čovek sve vreme prebivanja u telesnim (naporima) ne vidi slavu istinskog sagledavanja. Jer, neprijatelj obično uz njegovo delo pridodaje čovekougadjanje. Ipak, on ne treba da se obazire na to. Prestavši na određeno vreme da rađa, Lija je svom mužu dala svoju robinju Zelfu, da bi, zatim, rodila još jednog sina kome je dala ime Asir, što znači bogatstvo. Kada je Lija prestala da rađa, Bog se opomenuo Rahilje (Post.30,22). To znači da istinsko sagledavanje umu otkriva vlastitu slavu kada telesni naponi očiste čula od strasti. Premda su Lijini sinovi pomagali Jakovu, on je ipak Josifa voleo više od svih. To znači da telesni naponi čoveka čuvaju od neprijatelja, ali da ga tek istinsko sagledavanje sjedinjuje sa Bogom. Zbog toga je Jakov poželeo da pođe ocima svojim tek pošto je ugledao Josifa (Post.30,25), tj. pošto je uvideo da mu se rodio car nad braćom. Kada je, dalje, preveo sav svoj dom preko potoka Jamoha, i kad se našao na drugoj strani, Jakov je primio radost blagoslova od Boga koji mu je rekao: *Više se nećeš zvati Jakov nego Izrailj* (Post.32,28). On je nazvan Jakov zato što je protivio neprijatelju. (Tako se nazivao) sve dok se nije udostojio takvog blagoslova i dok nije od (porobljenosti) spasao svoja čula, koja mu neprijatelj beše zarobio. Kada ih je oslobodio, preimenovan je u Izrailja, tj. u um koji gleda Boga. Jer, neprijateljska zloba se boji uma koji je dostigao do gledanja slave Božije. Smirenoumlje Jakova je pogasilo zlobu Isava koji mu je izašao u susret sav ogorčen. Najzad, Isava nije savladao Jakov, već njegovo prostiranje pred licem Božijim. Čoveku koji je dostigao veliku slavu neprijatelj ne može činiti nasilje, premda mu i zavidi. Jer, takvome Bog pomaže, po rečenome: *Vrati se u zemlju svog rođenja i ja ću biti sa tobom* (Post.31,3). Najzad je on došao u Salim i kupio polje na kome je napravio žrtvenik Gospodu, koji ga je uslišio u dan skorbi (Post.33,19-20). Jer, Salim znači mir. Prošavši kroz borbu u kojoj ga štiti Bog, čovek dostiže do stanja mira. I sačini Jakov žrtvenik u obećanoj zemlji od dvanaest kamenova i prinese na njemu (žrtvu Bogu) od trudova koje savršu u Mesopotamiji.

66. Takav je bio i ljubljani Mojsije. Izvevši narod iz Egipta i spasavši ga od faraona, on ga je preveo preko Crvenog mora i video smrt svih svojih neprijatelja. On je poslao Isusa da istrebi Amalika, a sam je ostao na vrhu gore (u molitvi). Njegove ruke su pridržavali Aron i Orom, kako ne bi napustile oblik krsta. Pobedivši Amalika, Isus se vratio sa radošću, a Mojsije je pod gorom sačinio žrtvenik od dvanaest kamenova i tom mestu dao ime - *Gospod je moje pribežište* (Izl.17,15), jer se sa Amalikom borio Bog nevidljivom rukom. Ime Amalik označava uninije. Jer, na čoveka koji počinje da izbegava svoje želje i da napušta grehe, želeći da pribegne Bogu, najpre ustaje uninije sa namerom da ga vrati na njegove grehe. Ovo uninije se progoni prilježnim pribegavanjem Bogu, čemu

potpomaže uzdržanje, pokrepljivano telesnim trudom. Njima se oslobađa Izrailj. Tada čovek uznosi blagodarnost Bogu, govoreći: "Ja sam nemoćan, ali si Ti moj pomoćnih iz roda u rod".

67. Takav je bio i veliki prorok Ilija. Skverne proroke koji su mu se suprotstavljali on nije mogao da istrebi sve dok nije podigao žrtvenik od dvanaest kamenova, dok na njega nije naslagao drva, položio na njih svetu žrtvu i sve oblio vodom, dok Bog nije poslao oganj koji je spalio žrtvenik i ono što je na njemu. Tada se, već, u onaj čas, osmelio protiv neprijatelja svojih (Z.Car.18,38). Istrebivši ih sve tako da nije ni jedan ostao, on je Bogu uzneo blagodarnost, govoreći: "Ti si u svemu ovome". Jer, napisano je da on položi lice svoje među kolena svoja (Z.Car.18,42). Prema tome, ukoliko um bude marljivo pazio na svoja čula, steći će besmrtnost koja će ga privesti ka rečima koje mu je otkrio Bog. Kada se, zatim, vrati i primeti da se ni jedna od sedam strasti ne budi, mladi Ilija će ugledati mali oblak, nalik na trag muškog stopala, koji iznosi vodu iz mora, što predstavlja spokojstvo (Z.Car.18,43-44) Svetog Utešitelja. Besmrtnost znači imati celoviti napor i ne vraćati se na ono zbog čega ištemo oproštaj. Jer, čovek će se sačuvati od neprijateljske sile kad Bog primi njegov trud i ono što on čini celovito. Tada njegovi neprijatelji neće moći istrajati pred njim. Kada ugledaju da u njemu nema njihovih prohteva, oni će sami iščeznuti, kao što je napisano: *Prizovite vi imena vaših bogova, i ja ću prizvati ime Gospoda Boga moga. I onaj koji se odazove ognjem biće Bog* (Z.Car.18,24). (*I prizivahu... ali ne bi glasa ni uslišenja* -26) Tako se dešava sa svim što neprijateljska sila seje u čoveka: kod onih koji neće, neprijatelji ne mogu da ispune svoju nameru. Oni naprežu svu silu svoju, ali ih čovek Božiji ne sluša. To ne želi njegovo srce koje se nalazi u volji Božijoj, kao što je napisano: *Prizovite vi imena vaših bogova, i ja ću prizvati ime Gospoda Boga moga*. Međutim, pošto njihova volja nije bila u Njemu, On ih ni u čemu nije uslišio.

68. Slično biva svima onima koji idu za voljom Božijom i koji čuvaju zapovesti Njegove. Za tadašnje ljude oni su bili uzori, a napisano je za pouku nama koji smo rešili da idemo za njihovim stopama. Oni su se podvizavali da steknu besmrtnost koja ih je sačuvala od svih strela neprijateljskih. Oni su se smestili pod krov Božiji, moleći se za Njegovu pomoć, budući da se nisu oslanjali na svoj trud. Pokrov Božiji je za njih bio tvrdi grad. Oni su verovali da bez Božije pomoći nisu sposobni ni za šta, sa smirenjem govoreći sa Psalmopojcem: *Ako Gospod ne sazida dom, uzalud se trudi graditelj; ako Gospod ne sačuva grad, uzalud bdi stražar* (Ps. 126,1). Videvši da mu se um pokorio i da nije progutan ničim drugim do Njim samim, Bog ga ispunjava silom, govoreći: *Ne boj se Jakove, mali Izrailju* (Is.41,14), i opet: *Ne boj se, jer te izbavih i nazvah imenom mojim: Ti si moj. I ako prođeš kroz vodu, sa tobom sam, i reke te neće pokriti; i ako prođeš kroz oganj, nećeš se opržiti i plamen te neće opaliti. Jer, Ja sam Gospod Bog tvoj, Sveti Izrailjev, koji te spasava* (Is.43,1-3). Čuvši takvu podsticajnu reč, um smelo ustaje na neprijateljsku silu, govoreći: *Ko se to prepire sa mnom?... Neka mi se približi. Jer, Gospod mi pomaže. Ko me ozlobljuje? Eto, svi ćete vi kao haljinu oveštati i moljci će vas pojesti* (Is.50,8-9). Silan je Bog da učini da se i mi nađemo među onima koje je On, kao obilne smirenjem, sačuvao. Ono je za njih bilo kaciga koja ih je čuvala od svih strela neprijateljskih, blagodaću Boga čija je sila i slava i moć u vekove vekova. Amin.

PETO SLOVO

O zapovestima vernima i o uređenju života onih

koji hoće da žive u miru jedni sa drugima

1. Idući zajedno putem, u svemu pratite pomisao najslabijeg među vama, tj. da li je potrebno na kratko odahnuti ili nešto pojesti pre vremena.

2. Kada izađete zajedno na neki posao, neka svako od vas gleda samo na samog sebe, a ne na brata svoga. Ni jedan ne treba da uči, niti naređuje.

3. Ako vršite neku popravku u keliji ili zidate ognjište, ostavite onoga koji radi da vrši svoj posao kako hoće. Međutim, ako on kaže: "Učinite ljubav i naučite me, jer ne znam (kako treba)", onda onaj među vama koji zna ne treba da je lukav i da kaže: "Ni sam ne znam", budući da takvo smirenje nije po Bogu.

4. Ako primetiš da tvoj brat ne [vrši kako treba] neko delo, nemoj mu reći: "To si pokvario". Međutim, ako on kaže: "Učini ljubav i nauči me", i ti ga ne naučiš, već prećutiš, [znaj] da u tebi nema ljubavi Božije i da se držiš lukavstva.

5. Bratu koji je skuvao ne baš tako dobro jelo nemoj reći: "Slabo si skuvao", jer je u tome smrt za tvoju dušu. Bolje razmisli kako bi tebi bilo neprijatno da tako nešto čuješ od drugog, i uspokojićeš se.

6. Onome koji pri zajedničkom pojanju pogreši u rečima, nemojte ništa govoriti, niti ga smućujte. Ako čak i propusti reč, neka (ostane) bez nje. Međutim, opominjite ga ukoliko on unapred kaže: "Učinite ljubav i opominjite me (kada pogrešim)".

7. Kada u trpezi jedete nešto i nekome od vas hrana nije po želji, neka ne govori: "Ja to ne mogu da jedem", već neka radi Boga sve do smrti prinudava sebe (ili da prećuti ili da pojede), i Bog će ga uspokojiti.

8. Onoga ko pri zajedničkom radu iz malodušnosti prestane (da radi) nemojte prekorevati, već mu učinite po volji i poštedite ga.

9. Ako kod vas svrati bratija, nemojte se raspitivati ni o čemu što bi moglo da vam posluži na štetu, kako vam od njih u keliji ne bi ostalo smućenje. Međutim, onaj od bratije koji je od nekog posetioca koji nije mogao da se uzdrži čuo nešto što može da bude na štetu, ne treba ništa da prepričava ostaloj bratiji, već treba da prećuti, kako bi smućenje prošlo kod njega jedinog, i kako srca otalih ne bi napunio smrtonosnim otrovom.

10. Krenuvši negde na stranu zbog nekog posla, nemoj nikoga ništa pitati bez potrebe, da bi se celovit opet vratio u svoju keliju. Ako si nešto i bez želje čuo, vrativši se nemoj ništa prepričavati bratiji svojoj.

11. Kada ste negde na strani, nikako sebi ne dozvoljavajte slobodu [u ponašanju], kako bi oni koji vide vaš poredak od vas stekli korist. Naročito ne (popuštajte sebi) u vezi sa tajnim i očiglednim ćutanjem. Jer, sve te strasti (koje dolaze od smelosti u ponašanju) primećuju se u nemoćnom bratu usled opuštenosti njegovog srca i usled toga što ne vidi sopstvene grehe. (Znajte) da pomoć Božija, nada, tiha narav, savesnost, odricanje od svoje volje, prinudavanje sebe u svemu - nalaze mesto u smirenoumnom srcu, dok visokoumlje, prepiranje, smatranje sebe većim znalцем od brata, gaženje savesti, nemarnost pred ožalošćenošću brata i reči: "Šta me se to tiče" - nalaze mesto u surovom srcu.

12. Ako u tvoju keliju uđe brat dok sediš za svojim rukodeljem, uopšte nemoj nagađati ko je više uradio - ti ili on.

13. Radeći sa nemoćnim, nemoj biti tajno pobedoljubiv želeći da učiniš bolje od njega.

14. Bratu koji učini neku štetu prilikom nekog posla nemoj ništa govoriti, izuzev ako ti on sam kaže: "Učini ljubav, brate, i pouči me". Ukoliko, pak, ti prečutiš, iako znaš (šta je potrebno), (izabrao) si smrt.

15. Trudeći se na svom rukodelju, ma kakvo bilo, uložite napor da se uopšte ne trudite da saznate koliko je ko od vas uradio za nedelju dana. Jer, to bi bio znak neukosti.

16. Pošavši na posao sa bratijom, nemoj želiti da oni saznaju da si uradio više od njih. Bog od čoveka očekuje da svako svoje delo čini u tajnosti.

17. Sa radošću pretrpi brata koji ti malodušno odvraća (neprijatnom) rečju. Jer, ako bolje razmisliš o (onome što se desilo) na osnovu Suda Božijeg, naći ćeš da si pogrešio ti (a ne brat).

18. Ako ti, dok živiš sa bratijom, dođe pomisao da se (u hrani) stesniš više nego što je običaj, reci sam sebi: "Moj (nemoćni) brat, koji ovde živi, jeste moj gospodar". Ako, pak, odlučno želiš da povećaš uzdržanje, uzmi sebi malu odvojenu keliju, a svoga nemoćnoga brata nemoj smučivati.

19. Bratu koji svrati kod vas i o kome ste slušali da voli da se ističe, nemojte postavljati nikakva pitanja o [toj strasti], sve dok sam od sebe ne proglasi taj nedostatak. Pa i tada se čuvajte da ne učinite bilo šta što bi ga moglo ožalostiti.

20. Nemoj roptati na brata svoga ako imaš potrebu da nešto uzmeš, niti govori: "Zašto se sam nije setio da mi to da?" Naprotiv, kaži mu smelo i sa prostotom: "Daj mi to i to, jer mi je potrebno". To i jeste sveta čednost (prostota) srca. Ukoliko, pak, ne budeš rekao, i nastaviš da ropčeš u srcu, sam ćeš biti kriv.

21. Ako se među vama povede reč o nekom mestu iz Pisma, onaj ko ga zna i ko ga shvata treba svoju volju da(zadrži) iza svoga brata i da ga uspokoji u radosti. Reč koju iznad svega treba da tražite jeste: smiravati se pred bratom svojim.

22. Onaj ko očekuje Strašni sud na koji ima da izađe, na svaki način će se usiljavati da mu se u onaj strašni čas ne zatvore usta, nemajući šta da kažu kao opravdanje.

23. Ne raspitujte se za stvari ovoga veka, da ne biste postali slični mestima na koja se odlazi da bi se ispraznila creva i u kojima je zbog toga veliki smrad. Pre budite čist žrtvenik Bogu, obezbeđujući u sebi i sveštenika koji će izjutra i s večera stavljati tamjan (na žrtvenik). Ovaj žrtvenik nemojte nikada ostavljati bez tamjana, već se potrudite da se on neprestano (uznosi) pred lice Gospodnje sa svakom molitvom, kako bi vam On darovao prostotu i dečiju nevinost, i kako bi od vas uzeo ono što je tome suprotno: lukavstvo, demonsku mudrost, radoznalost, samoljublje i zlo srce. Jer, sve to uništava trud onih koji ih se drže. Svrha svega toga jeste: ako se čovek sa znanjem boji Boga i sluša svoju savest po Bogu, svemu rečenom će sam sebe naučiti u tajnosti. A ako tamo (unutra) ne bude onoga gospodara (tj. straha Božijeg), dom [tj. unutrašnjost] takvog jadnog čoveka će biti izbačen [napolje] da svako o njemu govori šta hoće. Jer, njegovo srce ne stoji pod njegovom vlašću, već pod vlašću neprijatelja.

24. Ako vam predstoji da odete na neki manji posao, neka niko ne prezire drugoga i neka ne ide sam, ostavljajući brata svoga da se muči savešću u keliji. Naprotiv, neka mu kaže sa ljubavlju: "Hoćeš li poći? Hajdemo". No, ako uvidi da brat nije spokojan toga časa ili da je nemoćan telom, neka se ne prepire, nastojeći da svakako pođu, već neka odloži posao i neka pođe u svoju keliju sa sastradalnom ljubavlju (prema bratu). Čuvajte se da se u bilo čemu protivite bratu, kako ga ne biste ožalostili.

25. Ko živi sa ocem ili sa bratom, dužan je da se o svemu savetuje sa njima, a ne sa nekim sa strane. U tome se kriju i mir i poslušnost.

26. Živeći sa ocem svojim, ili sa bratom, pazi da nemaš neko tajno prijateljstvo ili da nekome pišeš tajno, ne želeći da o tome saznaju oni koji žive sa tobom. Time bi i sebe i njih poricao.

27. Pazi da, živeći sa nekim ko je bolji od tebe, ne činiš bilo koje dobročinstvo siromašnima ukoliko ga nisi pitao. Ništa nemoj činiti tajno.

28. Raspitujući se o pomislama, raspituj se pre nego što ih ispuniš. Govori o onome što te trenutno napada. O svemu - o promeni mesta življenja, o učenju rukodelja, o promeni rukodelja, o stupanju u zajednicu sa nekim, o raskidanju takve zajednice - slobodno pitaj, i to pre nego što učiniš delo. I o nemoćima duševnim i o telesnim strastima (pitaj) još dok te (pomisli) pritiskaju. Raspitujući se, nemoj da govoriš da još nisi učinio po njihovom nagovaranju, već pokaži svoju ranu kako bi dobio lekarstvo.

29. Iznoseći svoje pomisli, nemoj biti licemer i ne govori jedno umesto drugoga. Nemoj da izgleda kao da je neko drugi tako postupio, (a ne ti). Govori istinu i pripremi se da ispuniš ono što ti kažu. Inače ćeš se sam sebi podsmevati, a ne starcima koje pitaš.

30. Raspitujući se kod staraca o borbi, nemoj slušati one koji u tebi govore više od staraca. Naprotiv, najpre se pomoli Bogu, govoreći: "Učini na meni milost i daj ocima mojim da mi kažu ono što Ti je ugodno". Posle toga, sa verom učini ono što ti kažu oci, i Bog će te uspokojiti.

31. Živeći sa bratijom, [može se desiti] da ne nalaziš spokojstvo iz različitih uzroka - ili zbog rukodelja, ili zbog obaveza (uzdržanja), ili zbog udobnosti života, ili zbog nemogućnosti da trpiš (neprijatnosti), ili zbog uninija, ili zbog toga što želiš bezmolvije, ili zbog toga što ne možeš da nosiš breme (poslušnosti), ili zbog toga što ne možeš da radiš ono što želiš, ili zbog toga što nemaš sve što ti je potrebno, ili zbog toga što želiš da se podvrgneš većim lišavanjima, ili zbog toga što si nemoćan i ne možeš da podneseš trud. Uopšte, ma koji razlog bio, nemoj se saglašavati da odeš od njih. Ma šta podsticalo tvoje srce da odeš od njih, nemoj zbacivati breme i nemoj odlaziti sa ožalošćenošću. Nemoj odlaziti sa skrivenim osećanjem uvređenosti i ne u vreme kada se u tebi nalazi roptanje i omalovažavanje. Ma koliko te pritiskala ozlojeđenost prema njima, seti se da si pripadao njihovom bratstvu. Radije potraži vreme kada si miran i kada ti je spokojno srce. Ma kuda otišao, sa sebe zbaci nezadovoljstvo prema njima, i ni u čemu ne osuđuj bratiju sa kojom si živeo. Nemoj slušati neprijatelje svoje i ne preokreći njihova dobročinstva u zločin sa namerom da prekorevanjem brata sam izbegneš prekor. Inače, pašćeš u ruke neprijatelja svojih tamo gde budeš otišao da osnuješ [novi] život.

32. Došavši na neko mesto da bi se nastanio, nemoj uzimati keliju pre nego što saznaš poredak tamošnjeg života, tj. nema li tamo za tebe nekog saplitanja ili zbog mnogobrižnosti, ili zbog toga što ćeš videti neke (koji ti nisu na korist), ili zbog slave, ili zbog udobnosti, ili zbog spoticanja sa strane tvojih prijatelja. Ako budeš mudar, za nekoliko dana ćeš saznati da li ćeš (tu naći) smrt ili život.

33. Ponudivši bratu svoju keliju radi boravka na nekoliko dana, nemoj se prema njemu odnositi kao da je pod tvojom vlašću.

34. Ako uzmeš neku keliju na kraće vreme, ništa u njoj nemoj rušiti, niti raditi bez blagoslova onoga koji ti je dao, inače ćeš postupiti protiv savesti.

35. Živeći sa nekim ili privremeno se nalazeći kod nekoga, čuvaj se Boga radi da ne prezreš neku zapovest koju dobiješ od njega, ili da očigledno ili tajno narušiš tu zapovest.

36. Živeći u svojoj keliji [možeš] da odlučiš da hranu uzimaš u određeni čas, ili da ne jedeš kuvano, ili bilo šta drugo. Međutim, pazi se da, kada izađeš negde i kada sedneš

za trpezu, nekome ne kažeš: "Oprosti mi, ja to ne jedem", jer će čitav tvoj trud pasti u ruke tvojih neprijatelja. Vladika tvoj Spasitelj je rekao: "Delaj u tajnosti, da bi ti Otac tvoj uzvratio javno". Ko voli svoj trud, pazi da mu ne propadne uzalud.

37. Živeći zajedno sa drugim i radeći zajedno sa njim, bilo u keliji, bilo izvan kelije, pazi da na njegov poziv ne kažeš: "Sačekaj malo, dok završim jednu sitnicu", već odmah poslušaj.

38. Radeći zajedno sa drugim i primitivši neku grešku kod drugih, budi mudar i ne zadržavaj je u sećanju, da ti se ne bi desilo da ti se kad-tad otisne sa jezika i da je kažeš bratiji. Jer, u tome je smrt za tvoju dušu.

39. Ako sa tobom živi bratija i ako se desi da rade čitav dan, uteši ih tako što ćeš im dati da jedu pre određenog časa. Nemoj misliti samo na sebe, već misli na Sud Božiji. Imaj Boga pred očima u svakoj stvari koju činiš.

40. Došavši u neko mesto sa namerom da se na njemu nastaniš, bilo sam, bilo sa onima koji su se tu našli pre tebe, i primitivši nešto štetno za dušu, ili nešto nemonaško, bilo neki zanat, bilo neko delo, nemoj otvarati svoja usta da ih izobličavaš. Ako ti duši ne odgovara da ostaneš, idi na drugo mesto, ali svoj jezik sačuvaj od izobličavanja, budući da se u tome nalazi smrt za tebe.

41. Ako si nemoćan i strastan, čuvaj se da nekome ne dozvoliš da ti otkriva strasne pomisli kao vernome. Jer, u tome je pogibao tvoje duše.

42. Ako se među vama pronese neka smešna reč, čuvajte se da se vaš smeh ne razvije do glasnosti, jer bi to bio znak neukosti, odsustva straha Božijeg i odsustva stražara u vama.

43. Pošto je u naše dane gnev Božiji postigao čitavu vasseljenu, ma šta čuli nemojte se smućivati, već govorite u srcima svojim: "Šta je to u poređenju sa onim mestom (tj. adam) u koje ćemo dospeti zbog grehova naših?"

44. Učinite ljubav Boga radi i iščitavajte (napisano) kako biste ga i ispunjavali. Jer, za vernoga nije mala stvar ako ovo smatra nevažnim delom. Ako ovo očuvate u prostoti i sa razumom, u pokoj Sina Božijeg ćete otići sa radošću, a ako ne očuvate, onda ćete se i ovde namučiti, i po izlasku iz tela, po Pismima, biti odvedeni u ad. Radi prvoga je došao Vladika naš Hristos, ali nas naša ogrubelost oslepljuje željama srca našeg, koje više volimo nego Boga. Jer, Njega ne volimo toliko koliko volimo strasti.

45. Eto, ja se naterah da vam napišem i ovo, jer ono prethodno ne beše dovoljno. Učinite ljubav i od sada stupite u podvig. Nemojte ostajati sa neobrezanim srcem vašim, već pomozite sebi u malobrojnim danima vašim. Ako sačuvate smirenje, mir, trpljenje, odsecanje svoje volje i ljubav (proživete sebi na dobro), a ako ih ne sačuvate, među vama će biti zavist i sukob, prepirka i visokoumlje, roptanje i neposlušnost, te ćete u zlu proživeti svoje vreme, i zaista ćete poći u ad kada izađete iz tela. Ljubite svoju bratiju svetom ljubavlju i čuvajte jezik svoj da ne biste izgovorili neprilične reči, koje bi mogle da rane brata. Silan je Vladika naš Bog da nam da da činimo i da čuvamo [ono što je na korist], da blagodaću Njegovom obremo milost sa svima svetima koji su mu ugodili. Njemu slava, čast i poklonjenje sada i uvek i u vekove vekova. Amin.

ŠESTO SLOVO

Savet onima koji žele da bezmolstvuju dobrim bezmolvijem

**da paze na sebe i da odbijaju lopove koji ih potkradaju,
da ne troše svoje vreme u ropstvu i gorkim delima,
niti da srce svoje predaju delima koja im ne priliče,
zaboravljajući na grehe svoje**

1. Sklonost ka ispitivanju Pisma rađa sporove i sukobe, a plač za grehe donosi mir. Za monaha je greh ako, sedeći u svojoj keliji, ostavi svoja sagrešenja i počne da se bavi istraživanjem Pisma. Onaj ko svoje srce predaje (ispitivanju) zbog čega u Pismu piše tako i tako, pre nego što je stekao samog sebe (tj. pre nego što se oslobodio od strasti), krajnje je zarobljen i ima radoznalo srce. Onaj, pak, ko bodro pazi da ga ništa ne zarobi, voli da se pruža pred lice Božije.

2. Onaj ko se trudi da nađe sa čime bi uporedio Boga, [u stvari] huli na Boga. Onaj, međutim, ko traži kako da ga (savršenije) uspoštuje, voli čistotu u strahu Božijem.

3. Ko se drži reči Božije, poznao je Boga (1.Jn.2,3). Takav je i ispunjava kao dužnik.

4. Nemoj iskati više (darove) Božije sve dok se moliš za pomoć i spasenje od greha. Božije će samo od sebe doći kada (primeti) neuprljano i čisto mesto.

5. Ko se oslanja na svoj razum i ko se drži svoje volje, privlači mnoštvo demoni. On ne može biti od Duha (Božijeg) koji u srce donosi tugu (tj. skrušenost).

6. Onaj ko, videći reči Božije, sebe utvrđuje na tumačenjima sopstvenog razuma, ne poznaje slavu Božiju i Njegovo bogatstvo, a onaj ko govori: "Čovek sam, i ne znam", te uznosi slavu Bogu, stiće bogatstvo Božije po sili svojoj i po pomisli svojoj.

7. Nemoj svima otkrivati svoje pomisli, već samo ocima svojim, da ne bi navukao tugu na srce svoje.

8. Čuvaj usta svoja da bi častan bio pred tobom bližnji tvoj.

9. Priuči jezik svoj na reči Božije sa razumom i laž će pobeći od tebe.

10. Ljubav prema ljudskoj slavi rađa laž, a ponižavanje sebe u smirenju u srce tvoje dovodi strah Božiji.

11. Nemoj želeti da si prijatelj onih koji su slavni u ovom svetu, da se osećaj [štetnosti slave] u tebi ne bi pritupio.

12. Nemoj prihvatati neraspoloženje prema bratu koga drugi kleveta, ponižava i prema kome pokazuje zlobu, da te ne bi postiglo ono što ne želiš.

13. Prostdušnost i semoporicanje čisti srce od lukavstva. Onoga ko se sa lukavstvom odnosi prema bratu neće zaobići tuga u srcu. Onome ko govori jedno, a u srcu svome lukavo drži drugo, sva molitva postaje uzaludna - Nemoj da se približavaš takvima da se ne bi oskrnavio njegovim skvernim otrovom. Idi sa nezlobivima da bi postao učesnik njihove slave i čistote.

14. Nemoj biti zloban prema ljudima da ne bi poništio svoj trud. Sa svima budi čistog srca kako bi u sebi ugledao mir Božiji. Kad škorpion ujede čoveka, otrov prolazi kroz celo telo i truje i samo srce. Isto čini i zloba u srcu: njen otrov ranjava dušu i ona se nalazi u nevolji od toga zla. Ko, dakle, želi da poštedi svoj trud, i da ga ne izgubi ni za šta, neka se požuri da iz sebe izbac i škorpiona, tj. lukavstvo i zlobu.

SEDMO SLOVO O vrlinama

1. Um ima potrebu za tri vrline koje svagda promišljaju o njemu: za [svojim] prirodnim stremljenjem, za hrabrošću i za marljivošću.

2. Ako um u sebi ugleda tri vrline, poverovaće da je dostigao besmrtnost: rasuđivanje koje verno odvaja jednu [stvar] od druge, predviđanje svega pre vremena i neslaganje sa onim što je strano.

3. Tri vrline uvek daju svetlost umu: ne primećivanje lukavstva ni u kome, dobročinstvo onima koji nam čine zlo i trpljenje bez smućivanja svega što dolazi. Te tri vrline rađaju druge tri, veće od njih: ljubav, mir i krotost.

4. Četiri vrline dušu čine čistom: ćutanje, držanje zapovesti, (samo)pritešnjavanje (u svemu) i smirenoumlje.

5. Um svagda ima potrebu za četiri vrline: za molitvom Bogu i neprestanim pripadanjem Njemu, za pružanjem pred licem Boga, za neuznemirenošću u odnosu na bilo kog čoveka da bi izbegao suđenje, i za gluvoćom prema onome što mu govore strasti.

6. Četiri vrline kao zidine ograđuju dušu i daju joj mogućnost da spokojno uzdahne od nemira koje izazivaju neprijatelji: milost, bezgnevije, dugotrpljenje i izbacivanje svakog semena greha. Protivljenje zaboravnosti ih sve čuva.

7. Četiri vrline po Bogu pomažu mladosti: poučavanje svakog časa, neumornost, bdenje i ne računanje sebe ni u šta.

8. Četiri stvari skrnave dušu: lutanje po gradu bez čuvanja očiju, druženje sa ženom, druženje sa slavnim ovoga sveta i naklonost ka razgovorima sa srodnicima po telu.

9. Pomoću četiri stvari jača bludna strast u telu: preteranim spavanjem, jedenjem do sitosti, smehom sa praznoslovljem i ukrašavanjem tela.

10. Sa četiri stvari se pomračuje duša: mržnjom prema bližnjem, njegovim ponižavanjem, zavišću i roptanjem.

11. Zbog četiri stvari duša postaje pusta: prelascima sa mesta na mesto, naklonošću ka zabavama, pristašćem prema stvarima i škrtošću.

12. Zbog četiri stvari jača gnev: pogađanjem, držanjem svoje volje, željom za poučavanjem i držanjem sebe za razumnog.

13. Tri stvari čovek teško stiže, iako one čuvaju vrline: skrušenost, plač zbog grehova i držanje smrti pred očima.

14. Tri stvari projavljuju vlast nad dušom, sve dok ona ne dospe do visoke mere: zaplenjenost (tj. pristašće), lenjost i zaboravnost. One umu ne dozvoljavaju da se saživi sa vrlinama. Zaboravnost se sa čovekom bori do poslednjeg izdisaja, podvrgavajući ga bezplodnosti. Ono je snažnije od svih pomisli i rađa svako zlo. Ono razara sve što čovek zida u sebi.

15. Eto dela novog i dela starog čoveka! Ko voli dušu svoju i ne želi da je pogubi, činiće dela novog čoveka, a ko voli udobnost (za telo) u ovome kratkom vremenu, čini dela starog čoveka i gubi svoju dušu. Pokazujući novog čoveka u Svom telu, naš Gospod je govorio: *Koji voli dušu svoju izgubiće je* (Jn.12,25), *a koji izgubi dušu svoju mene radi, naći će je* (Mt.10,39). On, koji je Vladika sveta i koji je razrušio pregradu neprijateljstva (Ef. 2,14), takođe govori: *Nisam došao da donesem mir nego mač* (Mt. 10,34), i Još: *Dođoh da bacim oganj na zemlju; i kako bih želeo da se već zapalio* (Lk.12,49). Oni koji

idu za Njegovim svetim učenjem imaju oganj Njegovog Božanstva, usled čega imaju i mač duhovni kojim seku prohteve svoga tela. I Gospod im daje radost, govoreći: *Mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam* (Jn.14,27).

16. Eto, kako su oni koji su se postarali da pogube svoju dušu u ovom veku i koji su odrekli svoje želje postali svete ovce [pogodne] za žrtvu Njemu. Kada se On bude javio u slavi Svog Božanstva, pozvaće ih na Svoju desnu stranu, govoreći: *Hodite blagosloveni Oca moga; primite Carstvo koje vam je pripremljeno od postanja sveta. Jer ogladnjih, i dadoste mi da jedem...* (Mt.25, 34-35). Eto kako oni koji gube svoju dušu za ovo kratko vreme i opet je nalaze u vreme nevolje, dobijajući daleko veću nagradu nego što su očekivali. Oni, pak, koji su vršili svoju volju, čuvali su, naravno, svoju dušu u ovom grešnom veku, ali će se u čas Suda obelodaniti sramota njihovog slepila, jer su, zaslepljeni taštinom bogatstva, zaobilazili zapovesti Božije, očekujući da će beskrajno prebivati u ovom veku. Zbog toga će biti kao proklete koze i čuće strašnu odluku Sudije: *Idite od mene prokleti, u oganj večni koji je pripremljen đavolu i anđelima njegovim. Jer ogladnjih, i ne dadoste mi da jedem...* (Mt.25,41-42). Njihova usta će se zatvoriti i oni neće naći šta da kažu zbog svoje nemilostivosti i siromaštva. Doduše, oni će reći: *Gospode, kada te videsmo gladna... i ne poslužismo ti?* (st. 44). No On će im zatvoriti usta govoreći: "Ko je učinio dobro jednome od ovih koji veruju u mene, meni je učinio".

17. Ispitajmo sebe, ljubljeni, da li svako od nas ispunjava zapovesti Gospodnje po sili svojoj ili ne. Jer, mi smo svi dužni da ih ispunjavamo po sili svojoj - mali po svojoj skromnosti, a veliki po svojoj snazi. Oni koji su stavljali darove u hramovnu riznicu bili su bogati. Pa ipak, Gospod je bio više obradovan zbog udovice i njene dve lepte, zato što gleda na našu nameru. Nemojmo u srcu svom dati mesta uniniju kako nas zavist ne bi odvojila od Boga, već ispunjavajmo službu po svojim skromnim [snagama]. Jer, Gospod je učinio milost sa ćerkom starešine sinagoge vaskrsnuvši je; pomilovao je krvotočivu koja je sve svoje potrošila na lekare pre nego što je poznala Njega; iscelio je slugu kapetanovog zbog njegove vere; pomilovao je Hananejku iscelivši njenu ćerku; vaskrsao je ljubljenog Lazara; podigao je sina jedinca majci udovici, radi njenih suza; nije prezreo Mariju koja je mazala Njegove noge mirom; nije odgurnuo ženu grešnicu koja je mazala Njegove noge mirom i suzama; pozvao je Petra i Jovana sa njihove lađe, govoreći: *Hajdete za mnom* (Mt.4,19); pozvao je Mateja koji je sedeo na carini; umio je noge učenicima i Judi, ne praveći razliku; na apostole je poslao Duha Utešitelja; i na Kornilija je poslao Njega sa smelošću; podstakao je Ananiju u Damasku Pavla radi, govoreći: *On mi je sasud izabrani* (Dap.9, 15); podstakao je Filipa u Samariji radi evnuha etiopskog. Jer, kod Njega nema licemerja ni prema malom, ni prema velikom, ni prema bogatom, ni prema bednome. On ište (dobru) nameru, i veru u Njega, i ispunjavanje Njegovih zapovesti i ljubav prema svima. Eto šta će biti pečat duše kada iziđe iz tela, kao što je i zapovedio Svojim učenicima: *Po tome će svi poznati da ste moji učenici ako budete imali ljubav među sobom* (Jn.13,35).

18. Ko će ih to po Njegovim rečima poznati, ako ne desne i leve sile? Ugledavši na duši znamenje ljubavi, neprijatelji će se sa strahom povući, a sve svete sile će se obradovati sa njom. Podvizavajmo se, bratijo, da steknemo takav pečat, kako nas ne bi uhvatili neprijatelji naši. Gospod je rekao: *Ne može se grad sakriti kad na gori stoji* (Mt.5,14). O kojoj gori On ovde govori ako ne o Svojoj svetoj reči? Upotrebimo, ljubljeni, trud svoj sa usrdnošću i razumom, da bismo ispunili Njegove reči, koje saopštavaju: *Ako me neko ljubi, reč moju držaće* (Jn.14,23). Neka nam takav trud bude kao nepovrediv i ograđeni grad, koji nas rečju Božijom čuva od ruku svih neprijatelja naših, sve dok ne

susretnemo Njega. Jer, ukoliko steknemo smelost, razvejaće se svi neprijatelji naši, silom svetih reči Njegovih, koje su ona gora od koje se odvalio kamen bez ruku i satro zlatni lik od četiri sastojka - srebra, bakra, gvožđa i gline, kao što je rekao apostol: *Obucite se u sve oružje Božije, da biste se mogli održati protiv lukavstva đavolskoga. Jer ne ratujemo protiv krvi i tela, nego protiv poglavarstava, i vlasti, i gospodara tame ovoga sveta, protiv duhova zlobe u podnebesju* (Ef.6,11-12). Ove četiri vlasti su onaj četvoročlani lik koji predstavlja neprijatelje. Njihovu vlast je satri la reč Božija, kao što je napisano, jer je kamen koji je satro lik postao velika gora i ispunio svu zemlju (Dan.2,34-35).

19. Pribegnimo, bratijo, pod Njegov pokrov da bi nam bio pribežište i da bi nas spasio od te četiri zlobne vlasti, da bismo i mi čuli radost sa svima svetima Njegovim kada se saberu pred licem Njegovim sa četiri kraja zemlje, i kada svaki od njih čuje sopstveno blaženstvo koje odgovara delima njegovim. Njegovo ime je moćno da prebiva sa nama i da nas krepí, da ne popusti našem srcu da se vara usled zaboravnosti neprijateljske, da nas sačuva i da (nam da) da po svojoj sili podnesemo sve što nailazi na nas, radi svetog imena Njegovog, kako bismo i mi obreli milost sa svima koji su se udostojili da steknu Njegovo blaženstvo. Njemu priliči slava, čast i poklonjenje, Ocu i Sinu i Svetome Duhu, sada i uvek i u vekove vekova. Amin.

OSMO SLOVO

Izreke

1. Ava Isaija je rekao: "Ponekad sebi ličim na konja koji luta bez gospodara i na koga seda svako ko ga susretne. Kada ga pusti jedan, lovi ga drugi i seda na njega".

2. Rekao je opet: "Ja ličim na onoga koga su uhvatili neprijatelji, svezali ga i bacili u blatnjav rov. I ako on zavapi Gospodu svome, oni ga presecaju udarcima da bi začutao".

3. Opet je rekao: "Ja ličim na pticu koju je mali dečko vezao za nogu. Kada dečko otpusti (nit), ptica odmah poleti, misleći da se odvezala. Međutim, kada povuče nit, dečko je opet povlači dole. Takvim vidim i sebe. Evo šta hoću da kažem: niko ne treba da se predaje nemaru do poslednjeg izdisaja".

4. Kazao je opet: "Bićeš podražavalac Isusove prirode ako nekome daš nešto na zajam, pa mu oprostiš. Ako, pak, zatražiš, bićeš podražavalac Adamove prirode. A ukoliko uzmeš i kamatu, nećeš biti podražavalac čak ni Adamove prirode".

5. Ukoliko prećutiš kada te neko optuži zbog neke stvari koju si učinio ili koju nisi učinio, postupićeš po Isusovoj prirodi. Ako budeš odgovorio: "Šta sam učinio?", [tvoj postupak] neće biti po Njegovoj prirodi. A ako budeš protivrečio, [učiniceš delo] koje je protiv Njegove prirode.

6. Službe koje vršiš sa smirenjem i kao nedostojan ugodne su Bogu. Tvoj trud je, međutim, besplodan ako pri tome u tvoje srce uđe pomisao da drugi u isto vreme spava ili je nemaran.

7. Opet je rekao o smirenoumlju: "Ono nema jezika da o bilo kome kaže da je nemaran, ili da prezire druge; ono nema oči da vidi nedostatke drugih; nema uši da čuje [stvari] koje su nekorisne za dušu; ono se ne zanima ni za šta osim za svoje grehe; prema svim ljudima je mirno, i to po zapovesti Božijoj, a ne zbog prijateljstva. Ko ide mimo ovog

puta, biće mu uzalud čak ako bude postio i po šest dana u nedelji i preduzimao i druge velike napore".

8. Opet je rekao: "Čovek je uzalud stekao neku stvar ako je ne nalazi kada mu je potrebna, premda je baš zbog toga nabavio. Takav je i onaj koji govori: "Bojim se Boga", a strah Božiji ne nalazi onda kada je postavljen u okolnosti u kojima mu je potreban: kada je neohodno da pogovori sa nekim i kada oseća ili napad gneva i drske neuzdržljivosti, ili poziv da poučava onome što sam nije ostvario, ili pokret čovekougadjanja, ili želju da postane poznat među ljudima, ili projavu ostalih strasti. Pošto u to vreme ne nalazi u sebi strah Božiji, svi njegovi napori su uzaludni".

9. Da Gospod naš Isus Hristos nije najpre iscelio sve bolesti čovekove, radi koga je i došao na zemlju, možda ne bi ni došao do Krsta. Pre dolaska Gospodnjeg u telu, čovek je bio i slep, i nem, i raslabljen, i gluv, i prokažen, i hrom, i umrtvljen svim protivprirodnostima. Kada je učinio milost i došao kod nas, On je vaskrsao mrtvog, učinio da hromi hoda, da slepi vidi, da nemi govori, da gluvi čuje. On je podigao novog čoveka, slobodnog od svake nemoći. I tada je već uživao na Krst. Sa Njim su razapeli i dva razbojnika, od kojih ga je onaj sa desne strane proslavljao i molio govoreći: *Seti me se, Gospode, kad dođeš u Carstvo svoje* (Lk.23,42), dok ga je onaj sa leve strane prekorevao. Evo šta to znači. Pre nego što se podigne iz nerada, um je jedno sa neprijateljskim silama. Kada ga, pak, Gospod naš Isus Hristos podigne iz nemara i da mu da progleda i sve jasno prepozna, neprijateljska sila počinje da ga prekoreva teškim rečima u očekivanju da se će raslabiti, odstupiti od napora i vratiti se ranijem nemaru. Takvo je značenje dvojice razbojnika, koje je Gospod naš Isus Hristos razdvojio i od kojih je jedan prekorevao [Gospoda], u očekivanju da ga možda odvoji od Njegove nade, a drugi nije prestajao da ga moli sve dok nije čuo: *Zaista ti kažem, danas ćeš biti sa mnom u raju* (Lk.23,43). On je postao otimač raja i sada kuša od drveta života.

10. O Svetom Pričešću je rekao: "Njega nazivaju sjedinjenjem sa Bogom. Međutim, mi smo daleko od Boga ako nas savađuju strasti gneva, zavisti, čovekougadjanja, taštine ili mržnje. Gde je onda naše sjedinjenje sa Bogom?"

11. "Ako se posle vaših službi u srcu vašem podiže neka od (pomenutih strasti), čitav vaš trud je uzaludan: Bog ga nije primio".

12. Neko od staraca mu je rekao: "Zbog čega oni ne kucaju, oče?" Starac je rekao: "Posejana zemlja daje plod kada na nju padne kiša. A ako nije posejana, kako će dati ploda? Protivprirodnosti (tj. strasti) se više ne kreću u onome ko se potrudi da ih izbaci iz svog srca. Bog hoće da mu čovek u svemu bude podoban. On je došao na zemlju i postradao da bi izmenio našu okamenjenu prirodu, da bi odsekao naše želje, i lažno znanje koje je ovladalo našom dušom. Beslovesne životinje su sačuvale svoju prirodu, a čovek je svoju izmenio. Sada, pak, svaki čovek treba da se potčinjava svome bližnjemu Boga radi, kao što se životinje potčinjavaju čoveku: zbog toga je Gospod i došao. Pogledaj koliko te životinja prevazilazi, iako se oslanjaš na svoje navodno znanje. Zbog toga, ako hoću da dođem u svoje prirodno stanje, ja, kao i životinja, ne treba da imam ni svoje volje, ni znanja. Tako sam dužan da činim ne samo u odnosu prema onome koji je sa mnom, već i prema onome koji ide protiv mene: takva je volja Božija".

"Onaj ko hoće da stupi u kelijno spokojstvo i da ne bude plen neprijatelja, treba da se odstrani od ljudi u svemu: niti koga da poriče, niti da hvali, niti da opravdava, niti da ublažava, niti da ističe tuđu ispravnost, niti da drugoga žalosti, niti da gleda tuđe nedostatke, niti da u srcu svom ostavlja neprijateljsku žaoku, tj. pomisao protiv drugoga,

niti da gubi svoje znanje zbog onoga koji ne razume, niti svoju volju zbog nerazumnoga. Tada ćeš poznati samog sebe i shvatiti šta je štetno za tebe. Onaj koji se nada u svoju pravednost i koji se drži svoje volje, ne može da izbegne neprijateljske (zamke), niti da nađe pokoj, niti da vidi šta mu nedostaje. Kad izađe iz tela teško da će naći milost. Svrha svega jeste - biti pored Boga svim srcem i svom silom; imati milosrđe prema svima; plakati i moliti Boga za pomoć i milost".

13. Opet je rekao o poučavanju bližnjega zapovestima Božijim: "Kako ja mogu znati da li me je Bog prihvatio, i na [osnovu toga] reći drugome: "Učini to ili to", kada se i sam nalazim u pokajanju zbog grehova svojih? Jer, u pokajanju se nalazi čovek koji je bilo kad sgrešio. I ti ne možeš da imaš čvrsto uverenje (o svom udelu) sve dok ne poznaš da su ti gresi oprošteni. Znak toga, pak, jeste nepokretnost u srcu tvom svega onoga u čemu si nekada grešio. Očigledno je da je prema tebi učinjena milost ako ti uopšte ne prepoznaješ o čemu se radi kad ti neko govori o tome. A ako to još živi u tebi, plači i davi ga u sebi. Jer, strah je i trepet i smrtna muka da si nemaran o tome sve dok ne predstaneš prestolu Božijem. Ako si, predavši dušu svoju na smrt, nekome ko te je zamolio da ga poučiš rekao kako da se oslobodi (od strasti), te on opet dođe kod tebe govoreći da uopšte nije uspeo u onome o čemu si mu govorio, očigledno je da on to nije ispunio na delu. Zbog toga se odvoji od njega jer ti umrtvljuje dušu. Veliko je (delo) ako čovek ostavi svoju pravdu, iako misli da je ona po Bogu, i ako drži reč onoga koji ga uči po Bogu? Eto, i čovek Božiji, ava Nisteroj, koji je video slavu Božiju, uopšte ništa ne naređivaše sinovima svoje sestre koji su živeli sa njim, već im ostavljao njihovu volju, ne brinući da li su dobri ili rđavi. I o Kainu i Avelju su govorili: "Ko ih je naučio da rade ovako ili onako, kad nije još bilo ni Zakona, ni Pisma?" (Naravno - Bog). Jer, čovek se uzalud trudi ako ga Bog ne nauči".

14. Rekao je opet: "Nemoj slušati kad neko počne da ti govori nekorisne stvari, da ne bi pogubio dušu tvoju. Nemoj se stideti njegovog lica i nemoj, bojeći se da ga ne ožalostiš, trpeti da ti se to govori. Nemoj misliti: "Ja srcem to ne primam". Ne, nemoj tako govoriti. Ti nisi bolji od prvosazdanoga koga je Bog stvorio Svojom rukom, i kome je bila štetna zla beseda. Beži i ne slušaj. Pazi, međutim, da bežeći telom ne poželiš da saznaš o čemu se radi. Jer, čak i da si čuo samo neku sitnicu, demoni neće ostaviti ono što je rečeno i što si čuo, nego će (time) ubiti dušu tvoju. Bežeći, beži do kraja".

15. Opet je rekao: "Iz onoga što vidim [jasno je] da koristoljublje, častoljublje i [telesni] pokoj, čoveka napadaju do smrti".

16. Opet je rekao: "Učiti bližnjega znači ispasti (iz svog poretka). Želeti podići (bližnjega) u dobro stanje predstavlja veliko rastrojstvo duše. Stoga, svaku put kad učiš bližnjega svog: "Učini ovo ili ono", pomišljaj o sebi i shvati da si uzeo malj i da rušiš svoj dom, želeći da podigneš tuđi".

17. Opet je rekao: "Teško duši koja je sgrešila posle svetog krštenja! Takav čovek ne može biti bezbrižan u svom pokajanju, bilo da je pao telom, ili da je ukrao, ili da se spotakao u neki od drugih grehova, ili da je okom pogledao strasno, ili da je nešto pojeo tajno, okrećući se kako ga neko ne bi video, ili da je radoznalo želeo da sazna šta se nalazi u monaškoj odeći koju je neko odložio. Jer, onaj koji tako postupa, vređa Isusa".

18. Tada ga je neko zapitao: "Zar je to tako važna stvar, oče?" On je rekao: "Kao što je neprijatelj prevario onoga koji je prokopao zid i uzeo novac, tako je prevario i ovoga. Jer, ko je pobedio jednoga, pobedio je i drugoga. Koga pobeđuju u malim stvarima, pobeđiće ga i u velikim".

19. Čovek koji je pao u greh ne može biti ravnodušan, čak ako je [prethodno] činio i velika čuda i isceljenja, ako je posedovao sve znanje i mrtve vaskrsavao, budući da se i on nalazi u pokajanju. Takođe, ako ugleda nekog ko greši ili prebiva u nemaru i ponizi ga, sve njegovo pokajanje je uzalud, pa makar nosio i velike (pokajne) napore. Jer, osudivši ga, on je odbacio ud Hristov, ne ostavivši sud Sudiji Bogu.

20. Opet je rekao: "Svi mi kao da se nalazimo u bolnici. Jedan je bolestan od očiju, drugog boli ruka, treći ima povredu ili neku drugu nemoć. Dešava se da neke rane zarastu, ali se opet pozleđuju ako se pojede nešto štetno. Isto se dešava i sa onima koji se kaju: onaj koji osuđuje ili ponižava drugoga, razara svoje pokajanje. Kada jedan od bolesnika koji leže u bolnici počne da kuka, drugi mu neće reći: "3ašto kukaš?". Ne misli li svako od njih samo na svoju bolest? Isto tako, kad bi bol mojih grehova bio pred mojim očima, ja ne bih gledao na drugog grešnika. Svako se od onih koji leže u bolnici kod lekara čuva da ne pojede nešto što može da povredi njegovu ranu".

21. "Teško duši koja hoće da izbegne svaki greh! Podneće mnoge nevolje od onih koji joj zavide i koji joj se protive. Zbog toga joj je potrebno veliko trpljenje i blagodarnost za sve. Kada je narod (Izrailjski) bio u Egiptu, svi su jeli i pili do sita, iako su služili faraonu kao robovi. Međutim, kada im je Gospod poslao pomoć, tj. Mojsija, da bi se oslobodili od faraona, odmah su podvrgnuti teškim naporima i osetnim zlopačenjima. I pored svih rana koje je Bog naveo na faraona, Mojsije se još nije sa punom uverenošću usuđivao da govori o njihovom izbavljenju od muka. Tek kad je došlo vreme i kad je Bog rekao: *Još jednu ranu ću navesti na faraona i ti mu kaži: "Otpusti narod, inače ću poraziti tvog prvenca", Mojsije je najzad stekao smelost. I reče mu Bog: Govori tajno u uši ljudima i neka svaki čovek ište od suseda i svaka žena od susedke srebrne i zlatne sasude i odeću. I položite ih na vratove čeda vaših i ogulite Egipćane* (Izl.11,2). Neke od ovih stvari su kasnije upotrebljene za pravljenje skinije".

22. (Posle toga, ava) je rekao: "Srebrni i zlatni sasudi i odeća su čula koja služe neprijatelju. Rečeno označava da pokrov pokoja Božijeg neće sići na čoveka sve dok ih ne odvoji od neprijatelja i dok ne počnu da prinose plod Bogu. Ni oblak nije osenio skiniju sve dok joj je nešto nedostajalo. Tek kad je u potpunosti bila završena, oblak ju je osenio. Isto je bilo i sa hramom koji je kasnije sagrađen: oblak ga nije osenio sve dok nije bio sasvim završen, dok u njega nisu bili uneseni krv i salo svepaljenica i dok Bog nije osetio njihov miris. Tada je oblak osenio taj dom. Pokrov Božiji neće doći na čoveka sve dok on ne zavoli Boga svom silom svojom, i svim umom svojim, i dok se ne prilepi uz Njega svim srcem svojim".

23. Opet je rekao: "Na um koji hoće da uziđe na krst pre nego što čula odustanu od svoje nemoći (tj. od služenja strastima), dolazi gnev Božiji, budući da započinje delo koje je iznad njegove mere i budući da nije iscelio svoja čula.

24. Ti se nalaziš ispod Adamove prirode ako smrad (strasti) deluje u tebi i ako imaš saosećanja za njega, ili ako sarađuješ sa onim što ga rađa, te ne boluješ srcem i ne žalostiš se zbog toga.

25. Ako je tvoje srce pobedilo greh i ako se odvojilo od onoga što ga rađa; ako si adsku muku stavio pred sebe; ako svagda želiš da imaš pred sobom svog Pomoćnika, ako ga nikad ne žalostiš i ako, plaćuci pred Njim, govoriš: "Delo Tvoje milosti je da me spaseš, Gospode. Sam sam i bez Tvoje pomoći sam nemoćan da pobegnem iz ruku neprijatelja"; ako paziš na svoje srce i ako [paziš] da ne ožalostiš onoga koji te poučava po Bogu - Isus će te sačuvati od svakog zla, kao što [priliči] Njegovoj prirodi.

DEVETO SLOVO

Zapovesti onima koji se odriču od sveta

1. Ako si se odrekao od sveta i predao Bogu na pokajanje, nemoj dopuštati pomisli da te smućuje tugom u vezi sa tvojim ranijim gresima, tj. kao da nećeš dobiti oprostaj zbog njih, ali, isto tako, nemoj biti ni nemaran za zapovesti Gospodnje, jer ti inače On neće oprostiti ni ranije grehe tvoje.

2. Evo šta da čuvaš do smrti i da nikako ne prenebregavaš: Ne jedi zajedno sa ženom; sa mladićima se ne druži; dok si mlad ne leži ni sa kim na jednu rogožu, izuzev sa bratom svojim ili sa avom, pa i tada sa strahom, a ne sa bezbrižnošću. Nemoj biti nepažljiv sa svojim očima čak i kada oblačiš svoje odelo.

3. Ako je potreba, vino uzimaj do tri čaše? Ovu zapovest ne narušavaj radi prijateljstva.

4. Nemoj živeti na mestu gde si grešio pred Bogom, i nemoj biti nemaran prema svojim službama, da ne bi pao u ruke svog neprijatelja.

5. Podstiči se na čitanje Psalama. To će te sačuvati od obuzetosti vonjem (strasti). Zavoli svako zlopačenje telom, pa će se smiriti tvoje strasti.

6. Potrudi se da se ne vrednuješ ni u jednom svom delu, pa ćeš steći slobodu da plačeš za grehe svoje.

7. Sačuvaj se od laži, inače će od tebe otići strah Božiji.

8. Nemoj pred svima otkrivati svoje pomisli, da ne bi spotakao bližnjega svoga. Otkrivaj pomisli ocima svojim kako bi te pokrila blagodat Božija.

9. Prinudavaj se na svoje rukodelje i strah Božiji će živeti sa tobom.

10. Ugledavši spotaknuće brata svoga koje nije na smrt (1Jn.5,16), nemoj ga ponižavati da ne bi upao u ruke neprijatelja svojih.

11. Čuvaj se da te ne zapleni ono čime si ranije grešio, da se u tebi ne bi obnovili (gresi tvoji).

12. Zavoli smirenje i ono će te pokriti od grehova tvojih.

13. Nemoj voleti prepirke, da se u tebe ne bi uselilo lukavstvo.

14. Predaj svoje srce na poslušanje ocima i blagodat Božija će obitavati u tebi.

15. Nemoj biti mudar sam za sebe, da ne bi pao u ruke neprijatelja svojih.

16. Priuči jezik svoj da govori: "Oprosti", i smirenje će sići na tebe.

17. Sedeći u svojoj keliji imaj svagdašnje staranje o tri stvari: o rukodelju, o poučavanju (tj. o čitanju i razmišljanju) i o molitvi.

18. Svakodnevno pomišljaj: "Samo ću današnji dan provesti u ovom svetu", i nećeš sagrašiti pred Bogom.

19. Nemoj ugađati stomaku, da se u tebi ne bi obnovili stari gresi.

20. Nemoj biti malodušan u trudu, da se u tebe ne bi uselilo dejstvo neprijatelja.

21. Prinudavaj sebe na poučavanje, i pokoj Božiji će ti brzo doći. Jer, kao što je razvaljeni dom van grada stanište smrada, tako je i duša lenjivog početnika stanište svake nečasne strasti.

22. Prinudavaju se na mnoge molitve sa suzama. Može biti da će te Gospod pomilovati i sa tebe skinuti starog grešnog čoveka.

23. Srodi se sa sledećim (delima): sa trudom, siromaštvom, stranstvovanjem, zlopačenjem tela i ćutanjem. Od njih se rađa smirenje, a smirenje donosi oprostaj svih grehova.

24. Silan je naš Blagi Vladika Bog da nam daruje silu da poznamo (neophodno) i da učinimo (potrebno), kako bismo obreli milost sa svetima koji su sačuvali Njegove zapovesti. Amin.

DESETO SLOVO

Druga reč (onima koji se odriču od sveta)

1. Bog je svetom apostolu Petru pokazao da ni jednog čoveka ne treba da smatra skvernim ili nečistim (Dap.10,15). Čoveku kome se osvetilo srce svaki čovek postaje svet. A onome čije je srce u strastima, niko nije svet, već za njega svaki čovek ima one strasti koje se nalaze u njegovom srcu. Čak i kad čuje da je neko dobar čovek, on se odmah gnevi u srcu svome. Čuvajte se od ponižavanja drugih ne samo ustima, nego i u srcu svom.

2. Čovek se u srcu svome smatra prijateljem Božijim sve dok je nemaran prema sebi. A kada se oslobodi od strasti, on se stidi da podigne oči svoje na nebo pred Bogom, videći da je vrlo daleko od Boga.

3. Neki čovek imadaše dvojicu slugu i posla ih na polje svoje da žanju pšenicu, naredivši im da svaki od njih naženje sedam stogova na dan. Jedan od njih je svu svoju silu upotrebio da bi ispunio naredbu svog gospodara, ali ipak nije uspeo u potpunosti pošto je to delo prevazilazilo njegove snage. Drugi se, pak, uvidevši nemogućnost uspeha, predao očajanju i u uniniju rekao sebi: "Ko može završiti toliko delo za jedan dan?" Prezrevši (naredbu gospodara), on se nije postarao o poslu, već je legao da spava. Čas je zevao, čas je spavao, čas se prevrtao sa strane na stranu, kao što se kreću vrata na svojim šarkama, i tako je čitav dan proveo u neradu. Kada je nastupilo veče, oni su otišli svome gospodaru. Razmatrajući (postupak) obojice, gospodar je priznao delo marljivoga sluga, premda i nije uspeo da u potpunosti ispuni naredbu, dok je lenjivoga isterao iz svoga doma. Tako ni mi ne treba da padamo duhom ni na kakvom poslu i ni pri kakvoj nevolji, već da upotrebimo svu svoju silu, trudeći se iz sve duše. I verujem da će nas Bog primiti kao i svete Svoje.

4. Svaki čovek treba da tvori mnoge molitve pred Bogom sa velikim smirenjem srca i tela, da izbegava da smatra da je bilo šta dobro učinio, da ni u jednom svom delu ne veruje pohvalama, da se ne vređa zbog prekora, da se seća grehova svojih, da svoje srce održi mirnim pred svojim neprijateljima, da ne dozvoli da mu gorka reč izađe iz usta i da ih ne prekori, čak ni pred prijateljima svojim.

5. Najzad, monah treba da zaključa sva vrata svoje duše i da čuva svoja čula kako duša ne bi pala preko njih. On treba da se čuva od onih koji mu prinose svetske reči. Blažen je onaj kome su dovoljni njegovi gresi (tj. koji se ne raspituje o tuđim, već plače zbog svojih).

JEDANAESTO SLOVO

O zrnu gorušičnom

(Postoji) tajna (u priči) o zrnu gorušičnom, kao što su rekli oci, da bismo se mi podstakli da istražimo njeno značenje, sudeći po onome što je napisano: *Carstvo nebesko je kao zrno gorušično koje uzme čovek i poseje na njivi svojoj. Ono je, istina, najmanje od svijiu semena, ali kad uzraste, veće je od svega povrća, i bude drvo da ptice nebeske dolaze i nastanjuju se na granama njegovim* (Mt.13,31-32). Takvo je zrno gorušično, takva su njegova dobra svojstva! (Gospod) želi da mu čovek podražava u svemu. Rekavši da je *najmanje od svijiu semena*, On nam nagoveštava smirenje, kako bismo se i mi stavljali niže od svih ljudi; (govoreći) o tome da je izraslo, On napominje o krotosti i dugotrpljenju; njegova plamena boja nas podstiče na čistotu i da nemamo nikakvu telesnu nečistotu; njegova gorčina nam savetuje mržnju prema strastima, jer oni koji žele svet osećaju gorčinu; njegov prijatan ukus se ne otkriva ukoliko se ono ne isitni, što nas upućuje na zlopaćenje; kad se sitni ono štipa oči, što ukazuje na napor delanja; njega takođe upotrebljavaju za premazivanje mrtvih udova, kako ne bi trulili. Shvatimo njegovo značenje i sledimo njegova svojstva, a svoje povređene udove namažimo kako ne bi istruleli i napatili crve. Očovečiti i izobraziti u sebi Gospoda Isusa - znači da se po svojoj sili pobrinemo da po njemu nastrojimo sebe za Njega. Mi treba da ispitujemo da li smo od tog zrna ili ne, da li smo od njegova sastava i od njegovog smirenog srca, da li smo isitnjeni (u prah) kao ono, da li imamo gorčinu njegovu i ukus njegov. Delo milosti Božije jeste da nas ispuni snagom za tako nešto, po volji Njegovoj. Njemu, Ocu i Sinu i Svetome Duhu slava u vekove. Amin.

DVANAESTO SLOVO

O vinu

1. Tajna vina. (Ono je obraz) ljudske prirode (ili čoveka) koi želi da sretne Boga. On svoje telo čuva čistim kako bi Bog njegovo (delo) primio sa radošću.

2. Sud (za vino) se premazuje smolom na određeni način. To je izobraženje neporočnosti tela koje je u svakom svom udu zdravo (i čisto) od sramnih strasti. Jer, nije moguće da služi Bogu onaj ko služi bilo kojoj (telesnoj) slasti.

3. Kao što nije moguće uliti vino u sasud koji nije premazan smolom ili koji ima bilo kakvu pukotinu, tako ni mi ne možemo ugoditi Bogu ako u sebi imamo mržnju ili neprijateljstvo. Ispitajmo sebe (da bismo videli ima li ih u nama), budući da one ometaju delo pokajanja.

4. Vino na početku svog nastanka previre. To je slika početnika koji se smućuju, sve dok ne omužaju i ne uozbilje se.

5. Vino neće postati (dobro) ukoliko se u njega ne stavi sadra, kao, uostalom, i kvasac pod meru. Tako ni početnik ne može da napreduje ako (ostaje) pri svojoj volji, ako od svojih otaca po Bogu ne primi kvasac, i ako mu ne ukažu put, tj. ako mu Bog ne daruje da sam vidi taj put.

6. (Vino) ostavljaju u prostoriji (gde ga i prave) sve dok ne odstoji. Tako i bez bezmolvija, zlopačenja i svakog truda po Bogu, početnik ne može da dođe do (nepokolebivog) stanja.

7. Vino u kome ostane zrnavlje i peteljke postaje kiselo. Tako i početnici gube prvobitnu narav koju su dobili od svojih otaca po Bogu ukoliko se kreću među svojim srodnicima po telu, ili među ljudima koji se ne drže istih napora i podviga kao i oni.

8. Na vino stavljaju zemlju da ne bi izvetrilo i da ne bi propalo. Tako će i sav trud početnika biti uzaludan ako ne steknu smirenje.

9. Vino koje se često proba vetri i gubi svoj ukus. Isto se dešava i sa čovekom koji iznosi na videlo delo svoje: taština poništava čitav njegov trud.

10. U sasud vina koji se ostavi otvoren ulaze mrski komarci i kvare ga. Tako pričljivost, šale i praznoslovlje (kvare dobro nastrojenje početnika).

11. Vino koje ostave na vetru gubi svoju boju i ukus. Tako i gordost uništava svaki plod čovekov.

12. Vino se smešta u podrum i čvrsto zatvara. Tako (slugu Božijeg sakriva) bezmolvije i nipodaštavanje sebe. Bez bezmolvija i ovog samoporicanja, čovek ne može da sačuva svoj trud.

13. Tako se postupa sa vinom sve dok ne postane ugodno svom sačinitelju, i dok se on ne poraduje zbog svog ploda. Tako sve treba da čini i čovek dok njegovo delo ne postane ugodno Bogu.

14. Kao što se ne može verovati na reč o kakvoći vina sve dok se ne otvori i ne proba, tako čovek ne može imati smelosti u srcu svome i zaobići strah za sebe sve dok ne stane pred Boga i dok Bog ne prizna dela njegova kao savršena.

15. Kao što će vino iscuriti iz suda koji je napukao ako je domaćin nemaran i ne zna za isticanje, tako će i neko malo i neznatno (neprilično) delo pogubiti plod čoveka koji je nemaran.

16. Upotrebimo svu svoju snagu, bratijo, da bismo se sačuvali od svega što je štetno, i milost Gospodnja i blagodat će nam pružiti smelost da u onaj dan kažemo: "Po nemoći svojoj mi smo upotreбили trud da sačuvamo ono što nam je napominjala savest naša, ali je Tvoja sila, i milost, i pomoć, i pokrov, i oproštaj i trpljenje. Jer, ko sam ja? Do sada sam bio u rukama zlih, od kojih si me Ti spasao. Nemam ništa da Ti dam. Grešan sam i nedostajan Tvojih darova. No, Ti si me sačuvao od ruke neprijatelja mojih. Ti si Gospod moj i Bog moj. I Tvoja je slava, i milost, i pokrov, i pomoć, i sila u vekove vekova. Amin".

TRINAESTO SLOVO

O onima koji se podvizavaju i koji su svoj podvig (dobro) svršili

1. Evo znamenja koja je učinio Gospod Isus pre nego što se popeo na Krst. *Idite, govori, i kažite Jovanu što videste i čujete: slepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluhi čuju, mrtvi ustaju, siromašnima se propoveda jevanđelje. I blažen je onaj koji se ne sablazni o mene* (Lk.7,22-23).

2. Prema tome, mnogo je čuda koje je učinio Gospod Isus. (Mi, međutim, treba da znamo da svako od njih, osim bukvalnog, ima i prenosni smisao). Da *slepi progledaju* znači

sledeće: slep je onaj ko polaže nadu na ovaj svet; ukoliko, pak, nju napusti i pogled uperi u nadu koju očekujemo, on će progledati. Isto tako, da *hromi hode* znači sledeće: hrom je onaj ko čezne za Bogom, ali voli telesna mudrovanja srca; ako ih, pak, ostavi i zavoli Boga iz sveg srca, on će početi da hodi pravo. I opet, da *gluhi čuju* znači sledeće: gluv je onaj ko je rasejan i zaboravan (za dela spasenja); ako se, međutim, oslobodi toga, on će da pročuje. Najzad, da se *gubavi čiste* znači sledeće: u Mojsijevom Zakonu je napisano da nečisti, tj. onaj ko pokazuje neprijateljstvo, ili mržnju, ili zavist, ili osuđivanje prema bližnjemu, ne može da uđe u dom Gospodnji; ukoliko, pak, to ostavi, on će postati čist.

3. Prema tome, kada progleda slepi, kada počne da hodi hromi, da čuje gluvi, kad se očisti prokaženi, čovek koji je dotle bio mrtav za vreme nemara svoga, ustaje i obnavlja se. Zatim, on svojim čulima, koja su bila oskudna svetim vrlinama, [počinje] da blagovesti svoje prozrenje, svoje hodanje i slušanje, te svoje očišćenje. Takvo opravdanje ti treba da ponudiš onome koji te je krstio.

4. Evo šta je krštenje: zlopaćenje sa smirenjem i bezmolvijem. Jer, o Jovanu je napisano da je imao odeću od kamilje dlake i kožni pojas koji je opasivao njegova bedra dok je bio u pustinji (Mt.3,4). To je znak zlopaćenja. Ono prvo čisti čoveka. Ko se potruđi, steći će ga. Onome, pak, ko ga stekne, otvara se put ka krstu (krst je znamenje buduće besmrtnosti), pošto je prethodno zatvorio usta farisejima i sadukejima (sadukeji predstavljaju obraz neverja, a fariseji - lukavstva, licemerja i taštine), kao što je napisano: *Niti smede ko od toga dana da ga zapita više* (Mt.22,46).

5. Najzad je poslao Gospod Petra i Jovana da pripreme Pashu. To izobražava pripremanje uma za besmrtnost. Uvidevši da nije ničim savladan, on sva čula sabira u jedno i čini ih jednim telom kroz hranu od Gospodnjeg Pričešća.

6. I opet, Isusova molitva: *Ako je moguće, neka me mimoiđe čaša ova* u ovaj čas (Mt.26,39), odnosi se na nas. Jer, um koji ushte da se popne na krst ima potrebu za mnogim molitvama i suzama, za svecelim predavanjem Bogu. On [tada treba da] ište pomoć od Njegove blagosti kako bi ga krepila i čuvala, sve dok ga ne podigne svetim i neoskudnim obnovljenjem. Jer, velika opasnost [okružuje čoveka] za vreme krsta. Moleći se, on ima potrebu da sa njime budu Petar, Jovan i Jakov, tj. zdrava vera, srce hrabro od nade i ljubav prema Bogu.

7. Evo i značenja onoga što je bilo sa samim Vladikom, ljubljenim Gospodom Bogom našim, Isusom, koji je za nas bio obrazac u svemu, kao što je rekao apostol: *Da poznam Njega i silu vaskrsenja njegova i udeo u njegovim stradanjima, saobražavajući se smrti njegovoj, da bih kako dostigao u vaskrsenje mrtvih* (Fil.2, 10-11). Žuč koju je okusio radi nas upućuje nas da iz sebe istrebimo svaku zlu pohotu, da joj ne damo da izlazi iz našeg tela i da se na delu vrši; ocat koji je okusio radi nas, podstiče nas da suzbijamo svaku samovolju i svaku sujetnu uznemirenost; udaranje koje je pretrpeo radi nas - podstiče nas da u sebi gasimo svako čovekougadanje i svaku želju za slavom ovoga sveta; trnov venac koji su spleli i položili na Njegovu glavu - podstiče nas da podnosimo uvrede i to svakog časa, i da bez smućenja trpimo svake pogrde; trska kojom su ga bili po glavi - podstiče nas da uvek na svojoj glavi nosimo šlem smirenoumlja i da gasimo svaku neprijateljevu gordost; predaja Gospoda Isusa na šibanje pre raspeća - podstiče nas da ni u šta ne računamo ljudske prekore i sramoćenja; razdeljivanje Njegove haljine sa bacanjem kocke, pri čemu je On ostao miran - podstiče nas da preziremo sve svetsko pre nego što uzidemo na krst, po reči apostola: *Jer ste... s radošću podnosili otimanje imovine vaše, znajući da vi imate bolje i neprolazno imanje na nebesima* (Jev.10,34).

8. Sve ovo čovek treba da uradi da bi mogao da se popne na krst. Ukoliko ti kao čovek, po svojoj sili, ne budeš učinio ono što je On učinio, nećeš moći da se popneš na krst. To što je bio šesti čas dana kad su ga surovi srcem raspeli radi našeg spasenja znači da smo i mi dužni da se svom silom naoružamo protiv uninija i malodušnosti sve dok u nama ne umre greh, po napisanome da je On na Krstu potro neprijateljstvo. To da je bio deveti čas kada je Isus uzviknuo velikim glasom: *Ili, Ili, lima savahtani* (Mt.27,46), znači da i mi, nakon trpeljivog preduzimanja napornih podviga protiv strasti sve dok se ne ugase, treba najzad da prihvatimo smelost da sa smirenoumljem vapijemo Bogu. To što je On posle pomračenja sunca predao duh Svoj - znači da će u tebi umreti greh ako ti se um oslobodi od svake nade na ovaj vidljivi svet. To što se crkvena zavesa rascepila na dvoje od vrha do dna - znači da će nestati pregrada između Boga i uma koji se oslobodio (strasti). To što se kamenje raspalo i što su se otvorili grobovi - znači da će se svaka težina i zaslepljenost i sve što se protivi duši uništiti kada se u nama desi smrt (greha), i da će umrla čula, koja su prinostila plod smrti, ustati nepobediva i početi da zaceljuju. To što je On bio zavijen u novo platno sa mirisima - znači da posle smrti (greha) svetost biva povijena i da je netruležnost uspokojava. To što su ga položili u novi grob, u kojem niko nije bio pogreben i što su položili veliki kamen na njegovom ulazu - znači da se um nalazi u drugom novom veku, da misli o novome, da obraća pažnju na ono u čemu nema ničega truležnog i da o misli neprolaznom kada se oslobodi od svega i kada se uspokoji. I ostalo - *Gde je trup onamo će se i orlovi sabrati* (Lk.17,37), što je vaskrsao u slavi Oca Svoga, što se vazneo na nebesa i seo *sa desne strane Veličanstva na visinama* (Jev.1,3) takođe je primer za nas, po reči apostola: *Ako ste, dakle, vaskrsli sa Hristom, tražite ono što je gore gde Hristos sedi s desne strane Boga. Mislite o onome što je gore, a ne što je na zemlji. Jer umreste...* (Kol.3,1-3).

9. Ime Njegovo je časno i čini milost. Ono je svetima obrazac u svemu i moćno je da podrži našu nemoć, te da nam, zbog naše okajanosti, oprosti grehe naše, kako bismo i mi obreli milost sa svima dostojnima. Amin.

ČETRNAESTO SLOVO

Dela plača

1. Teško meni, teško meni što se još nisam oslobodio od ada! Oni koji me vuku u njega u meni još prinose plod i sva njegova dela se kreću u srcu mome. Oni koji me pogružavaju u oganj još dejstvuju u telu mome, želeći da mu prinesu plod. Ja još nisam poznao gde ću otići odavde. Još mi nije pripravljen prav put. Još se nisam oslobodio od dejstava (tamnih sila) u vazduhu, koje će mi pregraditi put zbog zlih dela njihovih u meni. Ja još nisam ugledao Izbavitelja koji je došao da me spase od njih, zato što njihova zloba u meni još donosi plodove. Još nisam ugledao smelo zastupništvo između mene i Sudije. Još mi nije dano svedočanstvo da nisam dužnik smrti. Ja se još nisam odvojio od zlotvora.

2. Zločinac koji je zatvoren u tamnici se ne raduje; ne može da čini svoju volju onaj ko je svezan gvožđem; ne poučava druge onaj ko je svezan u klade; ne seća se odmora onaj ko je na napornom trudu; ne jede sa slašću onaj kome je svezan vrat, niti smišlja o novom zlu zato što se nagešio na sve moguće načine, već sa srcem koje se razdire oplakuje svoja zla dela, i o mukama, koje mu se pripremaju, govori: "Da, ja sam ih dostojan".

3. Onaj ko uvek pomišlja na svoj kraj i koji vidi muke (kojih je dostojan) zbog grehova svojih, nema potrebe da se mnogo napreže da nikoga ne osudi u srcu svom. Bojazan od muka (koje ga očekuju) izjeda njegovo srce. Gorčina je svagdašnji predmet njegovog skrivenog razmišljanja. On ne hrabri druge da se ne predaju uniniju; briga o hrani ne ulazi u krug njegovih staranja. On priznaje milost onih koji mu je ukazuju, ali zbog toga što se nagrešio na sve moguće načine, ne oseća njen ukus. On ne odgovara gnevno onima koji ga vređaju i trpeljivo snosi velike napore, govoreći: "Dostojan sam ih". Smeh zuba (Sir.19,27) je odstupio od njega. On maše glavom svojom sa stenjanjem, sećajući se prestola sudnice pred koji ima da stane. Na tuđe reči ne govori: "Dobro", ili: "Loše", bez obzira da li su dobre ili loše, jer ih njegov sluh ne prima. Njegove veđe izlivaju potok suza zbog bola koji ga je snašao. Ako vodi poreklo od blagorodnih roditelja, još više se žalosti, privodeći na um stid pred onima koji će ga videti osuđenog na suđenju. Držeći na umu sud koji mu se sprema, on ne obraća pažnju na to da li su ljudi dobri ili rđavi. On čak ne obraća pažnju ni na druge koji su zajedno sa njim svezani, niti sa njima razmatra šta im valja raditi. Jer, svako koga vuku na smrt nosi svoje breme. Njegovo lice je mračno. Ni jedan čovek se ne zauzima da govori u njegovu zaštitu zbog straha od muka. On sam ispoveda šta je učinio i [smatra] da je opravdano odgovoran sudu zbog onoga što je sagrašio.

4. Dokle ću biti pijan i bez vina? Dokle ću biti nemaran, iako pred sobom imam takve stvari? Žestokost mog srca je osušila moje oči, a opijenost od sujetne mnogobrižljivosti je isušila moju glavu, dok je zanos mog srca na mene naveo zaboravnost do pomračenja. Telesna nevolja me je svezala i pogubnost (tj. očajanje) me nagovara da ostavim put (života). Ja nisam stekao prijatelja koji bi pogovorio za mene, i nemam dar koji bih mogao da pošaljem građanima. Vest o mojim rđavim delima ne dozvoljava im da me priznaju. Ako ih zamolim, neće obratiti pažnju na mene, jer vide da još nisam odustao od svojih (naravstvenih) bolesti i da ih ne molim sa širokim srcem (2.Kor.6,11).

5. Žaoka mojih grehova još nije prestala da neprestano ranjava moje srce. Breme mojih grehova još nije otežalo nada mnom. Još nisam poznao silu ognja kako bi trebalo. Inače bih se svakako podvizavao da ne upadnem u njega. Moje uši čuju glas da mi predstoji ad, budući da još istinski nisam očistio srce svoje. Rane na mom telu su postale opasne, ali se još nisu dovoljno usmrdele da bih potražio leka. Ja sakrivam od ljudi rane od strela, i ne mogu da podnesem da ih se dotiče lekar. On će mi predložiti da na njih stavim obloge, ali ja nisam [dovoljno] jak srcem da bih izdržao njihovu jedkost. Lekar je dobar i ne traži da mu platim, ali sam ja lenj da odem do njega. On sam dolazi kod mene da me leči i zatiče me kako jedem ono što povređuje rane. On me savetuje da od sada prestanem (sa time), ali mene primamljuje slast ukusa. Kada pojedem, kajem se, premda moje kajanje nije istinsko. (Lekar) mi šalje svoje jelo, govoreći: "Jedi, da bi ozdravio", ali mi zla navika ne dozvoljava da ga primim. Na kraju svega, ja ne znam šta da radim.

6. Zaplaćite sa mnom, bratijo, koji me poznajete, da bih dobio pomoć koja bi ovladala mnome, kako bih i ja postao dostojan da budem Njegov učenik, jer je Njegova moć u vekove vekova. Amin.

PETNAESTO SLOVO O odricanju od sveta

1. Ljubljeni, postarajmo se o sebi, jer *je ostalo malo vremena* (1.Kor.7,29). Ne može se starati o duši onaj ko se stara o telu. Kao što je nemoguće jednim okom gledati na nebo, a drugim na zemlju, tako je nemoguće da se um stara i o Božijem i o svetskom. Sramno je da se brineš o onome što ti neće biti od pomoći kada izađeš iz tela.

2. Imaj na umu da te Bog gleda pri svim delima koja obavljaš. Imaj na umu da Bog vidi svaku pomisao tvoju.

3. Stidi se da pomišljaš tajno na ono čega se stidiš da činiš pred ljudima. Kao što se drvo poznaje po plodu, tako um, po svom sagledavanju, poznaje pomisli svoje, i slovesna duša po svom sagledavanju poznaje samu sebe.

4. Nemoj se smatrati bestrasnim sve dok te privlači greh. Onaj kome je darovana sloboda (od strasti), više ne razmišlja o onome što je protivprirodno činio. Nemoj se smatrati slobodnim sve dok žalostiš Gospoda svoga. Jer, sloboda ne dolazi sve dok tvoje srce ima pohotu prema bilo čemu svetskom.

5. Staraj se o telu svome kao o hramu Božijem. Staraj se kao onaj koji ima da vaskrsne i da da odgovor Bogu. Boj se Boga kao onaj koji ima da da odgovor za sve što je učinio. Kao što se staraš da izlečiš telo kada je ranjeno, tako se pobrini da se ono javi bestrasno pri vaskrsenju.

6. Svakodnevno ispituj koju si strast pobedio pre nego što Bogu uzneseš svoje prozbe.

7. Kao što zemlja ne može doneti ploda bez semena i vode, tako ni čovek ne može da se pokaje bez smirenoumlja i telesnog napora.

8. Pri pogodnom vazduhu niče semenje? Tako i čovek cveta kroz zapovesti, kada mu je um (usmeren) na njihovo ispunjavanje. Isto čine i vera u Boga i strah Božiji, kada se ne gazi savest.

9. Gledaj da se suprotstaviš pomisli svojoj ako se, dok sediš u svojoj keliji, u tebe poseje bludna slast i [pazi se] da te ne zavede. Postaraj se da obnoviš sećanje na to da Bog gleda na tebe i da je pred Njim otkriveno sve što pomišljaš u srcu svome. Reci, dakle, duši svojoj: "Kad se stidiš sličnih sebi grešnika (i staraš se) da te ne vide kada grešiš, koliko tek treba da se (plašiš da grešiš) pred Bogom koji vidi čak i ono što je sakriveno u srcu tvome!" Takvim rasuđivanjem srca strah Božiji će se obnoviti u tvojoj duši i postaćeš nepokretan (na strasti). Više te neće prisiljavati strasti, kao što je napisano: *Oni koji se uzdaju u Gospoda jesu kao gora Sion; neće se doveka pokolebati onaj ko obitava u Jerusalimu* (Ps. 124,1).

10. Onaj koji veruje da će predstati Sudu po izlasku iz tela, ne može da osuđuje blišnjega ni za kakvo delo, budući da će sam dati odgovor Bogu za sva svoja dela, kao što je pisano. Nama, naime, predstoji da predstanemo *sudu Hristovom, da primi svaki ono što u telu učini, bilo dobro ili zlo* (2.Kor.5,10).

11. Onaj koji veruje da Carstvo pripada svetima, trudi se da se sačuva (neporočnim) čak i u malim i ništavnim stvarima, kako bi postao izabrani sasud, kao što je napisano: *Još je Carstvo nebesko kao mreža koja se baci u more i sabere ribe od svake vrste. Kad se napuni, izvukuje na obalu i, posedavši, izaberu dobre u sudove, a loše izbace napolje* (Mt.13,47-48).

12. Onaj ko veruje da će njegovo telo vaskrsnuti u svojoj prirodi na dan vaskrenja, treba da se pobrine da ga očisti od svake skverni. Jer, napisano je: *Koji će preobraziti naše poniženo telo, tako da bude saobrazno telu slave njegove, po sili kojom On može sve učiniti i sebi pokoriti* (Fil.3,21).

13. Onoga u koga se uselila ljubav prema Bogu više ništa svetsko ne može odvojiti od Njega, kao što je napisano: *Ko će nas rastaviti od ljubavi Hristove? Žalost ili teskoba, ili gonjenje, ili glad, ili golotinja, ili opasnost, ili mač* (Rim.8,35).

14. Moćan je Bog da učini da se i mi nađemo u broju onih koja ništa svetsko nije odvojilo od ljubavi Hristove, kako bismo zajedno sa njima obreli milost silom Gospoda našeg Isusa Hrista, kome zajedno sa bespočetnim Ocem i životvornim Duhom [pripada] slava sada i uvek i u vekove vekova. Amin.

ŠESNAESTO SLOVO

O radosti duše koja želi da služi Bogu

1. Najpre te pozdravljam sa strahom Božijim i molim: budi savršen kao što je Bogu ugodno, kako ne bi bio besplodan trud tvoj i kako bi ga u celini sa radošću Bog primio od tebe. Ukoliko stekne dobit, trgovac se raduje i ni u šta ne smatra sav trud koji je podneo; čovek koji se oženio i koga žena uspokojava i dobro pazi, radostan je u svom srcu i u svemu se oslanja na nju; onaj koji je stupio u vojnu službu, prezreo smrt i dobro se borio za cara, dobija venac i (raduje se) što je imao uspeha. Takva su dela ovoga sveta koji prolazi: oni koji ih čine raduju se kada imaju uspeha. Međutim, šta misliš, kakva će biti radost u duši onoga koji je započeo da služi Bogu, i koji je uspešno okončao svoje delo? Pri njegovom ishodu iz ovog sveta, takvo delo će učiniti da se sa njim raduju anđeli koji će videti da se on oslobodio od vlasti tame. Pošto izađe iz tela, dušu prate anđeli, a u suret joj izlaze i sile tame, želeći da je uhvate i istraže da li u njoj ima nečeg njihovog. I ne bore se tada anđeli za nju, već je njena dela ograđuju kao zidine i čuvaju od njih i njihovog dodira. Kada njena dela odnesu pobeđu, anđeli (idu pred njom) i pevaju, sve dok ne predstane Bogu sa radošću. Toga časa ona zaboravlja na sva dela ovog sveta i na sav trud svoj.

2. Upotrebimo svu svoju silu kako bismo se dobro potrudili za ovo kratko vreme, (čuvajući) svoje delo čistim od svakog zla, i kako bismo se spasili od ruku knezova (tame) koji će nas susresti. Jer, oni su zli i nemilostivi. Sve svetsko je prevrtljivo - i trgovina i brak i sve drugo, kao što sam ranije rekao. Brate ljubljeni! Plačimo svom silom pred Bogom. Može biti da će se na nas smilovati Njegova blagost i poslati nam pomoć kako bismo onim što smo dobro učinili pobedili načelnike zlobe koji će nas susresti.

3. Pobrinimo se o sebi jakim srcem i steknimo čežnju prema Bogu, koja će nas spasiti od ruku zlobe kada nam tamo bude izašla u susret. Zavolimo siromahe da bismo se spasili od srebroljublja, kada nam bude izašlo u susret. Zavolimo mir sa svima, sa malima i sa velikima, jer će nas on sačuvati od mržnje kada nam bude izašla u susret. Zavolimo sve kao svoju bratiju, ne zadržavajući ni najmanje neprijateljstvo ni protiv koga, i nikome ne vraćajmo zlo za zlo, što će nas izbaviti od zavisti kada nam bude izašla u susret. Zavolimo smirenoumlje u svemu i pretrpimo reč bližnjega koja nas vređa ili ogovara, jer ćemo se tako sačuvati od gordosti kada nam izađe u susret. Ištimo čast bližnjega i ne dozvolimo da se ona umanjuje u našem shvatanju ako ga ponižavaju, ma ko on bio, jer će nas to sačuvati od klevetanja kada nam bude izašlo u susret. Prezrimo ugodnosti sveta i njegovu počast da bismo se izbacili od zavisti, kada nam bude izašla u susret. Priučimo jezik svoj na poučavanje u pravdi Božijoj i molitvi da bismo se sačuvali od laži kada nam bude izašla u susret. Očistimo srce svoje i telo od pohote da bismo se izbacili od nečistote kada nam

bude izašla u susret. Sve ovo pokušava da uhvati dušu koja je izašla iz tela, a vrline joj pomažu, ukoliko ih ima.

4. Ko od mudrih neće hteti da svoju dušu preda na smrt da bi se izbavio od svega ovoga? Prema tome, učinimo po snazi svojoj. Sila Gospoda našega Isusa Hrista je velika i pomoći će našem smirenju. Zna On da je čovek jedna tvar i dao mu je pokajanje sve dok je u telu, do poslednjeg izdisaja. Imaj jednu pomisao - ka Bogu, da bi te sačuvao. Nemoj obraćati pažnju na blaga sveta, niti [misliti] da na njih polažeš nadu, kako bi mogao da se spaseš. Sve što je od ovoga sveta ti ćeš ostaviti i otići. Ono, pak, što učiniš za Boga pruži će ti dobru nadu u čas nevolje.

5. Omrzni svetske reči da bi ti srce ugledalo Boga. Zavoli da se često moliš kako bi se prosvetilo tvoje srce. Nemoj voleti lenjost da ne bi zažalio kad dostigneš u vaskrsenje pravednih. Čuvaj jezik svoj da bi se prosvetilo srce tvoje. Nemoj voleti lenjost i strah Božiji će se useliti u tebe. Daj onome kome je sada potrebno bogatim okom, da se ne bi postideo pred svetima i njihovim dobrim delima. Zamrzi želju za jelima, da ti Amalik ne bi preprečio put. Nemoj žuriti za vreme svojih službi, da te ne bi progutale zveri. Nemoj voleti vino do pijanstva, da se ne bi lišio radosti Božije. Zavoli verne kako bi preko njih stekao milost. Zavoli svete da bi njihova revnost i tebe obuzela.

6. Opominji se Carstva nebeskog da bi te želja za njim malo-pomalo obuzela. Pomišljaj na geenu da bi omrzeo dela njena. Budeći se svakog jutra seti se da ćeš Bogu dati odgovor za svako delo, pa nećeš sagrašiti pred njim i strah Njegov će se useliti u tebe. Pripremaj se da ga susretneš i ispunićeš Njegovu volju. Ispituj svakog dana u čemu nisi ispravan i nećeš biti u teškoći u času smrtne nevolje. Neka njihove [tj. demona] oči vide tvoja dela i neka ih tvoja revnost izjeda. Ispituj svakoga dana samog sebe, tj. koju si strast pobedio, ali ne misli visoko o sebi, budući da [dobro čini] milost i sila Božija. Nemoj sebe smatrati vernim sve do poslednjeg izdisaja. Nemoj umisliti da si dobar, jer sebe ne možeš poveriti neprijateljima svojim. Ne uzdaj se u sebe sve dok si u ovom životu i dok ne prođeš sve vlasti tame.

7. Budi bodar, brate, protiv duha koji na čoveka navodi tugu, zato što su kod njega mnoge zamke kojima hoće da te raslabi. Tuga po Bogu je radostotvorna, jer ti daje da vidiš kako stojiš u volji Božijoj. A govor: "Gde bi da pobegneš? Nema tebi pokajanja!", dolazi od neprijateljske strane [sa namerom] da te podstakne da ostaviš odluku da ubuduće vodiš uzdržljivi život. Tuga po Bogu, međutim, na čoveka ne natovaruje (teret), već mu govori: "Ne boj se! Opet priđi (Bogu). Jer, On zna da je čovek nemoćan i daje mu silu".

8. Imaj rasudljivo srce pri pomislima (koje ti dolaze), pa će oslabiti. One onog ko ih se boji raslabljuju svojom težinom. Onaj ko se boji (neprijateljskih) poduhvata pokazuje da nema vere u Boga.

9. Onaj koji sebe ne računa ni u šta i koji sebe smatra neznatnim pokazuje da ne popušta strastima i da ne tvori volju njihovu, već volju Božiju. Onaj ko želi da svoje mišljenje iskaže pred mnogima, pokazuje da u njemu nema straha Božijeg. Strah Božiji je stražar i pomoćnik duši, koji čuva njeno vladalačko (načelo - tj. um) na delu istrebljenja svih njegovih neprijatelja.

10. Onaj koji ište čast Božiju postaraće se da od sebe odagna nečistotu. Razumno staranje o sebi odseca strasti, jer je napisano: Staranje će naći mudrog čoveka (Pruč.17,12 - *Staranje će naći mislenog čoveka, a bezumni razmišljaju o zlu*). Bolestan poznaje vrednost zdravlja. Ovenčani prima venac, jer je pobedio careve neprijatelje. Postoje strasti,

postoje i vrline. Ako smo lenjivi, očigledno je da smo slični izdajicama. Hrabrost srca jeste pomoć duši posle Boga, kao što je uninije pomoć zlu. Sila onih koji žele da steknu vrline sastoji se u tome da nisu malodušni kada padnu, već da opet preduzimaju staranje (o spasenju). Oruđa vrlina su telesni naponi sa razumom. Porod strasti se javlja od nemara. Neosuđivanje bližnjeg jeste stena (tj. ograda) za one koji razumno vode borbu, dok osuđivanje nerazumno ruši tu stenu. Briga o jeziku obelodanjuje delatnog čoveka, a neobuzdanost jezika otkriva da unutra nema vrlina. Milostinja koja se sa razumom vrši rađa prezir (prema bogatstvu) i rukovodi ka ljubavi, a nemilostivost pokazuje da u čoveku nema vrlina. Blagost rađa čistotu, a zabavljanje rađa strasti, i ogorčenost rađa gnev. Mrzeti razonodu jeste duševni podvig, a oskudica jeste telesni (podvig). Ljubav prema zabavljanju jeste pad duše, a bezmolvije za razumom njeno ispravljanje. Sitost u snu jeste uznemirenje strasti u telu, a umereno bdenje jeste spasenje srca. Mnogo spavanje deblja srce, a umereno bdenje ga stanjuje. Bolje je spavati u ćutanju sa razumom, nego biti bodar u praznoslovlju. Plač izgoni sve zlo bez uznemiravanja. Čuvanje savesti bližnjega rađa smirenoumlje. Ljudska slava, malo-pomalo, rađa gordost. Ljubav prema širini (prohteva) izgoni poznanje, a uzdržanje stomaka smirava strasti. Proždrljivost u jelu budi ih bez truda. Ukrašavanje tela jeste razaranje duše, a briga o njemu sa strahom Božijim je dobra.

11. Obraćanje pažnje na Sud Božiji rađa strah u duši, a gaženje savesti iz srca čupa vrline. Ljubav prema Bogu proganja nemarnost, a odsustvo straha je pobuđuje. Čuvanje usta i ćutanje sa znanjem podiže um ka Bogu, a pričljivost rađa uninije i pomahnitalost. Povlačenje pred voljom bližnjega pokazuje da um brine o vrlinama, a upornost na svojoj volji pred bližnjim pokazuje neznanje. Poučavanje u strahu (Božijem) dušu čuva od strasti, a izgovaranje svetskih reči je pomračuje, odvajajući je od vrlina. Ljubav prema stvarima uznemiruje um i dušu, a odricanje od svega ih obnavlja. Ćutanje koje se upražnjava da bi se sakrile pomisli, pokazuje da se ište svetska čast i sramna slava. Pomisli, pak, odgoni onaj ko ih sa smelošću saopštava svojim ocima.

12. Ono što je kuća koja nema vrata i prozore i u koju slobodno ulaze gmizavci, to je čovek koji se trudi i koji ne čuva svoj trud. Kao što rđa jede gvožđe, tako i čast jede srce čoveka koji joj je naklonjen. Kao što bršljan uništava plod vinograda ako se splete oko loze, tako i taština uništava trud monaha koji joj naginje. Ispred svih vrlina (stoji) smirenoumlje, a ispred svih strasti (stoji) stomakougađanje. Kraj vrlina je ljubav, a kraj strasti samopravdanje. Kao što crv uništava drvo, izjedajući ga, tako i zloba u srcu pomračuje dušu.

13. Pružanje duše pred Bogom rađa trpljenje uvreda bez smućenja, i njene suze su tada bez ičega ljudskog. Neprekorevanje sebe kao posledicu ima nesposobnost da se [ukroti] gnev. Na svetski način vođeni razgovori uznemiruju srce i postidjuju ga na molitvi, budući da ga lišavaju smelosti. Ljubav prema svetskim ugodnostima pomračuje dušu, a prezir prema njima donosi poznanje. Ljubav prema trudu jeste mržnja prema strastima, a lenjost ih porađa bez napora.

14. Nemoj se vezivati za stanovnike grada i tvoja pomisao će bezmolstvovati kod tebe. Nemoj se nadati na svoju silu i pomoć Božija će te pratiti. Ne budi u neprijateljstvu sa čovekom inače neće biti primljena tvoja molitva. Budi miran sa svima da bi imao smelost na molitvi. Čuvaj oči svoje i srce tvoje neće videti zla. Onaj ko na drugu osobu gleda sladostrasno vrši preljubu. Nemoj želiti da slušaš o šteti koju je pretrpeo onaj koji te je uvredio, da ne bi [ispalo] da se svetiš u srcu. Čuvaj svoj sluh da ti preko njega ne bi došla borba. Trudi se u svom rukodelju da bi i siromah (kod tebe) našao hleba. Nerad, naime, jeste smrt i pad duše.

15. Prilježna molitva razrešava zanesenost (tj. pristrasće prema bilo čemu), a nemarnost za nju, čak i mala, jeste majka zaborava. Onaj ko očekuje blisku smrt, ne greši mnogo, a ko je očekuje kroz mnoge godine, zapliće se u mnoge grehe. Put onoga koji se sprema da da odgovor Bogu za sva dela svoja, sam Bog čisti od svakog greha, a onaj koji je nemaran i koji govori: "Jednom ću stići tamo", jeste sused lukavih. Pre nego što kreneš na bilo koje delo, svakog dana se seti gde si i gde ćeš poći po izlasku iz tela, i ni jedan dan neka ti ne prođe bez brige za dušu. Pomišljaj na čast koju su primili sveti i želja da im podražavaš će te, malopomalo, povući (za njihovim tragom). Pomišljaj i o sramoti koju su iskusili grešnici, pa ćeš se uvek čuvati od zla.

16. Uvek sledi savete otaca svojih, pa ćeš sve vreme svog života provesti u spokojstvu. Pazi na sebe i nemoj prezirati pomisao koja te pritiska zbog toga što se tvoj brat žali na tebe, već (pođi) i pokloni se bratu sa molećivim glasom, (te ne odstupaj) sve dok ga ne ubediš (da se izmirite). Pazi da ne budeš surov prema bratu, (sećajući se) da nas neprijatelj [sve] pritišće. Živeći sa bratijom, nemoj naređivati da bilo šta urade sami, već se potruđi zajedno sa njima, da ne bi izgubio svoju nagradu. Demonima koji te budu smućivali u vezi sa hranom, odećom ili velikim siromaštvom, navodeći ti da te zbog toga vređaju, nemoj ništa odgovarati, već se predaj Bogu iz sveg srca svog i On će te uspokojiti. Pazi da ne prenebregavaš svoje (molitvene) službe, budući da ti one duši donose prosvetljenje.

17. Nemoj se hvaliti ako si učinio nešto dobro (kao što, sa druge strane, ne treba ni da se preko mere ožalosti tvoje srce ako si počinio mnoga zla, već stani ispred srca i ne dozvoljavaj mu da se ubuduće slaže sa time), pa ćeš se, ako si mudar, sačuvati od gordosti. Ako trpiš napade od bluda, drži svoje telo neprestano u zlopačenju sa smirenjem pred Bogom, ne dajući srcu svome da se uveri da su mu oprošteni gresi - pa ćeš se uspokojiti. Ako počne da te pritišće zavist, seti se da smo svi mi udovi Hristovi, te da je čast i sramota našeg bližnjeg ujedno i naša (čast i sramota) - pa ćeš se uspokojiti. Ako je na tebe podiglo rat stomakogađanje putem želje za jelima, seti se njihovog smrada - pa ćeš se uspokojiti. Ako te uznemirava želja da osuđiš brata svoga, opomeni se da će se on ožalostiti ako sazna, i da će te biti sramota da se posle toga srećeš sa njim - pa ćeš se uspokojiti. Ako počne da te savlađuje gordost, seti se da ona uništava čitav tvoj trud, te da nema pokajanja onima koji se slože sa njom - pa ćeš se uspokojiti. Ako tvoje srce napada želja da ponizi bližnjega, seti se da će te Bog zbog toga predati u ruke neprijatelja tvojih - pa ćeš se uspokojiti. Ako telesna krasota privlači tvoje srce, seti se njenog smrada - pa ćeš se uspokojiti. Ako je ženska slast za tebe nešto najslađe, seti se gde su otišle (žene) koje su umrle - pa ćeš se uspokojiti.

18. Sabirajući i promišljajući sve takvo, rasuđivanje uništava (borbu). Međutim, ti nećeš moći dostignuti rasuđivanje ukoliko se u početku ne poslužiš bezmolvijem. Bezmolvijske rada podvižništvo; podvižništvo rađa plač; plač rađa strah Božiji; strah rađa smirenje; smirenje rađa prozrenje; prozrenje rađa ljubav; ljubav dušu čini bezbolnom i bestrasnom. Tada čovek shvata koliko je daleko od Boga.

19. Posle svega ovoga, onaj ko želi da dostigne sve ove svehvalne vrline treba da je bezbrižan u odnosu na svakog čoveka i da se priprema za smrt. Tada će na svakoj svojoj molitvi početi da razumeva šta ga udaljava od Boga. Zbog toga će omrzeti život (koji ga udaljava od Boga) i početi da ga potire. Stoga će blagost Božija ubrzo da mu daruje (navedene vrline).

20. Znaj da čovek koji nepažljivo jede i pije i koji voli bilo šta od ovoga sveta neće doći do vrlina, već sebe vara. Molim svakoga čoveka koji želi da prinese pokajanje Bogu da

se čuva od velike količine vina, zato što ono obnavlja strasti i iz duše izgoni strah Božiji. Naprotiv, svim silama se postaraj da umoliš Boga da ti pošalje strah Svoj kako bi on, uz pomoć tvoje silne želje za bogoopštenjem, iz tebe istrebio sve strasti koje se bore protiv tvoje jadne duše, i koje hoće da je odvoje od Boga, načinivši je svojim nasleđem. Na to i neprijatelji upotrebljavaju svako usrđe, boreći se protiv čoveka.

21. Prema tome, ne obraćaj pažnju, brate, na pokoj (od strasti) sve dok si u ovom telu, niti veruj sebi ako uvidiš da si privremeno miran od strasti. Jer, one se ponekad utišavaju na [određeno] vreme sa lukavim očekivanjem da će čovek raspustiti svoje srce, držeći da se sasvim izbavio od njih. Tada će one iznenadno skočiti na bednu dušu i uloviti je kao kakvu pticu. I ako se pokažu snažnijom od nje u svakom grehu, ponižavaće je bez milosti, podvrgavajući je gresima koji su strašniji od ranijih, za koje je ona već molila oproštaj.

22. Stojmo u strahu Božijem i čuvajmo ga, vršeći dela svoja i čuvajući sve vrline koje sprečavaju zlobu neprijateljsku. Napori i znoj ovog kratkog vremena ne samo da nas čuvaju od svakog zla, već duši pripremaju vence i pre njenog izlaska iz tela.

23. Znajući za veliku nemilostivost naših neprijatelja i žaleći rod ljudski, naš Sveti Učitelj, Gospod Isus je sa krepošću srca zapovedio: "Buduti spremni svakog časa zato što ne znate u koji čas će doći lopov. [Pazite] da ne dođe iznenada i da vas ne zatekne da spavate" (Mt.24,43-44). I drugi put učeći Svoje, On je zapovedio: *Pazite na sebe da srca vaša ne otežaju prejedanjem i pijanstvom i brigama ovoga života, i da Dan onaj ne naiđe na vas iznenada* (Lk.21,34). Znajući da nas lukavi (duhovi) u velikoj meri prevazilaze i pokazujući Svojima da je moć (suprotstavljanja njima) Njegovo delo, zbog čega nemaju čega da se plaše, On im je rekao: *Eto, ja vas šaljem kao ovce među vukove* (Mt.10,16). Pri tome im je zapovedio da sa sobom ne uzimaju ništa za put (Lk.9,3). Jer, vuci ih nisu mogli progutati stoga što oni nisu imali ništa što im pripada. Kada su se vratili zdravi ispunivši zapovest, On se obradovao sa njima i zablagodario Bogu i Ocu za njih. Krepeći njihova srca, On je rekao: *Videh satanu gde pada s neba kao munja. Evo vam dajem vlast da stajete na zmiје i skorpіje i na svu silu vrazіju, i ništa vam neće nauditi* (Lk.10, 18-19). Prema tome, On ih je slao [ukazujući im] na bojazan i opreznost. Međutim, kad su ispunili zapovest, On im je dao vlast sa silom.

24. Te reći se ne odnose samo na njih, već i na sve koji ispunjavaju zapovesti. Zavolevši ih savršenom ljubavlju, On im je rekao: *Ne boj se, malo stado, jer bi volja Oca vašega da vam dade Carstvo. Prodajte što imate i dajte milostinju; načinite sebi kese koje neće oveštati, riznicu na nebesima koja se neće isprazniti* (Lk.12,32-33). Pošto su ispunili i tu reč, On im je rekao: *Mir vam ostavljam, mir svoj dajem vam* (Jn.14,27). Uveravajući ih u to, On je rekao: *Ako me neko ljubi, reč moju držaćе, i Otac moj ljubićе njega; i njemu ćemo doći i u njemu ćemo se nastaniti* (Jn. 14,23). Hrabreći ih da se ne boje sveta, On im je rekao: *U svetu ćete imati žalost; ali ne bojte se, ja sam pobedio svet* (Jn.16,33). Krepeći ih da ne padaju duhom u nevoljama, i ulivajući radost u srca njihova, On je rekao: *A vi ste oni koji ste se održali sa mnom u iskušenjima mojim. I ja vama zaveštavam Carstvo, kao što Otac moj meni zavešta. Da jedete i pijete za mojom trpezom u Carstvu mome* (Lk.22,28-30).

25. On to nije rekao svima već onima koji su ga sačekali u iskušenjima. Međutim, ko su ti koji su sačekali Isusa u iskušenjima, ako ne oni koji se suprotstavljaju protivprirodnim (strastima) sve dok ih ne odseku? On im je to rekao idući na Krst. Zbog toga, onaj koji želi da jede i pije za Njegovom trpezom, neka zajedno sam Njim pođe na taj Krst. Jer, Krst Hristov jeste obuzdavanje svake strasti, sve dok se sve ne odseku.

Odekvajući ih, apostol se usudio da kaže: *Sa Hristom se razapeh. A živim - ne više ja, nego živi u meni Hristos* (Gal.2,19-20). U onima, dakle, koji su istrebili strasti živi Hristos. Učeći svoja čeda, isti apostol je rekao: *A koji su Hristovi, razapeše telo sa strastima i željama* (Gal.5,24). Pišući svome čedu Timoteju, onje takođe govorio: *Ako s Njim umresmo, s Njim ćemo i živeti. Ako trpimo, s Njim ćemo i carevati; ako li se odrekemo, i On će se nas odreći* (2.Tim.2,11).

26. Ko su ti koji Njega odbacuju, ako ne oni koji čine svoju telesnu volju i time sramote sveto krštenje? U ime Njegovo nama se daje oprostaj grehova. Međutim, neprijatelj nas iz zavisti opet porobljuje kroz greh. Znajući od početka da je zloba njegova velika, Gospod naš Isus Hristos nam je ostavio pokajanje do poslednjeg izdisaja. Kad ne bi bilo pokajanja, teško da bi se bilo ko spasao. Znajući da ima onih koji greše i posle krštenja, i apostol je rekao: *Kradljivac neka više ne krade* (Ef.4,28).

27. Prema tome, imajući na sebi pečat svetog krštenja, postarajmo se da ostavimo grehe svoje, kako bismo obreli milost u onaj dan. Jer, približio se i dolazi Gospod, sedeći na prestolu slave Svoje. Pred Njim će se sabrati sva plemena. Tada će se svako pokazati po sopstvenom svetilniku koji će držati u ruci. Onome koji ne bude imao jeleja, svetilnik će se ugasiti. On će biti vrgnut u tamu. Onaj, pak, čiji svetilnik bude svetleo, zajedno sa Gospodom će ući u Carstvo.

28. Postarajmo se, ljubljani, da svoje sasude napunimo jelejem još dok smo u telu, kako bi naš svetilnik svetleo i mi ušli u Carstvo Gospodnje. Sasud jeste pokajanje; jelej koji se nalazi u njemu jeste dejstvenost svih vrlina; svetilnik koji svetli jeste sveta duša. Prema tome, duša koja se delima učini svetlom može ući u Carstvo zajedno sa Gospodom, dok ona koja je pomračena sopstvenom zlobom odlazi u tamu.

29. Podvizavajte se, bratijo, jer je naše vreme blizu. Blažen je onaj ko brine o ovome. Plod je sazreo i vreme žetve je stiglo. Blažen je onaj ko je sačuvao plod svoj zato što će ga anđeli sabrati u večnu žitnicu. Teško onima koji [su prineli] plevu, jer će naslediti oganj.

30. Nasleđe ovoga sveta jeste srebro i zlato, kuće i odeli. Oni nas samo u grehe uvode. Mi ih, pak, odlazeći odavde, ostavljamo. A Božije nasleđe je bezmerno. Njega ni oko nije videlo, ni uho čulo, niti je na srce čoveku došlo. I to je darovao Gospod onima koji ga slušaju za ovo kratko vreme, Ono se stiće za hleb, vodu i odeću koje dajemo ništima; za čovekoljublje i čistotu tela; za izbegavanje da se bližnjemu čini zlo; za nezlobivo srce i za ispunjavanje ostalih zapovesti.

31. Oni koji ovo ispunjavaju i u ovom veku imaju pokoj, koristeći se poštovanjem od ljudi, i kada izađu iz tela nasleđuju večnu radost. A lica onih koji tvore volju svoju u gresima i ne kaju se, već u slastoljubivim zabavama i samovaranju zadovoljavaju svoje rđave prohteve, [koji upražnjavaju] pričljivost i brbljivost, prepiranje i svadljivost, nemilostivost prema bednima i nemarnost prema Sudu Božijem, i druge grehe - u ovom veku će biti ispunjeni sramotom i ljudi će ih prezirati, a kada izađu iz tela, sram i stid će ih pratiti u geenu.

32. Moćan je Bog da nas udostoji da uspemo u delima Njegovim i da se sačuvamo od svakog lukavog dela, kako bismo mogli da se spasemo u godini iskušenja koja će doći na sav svet. Jer, ne kasni Gospod naš Isus Hristos, već će doći zajedno sa nagradom. Nečastive će poslati u oganj večni, a Svojima će dati nagradu. I oni će zajedno sa Njim ući u Carstvo Njegovo i uspokojiti se u Njemu u vekove vekova. Amin.

SEDAMNAESTO SLOVO

O pomislima pri odricanju od sveta i stranstvovanju

1. Prvi od svih podviga jeste podvig stranstvovanja, naročito ako, udaljivši se u samovanje, ostaviš svoje i pođeš na drugo mesto, noseći savršenu veru i nadu i krepko srce protiv svojih želja. Jer, tada će te okružiti (neprijatelji) sa mnogih strana, i početi da te plaše iskušenjima, velikim siromaštvom i bolestima. Oni će te saplitati pitanjima šta ćeš da radiš ako padneš u njih, nemajući nikoga ko bi se o tebi postarao ili te poznao. To te blagost Božija ispituje da bi se projavila tvoja revnost i ljubav prema Bogu.

2. Ako se najzad trajno naseliš u usamljenoj keliji, (neprijatelji) će početi da u tebe seju još teže pomisli plašljivosti, govoreći: "Čoveka ne spasava usamljeništvo, već ispunjavanje zapovesti". Oni će ti pri tome u sećanje prizvati neke bliske [ljude] po telu i govoriti: "Šta? Zar oni nisu sluge Božije?" Potom će u tvoje srce polagati pomisli o škodljivosti i štetnosti vazduha (na tom mestu) za telo, sve dok ti srce ne iznemogne od malodušnosti. Međutim, ukoliko u tvom srcu ostanu nerazdvojni ljubav i nada, njihova zloba ti neće ništa nauditi. Tako će se otkriti tvoje računije (tj. ljubav) pred Bogom, te da više voliš Boga nego pokoj svog tela.

3. One koji trpe lišavanja stranstvovanja, skorb privodi ka nadi, a nada ih čuva od (iskkušenja) tela. Jer, ti se nisi tek tako udaljio u tuđi kraj, već da bi se pripremio da preduzmeš trud borbe sa neprijateljima i da bi se naučio da svakog od njih odbijaš u svoje vreme, sve dok ne dostigneš pokoj bestrašća, i dok (ih) se ne oslobodiš, pobedivši svakog (od njih) u borbi u svoje vreme.

4. Veliko je [delo], čini mi se, pobediti taštinu i napredovati u poznanju Boga. Onaj ko je upao u sramotu lukave strasti taštine postaje tuđ miru i ogorčuje se srcem protiv svetih. Na kraju svojih zala, on će upasti u zlu gordost i u [naručje] laži. Ti, pak, verni slugo, sakrivaj svoj trud. Sa srdačnim bolom obuzdavaju jezik, da ti ga ne bi oteo i predao tvojim neprijateljima. Delatnik (Božiji) odlaže telesne strasti i sva sagrešenja svoja kroz pokajanje, čineći svoju dušu časnom pred Bogom, i pripremajući mu je kao neporočni prinos, kako bi se udostojila da postane Njegov hram. Onaj, pak, ko voli ljudsku slavu ne može da postane bestrasan, već u njemu obitavaju ljubomora i zavist. Takav je svoju dušu predao mnogim iskušenjima, i njegovo srce kolju demoni, budući da ne može često da udovoljava svojim željama. Njegov kraj je pogibao.

5. Onome ko je stekao smirenoumlje Bog otkriva grehe, kako bi ih priznao (i pokajao se). Ako se njemu prisajedini plač i ostane sa njim, zajedno sa (pokajanjem), iz njegove duše će se izagnati demoni. Plač će je nahraniti svojom časnošću i svojim svetim vrlinama. Takav se ne brine zbog ljudskih uvreda. Neprestano sećanje na sopstvene grehe kod njega postaje oružje koje ga čuva od gneva i osvetoljubivosti, te on trpeljivo podnosi sve što dolazi. Jer, kakva uvreda može da dotakne (njegovo srce) kad se on smatra tako posramljenim pred Bogom i kada pred licem svojim ima grehe svoje?

6. Ako ne budeš mogao da podneseš reč bližnjega svoga i osvetiš mu se, u srcu tvom će se podići borba, pričinjaajući ti bol zbog onoga što si čuo i tugu zbog onoga što si rekao. Obuzetost (tom strašću) će početi da te gnječi, podstičući te da blažiš one koji bezmolstvuju u usamljenosti i ogorčavajući tvoje srce prema bližnjima koji, [navodno], nemaju ljubavi. Međutim, preduzmi podvig radi sticanja dugotrpeljivosti koje će pobediti gnev i ljubavi koja će isceliti uvređenost. Molitva, pak, ka Bogu će u tebi sačuvati (te

vrline). Ljubav i dugotrpljenje uništavaju prirodni gnev. Ukoliko istraju u tebi, počćeš da se gneviš na demone, a ne na blišnjega. Prema blišnjemu ćeš, pak, biti miran, imajući u sebi plač i smirenoumlje.

7. Onaj koji uzmogne da podnese grubu reč surovog i nerazumnog (čoveka) radi Boga i radi mira pomisli, nazvaće se sin mira. Takav je u stanju da uvek čuva mir duše, tela i duha. Onaj u kome ovo troje stupe u saglasnost među sobom, u kome prestanu (pomisli) koje ustaju protiv zakona uma, i u kome nestane prevara tela, nazvaće se sin mira i u njega će se useliti Duh Sveti. I On neće odstupiti od njega, jer je postao Njegov.

8. Blaženi su oni čiji su naponi razumno uspostavljeni. Jer, oni su na taj način izbacili sebe od svakog pretovarivanja i zaobišli lukavost demona, naročito (demona) straha, koji čoveku pripremaju spoticanje pri svakom dobrom delu. Na um čoveka, koji se predao neuspavljivoj pažnji prema Bogu, on nalaže lenjost, ne bi li ga [predstavom o] trudu odvratio od tog puta.

9. Ako si ostavio sve vidljivo veštastvo, pazi se od demona tuge, tj. da se zbog oskudnosti (u svemu) i teskobe (života) ne lišiš mogućnosti da uspeš u velikim vrlinama kao što su: ne računanje sebe ni u šta, trpljenje uvreda i odsustvo želje za znamenitošću u bilo kom svetskom smislu. Ova (raspoloženja) će duši tvojoj doneti vence, ako se potrudiš da ih stekneš. Nisu siromašni samo oni koji su se odrekli svega i koji su osiroteli u vidljivim [stvarima], već i oni koji su osiroteli svakim zlom i koji su svagda gladni sećanja na Boga. Bestrašće ne stižu oni koji imaju vidljivu nevolju, već oni koji se staraju o unutaranjem čoveku i koji seku svoje prohteve. Oni će primiti venac vrlina.

10. Stoji pred srcem svojim i pazi na čula svoja. Ako kod tebe sećanje bude mirovalo, videćeš lopove koji pokušavaju da ga pokradu. Onaj koji strogo pazi na pomisli, upoznaće one koji hoće da uđu i da ga oskrnave.

11. Ukoliko se o zapovestima brineš sa gorućim srcem, shvatićeš na koje načine te smućuju oni koji proizvode metež (u tvojim pomislima), unoseći u tebe malodušnost [i podstičući te] da izabereš drugo mesto koje u sebi nema ničega (zbog čega bi ga trebalo pretpostaviti onome na kome boraviš), i savetujući ti: "Ako se predomislimo, vrat ćemo se". Oni smućuju um kako bi maštao i ostao prazan. Oni koji su poznali njihovu podmuklost ostaju neuznemireni, uznoseći Bogu blagodarnost za mesto koje im je dao da u trljenju provode svoje dane. Jer, trpljenje, hrabrost i ljubav prema trudu i znoju jesu zahvalni, a lenjost, malodušnost i ljubav prema pokoji ištu mesto na kome se mogu proslaviti. Njihova čula, usled slave koju im mnogi [ukazuju], postaju nemoćna i plen strasti ih ugnjetava. Oni gube skriveno (poučavanje) zbog rasejanosti uma i blagostanja (u svemu).

12. Sveti je još rekao: "Na um koji hoće da se popne na krst pre nego što se čula uspokoj od nemoći (tj. od bolesti strastima), nailazi gnev Božiji, zato što je započeo delo koje prevazilazi njegove sile, i što najpre nije iscelio svoja čula".

13. Ako ti se srce koleba, i ne znaš kako da ga ukrotiš, (shvati) da ti je delatnost takva da ga navodi na kolebanje, hteo ti to ili ne hteo. Takva je protivprirodnost Adamova.

14. Ako je tvoje srce svom svojom prirodom omrznuo greh i odstranilo se od onoga što ga porađa, ako si pred sebe stavio (večne) muke sa znanjem, ako si se odvojio od svega što vuče ka (grehu), ako se sa razumom moliš svom Sazdatelju da bude sa tobom, ničim ga ne žalosteci, već plaćuci pred Njim i govoreći: "Delo Tvoje milosti jeste da me izbavi, jer ja bez Tvoje pomoći nisam u stanju da izbegnem iz ruku (mojih neprijatelja)", i ako (pri tome) paziš na svoje srce kako ne bi ožalostio onoga ko te uči po Bogu - onda činiš ono što [odgovara] Isusovoj prirodi. Jer, čovek koji sve ispuni, ali ne

stekne poslušanje, smirenje i trpljenje, skrenuće u ono što je protiv prirode. Ti, međutim, predaj sve srce svoje na poslušnost Bogu, moleći mu se i govoreći: "Gospode, ja sam pred Tobom. Udostoj me (poznanja) Tvoje volje. Jer, ja sam ne znam šta mi je korisno. Ti se protivi (neprijateljima mojim), jer ja ne shvatam njihovu podmuklost". Isus neće dozvoliti da u bilo čemu zabludiš, ukoliko budeš činio ono što je po Njegovoj prirodi. Međutim, On se neće pobrinuti o tebi ako mu se svecelo ne predaš na poslušanje, već ispuniš samo jednu zapovest.

15. Polje ne protivreči zemljodercu koji ga čisti od korova i seje prirodna semena. (I ti budi takav prema Gospodu). Prirodno seme ne može da raste zajedno sa protivprirodnim, jer će biti zagušeno. Korov je, naime, bestidniji. Ni ti se nećeš moći sačuvati od greha ako se ne očistiš od telesnih želja.

16. (Nećeš moći da se sačuvaš od greha), ako se najpre ne sačuvaš od onoga što ga rađa. A evo šta je to: malodušnost je zla majka greha; unije (tj. lenjost) rađa svojevolsnost; svojevolsnost i [naklonost] ka širini rađaju prezir (prema dužnosti);

srce koje želi da gospodari rađa ljubav prema svetskim razgovorima, rađa želju za nepriličnim i nekorisnim, rađa [želju] da se sluh okreće ka onome koji osuđuje (brata), rađa naviku da se slušaju i prenose razgovori, rađa iskanje onoga što je od ovoga sveta, rađa želju da se poučava i onaj koji ne traži, rađa želju da se povredi bližnji. Ono rađa i mnoga druga zla. Prema tome, ko je napredovao ili želi da napreduje neka se čuva sa razumom od svega onoga što rađa grehe, pa će gresi sami od sebe oslabiti.

17. Onaj ko se podvizava da vidi (grehe) i njihovu gorčinu, ali ne brine (za spasenje), sebi priprema ad. Onaj ko se boji telesne iscrpljenosti (od podviga) neće dostići prirodno stanje. Međutim, Bog je silan da ga uspokoji ako mu pripadne sa svim trudom svojim. Da Gedeon nije naredio da se polupaju žbanovi, ne bi se ugledala svetlost sveća (Sud.7,19). Ni čovek neće ugledati svetlost Božanstva ukoliko ne prezre telo svoje. Ni Jailja, žena Evera Keneina, ne bi srušila gordost Sisara da nije iščupala kolac od šatora (Sud.4,21).

18. Um koji ojača i koji se pripremi da sledi ljubav, koja gasi sve strasti plati i tela (budući da poseduje dugotrpljenje, milosrdnost, da mrzi zavist i gordost, da u svom srcu ne misli ništa što je niže od prirode i da ne dozvoljava da umom zavlada bilo šta protivprirodno), počinje da se protivi protivprirodnosti. Njenom silom on [se bori] sve dok protivprirodnost ne odvoji od onoga što je prirodno. Primivši na takav način gospodstvo, um postaje glava duše i (uči je) da ne prima ništa što je protivprirodno, iznoseći joj sve nepravde kakve joj je učinila protivprirodnost za sve vreme dok je bila pomešana sa prirodnim.

19. Učinivši milost svetima Svojim, Vladika naš Isus je i razbojnike podelio na krstu. Bila su dvojica, i On među njima. Onaj sa leve strane se smutio, videvši da se raskida njegovo nečisto prijateljstvo sa onim sa desne strane. A onaj sa desne strane se obratio Isusu, i sa smirenjem i strahom rekao: *Seti me se, Gospode, kad dođeš u Carstvo svoje* (Lk.23,42).

20. Iz ovoga je očigledno da oni više nisu prijatelji i da levi svojim lukavim nagovaranjima ne može desnoga da privuče na svoju stranu. Oni koji još nisu dospeli do tog stadijuma puta padaju i ustaju, sve dok na njih ne dođe milost Božija. Oni se ne mogu spasti bez te milosti. Prema tome, potrebno je sa strahom i smirenjem doći sebi, slično onome sa desne strane. Smireno umlje će dati snage da se podnese poniženje.

21. Onaj koji se odvoji od leve strane, jasno će poznati grehe svoje, nagomilane pred Gospodom. Jer, on neće videti grehe svoje sve dok se od njih ne odeli gorkim odvajanjem (tj. pokajanjem). Oni koji su dospeli do ove mere, obreli su plač i molitvu, i stid pred Bogom, sećajući se svog lukavog druženja sa strastima. Moćan je Bog da ukrepi one koji se tajno trude oko smirenja. Njemu čast i slava u vekove vekova. Amin.

OSAMNAESTO SLOVO O nezlopamćenju

1. Sveti apostol je zapovedio svojim čedima: *Ne brinite se ni za što, nego u svemu molitvom i moljenjem sa zahvalnošću kazujte Bogu želje vaše* (Fil.4,6), i *mir Božiji neka vlada u srcima vašim* (Kol.3,15). I Gospod u Jevandjelju od Marka govori Svojim učenicima: *Praštajte sve grehe dužnicima svojim, da i Otac vaš... oprosti vama sagrešenja vaša* (Mk.11,25). Strašna je ova reč Gospodnja. Ona znači da ne treba ništa da išteš od Boga ako primetiš da ti srce nije čisto prema svima. Jer, inače vređaš Boga. Budući grešan i imajući žalbu na sličnog tebi čoveka, ti govoriš Onome koji ispituje srca: "Ostavi mi grehe moje". Takav se ne moli umom, već jedino ustima u neznanju. Jer, ko želi da se istinski umom moli Bogu u Duhu Svetom i sa čistim srcem, pre nego što počne sa molitvom ispituje srce svoje, tj. da li je bez žalbe u odnosu na sve ljude ili nije. I ako nije, onda se on obmanjuje (kada se moli), budući da niko ne sluša njegovu (molitvu). Tada se ne moli tvoj um, već se po navici obavljaju ustanovljeni časovi.

2. Prema tome, želeći da čisto vršiš delo (molitve), ispitaj najpre svoj um, tj. šta je u njemu, da bi govoreći: "Pomiluj me", i ti sam milovao onoga koji te moli; da bi govoreći: "Oprosti mi", i ti sam, jadniče, opraštao; da bi govoreći: "Ne opominji se mojih sagrešenja", i ti sam zaboravljao grehe svoga blišnjega; da bi govoreći: "Ne pominji zla koja sam voljno ili nevoljno učinio", i ti sam previđao (svom bližnjem). Ako je potrebno, ti čak ne treba ni da pomišljaš ništa u odnosu na druge ljude. Ako nisi došao do toga, tvoja molitva je uzaludna: Bog te, saglasno svim Pismima, ne sluša. Oprosti mi.

3. Još je Gospod u molitvi u Jevandjelju od Mateja rekao: *I oprosti nam dugove naše kao što i mi opraštamo dužnicima svojim* (Mt.6,12). A u Jevandjelju od Luke je rekao: *Ako oprostite ljudima sagrešenja njihova, oprostiće i vama Otac vaš nebeski* (Mt.6,14). Kod Svetog Luke je rečeno: *Opraštajte, i oprostiće vam se*, (Lk.6,37). (Time kao da je rekao): Ja ti svu ljubav predadoh, kako bi i ti (svome bližnjemu) učinio ono što sebi želiš od Boga. Ti ćeš biti oslobođen od svojih (grehova) saglasno sa merom u kojoj si ti ljudima opraštao. Ti si to dužan činiti ukoliko si očistio srce svoje prema svakoj (slovesnoj) stvari (Božijoj) i ukoliko nemaš zlopamćenja ni prema kome: jer, Bog je istina, a ne samo reči jezika. Prema tome, svaki čovek sam sebe vuče u geenu, i sam sebe razrešava od nje. Ništa nije upornije od volje, bilo da se ustremi ka smrtni ili ka životu.

4. Blaženi su oni koji se, zavolevši večni život, ne spotiču. Prema tome, potrebno je da se podvizavaš u trudu i znoju, sakriveno u srcu, protiv pomisli koja te muči, kako ne bi dozvolio da njena strela rani tvoje srce. Neće ti biti teško da je izlečiš ukoliko svagda budeš pred očima svojim imao grehe svoje. Vesti da ti je neko učinio zlo suprotstavi svoju dobru želju da mu ne uzvратиš u srcu svome, da ga ne vređaš, ne osuđuješ, ne razglašavaš i ne predaješ u svačija usta. Posle toga možeš pomisliti: "U meni nema ničeg rđavog [prema njemu]". Ukoliko u sebi imaš strah od geene, pobedićeš zle (pomisli) koje te podstiču da

uzvratiš bližnjemu. Taj strah će ti govoriti: "Nesrećniče! Moliš se zbog svojih grijehova i Bog te sve do danas trpi i ne otkriva ih (pred svima), a ti svoga bližnjega sa gnevom bacaš pred svačija usta. Očigledno je da se nisi pokajao za grehe svoje kad u srcu svom nemaš nikakvog snišođenja (prema bližnjem)".

5. I tako, ako se smekša srce tvoje i ti se sačuvaš od svake zlobe, posetiće te milost od Boga. Ako ti je, pak, srce lukavo i žestoko prema bližnjemu, (znaj) da se još nisi setio Boga. Oprosti mi. Ja sam ništavan i posramljen gresima. Pišući ovo, sa stidom pokrивam lice svoje u srcu svom.

6. Svi naponi čovekovi su uzaludni ukoliko ne dostigne do prirodnog stanja Sina Božijeg. Sejući svoja semena, zemljodjelac očekuje da ih sakupi u mnogo većoj količini. Međutim, ako naiđe štetni vetar, njegovo srce obuzima neprestana žalost, jer mu je propalo i seme i trud oko obrađivanja zemlje. Sveti apostol Petar, koji je raspet u Rimu, tražao da ga obese glavom na dole, ukazujući na tajnu protivprirodnosti koja je ovladala svakim čovekom. (Time) on (kao da) je rekao da se svaki kršteni obavezuje da razapne zlu protivprirodnost koja je postigla Adama i koja ga je svrgla sa njegove slave u zlu sramotu i večni stid. Zbog toga um treba da se hrabro podvизava i da omrzi sve što čovek primećuje (kao protivprirodno). Protiv toga treba da neprijateljuje najgorčeniјom mržnjom do kraja.

7. Evo glavnih (strasti, koje su protivprirodne za čoveka) i koje su ovladale svim sinovima Adamovim: koristoljublje, častoljublje, [iskanje] pokoja, hvalisanje zbog napuštanja (nečega) u potpunosti), ukrašavanje tela kako bi bilo čisto i lepo, traženje dobrog odela. Sve to hrani slast pohote koju je zmija položila u usta Evina. Preko tih zlih pomisli koje su nas načinile neprijateljima Božijim i mi poznajemo da smo sinovi Adamovi.

8. I tako, blažen je onaj ko se raspeo, ko je umro, pogreben i vaskrsao u obnovljenju, ko se vidi sa prirodom Isusovom i koji ide za Njegovim svetim stopama, kojima je išao dok je bio Čovek (na zemlji) radi Svojih svetih delatnika. Njegove crte su: smirenoumlje, siromaštvo, nesticanje, praštanje, mir, podnošenje uvreda, bezbrižnost prema telu, odsustvo straha pred napadima zlobnika. Najveće, pak, jeste znanje svih događaja unapred i dugotrpljenje prema ljudima sa krotošću. Onaj ko je to dostigao i ko je sastrugao sa sebe protivprirodnost, jasno pokazuje da je Hristov, da je od Sina Božijeg, da je brat Isusa, kome priliči slava i poklonjenje u vekove vekova. Amin.

DEVETNAESTO SLOVO O strastima

1. I ja bih želeo da sa prorokom Isaiјom kažem: *Trpeh kao porodilja*, (sve dok) *se ne isušiše i istrebiše* (Is.42,14). Znamenje da su se u tebi isušile i istrebile (strasti) jeste istočnik Svetoga Duha koji ključa u tebi, kao što je rekao Spasitelj naš: *Carstvo Božije...* nije ovde ili... onde, nego *unutra u vama* (Lk. 17,21). Ima (ljudi) koji govore o delima Carstva, ali ih ne čine; ima i takvih koji ih čine, ali ne sa (dovolјnom) pažnjom; dok ima i takvih, mada su retki i teško se nalaze, na kojima se ispunila reč Spasitelja - da je unutra u njima. Na takve je sišao Duh Sveti Božiji i na njima se ispunila reč јevanđeliste Jovana: *Onima koji veruju u ime njegovo... dade vlast da budu čeda Božija, koji se ne rodiše od krvi, ni od želje telesne, ni od želje muževјeve, nego od Boga* (Jn.1,12-13). Oni su se izbavili od žalosti koje su postigle Evu: *U bolovima češ rađati decu* (Post.3,16). Oni su se izbavili od gorke presude izrečene Adamu: *Prokleta zemlja u delima tvojim* (Post. 3,17).

Oni su primili radost kakvu je primila [Presveta] Marija: *Duh Sveti doći će na tebe* (Lk.1, 35). Kao što je žalost postigla Evu i sve njeno seme do sada, tako je radost obuzela [Presvetu] Mariju i sve njeno seme do sada. Kao što smo nekad bili sinovi Eve i prepoznavali njeno prokletstvo na sebi kroz svoje beščasne pomisli, tako sada, kroz pomisli Duha Svetog i kroz stradanja Hristova, treba sebe da vidimo rođenim od Boga, ukoliko ih zaista ima u telu našem. Jer, kod apostola je napisao: *Sami sebe ispitajte... da li je Isus Hristos u vama? Sem ako u nečemu niste valjani* (2.Kor.13,5).

2. Dok smo nosili obraz zemljanog, raspoznavali smo da smo njegovi sinovi po nečasnoj stvari njegovih pomisli koje žive u nama, tj. strastima. Oni, pak, koji su se obukli u obraz Nebeskoga, raspoznaju da su Njegovi sinovi kroz Duha Svetog koji u njima živi. Tako je i Isaija uzvikivao: *Radi straha Tvoga Gospode, primismo u utrobu, i odbolovasmo i rodismo duh spasenja* (Is.26, 18). I kod Eklisijasta je napisano: *Put Duha je kao kosti u utrobi porodilje* (Prop.11,5). Kao što je Presveta Deva Njega nosila u telu, tako ga oni koji su primili blagodat Duha Svetoga nose i srcima svojim, po reči apostola: *Da vam Otac nebeski da da ojačate Duhom njegovim u unutrašnjem čoveku, da se Hristos verom useli u srca vaša, da biste, ukorenjeni i utemeljeni u ljubavi, mogli razumeti sa svima svetima (šta je širina i dužina, i dubina i visina)* (Ef. 3,16-18). I opet on govori: *A ovo blago imamo u zemljanim sudovima, da preizobilje sile bude od Boga, a ne od nas* (2.Kor.4,7).

3. Ako si dostigao ono o čemu se kaže: *Svi se mi... preobražavamo... u taj isti lik, iz slave u slavu* (2.Kor.7,18) i ako se na tebi ispunila reč apostola: *I mir Božiji neka vlada u srcima vašim* (Kol.3,15), i: *Ako je Hristos u vama, ondaje telo mrtvo za greh* (Rim.8,10); ako si dostigao i ono o čemu govori sledeća reč: *Iz tame zasija svetlost... u srcima našim (radi prosvetljenja) znanja (slave) Božije* (2.Kor.4,6), i ako se na tebi ispunila reč: *Neka budu bedra vaša opasana i svetiljke zapaljene, a vi slični ljudima koji čekaju gospodara svoga, kada će se vratiti sa svadbe* (Lk. 12,35), kako ti se ne bi zatvorila usta među svetima, nemajući šta da kažu u svoje opravdanje; ako znaš da je u tvom sasudu jelel kao i kod mudrih devojaka, kako bi mogao da uđeš u svadbenu dvoranu i da ne ostaneš napolju; ako si osetio da su ti duh, duša i telo besprekorno sjedinjeni i da će u dan Gospoda našeg Isusa Hrista ustati bez mane; ako te savest ne izobličava i ne opominje; ako si postao dete, po reči Spasitelja: *Pustite decu, i ne branite im da dolaze k meni, jer je takvih Carstvo nebesko* (Mt. 19,14) - onda si zaista postao Njegova nevesta i Duh Sveti te je uveo u nasleđe, još dok si u telu. A ako nije tako, očekuj žalost i gorko stenjanje, jer će ti stid i sram biti prethodnica pred svetima.

4. Znaj da sveti imaju veliku brigu i danju i noću, i da ispituju svoje delanje i svoje pomisli kako bi spoznali da li se nalaze pod igom Boga i Svetoga Duha ili ne, kao što i devica koja ustaje izjutra, odmah, pre svakog drugog dela, staje pred ogledalo da bi videla da li možda na licu ima neku mrlju koja se ne bi dopala njenom ženiku.

5. I tako, usrdno se podvizavaj, brate, da u naporima srca i tela i sa razumom stekneš onu večnu radost. Jer, retki su koji se nje udostojavaju, koji su stekli duhovni mač i oslobodili dušu svoju i čula svoja od svake skverni strasti, kao što je rekao apostol (2.Kor.7,1; Ef.6,17). Moćan je Bog da pomogne nemoći našoj da se udostojimo (da budemo) sa svetima Njegovim. Amin.

DVADESETO SLOVO

O smirenoumlju

Šta je smirenje? Smirenje se sastoji u tome [da čovek] misli da je grešnik i da ništa dobro nije učinio pred Bogom. Dela smirenja su: ćutanje; ne računanje sebe ni u šta; odsustvo sklonosti za prepirku; povinovanje; gledanje u zemlju; držanje smrti pred očima; čuvanje od laži; ne dozvoljavati sebi praznoslovlje, protivrečenje starijem i nastojanje na svom mišljenju; podnošenje uvreda; mržnja prema pokaju; prinuđavanje sebe na trud i izbegavanje da se drugi ogorči. Postaraj se, brate, da sa svom tačnošću ovo ispuniš, kako ti duša ne bi postala staništa svake strasti i da svoj život ne bi završio besplodno za vekove. Amin.

DVADESET PRVO SLOVO

O pokajanju

1. Pitali su avu Isaiju: "Šta je pokajanje ili šta je bežanje od greha?" On je odgovorio: "Postoje dva puta. Jedan je put života, a drugi - put smrti. Oni koji idu po jednome, ne idu po drugome. Još nije pronađen ni jedan koji ide po oba puta - i po onom koji (vodi) u Carstvo, i po onom koji (nizvodi) u ad. Uostalom, čak i (kad bi postojao takav), sud nad njim bi bio delo Boga, koji poseduje milost".

2. Ko želi da uđe u Carstvo, vrši dela njegova: Carstvo jeste istrebljenje svakog greha. Neprijatelji svakako seju, ali njihove posmisli ne niču. Jer, kad um dostigne do sagledavanja sladosti Božanstva, njihove strele više ne dolaze do njega, pošto je (tada) obučen u sveoružje vrlina, koje ga čuva, stara se o njemu brižljivo, i ne dopušta da se smućuje (pomislama ili strastima), već ga zaokuplja svojim sagledavanjem kako bi razlikovao dva puta, i jedan izbegavao, a drugi voleo.

3. Ko je poznao slavu Božiju, poznao je i gorčinu neprijateljsku; ko je poznao Carstvo, poznao je i geenu; ko je poznao ljubav, poznao je i mržnju; ko je poznao čežnju za Bogom, poznao je i mržnju prema svetu; ko je poznao čistotu, poznao je i smrad nečistote; ko je poznao plod vrlina, poznao je i plod zla; onaj sa kime se raduju anđeli zbog dela koja čini, poznao je kako su se radovali demoni kad je činio njihova dela. Jer, ako ne pobegneš od njih, nećeš spoznati njihovu gorčinu. Kako će onaj ko se ne odrekne svega i ne istraje u velikom siromaštvu Boga radi poznati šta je srebroljublje? Kako ćeš poznati gorčinu zavisti, ako ne stekneš krotost? Kako ćeš poznati metežnost gneva, ako ne stekneš dugotrpeljivost u svemu? Kako ćeš poznati bestidnost gordosti, ako ne stekneš tišinu smirenoumlja? Kako ćeš poznati smrad bluda, ako ne poznaš slatko blagouhanje čiste nevinosti? Kako ćeš poznati sramotu osuđivanja, ako ne poznaš svoje nedostatke? Kako ćeš poznati glupost smeha, ako ne poznaš plač zbog grehova? Kako ćeš poznati smućenost uninija, ako te tvoja muka ne dovede u poredak i ako ne poznaš svetlost Božiju?

4. Sve (zle strasti) imaju jednu glavu koja se naziva zlobom neprijateljske sile, a vrline imaju jednu majku koja se zove strah Božiji. Kod onog koji ga je stekao, on u čistoti rađa vrline i seče grane zla, kao što sam ranije rekao. Stekni ga, ljubljeni, i sve ostalo vreme (života) ćeš provesti u spokojstvu. Jer, strah Božiji je majka svih vrlina. Ko to nije prošao, još nije (sin) Carstva nebeskog. On još treba da se, malo-pomalo, podvizava, sve dok ne odseče svaku od navedenih strasti. Kao znak onome koji se stara da sazna da li se trudi (oko toga) ili ne, neka posluži sledeće: sve dok leva strana projavljuje svoje dejstvo, u njemu još nije umro greh i vrline sa desne strane nisu u miru sa njime. Jer, napisano je: *Ne znate li da kome dajete sebe za slugu u poslušnost, sluga ste onoga koga slušate: ili*

greha za smrt, ili poslušnosti za pravednost (Rim.6,16). I opet: *Ili ne poznajete sebe da je Isus Hristos u vama? Sem ako u nečemu niste valjani* (2.Kor. 13,5). I opet Jakov govori: *Ako ko od vas misli da je pobožan, a ne zauzdava jezika svoga... njegova je pobožnost uzalud* (Jak.1,26).

5. Svemu ovome uči nas Duh Sveti, pokazujući nam kako da se odvojimo od protivprirodnosti i kako da se čuvamo od nje. Jer, pokajanje se sastoji u udaljavanju od greha. No, greh nije jedan, već se čitav stari čovek naziva grehom. Zbog toga apostol i govori: *Ne znate li da oni što trče na trkalištu, trče svi, a jedan dobija nagradu?* (1.Kor.9,24). Koji je to ako ne onaj koji se hrabro drži i bori sa (svima). Apostol je još rekao: *A svaki koji se bori od svega se uzdržava* (1.Kor.9,25). Pobrinimo se, bratijo, o sebi. Koja je to prava potreba ako ne da se pružimo pred blagost Gospoda našega Isusa Hrista (moleći ga da nas zaštiti od neprijatelja). On je silan protiv njih i može da preseče njihova zla stremljenja protiv nas. Čovek je, međutim, telo i krv.

6. Opet su pitali (ovog avu): "Šta znači bezmolstvovati u keliji?" On je odgovorio: "Bezmolstvovati u keliji znači pružati se pred Bogom i svu svoju snagu naprezati kako bismo se oduprli svakoj lukavoj pomisli koju (seje) neprijatelj. To i jeste bežanje od sveta". Pitali su ga još: "A šta je svet?" On je odgovorio: "Svet je prostor greha; svet je radionica protivprirodnosti; svet je ispunjavanje telesnih prohteva; svet je misao da će se u ovom svetu uvek ostati; svet je veće staranje o telu, nego o duši; svet je hvaljenje onim što će se (na kraju) ostaviti. Ne govorim ja sam tako, već apostol Jovan kaže: *Ne ljubite sveta ni što je u svetu. Ako neko ljubi svet, ljubavi Očeve nema u njemu; jer sve što je u svetu: pohota telesna, pohota očiju, i nadmenost življenja, nije od Oca, nego je od sveta. I svet prolazi i pohota njegova; a onaj koji tvori volju Božiju ostaje vavek* (1.Jn.2,15-17). *Dečice, niko da vas ne vara: koji tvori pravdu pravedan je, kao što je On pravedan; onaj koji tvori greh od đavola je, jer đavo greši od početka* (1.Jn.3,7-8). *Prijateljstvo prema svetu (jeste) neprijateljstvo prema Bogu* (Jak.4,4). Želeći da svoja čeda otuđi od greha sveta, i apostol Petar govori: *Ljubljeni, molim vas kao putnike i strance, da se čuvate od telesnih želja, koje vojuju na dušu* (1.Pt.2,11). Znajući da je grehovni svet mučan teret za čoveka, sve dok ga ne napusti, ljubljeni Gospod naš, Isus Hristos je hrabrio Svoje, govoreći: *Dolazi knez ovoga sveta, i u meni ništa nema* (Jn.14,30). I opet [je rečeno]: *Svet sav u zlu leži* (1.Jn.5,19). Za Svoje je rekao da ih je uzeo od sveta (Jn.15,19). Iz kog sveta ih je uzeo, ako ne iz potoka greha?

7. Prema tome, ko hoće da bude učenik Isusov, neka beži od strasti. Jer, on ne može da bude stanište Boga ukoliko ih ne odseče. On neće videti sladost Božanstva ako se ne udalji od njih. Jer, On je sam rekao: *Svetiljka telu je oko. Ako, dakle, oko tvoje bude zdravo, sve će telo tvoje svetlo biti. Ako li oko tvoje kvarno bude, sve će telo tvoje tamno biti* (Mt.6,22-23). Prema tome, um ne može videti svetlost Božanstva ako ne bude zdrav od zla. Jer, zlo za um postaje mračna stena i dušu čini praznom, kao što je napisano u Jevandelju: *A niko ne poklapa sudom svetiljku kad je zapali, niti je meće pod krevet, nego se postavlja na svećnjak da oni koji ulaze vide svetlost* (Lk.8,16). Govore da krevet predstavlja nepravdu sveta. I tako, sve dok se nalazi u protivprirodnosti, um naš u sebi ne može imati svetilnik Božanstva. U um koji postane visoki svetilnik useljava se svetlost Božanstva, te on prepoznaje one koji se nalaze u domu. On izbacuje onoga koga treba da izbaci i ostavlja one sa kojima treba da je u miru. Zbog toga je Gospod učio one čiji je um bio prosvećen Njegovim zapovestima: *Ali govorim vama koji slušate: Ljubite neprijatelje svoje, dobro tvorite onima koji vas mrze; blagosiljajte one koji vas kunu, i molite se za one koji vas vređaju. Onome koji te udari po obrazu, okreni i drugi; i koji hoće da ti uzme*

haljinu, podaj i košulju. A svakome koji ište u tebe, podaj; i koji tvoje uzme, ne išti (Lk.6, 27-30).

8. Ovo je On rekao onima koji su pobjegli od sveta zato što su ostavili sve i pripremili se da idu za Njim, svojim Spasiteljem. Zavolevši ih savršenom ljubalju, On im je rekao: *Ustanite, hajdemo oдавde (Jn.14,31).* Gde ih to On vodi, govoreći im: *Ustanite, hajdemo oдавde!* To On uzima njihov um iz ovoga veka i uspokojava ga u Carstvu Svome. Zbog toga On govori, hrabreći ih: *Ja sam čokot, a vi loze... Ostanite u meni, i ja ću u vama. Kao što loza ne može roda roditi sama od sebe ako ne ostane na čokotu, tako ni vi ako u meni ne ostanete (Jn.15,4-5).* To On govori onima koji su ostavili svet, zato što u njihovim srcima živi Duh. *Neću vas ostaviti, govori, sirotne; doći ću k vama (Jn.14,18).* Prema tome, onaj ko je zavoleo Boga, ko želi da On obitava u njemu, i ko ne (želi) da ostane sirotan, neka se najpre postara da ispuni ono što mu je zapovedio Isus. Tada će On obitavati u njemu. Jer, On nije daleko od nas. Između nas i Njega nema ničega osim strasti.

9. Kako ti, brate, kažeš da si se odrekao od sveta kada se pokazuje da činiš svetska dela? [Naprotiv], ti se nisi odrekao, već sebe varaš. Gospod one koji su se odrekli sveta opisuje ovako: *Koji čuva dušu svoju, izgubiće je, a koji izgubi dušu svoju mene radi, naći će je (Mt.10,39).* Kako se duša gubi ako ne odsecanjem telesnih prohteva? I još: *I ko ne nosi krsta svoga i za mnom ne ide, ne može biti moj učenik (Lk.14,27).* Koji je to krst koji mi treba da nosimo ako ne svagdašnja budnost uma i stojanje u vrlinama, kako se ne bi sišlo sa krsta? Ili - uzdržanje od strasti sve dok se ne odseku i um najzad ne postane nepobediv. Onima koji su se razbudili, On je dao znamenje: *Ako zrno pšenice padnuvši na zemlju ne umre, onda jedno ostane; ako li umre, rod mnogi donosi (Jn.12, 24).* Tešeći one koji umiru slično zrnju, On govori: *Ko meni služi tome će dati počast Otac moj... Gde sam ja onde će i sluga moj biti (Jn.12,26).* Kako oni služe Isusu ako ne mržnjom prema strasnom svetu i ispunjavajući zapovesti Njegove? Pošto su ih ispunili, oni stiču smelost da pred Njim kažu: *Eto mi smo ostavili sve i za tobom pošli; šta će dakle, nama biti? (Mt.19,27).* I On im je pokazao šta će biti: *Zaista vam kažem da ćete vi koji podoste za mnom, u novom životu, kada sedne Sin Čovečiji na presto slave svoje, sedeti i sami na dvanaest prestola i suditi nad dvanaest plemena Izrailjevih. I svaki koji je ostavio kuću, ili braću, ili sestre, ili oca, ili mater, ili ženu, ili decu, ili zemlju, imena moga radi, primiće sto puta onoliko, i naslediće život večni (Mt.19,28-29).*

10. Znajući da čovekov um ne može da se popne na krst ukoliko ne stekne ravnodušnost prema svemu, Gospod naš, najsladi Isus je zapovedio da ostavimo sve što um može da svuče sa krsta. Kada mu je neko prišao i rekao: *Gospode, ići ću za tobom, ali prvo mi dopusti da odem da se oprostim sa domaćima svojim (Lk.9, 61),* ljubljani naš Isus nije dozvolio, znajući da će se njegovo srce opet prikloniti onome tamo i da će ga razne slučajnosti zadržati. Zbog toga je rekao: *Nijedan koje mentnuo ruku svoju na plug pa se obazire nazad, nije pripravan za Carstvo Božije (Lk.9, 62).* (I posle priče o svadbi carevog sina), o robovima koji su poslani da zovu zvanice i o zvanicama koje se zbog ljubavi prema nečemu u svetu nisu odazvale, On je sa žalošću rekao: *Ako neko dođe meni i ne mrzi oca svoga, i mater, i ženu, i decu, i braću, i sestre, pa i život svoj, ne može biti moj učenik (Lk.14,26).* On ovo govori učeći nas da onaj koji želi ući u Njegovo Carstvo mora najpre da omrzi sve što njegovo srce vuče ka svetu. Savetujući nam da se ne oslanjamo samo na veru bez dela koja joj odgovaraju, Gospod je rekao da je car, ušavši da vidi goste, ugledao čoveka neobučena u svadbeno ruho (Mt.22,11) i naredio da ga bace u tamu najkrajnju. (Na svadbu) dolaze sa imenom hrišćanskim, a izbacuju se koji nemaju dela (hrišćanskih).

Znajući da čovek ne može istovremeno da voli i ono što je Božije i ono što je svetsko, apostol je pisao čedu svome, Timoteju: *Nijedan se vojnik ne upliće u poslove običnog života, da bi ugodio vojvodi. Ako se ko i bori, ne dobija venac ako se ne bori po pravilu* (2.Tim. 2,4-5). Hrabreći ga u nadi da neće propasti njegov trud, on mu je govorio: *Zemljoradnik koji se trudi treba prvi da okusi od plodova* (2.Tim.2,6). Pišući drugima, on je govorio: *Ko je neoženjen brine se za Gospodnje, kako će ugoditi Gospodu; a ko je oženjen brine se za ovosvetsko, kako će ugoditi ženi* (1.Kor.7,32-33). Onaj ko ima takve brige, čuje strašni glas koji govori: *Uzmite (ga) i bacite u tamu najkrajnju; onde će biti plač i škrgut zuba* (Mt.22,13).

11. Upotrebimo, bratijo, sav napor kako bismo se obukli u odeću vrlina, da ne bismo bili izbačeni napolje. Jer, onoga dana neće biti nikakvog licemerja. Zbog toga je apostol i rekao svojim čedima: *Oni koji tako nešto čine neće naslediti Carstva Božijega* (Gal.5,21). Znajući da onaj ko se probudio od mrtvih strasti više nema protivnika, on im je pokazao plod Duha: *Ljubav, radost, mir, dugotrpljenje, blagost, dobrotu, vera, krotost, uzdržanje. Za takve, kaže, nema zakona* (Gal.5,22-23). Pokazujući nam da će se u onaj dan obelodaniti plod naše delatnosti, ljubljani naš Gospod Isus je rekao: *Mnogi će tražiti da uđu i neće moći*. Jer, zatvorivši vrata, Domaćin će reći onima koji kucaju: *Ne poznajem vas* (Lk.13,24-25). Zar možemo reći da Bog nešto ne zna? Nikako. Međutim, pošto oni koji su kucali i koji su govorili: *Gospode, Gospode, otvori nam!*, nisu znali za vrlinu, i On im odgovara: *Ne poznajem vas*. On nam je još ukazao na (udeo) onih koji imaju veru, ali ne i dela: *Ja sam čokot, a vi loze. Ko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogi plod... Ko u meni ne ostane, izbacice se napolje kao loza, i osušice se, i skupice je, i u oganj baciti, i spaliti* (Jn.15,5-6). (Granu) koja donosi dobri plod (Otac) čisti *da više roda rodi* (Jn.15,2). Pokazujući nam da ne voli one koji ispunjavaju svoje telesne želje, On govori u molitvi: *Ne molim se za svet, nego za one koje si mi dao, jer su tvoji* (Jn.17,9). "Ja sam ih uzeo iz sveta" (Jn.15,19), jer svet ljubi svoje. Najzad govori: *Oče sveti, sačuvaj ih... Od sveta nisu* (Jn.17,16).

12. Ispitajmo, bratijo, da li smo od sveta ili ne. Ako nismo od sveta, On će nas sačuvati od zla, jer je rekao: *Ne molim pak samo za njih, nego i za one koji zbog reči njihove poveruju u mene: Da svi jedno budu, kao ti, Oče, što si u meni i ja u tebi*. I opet: *Da i oni koje si mi dao budu sa mnom gde sam ja* (Jn.17,20; 24). Shvatimo kakvom nas je ljubavlju zavoleo - ljudi koji su se podvizavali u ovom svetu i koji su omrznuili svoje telesne prohteve sa Njim će carevati u vekove! Sagledavajući onu veliku slavu, i apostol Jovan govori: *Znamo da kada se otkrije, bićemo slični Njemu* (1.Jn.3, 2), ukoliko sačuvamo Njegove zapovesti i učinimo ono što mu je ugodno. I opet on (govori): *Ne čudite se, ljubljani, ako vas svet mrzi. Mi znamo da smo prešli iz smrti u život, jer ljubimo braću* (1.Jn.3,13-14). I još: *Svaki koji ne tvori pravdu nije od Boga, ni onaj koji ne voli brata svoga* (1.Jn.3,10). I još: *(Ako znate da je On pravedan, znajte da je) svaki koji tvori pravdu od njega rođen* (1.Jn. 2,29). I opet: *Svaki koji je rođen od Boga ne čini greh, jer seme Njegovo ostaje u njemu, i ne može grešiti, jer je od Boga rođen* (1.Jn.3, 9).

13. Učinimo po snazi svojoj, bratijo, imajući utehu u takvim svedočanstvima. Može biti da će se na nas smilovati blagost Gospoda našeg i da će nam poslati silu da sa sebe zbacimo teret ovog nečistog sveta. Jer, naš neprijatelj ne drema, već nas neprestano prati, želeći da ulovi duše naše. Međutim, sa nama je Gospod naš Isus koji ga sprečava silom Svojih svetih reči, ukoliko ih mi sami ispunjavamo. Jer, ko ometa neprijatelja, ili ko je moćan pred njim, ako ne reči koje je protiv njega izrekao Bog? One mu se protive i satiru silu njegovu, čak i kad čovek ne zna za to.

14. Učeci nas i pokazujući nam da dela spasavaju čoveka, apostol Petar govori: *Projavite u veri vašoj vrlinu, a u vrlini znanje, a u znanju uzdržanje, a u uzdržanju trpljenje, a u trpljenju pobožnost, a u pobožnosti bratoljublje, a u bratoljublju ljubav. Jer kad ovo sve imate i umnožava se u vama to vas neće učiniti neradnim za poznanje Gospoda našega Isusa Hrista. Jer ko ovoga nema slep je, kratkovid je, zaboravivši svoje očišćenje od starih greha (2.Pt.1,5-9).* Opet i Jovan Krstitelj govori: *Rodite, dakle, plodove dostojne pokajanja... A već i sekira stoji drveću kod korena; i svako drvo koje dobra roda ne rađa seče se i u oganj baca (Lk.3,8-9).* I Gospod naš Isus govori: *Jer se po rodu drvo poznaje (Mt.12,33). Eda li se bere sa trnja grožđe, ili sa čička smokve (Mt.7,16).* I opet: *Neće svaki koji mi govori: Gospode, Gospode, ući u Carstvo nebesko; no koji tvori volju Oca moga koji je na nebesima (Mt.7,21).* Opet i Jakov govori: *(Ali hoćeš li da znaš)... da je vera bez dela mrtva?... I đavoli veruju, i drhte... Jer kao što je telo bez duha mrtvo, tako je i vera bez dela mrtva (Jak.2,20; 19; 26).* Utvrđujući svoja čeda u tome da vera ima potrebu za delima, i apostol (Pavle) strogo zapoveda, govoreći: *A blud i svaka nečistota i lakomstvo da se ne spominje među vama, kao što i dolikuje svetima... nego radije zahvaljivanje. Jer znajte ovo, da nijedan bludnik, ili nečist, ili lakomac, koji je idolopoklonik, nema nasleđa u Carstvu Hrista i Boga (Ef.5,3-5).* Još više potvrđujući ovu reč, on je opet govorio: *Niko da vas ne zavarava prazim rečima; jer zbog toga dolazi gnev Božiji na sinove protivljenja. Ne budite, dakle, saučesnici njihovi. Jer nekada bijaste tama, a sada ste svetlost u Gospodu: vladajte se kao deca svetlosti. Jer plod Duha je u svakoj dobroti i pravednosti i istini (Ef.5,6-9).* I opet: *Svaka gorčina i gnev i ljutina i vika i hula sa svakom zlobom, neka su daleko od vas (Ef.4,31).* Ugledajte se na mene, govorio je još, kao ija na Hrista (1.Kor.11,1). *Jer koji se god u Hrista krstiste, u Hrista se obukoste (Gal.3,27).*

15. Ispitajmo, bratijo, da li smo se obukli u Hrista, ili nismo. Hristos se prepoznaje po čistoti, jer je čist i u čistima obitava. A kako se postaje čist? Ne drukčije, nego prestankom da činimo zlo koje smo činili. Blagost Božija je takva da sa radošću odmah prima čoveka, čim se obrati od svojih grehova, ne pominjući ranije grehe, kao što je napisano u Jevanđelju. Najmlađi sin, koji je bludno rasuo svoj udeo, najzad je pasao svinje i pozeleo da se nahrani svinjskom hranom. Na kraju se pokajao za ono što je učinio i shvatio da u gresima nema sitosti, već da se čovek sve više raspaljuje, što ih više čini. Kada se, dakle, pokajanje kosnulo njegovog srca (tj. kad je pokucalo kod njega), on nije odlagao, već se (odmah) vratio ocu svome sa smirenjem, ostavivši sve svoje telesne želje. Jer, verovao je da je njegov otac milostiv i da mu neće zameriti zbog onog što je učinio. Zbog toga je i otac odmah naredio da mu daju odeću čistote i zalag sinovstva (tj. prsten) (Lk.15,11-32). Ovo je Gospod Isus Hristos ispričao (želeći da naglasi) da je potrebno najpre da ostavimo svinjsku hranu, ako hoćemo da mu se obratimo. Tada će nas On primiti, jer smo postali čisti. On je to rekao da naša duša ne bi pala u uninije i govorila: "Kada će me Bog uslišiti?" Jer, On zna vreme kada onaj koji moli postaje dostojan da bude uslišen. I tada ga On brzo uslišuje.

16. Obratimo mu se svim srcem i nemojmo klonuti (Lk.18, 1) moleći ga, te će nas On ubrzo uslišiti. Jer, On je sam rekao: *Ištite, i dajte vam se; tražite, i naći ćete; kucajte, i otvoriće vam se (Mt.7,7).* Prema tome, bratijo, ako budemo prosili, iskali i kucali, dobićemo ono što ištemo ili što molimo od Njega. Slično je onaj koji je došao u ponoć prisiljavao svoga prijatelja: *Daj mi tri hleba u zajam, jer mi dođe prijatelj s puta (Lk. 11,5-6).* I ovaj mu je dao što je tražio jer nije prestajao da lupa. Odbacimo od sebe, bratijo, lenjost i pripremimo se za takvu bestidnost. I videći naše trpljenje, Bog će nam dati ono što

molimo. Jer, On je milostiv i želi da mu se čovek obrati, kao što je napisano: *Kažem vam da će tako biti veća radost na nebu zbog jednog grešnika koji se kaje* (Lk.15,7).

17. Prema tome, bratijo, imajući takvu milost Njegovu i takvo bogatstvo Njegove štedrosti, odbolujmo pred Njim svim srcem dok se još nalazimo u ovom telu. Jer, naš život brzo teče. Ako se budemo podvizavali, nasledićemo večnu radost, a ako se vratimo nazad, bićemo slični mladiću koji je Gospodu Isusu postavio pitanje kako da se spase. Njemu je On odgovorio: *Prodaj sve što imaš i razdaj siromasima; i uzmi krst svoj, pa hajde za mnom*. Time nam je pokazao da se spasenje sastoji u odsecanju svoje volje. Međutim, čuvši to, on postade žalostan i udalji se (Lk. 18,22-23). On je znao da nije toliko teško razdati svoje imanje ništima, koliko nositi krst. Dati svoje bednima jeste jedna vrlina, i čovek je vrši da bi (lakše) nosio krst. Međutim, krst je istrebljenje svakog greha i rađa ljubav. Bez ljubavi i nema krsta. Znajući da ima i prividnih vrlina u kojima nema ni ljubavi, ni savršenstva dobrodetelji, apostol je rekao: *Ako jezike čovečije i anđeoske govorim, a ljubavi nemam, onda sam kao zvono koje ječi, ili kimval koji zveči... I ako razdam sve imanje svoje, i ako predam telo svoje da se sažeh, a ljubavi nemam, ništa mi ne koristi. Ljubav dugo trpi, blagotvorna je, ljubav ne zavidi, ljubav se ne gordi, ne nadima se. Ne čini što ne pristoji, ne traži svoje, ne razdražuje se, ne misli o zlu* (1.Kor.13,1-5).

18. Prema tome, ko želi da stupi na put ljubavi neka postane spokojan u odnosu prema svim ljudima, i dobrim i rđavim. Kada najzad (jedna) želja za Bogom ostane u njegovom srcu, u njemu će se poroditi gnev koji je svojstven prirodi, koji će početi da se protivi svemu što seje neprijatelj. Tada će zakon (tj. strah) Božiji u njemu obresti sebi pasište, i kroz njega će se u njemu projaviti ljubav. Tada će takav čovek govoriti sa smelošću, kao apostol: *Ja sam gotov ne samo da budem svezan nego i da umrem... za ime Gospoda Isusa Hrista* (Dap.21,13). Blažena je duša koja je dostigla takvu ljubav: ona je tada bestrasna.

19. Mi smo, bratijo, izašli iz sveta, znamo u kakvom se stanju nalazimo i da je milostiv Gospod naš Isus, te da će svakoga upokojiti po delima njegovim, čak i malog po njegovom malom (trudu), kao što je rekao: *U kući Oca mogega stanovi su mnogi* (Jn.14,2). I premda je Carstvo jedno, ipak će svako u njemu naći svoje mesto i [dobiti] svoje delo. Podvizavajmo se, bratijo, protiv lenjosti, zbacimo sa sebe platno tame i ugledajmo svetlost pokajanja. Steknimo Martu i Mariju, tj. zlopaćenje i plač, koje plaču pred Spasiteljem da bi vaskrsao Lazara, tj. um povezan mnogim poveljama svojih želja. On im čini milost i budi ga, ali je dalje već njihovo delo da ga odvežu i puste (da ide). Po oslobođenju Lazara pokazuje se marljivost Marije i Marte. Evo šta se vidi posle toga: Lazar bezbrižno leži pored Isusa, Marta sa usrdem i radošću vrši svoje služenje, a Marija pomazuje noge Gospodnje mirisom iz posude alavastra koju je donela.

20. Počnimo, bratijo, da se podvizavamo po silama svojim, i Bog će nam pomoći zbog velike milosti Svoje. Ako nismo uspeali da sačuvamo srca svoja, kao oci naši, upotrebimo svu usrdnost da makar, kako zahteva Gospod, tela sačuvamo bezgrešnim. I verujemo da će On u vreme gladi, koja nas je zadesila, i na nama učiniti milost, kao i sa svima svetima Svojim. Jer, premda je jedna slava sunca, a druga meseca, i premda se zvezda razlikuje od zvezde u slavi, ipak se svi nalaze na jednom svodu. I njihova slava i čast je On, od sada i do veka. Amin.

DVADESET DRUGO SLOVO

O delima novog čoveka

1. Ljubljena bratijo moja! Jevrejin se prepoznaje po tri stvari: po obrezanju, po Pasci i suboti. Jer, tako je napisano u knjizi Postanja: *Neka se svako dete u osmi dan obreže, i domaće i kupljeno. Neobrezani, pak, da se pogubi od roda svoga, jer ne održa Zavet moj* (Post.17,12; 14). Avraam se prvi obrezao i oznamenovao da je umrla njegova leva (strana). On je onima drevnim ponuđen praobraz novog čoveka, kojeg je u Svom svetom telu projavio Gospod Isus, kako bi drevnu (truležnost), koja je pokrivala muški pol, obrezao i odbacio. O tome je apostol rekao: U *Njemu vi i obrezani biste obrezanjem nerukotvorenim, odbacivanjem tela grehovnosti obrezanjem Hristovim, pošto se s Njim pogreboste krštenjem, u Njemu ste i savaskrsli kroz veru u moć Boga* (Kol.2,11-12). I opet: *Da vi odbacite raniji način života staroga čoveka, koji propada u željama varljivim, a da se obnavljate duhom uma svoga; i obucite se u novoga čoveka, sazdanoga po Bogu u pravednosti i svetosti istine* (Ef.4,22). I još: da umrete grehu, i poživate pravdi (1.Pt.2,24). Toliko o obrezanju. Ko ga nema, nije obrezan i nije Jevrejin, jer nije očuvao Zavet koji je uspostavio Gospod Isus Svojom svetom krvlju.

2. O svetoj Pashi treba mnogo toga reći. (Prvo je obrezanje, drugo - Pasha, treće - subota). Jer, Mojsije govori: *Ovo neka bude zakon za Pashu: Ni jedan tuđin da ne jede od nje. A svaki sluga vaš kupljen za novac može da jede kad ga obrežete. Došljak ili najamnik da je ne jede. U jednoj kući neka se jede* (Izl.12,43; 46). *Neka su vam bedra opasana, obuća neka vam je na nogama i žezal u rukama* (Izl.12,1). Pashu, tj. pečenje ispečeno na ognju, ne treba jesti bez beskvasnog hleba i gorkog zelja. Nije rečeno: "Opasavši se po bedrima vašim", da neko ne bi rekao da se tu radi o pojasu, već: "opasavši bedra vaša", da bi se pokazalo da se govori o čistoti koja je slobodna od svake strasti i dejstva sjedinjenja u nečistoti. Obuća napominje o spremnosti i o bekstvu od svake ranjivosti koja povređuje savest i koja smeta umu da svoje sagledavanje obavi u čistoti. Žezal je hrabra nada, kojom se bez straha hodi putem da bi se ušlo u obećanu zemlju. To su oni koji subotuju. Krv je znamenje krvi Gospoda našeg Isusa Hrista i toga da će oni koji su se pripremili i koji su pomazani Njegovim znamenjem biti primetni kada On bude došao i kada sinove Izrailjeve bude uveo u Svoje nasleđstvo. Uzimanje svežnja isopa znači zlopačenje. Jer govori: Jedite (Pashu) sa gorkim zeljem. Ispituj, brate, da li si obrezan, da li si vrata svoje kuće namazao krvlju neporočnog jagnjeta, da li si se oslobodio od svake zemaljske pomisli i da li si se pripremio da hodiš bez straha i uđeš u obećanu zemlju.

3. I o suboti nam predstoji da mnogo toga kažemo. I to je delo onih koji su se udostojili istinskog obrezanja, koji jedu Svetu Pashu, koji su se oslobodili od Egipćana, videli ih gde su potonuli u Crvenom moru, i zasubotovali od njihovog gorkog ropstva. Jer, (Bog) govori Mojsiju: *Šest dana radi. A sedmi dan je subota* (tj. počinak) *Gospodu Bogu tvome* (Izl.20,9-10). *Istrebiće se svaka duša koja bude radila u subotu* (Izl.31,14). Gospod naš Isus Hristos je subotovao istinskom subotom i naučio je Svoje kako treba da subotuju. On se popeo (na Krst) u petak, pošto je završio svaku pripremu, tj. pošto je [pretrpeo] uvrede kojima se podvrgao i koje je podneo za nas. On se raspeo na Krst i nije pristao niti se razrešio na bilo kakvu utehu sve dok je disao. Kada je uzviknuo: *Žedan sam*, prineli su mu sunder sa octom. Okusivši, On je rekao: *Svrši se! I preklonivši glavu predade duh* (Jn.19,28-30). Zatim su ga skinuli (sa Krsta) na zemlju. On se više nije pokretao, jer je već istinski subotovao. Tako je najzad Gospod Isus počinuo u sedmi dan i blagoslovio ga, jer je počinuo od svih dela kojima je ukinuo ljudske strasti, kao što je rekao apostol: *Jer ko je*

ušao u odmor njegov i sam je počinuo od dela svojih, kao i Bog od svojih (Jev.4,10). To i jeste istinska subota! Prema tome, koji ne subotuje, nije Judejac. Zbog toga je i Jeremija, plaćući zbog svog naroda, govorio: "Ne nosite teret u dan subotni i ne izlazite na vrata Jerusalima noseći teret u dan subotni"(Jer. 17,21).

4. Teško meni, jadnome, koji sam prestupio tako svete zapovesti i koji nosim teški teret u dan subotni, premda i jesam umro sa Hristom, pogreben sa Njim i subotujem. Koji je to težak teret koji nosim? (To su strasti) po kojim dejstvujem: gnev, svadljivost, mržnja, taština, osuđivanje, ranjavanje i vređanje, visokoumlje, smatranje sebe pravednim, naređivanje, prepiranje, samoljublje, zavist. To su duševne (strasti). A telesne su: stomakougađanje, teloljublje, ukrašavanje, slastoljublje, pohota, nemilosrdnost. Sve njih i njima slične strasti uništio je Gospod Isus u telu svetih i u Svom svetom telu, po reči apostola: "On je Krstom ubio neprijateljstvo, i ukinuo Zakon sa njegovim zapovestima i propisima" (Ef.2,16; 15), što i jeste sveta subota. Prema tome, ko nosi taj težak teret i dejstvuje po njemu, udovoljavajući mu i u subotni dan, kako može reći: "Ja sam istinski Judejac"? Takav sam sebe vara. Jer, on jedino takvo ime nosi. On, pak, ništa neće dobiti od Gospoda Isusa, budući da se od Njega odriče delima svojim. Ono što je Gospod ubio, on ponovo vaskrsava, i ono što je On sahranio, on ponovo podiže. Očigledno je da takav nije istinski Jevrejin, već lažni, da nije obrezan i da ne subotuje. Kada dođe u slavi Svojoj, Gospod Isus će u Svoje večno Carstvo uvesti samo istinske sinove Izrailjeve, sve koji su u Njemu obrezani, koje je On sabrao iz svih naroda, kao što i apostol govori: *Dio Izrailja otvrdnu, dok ne uđe pun broj neznabožaca* (Rim.11,25), i još: *I koji god budu živeli po ovome pravilu, mir na njih i milost, i na Izrailj Božiji* (Gal.6,16). Vidiš li ko su Izrailjci Božiji? To su oni koji imaju obrezano srce, i koji subotuju i koji su ukinuli greh. Opet govori (isti apostol): *Jer nije ono Judejac što je spolja, niti je obrezanje što je spolja, na telu, nego je ono Judejac koji je to iznutra i obrezanje je obrezanje srca duhom a ne slovom* (Rim.2,28-29).

5. Pazimo na sebe, bratijo! Dokle ćemo upražnjavati trud i poništavati ga svojim neradom, ne znajući da je u nama naš neprijatelj koji nas vara i koji nas neprestano udaljava (od neophodnog), ne dajući očima našim da ugledamo svetlost Božanstva? Ispituj sebe, jadniče, koji si se krstio u Hrista i u Njegovu smrt. Kakva je smrt kojom je On umro? Pokaži mi svojom naravi da ideš za Njegovim stopama. On je bezgrešan i tebi se poka-zuje kao obrazac u svemu. On je živio u siromaštvu, a ti ne podnosiš siromaštvo. On nije imao *gde glavu zakloniti* (Mt.8,20), a ti ne podnosiš stranstvovanje sa radošću. On je trpeo uvrede svake vrste, a ti ni jednu uvredu ne podnosiš. On nije vraćao zlo (za zlo), a ti ne možeš da ne uzvратиш zlo. On se nije gnevio u stradanjima, a ti se gneviш, iako si sam drugima na teret. On je bio miran kada su ga ponižavali, a ti se uznemiravaš i bez vređanja. On je bio smiren i prizivao je grešnike, a ti i one koji te vole ranjavaš rečju. On je sa radošću podnosio sve što su mu činili, a ti se smučuješ čim čuješ i malu uvredu. On je bio krotak prema grešnicima, a ti si nadmen i prema mnogo boljim od sebe. On se predao za one koji su sagrašili pred Njim, da bi ih iskupio, a ti se ne možeš žrtvovati ni za one koji te vole. Eto šta je On tebi dao! A kako si mu ti uzvratio? Poznaj ga iz Njegovih dela, i sam sebe poznaj iz dela svojih. Ako si umro sa njim, ko onda (u tebi) čini takve grehe?

6. Ljubljeni! Pazimo dobro na Njegove svete zapovesti. Odsecimo svoju volju i ugledaćemo svetlost zapovesti! Šta mi činimo veće od neznabožaca ako volimo samo onoga koji nas poštuje? Moleći se za one koji ti dobro čine, [ne činiш ništa više] od mitara. Ako se raduješ sa onim koji te hvali, [ne činiш ništa više] od Judejca. Šta značajnije činiш ti koji si umro grehu i koji si oživeo u Hristu? Šta ti činiш više od grešnika, ako volиш samo

onog koji te sluša? To i on čini. Ako mržiš onoga koji ti pričinjava neprijatnost, ko te ne sluša i koji se svađa sa tobom, [ne činiš ništa više] od neznabošca. Međutim, treba se moliti za takvog da mu se oprostí (ono u čemu je sagrašio). Ako se žalostiš na onoga koji te je oklevetao [ne činiš ništa više] od mitara.

7. I ti koji si se krstio u ime Gospodnje, razmotri da li ti dela liče na ona u kojima je On sebe javio. Kako ćeš se ti ovenčati u dan Slave Njegove ako nemaš venac pobeđe nad strastima, koje je Car tvoj već pobeđio, ostavivši ti uzor? Kada se javi u slavi Svojoj, Car careva i Gospodar gospodara će biti vidljiv za sve narode na zemlji i nosiće znamenje stradanja za nas. Ti, međutim, nećeš na svom telu imati ništa od Njegovih stradanja. Zbog toga će ti On reći: "Ne poznajem te". Tamo ćeš ugledati sve svete koji su umrli za ime Njegovo i koji nose Njegovo znamenje, te ćeš se postideti da se pojaviš pred njihovim licem. Ispitaj život svih svetih, pa ćeš naći da su trpeli zlo, ali da nisu vraćali zlo - (jedino) je njihova krv vapijala (Bogu): "Osveti nas na onima koji žive na zemlji". I ja, koji sam voleo pokoj, šta ću reći u onaj dan kada ugledam proroke, apostole, mučenike i ostale svete koje su vređali ali koji nisu vraćali (zlo), već su trpeli bez gneva. Jer, oni znađahu da ih na to ne podstiče volja čovečija, nego đavolja nepravda. Dok su ih ubijali, ili kamenjem zasipali, ili spaljivali, ili potapali, oni se ne gnevljahu, već se moljahu za mučitelje, tj. da im se oprostí, znajući ko ih podstiče da to rade.

8. Razmotri sebe samog, ljubljeni brate, [vidi] šta radiš i shvati svoju pomisao, tj. kakva je pred Bogom. Jer, onoga časa nećeš ništa moći sakriti, niti će volja čoveka moći da kaže nešto drugo (od onoga što jeste). Naprotiv, kad se ostvari vaskrsenje, svaki će da stane odeven u svoja dela kao u odelo - bilo gresima, bilo pravdom. Ta dela će govoriti i svaki će sam poznati gde mu je mesto. Blažen je onaj koji se podvizavao, koji je sa sebe svukao ono što bi ga povuklo u geenu, i koji se obukao u ono što će ga povući u Carstvo. Apostol govori: *Jer znamo, ako se naša zemaljska kuća, telesni šator, razruši, imamo zdanje od Boga, kuću nerukotvorenu, večnu na nebesima* (2.Kor.5,1). Vreme našeg života je ništavno i mi se varamo (misleći na drugi način) sve dok nas ne sustigne čas (naš) i dok se ne ožalostimo večnim plačem.

9. Nemojmo popuštati svome srcu, već učinimo sve što je u sili našoj da bismo ga sačuvali, moleći svakog časa blagost Božiju da nam pomogne. Nemojmo se gneviti na bližnje zbog reči koje govore iz nerazumnosti i ne po svojoj volji, već po podsticanju sa strane. Služeći kao oruđa neprijatelja, oni su tuđi Bogu, sve dok ne budu pozvani, i dok ne uteknu sa tog (rđavog) poprišta. Pobrinite se, ljubljeni, za smirenje u svemu, trpite uvrede i sve što nailazi, stalno se upražnjavajte u odsecanju svoje volje budući da ona upropašćuje sve vrline. Onaj čije su pomisli ispravno usmerene, sa krotošču odseca svoju volju, bojeći se prepirke kao zmiје zato što ruši dom duše i pomraćuje je, te ona ne vidi ništa od svetlosti vrlina. Ozbiljnije ispitajte ovu prokletu strast koja se prikrada vrlinama kako bi ih upropastila. Ni Gospod naš Isus Hristos nije uživao na Krst pre nego što je Judu uklonio iz broja Svojih učenika. Isto tako, ni jedan čovek koji ne odseče ovu bešćasnu strast, ne može da ugodí Bogu. Za njom, naime, ide sve zlo: netrpeljivost i taština. U duši onoga koji voli da se prepire i koji se drži visokoumlja živi sve ono što Bog ne voli. Ono što [strasti] srcu predlažu kao Božije, po svim Pismima jeste laž.

10. Smirenoumlje dolazi od osuđivanja samog sebe, a napuštanje svoje volje radi bližnjega sa razumom pokazuje smirenje. Čistota jeste molitva Bogu. Neosuđivanje ukazuje na ljubav. Dugotrpljenje podrazumeva da se ništa ne pomišlja protiv bližnjega. Bogoljubivo srce znači - ne vraćati zlo (za zlo). Bezmolvije znači - ne zanimati se za ono što nas ne tiče. Siromaštvo je - nezlobivo srce. Vladati svojim čulima jeste - mir. Podnositi (sve) jeste -

krotost. Milostinja je - praštati. Sve ovo rađa odsecanje svoje volje. Ono stvara mir među vrlinama. Ono vladalačko (načelo, tj. um) čini bezmetežnim.

11. Kraj svega toga nije ništa drugo do ono što vidim u svim Pismima: Bog od čoveka očekuje samo da se smirava pred bližnjim u svemu, da odseca svoju volju u odnosu na sve, da se uvek moli Njemu za pružanje pomoći čoveku, i da čuva oči od sna zaborava i od zanosne varke, zato što je priroda ljudska lukava i kolebljiva. Delo, pak, (Božije) jeste da (nas) čuva. Njegova je sila da nam da (silu) da se sačuvamo. Njegov je pokrov - da ogradi ništavnost našu. Njegovo je obraćenje - da nas obrati ka sebi. Njegova je zahvalnost - da nam je daruje. Njegovo je da nam daruje blagodat da mu zahvaljujemo. Njegov je pokrov - da nas sačuva od ruke neprijatelja naših. Njegova je čast i slava u vekove vekova. Amin.

12. Uostalom, prepiranje koje nemilostivo obara dušu rađa se od pričljivosti, praznoslovlja, prepričavanja, neuzdržanosti, dvoličnosti, nastojanja na svom mišljenju. Duša onoga koji ovo poseduje postaje besplodna u vrlini. Posle svega ovoga, ako se duša ne oznoji oko svake vrline, neće moći da dostigne pokoj Sina Božijeg. Nemojte biti nemarni za svoj život, bratijo, i neka um vaš ne nalazi razne izgovore za zlu lenjost, kako se ne bi istrošilo vaše vreme pre nego što dospete u pokoj Sina Božijeg. A (njega sačinjavaju): smirenje u svemu, nezlobivost, odsustvo mržnje prema bilo kome, nepristrasnost prema bilo kakvoj stvari koja nije Božija, držanje svojih grehova pred sobom, umrtvljavanje svakog zlog dela. I *Bog koji ne obmanjuje* (Tit.1,2) [može] da pomogne našoj nemoći, po Svojoj štedrosti. Amin.

DVADESET TREĆE SLOVO

O savršenstvu

1. Neko od otaca je rekao da čovek ne može da se spase ako ne stekne veru u Boga, neprestanu čežnju za Bogom, nezlobivost, izbegavanje da zlom vraća za zlo, zlopačenje, smirenje, čistotu, čovekoljublje, odricanje od svega, krotost, dugotrpljenje, neprestanu molitvu Bogu sa srdačnim bolom, istinsku ljubav, neobaziranje unazad, neobraćanje pažnje ni na šta što dolazi, odsustvo nade na svoja dobročinstva ili služenje, i iskanje Božije pomoći povodom svega što ga svakodnevno snalazi.

2. Neprijatelji tvoji, čoveče, ne spavaju. Nemoj biti nemaran, nemoj zanemarivati svoju savest, nemoj verovati da si dostigao nešto dostojno Boga sve dok vidiš da se (još nalaziš) na strani svojih neprijatelja. Zlopačenje sa razumom zamenjuje prethodni nemar; plač čula leči rane od unutrašnjih neprijatelja; savršena ljubav prema Bogu po Njegovoj volji suprotstavlja se nevidljivim borcima; skrivena čistota, koja pobeđuje nevidljive neprijatelje, priprema za pokoj Sina Božijeg, a vidljiva čistota čuva vrline.

3. Poznanje je roditelj (svega rečenog), ali i (njegov) čuvar. Prisustvo blagodarnosti (u srcu) u vreme iskušenja potiskuje unazad dolazeća iskušenja. Tvoje izbegavanje da smatraš da ti je trud ugodan Bogu, priprema pomoć Božiju koja te čuva. Onaj ko je istinski predao srce svoje na pobožno iskanje Boga ne može imati misao da je ugodio Bogu. Jer, sve dok ga savest izobličuje zbog bilo čega protivprirodnog, on je tuđ slobodi. Dok ima onog koji izobličava, ima i onog koji osuđuje; a dok postoji osuđivanje, izostaje sloboda. Ako, na kraju, uvidiš da te za vreme molitve ne izobličuje nikakvo zlo, onda si istinski slobodan i ušao si u Njegov sveti počinak, po volji Njegovoj.

4. Ako vidiš da se dobri plod utvrdio u tebi i da ga korov neprijateljski više ne davi; ako su protivnici odstupili od tebe sami od sebe, povlačeći se u [svom] lukavstvu, budući da se više ne boriš sa svojim čulima; ako je oblak osenio tvoju skiniju [tj. šator], tako da ga sunce ne žeže danju, ni mesec noću (Ps.120,6), i ako je u tebi sve pripremljeno za šator, za njegovo postavljanje i održavanje, po volji Božijoj - (znaj da) si od Boga dobio pobedu. U tom slučaju, i On će oseniti šator, jer je Njegov. On će hoditi pred njim i ukazivati na njegovo stanište. Jer, šator se ne može zaustaviti ukoliko se On, kako govori Pismo, ne zaustavi na željenom mestu (Br. 9,16-23).

5. Čovek je u velikoj opasnosti sve dok jasno ne uvidi da u njemu više nema ničeg (od njegovih neprijatelja) koji se usiljuju da razbiju monaško delanje, učeći [svemu] protivprirodnom. Zbog toga imamo potrebu da strah pred Njegovom blagošću starešinuje nad nama, kako bi nas sećanje (na smrt i Sud) neprestano poražavalo, i sveto smirenje gospodarilo nad srcem našim svakog časa, po milosti Božijoj. Stoga je potrebno da nismo nemarni prema onome što sve to priprema i čuva, već da u tome umom prebivamo do kraja: da neprestano gledamo svoje grehe i da ni u čemu ne verujemo sebi sve dok se nalazimo u zlom ropstvu.

6. Osuđivanje bližnjeg, ukorevanje i ponižavanje brata u srcu, vredanje prilikom svakog slučaja, poučavanje sa gnevom, klevetanje pred bilo kim - čoveka čine tuđim milosti koju dobijaju sveti, kao i časnim vrlinama. Jer, [sve] to uništava trud koji čovek preduzima, upropašćujući njegove dobre plodove. Nerazuman je onaj ko govori: "Ja oplakujem grehe svoje", a čini nešto od navedenog. Onaj ko govori: "Ja plaćem zbog grehova svojih", a ima nešto od rečenoga - vara sebe.

7. Ko ište bezmolvije, a ne trudi se da istovremeno odseče strasti, slep je u delu izgrađivanja vrline. Ko je ostavio svoje grehe, a trudi se da ispravi drugoga, tuđ je molitvi od sveg srca i razumnom iskanju od Boga. Evo prave hrabrosti: protiviti se ranijim gresima, za čiji oprostaj se [čovek] već molio, uz molitvu da se više ne upadne u njih ni u srcu svom, ni na delu, ni čulima.

8. [Čovek] ne može da zaustavi svoje grehe, da se zadovolji (staranjem) samo o njima i da odustane od osuđivanja tvorevine Božije ukoliko sećanje na [njegove] grehe ne bude stalno gospodarilo njegovim srcem i ukoliko ga ono ne odvoji od svega što je u svetu i što bi moglo da vlada njime. Blažen je onaj koji se toga udostojio istinski, a ne pritvorno i sa lukavstvom. Uostalom, to je delo onih koji imaju istinski plač, koji preko ovog vidljivog um i čula (podstiče) da ne osuđuju bližnjeg. Jer, obuzetost vlastitim gresima udaljuje od grehova bližnjega.

9. Vraćati zlo za zlo jeste daleko od plača. Biti sklon ka nečemu svetskom iz taštine, čak i u mislima, takođe je daleko od njega. Žaliti zbog toga što nisu prihvatili tvoju sklonost, [opet] je daleko od njega. Činiti svoju volju - daleko je od njega. Stidno je za nekoga reći da je dobar ili rđav, zato što [sam čovek] svakako zna da je nečistiji od njega. Za [čoveka predstavlja] stid, neznanje i zlu prevaru ako želi da sazna za stvari koje ga se ne tiču.

10. U tebi nema istinskog plača ako se ožalostiš kada te zanemare. U tebi nema straha Božijega ako se rastužiš kada pretrpiš gubitak u nekim žitejskim poslovima. U tebi nema (straha Božpjeg) ako se smutiš kada ti kažu o nečemu što čak i ne poznaješ. U tebi nema (straha Božijega) ako prihvataš kada te proslavljaju. U tebi nema (straha Božijega) ako se žalostiš kada te napadnu. U tebi nema (straha Božijega) ako obilaziš slavne ovog sveta, želeći njihovo društvo. U tebi nema (straha Božijega) ako se sporiš sa onim koji

razgovara sa tobom, želeći da bude po tvojim rečima. U tebi nema (straha Božijega) ako se žalostiš kada prezru tvoje reči. Sve to obelodanjuje starog čoveka koji još živi i vlada nad tobom, jer nema onoga što bi mu se suprotstavilo, (tj. straha Božijeg) i istinskog plača.

11. Onaj ko deluje po Bogu treba da ima umne oči kako bi poznao sabe (i shvatio) da postaje neprijatelj Božiji kada (popušta) svojoj volji. Ukoliko budeš ispunjavao zapovesti Božije i svako svoje delo sa razumom obavljao Boga radi, držeći u srcu da ne možeš ugoditi Bogu srazmerno slavi Njegovoj - tvoji gresi, koji ti se nalaze pred očima, protivice se lukavom (duhu) koji hoće da te obori kroz mnjenje da si pravedan. Oni će ti sačuvati zdanje koje je u tebi sačinio plač. Tada ćeš shvatiti da si se poznao i u kakvom (se stanju) nalaziš, te nećeš poverovati svome srcu da si pobedio. Jer, sve dok ne stane pred Sud, dok ne čuje (konačnu) presudu o sebi i dok ne sazna gde mu je mesto, čovek ne može da veruje [sebi], s obzirom da ostaje strah (i pitanje) da li je ugodio Bogu. Tuga po Bogu koja izjeda srce može da zadržava čula, dok protivljenje (pomislima) sa zdravim trezvoumljem čuva čula uma. Ipak, čovek se (time) ne zadovoljava i ne može da veruje sebi. Zbog toga treba da se stalno trudi sve dok se nalazi u telu.

12. Blaženi su oni koji se ne nadaju drsko na svoje delo kojim su, navodno, ugodili Bogu; koji se, zbog odsustva takve nade na svoje delo, stide da susretnu Boga; koji su shvatili slavu Njegovu i koji se staraju da najpre vrše Njegovu volju; koji su poznali nemoć svoju; koji se zadovoljavaju tugom zbog sebe; koji plaču zbog sebe, ne brinući o (ostaloj) tvorevini Božijoj kojoj će On sam suditi. Pobjeda onoga koji je služio (Bogu) obelodaniće se tek kad on, sjedivši se sa Bogom, skonča po Njegovoj volji. On će u knjigu živih biti upisan kada anđeli nebeski posvedoče da je mimoišao načelnike sa leve (strane). Od tada će njegov spomen biti sa nebeskim (stanovnicima). Međutim, sve dok teče borba, čovek se nalazi u strahu i trepetu, jer danas pobeđuje, a sutra će [može] biti pobeđen, ili je sada pobeđen, a sutra [će možda] pobeđiti.

13. Borba steže srce, a bestrašće je neoborivo. Ono je već dobilo venac i ne uznemirava se zbog udela tri razdeljena (dela) koji su se zajedno uspokojili u Bogu. Ta tri dela su: duša, telo i duh, kao što apostol negde u Poslanici govori (1.Sol.5,23). Prema tome, postavši jedno dejstvom Svetoga Duha, njih troje već više ne mogu da se razdele. Tako i Hristos, umrevši i vaskrsnuvši, *više neumire; smrt više ne vlada njime* (Rim.6,9). Njegova smrt je bila naše spasenje, pošto je On Svojom smrću umrtvio greh, i Njegovo vaskrsenje je život za sve koji snažno veruju u Njega. (I jednim i drugim) On je (Svoje) iscelio od strasti kako bi živeli u Bogu i donosili plod pravde.

14. Nemoj smatrati da si umro (grehu) sve dok trpiš pritisak od neprijatelja svojih, bilo dok si budan, bilo u snu. Jer, sve dok se nalazi na poprištu, jadni čovek nema smelosti. Gledajući izdaleka (na kraj), on nema poverenja u dela svoja. Samo nerazumni, iako pada svakog dana, misli da pobeđuje zato što (kod njega) i nema borbe na poprištu.

15. Zbog toga je Gospod, šaljući Svoje učenike na propoved, rekao: *Nikoga ne pozdravljajte na putu, već samo u kući. I ako bude onde sin mira*, ostanite kod njega (Lk.10,4). I tamo će ostati mir vaš. I Jelisej je, šaljući Gijezijsa, rekao: *Nemoj blagosiljati čoveka koga sretnješ*, i ti ne primaj blagoslov ni od koga (4.Car.4,29). Jer, on je znao da on neće oživeti dečaka i da nema sile da ga podigne. Došavši i ugledavši dečaka gde leži na odru, čovek Božiji je zatvorio vrata za sobom i sa svakim čulom izvršio podvig i dejstva, penjući se na odar kod dečaka i silazeći do sedam puta. I kada su se zagrejala čula, dečko je, po volji Duha, otvorio oči.

16. Šta ćemo reći mi, jadni, koji više volimo slavu ovog sveta od slave Božije, koji ne znamo da vodimo borbu ali žurimo da uđemo u pokoj, koji ne poznajemo dugotrpljenje Božije po kome On ostavlja kukolj zajedno sa dobrim plodom, i po kome ne šalje da se sakupi kukolj sve dok dobri plod ne sazre? I Gijezi je prešao put, ali nije uspeo da podigne dečaka, zato što je više zavoleo slavu ljudsku od Božije slave.

17. Blažene su oči koje se razumno stide da se pruže prema Bogu, koje se staraju da razumno iscele svoje rane, koje su svesne svojih grehova i koje se mole za njihovo otpuštanje. Teško, pak, onima koji gube svoje vreme, misleći da su bezgrešni, koji gaze svoju savest, ne želeći da ih ona privodi skrušenosti, i koji ne priznaju da je velika [stvar] biti mali.

18. Zemljodelac je žalostan zbog svog truda ukoliko seme koje je posejao ne donese ploda. On ga smatra propalim jer nije donelo plod. Tako i čovek ne treba da se oslanja na svoju savest sve dok je okružen neprijateljskim lovcima i klevetnicima, pa makar znao sve tajne i imao sva poznanja, makar činio mnoga znamenja i isceljenja, makar istrajavao u raznim zlopačenjima i nagotovao bez odeće. On treba da je pod strahom sve dok ne čuje reči: *Ljubav nikad ne prestaje... sve veruje, svemu se nada, sve trpi* (1.Kor.13,8; 7).

19. O, koliko je naporan put Božiji, kao što je On sam rekao: *Jer su uska vrata i tesan put što vode u život, i malo ih je koji ga nalaze* (Mt.7,14). A mi, nemarni i strastoljubivi, tešimo se time što (navodno) ne možemo da nosimo breme o kome je On rekao: *Uzmite jaram moj na sebe i naučite se od mene; jer sam ja krotak i smiren srcem, i naći ćete pokoj dušama svojim. Jer jaram je moj blag, i breme je moje lako* (Mt.11,29-30). Ima li u broju onih koji su mudri po Bogu i koji se boje (Boga) nekoga da se ne podvizava svom silom da ponese zlopačenje u svakom trudu i udaljavanju (od sveta), u bezmolviju, čuvanju (srca) i staranju (za spasenje)? Ipak, i takav će naći da nije dostojan da svojim ustima izgovori ime Božije. Vladika Gospod Isus je došao (na zemlju) da bi u nama, koji ne živimo *po telu nego po Duhu* (Rim.8,1), umrtvio strasti, pokazavši nam svu volju Oca. Učeci Svoje učenike, On je govorio: *Tako i vi kad izvršite sve što vam je zapovedeno, govorite: Mi smo nepotrebne sluge, jer smo učinili što smo dužni učiniti* (Lk.17,10). To je On govorio onima koji su podneli trud i čuvali ga, i koji znaju da postoje grabljivci koji su spremni da ih pokradu. Svako ko vidi bilo šta otrovno, beži sa strahom - bilo da se radi o zmiji, o guji, o škorpiji, ili o nečem drugom što poseduje smrtonosni otrov. Međutim, naša bestidna i jedna duša prima sve što je umrtvljuje i ne beži od toga. Ona čak ni ne odstupa, već se naslađuje sa time, i slaže se srcem sa time. Zbog toga ona uzalud troši svoje vreme i ostaje bez poroda i ploda.

DVADESET ČETVRTO SLOVO O bestrašću

1. Na putu vrlina postoje padovi, zato što postoje neprijatelji, postoje promene, izmene, postoji obilje i mera, postoji nedostatak, postoji tuga i radost, postoji bol srca i skorb, postoji pokoj srca i napredak, postoji prinuđivanje. To je put kojim se dostiže nada.

2. Bestrašće je daleko od svega toga i ni u čemu nema potrebe. Jer, ono je u Bogu i Bog je u njemu. Ono nema neprijatelja, nema više ni padova, ni neverja, ni truda oko čuvanja, ni straha od strasti, ni pohote za bilo kojom stvari, ni nespokojstva zbog bilo čega neprijateljskog.

3. Njegova vrednost je velika i neizrecivo slavna. [Čovek] je daleko od njega sve dok ima strah od bilo koje strasti, i dok iz njegovog srca izlazi osuda.

4. Ono je telo koje je primio Gospod Isus. Ono je ljubav kojoj je On naučio Svoje i koju oni sa radošću projavljuju na delu.

5. Mnoge nezalnice su pomislile da su ga dostigli, iako su strasti još živele u njihovim dušama i premda im telo još nije bilo sasvim očišćeno, zbog čega su skrenuli od neophodnoga. Oprostite mi, Boga radi.

DVADESET PETO SLOVO

Avi Petru, svom učeniku

1. Ti si mi napisao: "Hteo bih da Bogu prinesem pokajanje za svoje grehe, ukoliko me Gospod izbavi od gorke svetske brige u koju sam upao". Dobro si rekao: "Ako se izbacim od dela ovoga veka". Jer, nije moguće da um brine i o jednom i o drugom, kao što je Gospod rekao: *Ne možete služiti Bogu i mamonu* (Mt.6,24). Mamon označava svako delo ovoga sveta. Prema tome, čovek ne može da služi Bogu ako ih ne napusti.

2. Šta bi drugo bilo služenje Bogu ako ne da na umu nemamo ništa što je strano (Bogu) kada ga blagosiljamo, da ne [osećamo] pohotu kada mu se molimo, ni zlobu kada mu pevamo, ni mržnju kada mu se klanjamo, ni zlu zavist koja nam stvara prepreku kada smo pored Njega, ni sramnu slast u našim udovima kada ga se sećamo. Jer, sve su to mračne stene koje ograđuju bednu dušu koja zbog svega toga ne može čisto da služi Bogu. Sve to joj polaže prepone u vazduhu i ne dozvoljava joj da sretne Boga, da ga u tajnosti blagoslovi, da mu se pomoli sa sladošću ljubavi, u prijatnosti srca i sa svetom željom, što bi joj donelo prosvetljenje od Njega.

3. Zbog toga što se ne trudi da razumno odseče [sve] to, um se uvek pomračuje i ne može da napreduje po Bogu. On neće moći da se postara da to odseče ukoliko ne postane bezbrižan za dela ovoga veka. Jedna (briga) je usmerena spolja, na stvari ovoga sveta koje služe na uspokojenje tela, a druga unutra, na (zadovoljenje) strasti, koje prave smetnju vrlinama. Međutim, duša ne vidi ovu unutrašnju brigu pre nego što se oslobodi od spoljašnje. Zbog toga je Gospod Isus rekao da niko ko se ne odrekne od svoje volje ne može biti Njegov učenik (Lk. 14,26).

4. Spoljašnje staranje [dolazi] od proizvoljenja, a unutrašnje, od spoljašnjeg dejstva. Znajući da i nad jednim i nad drugim caruje volja, Gospoda naš Isus Hristos je naredio da je odsecamo. Kada se duša stara o spoljašnjem, um se umrtvljuje i strasti već svoja dejstva projavljuju bez (zadržavanja). Ukoliko, pak, duša posluša reči Isusove i odseče svoje prohteve, počće da mrzi svako delo ovoga sveta. Tada se budi um i stoji sve dok ih ne izbac i iz svoga doma. On neprestano pazi na dušu i čuva je kako se ne bi vratila na ono što joj je predstavljalo iskušenje.

5. Duša je slična mladoj udatoj ženi koja se, po odlasku muža na put, ne brine sa (doličnim) strahom i stidom o stvarima u kući. Kad joj se vrati muž, ona odmah u strahu ostavlja ono što je radila i počinje da se o svemu stara po volji muža. Došavši, on se stara o svim domaćim stvarima saglasno potrebama. Takav je i um. Kada se probudi, on se stara o duši i neprestano je čuva, sve dok ne rodi od njega. Tada on vaspitava njenu decu i oni postaju jedno srce. Duša mu se pokorava, kao što je napisano kod apostola: *Muž je glava ženi*. I još: *Ali muž ne treba da pokriva glavu svoju, jer je slika i slava Božija; a žena je slava muževljeva. Jer nije muž od žene, nego žena od muža. Pošto muž ne bi sazdan radi*

žene, nego žena radi muža. Zato žena treba da ima vlast na glavi radi anđela. Ipak, u Gospodu niti je muž bez žene, ni žena bez muža. Jer kao što je žena od muža, tako je i muž kroz ženu, a sve je od Boga (1.Kor.11,7-12).

6. Ova reč se odnosi na one koji su se udostojili da postanu jedno sa Gospodom i koji više nemaju (raniji) obraz. To su oni koji se Bogu mole u čistoti. To su oni koji Boga blagosiljaju u svetom srcu. To su oni koje je Bog prosvetio. To su istinski poklonici koje Bog traži. To su oni o kojima je On rekao: *Useliću se u njih, i živeću u njima (2.Kor.6,16)*. Ono što je On rekao da će dvojici koji se među sobom slože sve biti ispunjeno (Mt.18,19) - na njih se odnosi. Prema tome, On hoće da njegovi budu čisti od svega veštastvenoga - i vidljivo, i nevidljivo, tj. u duši, kao i od svega što je On, kroz Svoje ovaploćenje, Svojim telom uništio, kao što je rekao: *Ostanite u meni, i ja ću u vama (Jn.15,4)*. Vidiš li, brate, da On najpre želi da mi postanemo deca u Njemu. Tada će i On biti u nama, radi čistote po sili našoj.

7. Međutim, reći će neko: "Ja sam se našao u Njemu kroz krštenje, ali svoj život ne mogu da uskladim sa time". Čuj, ljubljeni! Onaj ko se krštava prima oprostaj grehova, kao što govori apostol: *Tako se s njim pogrebosmo kroz krštenje u smrt... da bi se uništilo telo grehovno, da više ne robujemo grehu (Rim.6,4)*. Jer, Hristos ne može da prebiva zajedno sa grehom. Stoga, ako se u tebe uselio Hristos, [svakako] je umro greh, a *Duh je život za pravednost (Rim.8,10)*, kako kaže apostol. *Jer je udata žena vezana zakonom za živog muža; ako li muž umre, razreši se od zakona muževljeva. Zato, dakle, dok joj je muž živ biće preljubnica ako pođe za drugoga muža; ako li joj umre muž, slobodna je od zakona da ne bude preljubnica ako pođe za drugoga muža (Rim.7,2-3)*.

8. Prema tome, ko želi da sazna da li se u njega uselio Hristos, neka [posmatra] svoje pomisli. Sve dok mu greh vuče srce, Bog se još nije uselio u njega i Duh još u njemu nije našao pokoja. Bogu priliči da se useli u čoveka koji ima dela koja su Njemu svojstvena. Isto tako, čoveku priliči da je u Bogu kada mu se duša oslobodi (od strasti), kao što je rekao apostol: *Ko se sa bludnicom sveže jedno je telo s njom... A ko se sjedini sa Gospodom, jedan je duh s Njime (1.Kor.6,16-17)*. Jer, svaka protivprirodnost se naziva bludnicom.

9. Prema tome, kad se duša oslobodi i kada zaobiđe sve što joj preprečuje put u vazduhu (tj. u uzlaženju Bogu), počinje da prebiva u Bogu i da prima od Duha Njegovog, po rečenome: *A ko se sjedini sa Gospodom, jedan je duh s Njime (1.Kor.6,16-17)*. On nju, koja mu se neprestano klanja i koja se pilepljuje uz Njega, uči kako da se moli. On prebiva u njoj, rukovodeći je, uspokojavajući je i otkrivajući joj Svoje neizrecive počasti i darove. Nju on preporuča kroz krštenje i kroz nadahnuće Duha Njegovog, kao što je napisano: *Rođeni od Boga ne greši... i nečastivi ga se ne dotiče (1Jn.5,18), jer je od Boga rođen (1.Jn.2,9)*. I u Jevanđelju On govori: *Ako se ne obratite i ne budete kao deca, nećete ući u Carstvo nebesko (Mt.18,3)*. I opet: *Žarko želite razumnoga i pravoga mleka, kao novorođena deca, da o njemu uzrastete za spasenje (1.Pt.2,2)*.

10. Koja dela su svojstvena detetu? Dete plače kada ga biju i raduje se sa onima koji se raduju. Ako ga vređaju, ne gnevi se, a ako ga hvale, ne prevaznosi se. Ako više poštuju njegovog drugara, ne zavidi; ako uzmu nešto od onoga što mu pripada, ne smućuje se; ako mu ostave nešto malo u nasledstvo, ne proverava i ne tuži se ni sa kim; ne prepire se radi svojine; ne mrzi ni jednog čoveka; ne žali se ako je siromašno; ne nadima se ako je bogato; videći ženu ne oseća pohotu; slast pohote i mnogobrižnost ne vladaju njime; nikoga ne osuđuje; ni nad kim ne vlada; nikome ne zavidi; ne govori sa samohvalisanjem o onome što ne zna; ne ismeva bližnjeg zbog njegovog spoljašnjeg

izgleda; ni sa kim nije u zavadi; ne pretvara se; ne traži počasti ovoga sveta; ne traži da sabira bogatstvo; nije srebroljubivo; nije drsko; ne voli da se prepire; ne poučava sa strašću; ne uznemirava se ni zbog koga; ne tuguje ako ga razodenu; ne drži svoju volju; ne boji se gladi ni zločinaca; ne straši se zveri ni rata; ne izbezumljuje se pri gonjenjima.

11. Takav je onaj o kome je Gospod naš Isus rekao: *Ako se ne obratite i ne budete kao deca, nećeće ući u Carstvo nebesko*. Kada dete malo odraste, u njemu počne da živi zlo. Zbog toga ga prekoreva apostol, govoreći: *Da ne budemo više mala deca, koju ljulja i zanosi svaki vetar učelja, obmanom ljudskom, i lukavstvom radi dovođenja u zabludu, nego da budemo istinski u ljubavi da u svemu uzrastemo u Onoga koji je glava* (Ef.4,14-15). I opet govori: *Mlekom vas napojih a ne jelom jer još ne mogoste. Ali ni sad još ne možete* (1.Kor.3,2-3). I još govori: *Za vreme dok je naslednik dete se ništa ne razlikuje od roba, ako i jeste gospodar svega. Nego je pod starateljima i upraviteljima do roka koji je otac odredio. Tako i mi, kada bijasmo deca, bijasmo porobljeni stihijama sveta* (Gal.4,1-3). I opet: *Beži od mladalačkih želja* (2.Tim.2,22). Učeci nas da odbacujemo takvu mladost, on je rekao: *Braćo, ne budite deca umom, nego zločom detinjite, a umom budite savršeni* (1.Kor. 14,20). Prema tome, u čemu se sastoji delo (istinskih) mladenaca u Hristu? Po rečima apostola Petra, u sledećem: *Odbacite svaku zlobu i svako lukavstvo i licemerje, i zavist i sva ogovaranja... kao novorođena deca* (1.Pt.2,1). Vidiš li, brate, šta znači reč Gospoda našeg Isusa: *Zaista vam kažem, ako se ne obratite i ne budete kao deca, nećeće ući u Carstvo nebesko* (Mt.18,3)? Ova reč je nabijena strahotom zato što ju je Gospod naš izrekao sa zakletvom: *Zaista* (tj. amin) *vam kažem*. On sam jeste Amin. Zbog toga je apostol rekao: *Nemajući ni u koga većega da se zakune, zakle se samim sobom govoreći: Zaista ću te bogato blagosloviti i obilno te umnožiti* (Jev.6,13-14).

12. Shvatimo ispravno ovu reč i na svaki način se starajmo da je sa strahom i trepetom ispunjavamo svakog časa, čim nam se ukaže prilika. Kada nas neprijatelj rani strelom nezadovoljstva prema bližnjem ili stoga što nas je ožalostio, ili uvredio, ili oklevetao, ili što se sa nama prepire i očekuje ustupak; kada nešto ogorčenje počne da nas tišti, privodeći u pokret zlo sećanje na ono što nam je učinio bližnji kako bi nam dušu pomračio gnevom i mržnjom - požurimo da se setimo reči Gospoda našeg koje je izrekao sa zakletvom: *Zaista vam kažem, ako se ne obratite i ne budete kao deca, nećeće ući u Carstvo nebesko*. Ko se neće uplašiti kad čuje ove reči? I ko od mudrih, koji žele da spasu svoju dušu, neće iz svoga srca izbaciti svako nezadovoljstvo koje ima prema bližnjem? I ko od onih koji se boje da ne dopadnu u geenu neće iz svog srca iščupati svaku mržnju, kako ne bi bio izbačen iz Carstva? Jer, naš Gospod je rekao odlučnom rečju: *Ako se ne obratite i ne budete kao deca, nećeće ući u Carstvo nebesko*. Ova reč je teška za one koji se drže svoje volje, koji vole svet i ne poznaju dar Duha Svetog. Onima, pak, na koje siđe, On daje zaborav svakog zla i uči ih Svibme, tj. umesto gneva - krotosti, umesto neprijateljstva - miru, umesto prepiranja - smirenoumlju, umesto mržnje - ljubavi, umesto malodušnosti - dugotrpljenju. Takvi su oni koji su se udostojili preporoda.

13. Postarajmo se da od svog srca odsečemo ono o čemu govori veliki apostol. Ostavimo to da bismo došli do mere deteta. Oni koji su se o tome postarali, i koji su to odsekli od svojih duša, kasnije su opet došli do svetog velikog uzrasta i savršenstva. Jer, Gospod je, pošto im je dunuo u lice, rekao: *Primate Duh Sveti* (Jn.20,22). Javivši im se na moru Galilejskom, On je rekao: *Čeda, imate li ovde šta za jelo?* (Lk.24,41), napominjući im da ih je kroz duvanje Duha Svetog učinio decom, iako po telu nisu bili deca. I opet je napisano: *Evo ja i deca koju mi dade Bog. A pošto ta deca imaju zajednicu krvi i mesu, i On uze najprisnijeg udela u tome, da smrću satre onoga koji ima moć smrti, to jest đavola,*

i da [ih] izbavi (Jev.2,14). Sa čijim telom i krvlju je On uzeo najprisniji udeo ako ne sa telom i krvlju onih koji ostaviše svako lukavstvo i dostigoše meru svetog deteta? I oni su opet postali savršeni, po reči apostola: *Dok ne dostignemo svi u jedinstvo vere i poznanja Sina Božijega, u čoveka savršena, u meru rasta punote Hristove* (Ef.4,13). I opet, [on kaže]: *Telo raste na izgrađivanje samoga sebe u ljubavi* (st.16). Apostol Jovan takvima piše: *Pisah vam, deco, jer ste poznali Oca... Pisah vam, mladići, jer ste pobedili... nečastivoga* (1.Jn.2,13-14). Da li si sada saznao da su oni koji su postali deca zlobom postali borci protiv neprijatelja, budući da su se obnažili od njegovog oruđa, tj. zlobe? Oni su zatim postali i oci i dostigli u meru savršenstva, tako da im se poveravaju i otkrivenja i tajne. Oni dostižu mudrost, jedinstvo, blagost, krotost i čistotu, budući da su takve osobine krotosti. Oni su oni koji su proslavili Hrista u telima svojim.

14. Podvizavajmo se, ljubljani brate, da ne budemo malodušni zbog velike (duhovne) gladi koja se raširila po zemlji. Neprestano umoljavajmo blagost Božiju da ne dopusti da se prevarimo prelešču neprijatelja i zavidnika koji tvori zlo bez milosti i bestidno navaljuje, govoreći da će nas, ako ne danas, a ono svakako sutra nadvladati i da neće odustati. Zbog toga se neodstupno molimo, govoreći kao Sveti David: *Pogledaj i usliši me Gospode Bože moj. Prosveti oči moje da ne bih nekad zaspao na smrt, da ne bi nekad rekao neprijatelj moj: Nadjačah ga. Oni koji mi dosađuju će se obratovati ako se sapletem* (Ps.12,4-6). Ako neprijatelji počnu da nas savlađuju, uzviknimo govoreći: *Bože, ko se može uporediti sa Tobom? Nemoj prećutati i nemoj biti krotak* (prema neprijateljima). *Jer, eto, neprijatelji Tvoji se uskomešale i oni koji Te mrze podigoše glavu. Postadoše lukavi prema Tvojim ljudima*, govoreći: "Nemojmo ostaviti spomen o Izrailju" (Ps.82,2-5). Onaj koji je napredovao u Duhu Svetom govoraše: *Bože, učini da budu kao vihor, kao pleva pred vetrom... Napuni im lica sramotom... i neka znaju... da si Ti jedini Svevišnji nad svom zemljom* (Ps.82,14; 17; 19). Tako oni koji se podvizavaju verom krepe svoje srce protiv neprijatelja. Pre nego što stupe u borbu, oni sebe utvrđuju na svetom kamenu koji je Hristos, govoreći u kreposti srca: *Opkoliše me kao pčele saće i raspališe se kao vatra u trnju i imenom Gospodnjim im se protivih* (Ps.117, 12).

15. Primetivši da su nas neprijatelji okružili svojim lukavstvom, tj. uninijem, ili da raslabljuju našu dušu pohotnom slašću, da nam ne daju da podnesemo gnev na bližnjega koji čini nešto neprilično, da podstiču oči naše na želju za telima, da hoće da nas navuku na jedenje slatke hrane, da nam reči drugoga predstavljaju kao otrov, da nas pobuđuju da ponižavamo reči drugog, da nas nagovaraju da pravimo razliku među bratijom i da govorimo: "Ovaj je dobar, a ovaj je rđav", - ne treba da smo malodušni, već sa krepošću srca, kao David, uzviknimo: *Gospod je zaštitnik života mog! Ako se na mene naoruža puk, neće se uplašiti srce moje; ako na mene podignu rat, na Njega ću se nadati. Samo jedno tražih od Gospoda: da živim u domu Gospodnjem sve dane mog života, da gledam krasotu Gospodnju i da posećujem Njegov sveti hram. Jer, On me sakri... i uznese me: Sada uznese glavu moju nad neprijateljima mojim* (Ps.26,3-6). Ovo je svojstveno onima koji su svoj um podigli od mrtvih dela, koje apostol naziva noću, govoreći: *Nismo [sinovi] noći niti tame* (1.Sol.5,5). Izobličavajući one koji su nemarni, on je govorio: *Jer koji spavaju, noću spavaju, i koji se opijaju, noću se opijaju* (st.7), i još: *Dan Gospodnji [će] doći kao lopov u noći... i neće izbeći* (st.2-3) zato što su u noći. Onima, pak, koji su svoj um podigli iz strasti, on govori: *A mi koji smo sinovi dana budimo trezni i obučeni u oklop vere i ljubavi i s kacigom nade spasenja* (st.8).

16. Učinimo sve i budimo trezvousni u odnosu na mrtva dela, pazeći dušom svakog časa kako ne bismo činili ništa što je protivprirodno. Jer, naša priroda je nestalna,

po reči proroka Isaije: *Milostiv ti je Gospod, potištena i kolebljiva, koja nisi našla utehe* (Is.54,10). Jer, duša liči na gvožđe koje rđa ukoliko se zanemari, ali, isto tako, postaje i kao oganj i čisti se kada ga polože u vatru - tada ga niko ne može dotaći jer i samo postaje oganj. Takva je i duša: dok prebiva sa Bogom i nalazi se pored Njega, ona je kao oganj i opaljuje sve neprijatelje svoje koji su je doveli do rđanja za vreme njene nemarnosti. (Taj oganj) je čini čistom i obnovljenom, kao i gvožđe, i ona se već ne naslađuje ničim svetskim, nego se uspokojava u svojoj prirodi, koja je i bila njena prvobitna svojstvenost. Ona, međutim, umire kada ostavi svoju prirodu. Životinja umire ako se spusti u vodu zato što je zemljanje prirode; i riba umire ako se nađe na zemlji zato što je iz vodene sredine; i ptice se dobro osećaju dok su u vazduhu, a na zemlji se boje da ih ne uhvate. Tako i savršena duša koja napusti svoju prirodu - odmah umire.

17. Oni koji su postali dostojni i koji su se udostojili onih darova, na svet gledaju kao na tamnicu i neće da se mešaju sa njim da ne bi umrli? Takva duša već ne može da zavoli svet, čak i da hoće, zato što se seća svog ranijeg stanja u kome je boravila dok nije počela da prebiva u Bogu, [zato što se seća] šta joj je svet učinio i kako ju je napravio pustom. Neprijatelj koji uđe u carski grad i kome ljudi (u gradu) iz straha pruže ruku, po zlobi svojoj odmah žuri da ukloni lik cara i da njegove zakone izmeni. Zatim uvodi druge, teške zakone i postavlja svoj lik, te svo mnoštvo naroda primorava da mu služe. Na tajno, pak, obaveštenje i vapaj građana: "Dođi i pomози nam", istinski car se rasrđuje na svog neprijatelja i dolazi sa svojom vojskom. Čuvši o tome, građani mu sa radošću otvaraju vrata i on ulazi, ubija svog protivnika i svrgava lik koji je on nasilno postavio, te izmenjuje zakone. Grad se raduje i istinski car, postavivši ponovo svoj lik i svoje zakone, živi u njemu i krepí ga, kako više niko ne bi mogao da zavlada njime, a one koji žive u njemu uči da se bore, kako bi bez straha istupili pred svakog svog neprijatelja. Takva je i duša kojom je, posle svetog krštenja, opet nasilno zavladao neprijatelj, ponizivši je raznim svojim zamkama, i umesto lika Cara postavivši svoj lik i svoje zakone, koju je on nagnao da se stara o delima ovoga sveta, da dejstvuje nemarno i nečastivo, i koju je on učinio kakvom je hteo. Njoj, međutim, najzad blagost svetog i velikog Cara Isusa šalje pokajanje, zbog čega se ona raduje. Pokajanje je otvorilo ulaz i veliki Car Hristos je ušao, uništio njenog neprijatelja, uklonio njegov lik i njegove nečastive zakone, učinio je slobodnom i u njoj postavio Svoj sveti obraz. On joj je predao Svoje zakone i njena čula naučio da se bore. Najzad, On počiva u toj duši jer je postala Njegova. Tako biva sa dušom po milosti Božijoj!

18. Prema tome, duša ne može ući u pokoj Sina Božijeg ukoliko nema obraz carev. Kao što novac koji na sebi nema carevo izobraženje niko od trgovaca ne prima i ne daje, niko od merilaca ne meri, niti car prihvata u svoju riznicu, tako ni dušu koja nema obraz Velikog Cara Isusa, ni anđeli ni sam Car ne puštaju (da uđe u pokoj Njegov), već je odguruju govoreći: "Kako si ti ušla ovde nemajući moj obraz?" Obeležje ovog obraza jeste ljubav. Jer, On sam je rekao: *Po tome će svi poznati da ste moji učenici ako budete imali ljubav među sobom* (Jn.13,35). Međutim, mi ne možemo imati Njegovu ljubav ako nam je duša podeljena, tj. ako Boga traži, a voli svet. Kao što ptica ne može poleteti sa jednim krilom ili imajući nešto obešeno o sebe, tako ni duša ne može napredovati u Bogu ako je svezana bilo čime svetskim. Kao što lađa ne može da plovi ukoliko nema sve što joj je potrebno za plovidbu, tako ni duša ne može da prepliva more strasti ako nema nikakvih vrlina. Kao što mornari ne nose skupocena odela, niti rukavice, ni čizme, zato što (u slučaju) potrebe ne mogu da plivaju ako nisu nagi, tako ni duša ne može da prepliva valove neprijateljskih duhova zlobe ukoliko ne bude obnažena od svega svetskoga. Kao što vojnik koji kreće u borbu protiv carevih neprijatelja ne može da opstane ako nema svo

potrebno oružje, tako ni monah ne može da se suprotstavi strastima ako mu nedostaje neka od vrlina. Ako se u gradu koji je okružen zidinama razvalila samo jedna mala stena, neprijatelji će, ukoliko žele da uđu u grad, svu svoju pažnju usmeriti baš na tu razvalinu. I premda stražari stoje kod vrata, ne mogu se odupreti neprijateljima, ukoliko se ne popravi razvaljeno mesto. Isto tako, ni monah ne može da se suprotstavi neprijateljima svojim ukoliko je njime ovladala bilo koja strast. On tada ne može da dostigne meru savršenstva.

19. Ne govorim ovo ja, nego Božanstveno Pismo. U knjizi Postanja je napisano: *I reče Bog Noju: Tebe jedinog videh pravednog u rodu ovom i savršenog* (Post.7,1). I Avraamu je On rekao: *Budi neporočan preda mnom i ustanoviću zavet sa tobom... većan zavet* (Post.17,1). Isaak je, blagosiljajući svoga sina, rekao: *Neka te Bog moj ukrepi da bi mogao da ispuniš svu volju Njegovu* (Post.28, 1). I u knjizi Brojeva je napisano: *Svako koji je uzeo zavet neka se uzdrži od vina i vinskog sirćeta i sikera i od svega što ishodi* (iz vinograda), *čak i od suvog* (grožđa) (Broj.6,1-4). A u Ponovljenim zakonima [je rečeno]: *Ako stupiš u borbu protiv neprijatelja tvoga, sačuvaj se od svake zle reči, sve dok ti neprijatelj ne bude predan u ruke* (Pon.Zak.29,9). *Nemoj ostaviti daha ni u jednom od ovih sedam naroda da te ne bi naučili da grešiš preda mnom* (Pon. Zak.20,16). Učeci one među nama koji govore: "Da li ćeš ih brzo istrebiti kad ih je toliko" da nisu malodušni, On je rekao: *Ne možeš da ih istrebiš za jednu godinu da ne bi zemlja opustela i da se ne bi umnožile divlje zveri protiv tebe, već malo po malo, kad se umnožiš i porasteš... I uvećaće Bog oblast tvoju* (Pon. Zak.7,22). Bog im je, takođe, mnogo puta zapovedao govoreći: *Pazi da nikad ne položiš zavet sa Hananejcima koje nameravam da istrebim pred licem tvojim* (Pon.Zak.20,2).

20. Pošto je Isus Navin pošao i okružio Jerihon, i pošto ga je srušio, Bog je rekao: *Prokuni njega i sve njegovo* (Is. Nav.6,16). Dok je Isus nameravao da stupi u borbu sa (stanovnicima) Gaja, Izrailj se dao u begstvo, ne mogavši da se suprotstavi neprijateljima usled kletve koja se na njemu našla zbog sitnice koju je ukrao Ahar. Tada je Isus pao na lice i zaplakao pred Gospodom, govoreći: *Okrenu Izrailj vrat svoj pred neprijateljima svojim* (Is.Nav.7,8). *Šta ću da činim?I reče mu arhistratig sile Gospodnje: Izrailju, ti ne možeš da se usprotiviš neprijateljima svojim jer je kletva na tebi* (st.13). I Isus ne ode više u borbu sve dok nije istrebio Ahara. Takođe, vidimo da je Bog od Saula oduzeo carstvo usled kletve kojoj se podvrgao zbog Amalika. I još, Bog Izrailja nije poslušao onog dana kada je Jonatan umočio *žezal svoj* (u saće meda) i *stavio ga u usta svoja* (1.Car. 14,17). Učeci nas da najmanja strast uništava silu vrlina, i Eklisijast govori: *Mrtve muve kvare sladoš jeleja* (10,1). Jezekilj takođe govori: *Onoga dana kada pravednik skrene sa puta svoje pravde i učini nepravdu, pustiću bolest na lice njegovo i neću pomenuti pravdu njegovu* (Jez.18,24). A apostol govori: *Malo kvasca ukiseli sve testo* (Gal.5,9). Uzevši od prodate njive i slagavši, Ananija i njegova žena, Sappira, odmah su pali pred noge apostola i ispustili duh, iako delo beše malo. Jakov, opet, govori: *Jer koji sav zakon održi a sagraši u jednome, kriv je za sve* (Jak.2, 10).

21. Podstičući nas da se okrenemo ka Njemu, Bog kod Jezekilja govori: *Od dana kad se bezakonik obrati od svog puta i učini sud i pravdu, više neću pominjati njegova bezakonja i požiće života* (18,21), *jer neću smrti grešnika, nego da se obrati i da bude živ. Obratite se najzad. Zbog čega umirete, dome Izrailjev* (33, 11). I opet Jeremija govori: *Obrati se meni, dome Izrailjev, pa ću vam se smilovati, govori Gospod* (3,12; 36,3). I opet: *Zar onaj ko padne ne ustaje, i zar se ne vraća onaj ko zaluta? Zbog čega se odvrtiš ovi ljudi moji u Jerusalmu sramnim odstupanjem, i zbog čega su uporni u svojoj volji, izbegavajući da se obrate, govori Gospod* (8, 4-5). *Obratite mi se, i obratiću vam se*

(Mal.3,7). I Gospod Isus je rekao: *Jer ako oprostite ljudima sagrešenja njihova, oprostiće i vama Otac vaš nebeski. Ako li ne oprostite ljudima sagrešenja njihova, ni Otac vaš neće oprostiti vama sagrešenja vaša* (Mt.6, 14-15). I apostol govori: *Ako i upadne čoveku kakvo sagrešenje, vi duhovni ispravljajte takvoga duhom krotosti* (Gal.6,1). I opet Jakov govori: *Braćo, ako ko od vas zaluta sa puta istine, pa ga neko vrati, neka zna da će onaj koji obrati grešnika sa puta zablude njegove, spasti dušu od smrti i pokriti mnoštvo grehova* (Jak.5, 19-20).

22. Eto, sva ta svedočanstva Pisma nas pobuđuju da ispitujemo sami sebe i da utvrdimo da li, možda, trudeći se, u sebi nemamo zlobu prema bližnjem, ili gnev i ne praštamo mu, što bi upropastilo trud naš. U tom slučaju i Gospod naš Isus Hristos nam neće pomoći u času kad nas budu vređali neprijatelji naši. Jer, On sam je neke takve strogo prekoreo, govoreći: *Zli slugo, sav dug onaj oprostio sam ti, jer si me molio. Nije li trebalo da se i ti smiluješ na svoga drugara, kao i ja na te što se smilovah? I razgnevi se... i predade ga mučiteljima dok ne vrati sve što mu je dugovao. Tako će i Otac moj nebeski učiniti vama, ako ne oprostite bratu svojem od srca svojih sagrešenja njihova* (Mt.18,32-35). Ispituj sebe, brate, svakodnevno ako želiš da upознаš srce svoje i šta je u njemu pred Bogom - da li osuđivanje (brata), ili mržnja, ili zavist, ili drskost. Ako se u tvom srcu nađe takav otrov, seti se reči Gospoda Isusa: *Tako će i Otpac moj nebeski učiniti vama, ako ne oprostite bratu svojem od srca svojih sagrešenja njihova*. Ko se plaši da ne dopadne u ad neka iz svog srca izbacuje svaku zlobu. Tako ona strašna odluka neće pasti na njega. Pazi na svoje srce, brate, i budi bodar prema svojim neprijateljima. Jer, oni su svelukavi zlotvori. U srcu se ubedi u istinu reči da čovek koji čini zlo ne može činiti dobro. Čovek, međutim, može da čini zlo pod vidom dobra.

23. Zbog toga nas je naš Spasitelj naučio da smo bodri pred (neprijateljima), govoreći: *Jer su uska vrata i tesan put što vode u život, i malo ih je koji ga nalaze... Široka [su] vrata i širok put što vode u propast, i mnogo ih ima koji njime idu... Čuvajte se lažnih proroka, koji vam dolaze u odelu ovčijem, a iznutra su vuci grabljivi. Po plodovima njihovim poznajte ih* (Mt. 7,13-16). Koji su to plodovi ako ne svaka protivprirodnost kojom oni navaljuju na nas, želeći da naše srce navedu na nju? Međutim, one koji vole Boga iz sveg srca lažni proroci ne mogu da ubede ni u šta svoje, po reči apostola: *Ko će nas rastaviti od ljubavi Hristove? Žalost ili teskoba, ili gonjenje, ili glad, ili golotinja, ili opasnost, ili mač?... Jer sam uveren da nas ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavarstva, ni sile, ni sadašnjost, ni budućnost, ni visina, ni dubina, niti ikakva druga tvar neće moći odvojiti od ljubavi Božije* (Rim.8,35-36; 38-39). Vidiš li, brate, kakvi su oni koji vole Boga iz sveg srca i kako ih ništa svetsko ne može odvojiti od ljubavi Božije!

24. Pazi da te nešto od pogubnih [stvari] ne odvoji od ljubavi Božije - bilo zlato, ili srebro, ili kuća, ili slast zadovoljstva, ili mržnja, ili uvreda, ili reč koja ranjava srce, ili neki drugi otrov koji zmija uliva u naše srce. Ne smućuj se (ako u sebi ugledaš nešto takvo), već se požuri da svoj pogled ustremiš na bakarnu zmiyu koju je po reči Gospodnjoj sačinio Mojsije. On ju je postavio na drvo na vrh gore kako bi je svako koga je zmija ujela mogao da vidi i da se isceli. Gospod naš Isus Hristos je uzeo na sebe obraz ove bakarne zmiye. (Zmija) je neprijatelj koga je poslušao Adam i postao neprijatelj Božiji. Gospod naš Isus Hristos je radi nas postao sličan Adamu, savršen čovek u svemu, osim u grehu. Bakarna zmija je po izgledu slična neprijatelju Božijem, ali nema zle pomisli, ni otrova, ni zlobe, niti gamiže, niti šišti, niti poseduje neprijateljski dah. Ovaj praobraz je prihvatio Gospod naš Isus Hristos da bi poništio otrov koji je Adam primio iz usta zmiye. I priroda, koja je postala protivprirodna, vratila se u prirodnost. Slično tome (Bog) govori Mojsiju: *Šta je to u ruci*

tvojoj? A on reče: "Žezal". I reče (mu): "Spusti ga na zemlju". I položi ga na zemlju i postade zmija. I ustuknu Mojsije od nje. I reče Gospod Mojsiju: "Pruži ruku i uzmi je za rep". On pruži ruku i uze je za rep, i nađe se žezal u ruci njegovoj (Izl.4,2-4). Kasnije mu je Bog u različito vreme govorio ili da uzme žezal (koji se pretvarao u zmiju) i da njime udari po egipatskoj reci pred licem faraona (na šta bi se voda pretvorila u krv), ili da njime udari po Crvenom moru (na šta je ono iščezavalo), ili da uzme žezal koji mu je u ruci i kojim je udario po moru, te da udari u kamen (zbog čega bi voda potekla) (Izl.7,19; 14,16; Broj.20,8).

25. Vidiš li kako se onaj koji ide za stopama Gospoda našeg Isusa Hrista preobraća u žezal, iako je ranije bio neprijatelj i zmija, i kako više niko od neprijatelja ne može da mu se suprotstavi? Ovo je velika tajna. Zbog toga, ako zmija poseje svoj otrov u nas, požurimo da pogledamo na Onoga koji se popeo na Krst. Sve su mu to učinili radi nas. I On je sve pretrpeo, ne izmenivši se i ne ogorčivši se na one koji su ga mučili. On nije rekao grube reči, već je ostao nepokretan kao bakarna zmija. Sila i pomoć je od Njega koji je kazao: *I kao što Mojsije podiže zmiju u pustinji, tako treba da se podigne Sin Čovečiji, da svaki koji veruje u njega ne pogine, nego da ima život večni* (Jn.3,14-15). To i znači slediti za Njegovim stopama i biti zdrav kroz Njega. Kako mi postajemo zdravi? Ako verujemo da je On moćan (da nas načini zdravima). Jer, bakarna zmija nije dolazila kod onih koji su bili ujedeni u pustinji, već bi ujedeni pogledao na nju i postajao zdrav. I tamo je bilo mnogo onih koji su umrli od zmija, jer nisu poverovali reči Božijoj, kao što reče apostol: *Niti da kušamo Hrista, kao što neki od njih kušашe, i od zmija izgiboše* (1.Kor.10,9).

26. Znaš li, brate, da se sve do sada u duši nalazi zmija koja želi da iskuša Isusa? Šta drugo znači iskušavati ga ako ne raspitivati se za Njegove zapovesti i ne ispunjavati ih, kao što je napisano: *I upita jedan od njih, zakonik, kušajući ga i govoreći: Učitelju, koja je zapovest najveća u Zakonu? A Isus im reče: Ljubi Gospoda Boga svoga svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svim umom svojim. Ovo je prva i najveća zapovest. A druga je kao i ova: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe. O ovim dvema zapovestima visi sav Zakon i Proroci* (Mt.22,35-40). Vidiš li da se oni koji pitaju a ne ispunjavaju nazivaju kušačima? To je stoga što neće da poveruju u bakarnu zmiju koja ih može spasiti od otrova nevidljive zmije. Zadržavaj srce svoje i nemoj se predavati uniniji govoreći: "Kako mogu ispuniti vrline kad sam grešan čovek?" Čoveka koji ostavi svoje grehe i obrati se ka Bogu, pokajanje obnavlja, po rečima apostola: *I kao što nosismo sliku zemljanoga, tako ćemo nositi i sliku nebeskoga* (Kor.15,49). Vidiš li da je (Bog) čoveku dao [mogućnost] da se menja kroz pokajanje i da preko njega postaje potpuno nov?

27. Majka mladenca neprestano čuva od svakog zla, sve dok se nalazi u njenim rukama. Kada on zaplače, ona mu daje svoju sisu i nežno ga udara po obrazu da bi ga uplašila i naučila da mleko uzima sa strahom i da ne bi stekao drsko srce. Ako se ono zbog toga zaplače, ona ga, sažaljevajući se na plod svoje utrobe, teši, ljubi i ljulja sve dok ponovo ne uzme njenu sisu. Otac se ne svađa sa njim zbog toga što ne radi ili što ne ide u borbu protiv njegovih neprijatelja, zato što je još mali i što ne može: noge ima, ali ne može da stoji na njima, ruke ima, ali ne može da drži oružje. I majka ga blagodušno trpi sve dok, malo-pomalo, ne odraste. Odrastavši malo, on se hvata u koštac sa drugom [decom]. Ako ga neko i obori, otac se ne ljuti na njega, jer zna da je još dete. Tek kad omuža, počinje da se pojavljuje njegovo raspoloženje, tj. da li je neprijatelj neprijateljima svog oca. Tada mu otac poverava svoje poslove, kao svom sinu. A ako se posle svih napora kojima su se roditelji potrudili oko njega, pokaže kao kuga prema njima, tj. ako omrzi roditelje i odrekne

poslušnost njihovom blagorodstvu, te se udruži sa njihovim neprijateljima, oni ga lišavaju svoje naklonosti, izgone iz svoga doma i odriču mu njegovo nasljedstvo.

28. I mi se, brate, pobrinimo o sebi, (prinudavajući se) da ostanemo pod pokrovom pokajanja. Primajmo mleko iz njegovih dojki da bismo se nahranili. Prezrimo sve vidljivo da bi se našim ustima osladilo njegovo mleko. Ponesimo breme njegovih zaruka kako bi se ono (usrdnije) pobrinulo o nama. Ako se uhvatimo u borbu sa neprijateljima našim i oni nas obore kao nedorasle, zaplaćimo pred njim da bi umolilo Oca našeg da se osveti onima koji su nas povredili. Odsecimo svaku želju srca svoga i zavolimo stranstvovanje koje će nas spasti, kao i Avraama. Potčinimo se pod njegovu ruku, kao Jakov, da bismo primili blagoslov od Oca našeg. Omrzimo prohteve srca svoga, kao i Mojsije, koji je bio sačuvan pod njegovim pokrovom i koji je, kao slobodan od svake pohotne slasti, ustao na one koji su njega (tj. pokajanje) hteli ubiti. Ne prezrimo ga da nas ne bi zapostavilo, kao Isava. Sačuvajmo njegovu čistotu kako bi nas uzvisilo u zemlji neprijatelja naših. Imajmo ga svagda kao dobar pokrov, slično Isusu, sinu Navinovom, za koga se kaže: *Sluga Isus, sin Navinov, [beše] mladić koji nikako ne izlažeše iz šatora* (Izl.ZZ, 11). Nemojmo dati mesta uniniju u srcu svom da nas ne bi ostavilo bez nasleđa u obećanoj zemlji. U svemu zavolimo smirenje i potrudimo se da uđemo u zemlju u kojoj teče med i mleko, kao u Halevu. Ne poželimo ništa pogubno da ne bismo bili istrebljeni, kao Raav. Nemojmo voleti nasladu grla koju pružaju neka jela, da ne bismo bili istrebljeni, kao sinovi Ilija. Sačuvajmo se od svake nepravde, kao Samuilo koga savest nije izobličavala, kako ne bismo ništa zlo učinili bližnjem. Nemojmo voleti zlu zavist prema drutima da nas (pokajanje) ne bi odbacilo, kao Saula. Neka nam omili da ne vraćamo bližnjemu zlo za zlo, da bi nas (pokajanje) sačuvalo od zla, kao Davida. Nemojmo voleti hvalisanje i taštinu, da nas ne bi odgurnuli od lica Oca našega, kao Avesaloma. Naprotiv, zavolimo smirenoumlje i časnost da bi nas (pokajanje) pokazalo osvetnicima prema svim neprijateljima Oca našeg, kao Solomona. Zavolimo potpuno odricanje od svega i obuzdavanje svojih udova od svakog mrtvog dela, kako bismo stekli hrabro srce protiv neprijatelja naših, slično Iliji Tesvićaninu. Nemojmo biti slastoljubivi i pohotljivi da nas (pokajanje) ne bi istrebilo, kao Ahava. Podvizavajmo se do smrti, da ne bismo izgubili njegovo sveto nasleđe, kao Navutej Izrailjac. Budimo u svemu poslušni ocima našim po Bogu, odsecajući svoju volju da bi, zbog našeg savršenog potčinjavanja, na nama ostao njihov blagoslov, kao na Jeliseju. Nemojmo biti srebroljubivi i lažljivi čovekougodnici, da nas ne bi postigla kazna, kao Gijeziya. Zavolimo u svemu verne (ljude) i to više od samih sebe, da bi nas (pokajanje) blagoslovilo, kao Sunamičanku. Nemojmo biti strasni posmatrači sramnih dela, da nas (pokajanje) ne bi istrebilo od svog lica, kao Ahiju i Sedekiju, koje je car vavilonski sažegao u ognju. Omrzimo greh sve do smrti radi duše svoje, da bi nam (pokajanje) pomoglo u času nevolje, kao Suzani. Ne poželimo različita jela, da nas ono ne bi ostavilo, kao one koji su primali hranu sa Navuhodonosorove trpeze. Zavolimo zlopačenje u svemu, da bi se (pokajanje) obradovalo zbog nas, kao zbog onih koji su bili sa Azarijom. Nemojmo biti lukavi, kao Vavilonjani, koji su roptali na verne. Ispunjavajmo svoje (molitvene) službe, ne popuštajući pred lenjošću tela, kao Danilo, koji je pre pozeleo da umre, nego da ostavi molitvu koju je svakodnevno vršio. Jer, Bog je moćan da sačuva od iskušenja one koji ga vole, kao i da istrebi zle. Tako je vera pravednog (Danila) po Bogu zveri učinila jaganjcima. Blagosloven je Bog pokajanja, blagosloven je pred Njim i onaj ko je zavoleo (pokajanje) i ko je priklonio svoj vrat pod breme njegove volje, jer će se preporučiti sviše voljom Božijom.

29. I tako, brate, čovek ima veliku potrebu za rasuđivanjem, za odsecanjem svake svoje telesne želje, za pažljivim trezvoumljem na svim svojim putevima, kako ne bi

zabludeo i upao u ruke neprijatelja svog (pokajanja). Jer, skretanje ka samopravednosti ga kolje; osuđivanje grešnika ga odgoni; ponižavanje lenjivih ga preseca. O njemu je napisano u Pričama: *Tesne su staze doma njenog: ona brašno ne jeđaše sa lenjošću. Dvostruko odelo sačini ona svome mužu. Ona je kao lađa koja trguje u dalekim [zemljama] i sabira bogatstvo* (Prič.31,27). Postarajmo se da ga shvatimo iz ovih reči. Tovareći brod, trgovac ne bira samo jednu vrstu (tovara), već sve ono od čega očekuje dobitak. On ne oponaša one koji su pretrpeli štetu, već one koji su se obogatili i koji (spokojno) borave u svojim domovima. On se uklanja od svake štetne stvari, a pozajmljuje onu sa kojom može steći dobitak, da bi, najzad, i sam kupio takvu stvar. Kao nezamenjivo pravilo njemu služi da opet kupi ono od čega je stekao dobitak. On se raspituje za cenu kojom će prodavati ili kupovati stvari kod onih koji su se obogatili i koji se odmaraju u svojim domovima, a koji nemaju zavisti prema njemu. Takva je i duša koja bez saplitanja želi da sretne Boga. Ona se ne zadovoljava samo jednim delom, već se stara o svakom delu koje doprinosi (spasenju). Od dela za koje je čula da je pogubno, ona beži, kako ne bi pretrpela štetu.

30. Da li si ti, brate, sada sebe nazvao trgovcem Isusovim? Potrudi se da to postaneš. Trgovina ovog Cara je daleko od svake manjkave stavari. Evo stvari koje su štetne za njega: ljudska slava, gordost, samopravednost, drskost, reči ogorčenja, gramzivost, hvalisanje, naklonost ka zabavljanju. Sve je to štetno za Isusove trgovce. Ukoliko imaju takve stvari u svojoj radnji, oni mu ne mogu ugoditi. Ispitaj brate šta se nalazi kod tebe. Neka tvoj um utvrdi koja od tvojih čula prinose plod Bogu, a koja naginju ka grehu. Da li se, možda, tvoje oči varaju slašću zadovoljstva? Da li tvoj jezik biva pobeđivan drskošću? Da li primećuješ da se tvoje srce naslađuje ljudskom čašću? Da li tvoje uši raduje kleveta? Sve je to štetno za um. U knjizi Levitskoj je napisano: *Ovako reci Aaronu: Nemoj na moj žrtvenik prineti čistu životinju koja ima manu, da ne bi umro* (Lev.22,18). Aaron je obraz uma. Neprijatelj (obično) svoje zlo meša sa pravednim namerama. Zbog toga je (Bog) naredio da pre prinošenja ispitamo [žrtvu], da se ne bi desilo da umremo. Umreti znači otpasti od sagledavanja i saglasiti se sa onima koji žele da oskrnave čula.

31. Takve su reči onih koji su zavoleli Isusa i koji su stekli nadu u Njega! Njihova duša je postala nevesta ukrašena svakom vrlinom, koja poseduje svoje sveto ogledalo, po reči apostola: *Svi mi pak koji otkriveni licem odražavamo slavu Gospodnju, preobražavamo se u taj isti lik, iz slave u slavu, kao od Duha Gospoda* (2.Kor.Z,18). *Jer sad vidimo kao u ogledalu, u zagonetki, a onda ćemo licem u lice* (1.Kor.13,12). Oni koji su postali Njegove neveste u čistoti, gledaju na sebe same kao u ogledalo, ne bi li otkrili kakav porok koji se ne bi dopao njihovom Ženiku. Jer, On ište devstvenice, čiste duše, koje nemaju poroka, kao što je napisano o Reveki, tj. da je bila vrlo milolika i da nije poznala muža (Post.24,16). I prorok govori: *Dovešće se caru devojke* (idući) *za njom, druge njene dovešće ti se* (Ps.44,15). Ono [što se kaže] - *dovešće se*, ukazuje na Njegovo sveto čoveštvo, a - *druge njene*, na vezivanje uz Njega. Preporod u svetom krštenju ih je obnovio od svake oveštalosti, a pokajanje ih čisti i čini svetim devstvenicama, koje su zaboravile na svaku hudost i koje i ne pomišljaju o njoj, kao što im je rekao (prorok): *Počuj kći i vidi, i nagni uho tvoje, i zaboravi ljude svoje i dom oca svoga. I poželeće car lepotu tvoju* (Ps.44,11). Njoj se, zbog čistote kojom ju je očistilo pokajanje i kojom ju je sjedinilo u jedno telo sa Gospodom, dive sve sile nebeske. govoreći: *Ko je ona što ide gore iz pustinje naslanjajući se na dragoga svoga*.(Pes.n.pes.8,5).

32. Upotrebimo svu silu svoju sa suzama da bismo se postepeno podvizavali, sve dok ne svučemo dela starog čoveka i dok se ne sačuvamo od svakog pogubnog dela, dok

nam ne dođe ljubav Njegova, dok se od nas ne oduzme obraz zemljanog i našem srcu se ne pruži obraz nebeskog, kako bismo bili dostojni Njega i čisti od svakog poroka, kao što je rekao apostol: *I kao što nosismo sliku zemljanoga, tako ćemo nositi i sliku nebeskoga* (1.Kor.15,49). Apostol je znao da nema čoveka bez greha od kako je učinjen prestup i da pokajanje opet može čoveka da vrati bezgrešnom obnovljenju. Stoga je i rekao da ostavimo dela onoga koji je prestupio zapovest i da prionemo uz dela, tj. zapovesti Gospoda našeg Isusa Hrista, koji je učinio milost i poneo ropstvo ljudsko da bi nas uveo u skriveni raj i darovao nam Svoje svete vrline, dao nam da okusimo od drveta života koje je čistota koju je On projavio u sebi i umirio heruvima sa plamenim mačem koji je čuvao put drveta života, koji je poznanje Njegovih svetih reči, koje [nas] svaгда štite, zagrađuju [nam] sluh od svake zmijine reči i napominju [nam] gorko ropstvo u koje smo ranije bili pali, kako se ne bismo opet vratili u njega, i koje nas uče da neprestano blagodarimo Onoga koji nas je izbavio Svojom krvlju. Uklonivši obeznicu ropstva Krstom (Kol.2,14), učinivši (verne) braćom i prijateljima (Jn.15,14; 20,17), izlivši Duha Svetog na njih po blagodat i uspokojivši njihova srca, On je rekao: *Uzlazim Ocu mome i Ocu vašem, i Bogu mome i Bogu vašem* (Jn.20,17). I opet: *Oče, hoću da i oni koji si mi dao budu sa mnom gde sam ja*, jer ih ti *ljubiš... kao što mene ljubiš* (Jn.17,24; 23). On namje, takođe, pokazao da to ne govori o svima, već o onima koji su ostavili svoju volju i idu za Njegovom svetom voljom, i koji su od sebe odrekli svaku želju ovoga sveta. Jer, On je govorio: *Kako niste od sveta nego vas ja izabrah od sveta, zato vas mrzi svet* (Jn.15,19). Vidiš li da su se oni koji su ostavili svet udostojili da budu neveste Gospoda Isusa? Oni prebivaju u jedinstvu sa Njim, kao što je rekao apostol: *Toga radi ostaviće čovek oca svoga i mater i pilepiće se ženi svojoj, i biće dvoje jedno telo. Tajna je ovo velika, a ja govorim o Hristu i o Crkvi* (Ef.5,31). I opet on govori: *Da neznabošci [postanu] sunaslednici i sutesnici i sudeonici obećanja njegova u Hristu Isusu kroz jevandjelje* (Ef.3,6). Vidiš li da u onima koji su se udostojili da postanu jedno telo sa Gospodom obitava i Njegov Duh Sveti? On im pomaže, On se stara o njima, kao što je rekao Gospod: *Jer nećete vi govoriti, nego će Duh Oca vašega govoriti iz vas* (Mt.10,20). Isto govori i apostol: *A nama Bog otkri Duhom svojim; jer Duh sve ispituje, i dubine Božije* (1.Kor. 2,10). *Mi*, govori on, *imamo um Hristov* (st.16). I kako bi um Hristov mogao da pomišlja o nekom grehu?

33. Pronikni, brate, srcem u tajnu po kojoj svaka vrsta na zemlja rađa [porod] od sebi srodnih, a ne od druge vrste, bilo da se radi o stoci, zverima, gmizavcima ili pticama. Bog ih je sve priveo Adamu da bi video da li ima nečeg sličnog njemu. I nije se našlo ništa zato što nisu bili njegove prirode. Tada je On, uzevši od rebra njegovog, stvorio ženu. Ova tajna je velika i kod onih koji postaju neveste Hristove. Oni postaju od Njegove suštine kroz preporod, od Njegovog svetog Tela, kao što govori apostol: *Svi smo jedno telo u Hristu, a pojedinačno udi smo jedni drugima* (Rim.12,5). I opet: *Jer smo udovi tela njegova, od mesa njegova, i od kostiju njegovih* (Ef.5,30). Vidiš li šta On hoće? Da čovek u svemu postane sličan Njemu, kao što je Eva od Adama i kao što mu je u svemu slična. Zbog toga, ukoliko imamo nešto od skotske beslovesnosti, ili zversku pohlepu, ili ptičju nestalnost, ili otrov gmizavaca, ne možemo biti devstvenice-neveste Njegove. Takve duše ne odgovaraju Njegovim delima. Vidiš li, brate, da On želi da mu čovek bude sličan, zdrav od svake protivprirodnosti, kako bi se udostojio da mu bude nevesta? Duša poznaje svoje pomisli po svojim delima. Ako tvori dela (Duha), očigledno je da Duh Sveti obitava u njoj. Dela (Duha) preporučuju dušu i čine je bestrasnom. I nije moguće da Duh Sveti ne obitava u takvoj duši, kao što je rekao Gospod: *Ako me ljubite, zapovesti moje držite... I ja ću umoliti Oca, i daće vam drugog Utešitelja da prebiva s vama vavek, Duha Istine* (Jn.14,15-

17). I apostol govori: *Ili ne poznajete sebe da je Isus Hristos u vama? Sem ako u nečemu niste valjani* (2.Kor.13,5).

34. Vidiš li da onaj ko ne stekne dela Isusova nije iskusan i ne može biti nevesta Njegova? Sve devojke su pripremile svoje svetilnike, ali su one koje nisu imale dela ostale iza vrata. Mreža koja je bačena u more sabrala je (ribe svake vrste), ali su u Carstvo primljene (samo dobre). Pleva je izrasla zajedno sa pšenicom, ali je, u vreme žetve, svezana u snoplje i bačena u oganj. Sve loze su ostale u vinogradu, ali su one koje nisu donele plod bačene u oganj. Ovce su pasle zajedno za kozama, ali je On samo ovce poveo sa sobom, dok su koze izbačene napolje. Sejač je podjednako sejaio svoje seme, ali je obradovan samo onim koje je izraslo na dobroj zemlji. Onaj koji je delio srebro, deljaše bez licemerja, ali mu prinese radost samo oni koji su ga udvostručili. Svi su bili pozvani na svadbu, ali je car naredio da onoga koji nema svadbeno ruho bace u tamu najkrajnju. Te reči se i nas tiču jer svi mi govorimo da verujemo. Međutim, On će one koji nemaju dela Njegovog Božanstva izbaciti napolje, govoreći: *Jer su mnogi zvani, ali je malo izabranih* (Mt.22,14).

35. Ispitajmo sebe, bratijo, i razmotrimo svoja dela pre nego što susretnemo Gospoda. Ne gledajmo na one koji ispunjavaju telesne prohteve svoga srca, kako ne bismo izgubili bogatstvo koje nas očekuje u času nevolje. Podvizavajmo se da ga steknemo. Ono, pak, koje ćemo morati da ostavimo prezirimo kao neprijatelja. Setimo se onih koji su sav svoj trud stratili na paštenje oko propadljivih (dobara) i koji su ipak sve ostavili i zbog njih nasledili geenu, budući da nisu hteli da idu za stopama Gospoda i da se udostoje da mu budu neveste. Podvizavajmo se sa suzama, sa srdačnim bolom i skrivenim uzdisanjem pred Bogom, da ne bi (dopustio) da upadnemo u takvu sramotu. Jer, kada se na moru desi bura i mnogi brodovi potonu, oni što su preostali ne govore: "Potonimo i mi u pučini", već hrabre jedni druge da ne budu malodušni i mole Boga da im pomogne. Zaista je velika bura na zemlji. Na svaki način se terajmo na trud i vapijmo ka Gospodu, da ne bismo poginuli. I krmanoš za vreme bure uvek i među mornarima i među putnicima nalazi ponekog ko će ga hrabriti. (Znajmo) da se čovek ne može spasti iz tog valovitog mora ako se ne obnaži od svake propadljive stvari. Ni Mojsije nije mogao da zapeva pesmu Gospodu sve dok nije prešao more i dok nije ugledao smrt onih koji su njegov rod hteli da zadrže u egipatskom ropstvu. A kada ih je već preveo, i kad su postali sasvim slobodni, on je uzviknuo: *Pevajmo Gospodu jer se slavno proslavi: konja i konjanike vrže u more* (Izl.15,1).

36. Kada um bude izbavio čula duše od želja ploti i kad ih mimoide, stub sagledavanja će dušu odvojiti od telesnih želja. Videvši da se bestidne strasti usremljuju na dušu, želeći da joj čula zadrže na grehu, Bog umu, koji se u tajnosti neprestano nalazi uz Njega, pruža Svoju pomoć i sve ih istrebljuje, kao što je napisano: *Reče Gospod Mojsiju: Zašto vapiješ k meni? Zapovedi sinovima Izrailjevim da se pripreme. I ti uzmi žezal koji ti je u ruci, stavi ga u vodu morsku i - nestaće* (Izl.14,15-16). Veran je Bog da i sada da ruku (pomoći) Mojsiju da bi spasao Izrailja (tj. um) iz ruku Egipćana, tj. prohteve koje smo ispunjavali, da bismo se i mi udostojili da zapevamo novu pesmu, govoreći: *Pevajmo Gospodu, jer se slavno proslavi*. Međutim, kako mi možemo reći: *Jer se slavno proslavi*, ako se lepimo za svoje neprijatelje i ako se svojom voljom okrećemo ka Egiptu, želeći tamošnja jela i prinuđujući Aarona: *Napravi nam bogove*, koji bi nas povelili u Egipat (Izl.32,1), i ako smo toliko pritisnuti malodušnošću da hulimo na duhovnu hranu. Moćan je Bog da nam Mojsija vrati sa gore, kako bi razbio rogato tele kojim smo prognevali Boga. Moćan je Bog, koji nam je dao pokajanje, da nas opet vrati sebi i da ukrepi Mojsija da se

pomoli za nas rečima: *Ako im ostavljaš grehe, ostavi ih, a ako ne, i mene izbriši iz knjige živih* (Izl.32, 32) i da privremeno obuče u silu Isusa, da bi istrebio sedam naroda, koji su svojim zavidnim lukavstvom nasledili obećanu zemlju, kako bi Izrailj primio svoje nasleđe i u njemu nezavisno živeo u vekove vekova. Amin. To je Njegova sila, Njegova pomoć, Njegov pokrov, Njegova mudrost, Njegova zaštita. On je Gospod Isus Hristos u nama, u slavu i čast Boga Oca i Svetoga Duha, pre vekova, i sada i u vekove vekova. Amin. Pročitavši, ovo, brate, potrudi se i oko ispunjenja da bi te Gospod pokrio u čas iskušenja. Amin.

DVADESET ŠESTO SLOVO

Izreke koje je izneo ava Petar, učenik Isaijin, navodeći da ih je čuo od njega

1. Moj otac je rekao: "Budi hrabar i obnovi ono što je potrebno ispraviti. [Jedino] se čistota može moliti Bogu. Strah Božiji i pritešnjavanje (u svemu) donose ostavljenje grehova. Uzalud se moli čovek koji u svom srcu ima zlobu i [želi] osvetu. Nemoj želiti da pitaš za savet ili pouku (o delima) ovoga vremena, niti ih sam pružaj ljudima koji te pitaju. Neprestano slušaj one koji govore u tebi i moli Boga da ti da dar da poznaš čije reči treba da poslušаш. Učini napor da ti se ne desi da ti usta govore jedno, a da ti je drugo u srcu".

2. Opet je rekao: "Pružanje pred Gospoda sa razumom, i povinovanje zapovestima sa smirenjem donosi ljubav, a ljubav - bestrašće".

3. Još je rekao: "Bezmolvnik treba da se svakoga časa ispituje da li je mimoišao one koji će ga susresti u vazduhu, i da li ih se oslobodio još dok se ovde nalazi. Jer, sve dok potpada pod njihovo ropstvo, nije ih se još oslobodio. Zbog toga ga očekuje trud sve dok ne bude pomilovan".

4. Opet je rekao: "Daleko je od milosti Božije čovek koji u srcu svome ima osuđivanje". Kada sam ga pitao o tome, on je rekao: "Ako hoćeš da ideš za Gospodom našim Isusom Hristom, drži Njegove reči. Ako hoćeš da sa Njim razapneš starog čoveka, dužan si da se odvojiš od onih koji te skidaju sa krsta, da se pripremiš za podnošenje uvreda, da umiruješ srce onih koji te kinje, da se smiravaš, da vladaš nad svojim prohtevima, da čutiš i da nikog ne osuđuješ u srcu".

5. Još je rekao: "Bezmolvnik treba da ima strah od susreta sa Bogom u tolikoj meri da on prethodi njegovom disanju. Jer, taj strah se u njemu nije ostvario i od njega je milost još daleko, sve dok greh privlači njegovo srce".

6. Opet je rekao: "Žalosno je što mi u ustima imamo bestrašće, a u srcu bezakonje i zlo".

7. Još je rekao: "Neće susresti ljubljenog Isusa sa radošću onaj ko se ne podvizava do smeri da svoje telo učini sličnim Njegovom. On još nije slobodan od gorkog ropstva".

8. Evo šta je još govorio: "Avaj! Avaj! Avaj! Dokleje dospela duša! Kako je samo čista stvorena, a pod kakvom vlašću sada stoji, i kakvom je sujetom svezana!"

9. Takođe je rekao: "Sve dok si u telu, molim te, ne popuštaj srcu svome. Čovek ne može da veruje nikakvom plodu, sve dok se nalazi u polju, budući da ne zna šta će se desiti sa njim pre nego što ga zatvori u svoje žitnice. Tako on ne može da popušta svom

srcu sve dok je *disanje u njegovim nozdrvama* (Jov 27,3), budući da ne zna kakva će ga strast susresti pre izdisaja. Prema tome, čovek ne treba da popušta svom srcu sve dok diše, već da uvek vapije Bogu da mu [ukaže] pomoć i milost".

10. Ja sam ga pitao: "Oče, šta je smirenoumlje i šta ga rađa?" On mi je rekao: "Poslušanje, odsecanje od svoje volje u smirenju bez napora, čistota, trpljenje uvreda, podnošenje reči bližnjega bez teškoće - eto šta je smirenoumlje".

11. Opet je rekao: "Blažen je onaj koji je stekao novog čoveka pre nego što je susreo Hrista. To je i apostol rekao: *Telo i krv ne mogu naslediti Carstva Božijega* (1.Kor.15,50). I još: *Jer sve dok je među vama zavist i nesloga i razdori, zar niste telesni i zar se ne vladate po čoveku?* (1.Kor.3,3)".

12. Opet je rekao: "Mi se nalazimo u tolikim teškoćama od naših neprijatelja stoga što nismo kako treba spoznali grehe svoje, i što nismo razumno ispitali plač. Jer, plač bi nam, da se kako našao u nama, otkrio grehe naše. Kada nam bude dano da istinski vidimo svoje grehe, stidećemo se čak da pogledamo na lice prisutnih, pa čak i na bestidne žene, jer su i one časnije od nas. Jer, one sa takvom drskošću čine grehe svoje ne znajući Boga, a mi smo verni pa ipak se naša srca slažu sa gresima".

13. Rekao je opet: "Podnošenje uvreda i ustupanje volji bližnjega po Bogu, da se neprijatelju ne bi dalo da se umeša, pokazuje čoveka-delatelja. Jer, ko ima bodar um i ko se sa razumom nalazi pod nogama Gospoda Isusa, postaraće se da odseče svoju volju već i zbog toga da ne bude odvojen od svog ljubljenog Gospoda. Ko ne uzdržava svoju volju u svemu, ni sa vernima ne može biti u miru, jer će malodušnost, gnev i ogorčenje svagde pratiti njegovo srce. Onaj ko govori: "Nije ništa ako pogovorim, ili ako čujem", liči na slepca koji ne vidi svetlost ni kad ga uvode, niti kad ga izvode. Shvatite šta biva sa suncem - i najmanji oblak sakriva njegovu svetlost i toplotu. Međutim, to vide samo oni koji imaju prozrenje".

14. Opet je rekao: "Čovek koji uvek gleda na svoje grehe nema jezika kojim bi mogao da pogovori sa nekim čovekom".

15. Opet je rekao: "Omrzi sve što je u svetu i telesni pokoj, pošto te čine neprijateljem Božijim. Kao što se čovek bori protiv neprijatelja, tako i mi treba da se borimo protiv svog tela i da mu ne pružamo pokoj".

16. Rekao je opet: "Delatnik, koji voli Boga, treba da pazi na svaku svoju pomisao, da se savetuje sa njom, i da rasuđuje da li su od tela ili ne. Jer, on se ne može smatrati devstvenikom sve dok protivprirodnost još uvek ima izvesnu silu u njegovim udovima".

17. Pitao sam ga: "Šta znači reč iz Jevanđelja: *Da se sveti ime tvoje!*" On je rekao: "To se odnosi na savršene, budući da se ime Božije ne može svetiti u nama koji smo obuzeti strastima".

18. Rekao je opet: "Naši drevni oci su rekli da udaljiti se (od sveta) znači bekstvo od tela (tj. nesažaljivost prema telu) i sećanje na smrt".

19. Opet je rekao o miru sa bližnjima: "Bog ne obitava tamo gde nema mira. Ko vidi svoje grehe, vidi i mir. Jer, grehe ostavlja smirenoumlje, a ne mesto života. Pavši u greh sa Urinićom, David nije našao ništa što bi prineo Bogu na žrtvu zbog grehova svojih, osim reči: *Žrtva je Bogu duh skrušen. Srce skrušeno i smireno Bog neće poniziti* (Ps.50,29)".

20. Rekao je opet: "Malodušnost i ponižavanje bilo koga smućuje um i ne dozvoljava mu da ugleda svetlost Božiju".

21. Opet je rekao: "Učini napor da izbegavaš one koji slede tri strasti koje ponižavaju dušu: koristoljublje, častoljublje i telougađanje. Jer, duša kojom one ovladaju ne može da napreduje".

22. Opet je rekao: "Kada sediš u keliji i dođe ti (pomisao) da osudiš bližnjega, [seti se] svojih grehova i zaključi da ih je više nego kod tvog bližnjeg. Takođe, ako pomisliš da činiš pravedna dela, smatraj da nisu Bogu ugodna. Svaki snažni deo tela pomaže bolesnom i stara se o njemu, govoreći: "Mi imamo nešto (zajedničko)", te mu sastradava. Ogrubeli govori u srcu svome: "Nikada nisam grešio", a onaj ko je stekao smirenoumlje na sebe prenosi ponižavanje bližnjega, govoreći: "Ja sam pogrešio". Onaj ko prezire (smirenje) smatra u srcu svome da je mudar i da nikad nikoga nije vređao. Ko, pak, ima strah Božiji, stara se o vrlinama i [trudi se] da ni jedna od njih ne propadne".

23. Opet je rekao: "Znaj da služba Bogu koju vršiš u keliji u ćutanju nije istinska ako ti se u isto vreme srce priklanja ka nečemu što nije Božije, i ti, pri tome, misliš da to nije greh. Ako govoriš: "Bog prima srdačnu službu koju sam odslužio u ćutanju", onda je svakako greh pred Bogom ako se tvoje srce slaže sa zlom u ćutanju".

24. Na moje pitanje, on mi je odgovorio da onaj ko ne nalazi pomoć u borbi, ni miru ne može da veruje.

25. O poučavanju je rekao: "Ono u sebi krije veliku opasnost da se ne pogreši u onome što se poučava: jer, čim pogrešiš [znači] da ne možeš da poučavaš".

26. Rekao je opet o pričešćivanju: "Teško meni! Teško meni! Kakvoje moje opštenje sa Bogom, ako opštim sa neprijateljima Božijim? Tako se ja pričešćujem na sud i na osudu. Jer, eto kakve reči mi govorimo: "Svetinje svetima", tj. svetima priliči da primaju Svete (Tajne). No, ako sam ja svet, ko su onda ovi koji deluju u meni?"

27. Upitao sam ga: "Šta je strah Božiji?" On mi je rekao da čovek koji se veže za bilo šta što nije Božije nema u sebi straha Božijeg.

28. Još sam ga pitao: "Koje sluga Božiji?" On mi je rekao: "Sve dok služi strastima čovek se ne može smatrati slugom Božijim. On je sluga onoga koji njime vlada".

29. Rekao je opet: "Teško meni! Teško meni što se nisam podvizavao da se očistim, kako bih stekao milost. Teško meni! Teško meni što se nisam podvizavao da savladam neprijatelje svoje u borbi da bih carevao sa Hristom. Jer, kako može da se približi Caru svome onaj koji drugima služi! Teško meni! Teško meni što na meni leži Tvoje ime, Gospode, a ja služim neprijateljima Tvojim. Teško meni! Teško meni što jedem hranu koje se gnuša Bog moj, zbog čega i neće da me isceli".

30. Posetio sam ga [jednom] kad je bio bolestan i našao ga kako teško strada. Videvši tugu mog srca zbog njegovih stradanja, on je rekao: "Tek na osnovu ovih teških muka ja mogu da se setim onog gorkog časa. Telesno zdravlje nije korisno [za takvu nameru]. Telo traži krepko zdravlje kako bi buntovalo protiv Boga. Drvo, pak, koje se svakodnevno zaliva neće se osušiti i neće prestati da donosi plod".

31. Opet je rekao: "Čovek mora imati hrabro i veliko srce da bi se postarao oko ispunjavanja zapovesti Božijih".

32. Opet je rekao: "Teško meni! Teško meni što imam pred sobom tužioce koje poznajem i koje ne poznajem, i koje ne mogu da poreknem. Teško meni! Teško meni što imam tužioce. I kako ću susresti Gospoda mog i Njegove svete kada mi neprijatelji nisu ostavili ni jedan ud zdrav pred licem Njegovim?"

33. Pitao sam ga: "Šta treba da čini bezmolvnik?" On mi je rekao: "Bezmolvniku su potrebne tri vrline: neprestani strah [Božiji], svagdašnja molitva i da stalno izbegava da popušta srcu".

34. Opet je rekao: "Čovek koji bezmolstvuje mora da se čuva da ne čuje ni jednu nekorisnu reč zato što ona [može] da poništi njegov trud".

35. O avi Spiridonu je rekao: "Jedan starac ga je zapitao: "Kaži mi kakvim vidiš samog sebe". On je odgovorio: "Ja ličim na onoga koji se nalazi na kuli i koji, gledajući napolje, maše prolaznicima kako mu se ne bi približili". A starac koji ga je pitao odgovori: "A ja ličim na onoga koji je napravio ogradu u krug i zaključao je gvozdanim rezama, tako da, kad neko zakuca, ne mogu da saznam ko je, ni odakle je došao, ni šta hoće, ni kakav je. Stoga mu ne otvaram sve dok ne ode".

36. Opet je rekao: "Gospod će uslišiti one koji ga traže sa bolom u srcu. Oni treba da [ga] mole sa razumom, brižljivo [ga] tražeći sa bolom u srcu, slobodni od svega svetskog. Oni treba da se staraju o duši sa strahom, kako bi je, po sili svojoj, na Sud Božiji izneli bez saplitanja".

DVADESET SEDMO SLOVO

O [izreci]: "Pazi na sebe" (Pon.Zak.15,9).

1. Pazi na sebe marljivo, budi smeo i veruj da je Gospod naš Isus Hristos, Bog koji ima neizrecivu slavu i veličinu, postao naš primer, da bismo išli Njegovim stopama (1.Pt.2,21). On se radi nas smirio prevelikim smirenjem koje prevazilazi svaku meru, primio obličje sluge, osiromašio, ni u šta ne računajući uvrede, i pretrpevši mnoga i sramna poniženja, kao što je napisano: *Kao jagnje na zaklanje vođen bi i kao ovca nema pred onim koji je striže ne otvori usta svojih. Od uza i od suda uze se* (Is.53,7,8). Najzad, On se podvrgao i smrti sa velikom sramotom radi nas, da bismo mi, po Njegovoj zapovesti i radi sopstvenih grehova, rado podnosili ako nas neko pravedno ili nepravedno vređa i kleveta. Čak ako nas neko i do smrti bude dovodio, treba da smo kao ovce i kao nerazumna stoka koja uopšte ne protivreči. Šta više, tada treba, ako možemo, da se molimo, ili barem, u krajnjem slučaju, da ćutimo sa velikim smirenjem.

2. Pazi na sebe marljivo, verujući da je za dušu mnogo korisno i spasonosno da [se podvrgava] nevoljama i beščašću radi Boga i da ih rado i bezmetežno podnosi, smatrajući da je dostojna da još više postrada. [Osim toga], pomisli da i sam možeš ponešto poneti za Gospoda, i da barem jednim delićem možeš postati podražavalac stradanja svoga Boga. Nemoj roptati na one koji su te uvredili, već se od duše pomoli za njih svaki put kad ih se setiš. Oni ti, naime, donose veliko bogatstvo.

3. Pazi na sebe marljivo i kao veliku smrt, kao pogibao duše i večnu smrt preziri i na svaki način izbegavaj vlastoljublje i slavljublje, tj. želju za slavom, čašću i ljudskom pohvalom, kao uostalom, i misao da si nešto [značajno], da si ostvario neku vrlinu ili da si bolji od bilo koga. Isto tako, odsecaj svaku sramnu pohotu i najmanju telesnu slast, izbegavaj nepotrebna poznanstva i dodire tuđeg tela. Ne dozvoljavaj sebi da išta pojedješ van određenog vremena. Tako ćeš, čuvajući se u malom, izbeći da padneš u teške (grehe). Jer, onaj ko prezire malo, postepeno upada i u veliko.

4. Pazi na sebe marljivo i od duše i istinski smatraj sebe najmanjim i najgrešnijim od svih Hrišćana. Neka ti duša uvek plače, smirava se i stenje. Kao nedostojan i idiot, uvek čuti i uopšte ne govori bez potrebe.

5. Pazi na sebe, uvek se sećaj i pred očima imaj večni oganj i večne muke i osuđeničke, te pre smatraj sebe za jednog od tamošnjih, nego za jednog od živih.

6. Pazi na sebe marljivo znajući da je Gospod naš za nas umro i vaskrsao da ti više ne bi živio sebi nego Onome koji je za nas umro i vaskrsao (2.Kor.5,15). Budi smeo i veruj da se uvek nalaziš pred Njegovim licem i da On vidi tvoje srce.

7. Pazi na sebe marljivo i svagda budi gotov da se povinuješ volji Božijoj, bilo da se radi o smrti ili životu ili nekoj nevolji, i to sa svom željom i verom. Uvek očekuj velika i strašna iskušenja koja dolaze na tebe - nevolje, mučenja i najgorču smrt.

8. Pazi na sebe marljivo kako pred licem Boga svih ne bi radio ni nešto najmanje bez Njegove volje. Ma šta ushteo - bilo da nešto kažeš, ili učiniš, ili da podeš nekome, ili da pojedeš nešto, ili da se napojiš, ili da legneš da spavaš - najpre doznaj da li je [stvar] po Bogu i raspitaj se za uzrok zbog koga hoćeš da je učiniš, pa tek onda postupi onako kako priliči pred Bogom. Tako se u svim delima i rečima ispovedaj Bogu kako bi mu se više približio, i kako bi stekao veću smelost pred Njim.

9. Pazi na sebe marljivo da nešto ne progovoriš kada te brat uvredi i kad primetiš u sebi tugu ili gnev. Tek kad molitvom ukrotiš srce svoje, pogovori sa bratom i to samo ono što priliči. Ako bude potrebno da [opomeneš] brata, te primetiš u sebi gnev ili nesređenost, onda ništa ne govri da ne bi došlo do većeg nemira. Kada primetiš da ste i jedan i drugi u dobrom raspoloženju, možeš da mu se obratiš, premda opet ne kao onaj koji izobličava, nego kao onaj koji napominje, i to sa svakim smirenoumljem.

10. Pazi na sebe marljivo i svakog dana očekuj iskušenje koje na tebe nailazi, bilo da se radi o smrti, bilo o nevolji, ili o velikoj bedi. I kada dođe, podnosi ga rado i bez smućenja, pomišljajući *da nam kroz mnoge nevolje valja ući u Carstvo Božije* (Dap. 14,22).

11. Pazi na sebe marljivo u svemu da ne išteš svoju volju i svoj pokoj ni u rečima, ni u delima, ni u pomislima, već se prilježno staraj da doznaš volju Božiju i da je u potpunosti izvršiš, čak i kad bude izgledalo teško. Sve podnesi i ispuni Carstava radi nebeskog, verujući od srca da ti je to korisnije od sve ljudske mudrosti: jer, Njegova zapovest jeste život večni. *Oni koji traže Gospoda neće se lišiti nijednog dobra* (Ps.33,11).

12. Pazi na sebe marljivo kao onaj koji uvek stoji pred licem Božijim, i kao onaj koji ni od koga ništa ne očekuje, osim - sa verom - od Njega jedinog. Ma u čemu imao potrebu, moli Boga da bude po Njegovoj volji. Za sve što imaš uvek blagodari Bogu kao Onoga koji ti je sve darovao. Ukoliko se lišiš nečega, nemoj se nadati na čoveka, nemoj se žalosti, niti ropći, već sve podnosi blagodušno i bez smućenja, pomišljajući u sebi: "Dostojan sam još većih skorbii zbog grehova mojih. Uostalom, Bog me može pomilovati ako hoće". Ako se budeš tako ponašao, On će ispuniti svaku tvoju potrebu.

13. Pazi na sebe marljivo da se ne saglasiš ili da ne primiš nešto pre nego što se uveriš da ti to Bog šalje od pravednog truda. Tada prihvati sa svakim mirom. Ako, pak, vidiš da je od nepravde, ili borbe, ili lukavstva i licemerja, odbij i odbaci ponuđeno, sećajući se da je *bolja sitnica sa strahom Božijim, nego li velike riznice bez straha* (Prič.15,16).

14. Pazi na sebe marljivo i trudi se da sačuvaš ćutanje, kako bi ti Bog darovao silu da se boriš i podvizavaš. Najzad, ako neko ushte da pogovori sa tobom, i ti u sebi osetiš da je razgovor opravdan i da je po Bogu, onda je bolje da se pogovori nego da se čuti, te otvori svoja usta sa strahom Božijim i trepetom, lice okrenuvši ka zemlji. Neka ti reč bude

sa poštovanjem i prikladna. Radi ljubavi se nemoj upuštati u dug razgovor, već ubrzo zaćuti. Ukoliko te nešto zapitaju, poslušno odgovori samo neophodno, i dalje ne govori.

15. Pazi na sebe marljivo i uzdržavaj se i od pohote oćiju, sluha, jezika i dodira, kao što se uzdržavaš od bluda. Neka tvoje oći uvek gledaju samo tebe samog i tvoje rukodelje. Nemoj ih okretati prema drugom ćoveku, izuzev kad postoji opravdani razlog. Na ženu ili na lepog ćoveka uopšte nemoj da gledaš bez potrebe. Svojim ušima ne dozvoljavaj da slušaju osuđivanje, niti beskorisne razgovore. Neka tvoja usta ćute i nemoj govoriti bez potrebe.

16. Ćitajući ovo, ljubljeni, silno se pobrini da (ispuniš) ono što si ćuo, kako bi te Bog pokrio u ćasu iskušenja. Amin.

ĐVADESET OSMO SLOVO

O granama zla

1. Neophodno je [nešto] reći i o granama zla, da bi ćovek znao šta je strast i šta ga odvaja od Boga, te da bi molio blagost Njegovu povodom svake od njih - da mu izaće u pomoć i da mu da silu (da se bori sa njima), sve dok ne uzmogne da ih sasvim svuće sa sebe. Jer, one su rane na duši koje je odvajaju od Boga.

2. Blažen je ćovek koji ih je svukao, zato što će biti slovesna ovca, prigodna za ųrtvenik Boųijji, i što će ćuti radosni glas Gospodnji: *Dobro, slugo dobri i verni, u malome ųia bio veran, nad mnogim ću te postaviti; ući u radost gospodara svoga* (Mt.25,21). Oni koji hoće da vrše svoje telesne prohteve, koji neće da se iscele svetim lekarstvom pokajanja i da postanu ćisti, u ćasu nevolje će se pokazati nagi, bez odeće vrlina i biće baćeni u tamu najkrajnju, gde prebiva đavo koji je odeven u odeću strasti, tų. blud, pohotu, srebroljublje, ogovaranje, gnev, zavist, taştinu, gordost. To i jesu grane (zla), kao i mnoge njima slićne: neuzdrųanje, ukrašavanje tela, zabavljanje, lenjost, smeh, bestidni pogled, razmetljivost, nesavesnost, neobaziranje na Sud Boųijji, zavist prema bliųnjem, laganje brata, ćovekougadanje, lažno svedoćenje, lažno znanje, ųelja za ućiteljstvom, ljubav prema svetskim obićajima, malodušnost, netrpeljivost, mrųnja prema bliųnjem, neukorevanje sebe, ljubav prema ljudskoj slavi a ne prema slavi Boųijjoj, isticanje svojih dela radi slave ljudske, ljubav prema raskošnim jelima, vršenje telesnih strasti u srcu, gledanje na samouniųenje kao na sablazan, nadimanje znanjem, svadljivost, nastojanje na svojoj volji, smatranje sebe razumnim i mudrim, gledanje na brata kao na nerazumnog i poniųavanje brata.

3. Sve ovo deųtuje u duši koja je odvojena od Boga. To su teška bremena koja je uzeo na sebe Adam kada je okusio od drveta. O njima se i govori: *On uze nemoći naše i bolesti ponese* (Is.53, 4). Njih je Gospod naš Isus Hristos usmrtio Krstom. One su stari mehovi u koje se ne sipa novo vino. One su povići kojima je bio povezan Lazar. One su demoni koje je Hristos poslao u svinje. One su stari ćovek koga, po zapovesti apostola, treba da svućemo. O tome je on rekao: *Jer ako ųivate po telu, pomrećete* (Rim.8, 13). To je korov koji je iznedrila zemlja Adamova, kad je bio izbaćen iz raja.

4. Hristovo je breme lako: bezgnevna ćistota, blagost, krotost, radost duha, uzdrųanje od strasti, ljubav prema svima, sveto rasuđivanje, nepokolebiva vera, trpljenje nevolja, gledanje na sebe kao na stranca u svetu, ųelja da se izaće iz tela i da se susretne Hristos. Eto lakih bremena, koja treba da nosimo po zapovesti Hristovoj. Eto puta na kome

su mnogi sveti nosili trud sve dok ga nisu prešli. Eto onoga što niko ne može postići ako ne svuče sa sebe starog čoveka, ako se ne oslobodi (od njega) i ne stekne ljubav, ako ga ljubav ne učini bezbrižnim prema svemu. Međutim, ova ljubav ne može da obitava u nama sve dok volimo bilo šta od ovoga sveta, kao što je napisao: *Ne možete učestvovati u trpezi Gospodnjoj i u trpezi demonskoj* (1.Kor.10,21). I Isaija govori: *Ko od nas može da živi pored ognja koji proždire? Ko od nas može da živi pored večnog plamena? Onaj koji hodi u pravdi i govori istinu, ko prezire korist od nasilja i ko uzdržava ruke od darova, ko zatvara uši da ne čuje o krvoproliću i oči da ne vidi zlo. On će obitavati na visinama i njegovo pribežište su nepristupne stene. Njemu će se dati hleb i njegova voda neće presušiti* (Is.22, 14-16).

5. Vidiš li kakvu čast Bog ukazuje onima koji se podvizavaju za ovo kratko vreme, i koji kroz trpljenje nevolja sa sebe skidaju teret sveta? Vidiš li kako pomoć Božija prati one koji su odrekli svoje prohteve i kako u njima potire sve strasti, jer sleduju volji Božijoj? Oni koji slede za svojim prohtevima i žele da ih ispune premda i počinju duhom, završavaju telom (Gal.3,3), zato što zbog te želje ne mogu da se protive svojim neprijateljima. Oni svoj trud čine ništavnim i uzaludnim. Zbog toga ih prekoreva prorok Jeremija, govoreći: *Proklet (svako) ko delo Gospodnje obavlja sa nemarnošću* (Jer.48,10).

6. Vidiš li da Bog ne snihodi onima koji požele da mu služe, ali se podjarme strastima? On ih ostavlja njihovoj volji i predaje u ruke onima koji ih mrze. Umesto časti koju ištu od ljudi, oni [nalaze] sramotu jer nisu istrajali pred neprijateljima svojim. [Zbog toga] im Bog ne dolazi u pomoć i ne smiruje (neprijatelje) njihove. Prema tome, bez truda, znoja i bola, po svim Pismima, čovek neće [doživeti] da ga Bog usliši.

7. Molimo blagost Božiju sa srdačnom prilježnošću, sa suzama i zlopačenjem; povinujmo se svakom čoveku Gospoda radi; smiravajmo se pred bratijom našom kao pred onima koji su razumniji od nas; nikome ne vraćajmo zlo za zlo; ne pomišljajmo u srcu svom zlo ni o kome, već prebivajmo u jednomisliju; ne govorimo o telesnim potrebama ovog sveta, niti: "Ovo je moje", već svakodnevno merimo svoj um, gledajući dokle je dostigao i čuvajući ga da ne pomišlja o onome što je nečisto; lišavajmo telo svoje sitosti da ne bi zahtevalo da udovoljavamo strastima; smirimo telo pred dušom, a dušu pokorimo umu i učinimo je nevestom koja je čista od svake skverni i koja zove svog ženika, govoreći: *Neka siđe brat moj u vrt svoj i neka jede plod svoga povrća* (Pes.n.pes.5,1).

8. Počnimo da se podvizavamo, bratijo, kako bismo stekli takvu smelost prema Njemu, te da i mi čujemo reč koju je rekao: *Hoću da i oni koje si mi dao budu sa mnom gde sam ja*. Jer, ja sam ih zavoleo, kao što Ti voliš mene. *Ja u njima i ti u meni* (Jn.17,23-24). Sveta Jednosuš(t)na i Bespočetna Trojica može da učini milost na nama, te da i mi nađemo pokoj sa svima svetima Njegovim, u dan Suda. Njemu slava i moć u vekove vekova. Amin.

DVADESET DEVETO SLOVO

Ridanja

1. Teško nama slastoljubivima i kratkovremenima, jer zbog privremene bezakone telesne pohote nećemo ugledati slavu Gospodnju!

2. Teško nama što, prezrevši neraspadljivo, nezadrživo stremimo raspadljivome, iako raspadljivost ne nasleđuje neraspadljivost (1.Kor.15,50)!

3. Teško nama što svoje telo, koje će pojesti crvi i gnoj, hranimo u gresima, ne bojeći se ni ognja koji će nas večno mučiti, ni neuspavljivog crva!
4. Teško nama što telo naše, koje je oskrnavljeno nečistotom, hristoljibivi ljudi poštuju poklonima i celivaju, dok smo mi okrečeni grobovi koji u sebi nose smrtonosni greh!
5. Teško nama što preko neuzdržanja u hrani i slastima u sebi sabiramo semenje koje klija i pobuđuje nas na bezakono telesno sjedinjenje!
6. Teško nama što ne upoređujemo truležnost sa netruležnošću i što se ne bojimo Božanstvene i strašne pravde!
7. Teško nama što smo malodušni za dobro i revnosni i brzi na zlo!
8. Teško nama što smo telo naše, koje je sposobno da postane obitalište večne svetlosti, učinili obitalištem večne tame!
9. Teško nama što Sin Čovečiji, koji je jednosušt(an Bogu Ocu i koji se radi nas ovaplotio u nama nema gde da zakloni Svoju glavu, dok su lisice, tj. zli i lukavi duhovi u nama sebi napravili jazbinu!
10. Teško nama što pravi srcem Sudiji predlažu svoje duše neporočne i svoja tela sveta i neuprljana, dok mi, čije su duše oskrnavljene i tela nečista, možemo jedino da očekujemo osudu na večne muke!
11. Teško nama što očekujemo počasti svetih, iako smo puni pohote za nepravdom i svakom nečistotom!
12. Teško nama što se krećemo među svetima i nezlobivima kao čisti i slobodni, iako smo osuđeni i krivci za mnoge grehe!
13. Teško nama što urazumljujemo i poučavamo one koji su daleko bolji od nas, premda smo ispunjeni sagrašenjima!
14. Teško nama što, imajući brvno u oku, kao neporočni pokrećemo sud i gnevimo se zbog najmanjih sagrašenja naše braće!
15. Teško nama što na druge polažemo teška i nepodnošljiva bremena, a sami, kao nemoćni telom, odbijamo da ih se i dotaknemo!
16. Teško nama što, budući oskudni u božanstvenom monaškom delanju, bez stida žurimo da druge učimo delatnoj vrlini!
17. Teško nama što smo zaboravili na svoje davne grehe, i što se ni zbog novih ne mučimo i ne plaćemo!
18. Teško nama što smo dobro započeli uz blagodat Božiju, dok smo sada postali telesni!
19. Teško nama što smo se toliko pogruzili u nečiste pomisli da se, navodno ne videći svoje grehe, pitamo da li smo ih činili!
20. Teško nama što jedući i pijući ne pomišljamo na borbu koja nam se dešava zbog prejedanja!
21. Teško nama što smo gotovi da se složimo sa pomislama čim demoni u nama probude bludna sećanja!
22. Teško nama što, ostavljajući božanstvene molitve i čitanje sa razmišljanjem, svoje dane provodimo u pustim maštanjima i praznoslovlju!

23. Teško nama što su nam srca okamenjena do te mere da, i pored čestog napregnutog iskanja skrušenosti i suza, ne nalazimo uspeha zbog krajnjeg nemara i lenjosti!

24. Teško nama što se ni malo ne staramo o duši, premda neprestano greši, i premda je Bog rekao: *Umreće duša koja sagraš!* (Jez.18,4)!

25. Teško nama što je zbog sitosti i uteha naše telo lako pokretno na greh i što mi do pohote razgorevamo nečiste i skverne pomisli, preko očiju primajući strele lukavog u svoja srca i preko doticanja tela postajući puni pohote za ženama slično konjima, ne pomišljajući o svom slovesnom dostojanstvu i ne bojeći se večnog mučenja!

26. Teško nama što se zbog stradanja i bolesti tela mnogo uznemiravamo i stenjemo, dok smo za rane i neizlečive bolesti duše neosetljivi!

27. Teško nama što je kod nas vladalačka sila duše potčinjena njenom robu - telu, što gospodari lošije nad boljim, te što ne služe oboje sa jednom željom Bogu koji nas je sazdao!

28. Teško nama što svoje grehe ponavljamo kroz zle i nečiste pomisli, te što ne prepoznavamo kad se Bog od nas udaljava i kad prilaze nečisti duhovi!

29. Teško nama što, iako nerazumni i nerazboriti, volimo i otimamo pohvale svetih, ali ne i njihove podvige i dela!

30. Teško nama što u izvršavanju zapovesti Božijih ne pokazujemo ni strah slugu, ni usrde i blagorazumnost najamnika, ni ljubav sinova!

31. Teško nama što iz ugađanja ljudima ne odbijamo da govorimo i činimo razne [stvari], ne obazirući se na ono što je nepravedno!

32. Teško nama što se stidimo ljudi kada grešimo, dok na večni stid ne obraćamo nikakvu pažnju!

33. Teško nama što se nismo isticali, znajući da smo od siromašnih i neznatnih roditelja, dok se, i pored zaveta siromaštva i smirenja Bogu, prepiremo kako bi nas svrstali na isti nivo sa bogatim i slavnim!

34. Teško nama što smo u svetu, prinuđeni siromaštvom, bili uzdržljivci, dok se sada, kada smo prizvani na uzdržanje, vrlo mnogo staramo za sitost stomaka i pokoj tela!

35. Teško nama što se svrstavamo u demonsku gomilu, premda [znamo] da demoni okružuju one koji se ne boje Boga i koji prestupaju Njegove zapovesti, a anđeli one koji se boje Boga!

36. Teško nama što se trudimo da se dopadnemo bogatim i silnim kad se sretnemo sa njima i kad pogovorimo sa njima, dok se od siromašnih odvrćemo kao od dosadnih kada dolaze da proše od nas!

37. Teško nama što se prema svakom čoveku ne odnosimo kao što priliči, već kako hoćemo i kako nam se dopada!

38. Teško nama što svoja prava tačno određujemo, što rasuđujemo i učimo o njima, dok smo od činjenja dobra daleko odstupili!

39. Teško nama što marljivo čistimo zemlju od trnja i šiblja i od drugog rastinja koje šteti plodovima, dok svoje duše strahom Božijim ne čistimo sa marljivošću od zlih i nečistih pomisli koje štete svetim vrlinama!

40. Teško nama što upotrebljavamo mnogogodišnje staranje radi zemaljskih i truležnih stvari, bez obzira na to što treba da se preselimo sa zemlje i što na njoj živimo

kao došljaci, i bez obzira na to što u vreme neizbežnog preseljenja odavde nećemo imati mogućnosti da bilo šta poneseemo!

41. Teško nama što smo nemarni za svoje duše i što se [ponašamo] kao da nećemo dati odgovor za sve vreme svog života, iako [znamo] da ćemo za svako delo u zemaljskom životu, za svaku praznu reč, za zle i nečiste pomisli i sećanja duše biti dužni da pružimo odgovor strašnom Sudiji!

42. Jao nama ne samo zbog naše nečastivosti i bezakonja koja smo počinili, već i zbog prezira prema obećanjima Božijim i zbog neverovanja u njih!

43. Teško nama što smo se kao nerazumni prilepili za truležnost, i što smo, zbog ljubavi prema zemaljskom, ostali daleko od večne netruležnosti, iako smo imali mogućnost da se kroz jevanđelski život spojimo sa nepropadljivošću!

44. Teško nama što smo nepropadljivosti pretpostavili odvratnu truležnost!

45. Teško nama što iz samougađanja pre biramo da nas pobeđuju naše strasti, nego da pobeđujemo svako slastoljublje, iako za to imamo mogućnosti!

46. Teško nama što se stidimo i bojimo da grešimo pred ljudima, a ne treptimo i ne bojimo se da grešimo i da smo beščasni pred Onim koji vidi i sakriveno!

47. Teško nama što svoje reči ne začinjujemo božanskom solju, već uvek bližnjem govorimo beskorisne reči, daleke od pobožnosti!

48. Teško nama što sa ljudima razgovaramo koristeći se lažju, lukavstvom i prevrtljivošću, ne bojeći se osude!

49. Teško nama zato što san i uninije čine da demoni krađu umiljenje iz naših srdaca!

50. Teško nama što strastima prevazilazimo svetovnjake iako smo se odrekli sveta!

51. Teško nama što ispravljamo druge kad greše u sitnicama, iako sami imamo veliku potrebu za obučavanjem i poukom!

52. Teško nama ako nas Gospod ispita na zemlji i ako nas uzme na sud sa neispravljenima!

53. Teško nama što ne pazimo na ono što se nalazi u našem stomaku, usled čega nas pobeđuju slastoljublje i gordost!

54. Teško nama što želimo da nas smatraju svetima i da nas poštuju njihovim imenom, iako svagda svoje duše skrnavimo nečitim pomislama!

55. Teško nama što smo, predavši se taštini, zaboravili na borbu sa đavolom!

56. Teško nama koji ovde grešimo bez straha, zato što će nas tamo dočekati neugasivi oganj geenski, najkrajnja tama, neuspavljivi crv, plač i škrgut zuba, i večna sramota pred stvari koja je viša i niža od nas!

57. Teško našoj nerazboritoj i neraskajanoj duši zato što će po vaskrsenju mrtvih sa vapajima i škrgutom zuba plakati i stenjati u grešnom telu svom, budući pogođena očajanjem zbog gorkih i bolnih mučenja u večnom ognju!

58. Teško nama što u zemlji prognanja i stranstvovanja volimo prokleto veselje, dok se ne sećamo sladosti raja i preziremo nebesko Carstvo!

59. Teško nama što se po nemilosrđu upodobljavamo ludim devojkama i što preko dobročinstava bližnjima ne otkupljujemo jeleji koji je potreban za osvetljenje svetiljki!

60. Teško nama što dan i noć uznosimo molitvu Bogu, govoreći: "Gospode, Gospode", a ne činimo ono što je On zapovedio!

61. Teško onome koji je napisao ova ridanja što nije na sebe uzeo ni najmanji uzdah pokajanja, premda je kriv za sve što je napisao!

62. Teško onome koji pati zbog drugih ali se lišava tugovanja zbog samog sebe!

63. Teško nama što se ne stidimo iako nas savest neprestano izobličava i svedoči protiv nas, i što ne drhtimo pred Strašnim sudom Božijim, iako podležemo osudi i mukama za ono što smo učinili!

64. Teško nama što se radujemo zbog ljudskih pohvala, iako nam dela zaudaraju!

65. Teško nama zato što bludjenje uma i srca, rasejanost i zaborav oduzimaju strah Božiji iz naših srdaca!

66. Teško nama što nam naše staranje o sujetnom srce čini zapuštenom zemljom i pritupljuje njegovo (osećanje za duhovno)!

67. Teško nama što nas Bog dugo trpi, te nas ne pogađa smrću koja odgovara našim delima, a mi se još ne staramo da i sami postanemo milostivi!

68. Teško nama što sada ne pamtimo svoje grehe, dok ćemo, po obnaženju duše od tela, odjednom, sa bolnim i gorkim raskajanjem, ugledati sve njih - učinjene i rečju, i delom i pomislama, izobražene i napisane u sećanju naših srdaca!

69. Teško nama što pristupamo strašnim Tajnama Božijim, proniknuti svojom nečistotom, bez obzira na opomenu apostola da *koji nedostojno jede i pije, sud sebi jede i pije, ne razlikujući tela Gospodnjega* (1.Kor.11,29)! Mi se pravdamo da smo to učinili u noćnom maštarenju i u skvernim pomislama. Međutim, onaj ko Bogu pristupa sa nečistim pomislama, sa poročnim očima, sa oskrnavljenim telom, sa skvernim stremljenjima duše i tela, sebe čini dostojnim mnogih bolesti tela i nemoći duše, a zatim i večnog mučenja i beskrajsne sramote.

70. Teško meni što ovo pišem prolivajući gorke suze, dok još nisam započeo dela pokajanja!

71. Teško meni što govorim istinu, a ne činim dobra dela!

72. Teško meni koji dobro poučavam, ali rđavo postupam!

73. Teško onima što greše u slastima, zato što će primiti gorak kraj sa večnom sramotom!

74. Teško onima koji se žaloste zbog nepotrebnih stvari, jer su se lišili dušekorisne tuge pokajanja!

75. Teško onima koji vređaju i omalovažavaju, zato što su se udaljili od blažene ljubavi!

76. Teško onima koji drugima ne žele dobro i koji zavide, jer su postali tuđi blagosti i milosrđu Božijem!

77. Teško čovekougodnicima, zato što ne mogu Bogu ugoditi!

78. Teško licemerima, zato što su otpali od istine Božije!

79. Teško gordima, zato što su na strani odstupnika đavola!

80. Teško onima koji se ne boje Gospoda, zato što će se uplesti u mnoge grehe, i što će biti bičevani i ovde i tamo!

81. Teško nama što ujede i ugrize buva, gnjida, vaši, muva, komaraca i pčela ne trpimo, dok se od napasti velikog drakona, koji nas guta kao na pojilu i koji nas je probio smrtonosnom žaokom, uopšte ne štitimo niti sakrivamo!

82. Teško nama što nas đavo iscrpljuje i slastima i bolestima i nevoljama i svakakvim svetskim prevarama, a mi nećemo da prestanemo sa zlom!

83. Teško nama što ne prolivamo mnoge suze, niti bolujemo srcem, niti se od svojih strasti uzdržavamo, iako odstupništvo traje tako mnogo godina i premda su mnogi ostavili Pravoslavnu veru, već naprotiv, dodajemo greh na greh, kako bismo za svoja zla dela odjednom dobili večno mučenje u geeni!

84. Teško nama koji smo napisali ove vapaje, što u starosti svojoj, kad nam je već došao kraj, dodajemo još veća i nepodnošljivija zla i još teže grehe, iako se još nismo pokajali ni zbog zlih dela svoje mladosti!

85. Teško nama što se ne stidimo čak ni najtežih stradanja i raznih bolesti tela, već se gojimo u gresima i sa prezirom (prema dužnosti), te sa punim neuzdržanjem i raspuštenošću, debljamo svoja skverna i grešna tela!

86. Teško nama što nam predstoji da prođemo kroz oganj koji ključa snažnije od morskih valova, da bi svaki primio ono što je u telu učinio, bilo dobro ili zlo (2.Kor.5,11)!

87. Teško nama što ne pomišljamo o onom mračnom i neveštastvenom ženjenju ognja, niti o tamošnjem večnom gorkom plaču i škrgutu zuba! Jer, Bog će od nas oduzeti svetlost u plamenu, dok će jaru i mrak ostaviti u ognju radi nečastivih i grešnika.

88. Teško meni, bedna dušo! Vrlo mi je žao i srce me moje bez prestanka boli (Rim.9,2)! Jer, oplakujući sebe, ja sam dužan da kažem: "Zlo mi je pomračilo razum i pokrilo istinu; smrt je pobedila život; zemaljsko, truležno i privremeno je zamenilo nebesko, netruležno i večno; mrsko i dostojno mržnje pokazalo se slađim i omiljenijim od istinske ljubavi Hristove i časti; zabluda je istinu izbacila iz moje duše, osudivši je na izgnanstvo; izabrah stid i sramotu umesto smelosti i pohvale; gorčinu pretpostavih sladosti; zemlju i pepeo zavoleh više od neba i njegovog Carstva; tama dobromrscā đavola ušla je u moje srce i pomračila svetlost viđenja u mom umu".

89. Teško meni! Teško meni! Kakve zamke đavolje su me zaplele i, saplevši me, sa kakve visine me oboriše dole! Hodeći, umorih se, i moj znoj me uzalud oblivao. Ko da me ne oplače? Ko neće gorko zaplakati zbog mene koji sam se iscrpeo u sujetnom trudu koji sam u pristaništu pretrpeo brodolom? *Pomilujte me, pomilujte me, pomilujte me, o prijatelji* (Jov.19,21), i uporno molite blagog i nezlobivog Gospoda mog Hrista da se smiluje nada mnom i da otera strašnu maglu dobromrscā đavola sa uma moga, kako bih mogao da vidim u kakvom blatu ležim i kako ne ustajem, premda sam u mogućnosti. Ili je možda moje skraćeno vreme preseklo svaku nadu za mene? Nema bolesti koja bi bila veće od moje; nema rane kao što je moja rana; nema razdiranja srca kao što je moje, *jer bezakonja moja prevaziđoše glavu moju* (Ps.37,5). Moje rane nisu rane od mača i moji mrtvi nisu mrtvi od bitke. Raspaljene strele neprijatelja zabile su se u mene i oslepele mog unutrašnjeg čoveka - te se *pogruzih u dubinu blata, tako da nema opstanka* (Ps.68,3). *Strah kojeg se užasavah, dođe mi* (Jov.Z, 25), *i pokri me tama smrtna* (Ps.43,20).

90. Teško meni! Pogledaj dušo, i uvidi privremenu sadašnjost, i ono što će, posle kratkog vremena, sa gorčinom i skorbi proći, kao i ono strašno što dolazi. Pomisli, dušo, od kolike nade i dobara ti otpadaš i kakvih mučenja ćeš uskoro postati nezamenjiva i neutešna naslednica! Zbog toga, pre nego što nad tvojom glavom nestane svetlost, požuri i dođi te padni moleći i proseći Darodavca večne svetlosti da te izbavi od sveobuhvatnog plamena i od potpune tame. Jer, Njegovo je da oprosti grehe i da daruje dobra nama, koji smo nedostojni Njegove milosti. Njemu slava i moć u vekove vekova. Amin.

PREPODOBNI AVA ISAIJA

II

PRAVILA I SAVETI MONASIMA POČETNICIMA

Brate ljubljeni! Ako si već ostavio ovaj sujetni svet i posvetio sebe Bogu, kaj se za svoje grehe i drži se svoje odluke. Ne slušaj pomisli kada počnu da ti dosaduju govoreći: "Neće ti biti oprošteni raniji gresi", nego ispunjavaj sledeća pravila:

1. Ne jedi sa ženom; ne sklapaj bliska prijateljstva sa dečacima; ne spavaj na istoj postelji sa mladićem. Kada skineš odelo, ne gledaj na svoje telo.

2. Ako te ponude vinom, ne pij više od tri male čaše. Ovo pravilo ie narušavaj čak ni radi prijateljstva.

3. Molitve propisane u određeno vreme ne tvori nepažljivo, da ne bi pao u ruke svojih neprijatelja. Trudi se koliko možeš da razmišljaš o sadržaju Psalama, jer će te to spasti od nečistog života.

4. Neka ti budu dragi rad i samoograničavanje, kako bi se stišale tvoje strasti. Nemoj o sebi imati visoko mišljenje, pa nećeš prestati da oplakuješ svoje grehe.

5. Čuvaj se laži koja razgoni strah Božiji. Ne otkrivaj svima svoja dobra dela, da ti ih ne bi oteo neprijatelj.

6. Otkrivaj bolesti svojim ocima, kako bi obreo pomoć od njihovih saveta.

7. Prinudavaj se na rukodelje i u tebi će obitavati strah Božiji.

8. Ne osuđuj brata koji je zgrešio i ne preziri ga, inače ćeš pasti u ruke svojih neprijatelja.

9. Ne budi svadljiv, braneći uporno svoje mišljenje, da se u tebi ne bi nastanilo zlo.

10. Zavoli smirenje i ne oslanjaj se na sopstveno mišljenje. Navikni svoj jezik da neprestano govori: "Oprosti". Tako će na tebe sići smirenje.

11. Sedeći u svojoj keliји, staraj se o trima stvarima: o neprekidnoj molitvi, o udublјivanju u Psalme i o rukodelju.

12. Misli u sebi: "Današnji dan mi je poslednji u ovom svetu", pa ćeš se izbaviti od greha.

13. Ne budi oblaporan, da se u tebi ne bi ponovili predašnji gresi. Ne budi lenj. Trudi se da pronikneš u Psalme - pa će na tebe doći mir Božiji.

14. Prinudi se da plačeš za vreme molitve i Bog će se nad tobom smilovati - i skinuti sa tebe starog čoveka.

15. Znaj da trud, siromaštvo, uzdržanje i ćutanje privode smirenju. Smirenje, pak, donosi oprostaj svih grehova. Smirenje se sastoji u tome da čovek sebe smatra grešnikom i nepravednim, da nije uporan na svojim rečima, da se odriče svojih prohteva, da uvek obara svoj pogled, da podnosi uvredu, da mrzi počasti i pokoj, i da svima govori: "Oprosti". Snagom smirenja neprijatelji se nagone u bekstvo.

16. Budi uvek tužan. Međutim, kada ti dođe bratija, razveseli se sa njima da bi u tebi obitavao strah Božiji.

17. Ako sa bratijom negde pođeš, stupaj na izvesnom odstoјanju od drugih, da bi čuvao ćutanje. Ne osvrći se unaokolo, nego razmišljaj o Psalmima i u umu svom se moli

Bogu. Ma kuda došao, ne obraćaj se sa preteranom bliskošću sa mesnim žitelji-ma. Uvek pazi na stidljivost i skromnost u svemu i ne poseži rukom za onim što ti nude, dok te ne zamole.

18. Ne spavaj sa drugim pod jednim pokrivačem. Dugo se moli pre sna, makar i bio umoran od puta.

19. Ne dozvoli da ti bilo ko maže telo uljem, osim ako si zaista teško bolestan.

20. Kada sediš za stolom sa bratijom, ne jedi sa nasladom, i mašaj se samo onoga što leži pred tobom. Neka ti kolena ne budu rastavljena. Ne podiži oči prema drugima. Ne pij vodu pohlepno i uz kлокot u grlu.

21. Ako te nužda natera da šmrkneš dok sediš sa bratijom, ustani i udovolji svoju potrebu na maloj udaljenosti. Ne proteži se i ne zevaj dok si sa drugima. Ako te i napadne zevanje, ne otvaraj usta, pa će proći.

22. Ne otvaraj usta kad se smeješ, inače će se pokazati da u tebi nema straha Božijeg.

23. Ne poželi tuđe stvari. Ako stekneš knjigu, ne ukrašavaj je, jer se na takav način u tebi otkriva strast prema njoj.

24. Ako u nečemu pogrešiš, ne stidi se da priznaš i ne traži lažna izvinjenja, nego klekni, ispovedi svoj greh i zamoli oprostaj - i, dobićeš ga.

25. Nemoj se gneviti ako neko u tvom prisustvu slaže, nego reci: "Oprosti".

26. Ne stidi se da se svome savetniku obraćaš sa pitanjima.

27. Ukoliko neko pokuca na vrata tvoje kelije dok si zauzet svojim delom, ostavi sve i uspokoj brata svoga.

28. Ne govori ni sa kim i bez potrebe ne slušaj šta drugi pričaju.

29. Ako te tvoj nastavnik pošalje na put, raspitaj se kako treba da se ponašaš, i čini kako ti zapovedi. Ne preporučavaj ono što si čuo. Ako budeš pazio na svoje oči i uši, nećeš zgrešiti ni svojim jezikom.

30. Ukoliko budeš živeo sa sabratom, neka ti bude kao stranac. Ništa mu nemoj naređivati i ne čini se većim od njega. Ako on tebi naredi nešto što ne želiš, prikloni svoju volju i ne žalosti ga odbijanjem, da se ne bi pomutio mir među vama. Znaj da je veći onaj ko se povinuje.

31. Ako budeš živeo sa sabratom i on ti kaže da skuvaš nešto, pitaj ga šta želi. Ako, pak, tebi prepusti izbor, kuvaj šta nađeš, sa strahom Božijim.

32. Ustavši od sna i pre nego što bilo šta započneš, pomoli se, zatim se udubi u reč Božiju, i tek onda se marljivo prihvati rukodelja.

33. Stranca radosno dočekuj i pozdravljaj kako vaš susret ne bi bio na obostranu štetu. Kada uđe, ne postavlja mu nepotrebna pitanja, nego najpre reci da se pomolite. Kada sedne, reci: "Kako ti je zdravlje, brate?", a onda mu daj neku knjigu da čita. Ako je umoran od puta, daj mu da se odmori i umij mu noge. Ako počne da praznoslovi, reci mu: "Oprosti brate, ja sam slab i ne mogu da slušam takve stvari". Ako mu je poderana odeća, zašij je. Ako je slab, a odeća mu se isprljala, operi je. Ali, ako se radi o nekoj lutalici, a kod tebe u to vreme sede sveti ljudi, ne dozvoli mu da uđe. Pozdravi ga kako priliči i otpusti ga da ide. Međutim, ako je siromašan, ne otpuštaj ga bez utehe, nego mu ponudi šta je Bog poslao.

34. Nemoj razgledati stvar koju sabrat ostavi kod tebe, osim u njegovom prisustvu.

35. Kada te neko ostavi u svojoj keliji i iziđe, ne podiži svoje oči da posmotriš šta se u njoj nalazi. Pre nego što izađe reci mu: "Daj mi neki posao, da poradim dok se ne vratiš". I šta ti odredi, čini sa usrdnošću.

36. Ne moli se lenjo i nemarno, jer time, umesto da ugađaš Bogu, navlačiš na sebe Njegov gnev. Na molitvi stoj sa strahom i trepetom, ne naslanjaj se na zid i ne premeštaj se sa noge na nogu. Suprotstavljaj se pomislama i ne daj im da te uvuku u brige o telesnim stvarima, kako bi tvoja molitva bila uslišena.

37. Kada si na liturgiji dobro pazi na svoje pomisli i osećanja i stoj sa strahom pred Svevišnjim Bogom, kako bi dostojno primio Telo i Krv Hristovu, i njima izlećio svoje strasti.

38. Dok si mlad, ne treba da nosiš lepa odela.

39. Ako putuješ sa nekim starijim od sebe, nemoj ići ispred njega. Ukoliko neko ko je od tebe stariji ustane da sa nekim razgovara, nemoj ni ti ostati da sediš, nego ustani i stoj sa njima dok ti se ne kaže da sedneš.

40. Uđeš li u grad ili naselje, spusti pogled, da ono što bi mogao videti ne bude povod za borbu kada ostaneš sam u keliji.

41. Nemoj noćevati tamo gde postoji opasnost da zgrešiš srcem. Ne jedi sa ženom i ne gledaj je, pa čak, ako možeš, ni njene odežde.

42. Ako si na put krenuo sa starcem, ne daj da on bilo šta nosi sam. Ako su svi putnici mladi, neka svaki nosi svoj deo. Ukoliko prtljaga ima malo, menjajte se svaki sat. Onaj koji nosi neka ide napred, kao i nemoćni. Kada oni sednu da se odmore, i ostali treba da sednu sa njima.

43. Starcu koga budeš pitao za savet povodom svojih pomisli sve slobodno otkrivaj, onako kako je, samo ako si uveren da će sačuvati tvoje tajne. Prilikom izbora starca nemoj gledati ko je u dubokoj starosti, nego ko je ovenčan znanjem i duhovnim iskustvom, da ne bi umesto koristi naišao na štetu i da se ne bi umnožile tvoje strasti.

44. Prinudi samog sebe da se dugo moliš noću, ne bi li se prosvetio tvoj razum. Razmišljaj o svojim gresima i moli se Bogu, pa će ti ih On i oprostiti.

45. Onome ko u tvom prisustvu počne da osuđuje sabrata, pa makar i onoga koji tebe osuđuje, reci sa smirenjem: "Oprosti mi, brate. Ja sam grešan i slab. I sam sam kriv za ono o čemu govoriš. Zbog toga ne mogu da slušam".

46. U svemu sebi pretpostavljaj sabraču. Ako ti pred njima neko ukaže počast, reci: "Zbog vas mi je ukazao takvu počast".

47. Onoga koji ti nešto traži na zajam nemoj odbiti, ma o čemu se radilo.

48. Ne sećaj se često na one koje si ostavio radi ljubavi Božije, već se sećaj smrti i Suda, i toga da ti niko od njih tada neće moći pomoći.

49. Ako se, sedeći u keliji, setiš nekoga ko ti je naneo zlo, odmah ustani i srdačno se pomoli za njega, tj. da ga Bog pomiluje. Na taj način ćeš brzo iskoreniti strast koju imaš prema njemu.

50. Želeći da se pričestiš Hristovim Telom i Krvlju, pazi da ti srcu ne ostane gnev ili mržnja prema bilo kome. A ako znaš da se neko ljuti na tebe, postaraj se da izmoliš oprostaj, kao što zapoveda Gospod naš.

51. Ako noću (u snu) pretrpiš napad pohote, pazi da se tokom dana u mislima ne vraćaš na sramne slike, da se naslađivanjem ne bi oskrnavilo tvoje srce. Naprotiv, padni pred Gospodom i On će te pomilovati. Jer, On poznaje ljudsku nemoć.

52. Odredivši sebi strogi post i počevši da obavljaš dugo molitveno pravilo, nemoj misliti da ćeš se njima spasti, nego veruj da će se Bog smilovati na zlopačenje tvoga tela, i da će pomoći tvojoj nemoći.

53. Ne očajavaj i ne padaj duhom ako se razboliš, nego zablagodari Bogu što i kroz ovu bolest želi da ti donese korist.

54. Živeći u keliji, odredi sebi meru i čas obroka, i od toga nikako ne odstupaj. Daj svome telu onoliko koliko je neophodno da bi moglo da obavlja molitve i službu Božiju. Ukusnu hranu koju ti van kelije ponude nemoj uzimati do sitosti.

55. Nemoj slušati đavole koji te nagovaraju da započneš posao koji je iznad tvojih snaga. Oni obično gledaju da oduševе čoveka za nešto što nije u stanju da uradi, da bi ga zatim bacili u malodušnost i izrugali se nad njim. Sve što oni zapodenu jeste bez mere i reda.

56. Jedi jednom na dan, ali ne do sitosti. Daj telu onoliko koliko tvoj sastav zahteva.

57. Jednu polovinu noći odvoj za molitveno bdenje, a drugu za telesni odmor. Pre nego što legneš u postelju dva sata stoj na molitvi i u pevanju Psalama, a onda pruži odmor telu. Svome telu koje se razlenji da ustane na molitvu u određeno vreme reci: "Zar da zbog ovo malo odmora kasnije odeš na beskonačne muke? Nije li bolje da se ovde malo potrudiš, da bi tamo, sa svetima, imalo večni pokoj?" Tada će te ostaviti lenjost i pristupiti Božanstvena pomoć.

58. Primivši monaški čin, otpusti svog roba. Ako zaželi da krene za tvojim primerom i stupi u monaštvo, ne dopusti mu da živi sa tobom.

59. Prodajući rukodelje, nemoj se sporiti oko cene, kako čine svetski ljudi. Isto tako postupaj i kada kupuješ. Znaj da te oskudica približuje Bogu.

60. Nemoj diraj stvar koju je sabrat ostavio kod tebe čak i ako ti zatreba, osim ako ti on dozvoli.

61. Ako te sabrat zamoli da mu nešto kupiš kada budeš išao u grad, nemoj ga odbiti. Ako sa tobom budu i druga braća, kupovinu obavi u njihovom prisustvu.

62. Potrudi se da stvar koju ti neko pozajmi na poslu vratitiš odmah posle obavljenog posla. Nemoj je držati kod sebe ; sve dok ti je ne zatraže natrag. Ako se nešto na njoj pokvari, odmah popravi. Ako sam pozajmiš neku stvar, ne traži je natrag ukoliko vidiš da sabrat ne može da ti je vrati, naročito ako ti nije potrebna.

63. Ako napustiš keliju, pa se posle izvesnog vremena vratiš u nju i u njoj zatekneš nekog drugog, nipošto ga ne teraj, da se na tebe ne bi naljutio Bog, već sebi potraži drugo mesto. Ali, ako on sam zaželi da je ostavi, onda treba da se vratiš. Ukoliko pri tom on sa sobom uzme nešto od stvari koje su bile u keliji, nemoj se protiviti.

64. Želeći da napustiš svoju keliju, ne uzimaj sa sobom ništa od stvari koje joj pripadaju, nego ih prepusti nekom siromašnom sabratu, te će te Bog pomilovati ma kuda pošao.

65. Ničemu se đavoli tako ne raduju, kao kada neko skriva svoje pomisli od duhovnika. Nemoj misliti da ćeš se upodobiti ocima ako ne budeš činio njihova dela.

66. Čuvaj se od bogatstva i ljubavi prema njemu. Jer, ono uništava plodove monaštva.

67. Nemoj popuštati kada se boriš protiv nekog iskušenja koje ti mnogo dosađuje. Padni pred lice Božije i reci: "Pomozi mi, Gospode, jer sam slab i ne mogu da izdržim ovu

borbu". I Bog će ti pomoći ukoliko tvoja molitva bude izlazila iz čistog srca. Ako pobediš u borbi, ne hvali se i ne uzdaj se u sebe. Naprotiv, još više se čuvaj, jer neprijatelj neće dugo čekati da zapodene novu borbu, težu od predašnje.

68. Moleći se Bogu, nemoj govoriti: "Gospode, uzmi od mene ovo, i daj mi ono", nego reci: "Gospode, Bože moj, Ti znaš šta je korisno za moje spasenje. Pomozi mi i ne dopusti da grešim pred Tobom i poginem u gresima svojim, jer sam grešan i slab. Nemoj me predati neprijateljima mojim, jer Tebi pribegoh. Izbavi me, Gospode, jer si Ti krepost moja i nadanje moje. Tebi slava i hvala u vekove vekove. Amin".

PREPODOBNI AVA ISAIJA

III

IZREKE AVE ISAIJE

1. Ava Isaija je govorio: "Pošto iste okolnosti postižu i grešnike i prevednike, ne treba misliti da se nesreće dešavaju samo zbog nekih ranijih grehova".

2. Oni koji sve čine radi sebe samih sluge su samoljublja, najvećem od svih zala, od koga se rađaju odvajanje, nedruželjubivost, nedruževnost, nepravda i nečastivost. Čovek nije sazdan da bi se usamljivao, već da živi u opštenju sa sebi sličnima, a iznad svega sa Bogom, Tvorcem svega. I tako, slovesan čovek treba da je društven i bogoljubiv, da bi i Bogu bio mio.

3. Ava Isaija je rekao: "Od ljubavi prema ljudskoj slavi rađa se laž. Kod onoga ko smirenjem odbija laž uzrašće strah Božiji. Nemoj voleti slavu ovoga sveta, da se od tebe ne bi udaljila slava Božija".

4. Bog prihvata službu koja se vrši sa smirenoumljem, koju [čovek] vrši kao nedostojan. Ako na službi u tvoje srce uđe gorda pomisao i ti je primiš, ako se setiš onoga koji spava i koji je nemaran i osudiš ga u svojoj misli - znaj da ti je uzaludan trud.

5. Kada i kako se postaje smirenouman? Kada [čovek] nema jezik da drugome kaže da je nemaran, ili da odgovori uvrediocu; kada nema oči da vidi sagrašenja drugog, niti sluha da čuje nešto što mu nije od koristi za dušu; kada nema ruke da drugog savlada; kada ne svaljuje na drugog krivicu za bilo šta, već samo na svoje grehe.

6. Čovek je pre svega dužan da stekne veru u Boga i nepromenjivu ljubav prema Njemu, a zatim i nezlobivost, [vrlinu] neuzvratanja zlom za zlo, podvižnički život, smirenoumlje, čistotu, čovekoljublje, ljubav prema svima i poslušnost.

7. Zamrzi sve svetsko i telesni pokoj, budući da su te oni napravili neprijateljem Božijim. Kao što se čovek bori sa svojim neprijateljem, tako i mi treba da se borimo sa svojim telom i da mu uskraćujemo pokoj.

8. Brat je upitao šta znače reči: "Da se sveti ime Tvoje". Starac je odgovorio: "To se odnosi na savršene. Jer, nije moguće da se u nama sveti ime Božije sve dok nad nama vladaju strasti".

9. Opet je rekao: "Više voli da čutiš nego da govoriš: ćutanje sabira a pričljivost rasejava".

10. Veliko je delo pobediti taštinu. Ko upadne u tu lukavu strast postaje tuđ umiljenju i žestok srcem prema svemu. On najzad pada i u visokoumlje i gordost, u krajnje

zlo i majku pogibli. Drži u tajnosti svoje delo i sa srdačnim bolom se potrudi da radi čovekougadjanja ne pogubiš nagradu svog uzdržanja. Onaj ko nešto čini da bi se pokazao pred ljudima, lišava se svoje nagrade, kao što je rekao Gospod.

11. Ko hoće da je slavan među ljudima ne može biti slobodan od zavisti, a ko ima zavist ne može steći smirenoumlje. Takav je svoju dušu predao neprijateljima svojim koji ga vuku u mnoge grehe i pogubljuju. Beži od sujetne slave, da bi se udostojio slave Božije u budućem veku.

12. Ako ti dođe pomisao da osudiš bližnjeg zbog nekog sagrašenja, pomisli u sebi da si ti grešio više od njega. Nemoj verovati da je dobro koje ti se čini da vršiš ugodno Bogu, pa nećeš osuditi svoga bližnjeg. Samoukorevanje jeste mesto unutarnjeg pokoja.

13. Videvši jednom brata koji je grešio sramnim grehom, ava Isaija ga nije izobličio, već je rekao: "Ako Bog, koji ga je saznao, vidi i ne sažiže ga, ko sam ja da ga prekorevam?"

14. Opet je govorio: "Sećajmo se Onoga koji nije imao gde glavu da skloni. Shvati to čoveče i nemoj visoko misliti. Ko je On i šta je postao radi tebe? Vladika svega je stranac i nema doma. O, koliko je neizrecivo Tvoje čovekoljublje, Gospode! Kako si se toliko smirio radi mene? Ako Onaj koji je sve stvorio rečju nema gde da skloni glavu, zašto ti, okajani čoveče, toliko misliš o sujetnom? Zašto si slep nenasitošću?"

15. Oni koji su stekli smirenoumlje uzimaju na sebe krivicu svoga brata, govoreći: "Ja sam sagrašio". Onaj ko se smatra mudrim prezire i prekoreva svoga brata, a onaj koji sebe prekoreva nikada ne izobličuje svoga brata.

16. Mudrost se ne sastoji u govoru nego u tome da se poznaje vreme kada je potrebno govoriti. Čuti sa razumom i govori sa razumom. Pre nego što počneš da govoriš, razmisli šta ćeš reći da bi dao ispravan odgovor. Ne hvali se svojim razumom. Više od svih zna onaj koji govori: "Ne znam ništa". Venac mudrosti je - ukorevati samog sebe i stavljati se niže od svih.

17. Bludna borba jača zbog pet uzroka: od praznoslovlja, od sujete, od mnogog spavanja, od gizdanja i od prejedanja. Ako hoćeš da izbegneš bludnu borbu, izbegavaj te strasti. Umesto praznoslovlja, naoružaj se psalmopojanjem; umesto taštine, zavoli Hristovo smirenje; umesto mnogog spavanja ogradi se bdenjem; umesto gizdave odeće, nosi poderotine i zakrpe; umesto prejedanja, sveži se uzdržanjem i postom. Jer, strasti se drže jedna za drugu, slično beočuzima na lancu.

18. Shvatajući stvar, bogataš sakriva svoje bogatstvo u unutrašnjost kuće zato što riznica koja se pokazuje izaziva zavist i pohlepu knezova. I vrlinski i smirenoumni monah sakriva svoje vrline kao bogataš svoje blago. On ne čini svoju volju, već se svaki čas prekoreva, upražnjavajući se u tajnom delanju, po reči Pisma: *Zagreja se srce moje u meni, i u poučavanju mome razgore se oganj* (Ps.38,4). Kakav je to oganj? Počujte reč Pisma koja glasi: *Bog naš je oganj koji spaljuje* (Jev.12,29). Kao što se od ognja topi vosak i suši žabokrečina skvernih nečistota, tako se od tajnog poučavanja suše skverne pomisli, venu duševne strasti, prosvetljuje um, misao postaje jasna i srce ispunjava radošću. Tajno poučavanje ranjava demone, odgoni zle pomisli i prosvetljuje unutarnjeg čoveka. Onoga ko se naoružava tajnim poučavanjem i Bog krepi, i anđeli osnažuju i ljudi slave. Tajno poučavanje i čitanje jeste dom duše u koji se ne može ući, jeste nepomični stub, tiho i bezmetežno pristanište u kome se spasava duša. Demoni se mnogo uznemiravaju i smućuju kad se monah naoružava tajnim poučavanjem, tj. molitvom: "Gospode Isuse Hriste, Sine Božiji, pomiluj me grešnog", kao i čitanjem Božanstvenog Pisma u usamljenosti.

Skriveno poučavanje je ogledalo uma i svetilnik savesti. Ono isušuje blud, ukroćuje jarost, odgoni gnev, ukida gordost, udaljuje uvredljivost, satire uninije. Skriveno poučavanje prosvećuje vladalački um, odgoni lenjost, rađa umiljenje, useljuje strah Božiji, donosi suze. Ono monahu donosi istinsko smirenoumlje, umilno bdenje, bezmetežnu molitvu. Ono je molitvena riznica koja odgoni neprilične pomisli i pobeđuje demone, koja čisti telo. Ono uči dugotrpeljivosti, uzdržljivosti i podseća na geenu. Ono um čini sabranim i bez maštanja, podstičući ga da misli samo na smrt. Skriveno delanje je ispunjeno svakim dobrom i ukrašeno svakom vrlinom. Ono je udaljeno od svega skvernog. Ono je negde daleko od svega takvog.

PREPODOBNI AVA ISAIJA

IV

O ČUVANJU UMA

1. Gnev protiv strasti jeste prirodna osobina uma. Bez gneva čovek ne može imati čistotu, tj. ukoliko se ne razgnevi na sve ono što neprijatelj seje u njega. Došavši do tog saznanja, Jov je izobličio svoje neprijatelje, govoreći: "O nečasni i pokvareni, u kojima nema nikakvog dobra i koji ne vredite ni koliko psi što čuvaju stoku" (Jov 30,1). Onaj ko hoće da dospe do prirodnog gneva, odseca sve svoje prohteve, sve dok ne dospe do prirodnog [stanja] uma.

2. Neka se ne raduje srce tvoje kada, protiveći se neprijatelju, uvidiš da je oslabio i da beži nazad. Jer, zloba [nečistih] duhova ostaje iza njih. Oni zapravo pripremaju još gori napad, ali ga zadržavaju iza grada, naređujući da se ne pokreće. Ako im se ti usprotiviš, pobećiće u nemoći od lica tvoga. Ako li se, pak, preuznese srce tvoje stoga što si ih odagnao, te napustiš grad, jedni će navaliti odostrag, a drugi spreda, tako da će se tvoja jedna duša naći u sredini, ne nalazeći utočišta. Grad predstavlja molitva, a otpor protivrečenje [neprijatelju] u Hristu Isusu. Osnova toga jeste gnev.

3. Stojmo, dakle, ljubljeni, sa strahom Božijim, čuvajući i držeći vrlinsko delanje, ne saplićući svoju savest i pazeći na sebe u strahu Božijem, sve dok ona ne oslobodi i nas i sebe i dok se između nas i nje ne uspostavi jedinstvo. Tada će nam ona postati čuvarka koja nam ukazuje na sve ono u čemu grešimo. Ako li je ne poslušamo, odstupiće od nas, te ćemo pasti u ruke neprijatelja svojih koji nas više neće pustiti. Vladika naš Hristos učio nas je govoreći: *Miri se sa suparnikom svojim brzo, dok si na putu s njim...* (Mat.5,25). Kažu za savest da je suparnik jer se protivi čoveku koji hoće da postupi po svojoj telesnoj volji. Ako li je čovek ne poslušaa, ona ga predaje neprijateljima njegovim.

4. Kada Bog vidi da mu se um čovekov potčinio svom svojom snagom i da niotkuda nema pomoći osim od Njega, ukrepljuje ga govoreći: *Ne boj se, čedo moje Jakove, malobrojni Izrailju* (Is.41, 13). I opet: *Ne boj se, jer te izbavih i nazvah imenom mojim: Ti si moj. I ako prođeš kroz vodu, sa tobom sam, i reke te neće pokriti; i ako prođeš kroz oganj, nećeš se opržiti i plamen te neće opaliti. Jer, Ja sam Gospod Bog tvoj, Sveti Izrailjev, koji te spasava* (Is.43,1-3).

5. Ako um poslušaa ove ohrabrujuće reči, postaće neustrašiv pred neprijateljima i reći će: *Ko je onaj koji me napada? Neka stane protiv mene! Ko će mi naneti zlo? Gle, svi ćete vi kao haljina ovestati, i bićete kao odeća koju moljac izjeda* (Is.50,8).

6. Ukoliko je srce tvoje po prirodi omrzlo greh, pobedilo je one koji rađaju greh i odbranilo se od njih. Postavi pakao pred a se i znaj da je Pomoćnik tvoj stalno uz tebe.

Ničim ga nemoj žalostiti, nego plaći pred licem Njegovim govoreći: "Tvoja je milost, Tvoje je izbavljenje, Gospode. Nemoćne su ruke moje da bih pobegao od neprijatelja mojih bez pomoći Tvoje". Pazi i na srce svoje i On će te sačuvati od svakoga zla.

7. Monah je dužan da zatvori sva vrata duše svoje, tj. sva čula svoja da preko njih ne bi pao u greh. Uvidevši da niko i ništa nad njim ne gospodari, um se priprema za besmrtnost, sabirajući sva osećanja svoja u jedno i čineći od njih jedno telo.

8. Ako ti se um oslobodi svake nade na svet vidljivog, znači da je u tebi umro greh.

9. Ako se um oslobodi, uklonjena je pregrada koja je stajala između njega i Boga.

10. Kada se um oslobodi svih neprijatelja svojih i uspokoji se, naći će se u drugom, novom veku i razmišljaće o novim i nepropadljivim [stvarima]. *Dakle, gde je trup onamo će se i orlovi sabrat* (Lk. 17,37).

11. Demoni se podmuklo privremeno povlače, ne bi li čovek raspustio svoje srce misleći da je već spokojan, a zatim naglo napadaju na jednu dušu i hvataju je kao kakvog vrapca. Ako je nadvladaju, poniziće je bez milosti svakim grehom, i to gorim od onih na početku, za čiji se oproštaj molila. Ostanimo, dakle, u strahu Božijem i čuvajmo srca, izvršujući svoje delanje. Čuvajmo vrline kojima se odbija neprijateljsko zlo.

12. Znajući kolika je nemilosrdnost demona i sažalivši se na rod ljudski, Učitelj naš Isus Hristos najstrože nam je zapovedio: "Budite spremni svakoga časa, jer ne znate čas u koji će doći razbojnik. Pazite da ne dođe i zatekne vas na spavanju" (Mt.24,42-44). I opet: *Pazite na sebe da srca vaša ne otežaju prejedanjem i pijanstvom i brigama ovoga života, i da Dan onaj ne naiđe na vas iznenada* (Lk.21,34). Stoj, dakle, budno pored srca svog i pazi na čula svoja! Ako budeš mirno u umu zadržao sećanje na Boga, primetićeš razbojnike koji pokušavaju da ti ga ukradu. Onaj ko sa tačnošću prati svoje pomisli, prepoznaće one koji nameravaju da ga uprljaju: oni smućuju um i čine ga rasejanim i nemarnim. Međutim, oni koji su poznali demonsko zlo, ostaju spokojni u molitvi Gospodu.

13. Čovek ne može služiti Bogu ako ne omrzne svaku stvar ovoga sveta. A kako se služi Bogu? Tako što u umu svome nemamo ništa strano dok mu se molimo; što ne osećamo nikakvu drugu nasladu dok ga blagosiljamo; niti zlo dok mu pojemo; niti mržnju dok ga izabiremo; niti rđavu zavist koja nas ometa dok mu se obraćamo i dokle ga se sećamo. Jer, sve ove mračne [strasti] jesu zid koji ograđuje jednu dušu tako da ona, sa njima u sebi, ne može čedno da služi Bogu. One su joj smetnja na putu prema Bogu, koja joj ne dozvoljava da ga susretne, da ga tajno blagoslovi i proslavi u sebi i da mu se pomoli sa sladošću u srcu, kako bi je prosvetio. Zbog toga se um uvek pomračuje i ne može da napreduje po Bogu, izbegavajući da se trudi da preseče sve to sa duhovnim znanjem.

14. Umu koji izbavi čula duše od telesnih prohteva, koji ih upravi bestrašću i koji dušu odvoji od telesne volje, Bog šalje Svoju pomoć. Na tajni i neprestani vapaj uma Bog odmah satire bestidne strasti koje napadu dušu sa namerom da čula navedu na greh.

15. Molim te da ne raspustiš srce svoje sve dok se nalaziš u životu. Jer, kao što zemljodelac ne može da bude siguran za svoje plodove sve dok ih ne sakupi, budući da ne zna šta se sve može desiti, tako ni čovek ne sme da ostavi srce svoje bez zaštite sve dok diše. Pošto ne zna koja će ga strast napasti do poslednjeg izdisaja, čovek ne treba da raspusti svoje srce sve do onoga časa, već da svagda vapije Bogu da mu pomogne i da ga pomiluje.

16. Ko ne iskusi pomoć za vreme rata, ni u mir ne može poverovati.

17. Odvojivši se od levog [puta, tj. od grehovnog života], čovek tačno shvata sva svoja sagrađenja pred Bogom. Jer, čovek ne vidi svoje grehe dok se ne odvoji od njih

gorkim rastankom. Oni koji su dospeli do ovog stupnja, ridaju, mole se i stide pred Bogom, sećajući se predašnjeg zlog prijateljstva sa strastima. Stoga se podvizavajmo, bratijo, po moći svojoj, i Bog će sarađivati sa nama po obilju milosti Svoje! Ako već ne očuvasmo u čistoti srca svoja, kao što učiniše oci naši, postarajmo se barem da, ulažući sve svoje snage, očuvamo tela svoja bez greha, kao što Bog traži. Verujmo da će On u vreme [duhovne] gladi, koje nas je zateklo, i nama ukazati milost Svoju, kao i svetima Svojim.

18. Onaj ko je svoje srce posvetio istinskom traženju Boga u pobožnosti, ne može prihvatiti misao da je ugodio Bogu. Jer, dokle god ga savest kori za bilo šta što je protiv prirode, on je tuđ slobodi. Gde postoji onaj koji kori, ima i onoga koji optužuje; a gde postoji optužba, nema slobode. Ako, dakle, vidiš da prilikom molitve u tebi nema nikakvoga zla koje bi te optuživalo, znači da si slobodan i da si, po volji Božijoj, ušao u Njegov sveti pokoj. Ako vidiš da je dobri plod ojačao u tebi i da ga više ne guši neprijateljski kukolj, ako su neprijatelji odstupili od tebe. i to ne po svojoj podmukloj zavisti, ako više ne ratuju sa tvojim čulima, ako je oblak Božiji osenio [tvoj] šator, ako te sunce ne žeže danju, ni mesec noću (Ps. 120,6), i ako je u tebi sve pripremljeno za šator, za njegovo postavljanje i održavanje - onda si od Boga dobio pobedu. U tom slučaju i On će oseniti šator, jer je Njegov. Dok traje rat, čovek je u strahu i trepetu - da li će danas pobediti ili biti pobeđen, i da li će sutra biti pobeđivan ili će pobeđivati. Borba mu steže srce. Bestrašće Je, međutim, nedostupno borbi. Ono je primilo nagradu i ne mora više da brine za tri razdeljena dela [čoveka], budući da su se oni već međusobno izmirili uz [pomoć] Božiju. Ta tri dela jesu duša, telo i duh. Kada njih troje, dejstvom Duha Svetoga, postanu jedno, više se jedno od drugog ne mogu odvojiti. Ne misli, dakle, da si umro za greh sve dok te, bilo na javi bilo u snu, pritiskuju neprijatelji tvoji: jadni čovek ne može imati smelosti sve dok se nalazi na poprištu.

19. Ojačavši i pripremvši se da sledi za ljubavlju koja gasi sve telesne strasti, i njenom silom ne dozvolivši da išta što je protivprirodno ovlada srcem, um se suprotstavlja protivprirodnome sve dok ga ne odvoji od onoga štoje po prirodi.

20. Svaki dan ispituj sebe, brate, i pred [licem] Božijim istražuj srce svoje, da bi utvrdio koja se od strasti nalazi u njemu. Zatim je izbaci iz srca svoga da te ne sustigne rđava presuda!

21. Pazi, dakle, na srce svoje, brate, i budi budan pred neprijateljima svojim. Jer, oni su prepredeni na zlu svome. Budi uveren srcem svojim u izreku: Čovek ne može da učini dobro dok čini zlo. Stoga nas je Spasitelj naš učio da bdimo, govoreći: *Uska su vrata i tesan put što vode u život, i malo ih je koji ga nalaze* (Mt.7,14).

22. Pazi, dakle, na sebe da te štogod od onoga što [vodi] u propast ne otrgne od Boga ljubavi! Vladaј srcem svojim i nemoj sa uninijem da govoriš: "Kako da ga sačuvam kad sam grešan čovek?" Čoveka koji ostavi grehe i obrati se Bogu, pokajanje preporuča i svecelo obnavlja.

23. Božanstveno Pismo i Starog i Novog Zaveta svagde govori o čuvanju srca. O tome najpre pesmopojac David uzvikuje: *Sinovi čovečiji, dokle ćete biti otežalih srca?* (P.s.4,3). I opet: *Srca su njihova sujetna* (Ps.5,10). A o onima koji sujetno razmišljaju kaže: *Reče u srcu svome: Bog je zaboravio* (Ps.9,32). Ima kod njega i mnogo drugog sličnog. Monah je dužan da razumeva nameru Svetog Pisma, tj. kome i kada se ono obraća; da stalno vodi podvižničku borbu; da se pažljivo čuva neprijateljskih napada; da kao krmanoš na lađi savlađuje valove, upravljajući blagodaću kao kormilom, ne skrećući sa

puta i obraćajući pažnju samo na sebe. On je dužan da u bezmolviju, sa nerasejanim pomislima i neradoznavnim umom, besedi sa Bogom.

24. Vreme od nas iziskuje molitvu kao što vetrovi, bure i olujne nepogode iziskuju krmanoša. Mi smo, naime, prijemčivi za priloge pomisli, kako vrlinske tako i rđave. Gospodar nad strastima, kažu, jeste pobožna i bogoljubiva pomisao. Mi bezmolvnici treba da misleno i trezvousumno razlikujemo i razlučujemo i vrline i poroke; da znamo koju vrlinu da negujemo u prisustvu braće i otaca, a koju da vršimo nasamo; [da znamo] koja je vrlina prva, koja druga, a koja treća; [da znamo] koja je strast duševna, a koja telesna i koja je vrlina duševna, a koja telesna; [da znamo] od koje vrline može doći gordost koja zadaje udarac našem umu, a od koje može da se javi taština; [da znamo] od koje može da nam se primakne gnev i od koje može da nastane stomakougađanje. Moramo čistiti pomisli i obarati svaku oholost koja ustaje protiv poznanja Božijega (sr.2.Kor.10,5).

25. Prva vrlina je bezbrižnost, tj. umiranje za svakog čoveka i svaku stvar [u svetu]. Iz nje se rađa čežnja za Bogom, koja zatim rađa prirodni gnev, koji se suprotstavlja svakom naletu neprijatelja. Tada strah Božiji nalazi stanište u čoveku, a kroz njega se pojavljuje ljubav.

26. Prilog [tj. nasrtaj] pomisli treba od srca odbiti pobožnim protivrečenjem u vreme molitve, kako se ne bi ispostavilo kako usnama razgovaramo sa Bogom, a srcem razmišljamo o onome što je neumesno. Jer, Bog od bezmolvnika ne prima mutnu i nemarnu molitvu. Sveto Pismo nam svagde svedoči da treba čuvati duševna čula. Monah koji [svoju] volju potčini zakonu Božijem, i čiji um saglasno sa njim počne da vlada nad svojim podanicima (tj. nad pokretima duše, a posebno nad gnevom i željom - poslušnicima slovesnosti), ostvaruje vrlinu i ispunjuje pravdu: želju usmerava ka Bogu i Njegovoj volji, a gnev okreće protiv đavola i greha. Šta se, dakle, od nas traži: tajno delanje.

27. Ako šta sramno bude posejano u srce tvoje dok sediš u keliji, gledaj da se usprotiviš zlu, kako ne bi ovladalo tobom. Potrudi se da se setiš Boga, jer On te posmatra. Ono što razmišljaš u srcu svom otkriveno je pred Njim. Reci duši svojoj: "Kad se plašiš od grešnika sličnih sebi i želiš da oni ne vide grehe tvoje, koliko tek treba da se bojiš Boga, koji sve vidi". Ovim savetom će se tvojoj duši otkriti strah Božiji. Ostaneš li uz njega, bićeš nepokretan u odnosu na strasti, kao što je napisano: *Oni koji se uzdaju u Gospoda jesu kao gora Sion; neće se doveka pokolebati onaj ko obitava u Jerusalimu* (Ps. 124,1). U svemu što činiš imaj pred očima Boga i znaj da On vidi svaku tvoju pomisao, pa nikada nećeš sagrašiti. Njemu slava u vekove! Amin.

PREPODOBNI AVA ISAIJA

V

POGLAVLJA O PODVIŽNIŠTVU I BEZMOLVIJU

1. Tri vrline svagda čuvaju um: njegovo prirodno stremljenje, hrabrost i marljivost.

2. Um se uverava da je dostigao besmrtnost kada u sebi ugleda tri vrline: **rasuđivanje**, koje tanano razlikuje jednu strast od druge; **predviđanje** svega pre vremena i **neslaganje** ni sa kakvom tuđom pomišlju.

3. Postoje tri vrline koje uvek pružaju svetlost umu: ne poznavati zlobu ni jednog čoveka, bez smućenja podnositi sve što se dešava i činiti dobro onima koji nam čine zlo. Ove tri vrline rađaju druge tri, koje su još više od njih: ljubav, krotost i mir.

4. Četiri vrline čiste dušu: ćutanje, vršenje zapovesti, samopritešnjavanje i smirenoumlje.

5. Ava Isaija je rekao: "Ja na sebe gledam kao na konja lutalicu koji nema gospodara. Svaki ko ga nađe, seda na njega i jaše ga. Kada ga jedan pusti, uzima ga drugi i seda te jaše".

6. Čuvaj se da se ne naslađuješ onim čime si ranije grešio, kako se u tebi ne bi obnovili raniji gresi. Zavoli smirenje koje će te pokriti od grehova tvojih. Svoje srce daj na poslušanje svojim ocima i blagodat Božija će se useliti u tebe. Nemoj biti mudar sam za sebe, da ne bi upao u ruke neprijatelja svojih. Nauči svoj jezik da traži oprostaj i oseniće te smirenje. Sedeći u keliji, pazi na tri stvari: na rukodelje, bogomislje i molitvu. Svakodnevno misli: "Danas se valja potruditi u ovom svetu, a sutra - ne znam", pa nećeš sagrašiti pred Bogom.

7. Izbegavaj stomakougađanje da se u tebi ne bi obnovili raniji gresi. Nemoj biti malodušan ni u kakvom trudu, da se ne bi podvrgnuo neprijateljskom napadu. Prinudavaj se na (tajno) poučavanje i ubzo će te posetiti pokoj Božiji. Podstiči se da se dugo moliš sa plačem, te će te, može biti, pomilovati Bog i sa tebe svući starog, greholjubivog čoveka.

8. Trud, siromaštvo, stranstvovanje, zlopaćenje i ćutanje rađaju smirenje, koje donosi oprostaj svih grehova.

9. Ako te napadaju bludne [pomisli], obremeni se bdenjem, gladovanjem, žeđu i smiravaj se pred svima. Ako telesna lepota ili pohota prema ženi počne da privlači tvoje srce, seti se smrada (u grobu) i uspokojićeš se.

10. Brate, dok se nalaziš u ovom životu nemoj davati pokoja telu svome. Nemoj mu verovati kad vidiš da je spokojno od strasti. Jer, demoni se često taje privremeno kako bi, kad čovek zanemari svoje spasenje, odjednom napali na bednu dušu i uhvatili je kao malu pticu. Ukoliko je pobeđe, oni je bez milosti smiravaju svakim grehom. Stojmo u strahu Božijem i čuvajmo sebe, produžavajući da vršimo svoje delo i da čuvamo sve vrline koje predstavljaju prepreku neprijateljskoj zlobi. Trud i napor u sadašnjem veku ne samo da nas čuvaju od zlih dela, već i vence pripremaju duši pre ishoda iz tela. Postarajmo se i mi, koji imamo pečat svetog krštenja, da odustanemo od svojih grehova kako bismo imali smelost u dan Suda. Podvizavajmo se, ljubljani, jer je vreme blizu. Blažen je onaj koji se o tome stara dan i noć.

11. Ako primetiš da ti je srce rasejano i da ne znaš kako da ga ispraviš, [očigledno] je da te neko tvoje delo, hteo ti ili ne, navlači na njega. Da Gedeon nije naredio da se polupaju žbanovi, ne bi se ugledala svetlost sveća (Sud.7,19). Ni čovek neće ugledati svetlost Božanstva, ukoliko ne prezre telo svoje.

12. Ako se u gradu koji je okružen zidinama razvalila samo jedna mala stena, neprijatelji će, ukoliko žele da uđu u grad, svu svoju pažnju usmeriti baš na tu razvalinu. I premda stražari stoje kod vrata, ne mogu se odupreti neprijateljima ukoliko se ne popravi razvaljeno mesto. Isto tako, ni monah ne može da se suprotstavi neprijateljima svojim ukoliko je njime ovladala bilo koja strast. On tada ne može da dostigne meru savršenstva.

SVETI MARKO PODVIŽNIK

Svedočanstva o životu i spisima Svetog Marka

Sveti Marko pripada broju najznamenitijih egipatskih otaca. O okolnostima njegovog života, međutim, poznato je vrlo malo. Paladije, koji ga je lično video (Lavsaik, 20. pog.), govori daje bio vrlo tihe i krotke naravi. U tome se niko nije mogao porediti sa njim. On je od mladih godina voleo da izučava Sveto Pismo. Tako ga je dobro upoznao, da je znao naizust Stari i Novi Zavet.

Strogost života i čistota srca postavili su ga na visok stepen duhovnog savršenstva. Sveti Makarije Aleksandrijski svedoči o osobitoj milosti Božijoj na njemu za vreme pričešća Svetim Tajnama. To ukazuje na veliku silu vere Svetog Marka, na plamen njegove ljubavi prema Gospodu i na njegovo krajnje smirenje.

Sveti Marko je živio više od sto godina. Upokojio se, kako izgleda, početkom petog veka. Živeo je i opštio sa prvim prejemnicima života i učenja Svetog Antonija, ako ne i sa samim Antonijem.

Blagodat Božija, opit života i izučavanje reči Božije učinili su ga dubokim poznavaoцем tajni duhovnog života. Ne skrivajući taj talenat, on je mnogo poučavao i pisao. Međutim, do nas je došla samo nekolicina njegovih spisa. Patrijarh Fotije navodi osam njegovih slova, a Nikifor Kalist mu, osim njih, pripisuje još trideset dva (Crkvena istorija, knj. 13).

U naš zbornik uneli smo ono što se nalazi u Dobrotoljublju, dodajući pouke izvučene iz svih ostalih njegovih slova. Iznosimo ih u sledećem redosledu:

1. Poslanica monahu Nikolaju. Ona se stavlja na prvo mesto jer iznosi egled podvižničkog života od početka do kraja.
2. Pouke, izvučene iz ostalih slova Svetog Marka. One su nastavak saveta datih u Poslanici, kao i primrema za kratke pouke koje slede.
3. 200 poglavlja o duhovnom životu,
4. 226 poglavlja o onima koji misle da se opravdaju delima.

SVETI MARKO PODVIŽNIK

POUKE MARKA PODVIŽNIKA O DUHOVNOM ŽIVOTU

I

POSLANICA MONAHU NIKOLAJU

Ljubljenom čedu Nikolaju.

1. Ti si se i ranije mnogo starao za svoje spanjenje. U velikoj brizi za život po Bogu, ti si nam sve ispričao o sebi: sa kakvim si plamenim stremljenjem rešio da se prilepiš uz Gospoda strogim životom, uzdržanjem i raznim drugim umrtvljivanjima, podvizavajući se u bdenjima i prilježnoj molitvi, zatim kakva se borba i mnoštvo plotskih strasti (od grehovnog zakona koji se suprotstavlja zakonu uma) raspaljivala kod tebe u telu i ustajala na dušu. Ti si naročito plakao zbog toga što te mnogo pritišću strasti gneva i pohote. Tražio si da ti, usmenom poukom, navedemo vrstu truda i podviga potrebnog da se savladaju navedene pogubne strasti.

2. U to vreme, koliko je bilo moguće, tvojoj ljubavi sam predlagao dušekorisne misli i savete, ukazujući na vrstu truda i podvižnički napor kojim razborita i slovesnim poznanjem prosvেčena duša, živeći po Jevandelju, može da, zbog vere pomagana blagodaću, savlada zla koja bujaju u srcu, a naročito navedene strasti. Duša treba da preduzme neprestani i marljivi podvig protiv strasti koje su je obeležile usled prisećanja i navike, i koje su je snažnije privlačile, sve dok ne potčini telesne i beslovesne pokrete srca, kojima je ranije bila potčinjena i porobljena kroz unutrašnje saglašavanje pomisli, često strasno prisećanje i zlo bavljenje.

3. Sada, pak, pošto sam se telesno odvojio od tvog lica, premda ne i srca, i pošto otidoh u pustinju ka istinskim delatnicima i borcima Hristovim, kako bih, makar malo se podvizavajući i boreći zajedno sa bratijom koja se protiv neprijateljskim poduhvatima i hrabro suprotstavlja strastima, odbacio lenjost, odsekao raslabljenost, udaljio od sebe nemar i stekao revnost i svako staranje, usmeravajući se ka bogougađanju, potrudih se da tvojoj iskrenosti pismeno izobrazim kratku pouku i dušekorisne savete. [Tako] ćeš ti ono što sam ti ranije govorio lično, sada moći pažljivo da čitaš u ovom kratkom spisu punom saveta i stićeš duhovnu korist, kao da sam zajedno sa tobom.

4. Evo, čedo moje, od čega treba da započne tvoja po Bogu spasonosna korist. Nezaboravno i svagdašnje treba da je tvoje sećanje na sve što se desilo i što se zbiva sa tobom po promislu čovekoljubivog Boga, kao i na sva Njegova dobročinstva radi spasenja tvoje duše. Nikako nemoj sebi dozvoliti da zbog pomračenja zlom zaboravnošću, ili zbog lenjosti, prestaneš sa prisećanjem na Njegova mnoga i velika dobročinstva, kako ne bi besplodno i neblagodarno provodio ostalo vreme života. Jer, takva sećanja. kao nekakvo bodilo, ranjavaju srce i podstiču ga svagda na ispovedanje, na smirenje, na blagodarnost sa skrušenom dušom, na staranje za svoje dobro, na spremnost za uzvratanje dobrim običajima i svakom vrlinom po Bogu, uz svagdašnje razmišljanje na proročku reč: *Šta ću uzvratiti Gospodu za sve što mi je dao* (Ps 115,3). Kada se duša seti svih dobročinstava koje joj je čovekoljubivi Bog učinio od rođenja, od kolikih je nevolja mnogo puta bila izbavljena, kako, i pored mnogih bezakonja i dobrovoljnih sagrešenja, nije pravednim sudom bila predana duhovima koji su je prevarili na pogibao i smrt, kako je čovekoljubivi Vladika dugotrpeljivo previđao njena sagrešenja i čuvao je, očekujući njeno ispravljenje, štiti je, pokrivao je i na svaki način o njoj promišljao, iako je svojevolumno strastima služila neprijateljima i zlim duhovima, kako je, najzad, blagim podsticanjem upućivao na put spasenja, stavivši joj u srce ljubav prema podvižničkom životu, oduševivši je da sa radošću ostavi svet i svu varljivost njegovih telesnih uteha, i uredivši da je sveti oci prihvate u

sastav bratstva - neće li, ako ima dobrom savešću rukovođenu misao i ako razmišlja o svemu tome, uvek prebivati u srdačnoj skrušenosti? Imajući takav zalag u ranije primljenim dobrima, neće li [čovjek] zauvek steći krepku nadu i govoriti sam sebi: "Ako mi On nije učinio po gresima mojim i uzvratio po bezakonjima mojim onda kad nisam činio ništa dobro, već se valjao u telesnoj nečistoti i u mnogim drugim gresima, nego me je pomilovao takvim darovima i blagodaću na spasenje, kakvih će me tek dobara i duhovnih darova udostojiti kad se najzad neporočnim životom i ispunjavanjem svih vrlina svecelo predam na služenje Njemu? [Neće li] me tada ukrepiti na svako dobro delo, upućujući me i prateći me?" Na taj način, onaj ko ima takvu pomisao, ne zaboravljajući nikada Božija dobročinstva, podstiče sebe, usmerava i prinuđuje na svaki dobar podvig vrline i na svako delo pravde, svagda ostajući revnosan i uvek budući gotov na vršenje volje Božije.

5. I tako, ljubljeno čedo, imajući po blagodati Hristovoj prirodnu razboritost, svagda u sebi čuvaj takvo dobro razmišljanje, i nemoj sebi dozvoliti da, kao mračnim oblakom, budeš pokriven pogubnom zaboravnošću, niti lenjošću koja sprečava hod, osujećuje um i odvaja od doličnog života, niti pomračen u pomislima neznanjem - uzrokom svih zala, niti povučen svezlom nemarnošću, ni prevaren telesnim uživanjem, ni pobeđen stomakougađanjem, ni porobljen u umu željama, ni oskrnavljen saglašavanjem sa bludnim pomislima, ni pobeđen gnevom koji rađa mržnju prema bratu (ukoliko iz nekog jadnog i okajanog razloga žalosteci ili se žalosteci počneš da sabiraš u sećanju zle pomisli protiv bližnjega), niti odvojen od čiste molitve Bogu, niti odveden u ropstvo umom, u kome bi zverskim pomislima posmatrao brata koji je jedne duše sa tobom. Jer, zbog takve beslovesne naravi, pune plotskog mudrovanja, bio bi svezan savešću i privremeno predan zlim duhovima, koje si slušao, na poučno nakazanje, sve dok um, potpuno osiromašen i progutan tugom i uninijem usled gubitka napretka u Bogu, zbog prethodnih grehova, ponovo ne počne da, sa svakim smirenjem, preduzima put spasenja, i, posle mnogih trudova u molitvi, svenoćnih bdenja i smirenog ispovedanja Bogu i ljudima, ne dobije razrešenje grehova. Tako on počinje da se opet trezni, i da, prosvećen svetlošću jevanđelskog poznanja, po blagodati Božijoj shvata da onaj ko se svecelo ne preda na krst sa smirenim mišljenjem i samoporicanjem, ko se svima ne preda na gaženje, poniženje, prezir, beščašće, podsmeh i porugu, sve sa radošću podnoseći radi Gospoda i ne tražeći ništa ljudsko - ni slavu, ni čast, ni pohvalu, ni ukusno jelo i piće, ni [krasno] odelo - ne može biti istinski Hrišćanin.

6. Prema tome, ako nam predstoje takvi podvizi, borba i venci, dokle ćemo sebi dozvoljavati da smo ismejani pritvornim vidom pobožnosti i da sa lukavošću služimo Gospodu? Jednim se mi pokazujemo sveti pred ljudima, a drugim se otkrivamo pred Onim koji poznaje i sakriveno. Time što nas mnogi smatraju svetim, mi pokazujemo da smo još po naravi zveri, koje samo imaju izgled pobožnosti, dok silu njenu nisu stekle (2.Tim.2,5). Mnogi nas smatraju devstvenicima i čistima, a mi se pred Onim koji zna tajno sknavimo nečistim saglašavanjem sa bludnim pomislima, kaljajući se dejstvom strasti. Pa ipak, zbog svog krajnje pritvornog podvižništva i zbog ljudskih pohvala, mi ne marimo za takvo [stanje], ostajući slepi umom. Dokle ćemo hoditi sa sujetnim umom, ne usvajajući jevanđelsko razmišljanje i ne prihvatajući dobrosavesni život, sa rešenošću da marljivo idemo njegovim putem kako bimo stekli smelost savesti, već se još uvek varamo navodnom pravednošću spoljašnjeg čoveka i sami sebe (zbog lišenosti istinskog poznanja) lažemo spoljašnjom ispravnošću, hoteći da ugađamo ljudima i od njih ištući slavu, čast i pohvale?

7. Zaista će doći Onaj koji otkriva tajnu tame i objavljuje namere srca (1.Kor.4,5), nepogrešivi Sudija koji se ni bogatog ne stidi, niti siromašnog miluje. On će skinuti spoljašnji pokrov i objaviti unutra skrivenu istinu. One koji žive sa dobrom savešću, istinske podvižnike i borce, On će, u prisustvu anđela, ovenčati pred Ocem Svojim, dok će pritvorne, koji se samo oblače u obraz pobožnosti i pred ljudima pokazuju [ispravan] život, i koji se sujetno na njega oslanjaju, umom se varajući - pred svom Crkvom i pred svom vojskom nebeskom, javno izobličiti i sa krajnjim stidom poslati u tamu najkrajnju.

8. [Takvi su slični] ludim devojkama koje su sačuvale spoljašnju devstvenost, te su čak imale i nešto ulja u svojim sasudima (tj. imaćahu izvesne vrline, spoljašnju ispravnost i izvesne darove, jer su im svetiljke gorele izvesno vreme). Međutim, usled nemarnosti, neznanja i lenjosti, one se nisu pobrinule o unutrašnjoj strani, niti su kako treba poznale gomilu strasti koja se krila unutra, a koju su pokretali zli duhovi. Zbog toga su se njihove misli kvarile dejstvom neprijatelja, i one su opštile sa njima kroz saglašavanje u pomislima, budući iznutra tajno privlačene i pobeđivane zlom zavišću, dobromrznom revnošću, svadljivošću, drskošću, gnevom, ogorčenjem, zlopamćenjem, licemerjem, besom, gordošću, taštinom, čovekougađanjem, samougađanjem, srebroljubljem, uninijem, telesnom pohotom, sladostrašćem u pomislima, neverjem, bestrašjem [prema Bogu], strašljivošću, tugom, roptanjem, popustljivošću, snom, nadmenošću, samoopravljanjem, nadutošću, hvalisanjem, nenasitošću, rasipništvom, pohlepom, od svega gorim beznađem, i ostalim tananim dejstvima zla. One su i činjenje dobrih dela i častan život, koji su vodile pred očima ljudi koji su ih hvalili, kao i same duhovne darove, ukoliko su ih imale - predavale duhu taštine i čovekougađanja. Povodeći se za drugim strastima, one su i dobre postupke mešale sa lukavim i plotskim mudrovanjem, kvareći ih i čineći nečistim i neugodnim Bogu, slično Kainovoj žrtvi. Zbog svega toga, one su lišene radosti sa Ženikom, ostajući izvan nebeske ložnice, koja je zaključana pred njima.

9. Razmišljajući o tome sa rasuđivanjem i ispitivanjem, shvatićemo i poznaćemo u kakvom se stanju sami nalazimo. I dok je još vreme pokajanja i obraćenja, ispravimo se i postarajmo da dobra dela vršimo čisto i savršeno, istinski i bez primesa plotskog mudrovanja, kako ne bi bila odbačena kao manjkava žrtva usled odsustva straha, usled nemara i nedostatka istinskog poznanja. U suprotnom, sav podneti trud devstvenosti, uzdržanja, bdenja, posta, gostoprimitstva i istrošenih dana, i svega što se nama čini velikom pravednošću, neće prihvatiti Nebeski Sveštenik, jer će mu, usled navedenih strasti, izgledati kao manjkava žrtva.

10. I tako, čedo moje, onaj ko hoće da uzme krst i pođe za Hristom iznad svega treba da se postara o poznanju i razboritosti, uz neprestano ispitivanje pomisli i mnogo staranje za spasenje, uz veliku privrženost Bogu i raspitivanje kod jednodušnih i jednomislenih slugu Božijih, koji su se podvizavali istim podvigom, kako se ne bi desilo da idemo bez poznavanja cilja i bez sjajnog svetilnika. Jer, onaj ko postupa samostalno i hodi bez jevandelskog poznanja i rukovodstva, često se sapliće i upada u mnoge roveve i zamke lukavog, skrećući i podvrgavajući se velikim nevoljama, ne znajući gde će se na kraju naći. Mnogi su prolazili kroz velike podvige zlopaćenja i muka radi Boga, ali su ih, zatim, samorukovođenjem, nerasuđivanjem i izbegavanjem obraćanja bližnjem za savet, učinili neugodnim Bogu i uzaludnim.

11. Ti, pak, čedo ljubljeno, kao što sam ti već na početku ove poučne reči rekao, nemoj zaboravljati dobročinstva čovekoljubivog Boga, kome se poklanjamo. Nemoj da te od tog prisećanja udaljuje neprijateljska zloba i lenjost, već položi pred oči svoje sva duševna i telesna dobročinstva koja su ti učinjena od rođenja do danas, razmišljajući o

njima i poučavajući se po rečenome: *Ne zaboravljaj sva uzdarja Njegova* (Ps.102,2). Na taj način, srce će se lako podstaći na strah Božiji i ljubav, i ti ćeš moći da mu uzvратиš strogim životom, vrlinskim držanjem, pobožnom savešću, pogodnom rečju, ispravnom verom, smirenim mišljenjem, jednom rečju, da se sav predaš Bogu. Eto čemu će te privući sećanje na dobra koja si dobio od blagog i čovekoljubivog Vladike. Takvim sećanjem na dobročinstva, uz sadejstvo pomoći sviše, tvoje srce će biti ranjeno ljubavlju i čežnjom [prema Bogu], budući da drugima, dostojnijima, On nije učinio čudo koje je Svojim neizrecivim čovekoljubljem pokazao na tebi.

12. I tako, postaraj se da u neprestanom sećanju držiš dobra koja si primio od Boga. Naročito se sećaj velike blagodati i divnog dobročinstva o kome si mi kazivao, tj. kada si zajedno sa majkom plovio od Svetih Mesta za Konstantinopolj. Tada se noću podigla strašna bura sa velikim morskim talasima, tako da su svi koji su se nalazili na brodu, zajedno sa moreplovcima i tvojom majkom, poginuli u dubini, dok si jedino ti, sa tvoja dva druga, bio izbačen na obalu i preslavnom silom Božijom bio spasen. [Sećaj se], takođe, kako je [Gospod] ustrojio tvoj put u Ankiru, gde si sa očinskom blagonaklonošću primljen od jednog milostivog [čoveka] i ljubavlju se povezao sa najpobožnijim čedom Epifanijem, sa kojim si, po rukovodstvu jednog iskusnog prepodobnog muža, stupio na put spasenja i bio primljen kao pravo čedo kod slugu Božijih.

13. Šta imaš da uzvратиš za sva blaga koja ti je dao Bog, prizivajući te u večni život? Pravednost zahteva da više ne živiš sebi, već Hristu koji je umro za tebe i vaskrsao. Dužan si da stremiš ka svakoj vrlini pravednosti i ispunjavanju svake zapovesti, ištući svagda "dobru i ugodnu i savršenu volju Božiju" (Rim.12,2), i trudeći se svesrdno daje ispuniš. Iznad svega, čedo moje, svoju mladost potчини reći Božijoj, kao što ona i zahteva: daj telo svoje *u žrtvu živu, svetu, ugodnu Bogu, kao svoje slovesno služenje* (Rim.12,1). Svaku vlagu telesne pohote ohladi i osuši uzdržanjem u jelu i piću i svenoćnim bdenjem, kako bi i ti od srca mogao da kažeš: *Postadoh kao meh na slani, i odredbe Tvoje ne zaboravih* (Ps.118,83). Shvativši da si Hristov, po apostolskom glasu, raspni telo svoje sa strastima i pohotama (Gal.5, 24), i umrtvi udove koji su na zemlji (Kol.3,5), tj. ne samo bludno delo, već i nečistotu koju zli duhovi bude u telu. Onaj ko želi da se udostoji venca istinske, neoskrnavljene i savršene devstvenosti svoj podvig ne prostire samo dotle, već se, sledeći apostolsko učenje, trudi da umrtvi i sam pokret ove strasti. Pa, čak se ni time ne zadovoljava onaj ko je iz snažne ljubavi [prema čistoti] odlučio da u svoje telo useli anđelsku i prečistu devstvenost, već se moli da iščezne i prosto sećanje na pohotu koje se javlja u trenutku, bez pokreta i dejstva telesne strasti. Međutim, to se postiže samo pomoću sviše, jedino silom i darom Duha Svetog, ukoliko uopšte ima onih koji se udostojavaju takve blagodati.

14. Na taj način, onaj ko poželi da stekne venac čiste, neveštastvene i neoskrnavljene devstvenosti, raspinje svoje telo podvižničkim naporima, umrtvljuje udove koji su na zemlji, napornim i trpeljivim uzdržanjem stanjuje spoljašnjeg čoveka, iscrpljuje ga i čini staračkim i koštanim, kako bi se, radi vere i podviga, dejstvom blagodati, lakše obnovio unutrašnji čovek. Iz dana u dan napredujući ka boljem, on uzrasta u ljubavi, ukrašava se krotošću, veseli se duhovnim radovanjem, od Hrista prima zalag mira, upravlja se milostivošću, oblači se u blagost, oblaže se strahom Božijim, prosvećuje se poznanjem i razboritošću, obasjava se mudrošću, rukovodi se smirenoumljem. Tim i sličnim vrlinama obnovljen Duhom Svetim, um u sebe prima crte bogolikog obraza, shvata umnu i neizrecivu krasotu Vladičnjeg podobiya, udostojavajući se bogatstva samouke i samoznane mudrosti unutrašnjeg zakona.

15. Stanji, čedo moje, svoje mladičko telo, a svoju dušu udebljaj i um svoj obnovi navedenim vrlinama, sadejstvom Svetoga Duha. Mladičko telo, ugojeno raznim jelima i vinom, postaje slično tovljenom vepu, spremnom za zaklanje. Ognjem telesnih uživanja kolje se duša, a raspaljenošću zle pohote pleni se um, koji ne može da se suprotstavi slastima tela. Priliv krvi, prema tome, predstavlja odliv duha? Mladost ne bi trebalo ni miris vina da omiriše, kako se dvojnim požarom - unutrašnjim od strasti, a spoljašnjim od vina - ne bi razgorelo uživanje tela i izagnalo duhovnu sladost bolnog umiljenja, te proizvelo smućenje i okamenjenost srca. Mladost čak ni vodu ne treba da koristi do sitosti kako bi sačuvala duhovnu želju, budući da oskudica u vodi potpomaže celomudrenost tela. Ispitavši to na delu, uverićeš se iz sopstvenog iskustva. Jer, ja ti to nalažem i uzakonjujem, ne da bih ti natovario neželjeno breme, već ti iz ljubavi savetujem i predlažem ono što će ti pomoći da sačuvaš istinsku devstvenost i strogu celomudrenost, ostavljajući tvom slobodnom proizvoljenju da čini šta hoće.

16. Pogovorimo ukratko i o beslovesnoj strasti gneva, koja, kad se podigne, pustoši svu dušu, smućuje je i pomračuje, čineći čoveka sličnim zveri koja se lako razdražuje. Ova strast se snaži, utvrđuje i čini nesavladivom od gordosti. Ovaj đavolski *koren gorčine* (Jev.12,15), tj. gneva i razdražljivosti će razrastati, cvetati i donositi obilan plod bezakonja sve dok se napaja rđavom vodom gordosti. Ovo zdanje lukavog u duši ostaje nerazorivo sve dok ima potporu i podršku u podlozi gordosti. Stoga, ako hoćeš da se to drvo bezakonja, tj. ogorčenja, gneva i razdražljivosti, isušu u telu i učini бесплодним, da mu priđe sekira Duha i da ga poseče, da se baci u oganj, te da, po jevanđelskoj reči, iščezne sa svakom zlobom; ako hoćeš da to zdanje bezakonja, koje lukavi na zlo gradi u duši, sabirajući u pomislima odasvud, kao kamenje, osnovane i neosnovane predloge na osnovu tvarnih stvari i reči, postavivši mu kao tvrd temelj pomisli gordosti, [razrušiš]; ako hoćeš da to zdanje zlobe u duši razoriš i raskopaš - usvoj nezaboravno sećanje na Gospodnje smirenje u srcu svome. Ko je On i šta je postao radi nas? Sa kakve visine svetlosti Božanstva, koje se delimično otkriva gornjim bićima i koje se slavi na nebesima od svih slovesnih bića - Anđela, Arhandela, Prestola, Gospodstava, Načala, Vlasti, Heruvima i Serafima, i od svih ostalih neimenovanih umnih sila, čija imena nisu došla do nas, kao što nagoveštava apostol (Ef.1,21) - On silazi u dubinu ljudskog smirenja po Svojoj neizrecivoj blagosti, u svemu se upodobivši nama koji sedimo u tami i senci smrti, i nalazimo se u ropstvu kod neprijatelja zbog Adamovog prestupa i zbog strasti koje deluju u nama?

17. I tako, Vladika sve vidljive i nevidljive tvari nije se postideo nas koji se nalazimo u bednom ropstvu i nad kojima vlada nevidljiva i gorka smrt, već se smirio, primivši [prirodu] čoveka koji je zbog beščasnih strasti i pohota po Vladičnjem opredeljenju bio osuđen, upodobivši nam se u svemu osim u grehu, tj. osim u strastima beščasća. Sve što je, po Vladičnjem opredeljenju, zbog greha prestupa na čoveka bilo naloženo: smrt, trud, glad, žed - prihvatio je i On, postavši ono što smo mi, da bismo i mi postali ono što je On. *I Slovo postade telo* (Jn.1, 14) da bi telo postalo slov[esn]o. Budući bogat, On radi nas osiromaši, da bismo se Njegovim siromaštvom obogatili. Iz velikog čovekoljublja On nam se upodobio, kako bismo mu se i mi upodobili svakom vrlinom. Jer, od kako je došao Hristos, čovek koji je stvoren po obrazu i podobiju Božijem, počinje da se obnavlja blagodaću i silom Duha Svetoga, dostižući meru savršene ljubavi koja izgoni strah i koja više ne može da padne, jer: *Ljubav nikad ne prestaje* (1.Kor.13,8), zato što je Bog, kako govori Jovan, *ljubav, i koji prebiva u ljubavi, u Bogu prebiva* (1.Jn.4,16). Takve mere su se udostojili apostoli i svi koji su se, slično njima, podvizavali u vrlini, predstavši Gospodu kao savršeni i sa savršenom privrženošću čitavog života sledujući Hristu.

18. Neprestano i nezaboravno drži na [umu] smirenje koje je iz neizrecivog čovekoljublja i ljubavi prema nama pokazao Gospod, tj. useljenje Boga-Slova u utrobu, prihvatanje čovečije [prirode], rađanje od žene, postepenost telesnog uzrastanja, beščašće, psovke, vređanja, izrugivanje, prekore, udarce, pljuvanje, podsmeh, poniženje, porfiru, trnov venac, presudu starešina, uzvike bezakonih jednoplemenih Judejaca: *Uzmi, uzmi, raspni ga* (Jn.19,15), Krst, klince, koplje, napajanje octom i žuči, slavlje neznabožaca, podsmeh prolaznika koji su govorili: "Ako je car Izrailjev, neka siđe sad s krsta, pa ćemo verovati u njega" (Mt.17,42), i ostala stradanja koja je pretrpeo radi nas: raspeće, smrt, tridnevni pogreb, silazak u ad, a zatim i plodove stradanja: vaskrsenje iz mrtvih, opustošenje ada i smrti izvođenjem duša koje su se sabrale oko Njega, vaznesenje na nebo, sedenje sa desne strane Oca, iznad svakog načalstva i vlasti i svakog imena koje se može nazvati (Ef.1,21), čast i slavu i poklonjenje od svih anđela [kao] Prvorođenom iz mrtvih zbog stradanja, po apostolskoj reči: *Zato neka je u vama ista misao koja je i u Hristu Isusu, koji buduci u obličju Božijem, nije smatrao za otimanje to što je jednak sa Bogom, nego je sebe ponizio uzevši obličje sluga, postao istovetan ljudima, i izgledom se nađe kao čovek. Unizio je sebe i bio poslušan do smrti, i to do smrti na krstu. Zato i Njega Bog visoko uzdiže, i darova mu Ime koje je iznad svakoga imena. Da se u Ime Isusovo pokloni svako koleno što je na nebesima i na zemlji i pod zemljom* (Fil.2,5-10)... Eto na kakvu slavu i visinu su, po pravdi Božijoj, navedena stradanja uzdigla čoveka Gospodnjeg.

19. Prema tome, ukoliko sa toplim raspoloženjem bez zaborava budeš u srcu svome čuvao takve pomisli, strast ogorčenja, gneva i razdražljivosti neće tobom ovladati. Jer, kad se ukloni njihova podloga, tj. kad se istrebi strast gordosti putem poniranja u Hristovo smirenje, čitavo zdanje bezakonog gneva, jarosti i tuge samo od sebe će se lako razoriti. Koje se grubo i kameno srce neće skrušiti i doći do umiljenja i smirenja ako stalno na umu bude imalo takvo smirenje radi nas Božanstva Jedinorodnoga, i koje se priseti nabrojanih Njegovih stradanja? Zar ono neće rado postati zemlja i pepeo koje, po Pismu, gaze svi ljudi? Kakva razdražljivost može da ovlada dušom koja se smirila i skrušila gledajući na Hristovo smirenje? Koji će se gnev ili ogorčenost njoj približiti?

20. Međutim, zaborav ovih spasonosnih i životvornih pomisli, i njegova sestra - lenjost, kao i njihova saradnica i srodnica - neznanje, te najteže unutrašnje bolesti duše koje se teško prepoznaju i još teže leče, varaju i pomračuju dušu nezadrživom radoznalošću i postaju uzrok dejstvovanja i ukorenjivanja u njoj svih ostalih strasti: one izgone strah [Božiji] i izazivaju nemar prema svemu dobrom, dozvoljavajući svim strastima da se slobodno usele u dušu i bez stida u njoj deluju. Ukoliko je duša pokrivena svezlom zaboravnošću, pogubnom lenjošću i majkom i hraniteljnicom svega zlog - neznanjem, jadni i slepi um se lako vezuje za svaku vidljivu, mislenu i čujnu [stvar]. On, na primer, vidi žensku lepotu i odmah se ranjava plotskom strašću. Primivši strasno i sa nasladom viđeno, čuveno ili dodirnuo, sećanje zatim crta unutrašnje slike i kroz obnavljanje misli i zlo bavljenje, uz sadejstvo duhova bluda, oskrnavljuje strasni i jadni um.

21. Najzad, telo koje je ugojeno, mlado ili suviše ispunjeno vlagom, lako od takvih prisećanja pokreće strast i čini ono što mu je svojstveno, krećući se ka pohoti. Ponekad u snu, a ponekad i na javi, upražnjava nečistotu, čak i bez opštenja sa ženom. Takav mnogima može izgledati celomudren, devstvenik i čedan, pa čak i svet, iako je pred Onim koji vidi sakriveno oskrnavljen, bludnik i preljubčinac. On će u onaj dan pravedno biti osuđen, ukoliko ne bude plakao i ridao, i ukoliko Bogu, pred čijim licem je pomišljao i činio zlo, ne bude prineo dostojno pokajanje, izmoždivši telo postovima, bdenjima i neprestanim molitvama i izlečivši i ispravivši um svetim sećanjem i poučavanjem u reči Božijoj. Jer,

istinitije živi glas koji je rekao: *Svaki koji pogleda na ženu sa željom za njom, već je učinio preljubu u srcu svome* (Mt.5,28). Zbog toga je za mlade veoma korisno da ne viđaju žene, makar se smatrale i svetima. Korisno je čak da žive odvojeno od svih ljudi. Zbog toga će borba postati znatno lakša i napredak biti veoma primetan, osobito ukoliko budu strogo pazili na sebe i ukoliko budu prebivali u molitvi, podvizavajući se u uzdržanju od jela i pića i istrajavajući u dugotrajnim bdenjima. [Korisno će im biti], takođe, da opšte sa opitnim duhovnim ocima i da se koriste njihovim rukovodstvom. Jer, krajnje je opasno da [monah] živi sam i po svojoj volji, bez svedoka, ili da živi sa onima koji nisu iskusni u duhovnoj borbi. Mnogo je, naime, zamki zla, mnogo je skrivenih zaseda i raznovrsnih klopki, koje je neprijatelj svagde rasejao. Zbog toga je, koliko je moguće, potrebno starati se i truditi se da se živi zajedno sa muževima kojima je poznato duhovno delanje i često razgovara sa njima, kako i onaj ko usled mladosti i nesavršenstva duhovnog uzrasta nema sopstvenu svetlost instinskog poznanja ne bi dopadao mislenim zverima koje, krijući se u tami, grabe i kvare one koji hode bez umnog svetilnika Božanstvenih reči.

22. Ukoliko hoćeš, sine moj, da stekneš i u sebi imaš vlastiti svetilnik umne svetlosti i duhovnog poznanja, kako bi bez saplitanja mogao hoditi u najdubljoj noći ovoga veka i kako bi tvoje stope ispravljao Gospod (Ps.118,133), kako bi, po proročkoj reči, vrlo zaželeo jevanđelski put, tj. kako bi sa najtoplijom verom prohodio najsavršenije jevanđelske zapovesti i postao pričasnik stradanja Gospodnjih putem želje i molitve, pokazaću ti divan način i duhovno otkriće. On ne zahteva telesni trud, ni podvig, već bolan duševni napor, uz nadzor uma, pažnju razuma i sadejstvo straha i ljubavi Božije. Tim otkrićem lako možeš da obrćeš u bekstvo pukove neprijatelja, slično blaženom Davidu, koji je, sa verom i nadom na Boga, ubio jednog inoplemenog diva i samim tim naterao u bekstvo hiljade neprijatelja sa njihovim narodom.

23. Moja reč cilja na tri silna i krepka diva - stranca, na kojima počiva sva sila mislenog Oloferna. Ukoliko oni budu oboreni i ubijeni, zanemoćaće sva sila lukavih demona. Ti navodni silnici, tri diva lukavog su - već pomenuto **neznanje**, majka svih zala, **zaboravnost**, njena sestra, saradnica i pomoćnica, i **lenjost**, koja od mračne vune duši šije tamnu odeću i pokrov, i koja utvrđuje i ukrepljuje prve, dajući im samostalnost. Ona čini da zlo u nemarnoj duši postane ukorenjeno i uporno. Jer, od lenjosti, zaborava i neznanja dobijaju na snazi i uveličavaju se osnove svih ostalih strasti. Međusobno se pomažući i, ne mogući da opstanu jedno bez drugog, oni su snažna potpora neprijatelja i glavni načalnici lukavog. Uz njihovu pomoć vojska lukavih duhova u duši plete svoje zamke i uspeva da privede u delo svoje zamisli.

24. Ako hoćeš da odneseš pobedu nad strastima i da lako obraćaš u bekstvo gomilu mislenih inoplemenika, sabravši se u sebi molitvom i pomoću Božijom i sišavši u dubine srca - potraži u sebi ona tri silna diva đavolova, tj. zaboravnost, lenjost i neznanje, od kojih hraneći se, dejstvuju, žive i krepe se u slastoljubivim srcima i nevaspitanim dušama sve ostale strasti. Pri velikoj pažnji, pri nadzoru uma i uz pomoć sviše, oruđem pravde, tj. sećanjem na dobro (uzrokom svega dobrog), prosvetčenim znanjem (kojim bodra duša od sebe progoni tamu neznanja) i živom revnošću (koja dušu pobuđuje i vodi ka spasenju) pronaći ćeš te, drugima nepoznate i nepodrozrevane, najpogubnije zle strasti. Zatim, obukavši se u ova oruđa pravde, sa svakom molitvom i moljenjem, silom Duha Svetog, ti ćeš odvažno i hrabro pobediti pomenuta tri diva mislenih inoplemenika: sa izvrsnim sećanjem po Bogu i svagda pomišljajući na ono što je *istinito, što... je pošteno, što... je pravedno, što... je čisto, što... je dostojno ljubavi, što... je na dobru glasu*, što je vrlina, što je pohvale dostojno (Fil.4,8), prognaćeš svezlu zaboravnost; prosvetčenim

nebeskim poznanjem uništićeš pogubnu tamu neznanja; a spremnom na svako dobro, najživljom revnošću izgnaćeš bezbožnu lenjost, koju zlo ukorenjuje u duši. Ove vrline ne možeš steći jedino svojim proizvoljenjem, već silom Božijom i sadejstvom Svetoga Duha, uz veliku pažnju i molitvu. Stekavši ih na taj način, moći ćeš da se izbaviš od tri navedena najveća diva lukavog. Kada se silom delujuće blagodati obrazuje u duši i marljivo ušćuva (trojični) savez istinskog poznanja, sećanja na reči Božije i dobre revnosti, nestaje iz duše i sam trag zaboravnosti, neznanja i lenjosti. Oni će se obratiti u ništa, a u duši će najzad početi da caruje blagodat u Hristu Isusu, Gospodu našem, kome slava i moć u vekove vekova. Amin.

SVETI MARKO PODVIŽNIK
POUKE MARKA PODVIŽNIKA O DUHOVNOM ŽIVOTU
II
POUKE SVETOG MARKA IZVUČENE IZ OSTALIH NJEGOVIH SLOVA

1. Vera se ne sastoji samo iz krštenja u Hrista, već i u ispunjavanju Njegovih zapovesti. Sveto krštenje je savršeno i saopštava nam savršenstvo, premda ne čini savršenim onoga ko ne ispunjava zapovesti.

2. Ukoliko smo i posle krštenja potčinjeni grehu, ne znači da je krštenje bilo nesavršeno, već da smo nemarni za zapovesti i da prebivamo u samougađanju po sopstvenom proizvoljenju. Ni posle krštenja našu volju ne prisiljavaju ni Bog ni satana. U krštenju mi se tajinstveno oslobađamo od ropstva grehu, po pisanome: *Zakon Duha života u Hristu Isusu oslobodi me od zakona greha i smrti* (Rim.8,2). Usled nemarnosti za vršenje zapovesti Onoga koji nasje očistio, mi potpadamo pod dejstvo greha. Nas je zarobio neprijatelj zbog toga što ne ispunjavamo zapovesti.

3. Čovek po svojoj volji prebiva tamo gde voli, premda se i krstio, zato što se [njegovo] samovlašće [tj. sloboda] ne prisiljava. Govoreći da podvižnici zadobijaju Carstvo nebesko (Mt. 11,12), Pismo cilja na volju [čovekovu], kako bi posle krštenja svaki od nas prinuđavao sebe da se ne prikloni zlu, nego da istraje u dobru. Onima koji su dobili silu za ispunjavanje zapovesti, Gospod zapoveda kao vernima da se podvizavaju u njima, kako se ne bi vratili unazad.

4. Podvizi nisu nešto što je odvojeno od zapovesti. Oni su zapovesti. Pokaži mi podvige izvan zapovesti. Ako ukažeš na molitvu - radi se o zapovesti; ako pomeniš obaranje pomisli - opet imamo zapovest (budite trezveni i bodri); ako [navedeš] post i bdenje, opet [pominješ] zapovesti; ako ukažeš na samoumrtiljavanje, [ukazaćeš] na zapovest (o odricanju od sebe). Ma kakvo delo podvižničke vrline naveo, samo ćeš [imenovati] zapovest. (Cilj podvižništva je najpredanije ispunjavanje zapovesti).

5. Sveto krštenje pruža savršeno razrešenje (od ropstva grehu, kao uostalom i pokajanje). Svezati sebe opet pristrasnošću ili prebivati razrešen kroz vršenje zapovesti - stvar je samovlasnog proizvoljenja. Uzrok zadržavanja pomisli u grehovnoj slasti nalazi se u samovlasnom prистраšću, a ne u prinudi. Mi, po Pismu, imamo vlast da obaramo pomisli (2.Kor.10,4). Obaranje lukave pomisli u unutrašnjosti jeste znak ljubavi prema Bogu, a ne greha, budući da greh nije pojavljivanje pomisli, nego prijateljska beseda uma sa njom. Ako je ne volimo, zašto se zadržavamo na njoj? Nije moguće da nešto što iz [sveg] srca

mrzimo dugotrajno razgovara sa našim srcem. [Ukoliko se to ipak desi, znači] da je prisutno naše zlo učešće.

6. Kada po krštenju ne ispunjavamo zapovesti, iako smo u mogućnosti, nama ovladava greh (tj. opet padamo u ropstvo grehu) iako ne želimo, sve dok pokajanjem ne umolimo Boga, usmeravajući se ka svim zapovestima Njegovim, i dok On ne istrebi greh našeg samovlašća.

7. Ti si se obukao u Hrista krštenjem (Gal.3,27), i imaš silu i oružje da obaraš pomisli (2.Kor.10,4). Ukoliko ih, imajući sili protiv njih, ne obaraš pri prvom naletu, očigledno je da si slastoljubiv zbog neverja i da se saglašavaš i udružuješ sa njima. Zbog takvog dejstva si sam kriv.

8. Ponekad bez naše saglasnosti neka skverna i mrska nam pomisao, kao neki razbojnik, neočekivano napada na nas i nasilno naš um zadržava kod sebe. Ipak, svakako znaj da je i ta pomisao proizašla od nas samih. Naime, ili smo mi posle krštenja predavali sebe toj zloj pomisli, premda je i nismo ispunjavali na delu; ili po sopstvenoj volji u sebi držimo semena zla, usled čega se i utvrđuje u nama lukavi. On, koji nas lukavim semenjem zadržava, neće otići sve dok ih ne odbacimo. Skverna pomisao koja u nama prebiva zbog činjenja zla, biće izgnana kada prinesemo Bogu trud koji zahteva pokajanje. Prema tome, za nenamernu, uznemiravajuću pomisao sam si kriv, budući da je nisi odagnao i očistio um od nje na početku, prilikom prvog dodira, iako si imao tu vlast, već si rado sa njom razgovarao, premda je i nisi ispunjavao na delu. (Ona je dolazila na ugrijano mesto, kao starom poznaniku, prijatelju).

9. Kada uvidiš pomoć u svome srcu, znaj da se nije javila izvan, nego da je proradila blagodat koja ti je tajinstveno bila data na krštenju. Ona je podejstvovala u meri u kojoj si zamrzео pomisao i odvojio se od nje.

10. Izbavivši nas od svakog nasilja (blagodaću u krštenju), Hristos Gospod nije zabranio da se pomisli prikradaju srcu našem, i to da bi jedne, kao omražene srcu, odmah bile istrebljene, a druge, kao omiljene, ostajale. Time se obnavlja i blagodat Hristova i volja čovekova, tj. njena ljubav - ili prema trudu radi blagodati, ili prema pomislima zbog samougađanja.

11. Kao nekakvo zlo srodstvo, naša pohota i napadi pomisli dejstvuju zajedno, jedno sa drugim. Zadržavši se u svom ljubitelju, jedna pomisao ga isporučuje svom bližnjem, tako da čovek koga navika snažno privlači ka prvome, ka drugom već i bez svoje volje biva privlačen. Jer, ko može izbeći gordost ako je ispunjen taštinom? Ili, ko neće biti pobeđen od pomisli bluda ako se nasitio sna i predao naslađivanju? Ili, ko neće biti svezan nemilosrdnošću, ako se predao gramzivosti? Ko se, pak, naslađuje svim time, kako će izbeći razdražljivost i gnev?

12. I posle primanja blagodati, do našeg proizvoljenja stoji da li ćemo hoditi po telu ili po duhu. Međutim, nemoguće je da hodi po duhu onaj ko je zavoleo ljudsku pohvalu i ugađanje telu, kao što je nemoguće da živi po telu onaj ko, unutarnje, buduće pretpostavlja sadašnjem. Zbog toga treba da omrznemo ljudsku pohvalu i ugađanje telu, od kojih će i bez našeg htenja u nama nići lukave pomisli, i da iskreno kažemo Gospodu: *Savršenom mržnjom ih omrzeh: postase mi neprijatelji* (Ps. 138,22).

13. Oni koji se krste u Sabornoj Crkvi kroz krštenje tajinstveno primaju blagodat koja u njima živi sakriveno. Ona se, zatim, po meri vršenja zapovesti i mislene nade otkriva u verujućim, po reči Gospodnjoj: *Koji u mene veruje... iz utrobe njegove poteći će reke*

vode žive. A ovo reče o Duhu koga trebaše da prime oni koji veruju u ime njegovo (Jn.7,38-39).

14. Zbog svog maloverja, [čovjek] pada pod uticaj greha, i svakoga iskušava sopstvena želja, koja ga mami i vara. Tada želja zatrudnevši rađa greh, a greh učinjen rađa smrt (Jak.1,14-15). Od vlastite pohote se rađa misleni greh, a od njega proizilazi izvršavanje saobraznog dejstva. Čim neko odstupi od (obaveza krštenja), odmah ga obuzima greh.

15. Onima koji čvrsto veruju, Duh Sveti se daje odmah na krštenju. Međutim, mi sami ga žalostimo i gasimo u sebi. Zbog toga apostol zapoveda: *Duha ne gasite* (1.Sol.5,19), i ne žalostite Svetoga Duha Božijega, kojim ste zapečaćeni za dan izbavljenja (Ef.4,30). To ne znači da je svaki onaj ko je kršten i koji je primio blagodat samim tim nepokolebiv i da nam više nije potrebno pokajanje, već da nam je od krštenja, po daru Hristovom, darovana savršena blagodat Božija za ispunjavanje svih zapovesti. Ukoliko posle tajinstvenog primanja [blagodati] ne izvršujemo zapovesti, mi se po meri njihovog napuštanja nalazimo pod uticajem greha, budući da zbog nemarnosti ne vršimo dela, iako imamo silu da ih vršimo. Ako, pak, želimo da budemo savršeni, brzo ili postepeno, dužni smo da savršeno verujemo Hristu i da ispunjavamo Njegove zapovesti, budući da smo primili silu za takvo delo. I koliko mi, verujući, ispunjavamo zapovesti Božije, toliko Duh Sveti u nama pokazuje Svoje plodove. Plodovi, pak, Duha po svetom Pavlu, jesu: *Ljubav, radost, mir, dugotrppljenje, blagost, dobrota, vera, krotost, uzdržanje* (Gal.5, 22-23).

16. Prema tome, ako je neko od vernih, živeći po zapovestima, saglasno njima, obreo neko duhovno dejstvo, neka veruje da je od ranije već bio primio silu za tako nešto. Jer, on je u krštenju primio blagodat Duha - uzrok svega dobrog, ne samo tajnih i duhovnih nego i javnih vrlina. Neka niko od vrlinskih [ljudi] ne pomišlja da jedino svojom silom učini bilo šta dobro, budući da dobar čovek, kako govori reč, iznosi dobro *iz dobre riznice* (Mt.12,35), a ne od sebe. Pod riznicom se podrazumeva Duh Sveti koji je sakriven u srcima vernih.

17. Onaj ko je iskreno spoznao da, po reči apostola, u sebi od krštenja ima skrivenog Hrista, ostavivši sve stvari sveta, prebiva u srcu svom, *čuvajući ga sa svom oprežnošću* (Prič.4,23). Jer, *Bog je onaj koji čini u vama i da hoćete i da tvorite po njegovom blagovoljenju* (Fil.2,13). Rečju *po blagovoljenju* apostol pokazuje da dobra volja za vrlinu zavisi od našeg samovlašća [slobode], dok delanje vrlina ili iskorenjivanje greha bez Boga nije moguće. Rečeno: *Bez mene ne možete činiti ništa* (Jn.15,5), ima isti smisao. Međutim, u svemu postoji i naš udeo.

18. Carstveni um svakoga iz sakrivenog hrama srca uzima najpre dobre i blage namere od Hrista koji živi unutar njega, i privodi ih u vrlinski život, koji ponovo, kroz blagu misao, privodi Hristu koji mu ih je i darovao.

19. Dobra koja će verni dobiti po vaskrsenju, nalaze se gore, dok njihovi zalozi i prvine već od sada duhovno dejstvuju u njihovim srcima kako bismo, uvereni u buduće, prezreli sve sadašnje i zavoleli Boga do smrti. Zbog toga apostol nije rekao: "Imate da pristupite", nego: *Pristupiste Gori Sionskoj i Gradu Boga živoga, Jerusalimu nebeskome* (Jev.12,22). Naime, od svetog krštenja svi smo mi postali sposobni za to, premda se toga udostojavaju samo oni koji čvrsto veruju, koji svaki dan umiru radi ljubavi Hristove, tj. koji stoje iznad svake misli o sadašnjem životu i koji pomišljaju jedino na to kako da dostignu savršenu ljubav Hristovu. Nju išući pre svega, apostol Pavle govori: *Stremim ne bih li to dostigao, kao što mene dostiže Hristos Isus* (Fil.3,12), tj. stremim da volim kao što mene

zavoli Hristos. Dostigavši tu ljubav, on ni o čemu više nije hteo da pomišlja - ni o nevoljama tela, ni o lepoti tvorevine, već je sve javno ostavio, govoreći: *Ko će nas rastaviti od ljubavi Hristove?* (Rim.8,35). Više ni o čemu nije hteo da pomišlja, već samo da prebiva tamo (tj. u srcu, u ljubavi Hristovoj).

20. Apostol je rekao da u sebi imamo *prve darove Duha* (Rim. 8,23), pokazujući meru naše prijemčivosti. Mi puno dejstvo Duha možemo primiti jedino kroz savršenu zapovest. Kao što sunce, budući savršeno, iz sebe svima izliva savršeno, prosto i podjednako blagotvorno dejstvo, premda svako po meri čistote oka prima njegovu svetlost; tako i Duh Sveti one koji veruju u Njega od krštenja čini sposobnim za primanje svih Njegovih dejstava i darova, iako oni ne deluju u svima podjednako, već se svakome daju po meri ispunjavanja zapovesti, činjenja dobrih dela i vere u Hrista.

21. Satanski prilog se sastoji u javljanju lukave stvari (dela) kroz jednu pomisao. Ona se našem umu približava jedino zbog našeg maloverja. Jer, ukoliko um odstupi od srca i od zapovesti da se ni o čemu ne brinemo osim o čuvanju srca sa svakom oprežnošću (Prič.4,23), te da ištemo Carstvo nebesko koje se nalazi u nama, odmah se daje mesto đavolskom prilogu i lukavom savetu. Ipak, ni tada đavo nema vlast da pokreće naše pomisli, inače nas ne bi pošteдео, navodeći na nas prinudno svaku zlu misao, i ne dopuštajući da pomislimo bilo šta dobro. On samo ima vlast da našoj prvoj misli jednolično podmeće svoje izopačeno učenje kako bi iskušao naše unutrašnje raspoloženje, tj. u kom je smeru upravljeno - ka njegovom savetu ili ka zapovesti Božijoj (koji su jedno drugom suprotni).

22. Prebivanje unutra i zadržavanje priloga pomisli omraženog zavisi od ranijeg prihvatanja, a ne od našeg novog raspoloženja. Takav prilog stoji nepokretno na mestu jednoličan, budući da mu negodovanje srca sprečava da se razvije i pređe u strast. Nerazvijena pomisao koju mrzi onaj koji pazi na sebe, nema sile da um uvuče u širi razgovor, osim ako je srce sladostrasno. Prema tome, ako savršeno odstupimo od svakog sladostrašća, ni pojava jednoličnih predstava više nam neće štetiti, niti će osuđivati našu savest koja očekuje buduća dobra.

23. Kada um spozna bezuspešnost svog protivljenja ranijim predstavama, i ispovedi Bogu svoju raniju krivicu, odmah nestaje samo iskušenje i on iznova stiže vlast da pazi na srce i da ga, sa svom oprežnošću, molitvom čuva, nastojeći da uđe u najunutaranjiju i neuznemirivu klet srca, gde već nema nikakvih lukavih pomisli koje, inače, guraju dušu i telo u ponor sladostrašća i u bujicu nečistota, i gde više nema širokog i prostranog puta, ukrašenog rečima i likovima svetskog mudrovanja, koji vara one koji idu po njemu, čak i ako su veoma mudri. Jer, čista unutarnja klet duše i dom Hristov primaju jedino um koji je obnažen i koji ne unosi ništa od ovoga sveta, bilo ono opravdano ili neopravdano, izuzev ono troje, koje pominje apostol: Veru, nadu i ljubav (1.Kor.13,13). I tako, ko voli istinu i želi da se trudi srcem, može da se, kao što je rečeno, ne povodi ranije prihvatanim predstavama, već da pazi na srce i da napreduje ka unutrašnjosti, približavajući se Bogu. On jedino ne treba da zanemaruje trud oko molitve i života [po Bogu], budući da ne može da ne boluje srcem onaj koji pazi na lutanje pomisli i telesna uživanja koja ga okružuju svakog dana, ne samo spoljašnje već i iznutra.

24. Priloge zla ne oseća jedino nepromenjiva priroda, dok ih čovek [ne može izbeći]. I Adam je bio izložen satanskim prilozima, ali je imao vlast da ih posluša ili ne posluša. Prilog pomisli nije ni greh, ni pravednost, već provera samovlasnosti naše volje. Njemu je dozvoljeno da nam se približava, da bi se oni koji naginju ka započetima udostojili venaca radi vernosti, a oni koji se okreću samougađanju pokazali dostojni osude

radi neverstva. Treba da znamo da se ne izvodimo na sud posle svake promene kao iskusni ili neiskusni, već tek pošto čitav život budemo trpeli priloge, pobeđivani i pobeđujući, padajući i ustajući, lutajući i poučavani na dobar put. Tek na dan ishoda, kada se sve sabere, i saglasno svemu, bićemo osuđeni ili pohvaljeni. I tako, nije prilog greh. Uopšte ne! I premda nam on nevoljno pokazuje stvari u jednoj pomisli, mi smo od Gospoda primili vlast duhovnog delanja i do našeg samovlašća stoji da li ćemo pri prvoj misli, osetivši štetu ili korist, odbaciti ili prihvatiti pomisli koje se umnožavaju, ne nasilno, već iz našeg raspoloženja.

25. Pošto je, pomračivši se slastoljubljem i taštinom, pala u dubinu neznanja, naša duša više ne sluša ni zapovesti Pisma, ni prirodni sled, ni savete iskusnih, već sledi jedino za svojim mislima. Zadržavajući u sebi te uzroke zla, ona ne može da bude slobodna ni od dejstava koja su im svojstvena. Po meri vere u Gospoda i [Njegovo obećanje] o budućim dobrima, [čovek] prezire ljudsku slavu i sladostrašće, zadržava pomisli i postaje utoliko spokojniji od sladostrasnog. Zbog toga se mi i razlikujemo jedan od drugoga, i po mislima i po životu.

26. Izvesno znaj da Gospod gleda na srca svih ljudi. One koji mrze prvu pojavu lukave pomisli On odmah pokriva, kao što je obećao, ne dopuštajući da mnoštvo pomisli ustane na njih i oskrnavi njihov um i savest, dok one koji verom i nadom na Boga ne obaraju prvi začetak pomisli, već se njima naslađuju, kao neverne ostavlja bez pomoći da ih pritisnu nadolazeće pomisli. On ih ne udaljava videći da volimo njihov prilog i da ih ne mrzimo pri prvoj pojavi.

27. Nikakva vlast nas ne prinuđuje nasiljem niti ka dobru, niti ka zlu. Onaj kome po slobodnoj volji služimo - bilo Bog, bilo đavo, podstiče nas na sve što predstavlja njegovu oblast.

28. Prvine stvari su dva nepromišljena priloga: ljudska pohvala i ugađanje telu. Ukoliko se naša volja ne saglašava sa njima, kad nam se približe, ne javlja se ni porok ni vrlina, već se samo proverava sklonost naše volje, tj. čemu smo naklonjeni. Gospod hoće da trpimo uvrede i zlopaćenja, a đavo hoće suprotno. Stoga, kad se radujemo zbog navedenih priloga, očigledno je da, ne poslušavši Gospoda, naginjemo ka slastoljubivom duhu. Kada, pak, žalimo zbog navedenih priloga, jasno je da naginjemo Bogu i da volimo tesan put. Tim prilozima je i dopušteno da se javljaju ljudima kako bi oni koji vole zapovest Božiju priklanjali svoju volju pred Hristom i kako bi On, nalazeći ulaz u njih, um njihov upravljao ka istini. Isto shvati i o suprotnom: oni koji vole ljudsku slavu i ugađanje telu omogućavaju ulaz đavolu. Našavši ulaz u njih, on im predlaže svoje zlo. Po meri u kojoj se naslađujemo pomislama, on ne prestaje da nam ih dodaje, sve dok ih iz srca ne zamrzimo. Međutim, mi ih tako volimo da radi njih ne samo izdajemo vrlinu, već ih i međusobno zamenjujemo, tj. radi slastoljublja trpimo beščašće. Kada se, pak, sa njima saglasimo bez ikakve žalosti, počinjemo da tražimo i građu koja ih umnožava. Građa za taštinu, pak, i uživanje jeste srebroljublje, koje je, po Božanstvenom Pismu, koren svih zala (Tim.6, 10).

29. Gospod Adamu nije rekao: "U dan kada pojedete, ja ću vas umrtviti", već ih je opomenuo, govoreći: *Onoga dana kada pojedete, umrećete* (Post.2,17). I uopšte, Gospodje ustanovio da svako delo, dobro ili zlo, prati odgovarajuća nagrada na prirodan način, a ne po naročitom naznačenju, kao što misle oni koji ne poznaju duhovni zakon.

30. Treba da se sećamo da će Bog da nas nenavidi kao zle ukoliko budemo nekog od jednovernih zamrzeli kao zlog. [Isto tako], ukoliko budemo odbacivali nečije pokajanje, smatrajući ga grešnikom, i [Bog] će nas odbaciti kao grešnike. Ukoliko ne budemo

opraštali sagrađenja bližnjemu, ni mi nećemo dobiti oprostaj za naša sagrađenja. Objavljajući ovaj zakon, Zakonodavac naš, Hristos je rekao: *I ne sudite, i neće vam se suditi; i ne osuđujte, i nećete biti osuđeni; opraštajte, i oprostiće vam se* (Lk.6,37). Znajući za ovaj zakon, apostol je javno govorio: *U čemu sudiš drugome, sebe osuđuješ* (Rim.2,1). Znajući za to, i prorok uzvikuje Bogu: *Jer ćeš ti svakome uzvratiti po delima njegovim* (Ps. 61,13), a i drugi prorok u ime Božije govori: *Moja je osveta, ja ću uzvratiti, govori Gospod* (Pon.zak.32,35).

31. Kod proroka Danila se kaže: *Grehe svoje iskupi milostinjama, i nepravde svoje štedošću* (Dan.4,24). Međutim, možda ćeš ti reći: "Ja nemam novca. Kako ću biti štedar prema ubogome?" Nemaš novca, ali imaš prohteve. Odreci ih se, pa ćeš učiniti dobro. Ne možeš da činiš dobro telesnom rukom? Onda čini dobro ispravnim proizvoljenjem: *A ako ti sagraeši brat tvoj... oprost mu* (Lk.17,3), po reči Gospodnjoj. I to će za tebe predstavljati veliku milostinju. Ukoliko istemo ostavljenje grehova od Boga, dužni smo i sami da slično postupamo pri svakom sagrađenju u odnosu prema nama, kako bi se desilo ono što se govori (u Jevandelju): *Opraštajte, i oprostiće vam se* (Lk.6, 37). Veliko je delo ako onaj ko ima novca daje (milostinju) ubogima. Međutim, milovati bližnje kada nam greše, toliko je značajnije za primanje oprostaja grehova, koliko je duša po svojoj prirodi časnija od tela. Ako mi mnogo puta dobijamo oprostaj (grehova) koji tražimo od Boga, i ako zbog toga ovde nismo pretrpeli nikakvo zlo, dok bližnje svoje nećemo da učinimo učesnicima tog dara, očigledno je da postajemo slični onom zlom sluzi koji je od svog gospodara primio oprostaj duga od deset hiljada talanata, a koji svom bližnjem nije oprostio dug od samo sto dinara. Njemu je, kao sudeći se po zakonu, Gospod rekao: *Zli slugo, sav dug onaj oprostio sam ti, jer si me molio. Nije li trebalo da se i ti smiluješ na svoga drugara, kao i ja na te što se smilovah. I razgnevi se gospodar njegov, i predade ga mučiteljima dok ne vrati sve što muje dugovao.* I On iz toga izvodi zaključak, govoreći: *Tako će i Otac moj nebeski učiniti vama, ako ne oprostite bratu svome od srca svojih sagrađenja njihova* (Mt. 18,32-3 5).

32. Gospod je rekao: *Teško vama bogatima* (Lk.6,24). Međutim, On time ne okrivljuje sve bogataše, budući da u njihovom broju postoje i oni koji su zaista umeli da raspoložu bogatstvom po volji Boga koji ga je dao, i koji su, po Pismu, stostruko primili u ovom životu. Takvi su bili blaženi Avraam i pravedni Jov, koji su se, kao milostivi, obogatili još više i ovde i u budućem veku. On, kao što smo već kazali, prekoreva one koji, imajući gramzivu narav, prisvajaju darove Božije i koji neće da budu milosrdni prema bližnjemu od svoga imanja ili od različitih Njegovih milošta. Jer, posedniku ne pričinjava štetu bogatstvo koje mu je dao Gospod, već dobit koja se stiče nepravdom, i njegova majka - nemilosrdnost, koju izbegavaju oni koji tvrdo veruju i koji se u potpunosti odriču sadašnjih dobara, i to ne stoga što nerazumno mrze tvorevinu Božiju, već zbog vere u Hrista koji zapoveda da tako postupaju i koji im podmiruje sve dnevne potrebe. Osim toga, [čovjek] može da se bogati i bez imanja, držeći pohlepno neku reč ili poznanje koje je svima darovano, iako ih je primio da bi ih predao onome koji nema.

33. Oni koji su sagrašili ne treba da očajavaju. Nikako. Jer, mi ne bivamo osuđeni zbog mnoštva zala, nego stoga što nećemo da se kajemo i da poznamo čudesa Hristova, kao što svedoči sama Istina: *Mislite li, govori (Gospod), da su ti Galilejci bili grešniji od sviju Galilejaca, kad su tako postradali? Nisu, kažem vam, nego ako se ne pokajete, svi ćete tako izginuti. Ili onih osamnaest što na njih pade kula u Siloamu i pobi ih, mislite li da su oni krivlji bili od sviju ljudi što žive u Jerusalimu? Nisu, kažem vam, nego ako se ne*

pokajete, svi ćete tako izginuti (Lk.13, 2-5). Vidiš li da bivamo osuđeni zbog toga što nemamo pokajanja?

34. Pokajanje se, kako mi se čini, ne ograničava vremenom, niti izvesnim delima, već se vrši posredstvom Hristovih zapovesti i srazmerno je njima. Jedne zapovesti su opštije i u sebi sadrže mnoge pojedinačne. One mnoge sastavke poroka odsecaju odjedanput. Na primer, u Pismu je rečeno: *A svakome koji ište u tebe, podaj; i koji tvoje uzme, ne išti* (Lk.6,30), te: *Koji hoće od tebe da pozajmi, ne odreci mu* (Mt.5,42). To su pojedinačne zapovesti. A opšta, koja ih sadrži u sebi jeste: *Prodaj sve što imaš i podaj siromasima* (Mt.19,21) i *uzmi krst svoj i podi za mnom* (Mt.10,38). Pod krstom se podrazumeva trpljenje nevolja koje nas postižu. Onaj ko je sve razdao siromasima i uzeo svoj krst ispunio je odjednom sve navedene zapovesti. Na isti način i apostol govori: *Hoću, dakle, da se muževi mole na svakom mestu, podižući svete ruke bez gneva i dvoumljenja* (1.Tim.2,8), dok (Gospod) kaže uopšteno: *Uđi u klet svoju i... pomoli se Ocu svome koji je u tajnosti* (Mt.6,6), i još: *Molite se bez prestanka* (1.Sol.5, 17). Onaj ko se neprestano moli ispunjava [zapovest] da se moli u svakoj prilici. Takođe je rečeno: Ne čini preljubu, blud, ne ubi, i slično, kao i uopšteno: *Obarajte pomisli i svaku oholost, koja ustaje protiv poznanja Božijega* (2.Kor.10,5). Ko obara pomisli, postavio je pregradu svim navedenim porocima. Zbog toga bogoljubivi i oni koji tvrdo veruju prinuđavaju sebe na opšte zapovesti, ne ostavljajući ni pojedinačne, koje se povremeno susreću. Otuda pretpostavljam da se delo pokajanja vrši sa sledeće tri vrline: očišćenjem pomisli, neprestanom molitvom i trpljenjem nevolja koje nas susreću. Sve to treba da se obavlja ne samo spoljašnje, već i u umnom delanju, kako bi oni koji se u tome dugo trude najzad stekli bestrašće. Međutim, pošto se delo pokajanja, kao što je ranije ukazalo naše slovo, ne može vršiti bez tri navedene vrline, smatram da je potrebno u svako vreme i svima koji žele spasenje, i grešnicima i pravednicima, budući da nema mere savršenstva kojoj ne bi bile neophodne navedene vrline. Uz pomoć njih početnici stupaju u pobožno življenje, srednji napreduju u njemu, a savršeni se u njemu utvrđuju.

35. Gospod svima zapoveda: *Pokajte se* (Mt.4,17), kako ni duhovni i napredni ne bi zanemarivali ovu potrebu i kako ne bi ostavljali bez pažnje ni najneznatnija sagrađenja, budući da je rečeno: *Ko zanemaruje malenkosti, ubrzo će pasti* (Is.Sir.19,1). Nemoj govoriti: "Kako može pasti duhovan [čovek]?" Ako ostane takav, neće pasti. Ako, pak, u sebi dopusti nešto malo od protivnog, i istraje u njemu bez pokajanja, protivnost će u njemu uzrasti i tražiti da se sjedinji sa njim, dugovremenom privezanošću privlačeći ga prinudno kao nekom uzom. I ukoliko sa njim (tj. sa zlom) stupi u borbu posredstvom molitve, on će ga odbiti i ostati na stupnju svog duhovnog uzrasta. A ako usled skraćivanja borbe i truda molitve bude srušen sa svoga (stepena) rastućim usiljem onoga što je njime ovladalo, svakako će biti prevaren i drugim strastima. I tako, postepeno odvlačen svakom [strašću] po meri njene privlačnosti, on se najzad lišava Božije pomoći i biva uveden i u veća sagrađenja, ponekad i bez njegove volje - podsticanjem onoga što je njime već ovladalo. Međutim, ti ćeš mi reći: "Zar on na početku zla nije mogao da umoli Boga da ne upadne u krajnje zlo?" I ja kažem da je mogao, ali je prenebregao malenkost i sopstvenom voljom je primio u sebe. Zbog te malenkosti on se nije molio, ne znajući da ona biva priprema i uzrok krupne [stvari]. Isto se dešava i sa dobrom i sa zlom! Osilivši se, i uz pomoć [čovekovog] proizvoljenja u njemu našavši sebi mesto, strast se već i bez njegove volje i nasilno podiže na njega. Shvativši svoju nevolju, on se tada moli Bogu, vodeći borbu protiv neprijatelja koga je iz neznanja ranije štiti, prepirući se zbog njega sa ljudima. Ponekad, pak, i budući uslišen od Gospoda, on ne dobija pomoć zato što ona ne dolazi

onako kako čovek zamišlja, već kako udešava Bog na našu korist. Znajući našu prevrtljivost i ravnodušnost, On nam pomaže nevoljama da ne bismo, lako se izbavišći, opet usrdno činili ista sagrađenja. Zbog toga i naglašavamo da je neophodno trpeti ono što nam se dešava, i da je veoma korisno prebivati u pokajanju.

36. Ti ćeš mi na to uzvratiti: "Kakvo je još pokajanje potrebno [ljudima] koji su istinski ugodili Bogu i dostigli savršenstvo?" Da je bilo i da ima takvih ljudi i ja priznajem zajedno sa tobom. Međutim, počuj razborito, pa ćeš videti da i takvi ljudi imaju potrebu za njim. Pogled na ženu sa željom Gospod je ubrojao u preljubu, gnev na bližnjeg je uporedio sa ubistvom, a rekao je da ćemo i za svaku praznu reč dati odgovor (Mt.5,28; 12, 36). Ko, pak, ne zna za pohotu očima, i ko se nikada nije bezrazložno razgnevio na bližnjega, ko se pokazao nevinim u praznoslovlju - kako ne bi imao potrebe za pokajanjem? Jer, ako sada i nije takav, ali je bio ranije, te je s obzirom na pokajanje dužnik do same smrti. Međutim, pretpostavimo da ima nekih koji su čak i bez tih slabosti, kako kažu, i da su od ređenja tuđi svakom poroku, iako tako nešto nije moguće po reči Svetog Pavla: *Jer svi sagraše i lišeni su slave Božije, a opravdavaju se darom, blagodaću njegovom* (Rim.3,24). Uostalom, kad bi i postojali takvi, ipak bi i oni proizlazili od Adama, te bi i oni bili rođeni pod grehom prestupa i, po određenju Božijem, bili osuđeni na smrt. Ni oni se ne bi mogli spasti bez Hrista.

37. Razmisli o onima koji su ovaj život prošli od početka sveta pa ćeš naći da se kod onih koji su ugodili [Bogu] tajna pobožnosti ostvarila kroz pokajanje. Niko nije bio osuđen ukoliko ga nije prezreo, i niko nije bio opravdan ukoliko se nije pobrinuo o njemu. Sampson, Saul i Ilije sa svojim sinovima, već su delimično stekli svetinju, ali su zanemarili pokajanje i izgubili ga, da bi, najzad, po isteku vremena odlaganja, umrli ljutom smrću. Pošto đavo ne prestaje da se bori sa nama, ni pokajanje ne treba da se napušta. Sveti se prinuđavaju da ga prinose i za bližnje, budući da ne mogu biti savršeni bez delatne ljubavi.

38. Ako je pokajanje iskanje milosti, onda onaj ko je bogat treba da se postara da ne čuje: *Već ste se nasitili* (1.Kor.4,8). Onaj, pak, koji nema, zbog svog nedostatka treba da ište, *jer svaki koji ište, prima* (Mt.7,8). Ako će onaj ko miluje (druge), biti pomilovan, onda se čitav svet, kako mi se čini, drži pokajanjem, kada jedni druge brižljivo potpomažemo. Posredstvom pokajanja Bog je spasao Ninevićane, dok je Sodomljane, koji su bili nemarni za njega - predao ognju.

39. Ukoliko se budemo čak do smrti podvizavali u pokajanju, nećemo još ništa ispuniti od onog što smo dužni, budući da nismo učinili ništa što je dostojno Carstva nebeskog. Jer, kao što jedemo, pijemo, govorimo ili slušamo, tako smo po prirodi dužni i da se kajemo. Onoga ko jednom zasluži smrt, po zakonu ubijaju, a ko živi - živi verom radi pokajanja. Mi smo se krštenjem očistili od greha - ukoliko ne od svega, a ono od greha prestupa [Adamovog]. Očistivši se, primili smo zapovesti. Ako ih, pak, ne ispunjavamo, mi skrnavimo krštenje, *zaboravivši svoje očišćenje od starih greha* (2.Pt.1,9), od kojih niko nije slobodan ni jedan dan, pa makar ne zapostavljao ništa od zapovedenog. Zbog toga je pokajanje neophodno svima. Nekadašnje voljne grehe ono čini nevoljnim, usled mržnje prema strastima i izbegavanja stvari [koje ih izazivaju]. Onaj, pak, ko ograničava pokajanje, okreće se unazad i obnavlja stare grehe.

40. Bez pokajanja u delatnom [životu] ne možemo učiniti ništa značajno, a i zbog same namere [za kajanje Gospod] nas obasipa velikom milošću. Ko sebe prinuđava i drži se pokajanja do same končine, ako u nečemu i pogreši, spašće se zbog samoprinuđavanja. Jer, Gospod je tako obećao u Jevandlju. Ko govori da nema potrebe za pokajanjem, smatra da je pravedan. Njega Pismo naziva zlim porodom. Misleći da je pravedan i da je

završio sa pokajanjem, on se u neznanju vezuje sa uživanjem [tj. strastima], budući da su nadmenost i nadutost strasti. Nadmeni se, pak, ne može spasti zato što Pismo govori: *Nadmeni i prezrivi i naduveni čovek ne može ni u čemu uspeti* (Av.2,5). Ako smirenoumlje uopšte ne škodi savršenome, onda neka ne ostavlja ni njegov uzrok - pokajanje. Verni Avraam i pravedni Jov su, smiravajući se, sebe nazivali zemljom i pepelom. Te reči su znak smirenoumlja. Tri mladića, tri zaista velikodušna i velika mučenika, ispovedahu se usred plamenog ognja, govoreći da su grešili i bezakonovali, i da se kaju zbog starog zla, premda i jesu bili savršeni. U stvari, gotovo čitava njihova pesma se sastoji iz pokajanja. Prema tome, ako su se i oni koji su veoma ugodili [Bogu] i koji su se pokazali savršeni u delima, koristili pokajanjem sve do same smrti, ko se može, pod izgovorom pravednosti, nadati na sebe i prezirati pokajanje?

41. Treba da opraštamo onome ko nas je uvredio, bez obzira da li je uvreda opravdana ili ne, znajući da ni jedna vrlina nije veća od vrline praštanja. Ukoliko zbog greha koji nas je savladao nismo u stanju da praštamo, treba da, bdijući i zlopateći se, molimo Boga da se smiluje na nas i da nam da takvu sposobnost. Pri tome, u svako vreme, na svakom mestu i pri svakom delu treba da imamo jednu nameru - da se pri različitim uvredama od ljudi radujemo a ne da tugujemo, i to da se ne radujemo prosto i bez rasuđivanja, već stoga što imamo priliku da oprostimo onome koji greši (u odnosu na nas) i da dobijemo oprostaj sopstvenih grehova. Jer, u tome se sastoji istinsko bogopoznanje, sadržajnije od svakog poznanja, kojim možemo da umolimo Boga i da budemo uslišeni. Ono je plod vere, njime se pokazuje naša vera u Hrista, njime uzimamo krst svoj i sledimo Hrista, ono je majka prvih i velikih zapovesti, budući da njime možemo da zavolimo Boga svim srcem i bližnjeg kao same sebe. Mi treba da postimo, da prebivamo u bdenju i da pritešnjujemo svoje telo, kako bi se naše srce i unutarnje raspoloženje otvorili i primili ga u sebe, i kako ga više ne bi ostavljali. Praštajući bližnjemu njegova sagrešenja, ugledaćemo blagodat, koja nam je tajanstveno data na krštenju, kako deluje osetljivo i primetno za našu svest i čula.

42. Mudri na rečima samo uvredioce smatraju krivcima, dok umudreni Duhom i kada ih drugi vređaju, sami sebe prekorevaju što uvrede ne trpe sa radošću i stoga što [znaju] da neprijatnost dolazi od njihovog ranijeg sagrešenja. Naravno, prvo sagrešenje je lakše od drugog. Ko se sam sveti za sebe, kao da osuđuje Boga za nedostatak pravosuđa, a ko podnosi nevolju koja je naišla na njega kao svoju sopstvenu, ispoveda zlo koje je ranije počinio i za koje sada podnosi teškoće.

43. Ovu vrlinu [praštanja uvreda] ometaju dve strasti - taština i uživanje. Zbog toga je najpre potrebno da ih se odrekne u umu, da bismo se potom postarali da je steknemo. Zatim stupi u borbu sa svojom voljom, kako bi savladao te strasti. Međutim, ta borba je unutrašnja, a ne spoljašnja i niko od ljudi nam ne može pomoći. Imaćemo samo jednog Pomoćnika koji je u nama tajnstveno sakriven od vremena krštenja - Hrista, koji je nepobediv i kome je sve poznato. On će nam pomagati u toj borbi ukoliko budemo po svojoj sili ispunjavali Njegove zapovesti. A naši protivnici su, kao što je ranije rečeno - uživanje koje je sjedinjeno sa telom, i taština koja je obuzela i mene i tebe. Oni su prevarili Evu i izigrali Adama: uživanje je prikazalo drvo *kao vrlo dobro za jelo i da ga je milina videti*, a taština je dodala: *Bićete kao bogovi i znaćete šta je dobro a šta zlo* (Post.2, 5-6).

44. Monasi se ne drže mišljenja koje bi bilo suprotno Crkvi, već se staraju da slede misao Hristovu, po rečima apostola: *Zato neka je u vama ista misao koja je i u Hristu Isusu, koji budući u obličju Božijem, nije smatrao za otimanje to što je jednak sa Bogom nego je sebe ponizio uzevši obličje sluga* (Fil.2,5-7). Znaj da je takav način mišljenja i

života darovan Bogom i da rađa veliku vrlinu - smirenoumlje. Gospod je zapovedio da se ovo delo izvršuje u Crkvi, rekavši: *Trudite se ne za jelo koje prolazi, nego za jelo koje ostaje za život večni* (Jn.6,27). Koje je to delo? Ono se sastoji u tome da se molitvom ište Carstvo Božije i pravda njegova. Gospod je rekao da je ono u nama (Lk.17,21), i obećao je da će onima koji ga ištu dodati i sve ostalo što je potrebno za telo (Mt.6,33). Ako one koji su ovo čuli od Gospoda i poverovali, i koji se trude da po silama svojim to ispune nazivamo onima koji ne deluju po prirodi, znači da poričemo Boga koji je to zapovedio.

45. Kako padaju monasi koji se drže tog poretka? Ne padaju oni koji ga se drže, nego oni koji ga ostavljaju i koji, pokrađeni od taštine i brige za žitejskim [stvarima], zanemaruju najvažnije - molitvu i smirenoumlje. Đavo nas ne ometa da pomišljamo i činimo sve žitejsko, samo da bi nas udaljio od molitve i smirenoumlja. Jer, on zna da će ono što se se vrši bez njih dvoje, makar bilo i dobro, on na kraju ipak oteći. Pod molitvom ne podrazumevam samo onu koja se vrši telom, već i onu koja se bezmolvnom mišlju prinosi Bogu. Jer, ako se jedno do njih (tj. telo ili misao) neblagovremeno odvoje, onda će i ono što ostane samo predstati svojoj volji, a ne Bogu.

46. Želeći da ne budemo nemarni za molitvu, blaženi Pavle govori: *Molite se bez prestanka* (1.Sol.5,17), ukazujući ujedno i na nerasejanost uma: *Ne saobražavajte se ovome veku, nego se preobražavajte obnovljenjem uma svoga da iskustvom poznate šta je dobra i ugodna i savršena volja Božija* (Rim.12,2). Zbog našeg maloverja i nemoći, Bog nam je dao različite zapovesti, kako bi svako, po meri svog staranja, izbegao muke i stekao spasenje. Tako nas i apostol poučava savršenoj volji Božijoj, želeći da uopšte ne potpadnemo pod sud. Znajući da molitva potpomaže ispunjavanje svih zapovesti, on ne prestaje da nas mnogo puta i na razne načine podstiče na nju, govoreći: *Svakom molitvom i prozborom molite se u Duhu u svako doba, i uz to, bdite sa svakom istrajnošću i moljenjem* (Ef.6,18).

47. Molitva može biti različita: jedno je moliti se Bogu razumom bez mašte i čistim umom, a drugo je biti prisutan telom dok razum mašta; jedno je izabirati vreme i po okončanju svetskih razgovora i zanimanja - pomoliti se, a drugo - u najvećoj mogućoj meri molitvu pretpostavljati svim svetskim brigama, po slovu apostola: *Gospod je blizu. Ne brinite se ni za što, nego u svemu molitvom i moljenjem sa zahvalnošću kazujte Bogu želje vaše* (Fil.4,6). I blaženi Petar je govorio: *Budite, dakle, celomudreni i trezveni u molitvama... Sve svoje brige položite na Njega, jer se On stara za vas* (1.Pt.4,7; 5,7). Znajući da se sve utvrđuje molitvom, sam Gospod je prvi rekao: *Ne brinite se, dakle, govoreći: šta ćemo jesti, ili šta ćemo piti, ili čime ćemo se odenuti?... Nego išтите najpre Carstvo Božije i pravdu njegovu, i ovo će vam se sve dodati* (Mt.6,31; 33). Može biti da nas time Gospod priziva i ka većoj veri: ko, naime, ostavivši svako staranje o privremenom i ne trpeći nikakvu oskudicu, neće poverovati Bogu i kada se radi o večnom blagu? Otkrivajući to, Gospod je rekao: *Koji je veran u najmanjem i u mnogome je veran* (Lk.16, 10).

48. Znajući da je neophodno da se svakodnevno brinemo o telu, Gospod nije odsekao dnevna staranja, već je dopustio da se o današnjem danu pobrinemo, veoma bogodolično i čovekoljubivo naređujući da se ne staramo i za suštrašnji. Jer, ljudima koji su obučeni u telo nije moguće da zaobiđu brigu o onome što se tiče života tela: kroz molitvu i uzdržanje mnogo toga može da se skрати do neznatnosti, ali se u potpunosti ne može zanemariti. Prema tome, onaj ko, po Pismu, želi da dostigne *u čoveka savršena, u meru rasta punoće Hristove* (Ef.4,13), ne treba da molitvi pretpostavlja različita služenja, niti da ih bez potrebe i tek tako uzima na sebe. Međutim, on ne treba ni da, pod izgovorom molitve, izbegava i odbacuje od sebe ono što ga susreće po izvesnoj potrebi i po

domostroju Božijem, već da, poznavajući razliku (između molitve i ostalih zanimanja), Božijem domostroju služi bez ispitivanja. Ko drugačije razmišlja, ne veruje da po Pismu jedna zapovest biva viša i važnija od druge i neće, po reči proroka, da se "upravlja prema svim zapovestima" (Ps. 118,128) koje susreće po promislu Božijem.

49. Dela koja su neophodna i koja nas po domostroju susreću jesu neizbežna, ali neblagovremena zanimanja treba da odbacujemo, pretpostavljajući im molitvu. Naročito treba odbacivati ona koja nas uvlače u velike izdatke i u sabiranje izlišnih imanja. Koliko ih ko u Gospodu ograniči i odseče njihovu suvišnu građu, toliko će misao uzdržati od rasejanosti, a koliko misao uzdrži od maštanja, toliko će dati mesta čistoj molitvi i pokazati iskrenu veru u Hrista. Onaj, pak, ko zbog maloverja ili zbog neke druge nemoći nije u stanju da to učini, neka, u krajnjoj meri, pozna istinu i neka se po sili svojoj pruža napred, prekorevajući se zbog nedoraslosti.

50. Postarajmo se da nadom i molitvom od sebe udaljimo svaku svetsku brigu. Ukoliko, pak, ne budemo u stanju da to u potpunosti ispunimo, prinesimo Bogu ispovedanje svojih nedostataka, nikako ne ostavljajući prilježnost za molitvu. Jer, bolje je biti prekoren zbog čestog propuštanja, nego li za potpuno napuštanje. U svemu što smo rekli o molitvi i o neizbežnom služenju, potrebno nam je veliko urazumljenje od Boga, kako bismo stekli rasuđivanje kojim bismo znali kada i kakvo zanimanje da pretpostavljamo molitvi. Jer, svako ko se bavi omiljenim zanimanjem misli da vrši dolično služenje, ne znajući da mi sva svoja dela treba da upravljamo ka blagougađanju Bogu, a ne ka samougađanju. Još je teže shvatiti da ni te neophodne i neizbežne zapovesti nisu uvek iste, nego da jedna od njih u svoje vreme treba da se pretpostavi drugoj; jer, svaka služba se vrši samo u svoje vreme, a ne u svako vreme, dok služba molitve treba da je neprestana. Zbog toga mi i treba da je pretpostavljamo zanimanjima koja nisu neophodna. Učeci narod o toj razlici i želeći da ga privuku ka služenju, svi apostoli su govorili: *Ne dolikuje nama da ostavivši reč Božiju služimo oko trpeza. Potražite, dakle, braćo, između vas sedam osvedočenih ljudi, punih Duha Svetoga i mudrosti, koje ćemo postaviti na ovu službu. A mi ćemo u molitvi i u službi reći prilježno ostati. I reč ova bi ugodna svemu narodu* (Dap.6,3-5). Čemu se iz toga možemo naučiti? Tome da je za ljude koji ne mogu da prebivaju u molitvi dobro da služe, kako se ne bi lišili i jednog i drugog, a da oni koji mogu da se bave boljim ne treba da zanemaruju pretežnije.

51. Započnimo, dakle, delo molitve, te ćemo, napredujući postepeno, naći da od nje vernima dolazi ne samo nada u Boga, nego i tvrda vera i nelicemerna ljubav, i nezlopamtljivost, i ljubav prema bratiji, i uzdržanje, i trpljenje, i unutarnje poznanje, i izbavljenje od iskušenja, i blagodatni darovi, i srdačno ispovedanje i usrdne suze. I opet, [molitva ne pruža] samo nabrojano, već i trpljenje nevolja koje nas susreću, i čistu ljubav prema bližnjemu, kao i poznanje duhovnog zakona, i obretnje pravde Božije, i nishođenje Duha Svetog, i darivanje duhovne riznice, i sve što je Bog obećao vernima, i ovde i u budućem veku. Jednom rečju, obraz Božiji čovek u sebi ne može obnoviti bez blagodati Božije i vere, bez prebivanja umom u nerasejanoj molitvi i bez velikog smirenoumlja.

52. Postoje tri oblika blagočestivosti: prvi, da se ne greši; drugi, da se po sagrašenju trpe nevolje koje nailaze i, treći, da se plače ukoliko nedostaje trpljenje nailazećih nevolja. Jer, ono što ovde nije ispravljeno doličnim načinom izmirenja [sa Bogom], svakako na nas navlači tamošnji sud, izuzev ako Bog, videći nas kako plaćemo i smiravamo se, kako sam zna, Svojom svesilnom blagodaću, izgadi naše grehe.

53. O kako je varljiva i neprimetna strast čovekougadanja: ona savlađuje i mudre! Jer, dejstva ostalih strasti lako uviđaju oni koji ih vrše, zbog čega se privode plaču i

smirenoumlju. Čovekogađanje se, pak, prikriva rečima i izgledom pobožnosti, tako da ljudi kojima ono vlada teško uviđaju njegovu prevrtljivost.

54. Počuj kako Pismo poriče čovekogađanje. Najpre prorok David govori: *Bog rasu kosti čovekougodnika: postideše se jer ih Bog ponizi* (Ps.52,6). I apostol govori: *Ne radeći samo prividno kao da ugađate ljudima* (Ef.6,6), i još: *Ili tražim ljudima da ugađam? Jer kad bih još ljudima ugađao, ne bih bio sluga Hristov* (Gal.1,10). Mnogo takvog ćeš naći u Božanstvenom Pismu, ukoliko ga pročitаш.

55. Kakva je prevrtljivost čovekogađanja? Majka sve prevrtljivosti i prva od njih jeste neverje, a za njim, kao njegov porod, slede zavist, mržnja, zloba, ljubomora, svadljivost, licemerje, pristrasnost, spolja vidljivo služenje, kleveta, laž, lažna a ne istinska pobožnost, i tome slične neprimetne i mračne strasti. Međutim, gore od svega jeste što neki sve ovo hvale veštim rečima, dok štetu koja se nalazi u tome - prikrivaju. Ako hoćeš, otkriću ti pojedinačno i njihovo lukavstvo: savetujući jednog, lukavi čovek priprema zamku drugome; hvaleći jednog, ponižava drugog; učeći bližnjeg, hvali sebe; uzima učešće u suđenju ne da bi sudio po pravdi, nego da bi se osvetio neprijatelju; izobličava laskajući sve dok ga ne prihvati neprijatelj koga ukoreva; klevetice, ne navodeći imena kako bi sakrio klevetu; ubeđuje siromaštvoljubive da mu kažu šta im je potrebno. navodno sa namerom da im to pruži, a kada mu kažu, razglašuje kao da oni sami traže; pred neiskusnima se hvali, a pred iskusnima govori smireno, loveći pohvalu i od jednih i od drugih; kada hvale vrlinske [ljude], negoduje i, započinjući drugi razgovor, odstranjuje pohvalu; osuđuje upravitelje kada su odsutni, a kada su prisutni - hvali ih u oči; izruguje se nad smirenoumnima, i ište učitelje da bi ih ukorio; ponižava prostotu da bi se istakao kao premudar; vrline svih bližnjih ostavlja bez pažnje, a njihove propuste pamti. Kratko rečeno, on na svaki način lovi vreme i ponizan je pred ljudima, obelodanjujući izobilnu strast čovekogađanja i pokušavajući da sakrije svoja zla dela raspitivanjem o tuđima. Istinski monasi ne postupaju tako, već suprotno: iz osećaja milosrđa ostavljaju bez pažnje tuđa zla dela, a svoja otkrivaju pred Bogom. Zbog toga ih i ocrnjuju ljudi koji ne poznaju njihovu nameru. Oni se, pak, ne staraju da ugone ljudima, već Bogu. I tako, ponekad ugađajući Bogu, a ponekad ponižavajući sebe, oni i za jedno i za drugo očekuju nagradu od Boga koji je rekao: *Koji sebe uzvisuje ponižice se, a koji sebe ponizuje uzvisice se* (Lk.18,14).

56. Ništa od onog žalosnog što nam se dešava ne biva po nepravdi, već po pravednom sudu Božijem. Jedni trpe za svoja zla dela, a drugi za bližnjeg. I tri mladića iz peći uče nas tom načinu mišljenja govoreći da su [u oganj] bačeni svojom krivicom (Dan.3,28) i po naredbi Božijoj, premda su na sebe i uzeli lice drugih. Kada ga grđaše Semej, Sveti David ispovedaše da se zbog svoje krivice i naredbe Božije podvrgao vređanju (2.Car. 16,11). Isaija, pak, i Jeremija, Jezekilj, Danil i drugi proroci predviđahu narodu (Izrailju) i plemenima (neznabožackim) da će ih postići nevolje u budućnosti, saglasno sa njihovim gresima, objavljujući im ujedno i njihovu krivicu i nevolju, budući da se izražavaju ovako: zbog toga što su govorili i činili to i to, postiglo ih je to i to. Objašnjavajući to, i blaženi David govori u Psalmu: *Shvatih, Gospode, da su pravedni sudovi Tvoji, i da si me zaista smirio* (Ps.118,75), i još: *Dao si me na porugu bezumnome. Zanemih i ne otvorih usta svoja, jer Ti učini* (Ps.38,9-10).

57. Onoga koji nas prekoreva treba da primamo kao Bogom poslanog obličitelja naših skrivenih zlih misli, koji nam pomaže da tačno razmotrimo svoje misli i da se ispravimo. Mi [često] ne znamo za veliko zlo koje se krije u nama i samo je savršenima svojstveno da se sećaju svih svojih nedostataka. Ako i svoje očigledne nedostatke teško primećujemo, onda utoliko više naše pomisli ostaju neprimećene. Ne znajući za veći deo

zla koje se krije u nama, mi se smučujemo zbog nevolja koje nam se dešavaju. Shvatimo, međutim, kao slovesni, da Gospod radi naše koristi popušta nevolje na nas i da nam preko njih čini mnoga dobra: najpre nam preko njih otkriva (zle) misli koje tajno vladaju nama; zatim nam, po njihovom otkrivenju, dariva istinsko i iepritvorno smirenoumlje; najzad nam dariva i izbavljenje od sujetnog uznošenja i savršeno otkriće svakog zla koje se taji u nama. Nasigurno znajte da nećemo poznati zlo koje se krije u nama ukoliko ne budemo sa verom i blagodarnošću podnosili nevolje koje nas postižu. Ako ga, pak, ne poznamo tačno, onda ni prisutne zle pomisli ne možemo odbaciti, ni iskati očišćenje od ranijeg zla, niti možemo steći tvrdnu uverenost za budućnost.

58. Nevolje i izobličenja koja nam se dešavaju, na prvi pogled, ne odgovaraju našoj krivici, premda u duhovnom pogledu čuvaju svaku pravdu. To možemo poznati i iz Svetog Pisma. Zar su oni koji su poginuli ispod kule u Siloamu koja se srušila, na druge rušili kulu? Ili, zar su zarobljenici koji su odvedeni na pokajanje u Vavilon 70 godina, druge plenili na pokajanje? Nije tako sa kaznom. Kao što vojnici koji su uhvaćeni u nekom prestupu bivaju kažnjeni bijenjem, a ne zlom koje su počinili, tako se i svi mi kažnjavamo nevoljama koje nam se dešavaju u svoje vreme i saglasno pokajanju, a ne u istom vremenskom periodu i sa istim stvarima. Upravo odlaganje vremena i nesaglasnost nevolja koje nas sustižu sa našom krivicom mnoge privodi u neverje u pravdu Božiju.

59. Vinovnici svake nevolje koja nam se dešava jesu pomisli svakog od nas. Mogao bih reći da su vinovnici i reći i dela, ali kako im oni ne prethode, ja sve pripisujem pomislima. Misao prethodi, da bi zatim sa našim rečima i delima (i sa našim bližnjima) obrazovale zajednicu. Opštenje može biti dvostruko: jedno proishodi iz zlobe, a drugo iz ljubavi. Kroz opštenje mi prihvatamo jedan drugog, čak i one koje ne poznajemo, a za tim prihvatanjem slede nevolje, kao što govori Pismo: *Ko jemči za svog prijatelja, neprijatelju predaje ruku svoju* (Prič.6,1). Prema tome, svako trpi ono što ga postiže ne samo radi sebe, već i radi bližnjeg, zato što jemči za njega.

60. Prihvatanje zbog zla jeste nevoljno. Ono se dešava na sledeći način: onaj ko krade kao da želi da na sebe primi iskušenja onoga od koga krade; pohlepni, pak, prima iskušenja od onog od koga otima; onaj ko kleveće, onoga koga kleveće; onaj koji pretovara, onog koga pretovara; ogovarač, onog koga ogovara; prezirač, onoga koga prezire; kušač, onog koga kuša. I da ne bih navodio svakog pojedinačno - onaj koji čini nepravdu prima odgovarajuća iskušenja onog kome čini nepravdu. O tome svedoči i božanstveno Pismo koje govori: *Pravedni izbegava zamku koju mu je pripremio neprijatelj, i u nju se zapliće nečastivi* (Prič.11,3). I drugde: *Ko kopa jamu bližnjemu svome, sam će upasti u nju; i ko navaljuje kamen na drugog, na sebe će ga navaliti* (Prič.26,27). I opet: *Nepravednim se [sve nepravde] vraćaju u nedra, a kod Gospoda je sve pravedno* (Prič.16,33). *Ako li, po apostolu, naša nepravda objavljuje Božiju pravednost, šta ćemo reći među nama? Zar je Bog nepravedan kada pokazuje gnev* (Rim.3,5) ne samo prema onima koje vaspitava nevoljama, nego i prema onima koji nepromišljeno ropću protiv njih?

61. Prihvatanje iz ljubavi nam je predao Gospod Isus, koji je najpre iscelio naše duševne nemoći, a zatim i svaku bolest i slabost, obnavljajući one koji tvrdo veruju u Njega i čisteći njihovu prirodu. On je darovao izbavljenje od smrti, zaveštao im bogopoštovanje, naučio ih pobožnosti, pokazujući da smo dužni radi ljubavi da se zlopatimo do smrti. Uz to nam je darovao i trpljenje kroz zajednicu Svetoga Duha, kao i buduća dobra koja *oko ne vide, i uho ne ču, i u srce čoveku ne dođoše* (1.Kor.2,9). Zbog toga i prima iskušenja za nas, trpi uvrede, ruganje, vezivanje, predavanje, udarce po obrazima, pojenje octom i žuči, probadanje klinovima, raspinjanje, probadanje kopljem. Sjedinivši se sa nama i telom i

duhom, i primivši stradanja za nas, On je predao isti zakon i apostolima i učenicima, prorocima, ocima, patrijarsima, jedne od ranije naučivši Duhom Presvetim, a drugima pokazavši Svojim Prečistim Telom. Objavljujući to prihvatanje, On govori: *Od ove ljubavi niko nema veće, da ko život svoj položi za prijatelje svoje* (Jn.15,13). Zbog toga i Sveti Pavle, podražavajući Gospoda, govori: *Sada se radujem u svojim stradanjima za vas, i u svome telu dopunjavam što nedostaje Hristovim patnjama, za telo njegovo, koje je Crkva* (Kol.1,24), zagonetno ukazujući na prihvatanje iz ljubavi.

62. Hoćeš li jasnije da shvatiš kako su apostoli mislilu, rečju i delom stupili u opštenje sa nama, uzevši na sebe iskušenja radi nas. Preko misli su nam predlagali Pismo, navodeći proroštva, savetujući nas da verujemo Hristu kao Izbavitelju, uveravajući nas da smo dužni da mu služimo kao Sinu Božijem po prirodi, moleći nas, prolivajući suze i čineći sve što je moguće vernima učiniti mislilu. Rečima su nas molili, pretili nam, učili nas, izobličavali, prekorevali zbog maloverja, poricali naše neznanje, objašnjavali Pismo, tumačili vreme, ispovedali Hrista, propovedali da se On raspeo za nas i da je ovaploćeno Slovo jedno, a ne dva, premda ga i poimamo u dve prirode koje su nesliveno i nerazdvojivo sjedinjene, u svakom vremenu, mestu i delu odsecajući zloverje, ne slažući se sa lažju, ne razgovarajući sa onima koji se hvale telom, ne boraveći sa taštima, ne bojeći se gordih, pobeđujući lukavog, prihvatajući smirene, prigrljavajući pobožne i učeći nas da činimo isto. Na delu su pak, bili gonjeni, porugani, lišavani, vredani, bacani u tamnice, ubijani, na razne načine stradajući za nas. Stupivši tako u opštenje sa nama, oni su prihvatili i naša iskušenja, budući da govore: *Ako li se mučimo, za vaše je... spasenje... ako li se utešavamo, za vašu je utehu* (2.Kor.1,6). Oni su primili zakon od Gospoda koji je rekao: *Od ove ljubavi niko nema veće, da ko život svoj položi za prijatelje svoje* (Jn.15,13). I oni su nama predali isto, govoreći: *Ako On za nas život svoj položi, i mi smo dužni polagati život za braću* (1Jn.3,16), i još: *Nosite bremena jedan drugoga, i tako ispunite zakon Hristov* (Gal.6,2).

63. Upoznavši, dakle, dva vida opštenja jednih sa drugima, tj. prihvatanje koje biva po nevolji i ono koje proističe iz ljubavi, saglasno sa njima nemojmo biti radoznali u vezi sa iskušenjima koja se dešavaju, tj. kako, ili kada, ili preko koga nas susreću. Jer, ono što je prigodno za svakog od nas, vreme u koje će nas bespogovorno zakačiti i sadejstvo čitave stvari u njemu - poznaje jedino Bog. Mi samo treba da verujemo pravdi Božijoj i da znamo da sve što nam se nevoljno dešava biva ili radi ljubavi ili zbog zla. Zbog toga i treba da ga trpimo, a ne da ga odbijamo, kako ne bismo dodali greh na grehove naše.

64. Volja ploti jeste prirodni pokret tela sa raspaljenošću koja mu sledi i koja se snaži snom i pokojem tela. O njima i blaženi Petar govori: *Ne čudite se ognju koji vam biva radi kušanja vašeg, kao da vam se nešto neobično događa* (1.Pt.4,12). I blaženi Pavle je rekao o njima: *Telo želi protiv Duha, a Duh protiv tela*. Zbog toga i zapoveda: *Po Duhu hodite, i pohotu telesnu nećete činiti* (Gal.5,17). Apostoli su to rekli želeći da se mi ne saglašavamo sa takvim pokretima.

65. Oni koji su započeli podvig treba i da ga dovrše. Mladima i starima, koji imaju zdravo telo i koji se ne straše truda ni zlopačenja, korisno je da sa svom usrdnošću zavole svagdašnji post, da pod meru uzimaju hleb i da povremeno piju vodu, kako bi, završivši jelo, još uvek osećali izvesnu glad i žeđ, i kako im naslađivanje hranom ne bi ometalo služenje Bogu. Ukoliko, jeđuci naznačenu hranu, budemo dolazili do sitosti, ubrzo ćemo poželeti i druga jela, a ako se ne budemo nasićavali, uvek ćemo biti gladni i želećemo jedino da se nasitimo, pa makar samo hlebom.

66. Nije lako ovladati bestidnim stomakom, budući da je on bog za one koje je savladao. Nemoguće je da nije kriv onaj ko mu se povinuje. Međutim, nije opasno samo nasićavanje, već i gladovanje. Jer, ukoliko mi u toku mnogih dana ne kušamo hranu, uninije će nas, našavši mesta kod nas, napadati i naše noćno bdenje će preobratiti u san, a dnevnu molitvu u telesne pomisli. Tako mi nećemo steći nikakvu korist zbog sna, već ćemo pretrpeti veću štetu od telesnih pomisli. Osim toga, kao oni koji poste više od drugih, počemo da visoko mislimo o sebi i da ponižavamo slabije, što je gore od svakog pregrešenja.

67. Ukoliko nerazuman zemljodjelac sa mnogim izdacima obradi polje, ali ga ne poseje, potrudice se sebi na štetu. Tako ćemo se i mi potruditi protiv samih sebe ukoliko telo pripremimo sa velikom trudom, a ne pružimo mu reči molitve. Ukoliko siromašan zemljodjelac poseje seme po neobrađenom polju, požnjeće čičak umesto pšenice. Tako ćemo i mi doneti plod greha, a ne pravednosti, ukoliko telu koje ne iscrpimo postom pružimo reči molitve. Jer, i telo je od iste zemlje. Ukoliko ga ne obradimo sa istom marljivošću kao i zemlju, ono nikada neće doneti plod pravde.

68. Post donosi korist onima koji mu razumno pristupaju, dok šteti onima koji mu nerazumno pristupaju. Zbog toga oni koji se staraju za korist od posta treba da se čuvaju štete koja može doći od njega (tj. taštine). Hleb koji jedemo nakon okončanja posta koji smo sebi naložili treba da razdelimo na dane u koje ne okušamo hranu do sitosti, kako bismo, uzimajući svakodnevno po malo, pokorili mudrovanje svoje ploti i srce utvrdili u korisnoj molitvi. Na taj način ćemo silom Božijom biti sačuvani od nadmenosti i sve dane svog života se postarati da provedemo u smirenoumlju, bez kojeg niko nikada ne može ugoditi Bogu.

69. Kad bismo se mi starali za smirenoumlje, ne bi bilo potrebe da budemo kažnjavani. Jer, svo zlo i svaka žalost koja nam se dešava dolazi zbog naše nadmenosti. Kad je na apostola popušten anđeo satanin da mu čini pakost kako se ne bi ponosio, utoliko će pre na nas biti popušten sam satana da nas satire sve dok se ne smirimo. Naši praoci su vladali domovima, imali bogatstvo, i brinuli se o ženi i deci, ali su ujedno, zbog svog neizveštačenog smirenoumlja, razgovarali sa Bogom. Mi smo, pak, napustili svet, prezreli bogatstvo, ostavili dom, pa ipak nam se rugaju demoni zbog naše nadmenosti. Onaj ko je nadmen ne poznaje ni samog sebe. Jer, kad bi poznao sebe i svoju nerazboritost, ne bi se nadimao. Onaj, pak, ko ne poznaje sebe, kako može poznati Boga? Kad on nije spoznao svoju nerazboritost, kako će poznati Božiju premudrost, od koje je dalek i kojoj je *tud*. Ko zna Boga, sozercava Njegovu uzvišenost, i, prekorevajući samog sebe, govori kao blaženi Jov: *Ranije samo ušima slušah o Tebi. Sada Te, pak, videh očima svojima. Zbog toga prekoriš sebe i iščezoh. Osećam se kao prah i pepeo* (Jov 42,5-6).

Prema tome, oni koji podražavaju Jova vide Boga, a oni koji ga vide, oni ga i znaju. Ukoliko poželimo da vidimo Boga, ukorevajmo sebe i držimo se smirenoumlja. Tada ne samo da ćemo ga videti pred sobom, već ćemo se i naslađivati Njime, koji se u nama nastanio i počnuo. Tako će se naša nerazboritost umudriti Njegovom mudrošću, i naša slabost osnažiti silom Gospoda našeg Isusa Hrista.

70. Dobra [dela] su post, bdenje, stranstvovanje, premda još spadaju u red [spoljašnjeg] dobrog ponašanja. Naime, hrišćanski poredak se više tiče unutrašnjosti, i ne bi trebalo da se oslanja na ove [telesne vrline]. Jer, dešava se da [čovjek] bude pričasnik blagodat, ali da zlo, koje se još krije u njemu, kuje zaveru. Ono se namerno sakriva i ne deluje kako bi on pomislio da mu se um očistio i kako bi pao u visokoumlje, misleći da je savršen Hrišćanin. Zatim, pošto čovek pomisli da je slobodan i pošto postane nemaran, zlo

razbojnički napada na njega, u tajnosti mu priređuje zamku, iskušava ga i survava u dubine zemlje. Jer, kad dvadesetogodišnji razbojnici ili vojnici umeju da pripremaju zamke i zasede svojim neprijateljima, prate ih, napadaju sa leđa, okružavaju ih i, najzad, ubijaju, koliko tek zlo, koje je staro toliko hiljada godina, ume da vrši svoje delo koje se sastoji u pogublivanju duša. Ono ume da u srcu stvori tajnu zasedu i da izvesno vreme ne deluje kako bi dušu navelo na nadmene [misli o svom] savršenstvu.

Osnova Hrišćanstva se sastoji u tome da čovek bude siromašan duhom, [tj. smiren], ma koliko pravednih [delat] učinio, te da se ne zadovoljava sa njima, niti da smatra sebe nečim velikim. Čak i ako postane pričasnik blagodati, on ne treba da pomisli da je nešto postigao, niti da umisli da je nešto posebno, niti da počne da poučava. Provedeći uzoran život u velikom postu, stranstvovanju i molitvi, i stekavši blagodat, on ne treba da misli visoko o svojoj duši. Jer, njemu je zaista takav početni udeo blagodati bio dat da bi poneo trud, glad i žeđ, kako bi bio nenasit [u svom stremljenju] i kako se ne bi smatrao pravednim i bogatim blagodaću, već [dostojnim] plaća i ridanja, slično majci kojoj je sin jedina, koga je odnegovala, umro kad je već zamužao.

71. Ko ispunjava zakon u spoljašnjem životu i ponašanju, slobodan je samo od izvesnih posledica loše naravi, prinoseći Bogu na žrtvu beslovesna dejstva strasti. On se zadovoljava ovim načinom [delatnosti] za spasenje usled svoje nedoraslosti.

72. Ko je istinski zavoleo jevanđelski život, istrebio je i početak i kraj svoje zloćudnosti, delom i rečju prohodeći svaku vrlinu i prinoseći žrtvu hvale i ispovedanja [tj. proslavljanja Boga]. Izbavivši se od svakog nespokojstva koje proizilazi od dejstva strasti, i umom budući slobodan od borbe sa njim, on se nenasito naslađuje jedino nadom na buduća dobra, koja hrani dušu.

73. Strah od ada čini da početnici [u podvigu vrlinskog života] izbegavaju zlo, dok čežnja za nagradom [budućih] dobara naprednima pruža usrdnost u vršenju dobra. Tajna, pak, ljubavi uzvisuje um iznad svega stvorenog, čineći ga slepim za sve što je posle Boga. Gospod jedino one koji su postali slepi za sve što je posle Boga čini mudrima (Ps.145,8), pokazujući im Božanstvene [stvari].

74. *Carstvo nebesko je kao kvasac koji uzme žena i metne u tri kopanje brašna dok sve ne uskisne* (Mt.13,33). Ovim se označava da je razum slovo Gospodnje, koje je primio u sebe, po apostolu, sakrio u tridelni podmet tela, duha i duše i svu njegovu tananost, koja je bila rasejana u pomislima kao brašno, sabrao u jednu kopanju vere, očekujući da se u svemu upodobi slovu koje deluje u njemu. Tako je Gospod slovo istine upodobio zrnju gorušičnom koje je malo kada se seje u srca onih koji slušaju, ali zatim, rastući odgovarajućim delanjem i upodobljavajući se ogromnom drvetu koje stoji na uzvišenom mestu, (po Pismu) postaje dom прибежишта za razume koji mu se približavaju.

75. Podvig pobožnosti se sastoji u ispunjavanju zapovesti Hristovih, od kojih je prva i najveća - ljubav koja, po reči Pisma, *ne misli o zlu*, već *sve trpi* (1.Kor.13,5-7). Čineći tako, ona ne može da osudi onoga koji joj čini nepravdu. Ovom ljubavlju mi se razlikujemo jedni od drugih, iako njenu punotu niko ne dostiže. Očekujući da blagodat Hristova dopuni naše nedostatke, nemojmo odustajati da činimo ono što je u našoj moći. Jer, Bog zna koliko smo nemoćni, ali i koliko dela ljubavi izostavljamo zbog nemarnosti. Budući da ljubav jača ne samo kroz dobrovoljni podvig, već i kroz nevolje koje nam se dešavaju, od Boga su nam neophodni veliko trpljenje i krotost. Zbog toga apostol govori: *Niko neka se ne vara: Ako neko među vama misli da je mudar u ovome veku, neka bude lud da bi bio mudar* (1.Kor.2,18).

76. Zemlja Haldejska (Dap.7,4) jeste život u strastima, u kome se grade idoli greha kojima se vrši poklonjenje. Mesopotamija, pak, jeste život koji uzima učešća u obe suprotne naravi. Najzad, obećana zemlja (Jev.11,9) jeste stanje koje je ispunjeno svakim dobrom. Prema tome, svako ko se, slično drevnom Izrailju, vraća na svoju staru naviku, ponovo upada u ropstvo strasti, lišivši se dane mu slobode.

77. Onaj ko je hrabro pobedio telesne strasti i ko se umešno borio protiv nečistih duhova, isteravši njihove misli iz oblasti svoje duše, treba da se moli da mu se da čisto srce i da mu se prav duh obnovi u unutrašnjosti (Ps.50,12), tj. da se savršeno izbavi od zlih pomisli, te da se, po daru blagodati, ispuni božanskim mislima. Na taj način će postati svetao i veliki misleni svet Božiji, koji se sastoji iz naravstvenih, prirodnih i bogoslovskih sagledavanja.

78. Srce čisto (Ps.50,12) jeste ono koje pred Boga stavlja potpuno bezvidno i bezoblično sećanje i koje je spremno da primi Njegove obraze, kojima postaje vidljivo ono što je prirodno.

79. Onaj ko je božanskom čežnjom pobedio duševnu naklonost prema telu, postao je neopisiv, iako je još u telu. Jer Bog, koji privlači čežnju onoga koji za Njim čezne, jeste neuporedivo iznad svega i ne dozvoljava mu da se veže za bilo šta što je posle Boga. Prema tome, zaželimo Boga svom krepošću svog stremljenja i potrudimo se da naše proizvodjenje ne bude vezano ni za šta telesno, postavivši se raspoloženjem zaista iznad svih čulnih i mislenih [stvari]. Tada nam prirodan život uopšte neće smetati u odluci da sa Bogom budemo neipisivi po prirodi.

80. Postavivši svoj šator izvan puka, tj. utvrdivši misao i um izvan vidljivog, veliki Mojsije je počeo da se klanja Bogu (Izl.34,8). Posvećen u svestene tajne, on je ušao u primrak (Izl.20,21), u nevidljivo i neveštastveno mesto poznanja.

81. Sve dok razumom potpuno ne izađemo iz obične pilepljenosti za našu suštinu i suštinu svega što je posle Boga, naša vrlina neće postati nepromenljiva. Tek kada ljubavlju dospemo do tog dostojanstva, poznaćemo silu Božijeg obećanja. Dostojni, naime, treba da veruju da je nepokolebiva utvrđenost tamo gde je um ljubavlju utvrdio svoju silu. Ne izašavši iz sebe i svega što se može misliti, i ne utvrdivši se u ćutanju koje je iznad mišljenja, um se ne može osloboditi od promenljivosti koja je svemu [svojestvena].

82. Oni koji *zbog straha od Judejaca* (Jn.20,19), tj. iz straha od lukavih duhova, sede iza zatvorenih vrata u gornjoj odaji u Galileji, žive bezopasno u strani otkrivenja, na visini božanskih sagledavanja, zatvorivši čula kao vrata i primajući Slovo Božije koje dolazi na nepoznat način, bez dejstva čula, saopštavanjem mira darujući im bestrašće, a nadahnućem - darove Duha Svetog. On im daje vlast nad lukavim duhovima i pokazuje znamenja Svojih tajni.

83. Onaj ko jevandelski provodi šesti dan, najpre je umrtvio početne pokrete greha i dostiže do stanja bestrašća, čistog od svakog zla, subotujući umom čak i od najtanjanije predstave strasti. Prešavši Jordan (Post.32,22), on prelazi na stranu poznanja u kojoj um, tajinstveno izgrađivan mirom, u Duhu postaje stanište Božije.

84. Subota subota (Lev.16,31) jeste duševni pokoj slovesne duše koja je um odvojila čak i od svih božanskih slova koja su skriveno zaključana u postojećem, i u zanosu ljubavi ga svecelo obukla u jedinog Boga, tajinstvenim bogoslovljem ga čineći potpuno neodvojivim od Njega.

SVETI MARKO PODVIŽNIK
POUKE MARKA PODVIŽNIKA O DUHOVNOM ŽIVOTU
III
200 POGLAVLJA O DUHOVNOM ZAKONU

1. Pošto ste mnogo puta izjavili želju da saznate šta znači da je, po apostolu, *zakon duhovan* (Rim.7,14), i šta treba da znaju i (da) čine oni koji žele da ga ispunjavaju, reših da vam ponešto kažem po svojim mogućnostima.

2. Pre svega, znamo da je Bog početak, sredina i kraj svakog dobra. Dobro može da postane delatno i u njega se može verovati samo u Isusu Hristu i u Duhu Svetom.

3. Svako dobro ljudi po ikonometriji (domostroju) primaju od Gospoda. Ko tako veruje, nikada ga neće izgubiti.

4. Čvrsta vera je jaka tvrđava. Za verujućeg (čoveka) Hristos je sve i sva.

5. Svakim tvojim poduhvatom neka rukovodi Onaj koji upravlja svakim dobrom, da bi bilo po Bogu ono što si započeo.

6. Smirenoumni i onaj koji čini duhovna dela, sve što čita u Božanskom Pismu dovodi u odnos sa sobom, a ne sa drugim.

7. Prizivaj Boga da ti otvori oči srca tvoga, i da uvidiš korist molitve i čitanja koje se iskustvom razumeva.

8. Onaj koji ima neki duhovni dar i saoseća sa onima koji ga nemaju, tim saosećanjem čuva svoj dar. Naduveni će ga, međutim, izgubiti zbog nadmenih pomisli.

9. Usta smirenoumnog (čoveka) govore istinu, a onaj koji protivreči istini sličan je sluzi koji je udario Gospoda po licu (Jn.18,22).

10. Ne budi učenik hvalisavog, da se ne bi naučio gordosti a ne smirenoumlju.

11. Ne uznesi se srcem zbog toga što poznaješ Pisma, da ne bi umom pao u zamku duha hule.

12. Ne pokušavaj da rešiš bilo kakav problem posredstvom spora, već pomoću sredstava koje nalaže duhovni zakon, tj. strpljenjem, molitvom i nepokolebivom nadom.

13. Onaj ko se moli telesno i koji još nema duhovnog znanja, sličan je slepcu koji viče: *Sine Davidov, pomiluj me* (Lk.18, 38).

14. Progledavši i videvši Gospoda, bivši slepac mu se više nije obraćao kao Sinu Davidovom, već ga je ispovedio kao Sina Božijeg, i poklonio mu se (Jn.9,35-38).

15. Ne uznosi se zbog toga što si u molitvi prolio suze, jer se Hristos dotakao tvojih očiju, te si duhovno progledao.

16. Samo onaj koji, po ugledu na slepog, skine svoju odeću i približi se Gospodu, postaje Njegov sledbenik i propovednik najsavršenijih dogmata (Mk.10,50-51).

17. Zlo koje se zadržava u pomislima ogrubljuje srce. Uzdržanje, pak, sa nadom istrebljuje zlo i skrušava srce.

18. Postoji mirna i korisna skrušenost srca, koja ga dovodi do umiljenja, a postoji i druga - nenormalna i pogubna, koja ga ranjava.

19. Bdenje, molitva i trpljenje nevolja, obrazuju neškodljivu i korisnu skrušenost, samo ukoliko njihovu ravnotežu ne presećemo pohlepom. Ko je istrajan u njima, obrešće

pomoć i u ostalome. Ko je, pak, nemaran, i ko ih razdvaja, u vreme ishoda će osetiti neizdržljivu patnju.

20. Slastoljubivo srce u času ishoda postaje tamnica i oklop duše, a trudoljubivo - otvorena vrata.

21. "Gvozdena vrata koja vode u grad" (Dap.12,10), predstavljaju neosetljivo srce. Onome, pak, ko se zlopati i skrušava, ona se, kao i Petru, sama otvaraju.

22. Postoje mnogi načini molitve, koji se međusobno razlikuju. Nijedan način molitve nije štetan, osim ako se ne radi o satanskom delu, a ne o molitvi.

23. Poželevši da učini zlo, jedan čovek se, po svom običaju, prethodno razumom pomolio. Po [Božijoj] ikonomiji, međutim, bio sprečen [da učini zlo], zbog čega je potom bio mnogo blagodaran.

24. Hoteći da ubije Navala Karmilskog, David se seti božanske nagrade i odustane od svoje namere. Zbog toga je mnogo blagodario Bogu (1.Car.25). Mi takođe znamo šta se desilo kada je zaboravio na Boga. On nije prestajao sa činjenjem greha sve dok ga prorok Natan nije privedo sećanju na Boga.

25. Kada se sećaš Boga, umnoži svoje molitve, da bi se i tebe Bog setio, kada ga budeš zaboravio.

26. Kada čitaš Sveto Pismo, shvati smisao koji je u njemu sakriven: *Što se ranije napisa za našu se pouku napisa* (Rim.15,4).

27. Pismo veru naziva "osnovom svega čemu se nadamo" (Jev.11,1), a one koji ne znaju da je Hristos u njima - "neiskusnim" (2.Kor.13,5).

28. Kao što se delima i rečima otkriva zamisao, tako se usrdnim dobročinstvom otkriva buduća nagrada.

29. Očigledno je da će štedro srce biti pomilovano. Suprotno od ovoga će izazvati suprotne posledice.

30. Zakon slobode (tj. Jevanđelje) uči svakoj istini. Mnogi ga čitaju razumom, ali je malo onih koji ga razumevaju kroz izvršavanje zapovesti.

31. Ne traži savršenstvo ovoga zakona (tj. zakona slobode) u ljudskim vrlinama, jer nećeš uspeti. Njegovo savršenstvo je sakriveno u Krstu Hristovom.

32. Zakon slobode se čita istinskim znanjem, poima se izvršavanjem zapovesti, a ispunjava - štedrošću Hristovom.

33. Kada nas naša savest bude prinudila da izvršavamo zapovesti Božije, shvatićemo da je zakon Gospodnji neporočan, i da ga izvršavamo pomoću svojih dobrih dela. Međutim, bez štedrosti Božije ljudi ga ne mogu savršeno ispunjavati.

34. Oni koji ne smatraju da su dužni da izvršavaju sve Hristove zapovesti, zakon Božiji čitaju telesno, tj. *ne razumeju ni šta govore, ni šta tvrde* (1.Tim.1,7). Zbog toga i misle da ga ispunjavaju svojim delima.

35. Postoji delo koje je naizgled dobro, premda cilj počinioca nije dobar. Postoji i delo koje je na izgled zlo, ali je cilj počinioca dobar. Isto se događa ne samo sa delima, nego i sa rečima. Neki predstavljaju delo u drugom svetlu zbog neiskustva ili neznanja, drugi iz zle namere, a neki, opet, sa pobožnim ciljem.

36. Onoga koji u svojim pohvalama skriva klevete i osude, prosti ljudi teško mogu da otkriju (razumeju). Sličan njemu je i onaj koji svoju sujetu krije u svom skromnom izgledu. Krijući dugo vremena istinu u laži, oni najzad bivaju razobličeni delima.

37. Postoje ljudi koji naizgled čine nešto dobro, a u stvari se brane od bližnjeg. Postoje i drugi koji to ne čine i stižu korist svome razumu.
38. Postoji izobličenje iz zlobe ili iz odbrane, a postoji i zbog straha Božijeg i istine.
39. Onoga koji je prestao da greši i već se kaje, više ne izobličavaj. Ako ga izobličavaš po Bogu, kao što tvrdiš, onda pred njim prvo otkri svoje grehe.
40. Svaka vrlina proizilazi od Boga, kao što i dnevna svetlost proizilazi od sunca.
41. Kada činiš kakvo dobro delo, seti se Onoga koji je rekao: *Bez mene ne možete činiti ništa* (Jn.15,5).
42. Čoveku se kroz stradanje pripremaju blaga, a kroz taštinu i uživanje - zla.
43. Onaj ko trpi nepravdu od ljudi sačuvan je od greha, i saobrazno stradanju dobija pomoć.
44. Onaj koji veruje u Hrista, tj. u Onoga koji govori o nagradi, po meri vere rado trpi svaku nepravdu.
45. Onaj ko se moli za one koji mu nanose nepravdu, pobeđuje demone. Onoga, pak, koji im se suprotstavlja, ranjavaju demoni.
46. Bolje ti je da ti ljudi nanesu nepravdu, nego demoni. Onaj, pak, koji Gospodu ugađa, pobeđuje i jedne i druge.
47. Svako dobro delo dolazi od Gospoda po ikonomiji. Međutim, ono tajno napušta neblagodarne, bezosećajne i nemarne.
48. Svaki greh privodi zabranjenom uživanju, a svaka vrlina duhovnoj utesi. Preovladavši, greh raspaljuje [pokreće] sebi srodno. Isto biva i sa vrlinom.
49. Ljudska uvreda pričinjava srcu bol. Međutim, ona je uzrok čednosti za onoga koji je podnosi.
50. Neznanje čini da čovek protivreči onome što je korisno. A kada se osmeli, on još više umnožava postojeće zlo.
51. Kada ti se ne dešava nikakva nedaća, očekuj žalost. Pošto treba da daš odgovor (Jev.13,17), odbaci pohlepu.
52. Kada grešiš tajno, ne pokušavaj da se sakriješ, jer je *sve obnaženo i otkriveno pred očima Onoga kome ćemo odgovarati* (Jev.4,13).
53. Otkri svoj razum Vladici, jer čovek gleda u lice, a Bog u srce.
54. Ništa nemoj misliti niti činiti bez cilja koji je po Božijoj volji. Jer, ko besciljno korača, uzalud se trudi.
55. Onaj koji čini greh bez neke nužde, teško se kaje, jer pravda Božija ne pravi greške.
56. Bolan događaj razboritog čoveka privodi sećanju na Boga, dok onome koji Boga zaboravlja prouzrokuje odgovarajuće jade.
57. Svaki neželjeni jad neka ti bude učitelj sećanja [na Boga], pa ti nikada neće nedostajati pobude za pokajanje.
58. Zaboravnost sama po sebi nema nikakvu snagu, ali jača srazmerno sa našom nemarnošću.
59. Nemoj govoriti: "Šta da radim? Ja ne želim, ali ona dolazi". Jer, dok si [o Bogu] mislio, nisi učinio sve ono što si bio dužan da učiniš.

60. Učini svako dobro delo kojeg se setiš. Tada će ti se otkriti i ono čega se ne sećaš. Ne dozvoli svome umu da padne u nepromišljenu zaboravnost.

61. Pismo kaže: "Ad i pogibao su otkriveni pred Gospodom" (Prič.15,11). Ovde ono govori o neznanju i zaboravosti koji se rađaju u našem srcu.

62. Ad je neznanje, jer su i jedno i drugo neprozirni. Zaboravnost je pogibao, jer njome gubimo ono što smo imali.

63. Ispituj svoje grehe, a ne grehe svoga bližnjega, pa ti demoni neće pokrasti tvoju misaonu radionicu.

64. Nemarnost u činjenju svakog dobra prema našim mogućnostima teško se oprašta. Milostinja, međutim, i molitva ispravljaju one koji su zanemarili činjenje dobra.

65. Svako stradanje po Bogu jeste istinsko delo pobožnosti. Jer, istinska ljubav se proverava suprotnostima.

66. Ne govori da si stekao vrlinu bez muke, jer [dobro] koje si stekao olako nije provereno.

67. Pazi na učinak neželjenje patnje, pa ćeš pronaći očišćenje od greha.

68. Mnogi saveti drugih bivaju nam na korist, ali za nas lično ništa nije prikladnije od našeg mišljenja.

69. Ako tražiš da se izlečiš, povedi računa o svojoj savesti. Učini ono što ti ona kaže, i biće ti na korist.

70. Ono što je tajno u čoveku poznato je Bogu i savesti. Neka se svako popravlja uz njihovu pomoć.

71. Čovek se trudi po svojoj volji koliko može. Bog, pak, rezultat njegovog dela izvodi po pravdi.

72. Ako želiš bez osude da primaš pohvale od ljudi, zavoli najpre da te izobličavaju za grehe.

73. Onaj ko dobrovoljno pretrpi poniženje radi istine Hristove, od mnogih će biti stostruko proslavljen. Najbolje je da čovek svako dobro čini radi budućih dobara.

74. Ukoliko čovek čoveku učini dobro rečima ili delima, obojica treba da ispovede dar Božiji. Onaj koji ovo razume, u prednosti je nad onim koji to ne razume.

75. Ko licemerno hvali svoga bližnjeg, vremenom će ga osuditi, te će se hvaljeni postideti.

76. Ko ne poznaje neprijateljske zamke, lako biva zaklan, a ko ne poznaje uzroke strasti, lako pada.

77. Od slastoljublja proizilazi nemar, a od nemara zaborav. Jer, Bog je svima darovao znanje o onome što je korisno.

78. Čovek savetuje svoga bližnjeg saglasno svom znanju, a u onome koji sluša Bog dejstvuje saglasno njegovoj veri.

79. Videh proste ljude, smirenomne na delu, koji postadoše mudriji od svih mudraca.

80. Čuvši da hvalje prethodne, drugi neznanica ne htede da ih podražava u njihovom smirenomlju, već se stade dičiti svojim neznanjem i steče gordost.

81. Onaj ko omaložava razboritost i hvali se neznanjem, nije neznanica samo na rečima, nego i razumom.

82. Kao što je mudrost na rečima jedno, a razboritost drugo, tako je i neukost u reči jedno, a nerazboritost drugo.

83. Kao što pobožnom uopšte ne škodi nepoznavanje izražavanja, tako smirenoumnom ne škodi mudro izražavanje.

84. Nemoj reći: "Ja ne znam šta treba činiti, i stoga ne grešim ako ništa ne činim". Jer, da si činio dobro koje znaš, postepeno bi ti se otkrilo i ostalo, kao što, na primer ideš iz jednu kuće u drugu. Ne koristi ti da, pre nego što ispuniš prvo, saznaš drugo. Jer, *znanje nadima* usled nemarnosti, a *ljubav izgrađuje* (1.Kor.8,1) i *sve trpi* (1.Kor.13,7).

85. Reči Božanskog Pisma čitaj delima i ne prepuštaj se pričljivosti, nadimajući se tananim mislima.

86. Onaj ko napušta dobra dela i oslanja se na puko znanje, umesto noža sa dve oštrice, drži štap od trske, koji će mu, u toku rata, po Pismu (Is.36,6), probosti ruku i u nju ubrizgati otrov nadmenosti i to pre njegovih neprijatelja.

87. Bog sudi i važe svaku našu pomisao. Ista stvar može da se misli i prosto i pristrasno.

88. Ko ispunjava zapovest[i], neka očekuje iskušenje, jer se ljubav prema Hristu proverava suprotnostima.

89. Nemoj nikada potcenjivati niti zanemarivati svoje pomisli, budući da nijedna misao nije skrivena pred Bogom.

90. Kada primetiš da ti pomisao obećava ljudsku slavu, znaj da ti sprema porugu.

91. Neprijatelj poznaje pravilo duhovnog zakona i zato traži samo misaono saglašavanje. Na taj način on će ili navesti na trud pokajanja onoga koga je savladao, ili će ga, ukoliko se ne pokaje, pritisnuti teškim nevoljnim patnjama. Biva da ga navede i da negoduje zbog nevolja, i ovde mu umnožavajući stradanja, i u času izlaska ga, usled netrpeljivosti, pokazujući nevernim.

92. Mnogi su se uspešno suprotstavljali nevoljama, ali bez molitve i pokajanja niko nije izbegao bedu.

93. Zlo od zla dobija snagu. Na isti način se i dobro umnožava snagom dobra. I jedno i drugo čoveka koji u njima učestvuje podstiču da napreduje.

94. Male grehe đavo predstavlja beznačajnim, jer drugačije [čoveka] ne bi mogao uvući u veće zlo.

95. Koren sramne pohote jeste ljudska pohvala, kao što je (koren) celomudrenosti izobličavanje zla, i to ne samo kada ga slušamo, nego i kada ga prihvatamo.

96. Nikakve koristi od odricanja od sveta nema onaj ko nastavlja da živi sladostrasno, jer ono što je nekada činio sa novcem, sada čini bez ičega.

97. I opet, uzdržljivac koji stiće novac jeste brat po razumu onom prethodnom. Sa njim ima istu majku, tj. misleno uživanje, dok mu je otac različit, budući da se radi o drugoj strasti.

98. Postoje ljudi koji odsecaju jednu strast radi većeg sladostrašća, koje drugi, ne znajući njihov cilj, hvale. Može da se desi da ni oni sami ne znaju da postupaju beskorisno.

99. Uzrok svakog zla jeste taština i uživanje. Ko ih ne zamrzi, neće pobediti ni jednu strast.

100. Korenom svih zala naziva se srebroljublje (1.Tim.6, 10), ali se ono očigledno sastoji od pomenutih (tj. taštine i uživanja).

101. Um se oslepljuje trima strastima: srebroljubljem, taštinom i uživanjem.
102. Po Pismu, ove (strasti) su tri ćerke pijavice, koje voli njihova mati - nerazboritost.
103. Znanje i vera, potpora naše (ljudske) prirode, samo zbog njih oboleše.
104. Ljutnja, gnjev, ratovi, ubistva i druga zla, kroz njih (tj. ova tri zla) mnogo ojačala među ljudima.
105. Treba, dakle, da mrzimo srebroljublje, taštinu i uživanje kao majke poroka i maćeha vrlina.
106. Zbog ta tri zla smo dobili zapovest da ne ljubimo svet i ono što je u svetu (1.Jn.2,15) - ne u smislu da bez razlike mrzimo tvorevinu Božiju, nego da bismo presekli povod za ta tri poroka.
107. *Nijedan se vojnik, govori [Pismo], ne upliće u poslove običnog života* (2.Tim.2,4). Jer, onaj ko uplitanjem u svetsko hoće da pobedi strasti, liči na čoveka koji slamom hoće da ugasi vatru.
108. Onaj ko se zbog novca, slave ili uživanja, gnevi na bližnjega svoga, ne zna da Bog svime upravlja pravedno.
109. Čuvši reči Gospodnje: *Svaki od vas koji se ne odreće svega što ima... nije mene dostojan* (Lk.14,33; Mt.10,38), nemoj misliti da se govori samo o novcu, već i o svim zlim delima.
110. Ko ne poznaje istinu, ne može istinski verovati. Jer, prirodno je da znanje prethodi veri.
111. Bog je svakoj vidljivoj stvari dao odgovarajuće prirodne osobine. Isto je učinio i sa ljudskim mislima, hteli mi to ili ne.
112. Znaj da će se onome ko javno greši i ne kaje se, i ko ostane bez ikakvog stradanja sve do svog ishoda - suditi bez milosti.
113. Onaj ko se razborito moli, podnosi nevolje koje ga sustižu. Onaj, pak, ko ima zlopamćenje, ne može se čisto moliti.
114. Podnoseći uvredu, pogrdu ili gonjenje, nemoj razmišljati o sadašnjem, nego očekuj buduće, i videćeš da će ti to [stradanje] biti uzročnik mnogih dobara, ne samo u sadašnjem, nego i u budućem veku.
115. Kao što onima koji imaju problema sa varenjem pomaže gorak pelen, tako je i izopačenima korisno da pretrpe gorke nevolje. Prvima lek služi za ozdravljanje, a drugima za pokajanje.
116. Ako ne želiš da se zlopatiš, ne poželi da činiš zlo. Jer, jedno neizbežno prati drugo: *Što čovek poseje, ono će i požnjeti* (Gal.6,7).
117. Kada dobrovoljno sejemo zlo i zatim nevoljno zlo i žanjemo, treba da se divimo pravdi Božijoj.
118. Pošto između setve i žetve postoji vremenski razmak, mi sumnjamo u rod.
119. Ako sagrešiš, nemoj osuđivati delo već misao, jer da um nije prethodio, telo ga ne bi pratilo.
120. Ko tajno čini zlo, lukaviji je od onih koji javno čine nepravdu. Zbog toga će se teže mučiti.
121. Onaj ko spletkari i tajno čini zlo, po Pismu, jeste zmija "koja sedi na putu i ujeda konja za petu" (Post.49,17).

122. Ko istovremeno hvali i kudi bližnjega, opsednut je taštinom i zavišću. Pohvalama on pokušava da prikrije zavist, a osuđivanjem prikazuje sebe boljim od njega.

123. Kao što je nemoguće da zajedno pasu ovce i vukovi, tako je nemoguće da obrete milost onaj koji podmuklo radi protiv bližnjega svog.

124. Onaj ko zapovestima svojevoljno nešto doda, jeste preljubočinac, kao što je rečeno u Pričama [Solomonovim], i zbog svog bezumlja će pretrpeti patnju i sramotu (Prič.6,32-33).

125. Kao što je nemoguće udruživanje vode i vatre, tako su suprotni samoopravdanje i smirenje.

126. Ko moli za oprostaj, voli smirenoumlje. Ko osuđuje drugog, zapečaćuje svoje zlo.

127. Ne ostavljaj greh neizglađenim, makar bio i sasvim mali, da te ne bi odvuкао u veće zlo.

128. Ako hoćeš da se spaseš, zavoli istinitu reč i nikada nepromišljeno ne izbegavaj izobličenje.

129. Reč istine [tj. izobličenja] promenila je "rod aspidin" i pokazala mu kako da izbegne "gnev koji ide" (Mt.3,7).

130. Ko prima reči istine, prima Boga Slova. Jer, kaže se: *Ko vas prima, mene prima* (Mt.10,40).

131. Paralizovani koga su spustili kroz krov pred noge Isusove jeste grešnik koga po Bogu izobličavahu verni, i koji zbog njihove vere dobi oprostaj grehova (Mk.2,4; Lk.5,19).

132. Bolje je da se pobožno moliš za svog bližnjeg, nego da ga osuđuješ za svaki greh.

133. Onoga ko se iskreno kaje, ismejavaju nerazboriti. Međutim, to je znak njegove bogougodnosti.

134. Ko se podvizava, od svega se uzdržava (1.Kor.9,25) i neće prestati sve dok Gospod ne istrebi seme iz Vavilona (Jer.27,16).

135. Prepostavi da postoji dvanaest beščasnih strasti. I jedna od njih, ukoliko je dobrovoljno zavoliš, u stanju je da zameni ostalih jedanaest.

136. Greh je oganj koji gori. Koliko mu oduzmeš goriva, toliko će oslabiti, i koliko mu dodaš goriva, toliko će se rasplamsati.

137. Ako se zbog pohvala pogordiš, očekuj sramotu, jer je rečeno: *Koji se uzdiže, poniziće se* (Mt.23,12).

138. Tek kad iz našeg razuma odagnamo svaki voljni greh, moći ćemo da se borimo i protiv strasti predubeđenja.

139. Predubeđenje jeste nevoljno sećanje na ranije učinjena zla. Ko se još bori sa strastima, vodi računa da se ono ne razvije u strasti, a ko ih je već pobedio, odbacuje ga na nivou priloga.

140. Prilog je pokret srca bez izobraženja, koji su iskusni [borci] prethodno zauzeli kao neki klanac.

141. Gde postoje slike pomisli, prisutno je saglašavanje. Pokret bez izobraženja jeste prilog bez greha. Ima [ljudi] koji beže od njih kao ugarak iz vatre, a ima i onih koji se ne vraćaju nazad dok se vatra ne raspali.

142. Nemoj govoriti: "Prilog dolazi iako ja ne želim". Jer, čak i da ne voliš [prilog], ipak voliš uzroke stvari [tj. Strasti].

143. Ko traži slavu, obuzet je strašću. Ko se žalosti u nevolji, voli uživanje.

144. Pomisao sladostrasnog je nemirna kao da se nalazi na terazijama: on ponekad plače i rida nad svojim gresima, a ponekad se bori sa bližnjima svojim i protivreći im da bi se domogao uživanja.

145. Onaj koji sve ispituje, a drži se dobra, samim tim se uklanja od svakog zla (1.Sol.5,21-22).

146. Dugotrpeljiv čovek je veoma razborit (Prič.14,29). Sličan mu je i onaj koji napreže uho da bi čuo reči [duhovne] mudrosti.

147. Bez sećanja na Boga ne postoji istinsko znanje. Duhovno znanje bez sećanja na Boga jeste kopile.

148. Čoveku okorelog srca koristi reč tananog znanja, jer ga privodi strahu. On, naime, bez straha nerado prihvata trudove pokajanja.

149. Krotkom čoveku koriste reči o veri, jer on ne iskušava dugotrpeljivost Božiju i ne grize ga savest zbog čestih sagrašenja.

150. Moćnog čoveka ne izobličavaj zbog njegove slavloljubivosti, već mu radije ukaži na težinu budućeg beščašća. Razborit čovek rado prima takvo izobličenje.

151. Ko mrzi da ga izobličavaju, dobrovoljno se predao strastima. Onaj, pak, ko voli da ga izobličavaju, očigledno se tako ponaša po predupređenju.

152. Ne poželi da slušaš o tuđim lukavstvima, inače će ti se urezati [u pamćenje] njihove osobine.

153. Čuvši ružne reči, ne gnevi se na onoga što ih je izrekao, nego na sebe. Jer, ako lukavo slušaš, lukavo ćeš i odgovoriti.

154. Ako [čovek] upadne u društvo ljudi koji praznoslove, neka se smatra odgovornim za njihove reči. Jer, on je dužan ako ne zbog sadašnjeg, a ono svakako zbog svojih ranijih grehova.

155. Od onoga ko licemerno hvali, uskoro očekuj i osudu.

156. Sadašnju svoju nevolju unapred zameni budućim dobrima, i nemarnost nikada neće oslabiti tvoje podvige.

157. Onaj koga, zaboravljajući Boga, pohvališ kao dobrog ukoliko ti telesno pomogne, kasnije će ti izgledati kao rđav.

158. Svako dobro dolazi od Gospoda po ikonomiji. A oni koji ga donose, jesu služitelji dobra.

159. Smenjivanje dobra i zla primaj spokojno. Na taj način Bog otklanja nedostatke stvari.

160. Sve što nam se dešava, vodi poreklo od grešnih pomisli. Bog, naime, nevoljno podešava sa voljnim.

161. Čulno je porod umnog i po odluci Božijoj donosi ono što je potrebno.

162. Iz sladostrasnog srca rađaju se pogubne pomisli i reči. Po dimu prepoznajemo tvar koja gori.

163. Istraj u razumu i nećeš se namučiti u iskušenjima. Ako se udaljiš odande, trpi ono što te zadesi.

164. Moli se da ne dođe na tebe iskušenje. Ako ipak dođe, primi ga kao svoje, a ne kao tuđe.

165. Prestani da misliš na bilo kakvu pohlepu, pa ćeš moći da vidiš postupke đavola.

166. Ko govori da poznaje sva đavolska lukavstva, još ne poznaje savršeno samoga sebe.

167. Oslobodivši se telesnih briga, um, po meri [oslobođenja], vidi podmuklost neprijatelja.

168. Ko se povodi za svojim mislima, biva zaslepljen. On vidi dejstvo greha, ali njegov uzrok ne može da sagleda.

169. Ima [ljudi] koji prividno ispunjavaju [Božije] zapovesti, a u stvari robuju strastima, i zlim pomislima uništavaju dobro delo.

170. Našavši se na početku zla, nemoj reći: "Neće me pobediti". Jer, čim si se našao u zlu, već si njime savladan.

171. Sve što nastaje počinje od malog, i hraneći se postepeno, povećava se.

172. Metod zla jeste gusto ispletena mreža. Ko se u nju malo zaplete, i preda se nemaru, uskoro će se potpuno zaplesti.

173. Ne poželi da slušaš o nesreći svojih neprijatelja. Onaj ko sluša takve reči, sabira plodove svog zlog nastrojenja.

174. Nemoj misliti da svaka nevolja dolazi na ljude zbog greha. Ima i bogougodnih ljudi koji trpe iskušenja. Jer, Pismo kaže: *Bezakonici će biti rasterani i potomstvo bezbožnih će biti istrebljeno* (Ps.36,28). Međutim, ono takođe govori: *Svi koji žele da žive pobožno u Hristu Isusu biće gonjeni* (2.Tim.Z,12).

175. U vreme bola pazi na prilog uživanja, budući da se tada lako prihvata kao uteha.

176. Neki nazivaju razboritima one koji rasuđuju o čulnim stvarima. Međutim, razboriti su samo oni koji zadržavaju svoje želje.

177. Pre nego što odbaciš zlo, nemoj slušati svoje srce. Jer, ono traži ono što već ima u sebi.

178. Kao što jedne zmiје susrećemo u šumama, a druge po kućama gde se gnezde, tako se i među strastima jedne oblikuju pomislima, a druge se vrše na delu. Svakako, one prelaze iz jednog oblika u drugi.

179. Ako se ono što se u tebi nalazi kao utvrđeno pokreće, i izaziva miran um na neku strast, znaj da je nekada um time bio zanet, doveden u pokret i da ga je stavio u srce.

180. Bez duvanja vetra ne stvara se oblak, niti se strast rađa bez misli.

181. Ako više ne ispunjavamo želje tela, onda će se, po Pismu (Ef.2,3), [pomoću] Božijom lako ugasiti i one koje smo prethodno imali u sebi.

182. Najjače i najlukavije su one slike koje su urezane u um. Slike, pak, koje se obrazuju putem pomisli - prethode im i prouzrokuju ih.

183. Postoji zlo koje se nastanilo u srcu usled dugotrajnog predubeđenja. Postoji i zlo koje vojuje pomislima putem svakodnevnih stvari.

184. Bog naša dela vrednuje na osnovu naših namera. *Gospod će ti dati po srcu tvome*, kaže Pismo (Ps.19,5).

185. Onaj ko nerado preispituje svoju savest, ni telesne trudove iz pobožnosti ne prihvata lako.

186. Savest je prirodna knjiga. Ko je čita delom, steći će iskustvo pomoći Božije.

187. Ko ne prihvata dobrovoljna stradanja radi istine, podvrgnuće se težim nevoljnim mukama.

188. Ko je spoznao volju Božiju i ispunjava je po svojim moćima, malim trudom će izbeći veliki.

189. Ko bez molitve i trpljenja želi da pobedi iskušenja, ne samo da ih neće odagnati, već će se većma u njih zaplesti.

190. Gospod je skriven u Svojim zapovestima. Onima koji ga traže, On se otkriva po meri [u kojoj ih ispunjavaju].

191. Nemoj govoriti: "Ispunjavao sam zapovesti i nisam našao Gospoda". Jer, mnogo si puta našao poznanje sa pravdom, kako kaže Pismo (Prič.16,8). Oni koji Njega istinski traže, naći će mir.

192. Mir je izbavljenje od strasti, koji se ne nalazi bez delovanja Duha Svetoga.

193. Jedno je ispunjavanje zapovesti, a drugo vrlina, mada jedno drugom služi kao povod za dobro.

194. Izvršavanje zapovesti je ostvarivanje na delu onoga što nalaže [božanski zakon]. Vrlina je, pak, delo koje se dopada istini.

195. Kao što postoji jedno bogatstvo koje se stiče na razne načine, tako je i vrlina jedna, ali su različiti načini njenog delovanja.

196. Onaj ko mudruje i priča bez dela, bogati se nepravdom, i njegov trud, po Pismu, ulazi u tuđu kuću (Prič.5,10).

197. Sve se pokorava zlatu, kaže izreka. Blagodaću, pak, Božijom sve misleno se ispravlja i dovodi u red.

198. Dobra savest stiče se molitvom, a čista molitva savešću. Po svojoj prirodi, one zavise jedna od druge.

199. Jakov je za Josifa sašio šarenu odeću. I Gospod krotkom daruje poznanje istine, kao što je napisano: *Naučiče Gospod krotke putevima Svojim* (Ps.24,9).

200. Svagda čini dobro po svojim mogućnostima. Kada predstoji da učiniš veće, ne okreći se ka manjem: *Nijedan koje metnuo ruku ne plug pa se obazire nazad, nije pripravan za Carstvo Božije* (Lk.9,62).

SVETI MARKO PODVIŽNIK
POUKE MARKA PODVIŽNIKA O DUHOVNOM ŽIVOTU
IV
O ONIMA KOJI MISLE DA SE OPRAVDAJU DELIMA

1. U sledećem (poglavljima) manjkavost vere onih koji samo spolja ispravno žive izobličiće oni koji osvedočeno veruju i koji su upoznali istinu.

2. Želeći da pokaže da je usinovljenje ljudima darovano Njegovom krvlju, premda svaka zapovest za nas i jeste obavezna, Gospod kaže: *Tako i vi kad izvršite sve što vam je*

zapovedeno, govorite: Mi smo nepotrebne sluge, jer smo učinili što smo dužni učiniti (Lk.17,10). Zbog toga Carstvo nebesko nije nagrada za dela, nego blagodat Vladike, pripremljena vernim slugama.

3. Rob ne traži slobodu kao platu, već ugađa kao dužnik, očekujući je po blagodat.

4. *Hristos umre za naše grehe po Pismu (1.Kor.15,3), i onima koji mu verno služe dariva slobodu. Jer kaže: Dobro, slugo dobri i verni, u malome si bio veran, nad mnogim ću te postaviti; uđi u radost gospodara svoga (Mt.25,23).*

5. Još nije verni sluga onaj koji se oslanja samo na golo znanje, već onaj koji poslušanjem veruje Hristu, koji je dao zapovesti.

6. Ko poštuje Gospoda, ispunjava Njegove zapovesti. Ako pogreši ili se ogлуši o nešto, on ono što naiđe na njega trpi kao zaslužen.

7. Ako si ljubitelj znanja, budi i trudoljubiv. Jer, golo znanje nadima čoveka.

8. Iskušenja koja se neočekivano dešavaju po Božanskom domostroju, uče nas da budemo trudoljubivi te nas i bez naše volje vode pokajanju.

9. Nevolje koje snalaze ljude, posledica su njihovih rđavih dela. Međutim, ukoliko ih pretrpimo uz molitvu, umnožićemo dobro.

10. Ima [ljudi] koji se, budući pohvaljeni za vrlinu, raduju, misleći da je ta slast taštine uteha (sviše). Drugi su se, izobličeni za greh, našli uvređeni smatrajući taj korisni bol dejstvom zlobe (neprijatelja).

11. Oni koji se zbog svojih podviga uznose nad nemarnima, svakako misle da se opravdaju spoljnim delima. Mi, pak, koji se oslanjamo na golo znanje i preziremo one koji malo znaju, mnogo smo nerazumniji od njih.

12. Znanje bez vrlinskih dela jeste nesigurno, pa makar bilo i istinsko. Jer, potvrda svega jeste delo.

13. Često se zbog nemarnosti prema delu pomračuje i znanje. Jer, vremenom iščezava čak i sećanje na one stvari koje zanemarujemo.

14. Pismo nam savetuje da upoznemo Boga razumom kako bismo mu pravilno služili delima.

15. Primetno ispunjavajući zapovest, mi dobijamo odgovarajuću nagradu od Gospoda, dok korist primamo saglasno sa ciljem svog proizvoljenja.

16. Pred srceznalcem Bogom je onaj koji nešto želi da učini, ali nema dovoljno snage, jednak onome koji je to učinio. To važi i u odnosu na dobro i na zlo.

17. Um i bez tela čini mnogo toga i dobrog i rđavog, dok telo bez uma ne može ništa slično da uradi. Jer, slobodna odluka prethodi delu.

18. Neki [ljudi] misle da pravilno veruju iako ne izvršavaju zapovesti, dok ih drugi ispunjavaju i očekuju Carstvo kao obaveznu nagradu. I jedni i drugi greše protiv istine.

19. Gospodar nije dužan da da platu slugama. Ni oni, opet, koji ne služe ispravno, neće dobiti slobodu.

20. Ako je Hristos, po Pismu (Rim.5,8), umro za nas, i mi ne živimo više sebi, nego Onome koji je za nas umro i vaskrsao (2.Kor.5,15), jasno je da smo se obavezali da mu služimo do smrti. Kako onda možemo usinovljenje smatrati nagradom koja nam se duguje?

21. Hristos je Vladika po prirodi i Vladika po domostroju (spasenja): On nas je sazdao iz nebića, a zatim nas je, umrle grehom, Svojom krvlju iskupio, te dao blagodat onima koji tako veruju.

22. Kada čuješ reči Pisma da će Gospod "dati svakome po delima njegovim" (Ps.61,13), nemoj da misliš da dela (sama po sebi) zaslužuju pakao ili Carstvo. Naprotiv, Hristos će, kao Bog Sazdatelj i Iskupitelj naš, a ne kao Merilac stvari (tj. dela i nagrada), svakome dati po delima neverja ili vere u Njega.

23. Udostojivši se banje preporoda (tj. krštenja), mi činimo dobra dela ne radi nagrade, već zbog očuvanja darovane nam čistote.

24. Dobro delo koje činimo svojim prirodnim moćima udaljava nas od protivnog mu zla, ali nam bez blagodati ne može pridodati osvećenje.

25. Uzdržljiva se udaljava od stomakougađanja, siromaštvoljubiv od naklonosti ka sticanju, bezmolnik od praznoslovlja, čisti od pristašća prema čulnim zadovoljstvima, celomudren od bluda, onaj koji je zadovoljan onim što ima od srebroljublja, krotki od gneva, smirenomni od taštine, poslušan od prepiranja, onaj koji sam sebe ukoreva od licemerja. Na isti način se i molitvenik udaljava od beznađa, dobrovoljno siromašan od velikog imanja, ispovednik od bogoodricanja, mučenik od idoloslužnja. Vidiš li da svaka vrlina koja se vrši do smrti nije ništa drugo do uklanjanje od greha. Uklanjanje od greha jeste stvar prirode, a ne nešto čime se može zadobiti Carstvo.

26. Čovek jedva uspeva da sačuva ono što muje darovano putem prirode. Hristos, pak, Krstom daruje usinovljenje.

27. Postoji posebna i postoji opšta (tj. potpuna) zapovest. Jednom se zapoveda da se daje onome ko nema (Lk.3,11), a drugom da se [čovek] odrekne svega što ima (Lk. 14,33).

28. Postoji dejstvo blagodati nepoznato početniku u duhovnom uzrastanju; postoji i dejstvo zla nalik na istinu. Ne treba da se mnogo zagledamo u takva dejstva da ne bismo pali u zabludu, niti treba da ih proklinjemo, jer se može desiti da su istinita. Zato sve treba prinostiti Bogu sa nadom, budući da On zna koristi i jednog i drugog.

29. Onaj ko želi da prepliva misleno more - dugo trpi, smirava se, bdi, uzdržava se. Ukoliko pokuša da ga prepliva bez ove četiri [vrline], samo će smutiti svoje srce, budući da ga neće moći preplivati.

30. Bezmolnije je udaljavanje od svakoga zla. Ukoliko se sjedini sa molitvom i sa one četiri vrline, postaće najkraći put ka bestrašću.

31. Um ne može da bezmolstvuje bez [umirenog] tela, niti bez tišine i molitve može ukloniti prepreku koja ih razdvaja.

32. *Telo želi protiv duha, a duh protiv tela* (Gal.5,17), a oni koji žive u duhu, neće ispunjavati želje tela (Gal.5,16).

33. Bez umnog prizivanja ne postoji savršena molitva. Gospod čuje um koji nerasejano vapije.

34. Um koji se nerasejano moli, skrušava srce. *Srce skrušeno i smireno Bog neće poniziti* (Ps.50,19).

35. I molitva se naziva vrlinom, iako je mati svih vrlina. Jer, ona ih rađa kroz sjedinjenje sa Hristom.

36. Sve što radimo bez molitve i bez dobre nade, kasnije se pokazuje kao štetno ili [barem] nesavršeno.

37. Kad čuješ da će prvi biti poslednji i poslednji prvi (Mt. 19,30), razumi da se ove reči odnose na one koji imaju vrline i ljubav. Jer, ljubav je po redu poslednja od svih vrlina, iako je prva po dostojanstvu. Ona ostavlja iza sebe sve vrline koje su se pre nje rodile.

38. Kada te obuzme uninije [tj. malodušnost] za vreme molitve ili zbog raznovrsnih pritisaka neprijatelja, seti se smrti i užasnih muka. Uostalom, bolje je da se sa molitvom i nadom priljubiš uz Boga, nego da se sećaš spoljašnjosti, pa makar ona bilo i korisna.

39. Nijedna od vrlina ne može sama po sebi da otvori naša prirodna vrata, već sve zajedno, ukoliko po redosledu zavise jedna od druge.

40. Nije uzdržljiv onaj koji se hrani pomislama, čak i ako su korisne. Jer, one ne mogu biti korisnije od nade.

41. Smrtni greh je onaj za koji se čovek ne kaje. Čak ni svetitelj, koji bi se pomolio za taj greh umesto njega, neće biti uslišen.

42. Onaj ko se pravilno kaje, ne suprotstavlja svoj trud pređašnjim gresima, već njime umilostivljava Boga.

43. Ako smo dužni da svakodnevno činimo dobra koja može da ostvari naša priroda, čime ćemo onda uzvratiti Bogu za svoje pređašnje grehe.

44. Sa današnjim umnožavanjem svoje vrline, mi nećemo nadoknaditi svoj raniji nemar, već ćemo samo obelodaniti njegovu prisutnost u prošlosti.

45. Onaj ko se skrušava dušom (zbog grehova), a upokojava telo (tj. ništa mu ne uskraćuje), sličan je onome koji se telesno zlopata, a umom se rasejava.

46. Dobrovoljna obostrana muka - i telesna i duševna, deluje povratno: telesna na duševnu i duševna na telesnu. Njihovo razdvajanje biva još mučnije.

47. Velika vrлина jeste da trpimo ono što nas snađe, i da, po rečima Gospodnjim (Mt.5,44), ljubimo bližnjega koji nas mrzi.

48. Znak nelicemerne ljubavi jeste opraštanje uvreda. Tako je Gospod zavoleo svet.

49. Nemoguće je da neko od sveg srca drugom oprostí uvredu ukoliko ne poseduje istinsko znanje. Jer, ono svakome pokazuje da ono što ga je snašlo lično njemu i pripada.

50. Ništa nećeš izgubiti od onoga što si ostavio opraštajući radi Gospoda. U svoje vreme ono će ti se vratiti mnogostruko.

51. Kada um zaboravi cilj pobožnosti, vidno delo vrline postaje beskorisno.

52. Zao savet je svakom čoveku štetan, utoliko pre onima koji prihvataju da žive ispravno.

53. Delima pokaži sebe mudrim u odnosu na ljudsku volju i na zahvalnost Bogu. Jer, reč nije mudrija od dela.

54. Zbog truda oko pobožnosti sledi nagrada. To možemo da saznamo na osnovu Božanskog zakona i savesti.

55. Neko je prihvatio jedno mišljenje i zadržao ga bez provere, a drugi ga je prihvatio i uporedio sa istinom. Pitanje je ko je od njih dvojice postupio pobožnije.

56. Istinsko znanje sastoji se u trpljenju nevolje i neosuđivanju drugih zbog svojih muka.

57. Ko čini dobro i traži nagradu - ne služi Bogu, nego svojoj volji.

58. Ko greši, ne može da izbegne kaznu, izuzev ako se pokaje po meri greha.

59. Neki govore da ne možemo da činimo dobro dok delotvorno ne primimo blagodat Duha Svetoga.

60. Oni koji su samovljno svagda skloni uživanjima, ne pokušavaju da učine ni ono što mogu, pod izgovorom da nemaju pomoći odozgo.

61. Blagodat se tajanstveno daje onima koji se krštavaju u ime Hristovo, ali deluje srazmerno ispunjavanju zapovesti. Blagodat ne prestaje da nas pomaže tajno, ali od nas zavisi da li ćemo da činimo dobro po svojoj snazi.

62. U početku ona bogodolično budi savest. Zbog toga i zločinci koji se pokajšaše ugodiše Bogu.

63. Ponekad je ona skrivena u pouci našeg bližnjeg. Nekada, pak, prati razum za vreme čitanja i pomoću prirodnih zaključaka poučava um svojoj istini. Ako, dakle, u takvim i sličnim slučajevima ne budemo skrivali svoj talant, zaista ćemo ući u radost Gospodara svoga (Mt.25,14-30).

64. Onaj ko pre nego što ispuni i izvrši zapovesti traži da zadobije delotvornu [blagodat] Duha Svetoga, sličan je robu kupljenom za novac, koji tek što je otkupljen, traži da mu zajedno sa uplatom novca za njegov otkup potpišu i dokument o slobodi.

65. Ko je shvatio da nevolje koje ga snalaze dolaze po Božijoj pravdi, u svom traženju Gospoda, zajedno sa pravdom, nalazi i znanje.

66. Ako, po Pismu, budeš imao na umu da su *po svoj zemlji sudovi Gospodnji* (Ps.104,7), svaka će ti nevolja biti učitelj bogopoznanja.

67. U zavisnosti od pomisli, svako dobija ono što zaslužuje. Međutim, podrobnost odgovarajućih unutrašnjih iskušenja poznaje samo Bog.

68. Kada ti ljudi učine kakvu sramotu, odmah se seti da će ti doći i slava od Boga (Jov.5,44), te za učinjenu ti sramotu nećeš osetiti tugu i smućenost, nego ćeš i u slavi, kada dođe, ostati veran i besprekoran.

69. Kada te po Božijem blagovoljenju hvali mnoštvo, nemoj dodavati Gospodnjoj ikonomiji ništa radi pokazivanja, kako ne bi zbog izmene doživeo suprotno.

70. Seme ne raste bez zemlje i vode. Ni čovek neće obresti korist bez dobrovoljnog truda i Božijeg zastupništva.

71. Nije moguće da kiša pada bez oblaka. Ni bez čiste savesti nije moguće ugoditi Bogu.

72. Ne odriči se učenja, pa makar bio i veoma mudar. Jer, ikonomija Božija je korisnija od naše razboritosti.

73. Pomereno sa mesta trudoljubivosti zbog nekog uživanja, srce se, kao težak kamen pokrenut po strmoj padini, teško zaustavlja.

74. Kao što se neiskusno tele, tražeći travu, nađe na ivici ponora, tako se i duša, malo-pomalo, obmanjuje pomislima.

75. Kada um, ohrabren u Gospodu, odvraća dušu od dugogodišnjeg predubeđenja, srce kao da trpi muku od dželata, jer ga um i strasti vuku, svaki na svoju stranu.

76. Kao što oni koji ploveći po moru, zbog nade u dobit, rado podnose sunčevu žegu, tako i oni koji mrze zlo vole izobličavanje. Jedni se bore sa vetrovima, a drugi sa strastima.

77. Bežanje u zimu ili u subotu (Mt.24,20) povređuje telo i skrnavi dušu. Isto [se dešava] kad se probude strasti u ostarelom telu i duši posvećenoj (Bogu).

78. Niko nije toliko dobar i milostiv kao Gospod. Pa ipak, onome ko se ne kaje, On ne oprašta grehe.

79. Mnogi smo koji tugujemo zbog grehova, premda njihove uzroke prihvatamo sa velikim zadovoljstvom.

80. Krtica koja rije pod zemljom ne vidi zvezde, jer je slepa. Isto biva i sa onim koji ne veruje u ono što je prolazno - on, naime, ne može da veruje ni u ono što je večno.
81. Kao blagodat pre blagodati, istinsko znanje ljudi dobijaju od Boga. One koji su ga prihvatili, ono prvenstveno uči da veruju u Boga kao njegovog Darodavca.
82. Kada grešna duša ne prihvata [sa smirenjem] nevolje koje je zadese, anđeli za nju kažu: *Lečismo Vavilon, ali se ne isceli* (Jer.51,9).
83. Um, koji zaboravlja istinsko znanje, bori se sa ljudima za štetno kao za nešto korisno.
84. Kao što vatra ne može da gori u vodi, tako i sramna misao ne živi u bogoljubivom srcu. Jer, svaki bogoljubac je istovremeno i trudoljubac. Dobrovoljni trud je po prirodi neprijatelj pohote.
85. Strast koja se našom voljom upražnjava na delu, kasnije, i bez naše i protiv naše volje nasilno nama vlada.
86. Mi volimo uzroke nehotimičnih pomisli. Zbog toga nam i dolaze. A kada su hotimične pomisli u pitanju, sigurno je da volimo i same predmete [na koje se one odnose].
87. Nadmenost i hvalisanje su uzročnici hule, a srebroljublje i taština - nemilosrdnosti i licemerja.
88. Uvidevši da je um počeo da se moli iz srca, đavo ga napada sa velikim i lukavim pomislima. Male, pak, vrline on ne želi da spreči velikim napadima.
89. Pomisao koja se dugo zadržava u čoveku otkriva njegovu pristrasnost. Njeno, pak, brzo odstranjenje ukazuje na borbu i suprotstavljanje.
90. Postoje tri mislena mesta u koja ulazi um posle izmene: prirodno, protivprirodno i natprirodno. Kada se nalazi u prirodnom mestu, on sebe smatra uzrokom zlih pomisli i strasti, i svoje grehe ispoveda Bogu. Kada se zatekne u protivprirodnom mestu, on zaboravlja pravdu Božiju i vojuje sa ljudima kao vinovnicima nepravde prema njemu. A kada dospe u natprirodno mesto, on nalazi plodove Duha Svetoga na koje je ukazao apostol: ljubav, radost, mir (Gal.5,22). I on zna da tu neće moći da ostane ukoliko bude pretpostavljao telesne brige. A otpavši odatle, on pada u greh i strašna iskušenja koja slede, ako ne odmah, a ono u svoje vreme, kako udesi pravda Božija.
91. Znanje čoveka je istinito u meri u kojoj ga potvrđuju krotost, smirenost i ljubav.
92. Svako ko je pravoslavno kršten, tajinsteno prima svu blagodat. U to on se osvedočuje po meri ispunjavanja zapovesti.
93. Zapovest Hristova koja se ispunjava savesno, saobrazno bolu srca daruje utehu. Uostalom, i jedno i drugo biva u svoje vreme.
94. Za svaku stvar se moli uporno, budući da ništa ne možeš učiniti bez pomoći [Božije].
95. Za dobijanje pomoći [Božije] ništa nije jače od molitve, kao što, uostalom, za sticanje blagovoljenja Božijeg od nje ništa nije korisnije.
96. Svako vršenje zapovesti je obuhvaćeno njome (tj. molitvom). Jer, od ljubavi Božije nema ničeg uzvišenijeg.
97. Pažljiva molitva, koja ne luta tamo-amo, znak je bogoljubivosti onoga ko se moli. Nemarnost, pak, prema njoj i rasejanost, znak je slastoljubivosti.

98. Ko bez žalosti bdi i dugotрпи i moli se, delatni je pričasník Duha Svetoga. Ali, i onaj ko za vreme molitve oseća teskobu, ali je ipak dobrovoljno istrajan, ubrzo će primiti pomoć [od Boga].

99. Zapovest se od zapovesti razlikuje. Tako i vera jednoga biva čvršća od vere drugoga.

100. Vera, po apostolu, *biva od propovedi* (Rim.10,17). Ona je *osnov svega čemu se nadamo* (Jev.11,1).

101. Dobro je da pomažemo rečima one koji pitaju, ali je mnogo bolje da ih pomognemo molitvom i vrlinom. Jer, onaj ko sebe pomoću njih prinosi Bogu, pomaže i sebi i svome bližnjem.

102. Ako želiš da sa malo reči pomogneš onome ko je željan znanja, ukaži mu na molitvu, ispravnu veru i na trpljenje onoga što nam se dešava. Jer, pomoću njih stičemo svako drugo dobro delo.

103. Zbog stvari koje smo [sa verom] prepustili Bogu, mi se više nećemo prepirati sa svojim bližnjima.

104. Ako, po Pismu, sve nevoljno ima svoj uzrok u [svoje]voljnom, onda niko nije veći neprijatelj čoveku od njega samoga.

105. Od svih zala prvo je neznanje, a zatim neverovanje.

106. Iskušenje izbegavaj trpljenjem i molitvom. Ko se bez njih bori protiv iskušenja, samo će ga ukrepiti.

107. Krotak po Bogu je mudriji od svih mudraca, i smiren u srcu je jači od najjčih. Jer, on jaram Hristov (Mt.11,29) nosi sa znanjem.

108. Sve što govorimo ili radimo bez molitve, na kraju se pokazuje kao pogrešno ili štetno, i bez našeg znanja nas izobličava na delu.

109. Po delima, rečima i pomislima samo Jedan je pravedan, dok kroz veru, blagodat i pokajanje, mnogi postaju pravedni.

110. Kao što onome koji se kaje nije svojstveno da se gordi, tako i onome koji dobrovoljno greši, nije svojstveno da smirenoumno razmišlja.

111. Smirenoumlje nije osuda savesti, već ispovedanje blagodati Božije i poimanje [Njegove] snishodljivosti.

112. Što je čulna kuća za vazduh, to je slovesan um za Božansku blagodat. Koliko stvari izneseš iz kuće, toliko vazduha uđe u kuću. I koliko stvari uneseš u kuću, toliko vazduha izađe napolje.

113. Stvari u kući su posuđe i jela. A stvari uma su taština i uživanje.

114. Širina srca jeste nada u Boga, a njegova teskoba - telesna briga.

115. Blagodat Duha je ista i neizmenjiva, ali u svakome deluje kako hoće (1.Kor.12,11).

116. Kao što kiša koja pada na zemlju daje hranu biljkama, saobrazno njihovim potrebama: slatko-slatkim, gorko-gorkim, tako i blagodat, nepromenljivo ulazeći u srca verujućih, daruje vrlinama odgovarajuća dejstva.

117. Onome koji Hrista radi gladuje, blagodat postaje hrana, žednome, pak - najslađa voda, nagome koji zebe - odeća, umornome - odmor, onome koji se moli - uslišenje, onome koji plače - uteha.

118. Čuvši, dakle, reči Pisma, da Duh Sveti siđe na svakoga apostola (Dap.2,3), ili da je sišao na proroka (1.Car.11,6; 16,13), ili da dela (1.Kor.12,11), ili se žalosti (Ef.4,30), ili se gasi (1.Sol.5,19), ili se žesti (Is.63,10; Dap.17,16), ili da jedni imaju prve darove Duha (Rim.8,23), a da se drugi ispuniše Duha Svetoga (Dap.2,4) - nemoj da misliš da u Duhu biva razdeljivanje, pretvaranje ili izmena, nego veruj kao što smo ranije rekli, tj. da je nepromenljiv, neizmenljiv i svemoguć. Prema tome, i kada deluje, On ostaje jedan i isti, i svakome bogodolično daruje ono što mu priliči. On se, slično suncu, svecelo izliva na krštene, ali se svako od nas prosvetljuje (osvetljuje) u meri u kojoj je zamrzio i odstranio od sebe strasti koje ga pomračuju. Po meri, međutim, svoje naklonosti prema njima, on se pomračuje.

119. Ko mrzi strasti, odseca i njihove uzroke. A ko je naklonjen njihovim uzrocima, i ne hoteći biva mučen od strasti.

120. Kada nas muče zle misli, treba da osuđujemo sami sebe, a ne praroditeljski greh.

121. Korenje pomisli su javna zla koja činimo rukama, nogama i ustima.

122. Nije moguće da neko u svom razumu razgovara sa nekom strašću, a da ne voli njene uzroke.

123. Jer, da li će pretrpeti sramotu onaj ko u razumu besedi sa taštinom? I da li će onaj ko se uzbuđuje kad ga beščaste voleti da bude prezren? Da li će onaj ko prihvata telesno uživanje imati skrušeno i smireno srce (Ps.50,19)? Da li će onaj ko veruje u Hrista brinuti i boriti se za ono što je prolazno?

124. Onaj ko trpi uvredu i pri tome se ni rečima, ni mislima ne prepire sa uvrediocem, stekao je istinsko znanje i pokazuje tvrdnu veru u Vladiku.

125. Ljudi varaju na vagi (terazijama) da bi naneli nepravdu, ali Bog svakome daje po pravdi.

126. Ako onome koji nanosi nepravdu ne pretiče, i ako se onaj koji trpi nepravdu ne lišava, onda čovek prolazi kroz ovaj svet kao senka sna, i uzalud se uzbuđuje (Ps.38,7).

127. Kada vidiš da je neko krajnje ogorčen zbog nanesene mu uvrede, znaj da je prepun pomisli taštine i da sada sa nezadovoljstvom žanje ono što je posejao u svom srcu.

128. Onaj ko se preko mere naslađuje u telesnim uživanjima, stostrukim mukama i nevoljama će platiti njihovo izobilje.

129. Starešina je dužan da poslušniku kaže šta mu je dužnost. Ukoliko ga ne posluša, treba da mu saopšti kakvo će ga zlo zbog toga snaći.

130. Onaj ko trpi nepravdu, a ne pokušava da uzvrat istom merom, pokazuje da veruje u Hrista. On će stostruko primiti u sadašnjem životu i život večni naslediti (Mk.10,30).

131. Sećanje na Boga postaje bol srca zbog pobožnosti. Svaki ko zaboravlja Boga postaje samougodljiv i bezosećajan.

132. Ne govori da onaj ko nema strasti ne može tugovati. Jer, ako ne tuguje za samim sobom, dužan je da tuguje za svojim bližnjim.

133. Prikupivši u svoje ruke mnogo zapisa o gresima koji su zaboravljeni, neprijatelj spretno upotrebljava zakon greha, prinuđavajući dužnika da iste grehe čini i u sećanju (Rim.7, 23).

134. Ako želiš da se neprestano sećaš Boga, ne odbacuj nedaće koje te snalaze, pa makar bile i nepravedne, već ih podnosi, smatrajući da te pravedno sustižu. Jer, trpljenje u

svakom slučaju podstiče sećanje na Boga, a odbacivanje nedaća umanjuje misaonu razboritost srca i kroz lagodnost prouzrokuje zaboravnost.

135. Ako želiš da Gospod pokrije tvoje grehe (Ps.31,1), nemoj otkrivati ljudima da imaš vrline. Jer, kako mi postupamo sa našim vrlinama, tako Gospod postupa sa našim gresima.

136. Ako prikriješ svoju vrlinu, nemoj da se nadmeš misleći da si dobro postupio. Jer, vrlina nije samo da krijemo ono što je dobro, nego i da ne razmišljamo o onome što je zabranjeno.

137. Ne raduj se kada nekome činiš dobro delo, nego kada bez zlopamćenja podnosiš neprijateljstvo zbog dobra koje si učinio. Jer, kao što noć dolazi za danom, tako i zlo dolazi posle dobra.

138. Taština, srebroljublje i uživanje ne dozvoljavaju da dobročinstvo ostane čisto, izuzev ako prethodno ne nestanu zbog straha Božijeg.

139. U nevoljnim mukama skrivena je milost Božija koja onoga koji pokazuje trpljenje vodi ka pokajanju i spasava od večnog mučenja.

140. Neki [ljudi] očekuju da im ispunjavanje zapovesti na terazijama (Božijeg pravosuđa) posluži kao protivteža njihovim gresima. Drugi, opet, misle da time umilostive Onoga koji je umro za naše grehe. Zapitajmo se koje je od ta dva mišljenja pravilno.

141. Strah od geene i ljubav prema Carstvu nebeskom podstiču na trpljenje u nevoljama. To, dakle, nije od nas, nego od Onoga koji poznaje naše misli.

142. Ko veruje u budući život vrlo se rado odriče sadašnjih naslada. Onaj, pak, koji ne veruje, naslađuje se sadašnjim i postaje bezosećajan.

143. Nemoj pitati kako može siromašan da živi u nasladama kada nema neophodne uslove. Jer, i u pomislima se može pohotno živeti gore [nego na delu].

144. Jedno je poznavanje stvari, a drugo je istinsko poznanje. Koliko se sunce razlikuje od meseca, toliko je drugo korisnije od prvog.

145. Znanje stvari se stiče po meri ispunjavanja zapovesti, a poznanje istine po meri nade u Hrista.

146. Ako želiš da se spaseš i dođeš u poznanje istine (1.Tim.2,4), trudi se uvek da pobediš čula, i sa nadom se pilepljuj Jedinome Bogu. Jer, ako se nehотиčno povedeš za čulima, progoniće te demonska načala i vlasti. Ali, pobeđujući ih molitvom, i imajući nadu na Boga, primićeš Božiju blagodat koja će te izbaviti od budućeg gneva.

147. Onaj ko je razumeo tajanstvene reči Pavlove da naša borba biva protiv zlih duhova (Ef.6,12), razumeće i Gospodnju priču o neprestanoj molitvi i istrajnosti (Lk.18,1).

148. Zakon obrazno naređuje da se šest dana radi, a da se sedmi dan počine (Izl.20,9). Jer, delo duše se sastoji u dobročinstvu putem novca i stvari. Dan počinka se, pak, sastoji u tome da se, po rečima Gospodnjim, proda sve imanje i razdeli siromašnima (Mt.18,21). Pošto počine kroz takvo odricanje, [čovек] će praznovati u mislenoj nadi. Apostol Pavle nas bodri da uđemo u taj počinak, govoreći: *Postarajmo se, dakle, da uđemo u taj počinak* (Jev.4,11).

149. Ovo smo rekli, ne zbog toga što isključujemo budućnost, niti zbog toga što je ovde sva nagrada, već stoga što najpre treba da u srcima steknemo dejstvenu blagodat Svetoga Duha i da potom, saobrazno tome, uđemo u Carstvo nebesko. Otkrivajući ovo, i Gospod je rekao: *Carstvo Božije unutra je u vama* (Lk.17, 21). Isto je rekao i apostol: *Vera je osnov svega čemu se nadamo* (Jev.11,1), i još: *Sami sebe ispitajte, jeste li u veri, sami*

sebe isprobajte. Ili ne poznajete sebe da je Isus Hristos u vama? Sem ako u nečemu niste valjani (2.Kor.13,5).

150. Ko poznaje istinu, ne protivi se tužnim okolnostima, jer zna da ga vode ka strahu Božijem.

151. Ko se podrobno seća ranijih grijehova, povređuje dobru nadu. Ako se ponovo pojavljuju, praćeni tugom, udaljavaju nas od nade. Ukoliko, pak, njihove slike dolaze bez tuge, onda ubacuju staru prljavštinu.

152. Kada um kroz samoodricanje stekne nepokolebivu nadu, neprijatelj mu, pod izgovorom ispovedanja, u slikama prikazuje njegove predašnje grehe sa ciljem da mu tajno naškodi i oživi strasti koje su po Božijoj blagodati bile zaboravljene. U tom slučaju, čak i onaj ko je jak i mrzi strasti, neminovno će se pomračiti i smutiti zbog svojih predašnjih grijehova. Ukoliko je, pak, i dalje pomračen i opsednut strastima, prebaciće se u ono vreme i strasno baviti neprijateljskim prilozima, tako da će se sećanje pokazati ne kao ispovedanje, nego kao vezivanje za prethodne grehe.

153. Ako želiš da prineseš Bogu besprekorno ispovedanje, nemoj spominjati pojedinačno svoje predašnje grehove, već hrabro trpi njihove posledice.

154. Neprijatnosti dolaze na nas zbog grijehova koje smo ranije učinili i sobom donose ono što odgovara svakom grijehu.

155. Onaj ko ima znanje i poznaje istinu, ispoveda se Bogu, ne kroz sećanje na ono što je ranije učinio, nego trpljenjem nevolja koje ga postižu.

156. Odbijajući bol i prezir, ne obećavaj da ćeš se pokajati pomoću drugih vrлина. Jer, taština i bezosećajnost obično služe grijehu i to sa opravdanim izgovorom.

157. Kao što se vrline obično rađaju od truda i [podnošenja] uvereda, tako se i gresi rađaju od uživanja i taštine.

158. Svako plotsko uživanje proizilazi od prethodnog odmora, a odmor rađa neverje.

159. Onaj koji se nalazi pod vlašću grijeha, ne može sam da pobedi telesno mudrovanje, jer u svojim udovima ima neugasivu raspaljenost.

160. Strasni treba da se mole i da budu poslušni, jer tek sticanjem pomoći mogu da se bore protiv loših navika.

161. Onaj ko se poslušnošću i molitvama bori protiv [plotskih] prohteva jeste borac koji koristi dobar metod i koji, udaljavanjem od čulnog, pokazuje mislenu borbu.

162. Ko svoju volju ne potčinjava volji Božijoj, spotiče se o svoja dela i dopada u ruke svojih neprijatelja.

163. Videvši dvojicu grešnika koji imaju uzajamnu ljubav, znaj da se uzajamno pomažu u [grešnim] prohtevima.

164. Gord [čovjek] i tašt [čovjek] se međusobno vrlo dobro slažu. Gord hvali taštog, jer se pred njim ponaša ropski, dok tašti veliča gordog koji ga neprestano hvali.

165. Bogoljubivi slušalac sa dve strane prima koristi: kada govore pohvalno o njegovim vrlinama, on postaje još revnosniji; a kad ga izobličavaju zbog grijehova, primorava se na pokajanje. Treba, dakle, da živimo, u skladu sa svojim napretkom i da, u skladu sa življenjem, Bogu prinosimo svoje molitve.

166. Dobro je da, po rečima Gospodnjim (Mt.6,33), ispunjavamo najglavniju zapovest, te da se ni za šta drugo ne brinemo niti molimo, izuzev za Carstvo [Božije]. Ako,

dakle, brinemo o svakoj potrebi, dužni smo da se i za svaku od njih molimo. Jer, onaj ko bez molitve čini nešto ili brine o nečemu, ne dovodi uspešno do kraja svoje delo. To je ono što je rekao Gospod: *Bez mene ne možete činiti ništa* (Jn.15,5).

167. Onaj ko prenebregava zapovest o molitvi, pada u još neumesnija preslušanja, koja ga jedna drugom predaju kao zatočenika.

168. Ko zbog očekivanog budućeg blaga prihvata postojeće nevolje, nalazi znanje istine i uspešno se izbavlja gneva i tuge.

169. Onaj ko zbog istine prihvata porugu i prezrenje, okovan je u lance (Dap.28,20), i, noseći krst, korača apostolskim putem. A ko bez ovoga pokuša da pazi na srce, prelašćuje se umom i pada u iskušenja i vražije zamke (1.Tim.6,9).

170. Mi ne možemo da pobedimo ni pomisli odvojeno od njihovih uzroka, ni uzroke odvojeno od pomisli. Jer, kada samo jedno od njih odbacimo, uskoro, pomoću drugog, bivamo pogruženi u oboje.

171. Ko se iz straha da ne pretrpi kakvo zlo ili uvredu prepire sa ljudima, ili ovde u nevoljama strada ili će u budućem veku bez milosti biti mučen.

172. Onaj ko želi da spreči svaku nesreću, dužanje da Bogu u molitvi sve proveri, i da u svom umu drži čvrstu nadu na Njega, te da koliko god može prezire brigu o čulnom.

173. Kada đavo vidi da se čovek bez potrebe zanima telesnim [stvarima], prvo mu oduzima dar znanja, a zatim mu, kao glavu, odseca nadu na Boga.

174. Ako se ikad udostojiš da zauzmeš ograđeno mesto čiste molitve, nemoj prihvatati znanje o stvarima koje ti u taj čas nudi neprijatelj, da ne bi izgubio ono što je veće. Jer, bolje je da ga molitvenim štelama ustreliš zatvorenog negde dole, negoli da razgovaraš sa njim, jer se on, predlažući nam ništavne stvari, dovija da nas odvрати od molitve protiv njega.

175. Znanje stvari pomaže čoveku za vreme iskušenja i ininija, ali mu obično škodi za vreme molitve.

176. Ako imaš dar od Boga da druge učiš, ali te ne slušaju, tuguj misleno, ali se ne smućuj vidljivo. Jer, ako samo tuguješ, nećeš biti osuđen zajedno sa onima koji ne slušaju, a ako se smutiš, bićeš iskušan u istoj stvari.

177. Tokom objašnjavanja nemoj skrivati od prisutnih ono što je potrebno. Ono što je prijatno izlaži jasno, a što je oštro - u zagonetkama.

178. Onome ko ti nije potčinjen, ne govori u lice o prestupima, jer je to više delo vlasti negoli saveta.

179. Ono što se govori u množini svima biva korisno, jer se svakome prikazuje kao sadržina njegove savesti.

180. Onaj ko govori ispravno, dužan je da veruje da je od Boga primio ono što govori. Istina ne [pripada] onome koji govori, već Bogu koji dela.

181. Sa onima koji ti nisu položili zakletvu (o) potčinjenosti nemoj da se prepireš kad se protive istini, da ne bi izazvao mržnju, kao što kaže Pismo (2.Tim.2,23).

182. Onaj ko svome poslušniku dopušta da se prepire tamo gde ne treba, obmanjuje ga i priprema da prekrši zavet poslušnosti.

183. Onaj ko sa strahom Božijim poučava i kažnjava onoga koji greši, stiže vrline suprotnu prestupu. Onaj, pak, ko je zlopamtilo i zlurad, po duhovnom zakonu pada u istu strast.

184. Onaj ko je dobro naučio Zakon, boji se Zakonodavca. Bojeći ga se, on se uklanja od svakog zla.

185. Ne budi dvoličan, tj. jedan na rečima, a drugi u svojoj savesti, budući da takvog Pismo stavlja pod kletvu (Prem.Sir. 28, 15).

186. Po apostolu (Gal.4,16), postoji (čovjek) koji govori istinu i nerazumni koji ga mrze; postoji i licemer koji zbog toga biva voljen. Međutim, nijedna od tih nagrada nije dugotrajna, jer će Gospod u svoje vreme svakom dati ono što je zaslužio.

187. Onaj ko želi da izbegne predstojeće nevolje, dužan je da rado podnosi sadašnje. Jer, menjajući jedno za drugo, on će preko malih patnji izbeći velike muke.

188. Čuvaj reči svoje od samohvalisanja i pomisli od uobraženosti, da te ne bi Bog ostavio i da ne bi učinio suprotno. Jer, dobro čovek ne čini sam, nego uz pomoć Svevidećeg Boga.

189. Svevideći Bog našim delima daje odgovarajuću nagradu. Isto čini i u odnosu na naše pomisli i namere.

190. Nehotične pomisli se rađaju od greha koji im prethodi, a hotimične od samovlasne volje. Dakle, druge su uzrok prvih.

191. Zle misli koje naviru bez naše volje prati tuga, i zbog toga brzo i iščezavaju. One, pak, misli koje dolaze našom voljom prati radost i zbog toga je teško otarasiti ih se.

192. Slastoljubac se žalosti kada ga prekorevaju i kad se zlopati, a bogoljubac kada ga hvale i kada ga [okružuje] izobilje.

193. Onaj ko ne poznaje sudove Božije, umom korača putem koji sa obe strane ima ponor i od svakog vetra se lako survava: kada ga hvale - nadima se, a kada ga osuđuju - razdražuje se; kada dobro pojede - postaje bestidan; kada strada - plače; kada nešto shvata - nameće se, a kada ne zna - ponaša se kao da zna; kada je bogat - razmeće se; kada je siromašan - dvoliči; kada se zasiti -postaje drzak; kada posti - postaje tašt; sa onima koji ga izobličavaju - stupa u raspravu, dok one koji mu opraštaju - smatra nerazumnim.

194. Onaj ko od Hrista ne primi blagodat da stekne poznanje istine i straha Božijeg, biva ozbiljno ranjavan ne samo od strasti, nego i od svih nedaća koje ga pogađaju.

195. Želeći da rešiš neku zamršenu stvar, zatraži prvo ono što je Bogu ugodno, pa ćeš naći korisno rešenje.

196. Sva tvorevina služi stvarima koje su bogougodne, kao što se protivi onima od kojih se On odvraća.

197. Onaj ko se protivi neprijatnim događajima, i ne znajući bori se protiv Božije naredbe. Onaj, pak, ko ih prihvata sa istinskim poznanjem, po Pismu - čeka Gospoda (Ps.26,14).

198. Kada naiđe iskušenje, ne traži odakle i zbog čega je došlo, nego ga rado i bez tuge i zlopamćenja podnesi.

199. Tuđe zlo nam ne dodaje greh, ukoliko ga ne prihvatimo sa rđavim pomislama.

200. Ako ne postoji čovek koji je bez iskušenja ugodio Bogu, onda treba da zahvaljujemo Bogu za sve ono što nas snađe.

201. Petar ne bi imao uspešan lov u toku dana da mu noćno ribarenje nije bilo neuspešno (Lk.5,5), i Pavle ne bi progledao duhovno da nije telesno oslepeo (Dap.9,8),

kao što se ni Stefanu ne bi otvorila nebesa, niti bi video Boga, da nije bio oklevetan kao hulitelj (Dap.6,13-7,36).

202. Kao što se delanje po Bogu naziva vrlinom, tako se i neočekivana nevolja naziva iskušenjem.

203. Bog je na Avrama poslao iskušenja, tj. ožalostio ga radi njegove koristi i da bi mu dao povod za savršenu veru, a ne da bi saznao kakav je. On ga je već poznavao, kao što zna i sve ostale stvari, još pre njihovog postanka.

204. Svaka nedaća proverava nastrojenje naše volje, tj. da li naginje na desno ili na levo. Iznenadna nevolja se naziva iskušenjem, jer iskušavanom otkriva njegove skrivene namere.

205. Strah Božiji nas primorava da se borimo protiv zla. I kada se mi borimo, blagodat Božija ga istrebljuje.

206. Mudrost se ne sastoji samo u upoznavanju istine na osnovu prirodnih posledica, nego i u tome da zlo koje nam nepravedno nanose trpimo kao svoje sopstveno. Jer, oni koji ostaše pri prvom znanju, naduše se od gordosti, dok oni koji postigoše drugo, stekoše smirenoumlje.

207. Ako hoćeš da te ne uznemiruju zle pomisli, drži se duševnog [samo]ponižavanja i telesnog napora, i to ne trenutno, nego u svako vreme, na svakom mestu i u svakom delu.

208. Onaj ko se dobrovoljno podvизava u mukama, neće biti pobeđen od nehotičnih pomisli. Ko, pak, ne prihvata [telesni podvig], i vez svoje volje će njima biti porobljen.

209. Kada se zbog nepravde razdražuju utroba i srce tvoje, nemoj tugovati, jer to se dešava po ikonomiji, već se raduj, odbacujući pomisli koje se podižu. Ukoliko se proteraju čim se pojave, znaj da sa njima nestaje i zlo. Ukoliko, pak, pomisli opstanu, i ono će porasti.

210. Bez skrušenosti srca nije moguće izbaviti se od zla. Srce se skrušava ovima trima uzdržanjima: od hrane, od spavanja i od telesnog pokoja. Jer, izobilje u njima donosi sladostrašće koje prima zle pomisli koje se protive molitvi i doličnom služenju.

211. Ako ti je udeljeno da upravljaš bratijom, čuvaj svoj čin i govori neophodno, iako postoje oni koji protivreče. I ako te poslušaju, primićeš nagradu zbog njihove vrline. A ako te ne poslušaju, ipak im uvek oprosti da bi primio platu Onoga koji je rekao: *Opraštajte i oprostite vam se* (Lk.6,37).

212. Svaki životni događaj liči na pazar. Onaj ko zna da trguje, zaradiće mnogo. Ko, pak, ne zna, gubi.

213. Onoga ko te ne posluša od prve reči, ne primoravaj prepiranjem, već stekni dobitak koji je on izgubio. Jer, tvoja nezlobivost će ti biti korisnija od njegovog popravljanja.

214. Kada se [duhovna] bolest jednoga prenosi i na druge, ne treba biti dugotrpeljiv, niti gledati ličnu korist, već ono što mnogima služi na spasenje. Jer, opšta vrlina je bolja od lične.

215. Onaj ko padne u neki greh i ne pokaje se srazmerno veličini prestupa, opet će lako pasti u istu zamku.

216. Kao što se lav ne približava teletu prijateljski, tako i bestidnost nerado prihvata žalost koja je po Bogu (2.Kor. 7,10).

217. Kao što se ovca ne sparuje sa vukom radi poroda, tako se i sitost ne spaja sa bolom srca da bi se porodila vrlina.

218. Niko ne može imati bol i žalost po Bogu ako prethodno ne zavoli njihove uzroke.

219. Strah Božiji i samoispitivanje izazivaju tugu. Uzdržanje i bdenje udruženi su sa bolom.

220. Ko se ne uči zapovestima i savetima Pisma, biće šiban konjskim bičem i magarećim bodilom (Prič.26,3). Ako i to ne prihvati, onda ga uzdom i đemom treba obuzdavati (Ps.31,9).

221. Ko lako biva pobeđen malim iskušenjima, još lakše će biti pobeđen velikim. Onaj ko prezire mala (iskušenja), uz pomoć Gospodnju, pobediće i velika.

222. Ne pokušavaj da izobličavanjem pomogneš onoga koji se hvali vrlinama. Jer, isti (čovjek) ne može istovremeno voleti samoisticanje i istinu.

223. Svaka reč Hristova projavljuje milost, pravdu i mudrost Božiju, i silu njihovu prenosi u duše onih koji je rado slušaju. Zbog toga, nemilostivi i nepravedni koji su je čuli sa neraspoloženjem, ne samo što nisu shvatili mudrost Božiju, nego su i Učitelja razapeli. Pazimo dakle i rado slušajmo Onoga koji je rekao: *Ako me ljubite, zapovesti moje držite... i toga će ljubiti Otac moj; i ja ću ga ljubiti, i javiću mu se sam* (Jn.14,15; 21). Vidiš li kako je Svoje javljanje sakrio ispod zapovesti? Najsveobuhvatnija, dakle, vrlina jeste ljubav prema Bogu i prema bližnjem. Ona se rađa od odricanja od svega stvarnog i od bezmolvija pomisli.

224. Znajući ovo, Gospod nam zapoveda: *Ne brinite se, dakle, za sutra* (Mt.6,34)? I pravo je. Jer, kako će se izbaviti od poročnih pomisli onaj ko se nije odrekao stvarnog i brige o njemu? I kako će onaj ko je okružen pomislama otkriti stvarni greh koji pokrivaju pomisli, koji je tama i magla duše, koji potiče od poročnih pomisli i dela. Đavo iskušava pomoću priloga, ali ne primorava, već ukazuje na početak, a čovek slastoljubljem i taštinom rado razgovara sa njim. Jer, čak ako ga po rasuđivanju neće, ipak se na delu naslađuje njime i prihvata ga. Kako će onaj ko nije video sadržaj glavnog greha znati kada se treba pomoliti da bi se izbavio od njega? Kako će naći mesto čiste prirode (Jez.37,27) onaj ko se nije očistio? I kako će onaj koji ga nije našao videti unutrašnji dom Hristov - ako smo mi, po rečima proročkim, jevanđelskim i apostolskim (Zah.2,10; Jn.14,23; 1.Kor.2,16), dom Božiji?

225. Treba, dakle, da se pridržavamo onoga što smo prethodno rekli, nastojeći da nađemo (ovaj) dom, te da molitvom uporno "kucamo", kako bi nam sada ili na samrtnom času Vladika otvorio, i kako nam zbog naše nemarnosti ne bi rekao: *Ne poznajem vas otkuda ste* (Lk.13,25). Dužni smo ne samo da tražimo i da primamo, nego i da sačuvamo sve ono što nam je dano. Jer, ima nekih koji su izgubili ono što su primili. Zbog toga, prosto znanje ili slučajno iskustvo o navedenim stvarima mogu imati odrasli početnici i mladići, ali postojano i trpeljivo delanje stižu tek pobožni i mnogoiskusni starci, koji su ga zbog nepažnje često puta gubili, da bi ga, dobrovoljnim trudom, ponovo tražili i nalazili. I mi ne treba da prestanemo da tako činimo, sve dok ga ne steknemo za uvek.

226. Mi, dakle, izdvojismo nešto malo od velikog broja zapovesti iz Duhovnog zakona. Veliki psalmopojac (Ps.1,2) savetuje da ih neprestano učimo i ispunjavamo mi, koji pevamo u Gospodu našem Isusu, kome pripada slava i poklonjenje, sada i u vekove. Amin.

AVA EVAGRIJE

Svedočanstva o životu ave Evagrija

O Evagriju Pontijskom, skitskom monahu i avi, zna se da se rodio oko polovine 4. veka, u gradu Ivoru blizu Ponta Evksinskog. Zbog svog mesta rođenja ili zbog sposobnosti, u mladosti je ostvario kontakt sa velikim svetiteljima tog vremena - Vasilijem Velikim, Grigorijem Niskim i Grigorijem Bogoslovom. Pod njihovim rukovodstvom uzrastao je i razvijao se u duhu i poznanjima o veri i životu u Hristu Isusu Gospodu našem.

Paladije, njegov učenik, po Sokratu u **Lavsaiiku** piše sledeće (gl.78): "Rodom je bio iz Ponta, iz grada Ivora, sin prezvitera. Sveti Vasilije, kesarijski episkop ga je postavio za čteca crkve u Argosu. Po prestavljenju svetog episkopa Vasilija, njegov brat, Sveti Grigorije, niski episkop, koji je stekao apostolsku slavu, mudar, bestrasan i veoma znamenit učenošću, beše obratio pažnju na sposobnost Evagrija i rukopoloži ga za đakona. Došavši, zatim, sa njim na veliki Carigradski sabor, sveti episkop Grigorije ga ostavi kod blaženog episkopa Nektarija kao veoma iskusnog u pobijanju svih jeresi. I počeo se on proslavljati u velikom gradu.

Desilo se da je ovaj muž, koga su svi u gradu uvažavali zbog časnog života, bio ranjen strasnom ljubavlju prema jednoj ženi, kao što je sam pričao pošto se već bio oslobodio iskušenja. I žena se bila strasno zaljubila u njega, a bila je iz ugledne kuće. Bojeći se Boga i stideći se svoje savesti, te predstavljajući sebi skvernu poroka i zloradost jeretika, Evagrije se usrdno molio Bogu da omete nameru žene, koja se, raspaljena strašću, trudila da ga navede na greh. On je hteo da se odvoji od nje, ali su ga zadržavale dužnosti.

Kratko vreme posle molitve kojom je predupredio greh na delu, pred njega je u viđenju stao anđeo u odeći eparhovog vojnika, uhvatio ga i poveo na sud. Zatim ga je bacio u tamnicu, stavivši mu vrat u železne uze i svezavši mu ruke gvozdenim lancima. Oni koji su ga posećivali nisu mu govorili o uzroku zatvaranja, a sam je, mučen savešću, pomišljao da ga je ženin muž predao sudu zbog njihove [veze]. Njemu se činilo da se tu sprovodilo suđenje i drugim licima zbog istog prestupa. Zbog toga se on nalazio u krajnjem smućenju i strahu. Tada je anđeo uzeo oblik njegovog bliskog prijatelja i došao da ga poseti. Ušavši navodno vrlo žalostan i oskorbljen zbog toga što njegov drug trpi okove i sedi zaključan među četrdeset prestupnika, on je rekao: "Oče đakone. Zašto te tako beščasno drže među prestupnicima?" On mu je odgovorio: "Jaista ne znam. Pretpostavljam da me je iz bezumne ljubomore tužio neki eparh. Bojim se da je on potkupio gradonačelnika i da će me podvrći teškoj kazni". Njegov navodni drug mu je rekao: "Ako hoćeš da poslušаш svog druga, savetovao bih ti da se udaljiš iz ovog grada zato što ti, kako vidim, nije korisno da živiš u njemu". Evagrije mu je rekao: "Ako me Bog oslobodi ove bede, i ako me ti zatim vidiš u Carigradu, neka me podvrgnu još većoj kazni". Prijatelj mu je rekao: "Ako je tako, doneću Jevanđelje. Ti ćeš se na njemu zakleti da ćeš se udaljiti iz ovoga grada i postati monah i ja ću te izbaviti iz ove bede". Evagrije je rekao: "Zakleću se kao što hoćeš, samo me izbavi iz ove mračne rupe". Prijatelj je zatim doneo Jevanđelje i

tražio zakletvu. Evagrije se na Jevanđelju zakleo da će u gradu ostati samo jedan dan da bi svoje stvari preneo do broda. Time se završilo viđenje. Ustaviši u uzbuđenju, on je rasuđivao: "Tako je data u vansebnom stanju, zakletva je ipak zakletva". Ni malo ne časeći, on je sve što je imao preneo na brod i otplovio u Jerusalem. Tu se obukao u monaško odelo i bio primljen kod blažene Melanije Rimljanke.

Međutim, đavo je opet pomračio njegovo srce i pokolebao ga do te mere da je opet promenio odelo. Njegov um je obuzela retorska sujeta. Međutim, Bog koji sve udaljuje od pogibli, posla na njega drugu nevolju, groznicu i tešku bolest za čitavih šest meseci. Za to vreme se iscrplo njegovo telo, koje mu je sprečavalo da ide već započetim putem. Kada su ga napustili lekari, ne nalazeći načina da ga izleče, blažena Melanija mu je rekla: "Čini mi se da tvoja bolest nije jednostavna, čedo moje. Kaži mi da li imaš šta na duši". On joj je priznao sve što se desilo u Carigradu. Blažena mu je rekla: "Daj mi pred Bogom reč da ćeš se rešiti na monaški život, pa ću se ja, iako grešnica, pomoliti Gospodu da ti produži dane radi pokajanja i is pravljenja srca". Kad joj je obećao, ona se pomolila. I Evagrije ozdravi za nekoliko dana. Po ozdravljenju, ona mu je sama nabavila monaško odelo. Obukavši se u njega, on se uputio u Egipat gde je dve godine proživeo na Nitrijskoj gori, a zatim se udaljio u pustinju.

Četrnaest godina proživeo je on u takozvanim Kelijama, hraneći se hlebom i vodom i, ponekad, malom količinom jeleja, ne dozvoljavajući sebi nikakvu utehu. Nije jeo ni zeleniše, ni plodove, ni grožđe. Nije pio vina niti je prao telo. Tako je mučio sebe čovek koji je ranije živeo u izobilju. Međutim, iskušenja ga nisu ostavljala. Ponekad je na njega ustajao demon bluda, kao što je sam govorio. Tada bi po celu noć sedeo nag u potoku, čak i u zimsko vreme, tako da bi mu se telo ukočilo. Drugi put mu je dosađivao duh hule. Tada on, mučeći sebe, četrdeset dana ne bi ulazio pod krov. Uopšte, on je stalno trpeo iskušenja od različitih demona koje je teško i izbrojati. Demoni su ga čak i tukli.

Umrtnjujući svoje telo i trpeći, blaženi se unutrašnje oživotvorio Duhom Svetim, očistivši um i udostojivši se dara poznanja i razlikovanja duhova.

Ovaj hrabri podvižnik Hristov je pred smrt govorio: "Već tri godine me nije uznemiravala telesna pohota". Kada i posle tako strogog života, posle tolikih neumornih podvižničkih trudova i neprestanog bdenja na molitvi, mrzilać dobra i demon pogibli tako napada pravednika, koliko tek od njega i od svog nemara trpe lenjivi ljudi!

On je sastavio sto molitava; napisao tri knjige, takozvane Ogihire, tj. kratke izreke u vidu stihova ili priča; [spis] Monah ili delatne pouke, i Preporečnik, tj. o borbi sa demonima i strastima".

Kod Sokrata (4. knj. 23. gl.), osim toga, nalazimo da je Evagrije bio učenik oba Makarija, i Egipatskog i Aleksandrijskog. Pod njihovim rukovodstvom je on, bivši filosof samo na rečima, stekao delatnu filosofiju. Došavši iz Carigrada u Egipat, on se susreo sa pomenutim muževima i počeo da podražava njihov život. Sokrat, rečima samog Evagrija, navodi dve okolnosti iz njegovog života, iz kojih se vidi kakvi su bili njegovi odnosi sa Svetim Makarijem Velikim. Prva opisuje pitanje koje je ava Makarije uputio Evagriju o razlici između dejstava na dušu sećanja na ljudske uvrede i na demonske uvrede. Druga navodi slučaj kad je Evagrije, umoran od puta po vrućini, došao kod ave Makarija i zatražio malo vode i - bio odbijen. I jedno i drugo se navodi u njegovim delatnim poglavljima Anatoliju (gl. 94, 94). Dalje Sokrat pominje da Evagrije u svojoj knjizi Gnostik (Znalac) o sebi piše: "Od pravednog Grigorija smo se naučili da ima četiri vrline i rasuđivanja o njima: razboritost, hrabrost, uzdržanje i pravednost". Ko je taj Grigorije? Po Paladiju - Grigorije

Niski, a po Sokratu - Grigorije Nazijanzin, koji ga je navodno i rukopoložio za đakona u Carigradu. Nije li Sokrat zamenio Nazijanzina sa Niskim? Paladiju je lakše bilo da zna istinu. Najzad, kod Sokrata susrećemo sledeće kazivanje. Divni Amonije je zajedno sa Atanasijem Velikim bio u Rimu i osim crkve Petra i Pavla ništa ne hoćao da vidi. Posle toga ga je iz Egipta pozvao Teofil Aleksandrijski na episkopsku službu, ali je on sebi odsekao desno uvo, kako bi zbog nedostatka izbegao rukopoloženje. Posle nekog vremena, aleksandrijski episkop Teofil je uzeo Evagrija za episkopa, ali je i on pobegao, premda nije unakazio ni jedan deo svog tela. Susrevši se sa Amonijem, Evagrije mu je nežno rekao: "Rđavo si učinio što si odsekao sebi uvo. Za taj postupak ćeš odgovarati pred Bogom". Amonije je odgovorio: "A ti, Evagrije. Zar nećeš odgovarati zato što si odsekao jezik i što se iz samoljublja nisi poslužio blagodaću koja ti je darovana?"

O Evagrijevim delima Sokrat piše: "On je napisao vrlo dobre knjige. Jednu od njih je nazvao Monah, ili o delanju; drugu Gnostik, ili o čoveku koji se udostojio znanja, koja je podeljena na pedeset poglavlja; treću Preporečnik, koja predstavlja izbor [izreka] iz Božanstvenog Pisma protiv demona-kušača, podeljena na osam delova, saglasno broju pomisli. Osim toga, on je ostavio 600 pitanja o budućnosti i još dve knjige napisane u stihovima - jednu za monahe koji žive u opštežićima, a drugu - devstvenici. Onaj ko bude čitao te knjige, videće koliko su divne".

Sozomen (6. knj. 30. gl.) o pomenutom Amoniju navodi da je pripadao "Dugoj braći", da je dostigao visinu mudroljublja i da je bio veoma učen, pročitavši knjige Origena, Didima i drugih duhovnih pisaca. Zatim dodaje da je sa njim često razgovarao mudri Evagrije, "muž učen i silan umom i rečju, i osobito sposoban da razlikuje pomisli koje vode ka vrlini i poroku, te da podstiče na razvitak prvih i udaljavanje od drugih. Uostalom, kakav je bio na području učenosti, pokazaće dela koja je ostavio. Njegova narav se, kako govore, odlikovala umerenošću. On je bio toliko dalek od sujete i gordosti da ga zaslužene pohvale nisu nadimale, kao što ga ni nezaslužene uvrede nisu ogorčavale. Mudroljublju i Svetom Pismu on se učio kod nazijanskog episkopa Grigorija. Sve dok on beše predstojatelj Carigradske crkve, Evagrije mu prislужivao kao arhiđakon. Licem je bio prijatan i voljaše da se raskošno odeva. Primitivši njegovo poznanstvo sa svojom ženom, jedan od velmoža se zapali ljubomorom i hoćao da ga ubije. Kad je zamisao već bila blizu dela, Bog Evagriju za vreme sna šalje strašno ali spasonosno viđenje". Dalje Sozomen ne predlaže ništa osobito.

Lako se primećuje da se Sokrat i Sozomen ne slažu sa Paladijem u tome koji Grigorije beše Evagrijev pokrovitelj i pomagač u obrazovanju. Paladije imenuje Grigorija Niskog, a oni Grigorija Nazijanzina. Možda se oni ovako mogu usaglasiti: za đakona ga je rukopoložio Grigorije Niski, ali je bio poznat i Grigoriju Nazijanzinu, koji mu je davao časove. [U međuvremenu] je Grigorije Bogoslov pozvan na patrijaršijsko mesto u Carigrad. Na Sabor, koji je bio za njegovo vreme, beše došao i Grigorije Niski sa Evagrijem. Tu je Evagrije služio kao protođakon kod Nazijanzina, da bi posle Sabora, po savetu obojice, ostao u Carigradu. Sokrat i Sozomen govore o njemu dok beše u Carigradu, a Paladije pre toga. Svakako, Paladiju, kao učeniku Evagrijevom, može se više verovati, jer je on iznosio ono što je čuo od samog Evagrija.

Smrt Evagrija PATROLOGIA (t. 40) povezuje sa 399. g. Tu se navode i odzivi na Evagrijeve spise. Među ostalim, blaženi Jeronim je pisao da se "knjige Evagrija čitaju ne samo među Grcima po celom Istoku, već i na Zapadu među Latinima, u prevodu Rufina, njegovog učenika".

U Patrologiji se nalaze svi sačuvani Evagrijevi spisi. Na prvom mestu: Poglavlja o delatnom životu Anatoliju. Možemo pretpostaviti da je to zapravo ostatak knjige koju istoričari nazivaju Monah. Poglavljima prethodi kratko pismo Anatoliju kao uvod. Zatim sledi 71 poglavlje - pouke iz delatnog podvižništva. Posle njih sledi Delatno slovo u 100 poglavlja. Međutim, kako je veći deo tih poglavlja identičan sa onih 71, mi ćemo navesti samo one koje su različite. Ukupno njih ima 100.

Dalje u Patrologiji sledi spis koji se kod nas u Dobrotoljublju jasnije naziva: **Obris monaštva kojim se izlaže kako se treba podvizavati i bezmolstvovati**. Isto je i u grčkom Dobrotoljublju.

Zatim slede 33 poglavlja **Posledovanje**. Njihov sadržaj je ogledavanje duhovnog u vidljivom. Pa 25 poglavlja po azbučnom redu. To su aforizmi o duhovnim predmetima. Uz njih idu drugih 27 izreka, premda ne po azbučnom redu.

Posle toga sledi spis **O 8 poročnih pomisli**, jedan deo drevne **knjige Preporečnik**.

Najzad se navode kratka pravila monasima u opštežiću i devstvenici.

Sve se to ovde predlaže u prevodu.⁷

Ako bismo, posle navođenja svih ovih dela, pokušali da ukratko damo Evagrijevo učenje, onda bismo najpre trebali reći da kod njega ima nesumnjivo dosta elemenata iz zdravog monaškog iskustva Egipatskih monaha. Međutim, to je iskustvo kod njega uklopljeno u jedan zaokružen spekulativni sistem, koji ima svoje filozofsko i bogoslovsko poreklo u Origenovom sistemu. Evagrijeva misao je inače sintetična, mada ju je on izrazio u svojim "glavama" i "izrekama" na izvestan analitičan način. Ta spekulativna sinteza kod njega deformiše i samo monaško iskustvo. Činjenica je opet i to da Evagrije svoje misli često izlaže enigmatično, nekako ezoterično, pogotovu kad se radi o najvišim istinama. On sam kaže u svome "Gnostiku" (146): "Treba neke stvari ikazati nejasno, neke u enigmi, a neke otkrivati radi spasenja prostih".

Njegov posebni metafizički i teološki sistem, međutim, boluje od Origenove neoplatonske i gnostičke zablude. Zbog ovakvog svog učenja Evagrije Pontijski je i osuđen sa Origenom i Didimom na V Vaseljenskom Saboru 553. godine u Carigradu. Poznatih 15 antiorigenističkih teza iz te osude tačku po tačku pogađaju Evagrijevo učenje, osobito pak one koje se tiču njegove Hristologije, što i čini jezgro njegovog zabludnog učenja. Jer, ni Evagrije, kao ni Origen, nije osetio centralno mesto u Hrišćanskoj veri i životu upravo Hrista Ovploćenog, i to na svu večnost.

Ova je osuda, razumljivo, imala veliki značaj za dalju sudbinu Evagrijevih dela i njegovog daljeg uticaja. Ipak, izvesni uticaj njegov postojao je i dalje, i na Istoku i na Zapadu, ali to nije bio presudan uticaj. Daleko je bio veći uticaj napr. Makarijevskih spisa i uticaj asketike i mistike Kapadokijskih Otaca. Od Evagrija je ostajalo i uticaj vršilo samo ono što je u njegovoj asketici i mistici bilo zdravo i korisno za duhovni život, kao što se to najbolje vidi napr. kod Svetog Maksima Ispovednika, koji ima origenovsko-evagrijevskih motiva, ali nema ni jednu njihovu nastranost ili zabludu.

Evagrijeva osnovna zablude je bila u svojevrstnoj prenatlaženoj "mistici uma", u intelektualizmu i spiritualizmu, koji su više jelinski negoli hrišćanski. Zato je pravoslavna monaška tradicija na Istoku Evagrijevu čistu "molitvu uma" preobratiła u "Isusovu molitvu"

⁷ Dovde je predovor Episkopa Teofana. Radi punije istine u nastavku nevodimo još neke podatke o Evagriju iz "Patrologije" jeromonaha Atanasija Jevtića, Pravoslavni Bogoslovski fakultet, Bgd. 1984,- Prim. prev.

čistoga srca (umno-srdačna molitva Isusova), u kojoj je, kao i u svemu ostalome, po pravilnom zapažanju o. Jovana Majendorfa, Ličnost Hrista Bogočoveka jedini kriterijum i jedina norma hrišćanske duhovnosti i duhovnog života i svega uopšte u Hrišćanstvu.

AVA EVAGRIJE

POUKE EVAGRIJA MONAHA O PODVIŽNIŠTVU

I

POGLAVLJA O DELATNOM ŽIVOTU, UPUĆENA ANATOLIJU

Pre kratkog vremena pisao si mi, voljeni brate Anatolije iz Svete gore⁸ u Skit, istući da ti razjasnim simboličko značenje egipatske monaške shime, smatrajući da ona sa razlogom ima obeležje koje se razlikuje od svih drugih formi ljudskog odela. Ja ću ti rado preneti ono što sam o tome saznao od svetih otaca.

Kukulj je simbol blagodat Spasitelja našeg Boga koji osenjuje um monaha i svojim pokrovom štiti njihovo mladenaštvo u Hristu od onih koji neprestano pokušavaju da im nanese udarce i pričine rane. Oni koji ga nose na svojoj glavi sa snažnom i delatnom verom pevaju: *Ako Gospod ne sazida dom i ne sačuva grad, uzalud se trudi graditelj i bdi čuvar* (Ps.126,1). Takvi vapaji rađaju smirenje i iskorenjuju gordost, tj. duhovno zlo koje je na zemlju svrglo Lucifera koji je jutrom isijavao.

Obnaženost ruku⁹ kod njih pokazuje nelicemernost života. Jer, sujeta ume da se prikriva i odaje privid vrline svagda loveći slavu kod ljudi i odgoneći veru, kao što govori Spasitelj: *Kako vi možete verovati kad primete slavu jednan od drugoga, a slavu koja je od jedinoga Boga ne tražite* (Jn.5,44)? Dobro ne treba da postoji radi nečeg drugog, nego naprotiv, sve drugo treba da postoji radi njega. Ako to ne bude tako, jasno je da je ono što nas podstiče na činjenje dobra za nas dragocenije od samog dobra. Bilo bi, međutim, krajnje neumesno zamišljati bilo šta višim od Boga i tako govoriti.

Analav (paraman), koji krstoliko obavija njihova pleća, jeste simbol vere u Hrista, koja prima krotke i koja odstranjuje prepreke i čini da se delatost odvija bez ometanja.

Pojas koji obavija njihova bedra odstranjuje svaku nečistotu i saopštava: *Dobro je čoveku da se ne dohvata do žene* (1.Kor.7, 1).

Kožuh imaju, budući da uvek *nose na telu umiranje Gospoda Isusa* (2.Kor.4,10), da bi podavljivali sve nerazumne strasti, da bi učešćem u dobru presekli duševno zlo, i da bi, ljubeći siromaštvo, bežali od bogatstva kao od idolosluženja.

Žezal je drvo života. On sve koji ga uzimaju u ruke i koji se o njega opiru obavezuje da se utvrđuju na Hristu.

Eto ukratko šta simbolizuje shima. (Oblačeći bratiju u nju) sveti oci uvek govore sledeće: "Čeda, veru čini tvrdom strah Božiji, njega uzdržanje, njega nepokolebivim čine trpljenje i nada, od kojih se rađa i bestrašće. Porod bestrašća jeste ljubav, a ljubav je dver za prirodno poznanje koje prethodi bogoslovlju i vrhovnom blaženstvu".

Za sadašnju priliku je dovoljno rečeno o svetoj shimi i o poukama staraca. Sada ćemo, pak, govoriti o delatnom i spoznajnom životu, i to ne samo o onom što smo videli (kod staraca) i slušali (od njih), nego i o onom o čemu smo dobili zapovest da i drugima

⁸ Verovatno Nitrijske.

⁹ Kasijan piše da su se rukavi kod njih prostirali samo do lakata.

saopštimo. Izlaganje o delatnom životu ćemo razdeliti na 100 poglavlja, a o spoznajnom - na 650, ponešto sakrivši i ponešto prikrivši, da ne bismo dali svetinju psima, niti bacali bisere pred svinje (Mt.7,6), što će, pak, biti jasno onima koji idu za ocima po istom putu.

1. Hrišćanstvo je učenje Spasitelja našeg Isusa Hrista koje u sebi sadrži [sve] ono što se odnosi na život, poznanje stvari i bogopoznanje.

2. Carstvo nebesko jeste bestrašće duše sa istinskim poznanjem Onoga koji jeste.

3. Carstvo Božije je poznanje Presvete Trojice. Ono se širi saglasno stanju uma, koga ispunjava beskrajno blaženim životom.

4. Šta ko ljubi, to svakako i želi, a šta želi, to se trudi i da dostigne. Svakom uživanju prethodi želja, a želja se rađa iz osećanja. Šta nije vezano za osećanje, slobodno je i od strasti.

5. Sa otšelnicima demoni samo lično stupaju u borbu, dok protiv onih koji vrlinski život provode u opšteziću ili bratstvima oni podstrekavaju nemarnu bratiju. Ova druga borba je neuporedivo lakša od prve zbog toga što je nemoguće na zemlji naći ljude koji bi bili gori od demona, ili koji bi na sebe primili svo njihovo zlo.

6. Um koji luta zaustavljaju - čitanje, bdenje i molitva. Plamteću pohotu gase - glad, trud i otšelništvo. Uzburkani gnev utišavaju - psalmpojanje, velikodušnost i milostivost. Sve to projavljuje svoje dejstvo kada se upotrebljava u svoje vreme i u odgovarajućoj meri. Sve, pak, što se vrši u neodgovarajuće vreme i bez mere nije dugotrajno, a što nije dugotrajno pre je štetno nego korisno.

7. Kada duša želi razna jela, tada treba da je pritesnimo hlebom i vodom, kako bi bila blagodarna i za tanku krišku. Jer, sitost želi raznovrsna jela, a glad i nasićenje hlebom smatra blaženstvom.

8. Celomudrenosti, tj. čistoti tela mnogo pomaže oskudnost u vodi. Neka te u to ubede trista Izrailjćana koji su sa Gedeonom pobedili Madijam.

9. Kao što je nemoguće da se smrt i život u istom trenutku nađu kod istog čoveka, tako je nemoguće da se ljubav i novac nađu kod nekog u isto vreme. Ljubav ne samo da troši novac, nego i sam privremeni život svoj prinosi na žrtvu.

10. Ko beži od svetskih zadovoljstava liči na kulu koja je nedostupna demonu tuge. Jer, tuga je lišenost zadovoljstva, ili sadašnjeg ili očekivanog. Od tog neprijatelja ne možemo se izbaviti sve dok imamo pristrasnost ka bilo čemu zemaljskom. On svoju zamku za pobuđivanje tuge postavlja na onu stvar za koju nas vidi najviše vezanim.

11. Gnev i mržnja umnožavaju razdraženje srca, a milostinja i krotost ga stišavaju.

12. Sunce da ne zalazi u gnevu vašem da ne bi demoni, napavši noću, uplašili dušu i učinili um strašljivim za borbu sledećeg dana. Strašni sni obično bivaju posle gnevnog uznemirenja. Naš um ništa toliko ne prinudava da istupi iz stroja (tj. da dezertira) koliko uzburkani gnev.

13. Kada zbog nekog govora razdražajni deo naše duše upada u uznemirenost, demoni nam predlažu otšelništvo, tj. usamljeničtvo, kao dobru stvar, kako bismo se, odstranjujući uzroke ogorčenja, oslobodili od smućenja. Kada se, pak, razgoreva pohota, oni se staraju da nas učine čovekoljubivim (da nas zadrže među ljudima), nazivajući nas surovim i divljim zbog toga što se udaljujemo, kako bismo, pohotstvujući telom, sretali tela (ostajući u zajednici). Njima ne treba verovati, nego činiti upravo suprotno.

14. Ne predaji se pomisli gneva, misleno vodeći borbu sa onim ko te je ogorčio, niti, opet - bludnoj pomisli, dugo zadržavajući sladostrasna maštanja. Ona pomračuju

dušu, a ovo vodi ka obodrenju strasti, - oboje, pak, skrnave um. Tada ćeš se za vreme molitvoslovlja, ispunjavajući uobrazilju strasnim likovima kao idolima, i ne prinoseći čistu molitvu, smesta podvrći napadu demona uninija, tj. mrzovolje, koji obično napada pri takvom stanju i, slično psu, grabi dušu kao nekakvu lešinu.

15. Gnev je po prirodi naznačen za borbu sa demonima i sa svakom grehovnom slašću. Zbog toga nas i anđeli, pobuđujući u nama duhovnu slast i dajući nam da okusimo njena blaženstva, podstiču na gnev protiv demona. Ovi nas, pak, kroz zavođenje na svetske pohote, podstiču na gnev protiv ljudi, nasuprot prirodi, kako bi um, pomračivši se i postavši beslovesan, izdao svaku vrlinu.

16. Pazi da, razgneviviši se, ne prognaš nekog brata. Za tako nešto čitavog života nećeš pobeći od demona tuge koji će ti svagda za vreme molitve iznositi tvoj prestup.

17. Zlopamćenje ugušuju darovi. Naka te u to ubedi Jakov koji je darovima ukrotio Isava, koji mu je išao u susret sa četiri stotine ljudi (Post.32,6;33,1). Mijadni tu neophodnost možemo ispuniti (i darove zameniti) trpezom.

18. Kada se podrvgneš napadu demona uninija, tj. čamotinje, treba da, razdelivši dušu na dva dela, jedan deo učinimo utešiteljem a drugi utešavanim, i da počnemo da u sebe ulivamo blagu nadu, pevajući sledeće Davidove stihove: *Zbog čega si tužna dušo moja? I zbog čega me smućuješ? Uzday se u Boga jer mu se ispovedaš. On je spasenje lica mog i Bog moj* (Ps.41,6).

19. U vreme iskušenja ne treba ostavljati keliju, tražeći bilo kakve opravdane povode, nego treba sedeti unutra i trpeti, hrabro susrećući sve protivnike, osobito demona uninija, koji je teži, doduše, od svih, ali zato i više od drugih čini dušu iskusnom. Ako se, pak, beži ili se zaobilazi borba, um će ostati neiskusan, plašljiv i lako će se okretati u bekstvo.

20. Pomisao sujete je teško izbeći. Ma šta učinio da je prognaš, samo ćeš dati povod za novi pokret taštine. Uostalom, demoni se ne protive svakoj ispravnoj pomisli našoj, nego neke ta zla tvar podstiče sa namerom da nas obmanu.

21. Ko se dotakao poznanja i okusio sladosti od njega, više se ne prepušta demonu taštine, makar mu predlagao i sve utehe sveta. Jer, šta bi veće od duhovnog sagledavanja on mogao da predloži? Međutim, sve dok ne okusimo od poznanja, treba usrdno da prohodimo delatni život, ispovedajući Bogu našu nameru da sve činimo radi Njegovog poznanja.

22. Sećaj se prethodnog života i starih sagrešenja tvojih, te kako si ti, budući strastan, prešao ka životu koji ne ugađa strastima, i kako si, opet, izašao iz sveta koji te je u mnogome često vrlo smiravao. Razmišljaj takođe i o tome ko te čuva u pustinji i tera od tebe demone, koji zubima škrguću na tebe. Takve pomisli donose smirenoumlje i ne dozvoljavaju pristup demonu gordosti.

23. Ono čega se sa strašću sećamo, ranije na delu prihvatismo sa strašću. I opet, ono što na delu primamo sa strašću, kasnije sa strašću držimo sećanju. Za onoga ko je pobedio demone koji pobuđuju strast, stvari, kojima ih oni pobuđuju, više ne znače ništa. Jer, neveštastveni protivnik je gori od veštastvenog.

24. Duševne strasti nalaze povod (za svoje pokrete) u ljudima, a telesne - u telu. Kretanje telesnih strasti prekida uzdržanje, a duševnih - duhovna ljubav.

25. Demoni predvodnici duševnih strasti uporno stoje uz dušu i uznemiravaju je do same smrti. Tome nasuprot, predvodnici telesnih strasti je brže napuštaju. Pri tome se jedni demoni, slično suncu koje izlazi ili zalazi, dotiču samo jednog dela duše, dok

podnevni demon obično obuhvata čitavu dušu i podavljuje um. Stoga je otšelništvo slatko posle iskorenjenja strasti, jer tada ostaje samo golo sećanje na njih. Što se, pak, tiče borbe, tada ostaje ne toliko sam podvig borbe koliko njegovo sagledavanje.

26. Vredno je pažnje pitanje da li pomisao privodi u pokret strasti ili strasti pomisao. Jedni prihvataju prvo mišljenje, a drugi - drugo. Strasti se obično pokreću od osećanja. One se ne pokreću kod onoga ko poseduje ljubav i uzdržanje, već se pojavljuju kod onoga ko ih nema. Gnev zahteva veće lekarstvo negoli pohota. Ljubav se zbog toga i naziva vrlinom što je ona uzda gneva. Nju je i Sveti Mojsije simbolički nazvao ofiomahom (zmijogupcem), kada je nabrajao šta se može jesti, a šta treba izbegavati (Lev.11,22).

27. Zbog poznate i nikad ne prestajuće zlobe demona, duša se razgoreva protiv (njima sejanih) pomisli, čim samo primeti njihovo približavanje, i štiti sebe na taj način što prihvata strasnu osobenost napadača (tj. gnev protiv pomisli).

28. Nije uvek moguće ispunjavati uobičajena pravila, nego je potrebno obratiti pažnju na okolnosti i truditi se prema snazi oko ispunjenja onog što je moguće. No, taj zakon pravovremenosti demoni ne poznaju. Zbog toga nam oni, budući da se uvek neprijateljski odnose prema nama, smetaju da činimo ono što je moguće, a podstiču na ono što je nemoguće. Tako oni bolesne ometaju da blagodare Bogu za nevolje koje ih snalaze i da velikodušno trpe one koji im prislужuju, nemoćne podstiču na najstrože uzdržanje, a opterećene (godinama i poslovima) na vršenje psalmopojanja stojeći.

29. Kad nas nevolja natera da na kratko vreme proboravimo u gradu ili selu, tada, opšteći sa svetovnjacima, treba da se držimo najstrožeg uzdržanja, kako um ne bi, odebljavši i ostavivši uobičajeno staranje, učinio nešto protiv savesti i obratio se u begstvo gonjen demonima.

30. Kada si u iskušenju, ne pristupaj molitvi pre nego što kažeš nekoliko gnevnihi reči kušaču. Jer, kad je duša obeležena skvernim pomislima molitva joj ne može biti čista. Međutim, ako kažeš nešto gnevno protiv njih, dovešćeš u pometnju neprijatelje svoje i istrebiti njihova podbadanja. Slično dejstvo gnev obično pokazuje i u odnosu na dobre pomisli.

31. Ko hoće da ispita zlobne demone i da stekne naviku prepoznavanja njihovih zamki, neka prati pomisli i opaža šta oni nastoje, a šta propuštaju, u kakvim okolnostima i u koje vreme koji od *njih* osobito deluje, koji za kojim sleduje i koji se sa kojim ne slaže, i neka ište od Hrista Gospoda razrešenje svega toga. Demoni su veoma zli prema onima koji delatno hode u vrlinama sa poznavanjem dela (i sve dovode do jasnosti), želeći da u *mraku streljaju prave srcem* (Ps.10,3).

32. Pri tom posmatranju naći ćeš da su dva demona krajnje brza i da gotovo prestižu kretanje našeg uma - demon bluda i demon koji nas podstiče na bogohulstvo. Poslednji nije dugotrajan, a prvi nam, ukoliko ne pokreće strasne pomisli, ne smeta da napređujemo u poznavanju Boga.

33. Telo od duše može odvojiti samo Onaj ko ih je sastavio, a dušu od tela - i onaj ko stremi vrlini (u otšelništvu). Jer, otšelništvom naši oci nazivaju sećanje na smrt i begstvo od tela (da se staranje za telo ne bi pretvorilo u pohotu).

34. Oni koji pogrešno preterano nasićuju svoje telo i koji staranje o njemu pretvaraju u pohotu (Rim.13,14), neka se kasnije žale na sebe same, a ne na njega. Naprotiv, oni koji su stekli duševno bestrašće preko njega i drže se (uz njegovo posredništvo) mogućeg sagledavanja Onoga koji jeste, ispovedaju blagodat Tvorca (koji nam je dao telo).

35. Kada um počne da vrši nerasejanu molitvu, čitava se danonoćna borba svodi na borbu sa razdražajnim delom duše.

36. Priznak bestrašća je kad um ugleda svoju sopstvenu svetlost, kada postane spokojan u vezi sa maštanjima u snu i lako (i pravilno) shvata stvari.

37. Um se osnažio ako za vreme molitve ne predstavlja ništa svetsko.

38. Um koji je uz Božiju pomoć prešao poprište delatnog života i dostigao poznanje (sagledavanje), već sasvim malo ili nimalo oseća pokrete nerazumnog dela duše: poznanje (sagledavanje) ga uznosi gore i odvađa od čulnoga.

39. Bestrašće poseduje duša koja i pri sećanju na stvari ostaje spokojna, a ne ona koju stvari ne plene.

40. O savršenom čoveku se ne može sasvim prikladno reći: "On se uzdržava", ili o bestrasnom: "On trpi", zbog toga što trpljenje biva kod onoga koji strada, a uzdržanje se veže za onoga koga privlače želje.

41. Veliko je delo moliti se **pažljivo, a pevati pažljivo** - još veće.

42. Onaj ko je u sebe usadio vrline i ko je savršeno njima ovladao, već se ne seća zakona ili zapovesti, ili, pak, kazni, nego govori (kao iz prirode) i dela ono što mu nalaže prekrasna narav koju je stekao.

43. Demonske pesme pokreću našu pohotu i uvaljuju dušu u sramna maštanja, a Psalmi i duhovne pesme svagda privode um sećanju na vrline, hladeći pri tom žar gneva i gaseći pohotu.

44. Ukoliko borci u borbi uzajamno nanose i primaju udarce, onda svakako i demoni, nalazeći se u borbi sa nama i nanoseći udarce, i sami od nas ponešto primaju. *Ožalostiću ih i neće moći ustati* (Ps.17,39). I opet: *Oni koji me žaloste i neprijatelji moji, iznemogoše i padoše* (Ps.26,2).

45. Mudrost se vezuje sa pokojem, a blagorazumnost sa trudom. Mudrost se ne može steći bez borbe, kao što se ni borba ne može uspešno izvršiti bez blagorazumnosti. Njoj je povereno da se suprotstavlja gnevu koji pobuđuju demoni, kao i da podstiče sile duše da deluju saglasno prirodi, čime se probija put ka mudrosti.

46. Iskušenje za monaha jeste pomisao koja, ušavši kroz strasni deo duše, pomračuje um.

47. Greh monaha je saglasnost pomisli sa zabranjenom grehovnom strašću.

48. Anđeli se raduju kada se umanjuje grehovno zlo, a demoni kad se umanjuje vrlina. Jer, oni su sluge milosti i ljubavi, a ovi - robovi gneva i mržnje. Kada nam se prvi približe, ispunjavaju nas duhovnim sagledavanjem, a drugi - na dušu navaljuju sramna maštanja.

49. Vrline ne mogu da preseku nasrtanje demona na nas, ali mogu da nas sačuvaju nepovređenim od njih.

50. Delatni život (upražnjavanje vrlina) jeste duhovni metod kojim se čisti strasni deo duše.

51. Da bi se duševne sile u potpunosti iscelile, nije dovoljno jedino blagotvorno dejstvo zapovesti, nego i da um poseduje odgovarajuća sagledavanja, tj. razmišljanja.

52. Kao što je moguće ne protiviti se dobrim pomislima koje u nas seju anđeli; tako je moguće odbijati zle pomisli koje u nas seju demoni. Posle prvih pomisli sledi mirno stanje duše, a za drugima - smućenje.

53. Plod bestrašća je ljubav. Bestrašće je cvet delatnog života, a delatni život se sastoji u ispunjavanju zapovesti. Čuvar tog ispunjavanja zapovesti je strah Božiji koji je, opet, plod prave vere. Vera je unutrašnje blago duše koje se obično može naći i kod onih koji još nisu poverovali u Boga.

54. Kao što duša, delujući preko tela, oseća koji su udovi slabi, tako i um, vršeći svoju delatnost, spoznaje sile i, primećujući koja mu smeta (svojom oštećenošću), traži zapovest koja je može izlečiti.

55. Vodeći strasnu borbu, um ne vidi zamisli protivnika, budući da tada liči na ratnike koji se bore noću (u tami). Međutim, stekavši bestrasnost, on lako prepoznaje zamke neprijatelja.

56. Poslednji stepen delatnog života jeste ljubav, a vrhunac poznanja je - bogoslovlje. Početak i jednog i drugog je - vera i sagledavanje stvari. Oni demoni koji se dotiču strasnog dela duše, nazivaju se protivnicima delatnog života, dok se oni koji napadaju na samu slovesnu silu nazivaju neprijateljima svake istine i protivnicima sagledavanja.

57. Ništa od onoga što čisti telo po očišćenju ne ostaje sa očišćenim. Međutim, vrline, očistivši dušu, ostaju i prebivaju i u njoj čisto.

58. Razumna duša deluje saglasno sa svojom prirodom kada njena želateljna sila stremlji na vrline, razdražljiva se podvizi za nju, a slovesna stremlji na sagledavanje onog što postoji.

59. Onaj ko napreduje u delatnom životu umanjuje strasti, a ko uspeva u sagledavanju umanjuje neznanje. Za strasti kažu da će se jednom potpuno istrebiti, a o neznanju govore da će se delimično prekratiti, a delimično neće.

60. Dobro i zlo koji se susreću u životu mogu potpomagati i vrline i poroke. Delo blagorazumnosti je koristiti se time radi uspeha prvih i radi prekora drugih.

61. Duša je trodelna, po rečima našeg mudrog učitelja¹⁰. Vrlina slovesnog dela se naziva razboritošću, razumnošću i mudrošću, želatelnog - celomudrenošću, ljubavljiva i uzdržanjem, a razdražljiva - hrabrošću i trpljenjem. Kada je, pak, prisutna u svojoj duši - naziva se pravednošću. Delo opreznosti je - boriti se sa protivnim silama, podsticati vrline, proganjati poroke i srednjim (neutralnim) stvarima raspolagati saglasno vremenu. Delo promućurnosti je da se sve ono što pomaže našem cilju koristi na pravilan način, a delo mudrosti - sagledavati telesne i bestelesne stvari u svim odnosima. Delo celomudrenosti jeste - bestrasno gledati na stvari koje obično u nama bude maštanja i želje, a delo ljubavi je - odnositi se gotovo na isti način prema svakom licu koje nosi obraz Božiji kao prema Prvoobrazu, premda demoni i pokušavaju nekog da unize pred nama. Delo uzdržanja je - sa radošću odbijati sve što uslađuje grlo. Delo trpljenja i hrabrosti je - ne bojati se neprijatelja i rado podnositi sve neprijatnosti. Delo pravednosti je - držati sve delove duše u saglasnosti i harmoniji među sobom.

62. Plod setve je žetva, a vrlina - znanje. Kao što sejanje semena prate suze, tako i (duhovnu) žetvu prati radost (Ps.125, 6).

63. Čovek ne može da odbaci strasna sećanja ukoliko se ne potruži da izleči želatelnji i razdražljivi deo duše, prvi iscrpljujući postom, bdenjem i spavanjem na goloj zemlji, a drugi - dugotrpljenjem, nezlopamtljivošću i milostinjom. Od te dve strasti se grade gotovo sve demonske pomisli koje podvrgavaju um u svaku bedu i pogibao. Niko ne može

¹⁰ Podrazumeva se sveti Grigorije Niski.

da se izbavi od njih ukoliko u potpunosti ne prezre jelo i piće, imanje i slavu, pa čak i samo telo svoje. To je [potrebno] radi (demona) koji često pokušavaju da [čoveka] poraze pomoću njih. Zbog toga je na svaki način neophodno da podražavamo nevoljnike na moru, koji, zbog navale vetrova i talasa koji se visoko dižu, izbacuju stvari. Pri tome je svakako potrebno marljivo paziti da nas pri izbacivanju stvari ne vide ljudi. Jer, na taj način bismo izgubili svoju nagradu i podvrgli se brodolomu još gore od prethodnog, budući da će nas svojim vetrom produvati demon taštine. Stoga i Gospod naš, poučavajući u Jevanđeljima našeg upravitelja, tj. um, govori: *Pazite da milostinju svoju ne činite pred ljudima da vas oni vide: inače plate nemate od Oca svoga koji je na nebesima* (Mt.6,1). On opet govori: *Kada se moliš ne budi kao licemeri koji rado po sinagogama i na raskršću ulica stoje i mole se da ih vide ljudi: zaista vam kažem: primili su platu svoju* (st.5), i opet: *A kad postite ne budite sumorni kao licemeri jer oni natmure lica svoja da se pokažu ljudima kako poste. Zaista vam kažem: primili su platu svoju* (st.16). Obratite pažnju kako Lekar duša milostinjom leči razdražljivost, molitvom čisti um, a postom umrtvljuje pohotu. Iz tih vrlina se sastoji novi čovek *koji se obnavlja za poznanje prema liku Onoga koji ga je sazdao* (Kol.3,10), u kome zbog bestrašća *nema ni muškog ni ženskog*, a zbog jedinstva vere i ljubavi - *nema Judejca ni Jelina*, obrezanja ni neobrezanja, varvara ni Skita, roba ni slobodnog, nego je sve i u svemu Hristos (Gal. 3,28).

64. Nečiste pomisli koje se zadržavaju u nama usled strasti, nizvode um u propast i pogibao. Jer, kao što se pomisao na hleb zadržava kod gladnog usled gladi, i pomisao o vodi u žednom usled žeđi, tako se i pomisao o novcu i drugim imanjinama zadržava u čoveku zbog srebroljublja, a sramne pomisli zbog strasti pohote. Na taj način se objašnjava i naše zadržavanje na pomislima sujete i raznim drugim. Nemoguće je da um, koji je potopljen u takve pomisli, stane pred Boga i ukrasi se vencem pravde. Tim pomislima je bio pokraden onaj jadni um koji se, po jevanđelskoj priči, odrekao večere bogopoznanja. Na isti način je i onaj koji je svezan za ruke i noge i bačen u krajnju tamu, od takvih pomisli imao satkanu odeću, koju je Onaj koji ga je pozvao smatrao nedostojnom svadbe. Svadbena odelo je bestrašće slovesne duše koja se odvojila od svetskih pohota. Kakav je uzrok toga da pomisli o čulnim stvarima, zadržavajući se, kvare poznanje - reći će se u poglavljima o molitvi.

65. Demonskoj pomisli se protive tri pomisli, koje je odsecaju kada se zadrži u umu: anđelska, naša i ona koja proizilazi iz naše volje kada se ustremi ka dobru, kao i još jedna naša, koja proizilazi iz ljudske prirode, na osnovu koje i neznabošci, na primer, vole svoju decu i poštuju svoje roditelje. Dobroj pomisli se protive samo dve pomisli: demonska i naša koja proizilazi iz naše volje koja se ustremila ka zlu. Jer, od prirode ne proizilazi nikakva zla pomisao, budući da od početka mi nismo bili zli, jer je Gospod na Svoju njivu posejao dobro seme. Bilo je vreme kada nije bilo zla i opet će biti kada ga neće biti. Semena vrline su neuništiva. U tome me podržava jevanđelski bogataš koji je, i budući osuđen na ad, ipak još bio milosrdan prema svojoj braći - a milosrđe je najbolje seme vrline.

66. Neki od nečistih demona uvek sede pored onih koji čitaju starajući se, na svaki način, da um odvuku na nešto drugo. Često se dešava da oni kao povod uzimaju čak i Božanstveno Pismo kako bi ih naveli na rđave pomisli. Dešava se da oni nasuprot običaju navode na zevanje ili na težak san, koji se mnogo razlikuje od običnog. To sam sam na sebi ispitao i to dosta često, iako nisam dobro razumevao uzrok. Od Svetog Makarija sam slušao da je i zevanje neblagovremeno, i da je san od demona. Kao dokaz toga on navodi običaj iz drvnog predanja da se prilikom zevanja na usta polaže krsno znamenje. Sve to

mi od njih trpimo stoga što pri čitanju nemamo trezvenu pažnju i ne sećamo se da čitamo svete reči Boga Živog.

67. Kod demona se dešavaju prepuštanja i uručivanja, ukoliko neko od njih iznemogne u borbi i ne uspe da pokrene svoju voljenu strast. Razmotrivši to, našao sam sledeće: ako nam pomisli neke strasti dugo vremena ne dosađuju, a zatim se ona neočekivano pokrene i počne da peče, iako mi za tako nešto nismo dali nikakav povod nekom svojom nemarnošću, onda znajte da je na vas ustao demon još više zao nego prethodni. Zauzevši mesto prethodnog, on je ispoljio svoje zlo. Videći to, neka um pribegava Bogu, uzevši kacigu spanjenja, obukavši se u oklop pravde, izvukavši mač Duha i podigavši štit vere (Ef.6,14-17). Pogledavši na nebo sa suzama, neka on govori: Gospode Isuse Hriste, *silo spasenja moja* (Ps.139,8), *prikloni uho Svoje i požuri da me skloniš. Budi mi Bog zaštitnik i dom pribežišta koji će me spasti* (Ps.30,3). Neka on, naročito pošćenjem i bdenjima, svoj mač učini blještavim. Nakon toga će stradati još neko vreme, napadan i zasipan raspaljenim strelama lukavog, ali će najzad i taj demon, malo-pomalo, postati isti kakav je bio i njegov prethodnik. On će se umiriti, sve dok ne pride da ga zameni neki još gori od njega.

68. Nečiste pomisli se često odnose i šire na mnoge stvari, plove preko velikih mora, ne odbijaju duga putovanja, pokretane plamenom strašću. Međutim, ako su unekoliko očišćene, postaju mnogo pritešnjenije nego što su one (neobuzdane) i usled slabosti strasti ne mogu da se šire na mnoge stvari. Zbog toga se one kreću najviše u krugu onog što je prirodno i, po premudrom Solomonu, neko vreme lutaju (Prič.7,12), sabirajući trsku radi bezakonog pravljenja cigli (Izl.7,12), ne dotičući se pleve. I tako, potrebno je izuzetno čuvati srce *kako bi se ono kao srna izbavilo od mreže i kao ptica od zamke* (Prič.6,5). Jer, lakše je očistiti nečistu dušu, negoli već očišćenu i opet izranjavljenu ponovo uzdići do zdravlja, zbog toga što demon tuge uvek uskače u zenice očiju i za vreme molitve izobrazava izgled idola grehovne strasti.

69. Slovesnu prirodu, umrtvljenu grehom, Hristos budi (na pokajanje) sagledavanjem svih vekova (tj. prošlih, sadašnjih i budućih). Njegov Otac, pak, dušu koja umire Hristovom smrću, koja umire grehu, vaskrsava bogopoznanjem. To i znače reči apostola: *Ako s Njim umresmo, s Njim ćemo i živeti* (2.Tim.2, 11).

70. Kada um skine starog čoveka i obuče se u onog koji je od blagodati, ugledaće svoje stanje sličnim safiru ili boji neba, što Sveto Pismo naziva mestom Božijim, kakvim su ga videli starci na Sinaju (Izl.24,10).

71. Um neće uvideti mesto Božije u sebi ukoliko ne stane iznad svih pomisli o veštastvenom i tvarnom. On, pak, ne može da stane iznad njih ukoliko se ne svuče od strasti koje ga vezuju sa čulnim predmetima i pomisao oraspoložuju prema njima. Te strasti će svući uz pomoć vrlina, a proste pomisli posredstvom duhovnog sagledavanja. Međutim, i to će napustiti kada mu se javi ona svetlost koja za vreme molitve znaменуje mesto Božije.

AVA EVAGRIJE

II

STO POGLAVLJA EVAGRIJA MONAHA O DELATNOM ŽIVOTU

29. Naš sveti i najiskusniji učitelj je govorio: "Monah treba da se odnosi prema sebi kao da će sutra umreti, dok sa svojim telom treba da postupa kao da će živeti mnoge godine. Jer, -govori, - jedno preseca pomisli uninija i monaha čini revnosnijim, a drugo telo čuva zdravim i podstiče da se čuva uvek jednako uzdržanje".

31. Saznao sam da demon taštine, koga gotovo svi demoni odgone, bestidno staje na trup onih koji ga gone, i monahu pred očima pokazuje veličinu njegovih vrлина.

43. Treba razaznavati razliku demona i uočavati njihovo vreme. Preko pomisli saznajemo koji su demoni retki ali teški, koji uporni ali lakši, a koji iznenada naleću i podstiču um na bogohulstvo. Treba da pazimo da ne izađemo iz svog običnog stanja kad pomisli počnu da premeću svoje predmete. Treba odmah da uspemo da kažemo nešto protiv njih, primetivši ocoga koji se krije iza njih. Na taj način ćemo napredovati uz Božiju pomoć, a njih naterati da, diveći nam se, sa tugom odlete.

44. Zamorivši se u borbi sa monasima, demoni se na kratko udaljavaju, posmatrajući koja vrlina će za to vreme biti zanemarena. Napavši, zatim iznenada na tu stranu, oni ograbljuju bednu dušu.

45. Zli demoni ponekad pozivaju u pomoć još gore demone. Napravivši plan, oni počinju da ratuju jedni protiv drugih, imajući saglasnost u jednom - da pogube duše.

46. Neka nas ne smućuje i ne preseca naše dobro revnovanje demon koji um podstiče na bogohulstvo i na bezobrazna maštanja koja je sramno i zapisati. Srceznalac Bog zna da ni u svetu nismo bili toliko bezumni. Cilj tog demona je da nas navede da prekinemo molitvu i da ne smemo da dignemo ruke pred Gospodom Bogom našim, protiv koga smo dopustili takve pomisli.

47. Znak da strast deluje u duši jeste neka izgovorena reč, ili neki pokret tela. Po njima neprijatelj prepoznaje da li u sebi imamo njihove pomisli i da li bolujemo od njihovog poroda, ili se, pak, staramo za svoje spasenje. Jedino Bog, koji nas je stvorio, zna sve, i nema potrebe za vidljivim znacima da bi saznao šta je sakriveno u srcu.

48. Sa svetovnjacima demoni vode borbu više preko stvari, a sa monasima više preko pomisli, zato što u pustinji nema stvari. Međutim, pošto je lakše pogrešiti pomišlju nego delom, mislena borba je teža od one koja se vodi preko stvari. Um je nešto krajnje pokretno i nezadrživo, povodljivo na grehovna maštanja.

49. Nije nam zapovedeno da neprestano delamo, bdimo i postimo, ali nam je naloženo da se neprestano molimo. Ti podvizi, usmereni na lečenje želatelnog dela duše, imaju potrebu za telom da bi sami bili u dejstvu, a telo bez podrške ne može biti neprestano u trudu i lišavanjima. Molitva, međutim, čisti i osnažuje za borbu um koji je sazdan za molitvu i za borbu sa demonima radi zaštite svih sila duše i bez tela.

54. Ako nam demoni, koji napadaju želatelni deo [duše], u snenim maštanjima pokazuju susrete sa poznanicima, gozbovanje sa srodnicima, gomile žena, i drugo slično tome, čime se obično hrani pohota, i mi se time zanosimo, znači da je taj naš deo bolestan i da je ta strast u nama snažna. Ukoliko, pak, ovladaju našim razdražajnim delom [duše], oni nas (u maštarenju sna) primoravaju da idemo po strašno strmim mestima, navode na

nas naoružane ljude ili otrovne zmijske i divlje životinje. Ukoliko se mi (u snu) njih užasavamo i ako se, gonjeni njima, predajemo bekstvu, potrebno je da se pobrinemo o svom razdražajnom delu i da se, prizivajući Hrista Gospoda u budnom stanju, poslužimo ranije navedenim lekovima.

55. Prirodni telesni pokreti za vreme sna bez sramnih maštanja pokazuju da je duša do izvesne mere zdrava, dok je pojava takvih maštanja znak da je bolesna. Pri tome znaj da maštanje o nepoznatim licima ukazuje na ostatke drevne strasti, a maštarenje o poznatim licima ukazuje na nove rane srca.

56. Obeležja bestrašća ćemo prepoznavati danju posredstvom pomisli, a noću posredstvom snoviđenja. Bestrašćem ćemo nazvati zdravlje duše, a poznanje njenom hranom, jer nas jedino ono vezuje sa svetim silama. Susret sa bestelesnima moguć je, naime, jedino pomoću istog nastrojenja.

57. Postoje dva mirna stanja duše: jedno je posledica oskudice i sušenja prirodnih sokova, a drugo se javlja prilikom odstupanja demona. Prvo prate smirenoumlje i skrušenost srca - suze i bezmerna želja za Božanstvenim, a za drugim sledi taština sa gordošću, koji obuzimaju monaha po povlačenju ostalih demona. Ko pazi na granice prvog stanja, ubrzo će prepoznati napade i zamke demonske.

58. Demon taštine je suprotan demonu bluda. Nemoguće je da oni u isto vreme napadnu dušu. Jer, jedan od njih obećava počasti, a drugi baca u beščašće. Stoga ti, kada ti se jedan od njih približi i počne da te uznemirava, sam u sebi proizvodi pomisli njemu suprotnog demona. Ukoliko budeš mogao, kako se kaže, da izbiješ klin klinom znaj da si blizu bestrašća, budući da se tvoj um pokazao moćnim da ljudskim pomislima progna demonske priloge.

59. Što duša više napreduje, sve silnije na nju napadaju neprijatelji. Ne mislim da uz nju uvek prebivaju isti demoni. To najbolje znaju oni koji pomno posmatraju iskušenja koja ih napadaju. Oni vide da njihovo bestrašće snažnije kolebaju novi demoni, naslednici prethodnih.

60. Savršeno bestrašće se u duši javlja po prevladavanju svih demona koji se protive delatnom životu. Nesavršenim se naziva bestrašće u kome se duša po svojoj sili, premda bez ustupanja, još uvek bori sa demonima koji je napadaju.

61. Um koji ne ispravi svoju unutrašnjost neće uspešno proći onaj strasni put (mitarstava), niti će stupiti u oblast besplotnih. Taj vlastiti nered će ga svakako vratiti ka onima koji su ga i izazvali.

62. I vrline i poroci oslepljuju um: kod prvih on ne vidi poroke, a kod drugih vrline.

IZREKE SVETIH OTACA

91. Neophodno je da se raspitujemo o putevima kojima su pravo hodili raniji starci i da se upravljamo po njima. Moguće je naći mnogo toga dobrog i korisnog među njihovim rečima i delima. Neko od njih je, na primer, govorio da stalno suhojedenje sa ljubavlju monaha brzo privodi u pristanište bestrašća. Jednog brata koga su noću smučivale maštarije, on je izbavio dajući mu zapovest da posti i obilazi bolesnike. Jer, rekao je on, ništa tako ne gasi strasti kao milosrđe.

92. Kod pravednog Antonija je došao jedan od tadašnjih mudraca i rekao mu: "Kako ti, oče, podnosiš život koji je lišen utehe koju pružaju knjige?" On je odgovorio:

"Moja knjiga, gospodine filozofa, jeste ova stvorena priroda. Ona je svagda sa mnom. Kad god hoću, ja u njoj mogu čitati slova Božija".

93. Jednom me je izabrani sasud, egipatski starac Makarije pitao zbog čega zlopamćenje prema ljudima narušava silu pamćenja duše¹¹, dok od zlopamćenja prema demonima ne trpimo štetu. Mučeći se oko odgovora, zamolio sam ga da mi sam objasni. On je rekao: "Prvo je protivno prirodi (razdražajne sile), a drugo joj je saobrazno".

94. Jednom sam po najvećoj podnevnoj vrućini došao kod svetog oca Makarija. Krajnje izmučen žeđu, zatražio sam od njega vode. Međutim, on je rekao: "Zadovolji se hladovinom, budući da su mnogi putnici i moreplovci u ovo vreme i nje lišeni". Zatim, kad sam ja povodom toga poveo reč o uzdržanju, on reče: "Veruj mi, sinko, da čitavih dvadeset godina sebi ne davah ni hleba do sitosti, ni vode, ni sna. Svoj hleb jedoh pod meru, takođe i vodu, a prislonivši se na kratko uza zid grabih malo sna".

95. Do jednog monaha je došla vest o smrti njegovog oca. Onome koji ga je o tome obavestio, on je odgovorio: "Nemoj da bogohuliš. Moj Otac je besmrtn".

96. Jedan brat je pitao starca da li mu dozvoljava da po odlasku kući jede sa majkom i sestrom. On je odgovorio: "Sa ženom nemoj jesti".

97. Jedan brat je ima samo Jevanđelje. Prodavši i njega i novac davši na hranu gladnima, on je izrekao znamenitu reč: "Prodao sam reč koja mi je govorila: *Prodaj sve što imaš i podaj siromasima* (Mt.19,21)".

98. Blizu Aleksandrije, na samoj severnoj strani zaliva koji se naziva Marijin, postoji ostrvo na kome je živio jedan monah iskusan u poznanju duhovnih stvari. On je govorio da postoje pet uzroka svega što monasi čine: radi Boga, po zahtevu prirode, po običaju, po nevolji, radi rukodelja. Takođe je govorio da je vrlina u suštini jedna, ali da menja oblik u duševnim silama, slično sunčevoj svetlosti koja nema oblik, ali poprima formu otvora kroz koji prolazi.

99. Drugi monah je rekao: "Ja sebe lišavam zadovoljstava da bih presekao povod za gnev. Jer, znam da se on uvek raspaljuje zbog zadovoljstava, smučujući um i odgoneći poznanje". Neko od staraca je govorio da ljubav ne ume da čuva zalihe hleba ili novca. On je još rekao: "Nije mi poznato da su me demoni dva puta prevarili u istoj stvari".

100. Nije moguće da svu bratiju podjednako volimo. Međutim, moguće je da sa svima opštimo bestrasno, [izbegavajući] zlopamćenje i mržnju. Posle Boga, više od svih treba voleti sveštenike koji nas čiste Svetim Tajnama i mole se za nas. Svoje starce treba da poštujemo kao anđele.

Neka ti bude dovoljno, ljubljani brate Anatolije, ovo što smo našli i sabrali na vlastarima našeg vinograda, koji zrije blagodaću Duha Svetog. Ukoliko nas stalno bude obasjavalo Sunce pravde i plod u potpunosti sazre, ispićemo od *vina koje veseli srce čoveka* (Ps.103,15), molitvama i moljenjem pravednog Grigorija, koji me je posadio, prepodobnih ovdašnjih otaca koji su me zalivali, i silom Hrista Isusa Gospoda našeg koji me je uzdizao, kome slava i sila u vekove vekova. Amin.

¹¹ Tj. sećanje na Boga.

OBRIS MONAŠKOG ŽIVOTA OD EVAGRIJA MONAHA U KOJEM SE IZNOSI KAKO SE TREBA PODVIZAVATI I BEZMOLSTVOVATI

1. Kod Jeremije je na jednom mestu rečeno: *Nemoj se ženiti na tome mestu, jer ovako govori Gospod za sinove i kćeri što se rode na tome mestu: Ljutom će smrću poginuti...* (Jer.16,1-4). Ova reč navodi na ono što i Apostol govori: *A ko je oženjen brine se za ovosvetsko, kako će ugoditi ženi... a koja je udata brine se za ovosvetsko, kako će ugoditi mužu*(1.Kor.7,33, 34). [Očevidno] je da prorok nije govorio samo o sinovima i kćerima koji se rađaju u bračnom životu: *Ljutom će smrću poginuti*, nego i o sinovima i kćerima koji se rađaju u srcu, tj. o telesnim pomislima i željama, pošto oni umiru u bolesnom, nemoćnom i raslabljenom mudrovanju ovog sveta, ne dostižući nebeski život. *Ko je, pak, govori, neoženjen brine se za Gospodnje, kako će ugoditi Gospodu*, i donosi svagda sveže i besmrtno plodove nebeskog života.

2. Takav je monah i takav treba da bude monah, tj. da, udaljujući se od žene, ne rađa sinove ili čerke na spomenutom mestu. I ne samo to nego i da bude vojnik Hristov, da nema ljubavi prema stvarima, da je slobodan od briga, da je tuđ pomislima i delima mnogometežnog sveta, kao što i Apostol kaže: *Ni jedan se vojnik ne upliće u poslove običnog života, da bi ugodio vojvodi* (2.Tim.2,4). U ovome treba da prebiva monah, ostavivši sve stvari ovog sveta i stremeći ka divnim i dobrim pobeđnim znamenjima bezmolvija. Kako je divan i prekrasan podvig bezmolvija, uistinu divan i prekrasan! *Jaram je njegov blag i breme je njegovo lako* (Mat.11,30): sladak život i milo delanje.

3. Hoćeš li, ljubljani, kako priliči da prihvatiš usamljenički život i da pohitaš ka pobeđnim znacima bezmolvija? Ostavi tamo svetske brige sa njihovim načelstvima i vlastima, tj. budi kao neveštastven, bestrasan i tuđ svakoj pohoti, da bi, slobdan od uznemirujućih slučajnosti, mogao dobro da bezmolvstvuješ. Jer, ako se čovek ne vine iznad svega toga, neće moći da dolično ostvari ovaj način života. Izaberi просту hranu, koja se lako nalazi i ne zahteva mnogo briga, a ne onu koja traži mnogo staranja, ne raznovrsnu i ne onu koja podvrgava velikoj rasejanosti. Na pomisao koja ti, navodno radi gostoljublja, [našaptava] da pripremiš raskošna jela, nemoj obraćati pažnju, već je odbaci. To je zamka koju ti postavlja neprijatelj ne bi li te odvojio od bezmolvija. Imaš Gospoda Isusa koji preko ličnosti Marte prekoreva dušu koja je time zaokupljena, govoreći: *Brineš se i uznemiravaš za mnogo, a samo je jedno potrebno* (Lk.10,41-42), tj. slušati reč Božiju. Ostalo će se bez truda naći. Stoga On odmah dodaje: *Marija je dobri deo izabrala koji joj se neće oduzeti* (Lk.10,42). Imaš i primer sarepske udovice. Čime je ona ukazala gostoprimstvo proroku (Z.Car.17,10)? Makar imao samo hleba, soli i vode, ipak možeš zaslužiti nagradu koja se dobija za gostoprimstvo. Međutim, ako ni to nemaš, primi stranca makar sa dobrim raspoloženjem i oslovi ga blagom rečju. I time možeš podjednako da zadobiješ nagradu za gostoljublje. Jer, kazano je: *Blaga reč je veća od davanja* (Sir.18,17).

4. Tako treba da misliš i o milostinji. Nemoj želeći da imaš bogatstvo radi deljenja sirotinji. I to je laž lukavoga. Ona nam često dolazi u vidu taštine, [želeći] da um naš uplete u mnogobrižna dela. U Jevandlju [se navodi] udovica koju je pohvalio Gospod Isus, i koja je sa dve lepte prevazišla i dobru volju i silu (tj. veličinu žrtve) bogataša. *Jer svi metnuše od suviška svoga... u hramovnu blagajnu*, reče Gospod, a ona dade *svu imovinu svoju* (Mk.12,44). U pogledu odeće, ne poželi da imaš suvišnog! Pobrine se samo za onoliko

koliko je potrebno telu. *Položi na Gospoda brigu svoju* (Ps. 54,23) i On će promišljati o tebi. Jer, kako govori reč Božija, On se stara za nas (1.Pt.5,7). Ako oskudevaš u hrani ili odeći, ne zastidi se da primiš ono što ti drugi pružaju. Jer, i to bi bio jedan vid gordosti. Ukoliko, pak, sam imaš svega u izobilju, podaj onome koji nema. Bog hoće da Njegova deca tako vode svoje gazdinstvo. Stoga i apostol, pišući Korinćanima, govori o onima koji oskudevaju: *Vaš suvišak da bude za njihov nedostatak, da i njihov suvišak bude za vaš nedostak; da bude jednakost. Kao što je napisano: Ko je mnogo sakupio, nije mu preteklo; i ko je malo sakupio, nije mu nedostalo* (2.Kor.8,14-15; Izl.16,18). I tako, imajući ono što ti je potrebno u sadašnje vreme, nemoj se brinuti za budućnost - za nastupajući dan, ili za sledeću nedelju, ili za nekoliko predstojećih meseci, ili za godinu. Kad nastupi sutrašnji dan, samo vreme će te snabdeti onim što ti je potrebno, ukoliko najpre išteš Carstvo nebesko i pravdu Božiju. Jer, Gospod govori: *Išćite najpre Carstvo Božije i pravdu njegovu i ovo će vam se sve dodati* (Mt.6, 33).

5. Ne primaj slugu da neprijatelj ne bi preko njega izazvao neku sablazan i podstakao tvoj duh da počneš da tražiš raskošnija jela. Tada više nećeš moći da se staraš samo za sebe. Makar ti i došla pomisao (da ti je potreban sluga) radi (navodno neophodnog) telesnog spokojstva, ti potraži bolje, tj. duhovno spokojstvo. Jer, duhovni pokoj je svakako bolji od telesnog. Čak i ako te pomisao nagovara da uzmeš slugu radi njegove [duhovne] koristi, nemoj joj verovati. Staranje oko duhovne koristi bližnjih nije, naime, naš posao. To nije naše delo, već drugih svetih otaca koji žive u opštežiću. Ti se postaraj samo za svoju [duhovnu] korist, držeći se dolično podviga bezmolvnog života. Nemoj voleti da živiš sa ljudima koji imaju pristrasnost prema stvarima i koji su nemirnog duha. Živi ili sam ili sa jednomislenom bratijom, koji nemaju pristrasnost prema stvarima. Ko živi sa veštastvoljubivim i brižljivim ljudima svakako će i sam primiti nešto od njihove brižljivosti, i početi da robuje ljudskim običajima, pustim rečima i svim ostalim zlim delima - gnevu, tuzi, strasnoj vezanosti za stvari, strahu, smućenjima. Ne dozvoli da te zavedu brige tvojih roditelja ili, pak, druženje sa srođnicima. Izbegavaj često viđanje sa njima, kako ti ne bi pokrali tvoje kelijno bezmolvlje i uvukli te u nemir koji im je svojstven. *Ostavi*, govori Gospod, *neka mrtvi ukopavaju svoje mrtve, a ti hajde za mnom* (Mt.8,22). Ako je kelija u kojoj obitavaš i suviše uznemiravana, pobegni i ne poštedi je, da se ne bi rastrojio iz ljubavi prema njoj. Prema tome, sve čini, sve tvori kako bi se posvetio bezmolviju, udaljavajući se od svega i o jednom se starajući - kako da istraješ u volji Božijoj i da se uspešno boriš sa nevidljivim silama.

6. Ukoliko ti je nemoguće da bezmolstvuješ kako treba u svom kraju, reši se da bezmolstvuješ u tuđem, i na to obrati svu svoju pomisao. Budi kao iskusan trgovac, sve ispitujući radi uspostavljanja istinskog bezmolvlja, i uređujući sve što je za njega neophodno i korisno. Uostalom, kažem ti da zavoliš stranstvovanje, budući da ono izbavlja od neprilika koje su neizbežne u domaćem kraju. Ono omogućuje da se okusi sve blago bezmolvnog života. Izbegavaj boravak u gradu i trpeljivo prebivaj u pustinji. *Eto se*, govori Sveti David, *udaljih bežeći, i naselih se u pustinji* (Ps.54,8). Ako je moguće, uopšte nemoj ići u grad, budući da tamo nećeš videti ništa dobro, niti korisno, ništa što bi te podsticalo na putu podvižničkog života koji si izabrao. *Videh*, opet govori isti sveti, *bezakonje i svađu u gradu* (Ps. 54,10). Traži usamljena i bezmetežna mesta i nemoj se bojati da se naseliš u njih. Čak da tu vidiš i demonska strašilišta, nemoj se plašiti i nemoj bežati od tog spasonosnog poprišta. Pretrpi bez straha, pa ćeš ugledati "veličinu Božiju" (Izl. 14,13), zastupništvo, pokrov i svako drugo osvedočenje o spasenju. *Čekah*, govori onaj blaženi muž, *Boga koji me spasava od malodušnosti i od bure* (Ps.54,9). Neka tvoju odluku (da

živiš bezmolvno) ne savlada želja da podeš da se razonodiš. Jer, takvo lutanje sa pohotom *menja um nezlobivih* (Prem.Sol.4,12). Od toga dolaze mnoga iskušenja. Boj se pada i upornije sedi u svojoj keliji.

7. Izbegavaj česte susrete sa prijateljima, ukoliko ih imaš. Viđenje sa njima posle dugih prekida biće korisnije i za tebe i za njih. Ukoliko osetiš da od njih trpiš neku štetu, uopšte im se ne približuj. Treba da imaš prijatelje koji ti donose korist i koji potpomažu tvoj život. Izbegavaj susret sa lukavim i nemirnim ljudima i sa njima ne živi zajedno. Odbijaj njihove rđave predloge, budući da oni ne služe Bogu i ne žive radi Njega. Neka ti prijatelji budu miroljubivi ljudi, duhovna braća i sveti oci. Takve je imenovao Gospod govoreći: *Jer ko izvrši volju Oca mogega koji je na nebesima, taj je brat moj i sestra i mati* (Mt.12,49). Ne druži se sa nemirnim i sujetnim i ne idi sa njima za trpezu, kako te ne bi uvukli u svoje varke i udaljili od nauke i iskustva bezmolvnog života. Jer, oni imaju strast (varanja). Ne okreći svoje uši ka njihovim rečima i ne primaj zamisli njihovog srca. Oni su zaista štetni. Neka duša tvoja stremi ka vernima zemlje i neka tvoje srce revnuje njihovom plaču, po primeru Davida koji govori: *Oči moje su uperene ka vernima zemlje, kako bi sedeli sa mnoom* (Ps.100,6). Ukoliko neko od onih koji idu putem ljubavi Božije dođe kod tebe i pozove te da zajedno okusite hleba i soli, i poželiš da podeš - podi, samo se brzo vrati u svoju keliju. Ukoliko je moguće, nikada ne noći van svoje kelije, kako bi uvek sa tobom prebivala blagodat bezmolvija, i ti bez spoticanja vršio svoje kelijno služenje.

8. Ne ustupaj želji za dobrim jelima i nemoj se hvatati na udicu raskoši: jer, *ona koja se odala nasladama, živa je umrla*, kako govori apostol (1.Tim.5,b). Ne nasićuj svoj stomak tuđim jelima da ne bi stekao pristašće prema njima i da ne bi stekao naviku da često jedeš na strani. Jer, rečeno je: *Ne varaj se punjenjem stomaka* (Prič.24,15). Ako primetiš da te često zovu iz kelije, počni da odbijaš. Jer, česti boravak van kelije je štetan. To oduzima blagodat, pomračuje misli i suši toplu želju (bezmolvnog prebivanja sa Bogom). Pogledaj na vino: ako vrlo dugo stoji nepokretno na jednom mestu, ono postaje svetlo, miomirisno i sveže, a ako se prenosi sa mesta na mesto, postaje mutno, mračno i neprijatnog ukusa, usled taloga koji se podiže. Ravnjaj se prema njemu i potruđi se da postaneš onakav kakvo je ono u prvom slučaju: preseći opštenje sa mnogima, kako tvoj um ne bi bio rasejan pomislama i kako se ne bi narušavalo tvoje bezmolvije. Izaberi neko rukodelje i drži ga se, ako je moguće, dan i noć, kako ne bi nikoga opterećivao, i kako bi čak mogao i drugima davati, po zapovesti apostola Pavla (2.Sol.Z,12; Ef.4,28). Time ćeš pobeđivati i demona uninija i odbijati sve druge demonske želje. Jer, duh uninija obično napada nezaposlenog. Za njega premudri kaže da je [sav] "u pohotama" (Prič.13,4). Od davanja i primanja nećeš izbeći greha. Stoga, ako što prodaješ ili kupuješ, podnesi izvestan gubitak u odnosu na pravu cenu kako ne bi, želeći da dobiješ pravu cenu, upao u dušegubna dela - prepiranje, krivokletstvo, izmenu reči, budući da bi time beščastio i sramotio dostojanstvo našeg visokopoštovanog zvanja. Misleći na to, budi oprezan prilikom davanja i uzimanja. Kada bi hteo da izabereš bolje - a i to ti je moguće - mogao bi nekome vernome čoveku da poveriš staranje o sebi, kako bi sam postao blagodušan (tj. slobodan od zamornih briga). Tada bi poživio pun dobre i radosne nade.

9. Na takva dobra dela te obavezuje bezmolvije. Navešću ti sada i ostalo što je još neophodno čuvati. A ti me slušaj i na delu ispunjavaj šta ti zapovedam. Sedeći u svojoj keliji, pomišljaj na dan smrti: zamisli na mrtvilo tela, predstavi bezizlazan položaj (u kome će se nalaziti duša) i tuguj zbog toga. Time ćeš u sebi potkrepiti prezir prema sujeti koja gnječi svet, i uzrevnovati da nepokolebivo i neumorno istraješ u svom bezmolviju. Seti se i na sadašnje stanje duša u adu. Pomisli na to kako im je tamo, u kakvom su one gorkom

ćutanju, u kakvom mučnom stenjanju, u kakvom strahu i premiranju od očekivanja (Strašnog suda), kakvo je njihovo neprestano duševno razdiranje, kakve su njihove bezmerene suze. Pomisli, takođe, i na dan vaskrsenja i istupanje pred Boga. Zamisli onaj Strašni sud koji potresa užasom i izvedi na sredinu ono što tamo očekuje grešnike - stid pred licem Boga i Hrista Njegovog, pred anđelima, arhanđelima, vlastima i pred svim ljudima. Predstavi sva mučilišta - oganj večni, neuspavljivog crva, tartar, tamu, i iznad svega - škrgut zuba, strah i strašna stradanja. Pomisli, takođe, i na dobra koja su pripremljena pravednicima, smelo opštenje sa Bogom Ocem i Hristom Njegovim, sa anđelima, arhanđelima, vlastima i sa svim likom svetih, na Carstvo sa njegovim riznicama, na radost i sladost. I jedno i drugo privodi sebi na pamet. I zbog udela grešnika uzdiši, plači, obuci se u odeću tuge, bojeći se da se i sam ne nađeš među njima; a zbog dobara koja su pripremljena pravednicima se raduj, likuj i veseli. Postaraj se da ih se udostojiš, a da (muke) izbegneš. Pazi da to nikada ne zaboravljaš. Ma gde se nalazio - u svojoj keliji, ili gde napolju - ne dozvoljavaj da ti sećanje o tome izađe iz uma, kako bi izbegao nečiste i pogubne pomisli.

10. Neka tvoje pošćenje bude srazmerno tvojoj snazi pred licem Gospoda. Ono će očistiti grehe tvoje i bezakonja, dušu učiniti umerenom, um osvetiti, odagnati demone i približiti Boga. Okusivši jedanput na dan, nemoj poželeti drugog obroka, kako ne bi imao mnogo izdataka i kako ne bi pomutio svoj um. Usled toga ćeš uvek imati za dobrotvorna dela, a i strasti telesne će se umrtviti. Ako se desi da ti dođu bratija, te je potrebno da jedeš po drugi ili čak treći put, nemoj da ti potamni lice niti se mršti, već se pre raduj što si možeš da poslužiš potrebi bratije. Jedući po drugi ili treći put, blagodari Bogu što si ispunio zakon ljubavi i što ćeš već samog Boga imati kao Staratelja tvog života. Dešava se ponekad da nas bolest ili telesna nemoć primoraju da jedemo dvaput i triput i mnogo puta. Neka te zbog toga ne smućuje pomisao. Nema potrebe da svoje telesne podvige upražnjavamo strogo i za vreme bolesti. Mi ih možemo u izvesnoj meri oslabiti kako bi se što pre popravilo zdravlje i mi opet počeli sa podvižničkim trudovima. Reč Božija ne zabranjuje ni jednu vrstu hrane, niti naređuje da se uzdržavamo od bilo kakvih jela: Dah vam sve zelje. Jedite i ne smućujte se (Post.9,3; 1.Kor.10,25). I još: *Ne pogani čoveka ono što ulazi u usta* (Mt.15,11). I tako, neka uzdržanje od pojedinih jela uvek bude delo naše volje i dobrovoljnog podviga duše.

11. Spavanje na goljoj zemlji, bdenje i sve druge napore rado podnosi, gledajući na slavu koja će ti se sa svima svetima pokazati. *Stradanja sadašnjeg vremena nisu ništa prema slavi koja će nam se otkriti* (Rim.8,18), govori apostol. Kada staneš da padaš duhom, moli se kao što je napisano (Jak.5,13). Međutim, moli se sa strahom i trepetom, sa bolećivim srcem, trezveno i bodro. Neophodna je takva molitva, naročito zbog zlobnih i lukavih nevidljivih neprijatelja naših, koji uvek pokušavaju da nas ometu u tom delu. Kada nas vide da stojimo na molitvi, oni nam prevarno pristupaju i pred um iznose nešto čega se u vreme molitve ne treba sećati i o čemu ne priliči misliti, kako bi zarobili naš um i našu molitvu i moljenje u vreme molitvoslovlja učinili besplodnim, uzaludnim i beskorisnim. Jer, molitva, moljenje i iskanje su prazni i beskorisni ukoliko se vrše bez straha i trepeta, bez trezvenosti i bodrosti. Prilazeći caru - čoveku, svako svoju molbu izlaže sa strahom i trepetom i sa punom pažnjom. Nije li utoliko pre potrebno na isti način pristupati Bogu, Vladici svih i Hristu, Caru careva i Gospodu gospodara, i na takav način pred Njim iznositi svoje molitve i moljenja? Bogu našem slava u vekove vekova. Amin.

AVA EVAGRIJE
IV
33 POGLAVLJA - POREĐENJA EVAGRIJA MONAHA

1. Žutica je rđavo stanje duše, pri kome ona neispravno gleda na Boga i na sve stvoreno.
2. Zgrbljenost pozadi je porok razumne prirode, kojim postaje nesposobna za vrlinu i bogopoznanje.
3. Gangrena je uspaljenost i pokret gneva, koji pogubljuje slovesni deo duše.
4. Slepoća je neznanje uma, koji se ne stara ni o delatnim vrlinama, ni o poznanju postojećeg.
5. Paraliza je nepokretnost ili sporopokretnost slovesne duše na delatne vrline.
6. Otok je raslabljenost slovesne duše neradom, u kome ona obično odbacuje reči duhovne pouke.
7. Nemost je oduzetost slovesne duše kojom ona odbacuje vrline, kojima se (inače) u nama uobličuje Hristos.
8. Guba je neverje slovesne duše, zbog koje se ona ne uverava u istinu reči čak i ako je dodirne.
9. Obamrlost je sklonost slovesne duše ka zlu, i to posle uspeha u vrlini i bogopoznanju.
10. Oduzetost je rđavo stanje slovesne duše u kome se ona drži vrline, premda ne radi samog dobra.
11. Kijavica je gubitak vrline, kojom se osećalo blagouhanje Hristovo.
12. Gluvoća je grubost slovesne duše, zbog koje ona odguruje duhovnu pouku.
13. Očna mrena je otpadanje od stanja duhovnog sagledavanja, ili usvajanje nepravilnog gledanja na postojeće.
14. Mucanje je bolest slovesne duše u kojoj ona, sablažnjavajući se slučajnostima, ne može da za sve blagodari Boga.
15. Hromost je nemoć slovesne duše da vrši istinsku vrlinu.
16. Vodena bolest je beslovesno skretanje duše sa puta, pri čemu u njoj, usled zagušivanja vrline, vlada zlo i neznanje.
17. Mrav je delatni čovek koji u ovom veku sebi priprema hranu za buduću.
18. Krmače su nečisti neznabošci koji primiše zapovesti Hrista Spasitelja našeg.
19. Skakavci su slovesne duše, koje ne uznemirava smrt i koje se hrane semenjem.
20. Jarebica je delatni um koji, oslanjajući se na vrline, leprša u poznanju nebeskih sila.
21. Lavić je bestrasan čovek, koji se zacario nad zverinjem u njemu (strastima).
22. Petao je duhovni čovek ispunjen znanjem, koji drugim dušama blagovesti dan koji nastupa od umnog sunca.
23. Jelen je delatan muž koji pravo upravlja svoje neuredne pomisli.
24. Pijavica je nečista sila koja iz slovesnih duša isisava krv pravednosti.

25. Ad je tama neznanja koja pokriva slovesnu tvorevinu koja je izgubila sagledavanje Boga.
26. Žena je bezumlje koje slovesne duše survava u nečistotu.
27. Zemlja je rđavo stanje sastavljeno iz beščašća i bezakonja.
28. Oganj je zlo koje pogubljuje vrline Božije u slovesnoj tvorevini.
29. Voda je lažno znanje koje gasi istinsko poznanje.
30. Podsmešljivo oko je nečista sila koja ismeva poznanje Boga i koja beščasti mudrost Božiju u postojećem.
31. Vrane su svete sile koje istrebljuju zlo.
32. Provalije su slovesne duše raskopane neznanjem i zlom.
33. Orlovi su svete sile kojima je povereno da pobeđuju nečiste demone.

AVA EVAGRIJE

V

IZREKE EVAGRIJA MONAHA O DUHOVNOM ŽIVOTU PO AZBUČNOM REDOSLEDU¹²

1. Neumesno je da onaj ko ište počasti beži od trudova koji ih omogućuju.
2. Hoćeš li da poznaš Boga? Poznaj najpre samog sebe.
3. Istinski prijatelj je onaj koji žuri da prenese radosne događaje.
4. Visoko mišljenje o sebi nikako se ne slaže sa činjenjem niskih dela.
5. Kod svakoga samouverenje ometa samopoznanje.
6. Onaj ko nerazumno živi jeste demon-upravitelj.
7. Blagorodstvo duše se očituje u dobrom raspoloženju.
8. Poštuje Boga onaj ko ne živi nasuprot sebi (tj. koji živi saglasno zahtevima slovesne prirode).
9. Neporočan čovek je hram Božiji.
10. Najgore imanje je nedoličan život.
11. Govori šta treba i kada treba, i nećeš čuti ništa nepotrebno.
12. Najbolje imanje je veran prijatelj.
13. Sujetna narav je bolest duše.
14. Stranac i siromašan je Božija mast (Otk.3,18). "Mašču pomaži oči svoje da vidiš". Mast je milosrđe prema potrebitima.
15. Ko je upotrebljava, ubrzo će progledati.
16. Dobro je činiti dobro svima, a osobito onima koji ne mogu da vrate.
17. Pravedan govornik je čaša studene vode.
18. Celomudrenost i krotost duše [izobražavaju] heruvima.
19. Počast u starosti jeste dokaz trudoljublja pre starosti.

¹² Azbučni redosled postoji u grčkom originalu (25 slova), ali je neprevodiv, - Prim. prev.

20. Marljivost u mladosti jeste zalag časti u starosti.
21. Svetlost duše jeste istinsko sagledavanje.
22. Ljubeci ono što ne treba, nećeš ljubiti ono što treba.
23. Bolje je primiti lažno zlato, nego (lažnog) prijatelja.
24. Čista duša u Bogu jeste bog.
25. Teško samoljublju koje sve mrzi!

AVA EVAGRIJE
VI
DRUGE IZREKE EVAGRIJA MONAHA

1. Početak ljubavi je dobro uzajamno mišljenje.
2. Dobro je bogatiti se krotišću i ljubavlju.
3. Gorda pomisao rastura vrline.
4. Put se ravna milostinjom.
5. Nepravedni sudija je oskrnavljena savest.
6. Sramno je robovati telesnim strastima.
7. Ako hoćeš da si bez tuge, postaraj se da ugodiš Bogu.
8. I Bog se brine o onome koji se dobro o brine sebi.
9. Celomudreno srce je pristanište sagledavanja.
10. Ako hoćeš da poznaš sebe, nemoj gledati kakav si bio, nego kakvim si stvoren u početku.
11. Tašta duša je bezvodna jama.
12. Gorda duša je razbojnička pećina. Ona ne trpi glas poznanja.
13. Zla zabluda istinitog muža je neznanje Pisma.
14. Po suzama poznaj da li se bojiš Boga.
15. Smirenje duše je nepobedivo oružje.
16. Vrlinski muž je rajsko drvo.
17. Isus Hristos je drvo života. Upotrebljavaj ga kako dolikuje i nećeš umreti doveka.
18. Čini dobro onima koji su istinski siromasi i okusićeš Hrista.
19. Jesti Hristovo Telo - daje istinsku silu.
20. Ako voliš Hrista, nemoj zaboravljati da ispunjavaš Njegove zapovesti.
21. Po tome se poznaje ko je dobrotvor posle Boga.
22. Prijatelj po Bogu u rečima istine toči med i mleko.
23. Nemarna duša neće imati takvog prijatelja.
24. Slastoljubiva pomisao je žestok tiranin.
25. Prečutkivati istinu znači zakopavati zlato u zemlju.
26. Ko se boji Boga, sve čini po Bogu.

AVA EVAGRIJE
VII
O OSAM POMISLI, ANATOLIJU

1. Postoji osam glavnih pomisli od koji proizilaze sve ostale. Prva je pomisao stomakougađanja, druga - bluda, treća - srebroljublja, četvrta - tuge, peta - gneva, šesta - uninija, sedma - sujete, i osma - gordosti. Da li će te pomisli da nas uznemiravaju ili ne, ne zavisi od nas. Međutim, od nas zavisi da li će u nama ostajati dugo ili ne i da li će u nama pokrenuti strasti ili ne.

2. Pomisao stomakougađanja predlaže monahu da brzo odstupi od podvižništva, izobražavajući mu bolesti stomaka, jetre, slezine, vodenu ili neku drugu bolest, odsustvo lekarstava i lekara. Pri tome, ona podseća na izvesnu bratiju koji su se podvrgli baš tim bolestima. Dešava se ponekad da neprijatelj bratiji koji su postradali od tih bolesti našaptava da dođu kod isposnika i ispričaju im šta im se desilo, dodajući da je uzrok bio prestrogo uzdržanje.

3. Demon bluda budi telesnu pohotu. On najjače napada na uzdržljive kako bi prekinuli uzdržanje, smatrajući da od njega nema nikakve koristi. Skrnaveći dušu, on je podstiče na bludna dela, čineći da ona, navodno, govori i čuje neke reči, i kao da joj je i samo delo pred očima.

4. Srebroljublje predstavlja dugogodišnju starost, nemoć za rukodelje, glad, bolest, neprijatnost nemaštine i nelagodnost primanja od drugih onoga što je potrebno telu.

5. Tuga se ponekad javlja usled lišavanja onoga što želimo, a ponekad prati gnev. Ona se usled lišavanja onoga što želimo javlja na sledeći način: najpre se javljaju pomisli i duši privode na pamet dom, srodnike i raniji način života. Kada primete da ona ne protivreči, već da ih prati i misleno se razliva po zadovoljstvu [koje izazivaju], one je, pošto je ščepaju, pogružavaju u tugu i stoga što su ti predmeti nedostupni, i stoga što joj ne mogu biti dostupni usled ustava života koji vode. Druge pomisli će bednu dušu toliko više saviđivati i poražavati koliko se ona više pružala po prvim.

6. Gnev je najbrža strast. On se pokreće i raspaljuje protiv onoga koji nam čini nepravdu ili samo tako izgleda. On sve više i više osurovljuje dušu. On naročito u vreme molitve potkrada um, upečatljivo predstavljajući lice koje nas je uvredilo. Ponekad se dešava da, ustalivši se u duši i pretvorivši se u neprijateljstvo, noću izaziva moru, trzanje tela, [predstave] užasa smrti, napada otrovnih gmizavaca i zverova. Te četiri pojave, kao posledice obrazovanja neprijateljstva, praćene su mnogim pomislama, kao što će svaki posmatrač primetiti.

7. Demon uninija, koji se još naziva "podnevnim" demonom (Ps.90,6), teži je od svih drugih. On monahu pristupa oko četvrtog časa (tj. oko deset izjutra) i okreće se oko njegove duše sve do osmoga časa (dva po podne). U početku ga navodi da sa nezadovoljstvom primeti da se sunce vrlo sporo kreće, ili kao da se uopšte ne kreće, i kao da dan traje pedeset časova. Zatim ga podstiče da često gleda u prozor i da čak izlazi iz kelije kako bi pogledao na sunce, ili da bi saznao koliko je još ostalo do devet časova, pri čemu neće zaboraviti da mu našapne da pogleda levo i desno ne bi li ugledao nekog od bratije. Zatim on kod njega izaziva omrazu prema mestu [na kome živi], prema samom načinu života, i prema rukodelju, dodajući mu da je presušila ljubav kod bratije i da nema nikoga ko bi ga utešio. Čak i slučaj da ga neko uvredi, đavo upotrebljava da bi kod njega u taj čas izazvao što veće neraspoloženje. Zatim ga navodi na želju za drugim mestom, u

kome se lakše dolazi do neophodnog, ili mu napominje rukodelje koje je manje teško ali probitačnije. Uz to dodaje da ugađanje Bogu ne zavisi od mesta i da je moguće poklanjati se Bogu na svakom mestu. Sa time povezuje sećanje na rođake i na ranije izobilje, i odmah prorokuje dug život, izobražavajući napore podvižništva. [Jednostavno], koristi sva lukavstva da bi monah, najzad, ostavio keliju i pobegao sa poprišta. Za tim demonom ne dolazi odmah drugi. Ko se bude borio i pobedio, posle podviga će osetiti mirno stanje i duša će mu se prepuniti neizrecivom radošću.

8. Pomisao taštine je najtananija. Ona se javlja onima koji žive ispravno i počinje da razglašava njihove podvige. Ona im skuplja pohvale od ljudi, predstavlja kako viču demoni koji se izgone, kako se ispeljuju žene, kako se gomile naroda guraju da bi se dotakle njihove odeće. Ona im, najzad, predskazuje sveštenički čin, i ka njihovim vratima privodi one koji ih traže i koji ih, zbog otkazivanja, i protiv njihove volje odvođe vezane. Probudivši na takav način u njima praznu nadu, one odlaze, prepuštajući ih iskušenjima demona gordosti, ili demona tuge, koji im odmah navodi pomisli koje su suprotne toj nadi. Dešava se da njih, donedavno poštovane i svete jereje, predaje i demonu bluda.

9. Demon gordosti je uzrok najbednijeg pada duše. On joj našaptava da ne ispoveda Boga kao svog Pomoćnika, već da samoj sebi pripisuje svoju ispravnost, te da se nadima nad bratijom smatrajući ih nezalicama, budući da o njoj ne misle svi na taj način. Za gordošću ide gnev i tuga, i poslednje zlo - izbezumljenost i besnilo i viđenje mnogih demona u vazduhu.

AVA EVAGRIJE

VIII

NJEGOVE MISLI, POVEZANE SA IZLAGANJEM O OSAM STRASTI

1. Postoji pet dela kojima se stiže Božije blagovoljenje. Prvo - čista molitva, drugo - pevanje Psalama, treće - čitanje Božanstvenog Pisma, četvrto - skrušeno sećanje na svoje grehe, smrt i Strašni sud, i peto - rukodelje.

2. Ako hoćeš da u telu služiš Bogu slično bestelesnim, postaraj se da neprestano u srcu svom imaš skrivenu molitvu. Na taj način će duša tvoja još pre smrti da se približi anđelskom podobiju.

3. Kao što je naše telo, po udaljenju duše, mrtvo i smradno, tako je i duša u kojoj ne deluje molitva - mrtva i smradna. Prorok Danilo nas očigledno uči da gubitak molitve treba smatrati gorim od svake smrti. On je pre bio spreman na smrt, nego da se liši molitve makar i za tren. Boga se treba sećati češće nego što se diše.

4. Sa svakim uzdisajem trezveno prizivaj ime Isusovo i sa smirenjem pomišljaj o smrti. Oba ova dela donose veliku korist.

5. Hoćeš li da te Bog pozna? Učini da si što manje poznat ljudima. Ukoliko se budeš uvek sećao da Bog vidi sve što činiš, bilo dušom, bilo telom, nećeš pogrešiti ni u jednom delu i On će živeti pored tebe.

6. Čovek se ničim toliko ne uslićuje Bogu koliko blagotvorenjem drugima. Međutim, treba biti oprezan da se dobročinstva ne vrše iz računa.

7. Postaćeš, najzad, dostojan Boga ukoliko ne činiš ništa što je nedostojno Njega.

8. Boga ćeš preslavno poštovati kad u svojoj duši putem vrlina budeš oblikovao Njegovo podobije.

9. Ljudi postaju bolji kad se približavaju Bogu.

10. Bog poznaje mudrog čoveka, koji mu ukazuje čast i poklonjenje. On se nimalo ne uznemirava ukoliko ostaje nepoznat ljudima. Delo razboritosti se sastoji u tome da se deo duše u kojoj se nalazi gnev pobuđuje na vođenje unutrašnje borbe. Delo celomudrenosti se sastoji u neprestanom pobuđivanju uma na pažljivu budrost. Delo pravednosti - u tome da se deo u kome se nalazi želja upravlja jedino ka vrlini, odnosno ka Bogu. Delo hrabrosti se, najzad, sastoji u tome da [čovek] rukovodi sa pet čula i da ne dopusti da se preko njih oskrnavi njegova unutrašnjost, tj. duh, ili spoljašnjost, tj. telo.

11. Duša je živa, prosta, bestelesna suština, nevidljiva za telesno gledanje, besmrtna i obdarena umom i razumom. Um u duši je ono što je oko u telu.

12. Od slovesnih stvorenja pod nebom jedna se bore, druga štite, a treća napadaju. Bore se ljudi, štite anđeli, a napadaju nečiste sile. Uzrok odsustva u nama poznanja Božanskih stvari i samog Boga nije niti u nemoći onih koji štite, niti u moći onih koji napadaju, već u nemarnosti onih koji se bore.

13. Zlo nije suština, već odsustvo dobra, kao što mrak nije ništa drugo do odsustvo svetlosti.

14. Prostodušnost je slabo oprezna i pažljiva: ne podozreva zlo onaj ko je slobodan i obezbeđen od njega.

15. Zaista je razvratnost besmislena i nećeš moći ništa izmisliti čime bi raspusne ljude mogao pobuditi da dođu pameti.

16. Čiste i blagodatne duše su neobično oprezne. One odmah primećuju đavola i teraju ga, iako je on veoma brz i krajnje lukav u napadima.

17. Ničim se tako ne umilostivljuje Bog kao telesnim samozlopaćenjem.

18. Neko od svetih otaca je rekao da onaj ko nije u stanju da preduzme strog i mnogo naporan monaški život, može da se spase na drugi način, tj. ukoliko bude imao veru prema monasima i ukoliko im služi i pruža ono što im je potrebno. To, između ostalog, za njih neće biti poslednje delo koje ih vodi ka spasenju.

19. Provodi noć u molitvenom trudu i tvoja duša će ubrzo obresti utehu.

20. Zanimaj se čitanjem sa spokojnim duhom kako bi tvoj um bio neprestano ushićen sagledavanjem divnih dela Božijih, i kako bi bio uzdizan kao nekom rukom koja je pružena prema njemu.

21. Spavanje u toku dana ukazuje na telesnu bolest ili na uninije duše, ili na njenu bezbrižnost ili na neiskustvo.

22. Blagodaću Duha Svetog i sopstvenim trudom i staranjem, svaka duša može da sakupi i spoji u sebi sledeće osobine: slovo sa umom, delanje sa sagledavanjem, vrlinu sa znanjem, veru sa poznanjem slobodnim od svakog zaborava, i to tako da ni jedno od njih ne bude ni manje ni veće od drugog. Tada se ona spaja sa istinitim i blagim Bogom, i jedino sa Njim.

23. Postoji osam pomisli od kojih se rađa svaki greh: kod onih koji vode usamljenički život - pomisao uninija, sujete, gordosti, škrtosti i tuge, a kod onih koji žive pod starešinstvom drugih (u opštežiću) - stomakougađanja, gneva i bluda.

AVA EVAGRIJE
IX
POUKE BRATIJI KOJI ŽIVE U OPŠTEŽIĆU I GOSTOPRIMNICAMA

1. Naslednici Božiji, čujte reč Božiju! Sanaslednici Hristovi, pazite na zapovesti Hristove!
2. Vera je početak ljubavi, a kraj ljubavi - poznanje Boga.
3. Strah Božiji čuva dušu, a trezvoumlje je utvrđuje.
4. Trpljenje rađa nadu, a dobra nada proslavlja čoveka.
5. Ko svoje telo drži u strogoj potčinjenosti, dostići će bestrašće, a ko ga hrani, postradaće od njega.
6. Duh bluda [obitava] u telima neuzdržljivih, a duh čiste stidljivosti u dušama uzdržljivih.
7. Usamljenost sa ljubavlju čisti srce, a udaljavanje od drugih sa gnevom ga smućuje.
8. Bolje je biti usred hiljada sa ljubavlju, nego sam u pećini sa mržnjom.
9. Ko hrani zlopamćenje u svojoj duši, liči na onoga koji sakriva plamen u plevi.
10. Nemoj davati mnogo hrane svom telu pa u snu nećeš videti rđavo maštanje. Jer, kao što voda gasi oganj, tako glad [potire] skverno maštanje.
11. Gnevljiv čovek je plašljiv, a krotki se ne boji straha.
12. Silan vetar goni oblake, a zlopamćenje dobra osećanja iz duše.
13. Ko se moli za neprijatelje, ne pamti zlo, a ko čuva jezik, neće uvrediti bližnjeg.
14. Ako te uvredi brat tvoj, uvedi ga u dom svoj i nemoj se olenjiti da odeš kod njega i da sa njim поделиš hleb svoj. Čineći tako, izbavićeš dušu svoju (od meteža) i nećeš se saplitati za vreme molitve.
15. Bogataš ne stiče znanje i kamila neće proći kroz iglene uši. Ipak, Bogu ništa nije nemoguće.
16. Ko voli novac, neće videti znanja, i ko ga sabira pomračuje se (nezanjem).
17. U obitalištu smirenih počiva Gospod, a u domu gordih umnožava se prokletstvo.
18. Beščasti Boga onaj ko prestupa Njegov zakon, a ko ga čuva, proslavlja svog Tvorca.
19. Duše pravednih vode anđeli, a duše zlih uzimaju demoni.
20. Gde ulazi greh, tamo [ide] i neznanje. Srca pravednih će se ispuniti poznanja.
21. Bolje je siromaštvo sa znanjem, nego bogatstvo sa neznanjem.
22. Najviši ukras glave jeste kruna, a najviši ukras srca - poznanje Boga.
23. Ko je milosrdan prema bednima, iskorenjuje gnev, a onaj ko ih hrani napuniće se dobrima.
24. U krotkom srcu počiva premudrost, a duša koja čini dobro jeste počivalište bestrašća.
25. Ko se često moli, izbeći će iskušenja, a srce nemarnog će smutiti pomisli.
26. Ne naslađuj se vinom pa te neće primamiti telo.
27. Nemoj obilno nasićavati telo svoje, pa će skverne pomisli ponestati u tebi.

28. Nemoj govoriti: "Praznik je, popiću vina", ili: "Sutra je Pedesetnica, ješču meso". Za monahe ne postoji praznik za punjenje stomaka.

29. Hristova Pasha je prelaz od greha (ka vrlini i pokajanju), a Pedesetnica je vaskrsenje duše.

30. Praznik Gospodnji je zaborav zla. Onog, pak, ko pamti zlo, obuzeće plač.

31. Praznik Božiji je istinsko znanje. Ko obraća pažnju na laž i zabludu, umreće ružnom smrću.

32. Bolji je post sa čistim srcem, nego sitost u nečistoj duši.

33. Ko istrebi rđave pomisli iz svog srca, liči na onoga koji razbija mladence o kamen.

34. Snoljubivi monah će pasti u svako zlo, a onaj koji voli bdenje uzleteće kao ptica.

35. Za vreme bdenja se nemoj predavati praznim razgovorima i nemoj odbijati duhovne reči, zato što Bog gleda na srce tvoje i neće zanemariti greh tvoj.

36. Dugi san navodi iskušenje, a bdenje ga odgoni.

37. Mnogo spavanje ogrubljuje srce, a bdenje izoštrava um.

38. Kao što oganj rastapa vosak, tako dobro bdenje [uništava] zle pomisli.

39. Međutim, bolje je spavati, nego vreme provoditi u praznoslovlju.

40. Anđelsko snoviđenje veseli srce, a demonsko ga smućuje.

41. Pokajanje i smirenje podižu dušu, a milostinja i krotost je krepe.

42. Uvek se sećaj Oca nebeskog i nikad ne zaboravljaj na poslednji Sud, pa duša tvoja neće upasti u greh.

43. Nemoj ostavljati svoju keliju kada te napada duh uninija i nemoj se uklanjati (na drugo mesto) u vreme tuge. Jer, kao što se srebro čisti (trenjem), tako će i tvoje srce zablistati, ako nepokolebivo pretrpiš.

44. Duh uninija udaljuje suze, a duh tuge davi molitvu.

45. Kao što ne zadržavaš škorpiju pod pazuhom, tako nemoj ni rđave pomisli zadržavati u srcu svome.

46. Kao što oganj isprobava zlato i srebro, tako srce monaha [ispituje] iskušenje.

47. Ko ne dostiže slavu kojoj teži, žalosti se, a ko je dostigne - gordi se.

48. Ne prepuštaj gordosti srce svoje i nemoj reći pred Bogom: "Mogu i sam", da Gospod ne bi ostavio tvoju dušu da je smire demoni. Tada će te smutiti tvoji vazdušni neprijatelji i noćni užas će te obuzeti.

49. Duša čista je izabran sasud, a nečista će se ispuniti gorčinom.

50. Bez mleka dete ne može da se odoji, a bez bestrašća neće uzlikovati duša.

51. Ljubavi prethodi bestrašće, a znanju prethodi ljubav.

52. Strah Božiji rađa mudrost, a vera Hristova daje strah Božiji.

53. Ognjena strela pali dušu, ali je vrlinski muž gasi.

54. Slušaj, monaše, reči oca svoga i nemoj činiti uzaludnim njegove pouke. Tako ćeš izbeći zle pomisli i zli demoni te neće savladati.

55. Rđav ekonom smućuje duše bratije, a ko rasipa manastirsko dobro, vrši krađu svetinje.

56. Ko rđavo govori o bratu svome, biće istrebljen, a ko prezire nevoljnoga, neće ugledati svetlosti.

57. Ne govori: "Sada ću ostati, a sutra ću poći (iz manastira)", zato što nisi mudro smislio.

58. Kolebljiv monah izmišlja lažljive reči i vara srce svoje.

59. Ko se lepo odeva i puni svoj stomak, pase sramne pomisli i neće ući u zbor pravednih.

60. Pošavši u selo, nemoj se približavati ženama i ne započinji razgovor sa njima. U suprotnom će tvoja duša poći za njima, kao riba koja proguta udicu.

61. Velikodušni monah će dostići bestrahće, a onaj koji ogorčuje bratiju biće omražen.

62. Krotkog monaha ljubi Gospod, a svadljivog odbacuje od sebe.

63. Ako je brat tužan, uteši ga, a ako je žalostan, saosećaj sa njim. Čineći tako, obradovaćeš srce njegovo i veliko blago ćeš sakupiti na nebu.

64. Nemoj slušati reči uperene protiv tvog starca i ne raspaljuj protiv njega duše koje ga ne poštuju, da se Gospod ne bi razgnevio na tvoja dela i da te ne bi izbrisao iz knjige živih.

65. Lenjivi monah će pretrpeti mnogo štete. Ukoliko, pak, bude uporan u svojoj naravi, i monašku odeću će zbaciti.

66. Dvojezičan monah smućuje bratiju, a veran uvodi mir.

67. Ko se uzda u svoju krepost, pašće, a ko se smirava, biće uznesen.

68. Nemoj se predavati sitosti stomaka i neće te savlađivati noćni san. Tako ćeš ubrzo postati čist i Duh Gospodnji će sići na tebe.

69. Pevanjem Psalama kroti se gnev, a velikodušnošću se odgoni strah.

70. Svetlost onoga ko umnožava gozbe će potamneti i njegovu dušu će pokriti tama.

71. Na meru uzimaj hleb i vodu i duh bluda će pobeći od tebe.

72. Nemoj podmetati nogu bratu svome i ne raduj se njegovom padu, jer Gospod vidi srce tvoje i za to će te predati u dan smrti.

73. Ko sablažnjava svetovnjake, neće ostati bez kazne, a ko ih žalosti, beščasti svoje ime.

74. Ko voli mir, okusiće njegovo saće, a ko ga umnožava, napuniće se meda.

75. Poštuj Boga pa ćeš upoznati bestelesne. Služi mu i On će ti pokazati razum vekova.

76. Telo Hristovo su delatne vrline. Ko ih jede, postaće bestrastan.

77. Krv Hristova je razlikovanje delatnosti. Ko je pije, posvetiće se.

78. Grudi Gospodnje su poznanje Boga. Ko leže na njih biće bogoslov.

79. Ispunjen znanjem i delatelj dobra se sretoše, a Gospod beše među njima.

80. Ne napuštaj veru krštenja svoga i ne narušavaj duhovni pečat, da bi Gospod prebivao sa tvojom dušom i pokrивao te u dane zla.

81. Reči jeretika su vesnici smrti. Ko ih prima, pogubiće svoju dušu.

82. I sada me polušaj, sine moj: Ne prilazi vratima nevernih ljudi i nemoj ići preko njihovih mreži, da se ne bi zapleo.

83. Udalji svoju dušu od lažnog znanja. Ja sam često govorio sa njima (tj. zabludelim) i ispitivao njihove mračne reči, i u njima sam našao zmijski otrov. Ko ih prima, poginuće, a ko ih voli, ispuniće se zla.

84. Video sam oce njihovog mudrovanja i ne ugledah svetlost istine u njihovim rečima.

85. Putevi promisla su pokriveni primrakom i razumu su nedostižni Njegovi sudovi. Međutim, vrlinski muž će ih spoznati.

AVA EVAGRIJE

X

NJEGOVE POUKE DEVSTVENICAMA

1. Ljubi Gospoda i On će tebe zavoleti. Služi mu i On će prosvetiti tvoje srce.

2. Poštuj majku svoju (igumaniju) kao Majku Gospodnju, i ne žalosti sedine one koja te je rodila (po duhu).

3. Ljubi sestre kao ćerke svoje majke, i ne napuštaj put mira.

4. Neka sunce koje izlazi zatekne molitvenik u tvojim rukama, a posle drugog časa [prihvati se] rukodelja.

5. Moli se neprestano i sećaj se Hrista koji te je preporodio.

6. Izbegavaj muški zbor da ti ne bi ostao idol u duši, i da se ne bi spoticala za vreme molitve.

7. Imaš ljubljenog Hrista. Odgurni sve muškarce, i tvoj život će biti besprekoran.

8. Razdražljivost i gnev teraj od sebe i zlopamćenje da se ne kosne tvog srca.

9. Ne govori: "Sada ću pojesti, a sutra ću postiti", jer ne znaš šta će roditi današnji dan.

10. Nije dobro jesti meso, a piti vino nije pristojno. I jedno i drugo dozvoljeno je samo bolesnima.

11. Nespokojna devstvenica se neće spasti, i koja živi u utehama neće videti svog Ženika.

12. Ne govori: "Ožalostila me sluškinja (iskušenica) i ja ću joj vratiti", jer nema robinja među kćerima Božijim.

13. Ne obraćaj sluh svoj sujetnim rečima, i beži od vesti brbljivih starica.

14. Na gozbe pijanica ne gledaj i na svadbe svetske ne idi: Nečista je pred Bogom svaka devstvenica koja tako čini.

15. Otvaraj usta svoja za reči Božije, a obuzdavaju pričljivost.

16. Smiri se pred Bogom i uzvisiće te Njegova desnica.

17. Ne odvrćaj se od siromašnog u njegovoj nevolji i neće nestati jeleja u tvojoj svetiljci (u času nevolje).

18. Sve čini radi Gospoda i ne išti slave ljudske. Ljudska slava je kao cvet u travi, a slava Gospodnja prebiva vavek.

19. Krotku devstvenicu voli Gospod, a gnevna mu je mrska.

20. Poslušna devstvenica će obresti milost, a ona koja se prepire je krajnje nerazumna.

21. Devstvenicu koja ropće pogubiće Gospod, a blagodarnu za sve će izbaviti od smrti.

22. Smeh je sraman i prekorna je bestidnost (očiju). Svaka nerazumna (devstvenica) će upasti u njih.

23. Ona koja udešava haljine gubi stidljivost pogleda.

24. Ne zadržavaj se sa svetovnjacima (svetovnjakinjama) da ne bi skrenuli tvoje srce i da ne bi učinili nekorisnim savete pravednih.

25. Sa suzama se moli noću, ali neka niko ne primeti da se moliš. Tako ćeš obresti blagodat.

26. Prijatne šetnje i posete tuđih domova raslabljaju stanje duše i kolebaju rešenost njene volje.

27. Verna devstvenica nije plašljiva, a neverna se i svoje senke boji.

28. Ona koja prezire slabu sestru, biće udaljena od Hrista.

29. Ne govori: "To je moje, a to tvoje"? jer je u Hristu Isusu sve zajedničko.

30. Nemoj ispitivati kako druge žive i nemoj se radovati padu sestre svoje.

31. Posluži siromašne devstvenice, i svojom znatnošću se ne uznosi.

32. U crkvi Božijoj nemoj puštati reč iz usta svojih i ni na koga nemoj podizati oči svoje, jer Gospod zna srce tvoje i sve pomisli tvoje gleda.

33. Svaku zlu želju odgoni od sebe, pa te neće savladati neprijatelji tvoji.

34. Nemoj samo jezikom izgovarati reči Psalama, već pevaj u srcu svome.

35. Kao što je teško ugasiti rasplamsali oganj, tako je ranjena duša devstvenice teško izlečiva.

36. Nemoj predavati duši svojoj zle pomisli da ne bi oskrnavile tvoje srce i da ne udalje od tebe čistu molitvu.

37. Teška je tuga i nepodnošljivo uninije, ali su suze pred Gospodom jače od njih.

38. Glad i žeđ zamaraju zlu pohotu, a bdenje čisti razum.

39. Gnev i razdraženost odbijaju ljubav, a zlopamćenje posramljuje darove.

40. Ona koja tajno ogovara sestru svoju, ostaće izvan bračnog dvora Ženikovog. Zazvaće pred vratima, ali je neće čuti.

41. Nemilostivoj devstvenici će se ugasiti svetilnik, i ona neće ugledati dolazak svoga Ženika.

42. Pavši na kamen, staklo se razbija u komadiće. Ni devstvenica koja se pilepi uz muža, neće ostati nevina.

43. Bolja je krotka udata [žena], nego razdražljiva i gnevljiva devstvenica.

44. Ona koja sa smehom sluša reči muškarca, liči na čoveka koji neprijateljima daje konopac da mu stave oko vrata.

45. Šta je biser u zlatnom lancu, to je devstvenost okružena poštovanjem.

46. Demonske pesme sa guslama raslabljaju dušu i podrivaju krepost njene rešenosti, koju čuvaj iznad svega, kako se ne bi pokazala [dostojnom] prekora.

47. Ne naslađuj se osmesima i ne saučestvuj sa onima koji osuđuju, jer će ih Gospod ostaviti.

48. Ne osuđuj sestru koja jede i ne uznosi se svojim uzdržanjem, jer ne znaš šta Gospod misli o vama i koja od vas će stati pred lice Njegovo.

49. Ona koja žali zbog toga što su oči potamnele i telo uvenulo, neće biti obradovana bestrašćem.

50. Teško je uzdržanje i jedva ostvariva čistota, ali nema ničeg slađeg od nebeskog Ženika.

51. Video sam ljude koji su svojim učenjem povređivali devstvenice i poništavali njihovu devstvenost.

52. Ti, devstvenice, slušaj učenje Crkve Božije, i niko drugi te neće ubediti.

53. Bog je stvorio nebo i zemlju i promišlja o njima. Nema anđela koji ne bi mogao da sagreši, niti demona koji je zao po prirodi: i jednog i drugog Bog je stvorio sa slobodnom voljom.

54. Kao što se čovek sastoji od truležnog tela i slovesne duše, tako se i Gospod naš istinski rodio kao čovek bez greha, istinski jedući, i istinski se raspevši: On nije bio prizrak u očima ljudi.

55. Biće vaskrsenje mrtvih. Ovaj svet će proći i mi ćemo dobiti duhovna tela. Pravedni će naslediti svetlost, a grešnici će se naseliti u tamu.

56. Oči devstvenice će ugledati Boga, i njene uši će čuti Njegove reči.

57. Devstvena čistota je ugodna Gospodu. Čista devstvenica će primiti venac iz ruke svog Ženika.

58. Bračno odelo će joj biti dano i sa anđelima će likovati na nebesima.

59. Njena sveća će neugasivo goreti i jeleja neće ponestati u njenom svetilniku. Ona će primiti večna bogatstva i naslediti Carstvo Božije.

60. Sećaj se Hrista koji te čuva i ne zaboravlja Trojicu Jednosuš(t)nu kojoj se klanjamo.

AVA EVAGRIJE

XI

POGLAVLJA O RAZLIČITIM RĐAVIM POMISLIMA¹³

1. Prvi demoni koji se protive delatnom životu jesu oni kojima je poverena pohota, želja stomakougađanja, oni koji u nas polažu srebroljublje, i koji u nama izazivaju iskanje slave čovečije. Ostali se nalaze iza njih, po redu uzimajući one koje su prethodni već ranili. Međutim, ne može da padne u ruke bluda onaj ko već nije pao u stomakougađanje; ne može da se uznemiri gnevom ko se ne bori za jela, novac, ili slavu; ne može da izbegne demona tuge onaj ko nije pretrpeo štetu u nečemu od toga; neće izbeći gordost, prvi đavolski porod, ko nije iskorenio *koren sviju zala - srebroljublje* (1.Tim.6,10), budući da, po Solomonu, siromaštvo smirava čoveka (Prič.10,4). Ukratko rečeno, čovek ne može da dopadne jednom demonu, ukoliko nije najpre ranjen onima iz prvog reda. Zbog toga je te tri pomisli đavo nekada prineo i Spasitelju: prvu, kad je tražio da kamenje postane hleb; drugu, kad je obećao čitav svet ako padne i pokloni mu se; treću, kad ga je uveravao da će se proslaviti time što mu se neće ništa desiti ako ga posluša i baci se sa takve visine (sa

¹³ Ovaj spis se nalazi u delima prepodobnog Nila. Međutim, pošto se među ovim poglavljima nalaze poglavlja koja su doslovno istovetna sa poglavljima u drugim delima Evagrija, može se pretpostaviti da je i on pogrešno unesen u dela Nila, kao i neki drugi spisi. Sastavljači Dobrotoljublja su ga svakako uzeli iz celokupnih spisa Evagrija.

crkvenog krova). Pokazavši se iznad svega toga, Gospod je naredio đavolu da se udalji, učeći nas da nije moguće oterati đavola ukoliko ne prezremo te tri pomisli.

2. Sve demonske pomisli unose u dušu predstave čulnih stvari. Primivši njihov lik, um ih okreće u sebi. Prema tome, po predmetu pomisli možemo saznati koji nam se demon približio. Na primer, ako se u mojoj misli pojavi lice onoga koji me je ošteti, ili oklevetao, očigledno je da mi se približio demon zlopamćenja; ako se, opet, setimo novca i slave, po samom predmetu je moguće saznati ko nas uznemirava. Na isti način i pri drugim pomislima po predmetu možeš opredeliti ko je pored nas i ko ih podmeće. Ne kažem, uostalom, da sva sećanja o tim stvarima dolaze od demona, stoga što i sam um, kad čovek ushte da ga pokrene, može da obnavlja sećanja na ono što se desilo. Od demona su samo ona prisećanja koja pobuđuju razdraženost ili pohotu, koji nisu prirodni. Usled uznemirenja tih sila, um misleno preljubochinstvuje i svađa se, te više nije u stanju da se seća na Boga, svog Zakonopoložnika. Jer, ta svetlozarnost (tj. nepomučeno bogomislije) javlja se u vladalačkom umu pod uslovom da su za vreme molitve presečene pomisli koje lutaju po stvarima.

3. Pogledaj 63. poglavlje [iz Spisa]: **Poglavlja o delatnom životu upućena Anatoliju.**

4. **O snoviđenjima.** Vredno je ispitati zbog čega demoni u snenim maštarijama predstavljaju i prouzrokuju likove u našem vladalačkom (umu). Slično tome sa umom obično biva (i najavi), kada ili vidi očima, ili sluša ušima, ili nekim drugim čulom prima ono što je spolja i zadržava ga u pameti. Sećanje, pak, privodeći u pokret ono što je primilo preko tela, unosi likove u vladalački um. Prema tome, meni se čini da demoni (u snoviđenjima) unose likove u um i pokreću sećanje, budući da organe čula san drži nepokretnim. Međutim, postavlja se pitanje kako oni pokreću sećanje. Da li posredstvom strasti? Da (ukoliko se imaju na umu strasni snovi). To je očigledno stoga što čisti i bestrasni ne trpe ništa slično. Međutim, dešava se i prosto (bestrasno) kretanje sećanja, koje dolazi od nas samih, ili od svetih sila, u kome (nam se čini) da razgovaramo i večeramo sa svetima. Uostalom, treba primetiti da duša i bez tela može da stvara likove kakve opaža sa telom (tj. strasno ili bestrasno). Isto se dešava i za vreme sna kada se telo odmara. Jer, kao što se vode možemo sećati i kad smo žedni i kad nismo, tako se i o zlatu može misliti i sa pohlepom i bez pohlepe. Isto se dešava i sa ostalim predmetima (kako na javi, tako i u snu). A uzrok toga što um susreće (ili nailazi u sebi za vreme sna) ovakve ili onakve maštarije, leži u lukavosti demona (koji uvek imaju u vidu našu pogibao). Pri tome je još potrebno znati da se demoni koriste i spoljašnjim stvarima radi izazivanja maštanja, na primer, šumom valova dok neko pliva.

5. Dejstvima demona i svim njihovim lukavstvima mnogo pomaže i neobično koristi naša razdražljivost kada stupa u neprirodan pokret. Zbog toga ni jedan od njih ne odbija da je danonoćno podstiče. Međutim, kada primete da je svezana krotošču, oni se staraju da je odreše nekim navodno opravdanim razlogom, ne bi li je doveli do napregnutosti i pripremili za uznemirenje svojim zverskim pomislima. Zbog toga, ni zbog opravdanih, ni zbog neopravdanih razloga, ne treba dozvoliti da se ona uznemiri, kako ne bismo dali opasan mač u ruke onih koji nam savetuju zlo. Ja znam da se mnogi, čineći tako, zbog najbeznačajnijih povoda zapaljuju mnogo više nego što priliči. Zbog čega, reci mi, tako brzo dospevaš u svađalačko stanje ako si prezreo jela, novac i slavu? Zašto hraniš psa, kad si dao obećanje da ništa nećeš imati? Ako on laje i baca se na ljude, očigledno je da imaš nešto unutra i da želiš da ga sačuvaš. Uveren sam da je takav daleko od čiste molitve, znajući da gnev uništava takvu molitvu. Osim toga, čudim se kako je zaboravio svete:

Davida, koji uzvikuje: *Prestani sa gnevom i ostavi jarost* (Ps.36,8), Propovednika, koji zapoveda: *Otkloni jarost od srca svoga, i odbaci lukavstvo od tela svoga* (Prop.11,10), i apostola koji naređuje da se u svako vreme i na svakom mestu podižu svete ruke [na molitvu] bez gneva i dvoumljenja (1.Tim.2,8). Istome nas uči i drevni običaj da se psi izgone iz kuće u vreme molitve: time se daje na znanje da kod molitvenika ne sme biti gneva. I jedan neznabožački mudrac je tvrdio da bogovi ne jedu žuč i krilo, iako nije, kako mi se čini, razumevao šta govori: smatram, naime, da je žuč simbol gneva, a krilo - skotske pohote.

O tome da ne treba brinuti o odeći ili jelima, izlišno je, mislim, i pisati, jer sam Spasitelj u Jevandeljima nalaže: *Ne brinite se dušom svojom, šta ćete jesti, ili šta ćete piti; ni... u šta ćete se odenuti* (Mt.6,25). Neznabošcima je to priličilo kao nevernicima, koji odbacuju promisao Vladike i koji odriču Tvorca. Hrišćanima, međutim, tako nešto treba da je potpuno tuđe kad su jednom već poverovali da i vrapci koji se prodaju za jedan novčić stoje pod nadzorom svetih anđela. Međutim, demoni imaju običaj da posle nečistih pomisli nabacuju pomisli mnogobrižljivosti, kako bi se Isus povukao zbog "naroda" pomisli na mislenom "mestu", i da bi "reč", zagušena brižljivim pomislima, ostala "bez roda" (Mt.13,22). Odbacivši ih, položimo *na Gospoda tugu svoju* (Ps.54,23), budući zadovoljni onim što imamo (Jev.13,5), kako bismo, vodeći skroman život i upotrebljavajući ubogu odeću, iz dana u dan svlačili sa sebe te roditelje taštine. Kome izgleda sramno da ide u ubogoj odeći, neka pogleda na Svetog Pavla i vidi kako je on prebivao *u zimi i golotinji* (2.Kor.11,27), zagrevajući se nesumnjivim očekivanjem "venca pravde" (2.Tim.4,8). Međutim, pošto Sveti Pavle ovaj svet naziva trkalištem (1.Kor.9,24), pogledajmo da li onaj koji se obukao u pomisli mnogobrižljivosti može trčati *radi nagrade nebeskog prizvanja* (Fil.3,14) Božijeg i boriti se *protiv poglavarstava i vlasti i gospodara tame ovoga sveta* (Ef.6,12)? U krajnjoj meri, to ne tvrdim, naučen samom čulnom istorijom (onim što biva na trkalištima), budući da će tome (borcu) svakako smetati odeća. Ona će ga sputavati, kao i um - pomisli brižljivosti, ako je istinita reč koja kaže da um neprekidno prebiva pored svoga blaga. Jer se kaže: *Jer gde je blago vaše, onde će biti i srce vaše* (Mt.6,21).

6. Neke od pomisli seku, a neke se odsecaju. Zle seku dobre, a i dobre seku zle. Duh Sveti pazi na prvorodenu pomisao (koja zauzima prvenstvo i nadmoć i po njoj nas odbija ili prima. Evo šta kažem! Recimo, ja imam pomisao gostoprimstva radi Gospoda. Nju, pak, naišavši, kušač seče time što našaptava gostoprimstvo radi slave. I opet, ja imam pomisao gostoprimstva da bih se pokazao pred ljudima, ali dolazi dobra pomisao i seče je time što nas usmerava da vrlinu činimo radi Gospoda, a ne radi ljudi. I tako, ukoliko na delu ostanemo pri prvim pomislima (pri čemu će nas druge samo iskušavati), i nagrada će im biti saobrazna. Jer, kao ljudi i kao oni koji se nalaze u borbi sa demonima, mi nemamo snage da uvek prvobitnu pomisao održimo nenarušenom, kao što, uostalom, ni rđava pomisao ne može ostati u nama, a da dobra pomisao ne pokuša da ustane protiv nje, budući da su semena vrlina u nama (neuništiva). Uostalom, ako neka od pomisli istraje, zauzeće mesto (prvobitne pomisli) i čovek će već početi da deluje pokretan njome.

7. Između anđelskih, ljudskih i demonskih pomisli, kao što smo posle dugih posmatranja saznali, postoji sledeća razlika: anđelske ištu da poznaju prirodu stvari i ispituju njihovo duhovno značenje, na primer - zbog čega je stvoreno zlato, i radi čega je rasuto u vidu peska negde u donjim mestima zemlje, te [zašto se] nalazi tek sa velikim naporom i trudom; zašto se nađeno preliva vodom i predaje ognju, a zatim i rukama umetnika, koji od njega prave svetilnike za skiniju, kadionice, "čašice i bočice" (2.Car.4,21), iz kojih, po blagodati Spasitelja, već ne pije car Vavilonski (Dan.5,3). Kleopa,

pak, od tih tajni prinosi goruće srce. Demonske pomisli to ne znaju i ne razumeju, već samo bestidno našaptavaju sticanje čulnog zlata i predstavljaju nasladu i slavu koji ga prate. A ljudska pomisao ne traži ni sticanje, niti se zanima za simboličko značenje zlata, već samo u misao unosi prost izgled zlata, bez strasti i pohlepe. Slično rasuđivanje može se sprovesti i o drugim stvarima, ukoliko neko hoće svoj um da skriveno upražnjava po ovom obrascu.

8. Postoji pomisao koja se dolično može nazvati skitalicom. Ona se kod bratije obično javlja izjutra i um vodi iz grada u grad, iz šume u šumu, iz doma u dom. Pri tome, on najpre vodi obične razgovore, da bi, zatim, zagovorivši se sa najstarijim poznanicima, narušio svoje stanje, saobrazno sa svojstvima onih koje je sreo. Tako se on, malo pomalo, udaljava od sećanja na Boga i vrline, zaboravljajući na svoje zvanje i zavet. Prema tome, otšelnik treba da pazi na tog demona, prateći odakle dolazi i gde prilazi, budući da on ne pravi uzalud i slučajno toliko veliki krug, već sa namerom da rastroji njegovo stanje i da mu se um, raspaljen svim tim i opijen mnoštvom razgovora, odmah preda demonu bluda, ili gneva, ili tuge, koji najviše oštećuju svetlost njegovog ustrojstva. Ukoliko hoćemo da jasnije upoznamo zamke tog demona, nemojmo mu odmah protivrečiti i nemojmo odmah (ocima) otkrivati način njegovog priređivanja razgovora u nama, te kako, malo-pomalo, um zavodi u oblast smrti, budući da će on odmah pobeći, ne trpeći da gledaju njegove radnje. Tada mi nećemo saznati ono što smo hteli. Bolje mu dozvolimo da drugog ili trećeg dana dovede do kraja svoju dramu, kako bismo do kraja upoznali njegove lukave prevrate. Najzad ga lako možemo oterati u bekstvo jednom razotkrivajućom rečju. Međutim, poštoje um za vreme iskušenja uznemiren i ne vidi tačno ono što se dešava u nama, posle udaljavanja demona potrebno je učiniti sledeće: sedi i sam se priseti šta se sa tobom dešavalo, odakle si počeo i gde si išao, u kom mestu si uhvaćen demonom bluda, ili tuge, ili gneva, i kako je bilo sve ostalo. Izuči sve to i zapamti da bi, kad opet dođe, mogao da ga izobličiš. Upoznaj i samo mesto u kome se skriva i više nemoj ići za njim. Posle toga, ako hoćeš da ga dovedeš do besa, izoblič ga odmah čim se pojavi, i pomeni prvo mesto u koje si ušao (misleno u prvom lutanju iskušenja), a zatim drugo i treće. To će ga silno razdražiti, jer ne može da trpi posramljenje. Kao dokaz da je korisno izreći mu takvo [izobličjenje] neka ti posluži bežanje pomisli. Pri takvom izobličanju, njoj je nemoguće da opstane. Posle pobede nad tim demonom, dolazi težak san, umrtvljenje kapaka sa velikom hladnoćom, stalno zevanje i otežalost ramena, što, uostalom, pri usrdnoj molitvi, sve razvija Duh Sveti.

9. Mržnja prema demonima mnogo potpomaže naše spasenje i podstiče vršenje vrlina. Ipak, mi nismo u stanju da je vaspitamo u sebi kao neko dobar porod zato što je u nama rasipaju duhovi slastoljublja, prizivajući dušu opet ka druženju sa njima i navikavanju na njih. Međutim, Lekar duša ovo druženje, ili pre teško izlečivu gangrenu, leči time što nas prepušta da danonoćno od njih trpimo nešto strašno. Usled toga duša opet dolazi do prvobitne (normalne) mržnje prema njima, naučena da Gospodu govori rečima Davida: *Punom mržnjom ih zamrzeh; postaše mi neprijatelji* (Ps.138,22). Jer, savršenom mržnjom mrzi neprijatelje onaj ko ni delom, ni mišlju ne greši. To i jeste znak najvećeg i prvog bestrašća (koje je bilo prisutno kod Adama).

10. Treba li govoriti nešto o demonu koji dušu čini bezosećajnom? Ja se, u krajnjoj meri, strašim da pišem o njemu. Kako to duša istupa iz sopstvenog ustrojstva u vreme kad on nailazi, kako odbacuje strah Božiji i odlaže svaku pobožnost, kako greh ne smatra grehom i bezakonje bezakonjem, a Strašni sud i večnu muku pominje kao proste reči, podsmevajući se ognjenom i zaista svepotresajućem prevratu, dok Boga, doduše,

ispoveda, ali Njegove zapovesti neće da zna? Biješ sebe u grudi kada se [duša] kreće ka grehu, ali ona ne oseća; govoriš joj iz Pisma, ali ona kao slepa ne vidi i kao gluva ne čuje; predstavljaš joj uvredu od ljudi, ali ona ni to ne računa ni u šta; stid pred njima ne oseća, slično svinji koja zatvori oči i polomi ogradu. Tog demona privode pomisli taštine ukoliko se dugo zadržavaju u [duši], a od njega, kad se *ne bi skratili dani oni, niko ne bi ostao* (Mt.24,22). On spada u red onih koji retko napadaju bratiju (tj. opštežiteljne monahe). Uzrok tome je jasan: pri pogledu na nevolju drugih koje hvata ili bolest ili odnosi iznenadna smrt, on se odmah okreće u bekstvo, budući da duša dospeva u skrušenost, ispunjavajući se saosećanjem, te zaslepljenost, koju su na nju navukli demoni, spada sa njenih očiju. Mi (otšelnici) smo toga lišeni zbog pustinje i retkosti nemoćnih među nama. Dajući nam sredstvo za odgonjenje tog osobenog demona, Gospod nam je u Jevanđelju naredio da posećujemo bolesnike i zatvorenike, govoreći: *Bolestan bijah, i posetiste me; u tamnici bijah, i dođoste mi* (Mt.25,36). Pri tome je potrebno znati da je otšelnik koji, podvrgnuvši se napadu ovog demona, nije primio pomisao bluda ili koji nije ostavio svoje stanište usled uninija - sa nebesa primio trpljenje i celomudrenost. Blažen je, jer se udostojio takvog bestrašća! Oni, pak, koji su dali obećanje da podvižnički prebivaju u pobožnom bogougađanju, pretpostavljaju da se nasele među svetovnjacima, samo da se sačuvaju od tog demona. Međutim, ja se stidim ljudi da nešto više kažem ili napišem o njemu.

11. **O duhu tuge.** Svi demoni uče dušu slastoljublju, izuzev demona tuge. On narušava pomisli onih koji stupaju u pustinju, presecajući svaku duševnu sladost i sušeći je tugom, budući da se "tužnom čoveku suše kosti" (Prič.17,22). Napadajući, pak, umereno, on otšelnika čini ikusnim, jer ga podstiče da prezire sva dobra ovog sveta i da se udaljuje od svake utehe. Međutim, kada dugo i snažno muči, on porađa pomisli koje otšelniku savetuju da ispusti dušu svoju, ili ga podstiču da beži daleko od svog mesta. Tako je nekada, mučen od njega, pomislio i postradao Jov, jer je rekao: *Kad bi bilo moguće, sam bih sebe ubio, ili bih zamolio drugog da mi to učini* (Jov 30,24). Simbol tog duha je aspida čiji otrov u maloj količini uništava druge otrove. On ubija svako živo stvorenje koje ga primi. Tom demonu je Pavle predao korinskog bezakonika. Zbog toga im je opet brzo pisao: *Zato vas molim, potvrdite ljubav prema njemu... da kako taj ne bi bio savladan od prevelike žalosti* (2.Kor.2,7; 8). Na takav način, taj duh koji muči ljude biva uzrok i dobrog pokajanja. Zbog toga je i Sveti Jovan Krstitelj, onima koje je [taj duh] ujeo i koji su pribegli Bogu, nazvao porodom aspidinim: *Ko vama kaza da bežite od gneva koji ide? Rodite, dakle, rod dostojan pokajanja. I ne mislite i ne govorite u sebi: Imamo oca Avraama; jer vam kažem da može Bog i od kamenja ovoga podignuti decu Avraamu* (Mt.3,7-9). Uostalom, svaki ko je, podražavajući Avraama, izašao iz svoje zemlje i od svog roda (Post.12,1), samim tim je postao jači od tog demona.

12. Ko je pobedio gnev, pobedio je demone. Ko mu robuje, dalek je od monaškog života i od puteva Spasitelja našeg, budući da Gospod, kako se govori, krotke uči Svojim putevima (Ps. 24,9). Um otšelnika je neulovljiv baš stoga što pribegava u dolinu krotosti. Jer, demoni se gotovo ni jedne vrline ne plaše toliko koliko krotosti. Nju je stekao onaj veliki Mojsije, nazvani krotkim iznad svih ljudi (Broj.12,3). I Sveti David je napomenuo da je dostojna spomena Božijeg, rekavši: *Pomeni Gospode Davida i svu krotost njegovu* (Ps.131,1). I sam Gospod je zapovedio da podražavamo Njegovu krotost, govoreći: *Uzmite jaram moj na sebe i naučite se od mene; jer sam ja krotak i smiren srcem, i naći ćete pokoj dušama svojim* (Mt.11,29). Onaj ko se uzdržava odjela i pića, a zlim pomislama u sebi raspaljuje gnev, sličan je brodu koji plovi po moru i kojim upravlja demon. Zbog toga je

potrebno, koliko god se ima sila, paziti na tog našeg psa i obučavati ga da grize samo vukove, a ne i ovce, pokazujući svaku krotost prema svim ljudima (Tit.3,2).

13. **O taštini.** Od svih pomisli, jedino je pomisao taštine mnogopredmetna, obuhvatajući skoro čitavu vaseljenu i svim demonima otvarajući vrata, kao neki zli izdajnik grada. Ona potkrada um otšelnika i, puneći ga mnoštvom reči i stvari, pogubljuje njegove molitve, kojima on pokušava da izleči rane svoje duše. Tu pomisao umnožavaju svi već pobeđeni demoni, i preko nje ponovo stiču ulaz u dušu, čineći da *potonje stanje biva... gore od prvoga* (Lk.11,26). Od te pomisli rađa se i pomisao gordosti, koja je sa nebesa na zemlju zbacila "pečat upodobljenja i venac dobrote" (Jez.28,12). Ti, pak, odskoči od nje, ne čekajući ni malo, kako ne bi "drugima predao život" svoj, i "življenje" svoje nemilostivima (Prič.5,9). Tog demona okreće u bekstvo usrdna molitva i izbegavanje da se namerno čini ili govori bilo šta što vodi ka prokletoj taštini.

14. Stekavši nešto bestrašća, um otšelnika uzima konja taštine i počinje da se kreće po gradovima, nezadrživo se nadajući na pohvale i slavu. Međutim, po promislu Božijem, susrevši duha bluda koji ga zaključava u neku staju, on se uči da ne ostavlja odar pre nego što ozdravi i da ne podražava nestrpljive bolesnike koji, i pre potpunog izlečenja, kreću na put i počinju da šetaju po banji, usled čega upadaju u raniju bolest. Stoga, sedeći u keliji, pazimo na same sebe, kako bismo, napredujući u vrlini, postali nepokretni na zlo, obnavljali se u poznanju i udostojili se mnoštva različitih sagledavanja. [Tako ćemo], uznoseći se u molitvi, jasnije ugledati svetlost Spasitelja našeg.

15. Ja nisam u stanju da opišem sva demonska lukavstva. Čak se stidim da ih sve nabrojim, bojeći se ujedno za prostodušnije od čitalaca. Uostalom, čuj nešto o lukavstvima demona bluda. On u misli onih koji su stekli izvesno bestrašće u želateljnom delu [duše] i kod kojih su se smradne pomisli ohladile, donosi predstave muškaraca i žena koji igraju, i otšelnika čini gledaocem njihovnih sramnih telesnih pokreta. Međutim, to iskušenje nije trajno (u umu), zato što ga pažljiva molitva i krajnje oskudna hrana sa bdenjem i upražnjavanje duhovnih sagledavanja progoni kao bezvodan oblak. Ipak, dešava se čak da lukavi dodiruje telo pobuđujući u njemu nerazumnu raspaljenost, ili da priprema hiljade zamki koje ne treba obnarodovati, niti predati hartiji. Protiv takvih pomisli mnogo koristi uspaljenost gneva, usmerljena na njihovog demona, budući da se on njega silno boji. On, naime, rasejava sve njegove zamisli. To i znače reči: *Gnevite se i ne grešite* (Ps.4,5). To je korisno lekarstvo koje se prilaže na dušu u vreme iskušenja. Tog demona podražava i demon gneva, predstavljajući (umu) otšelnika (u maštanjima) kao da neko od roditelja ili prijatelja ili srodnika trpi uvredu od ništavnih ljudi, privodeći u pokret njegov gnev, sa namerom da kaže ili učini nešto zlo onima koji mu u mašti uma izgledaju (kao uvredio). To treba primetiti i brzo istrzati misao iz takvih maštanja, kako za vreme molitve ona ne bi ličila na ugarak koji se dimi. Takvim iskušenjima se obično podvrgavaju gnevljivi ljudi, koji se lako raspaljuju i usmerljuju (protiv drugih), koji su daleko od čiste molitve i od poznanja Spasitelja našeg Isusa Hrista.

16. Pomisli ovog veka Gospod je predao čoveku kao ovce dobrom pastiru, davši mu za pomoćnike želju i razdražljivost, kako bi jarošću terao u bekstvo vučije (demonске) pomisli, a željom duševno voleo ovce (dobre pomisli) i pasao ih, podvrgavajući se mnogo puta [deјstvu] snažnih vetrova i kiše. On mu je uz to dao i zakon kako da napasa ovce, kao i "mesto puno zelenila i vodu pokoja" (Ps.22,2), i psaltir i gusle, i žezal i palicu, kako bi se od stada i hranio i odevao i sabirao "gorsko seno" (Proč.27,25). *Ko, kaže, čuva stado i od mleka stada ne jede?* (1.Kor.9,7). I tako, otšelnik danonoćno treba da čuva ovo stado kako ni jedno mladunče (jagnje) ne bi otele zveri ili dopalo u ruke razbojnika. Ako se i desi

nešto slično u šumi, odmah treba da otme (oteto) iz usta lava ili medvedice (1.Car.17,34-35). Zverokradice su - pomisli o bratu koje pasemo sa mržnjom; pomisli o ženi pomešane sa sramnom željom; pomisli o srebru i zlatu pomešane sa pohlepnošću; pa čak i pomisli o svetim darovima, ukoliko ih um napasa sa taštinom. Isto se može reći i o ostalim pomislama, ukoliko ih potkradaju strasti. (Svoje stado) treba čuvati ne samo danju, već i noću. Jer, dešava se da neko, uzmaštavši sramno i lukavo, gubi svoje. O tome je rekao Sveti Jakov: *Rastrgnutu zverom nisam ti donosio. To je bio moj gubitak. Ispitivao si me da li je danju ili noću što propalo. Danju me je mučila žega, a noću studen, i san je bežao od očiju mojih* (Post. 31,39-40). Ukoliko nam se od premora približi uninije, potčavši na kamen poznanja, počnimo razgovor sa psaltinom, udarajući u strune poznanja vrlina. Pasimo opet ovce naše pod Sinajskom gorom, kako bi Boga otaca naših i nas pozvao iz kupine (Izl.3,1), i darovao nam silu znamenja i čudesa.

17. Slovesnu prirodu umrtvljenu grehom Hristos budi (na pokajanje) sagledavanjem svih vekova (tj. onog što je bilo, što jeste i što će biti). Njegov, pak, Otac dušu, koja umire Hristovom smrću (i koja se u krštenju ili pokajanju udaljuje od greha), vaskrsava poznanjem Njega samog. To i znači ono što govori apostol Pavle: *Ako li umresmo sa Hristom, verujemo da ćemo i živeti sa njime* (Rim.6,8).

18. Um koji sa sebe svuče starog čoveka i obuče se u onog koji je od blagodati, u vreme molitve svoje će ugledati ustrojstvo slično safiru ili nebeskoj boji, što Pismo imenuje "mestom" Božijim, koje su videli starci na Sinajskoj gori (Ish.24,10).

19. Od nečistih demona jedni iskušavaju čoveka kao čoveka, a drugi ga uznemiravaju kao beslovesnu životinju. Približivši se, prvi nam našaptavaju pomisli taštine, gordosti, zavisti ili osuđivanja, koje ne napadaju ni jednu životinju, a drugi pobuđuju na gnev ili pohotu koja nije u njihovoj prirodi. Te strasti su zajedničke nama i beslovesnim [životinjama] i sakrivene u nama ispod slovesne prirode. Imajući u vidu pomisli koje se ljudima dešavaju kao ljudima, Duh Sveti govori: *Rekoh: vi ste bogovi i svi sinovi Višnjaga, a vi umirete kao ljudi i kao knezovi padate* (Ps.81,6-7). A šta kaže, imajući u vidu pomisli koje se u čoveku kreću kao u beslovesnoj [životinji]? *Nemojte biti kao konj i mazga koji nemaju razuma: uzdom i đemom treba im obuzdati čeljust kad ne idu k tebi* (Ps.31,9).

20. Ukoliko te neki neprijatelj rani, i ti poželiš da, po napisanom, njegov mač zariješ u srce njegovo (Ps.36,15), postupi kao što ću ti reći. Razloži pomisao koja ti se javila, tj. koja je, iz čega se sastoji i šta u njoj naročito uznemirava um. Evo na šta mislim. Recimo da su na tebe poslali pomisao srebroljublja. Ti je razloži na um koji je prihvatio, na pomisao o zlatu, na samo zlato i na strast srebroljublja. Najzad postavi pitanje: Šta je od svega toga greh? Da li um? Kako kad je obraz Božiji? Da li pomisao na zlato? Ali, kako tako nešto može reći onaj ko ima um? Da li, onda, samo zlato? Ali, zašto je ono stvoreno? I tako, ostaje da se greh smesti u ono četvrto (tj. u strast srebroljublja), koja nije ni stvar koja poseduje samostalno postojanje, niti pojam o stvari, već neka čovekomrzna slast koja se rađa iz slobodnog proizvoljenja i koja podstiče um da zlo upotrebljava tvar Božiju. Zakon Božiji, pak, naređuje da presecamo takvu slast. Dok budeš vršio takvo razdeljivanje, pomisao će iščeznuti, budući razložena na ono što jeste. Demon će pobeći čim se tvoja misao uzdigne gore, dobivši krila od takvog poznanja.

Ako, pak, nećeš da protiv njega okrećeš njegov mač, već pre želiš da ga pobediš svojom praćkom, uzmi kamen iz svoje pastirske torbice i stupi u sagledavanje [pitanja] zbog čega anđeli i demoni prilaze našem svetu, a mi ne dodirujemo njihov svet. Jer, mi ni anđele ne možemo još više približiti Bogu, niti nam dolazi u glavu da demone učinimo još nečistijima. Takođe, (udi u sagledavanje) [pitanja] zbog čega je "Denica, sin zore, spao sa

neba" (Is.14,12), i zašto "čini te vri dubina kao lonac, i da se more muti kao u stupi" (Jov 41,22). [Zbog čega] sve uznemirava svojom zlobom i nad svima hoće da načalstvuje? Sozercavanje o tim predmetima veoma ranjava demona i okreće u bekstvo njegovu vojsku. Međutim, tako mogu da postupaju samo oni koji su se donekle očistili i koji delimično proziru u uzroke onoga što se desilo. Nečisti, međutim, ne mogu da upražnjavaju takvo sozercanje. Čak i da ih neko nauči da zaklinju, neće biti uslišeni u vreme borbe zato što se u njima nalazi debela prašina i što je u njima sve u neredu usled strasti. Naime, u potpunosti je neophodno da čitava vojska tuđinaca stane mirno kako bi samo Golijat istupio protiv našeg Davida. Tako ćemo i na druge nečiste pomisli upotrebiti (ukazano) razlaganje, i ovaj [drugi] vid borbe.

21. Dešava se da se poneke nečiste pomisli suviše brzo okreću u bekstvo. Treba da utvrdimo uzrok te pojave. Neprijatelj nam nije mogao ništa učiniti ili zbog retkosti predmeta pomisli, tj. stoga što je teško dostići ga, ili zbog bestrašća koje je u nama. Na primer, ako neko od otšelnika pomisli da mu je povereno duhovno upravljanje prestonim gradom, ali se ne zadrži na maštanju o tome, očigledno je da se radi o prvom slučaju (tj. nemogućnosti ostvarenja). Ako, međutim, neko primeti da postaje upravitelj grada (što je moguće), ali se takođe (sa prezirom) odnosi prema pomisli, onda se radi o blaženom pričasniku bestrašća. I kod drugih pomisli će se uzrok brzog povlačenja otkriti na isti način. Neophodno je da to znamo radi oživljavanja naše usrdnosti i napora, budući da ćemo na taj nači spoznati da li smo prešli Jordan i da li se nalazimo blizu grada palmi (Pon.Zak.34,3), ili se još nalazimo u pustinji gde nas napadaju tuđinci.

Veoma je iskusan i, kako mi se čini, snalažljiv da prevari demon srebroljublja. Budući pritešnjen krajnjim odricanjem od svega, on često na sebe uzima lik ekonoma i siromaholjupca, rado prima putnike kojih i nema, šalje što je potrebno potrebitima, posećuje gradske tamnice, otkupljuje robove, vezuje se za bogate žene i ukazuje kome treba da saosećaju, a drugima, kojima su pune riznice, savetuje da se odreknu sveta. Na taj način, malo-pomalo, varajući dušu, on je opkoljava pomislama srebroljublja i predaje pomisli taštine. Ona navodi mnoštvo (otšelnika) koje je Gospod zbog takvih radnji proslavio, a poneke podstiče da tiho među sobom govore o sveštenstvu, predskazujući smrt sadašnjeg sveštenika, i dodajući da upravo oni neće izbeći (izbor), pa ma šta činili. Upetljavši se u takve pomisli, bedni um se prepire sa onima koji ga ne primaju, a onima koji ga prihvataju usrdno razdaje darove i sa blagodarnošću ih rado prima. Neke, pak, uporne (protivnike) predaje sudijama i traži da se isteraju iz grada. Međutim, kako takve pomisli kruže u unutrašnjosti, prilazi demon gordosti, čestim munjama proseca vazduh kelije, huška krilate zmije i, kao krajnje zlo, lišava uma. Mi, pak, moleći se da nestanu takve pomisli, postarajmo se da se u blagodarnom raspoloženju saživimo sa lišavanjima. *Jer ništa ne donesmo na svet; jasno je da ništa ne možemo ni odneti. A kad imamo hranu i odeću, budimo ovim zadovoljni* (1.Tim.6,7-8), sećajući šta je dalje rekao Sveti Pavle: *Jer je koren sviju zala srebroljublje* (1.Tim.6,10).

22. Sve nečiste pomisli se u nama zadržavaju zbog strasti koje um survavaju u pogibao i propast. Jer, kao što misli o hlebu kruže kod gladnoga usled gladi, i misao o vodi kod žednog usled žeđi, tako se i pomisli o novcu i sramne pomisli, koje se rađaju od obilnog jela, takođe zadržavaju u nama usled (odgovarajućih) strasti. Isto to će se primetiti i kod pomisli taštine, kao i kod drugih pomisli, Nemoguće je, pak, da um, koji je obuzet takvim pomislama, stane pred Boga i da se ukrasi vencem pravde. Tim pomislama je bio obuzet jadni onaj um koji se, po jevandelskoj priči, odrekao večere bogopoznanja (Lk.14,18-20). Na isti način je i onaj koji je svezan za ruke i noge i bačen u tamu

najkrajnju imao ruho satkano od sličnih pomisli. Onaj koji ga je pozvao na svadbu takvo ruho smatraše nepriličnim za svadbu (Mt.22,11-13). Bračno ruho jeste bestrašće slovesne duše koja se odrekla svetske pohote. Koji je, pak, uzrok što pomisli o čulnim predmetima, koje se dugo zadržavaju u nama, kvare poznanje, rečeno je u poglavljima o molitvi.

23. Od demona koji se protive delatnom životu, tri su na prvoj liniji, a za njima sledi gomila tuđinaca. Oni prvi stupaju u borbu i, posredstvom nečistih pomisli, pozivaju dušu na greh - najpre oni kojima je poverena pohota stomakougađanja; zatim, oni koji oduševljavaju na srebroljublje; i najzad, oni koji nas pozivaju da ištemo ljudsku slavu. I tako, ako želiš čistu molitvu, čuvaj se od gneva; ako voliš celomudrenost, uzdržavaj stomak, ne dajući mu hleba do sitosti i pritešnjavajući ga oskudnošću vode. Budi bodar na molitvi i daleko od sebe udalji zlopamćenje. Neka reči Duha Svetog ne ponestanu u tebi i u vrata Pisma kucaj rukama vrlina. Tada će u tebi zasijati bestrašće srca i ti ćeš svoj um ugledati gde na molitvi sija poput zvezde.

24. (Kod Svetog Nila poglavlja dostižu broj 27. Dodaćemo i njih. Prethodna 23 poglavlja uključuju njegova 24 poglavlja).

25. Ne uspevajući da, posle čistih i jakih napada, poremeti ustanovljeno uzdržanje, demon stomakougađanja polaže u um želju za strožijim podvizavanjem. Radi toga on navodi poznato Danilovo [podvizavanje] - život u lišavanju i semenje (kao jedinstvenu hranu - Dan.1,16). On [monahu] napominje i neke druge otšelnike koji su uvek tako živeli ili bar u početku podviga, i podstiče ga da im podražava, kako, pruživši se ka neumerenom uzdržanju i usled nemoći tela, ne bi uspeo ni u umerenom. Mislim da nije ispravno verovati takvim našaptavanjima i lišavati se hleba, jeleja i vode. Jer, bratija su iz iskustva saznali da je takva ishrana najbolja, ukoliko se samo ne uzima do sitosti i više od jedanput dnevno. Jer, bilo bi čudno kad bi neko, jedući do sitosti hleba i vode, uspeo da stekne venac bestrasnosti. Bestrašćem ne nazivam udaljavanje od grehovnih dela, što predstavlja uzdržanje, već odsecanje strasnih pomisli u srcu, što je Sveti Pavle nazvao duhovnim obrezanjem skrivenog Judejca (Rim.2,29). Ukoliko neko pada duhom slušajući ove reči, neka se priseti "izabranog sasuda" (Dap.9,15), apostola, koji je u gladi i žeđi izvršavao svoje poslanje. Ovom demonu podražava i demon uninija, protivnik istine, našaptavajući trpeljivom [monahu] misao o udaljavanju u najdublju pustinju. On ga poziva da podražava Jovana Krstitelja i začetnika otšelnika - Antonija, kako bi, ne izdržavši dugovremeno i natčovečansko usamljeništvo, pobegao sa stidom, ostavljajući svoje mesto i kako bi on, posle toga, mogao da se pohvali govoreći: *Nadjačao sam ga* (Ps.12, 5).

26. Isto što i 68. poglavlje Evagrija.

27. Demoni ne poznaju naša srca, kao što misle neki ljudi. Jer, jedino Srceznalac "poznaje um čovečiji" (Jov 7,20), On koji je *ponaosob sazdao srca njihova* (Ps.32,15). Međutim, nešto na osnovu reči koje izgovaramo, nešto iz pokreta tela oni zaključuju o mnogim pokretima srca. Pretpostavimo da smo u razgovoru osuđivali one koji su nas vređali. Iz tih reči demoni zaključuju da se prema njima odnosimo sa mržnjom. To im postaje povod da u nas polažu zle pomisli protiv njih. Primivši ih, mi potpadamo pod breme demona zlopamćenja, koji nas zatim neprestano pokreće na osvetničke pomisli. Zbog toga nas sa pravom Duh Sveti izobličava, govoreći: *Sedeći, klevetao si brata svog, i sinu majke svoje si podmetao sablazan* (Ps.49,20). Naime, otvarao si vrata pomislama zlopamćenja, i smućivao um za vreme molitve, neprestano predstavljajući lice svog neprijatelja i od njega čineći boga. Jer, ono u šta um za vreme molitve neprestano gleda, pravedno je nazivati bogom. Zbog toga izbegavajmo bolest osuđivanja. Nikoga nemojmo pominjati po zlu i nemojmo kriviti lice svoje prilikom spominjanja bližnjega svoga. Jer, zli demoni sa

radoznalostu posmatraju svaki naš pokret i ništa od onoga što mogu iskoristiti protiv nas ne ostavljaju neispitano - ni ustajanje, ni sedenje, ni stajanje, ni postupke, ni reči, ni pogled. Sve im je zanimljivo, i *prevarama se baviše po vas dan* (Ps.37,13), kako bi u vreme molitve posramili smireni um i ugasili njegovu blaženu svetlost.

AVA EVAGRIJE XII IZREKE EVAGRIJA MONAHA

1. Ava Evagrije je rekao: "Izbegavaj razgovore o svetskom da ti se um ne bi smutio i da pravilo tvog bezmolvija ne bi bilo narušeno".

2. Govorio je takođe: "Mnogo znači moliti se bez rasejanosti, a još više pevati (Psalme) bez rasejanosti".

3. Još je govorio: "Uvek se sećaj svog izlaska i ne zaboravljaj večni Sud, pa ćeš sačuvati dušu svju od svakog greha".

4. Još je govorio: "Kad ne bi bilo iskušenja, niko se ne bi spasao".

5. Ava Evagrije je rekao: "Početak spasenja je samoukorevanje".

6. On je rekao: "Ako padneš u malodušnost, moli se, i to sa strahom i trepetom, usdrno, bodro i trezveno".

7. U početku svog monaškog života ava Evagrije je došao kog jednog starca i rekao mu: "Avo, reci mi dušespasonosnu reč". Starac mu je rekao: "Ako hoćeš da se spaseš, nemoj govoriti pre nego što te pitaju, ma kome pošao".

8. Jedanput je nekakvim povodom bilo sabranje u Kelijama i ava Evagrije je govorio. Prezviter mu je rekao: "Mi znamo, avo, da bi ti, da si ostao u svom kraju, već odavno bio episkop i načalstvovao nad mnogima, a sada ovde sediš kao stranac". Premda je bio dirnut time, ava Evagrije se nije smutio, već je, mahnuvši glavom rekao: "To je tačno, oče, ali *jednom rekoh, drugo neću dodati* (Jov 39,35)".

9. Evagrije u svom **Gnostiku** govori: "Mi smo od pravednog Grigorija naučili da ima četiri glavne vrline: razboritost, hrabrost, celomudrenost i pravednost. Delo razboritosti, govori on, sastoji se u sagledavanju svetih umnih sila; delo hrabrosti se sastoji u stajanju u istini i ne odstupanju ka nepostojećem, pa makar se susrelo protivljenje; celomudrenosti je, po njegovom mišljenju, svojstveno odvracati se od sejača (tj. neprijatelja) pošto se primilo seme od prvog zemljodelca; a delo pravednosti se sastoji u pružanju svakome onoliko koliko mu priличи".

10. Tu on još govori: "Stub istine - Vasilije Kapadokijski kaže: "Znanje koje dolazi od ljudi usavršava se postojanim bavljenjem i vežbom, a koje proishodi od blagodati - pravdom, krotošću i milosrđem. Prvo mogu da steknu i strasni ljudi, dok drugo mogu zadobiti samo bestrasni, koji za vreme molitve vide svetlost koja obasjava njihov um".

11. Još on tu govori: "Anđeo Tmuitske crkve, Serapion kazivaše da se um čisti oduševljavajući se duhovnim poznanjem, da ljubav leči gnev, a da uzdržanje obuzdava pohotu i želju".

12. I još: "Didim govori: "Neprestano razgovaraj sam sa sobom o promislu i o Sudu i trudi se da njihove predmete držiš na pameti. Promisao se osobito vidi u našem usmeravanju od greha i neznanja - ka vrlini i poznanju".